አሉላ አባ ነጋ

በማሞ ውድነህ

NIGUSS
DIGITAL LIBRARY

አሉላ አባ ነጋ

ታሪካዊ ልቦለድ

በማሞ ውድነህ

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
Kuraz Publishing Agency
ስልክ ቁጥር 112719
ፖስታ ሣ.ቁ 30.933
TelPo.Box

አዲስ አበባADDIS ABABA
ኢትዮጵያETHIOPIA

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው።
All Rights Reseved.

የሽፋን ሥዕል - ሉቃስ አማረ
ቦሌ ማተሚያ ቤት

ለዶጋሊ ድል መቶኛ ዓመት መታሰቢያ የተዘጋጀ

NIGUSS
DIGITAL LIBRARY

ምስጋና

ለዚህ መጽሐፍ ጥናትና ዝጅግጅት በአዲስ አበባ ዩኒቬርሲቲ ‘የኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ኢንስቲቲዩት’ እንዲሁም የዩኒቬርሲቲዉ የታሪክ መምህር የሆኑት ዶክተር መርዕድ ወልደ አረጋይ ላደረጉልኝ ትብብር ልባዊ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

የጸሐፊው ገጸ-በረከት

እንዲህ አለ አሉላ።

ተሻገረ ቢሉት ቀይ ባሕርን ጠላት

አሉላ ተቆጣ ነደደ እንደሳት።

‘ጫን’ አለ ‘ፈረሴን ወልውል ጕራዴዬን

አውርድ ከግድግዳ ጦርና ጋሻየን

ማንም አይረግጣትም ውዲቱን አገሬን።

ምታ ነጋሪቱን ንፋ መለኸቱን።

ጀግናው ሁሉ ይከተት ይሰለፍ ይታጠቅ

አገር እምደፈሩዋን ይነገረው ይወቅ።

ስማ ሠራዊቱ የጠላትን ድፍረት

ጥቃቱ ሆነበት የመረረ እሬት።

‘እንሒድ እንዝመት ጠላትን እንውቃ

ክንዳችንን ይየው ትዕግሥታችን ይብቃ!

በረብረቡ ገደል በጊንዳ ቁልቁለት

የዳማስን ሜዳ የሰሐጢን ዥረት

የአሉላ ሠራዊት ተርመሰበሰበት።

`አገኘው ጠላቱን ተድአሊ ላይ ሠፍሮ

ምሽጉን ገንብቶ መድፉን አነጣጥሮ።

‘በለው!’ አለ አሉላ ‘ግባ ተደባለቅ

አሳየው ክንድህን ማንነትክን ይወቅ።‘

አልቀረም አንጀቱ ጢሶ እንደ ነደደ

የጠላቱን አንገት እያወራረደ

ጣለው በጐራዴ አጨደው ከመረ
ተደዓሊ ዕልል አለች አሉላን ደስ አለው።
ከዚያ በኋላ ነው
አሉላ እንዲህ ያለው
'አንድ ጊዜ ከንዴን አቅምሻቸዋለሁ።
ደግሞ ብቅ ካሉ እደግማቸዋለሁ።
ራሱ ቀይ ባሕር ድንበር ነው ያገሬ!
የኖረ ነውና ከጥንት እስከ ዛሬ።
'እኔ የሔድኩለት የሮማ ልገዛ
ያኔ ምናልባት ቢበዛ ቢበዛ
ጣልያንም ሰሐጢ ሊመጣ ይችላል
ከዚህ አልፋለሁ ቢል ከንዴ ይደግመዋል።
የኢትዮጵያ ጀግና ይሰባብረዋል
ይህ ነበር ምኞቱ የቆራጥነቱ
አሉላ አባ ነጋ የታገለበቱ።
'አገሬን የነኩ የደፈሩ ሁሉ
በኢትዮጵያ ጀግና ከንድ ይዳሽቃሉ'
ስመ ጥሩ ጀግና አሉላ አባ ነጋ
ጠላት በጐራዴ ሲነዳ ሲያንጋጋ
በአውሮፓ ጸሐፊ ያስመሰከረ ነው።
የአሉላን ጀግንነት ማነው አለ እሚለው?
ኤርትራን ሲጠብቅ
በምዕራብ በምሥራቅ

በደቡብ በሰሜን

‘አትንኩ’ ይል ነበር ‘አትድፈሩ አገሬን!‘

ማውጫ

መግቢያ። 10

ወይ ያቺ ዕለት 23

ትኩር ድምጥ 33

«ንጉሥ ማራኪ» 51

«የጐራው አንበሳ» 55

የማስፈራሪያው ዱላ 79

«ማሩኝ አለ« 88

ቁርጠኛው አሉላ 94

አሉላና እንግሊዞች 111

ባለሟሉ ተጠረጠሩ! 117

«ነጭ ወታደር ምፅዋ ገባ» 123

የኩፊት ጦርነት 136

አሉላ አሥመራና ምፅዋ 147

አሉላና ኢጣሊያኖች 151

መለማመጡ በቃን 161

እንግዶቹ 168

ጊንዳዕ 182

ጦርነት 206

ችሎት 221

አማላጅነቱ 228

ማሕዲስቶ አሉላና መረብ ምላሽ 241

ምኒልክና ጣሊያኖች 266

ትግራይና ሁለቱ ራሶች 266
መንገሻ አሉላና ምኒልክ 305
አሉላ በዐድዋ ጦርነት 330
የሁለቱ ራሶች ፍጻሜ 337
ስለደራሲው በጥቂቱ 346

መግቢያ።

ሆን ተብሎ በልጅነት አእምሮአችን ውስጥ የጀግኖች ገድል እንዲቀረጽና የእነርሱን ፈለግ እንድንከተል እንዲያደርጉ የታዘዙና የሠለጠኑም ይመስል የመንደር ሽማግሌዎች እርስ በርሳቸው ሲጨዋወቱ ከአባቶቻቸው በፊት የነበሩትን ጀግኖች ስምና ዝና እያነሱ መጣል ያዘወትሩ ነበር። በቴዎድሮስ በዮሐንስ በምኒልክ ዘመነ መንግሥት በማይጨው ጦርነትና በአርበኝነቱ ወቅት የነበሩ ታማኝ ዝና በኢትዮጵያ ተወልዶ ያደገ ህሉ የጭውውት መጀመሪያ መሆኑን ያውቀዋል።

ገና በልጅነቴ ወራት በመንደሬ ሽማግሌዎች አንደበት የንግግር መጀመሪያ ከሆኑት ጀግኖቻችንም አዱ አሉላ አባ ነጋ ነበሩ።

«አጼ ተክለ ጊዮርጊስን የማረኩ ቱርክን (በዚያን ጊዜ ግብፅም ቱርክ እየተባለ ይጠራ ነበር) ድርቡሹን (ሱዳኑን) ኢጣሊያኑን ድል የመቱ አዬ ጀግና ወንድ እናት ወለደች እየተባለ ሲነገር የበጊዜው የምሰማው ታሪክ ነበር።

ምንም እንኳን የልጅነት አእምሮ እንደ ነጭ ጨርቅ ሁሉንም ቀለም ለመቀበል የሚችል ቢሆንም የራስ አሉላው ታሪክና ዝና በመላ አካላቴ የሠረፀ ብቻም ሳይሆን እኔ በጐለመስኩ ቁጥር አብሮ የሚጐለምስ እየሆነ ሔደ።

የመንደራችን ደብር አለቃ የነበሩ የኔታ ትኩ እስከ ዳዊት ደገማው ቢያስተምሩኝም የአሉላን ታሪክ ሊያስነብቡኝ ወይም ሊያስተምሩኝ አልቻሉም ነበርና እርሳቸውን ከነትምህርታቸው እዚያው ትቼ ወደ ከተማ ኮብልዬ የዘመናዊውን ትምህርት ማዕድ ተሳታፊ ለመሆኑ በቃሁ። ከዚያም በልጅነቴ እንደ ተረት ተረት ስሰማው የነበረውን ታሪክ በአንዳንድ የአማርኛ መጻሕፍት ዐልፎ ዐልፎ አገኘሁት። ይሁን እንጂ በዚያም ወቅት የነበሩት መምህራንና መጻሕፍትም ቢሆኑ የጀግኖቻችንን ገድል በሰፊው አብራርተው ሊያስተምሩ የሚችሉ አልነበሩም።

ሆኖም ስለ ራስ አሉላም ሆነ ስለ ሌሎቹ ጀግኖቻችን የነበረኝ ዕውቀትና አድናቆት እየጎላ በይበልጥ እንድጠይቅ እንድጣጣር መንገዱን እየከፈተልኝ መጥቷል።

ያ ጉልህ ሥዕል በአእምሮዬ እንደ ተቀረፀ ወደ ጋዜጠኝነቱ ዓለም ስገባ የአሉላን ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያንም ታሪክ በይበልጥ እንድከታተል የሙያው ግዴታ ነው።

በ1957 ላይ በተሠማራሁበት ሙያ አስገዳጅነት የተንሣ ወደ ኤርትራ ክፍለ ሀገር ከተዛወርኩ በኋላ ደግሞ ስለ ራስ አሉላ አባ ነጋ በልጅነቴ ስሰማው ከነበረውና በትምህርት ቤትም ከአነበብኩት የተቆራረጠ ታሪክ የበለጠና የላቀ ታሪክና ዝና

መስማት ጀመርኩ። ከዚያ በኋላ ስለ እኚህ ጀግና በይበልጥ ለማወቅ የነበረኝ ናፍቆትና ጉጉት በይበልጥ እያደገ መጣ።

በስሚ ስሚ በወሬ ወሬ ይጨዋወቱ ከነበሩት የመንደሬ ሽማግሌዎች ይልቅ ራስ አሉላን በሕይወት ያውቋቸው የነበሩ የዕድሜ ጌቶች ኤርትራ ውስጥ ለማግኘት ቻልኩ። «ራስ አሉላን እናውቃቸዋለን በዕድሜ ደርሰንባቸዋል» ከሚሉት የዕድሜ ጌቶችም መካከል እምባደርሆ በተባለው ከአሥመራ በስተ ምዕራብ ከሚገኙ መንደር ነዋሪ የነበሩት አቶ ጊላሚካኤል ተስፋ ሚካኤል የአንድ መቶ ዐሥር ዓመት ዕድሜ ሳሉ በ1963 ሲያጫውቱኝ

«ራስ አሉላ በአሥመራ በነበሩበት ጊዜ ከአባቴ ጋር አሥመራ እየሔድኩ የሚበይኑትን ፍርድ እሰማ ነበር። ራስ አሉላ ፍርድ በሚያሰሙበት ጊዜ ሕዝቡ ማር በግ ፍየል ይዞ ይሔዳል። ገንዘብም የሆነ እንደሆነ በዕንጨት ወደ ላይ ከፍ አድርጎ ይወስዳል። ከፍርድ በኋላ የረታው የወሰደውን ማርም ሆነ ገንዘብ ከፍሎ ይመለሳል። የተረታው ግን ገንዘቡን ይዞ ይመለስ ነበር። (ሁለተኛ ጉዳት እንዳይደርስበት ይመለሳል)። ራስ አሉላ የኤርትራ አገረ ገዥ ሳሉ ብዙ ወታደር ነበራቸው። ጠመንጃቸውም የቱርክ ነበር። ወታደሮቻቸው ወደ ዘመቻ ሲሔዱ ስንቅ አልነበራቸውም። አንዳንድ ጊዜ ከገበሬዎች ስንቅ ተዋጥቶ ይሰጥ የተገኘ እንደሆነም በዓመት አምስት ብር ብቻ ይከፈላቸው ነበር። ያላቸው የሆኑ እንደሆነ ደግሞ የራሳቸውን ስንቅ አዘጋጅተው ይዘምቱ ነበር። ራስ በኮእቲት በሰሐጢ በሐባብ ማርያ ጸሊም ማርያ ቀይሕ በኩፊት ዘምተው ማሸነፋቸውን ዐውቃለሁ» ብለውኛል።

ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ ወርቄ ዴማም የተባሉ የአሥመራ ነዋሪ የነበሩ መቶ ዘጠኝ ዓመት ዕድሜያቸው ሲያጫውቱኝ

«ራስ ተትግሬ እንደ መጡ መጀመሪያ ድባርዋ ቀጥለው አዲ ተኸላይ ቀጥለው አሥመራ ሠፈሩ። በአዲ ባርያ (ምዕራባዊ ቆላ) ብዙ ችግር ነበርና ራስ ማሽላ እያስጫኑ ለሕዝቡ ይሰጡት ስለነበረ

«ሣላ ራእሲ አሉላ

ክንበልእ ከኢልና መሽላ» ተብሎ ተግጠመላቸው።

ራስ አዲ ባርያ ዘምተው በሽሬ ዙረው አሥመራ ሲገቡ «ደርፊ ሣንዱ መቀረ

ራእሲ አትዮም በሽረ»

ተብሎ ተዘፍኖላቸዋል። ራስ አሉላ የቀይ ዳማ መጠነኛ ውፍረት ሙሉ ሰው መካከለኛ ቁመት ነበራቸው። ሹሩባ ይሠሩ ነበር። በእግሮቻቸው የወርቅ አልቦ ወርቀዘቦ ያደርጉ ነበር።

አሥመራ ሲሠፍሩ በዚያ ጊዜ አሥመራ ውስጥ ብዙ ቤቶች አልነበሩም ጉዳይፍና ቅድስ ማርያም አጠገብ ጥቂቶች ቤቶች ነበሩ። በመጀመሪያ ሲመጡ ብዙ ግብር ያስከፍሉ ነበር ወታደራቸውም በየቤቱ ምሪት ይሠማራ ነበር። እያደር ግን አገሩ ሲደላደል ወታደር በየቤቱ መመራቱ ቀረና ፈሰሱ ወደ መንግሥት እንዲገባ አዘዙ። በዚህም ነገር ሕዝቡ በጣም ተደሰተ። ድሃ ይወዱ ነበር። የባለቤታቸውን የእሜቴ አምሰሉን ተዝካር ያበሉትና ያጠጡት ለድሃና ለደካማ ነበር።

ራስ አሉላ ቆራጥ ጀግና ፍትሕ ዐዋቂ ስለ ነበሩ እርሳቸው የፈረዱት ፍርድ ፈረንጅ ከመጣ ወዲህም አልተሻረም።

እመት ወርቄ ኢማም ስለ ራስ አሉላ የሰጡትን ምስክርነት በማረጋገጥ እንግሊዊው ነጋዴ ኤ.ቢ ዋይልድ «ከ83-87 ዳን ውስጥ» በተባለው መጽሐፉ ላይ «ራስ አሉላ ቁመታቸው አምስት ጫማ ከዘጠኝ አፅቅ ይሆናል። ደረታቸው ሰፋ ያለ ትካሻቸው የሞላ ስለነበረ ቁመታቸውን ውጦታል። ጐበዝ ፈረስ መጋለብና ተኩስ የሚያዘወትሩ ነበሩ። ፊታቸው ሞላላ ቀልጣፋ አፍንጫቸው ቀጥ ያለ አፋቸው ጠባብ ጥርሶቻቸው የሚያማምሩ ጸጉራቸው ወርቅማ ነበር። በግል እንግዳ ሲያነጋግሩ ካልሆነ በቀር ከአሽከሮቻቸው ፊት አይስቁም ነበር። ፈገግ ሲሉ ያስደስታሉ ተጫዋችነት የሚታይባቸው ቢሆኑም በቁም ነገር ንግግር ላይ ዝንፍ የማይሉ እንደ ሐውልት ድርቅ ያሉ ናቸው። በጣም ዝነኛ ናቸው። ፈጣንና የተመሰገኑ አዝማች ናቸው። የውጊያ ስልት ያውቃሉ። የሀገራቸውን ጉዳይ ቸል የማይሉ ነበሩና የግብጾችን ተንኮል ስለ ደረሱበት ድል ሊያደጉዋቸው ችለዋል» ሲል የራስ አሉላን ባሕርይ ያሳውቀናል።

ከአሥመራ ወደ ምፅዋ በሚወስደው መንገድ ከኻያ አምስተኛው ኪሎ ሜትር ላይ ከምትገኝ ነፍሲት የተባለችው መንደር በስተምሥራቅ የሚገኘው የደብረ ቢዘን ገዳም አበ ምኔት የነበሩት መምህር ተወልደ ብርሃን ከገዳሙ አግኝተው ከግእዝ ወደ አማርኛና ትግርኛ ተርጐመው በሰጡኝ ጽሑፍ ላይ ደግሞ

«ራስ አሉላ በተፈጥሮአቸው ትሑት የዋህ ርኅሩኅ ሃይማኖታዊ ነበሩ። በልዕልና ለሚመጣባቸው ግን በወሰኑት ነገር ጽኑ ወደ ኋላ የማይመለሱ ናቸው። በመከራና በጭንቅ ጊዜ ደግሞ እውነተኛ አርበኛ ስመ-ጥሩ ሦጋ የማሉ ኃይለኛ ነበሩ።

ራስ አሉላ የጦር ጉዳይ ይወዱ ነበሩና በየጊዜው ሠራዊታቸውን ግብር እያበሉ ወታደሮችን ሲያስፎክሩ ለባለሙያው ሙያውን ያስቆጠሩ ነበሩ። ደግሞ በየጊዘው በሳምንት በወርም ሠራዎታቸውን እየሰበሰቡ ጠመንጃ ጉራዴ ሴፍ እያደሉ «ጠመንጃህን ተኩስበት ጉራዴህን ምዘዝ ባለሰይፍም ሩጥ» እያሉ ወታደሮቻቸውን መፈተሽ ልማዳቸው ነበር። ስለዚህ «አሉላ መጣ» ሲባል ጠላት ሁሉ ይንሸቀሸቅ ነበር።

«አሽከር ፈንቅል ዝበለ ንባሪ

ሐሽከር በዝብዝ ዝበለ ንባሪ

ጐይታ ሐማሰን ምድሪ ቀሪ

ጐይታ አሳውርታ ገምገም ባሕሪ

ወደረኛ ጣልያን በዓል ምስሪ

ወደረኛ ቱርክ በዓል ምስሪ

ወደረኛ-ድርቡሽ ሐጂ ኑሪ

ሐጼርን ነዊሕን ብሐደ ዘመአራሪ

ይውሕጠና ዝበሎኻ ከምባሕሪ

የንድደና ይብሉኻ ከምኲሕሪ

የዓብጠና ዚብሉኻ ከምነብሪ

ከም አምበጣ ጐቦ ሰፋሪ

መጋረጃ ሐበሻ መቁህ ሰባሪ

ድፍእ የብሉኳ መነጸሪ

ኩዒትካ ተእትዎም ትህቲ ምድሪ

መሐር አሎሙኳ ዘይመሐሪ

ግብር ኢሉሙኳ ዘድይገባሪ

አብልብኺ ተጻሐፋ አታምከሪ

ከም አባነጋ መንዮ ፈጣሪ

ብእግዚአብሔር ደአ ኰይኑ ብፈጣሪ

ክንሰምዩም ደሞ ነገ ነጋ ጐይታና
ላእሊም ቅማጦም ከምደመና
ንድኻ ትፀንሕዎ ብትሕትና
ንሐያል ትፀንህም ብልእልና
ናይ ልቦም ዝገብሩ ከምእወረእና
ናይ ተድዓሊ ደሞ ክነግረኩም ዜና
ሕርድ ወዓልዎም ንበዓል ቦና
ናይ ኩፊት ደግሞ ክነገረኩም ዜና
ድርቡሽ መጽኤት ክትመሰል ደመና
ናይ ነጋ ወረደፌን ከይሰምኣቶ ኲይና
ልብድን ድርእን ተኸዲና
ርእሳ ሰበርኻያ ከምሽክና
ዓፅሚ ኣዳም ሰራህኻዩ ኳና
ኣብ ሐመድ ኣሕደርካዩ ዓትማን ጅግናና!»

ትርጉሙ

የፈንቅል አሽከር ካለ ኖረ

የበዝበዝ አሽከር ካለ ኖረ

የደጋው አገር ያማሴን ጌታ

የባሕር ጥጉ ያሳውርታ

የጣሊያን የግብፅ አሳፋሪ

የቱርክ የደርቡሽ የነሐጅ ኑሪ

ረጅም ካጭር አስገባሪ

ይፈሩሃል አሉ

እነዚያ ሁሉ።

ባሕር ነው ብለው የሚውጥ

እሳት ነው ብለው የሚልጥ

ነብር ነው ብለው የሚገሽልጥ

እንደ አንበጣ ዳገት ላይ ሠፋሪ

የአበሻ እግር ብረት ሰባሪ

ይነካኩሀና ብለው ለሙከራ

ትዳርጋቸዋለህ ለክፉ መከራ።

አትማራቸው ቢለምኑ

ቢለማመጡ ቢማፀኑ

ማነው እንደ አባ ነጋ ገድል ሠሪ

እግዜር ካልሆነ ያው ፈጣሪ

ጌታችን የእኛው ናቸውና

ከሰው በላይ እንደ ደመና

ድሃውን በትህትና

ኃያሉን በልዕልና

ከሰው በላይ እንደ ደመና

ድሃውን በትህትና

ኃያሉን በልዕልና

የማስተናገድ ልምድ አላቸውና

ደግሞ ላውራችሁ የደጓሊን ዜና

ታረዱ አሉ እኒያ እናባ ቦና

ደግሞ ልንገራችሁ የሡትን ዜና

ድርቡሽ ተኮፍሳ መጣችና

ያባ ነጋን ታሪክ ሳታውቀው

እንደ ቅጠል ራሷን ሰበረው።

በአዳም ልጅ አጥንት ካብ ሠርተው

ሽኟት አሉ ዕመድ አድርገ።

ታላቁ ደራሲያችን ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ «የሕይወት ታሪክ» በሚል አርእስት በ1915 ባሳተሙት መጽሐፍ ስለ ራስ አሉላ ሲተርኩልን

«ራስ አሉላ አባ ነጋ የሐማሴንና የአውራጃዋ ሁሉ ገዥ ነበሩ። በጀግነታቸውም እጅግ የታወቁና የተፈሩ ስለሆኑ በሐማሴን በኩል የመጣውን የውጭ ጠላት ሁሉ ዘወትር ድል እያደረጉ ይመልሱት ነበር። በጨዋታ ላይ የጀግንነት ሥራ በተነሣ ጊዜ በሸዋ ራስ ጐበና በትግሬ ራስ አሉላ በጐጃም ራስ ደርሶ እየተባሉ ሲመሰገኑ ይኖራሉ» ብለዋል።

እንደዚሁም ብላታ መርስኤ ኅዘን ወ/ቂርቆስ «የአማርኛ ሰዋሰ» በሚል ርእስ በ1919 ባሳተሙት መጽሐፍ «ወርቃወርቅ የአማርኛ ቅኔ» በሚለው ክፍል የፍታሔ ንጉሤ የገጠሙትን በመጥቀስ

«ኣጥንቱን ልልቀመው መቃብር ቆፍሬ

ጐበናን ከሸዋ አሉላን ተትግሬ

ስመኝ አድሬአለሁ ትናንትና ዛሬ

አሉላን ለጥይት ጐበናን ለጭሬ

ተሰበሰቡና ተማማሉ ማላ

አሉላ ተትግሬ ጐበና ተጋላ።

ጐበና ሴት ልጁን ሊያስተምር ፈረስ

አሉላ ሴት ልጁን ጥይት ሊያስተኩስ።

አገሬ ተባብራ ካልረገጠች እርካብ።

አገራችን ሁሉ የእምቧይ ካብ የእምቧይ ካብ።

ብለው አስፍረውታል።

ስፋትና ዝርዝር አይኑረው እንጂ ስለ ራስ አሉላ ማንነትና ዝና ብላቴን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ወ/መስቀል አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ኰለኔል ይርዳው ልባርጋቸው አባ ገብረየሱስ ኃይሉ ደጃዝማች አብርሃ ተሰማ በየመጻሕፍቶቻቸውና በየጋዜጦቹ ሲያስተዋውቁን ኑረዋል።

በተለይም ደጃዝማች አብርሃ ተሰማ የተባሉ የኤትራ ክፍለ ሀገር ተወላጅ በ1938 በአሥመራ ከተማ ይታተም በነበረው «ሰሙናዊ ጋዜጣ» ላይ በአሰፈሩት ጽሑፍ

«እንዴት ነህ አሉላ አባ ነጋ

ለእሉም ቁቢ ልጅ የዘሪጋ

ሸበሸ ፈረስ የሚያላጋ

ትቆርጣቸዋለህ እንደ ሥጋ

ትሰነጥቃቸዋለህ እንደ ዱጋ

እንዴት አለህ አባ ነጋ አሉላ

በአሥመራ የነበርህ መዝጊያ ቡላ

በምጥዋ የነበርህ መዝጊያ ቡላ

ዐይኑ በእሳት ጕራዴ ተስላ

ጐራዴህ ጣሊያንን የሚበላ

የቦሬሳው አሽከር ብሎ ቢወጋት

ቁሚ ወእርምሚ ቢላት

ግምስ አለች ተሰነጠቀች ከሁለት

የቦሬሳ አሽከር የሰለሞን ሥራ

ካንተ በኋላ ምርከብ ተሻግራ

ጣሊያንን እርድ ሠርቶ በአሥመራ

የቦሬሳ አልጋ እግሩዋ ተሰብራ

እንዲሁ ልትጠፋ ብላ

አጠፋህኮ እነንብላህ ንብላ።»

ሲሉ የጠቀሱት ሕዝባዊ ግጥም አሉላን በይበልጥ እንዳጠናቸው ተጨማሪ ቀንዲል ሆኖልኛል።

ከራስ አሉላ የልጅ ልጅ ፊታውራሪ በየነ አብርሃ ጋር ስንጫወወት «አያትዎ ራስ አሉላ ትግራይ ውስጥ አብዛኛውን ጊዜ ወዲ ቁቢ (የቁቢ ልጅ) እየተባሉ ነው የሚጠሩት «ቁቢ ምን ማለት ነው አልኳቸው።»

«ቁቢ ማለትማ ያንበሳ ጭራ ማለት ነው» አሉኝ።

«አባነጋ ማለትስ?»

«አጼ ዮሐንስ የራሳቸው ፈረስ ሲሸልሙዋቸው ያወጡላቸው የፈረሳቸው ስም ነው።»

«ዛሬማ አርጅቼ ሰማኒያ ዓመት ሆኖኝ ስንቱ ትዝ ይለኛል ልጄ? ገድላቸው አልጻፍነው እንዲሁ በወሬ ወሬ ሆኖ ቀረ። የወሬ ወሬ ለትውልድ ትውልድ ሊተላለፍ ነው ቀደም ብለህ ሳላረጅ አግኝተኸኝ ቢሖን ኑሮ ብዙ ብዙ ነገር አጫውትህ ነበረ። ዛሬማ ሁሉ ተዘንግቶኝ ምኑን ተምን አድርጌ እነግርሃለሁ? ፈረንጆች ይልቅ ጽፈውላቸዋል ሲባል ስምቻለሁና ያነኑ ብታፈላልገው አይሻልምን?» ብለው ጥያቄዬን ወደ ባሕር ማዶው ወረወሩብኝ።

ቢሆንም አእምሮአቸው የደበቀው ትዝታ እንደማይታጣ በመተማመን «እንዲያውም መቼም አንዳንድ ጊዜ የምትጨዋወቱበት ትዝታ ይሆናልና የሆነውን ትዝ የሚለዎትን ቢነግሩኝ?» ብዬ አትኩሬ ስመለከታቸው እምቧይ ወደ ሰማይ ተወርውራ እስክትመለስ ድረስ የሚወስድባትን ያህል ጊዜ ሲያንሰላስሉ ቆዩና ጉረሮአቸውን አለስልሰው እኔን ትክ ብለው እያዩኝ «ደጃች ገዛኸኝ የአያቴ የራስ አሉላን የእኅት ልጅ አግብተው ይኖሩ ነበር። ደጃዝማችነቱንም የሰጡዋቸው አያቴ ናቸው። በኋላ ገዛኸኝ አያቴን ከድተው ለራስ መንገሻ ገቡ። በዚህ ብቻም አላበቁም። አያቴ ከራስ መንገሻ ጋር ተጣልተው ተንቤን ሲኖሩ ደጃች ገዛኸኝም በራስ ታዘው አያቴን ወግተዋቸዋል። ታዲያ ገና መጀመሪያ መክዳታቸውን አያቴ እንደ ሰሙ ከልባቸው ኑሮ እንዲህ ብለው አንጐራጐሩ።

«ላዕላይ ስኒ ዘይብሉ ከምቢተይ

መሪጹ ሕቤ ጓል ሀብተይ

በሊዑ በሊዑ እዚኦም ፍትፍተይ

አውዲቁኒ ኼደ ንብሕተይ

ግልጽ እንተበልኩማ ተድላ እድ ሀብተይ።»

ትርጉም

እንደ እንስሳ የላይ ጥርስ የሌለው

የእቴን ልጅ መርጬ ሰጥቼው

ፍትፍቴም በልቶ በልቶ

ጣጥሎኝ ሔደ ከድቶ

ዘወር ብዬ ብፈልገው

በኋላየ ለካ የቀረው

የእቴ ልጅ ተድላ ነው።

እንዳሰብኩት የፊታውራሪ በየነ አእምሮ ቀስ በቀስ አንዳንድ ቁም ነገሮችን ማፍለቅ ጀመረና ትዝታዎቻቸውን አጫወቱኝ። ይሁን እንጂ እንደነ እመት ወርቄና እንደ አቶ ጊላሚአኤል ዕድለኛ ሆነው» የአያታቸውን ገጽ አላዩትምና «የአያቴ ገጽታ

እንዲህ ነበር» ብለው ሊነግሩኝ ባይችሉም የአሉላን ታሪክ ከሕፃንነታቸው እስከ ዕለተ ሞታቸው ለመቅሰምና ለመቅረፅ ላደረግሁት ሙከራ በሰፊው ረድቶኛል።

እንደ እውነቱ ከሆነ ግን የራስ አሉላን የሕይወትና የሥራ ታሪክ ለማወቅ የትግራይ ተወላጆችና ነዋሪዎች ከሆኑ አዛውንቶች ጋር ካደረግሁት ጭውውትና ካገኘሁትም ውጤት ይልቅ የኤትራ ክፍለ ሀገር ተወላጆች ከሆኑ አዛውንቶች ጋር ያደረግሁት ውይይትና ያገኘሁትም ውጤት ያመዝናል። ይህም የሚያመለክተን ራስ አሉላ የትግራይ ክፍለ ሀገር ተወላጅ ቢሆኑም በይበልጥ የሚታወቁት የሚወዱትና የሚታወሱትም ኤርትራ ውስጥ መሆኑን ነው። ይህንኑም ጉዳይ አንሥቶ አንድ ኢጣሊያዊ ጸሐፊ «ኪ.ዲ? .ኤርትሪያ» በተባለው መጽሐፍ

«ራስ አሉላ የተመሰገነ ችሎታ ያላቸው መሪ ነበሩ። ከዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ ተነሥተው ከታላቁ ሥልጣን ቢደርሱም በኑሮአቸው ግን እንደ ማንም ተራ ሰው ሆነው የኖሩ ናቸው። የሐማሴን ገዥ በነበሩ ጊዜ በሕዝቡ ዘንድ ተወዳጅ ነበሩ። በአስተዳዳሪነታቸውም የተመሰገኑ ሆኑ» ብሏል። ኤርትራ ውስጥ በየከተማውና በየመንደሩ ያገኘኋቸው አዛውንቶች ስለ ራስ አሉላ ብዙ ትዝታዎችን አጫውተውኛል። ጊንዳእ ውስጥ ያነጋገርኳቸው አዛውንቶች አሥመራ ወይም ከረን ያለዚያም አዲኡግሪ ውስጥ ካነጋገርኳቸው የዕድሜ ጌቶች የተለየ ትዝታና ትረካ አላቸው።

በአጠቃላይ ግን የአዛውንታቱ ትዝታ የአሉላን ታሪክ በጽሑፍ ካሠፈሩት የውጭ አገር ተወላጆች ሥራ ጋር አቀናጅቼ ይህን ቅርጽ ለማስያዝ እንድበቃ መነሻና መገሥገሻ ሆኖኛል።

እንግዲህ ከልጅነቴ ጀምሬ በተወለድኩባት መንደር ከነበሩ ሽማግሌዎች የሰማሁትን በአእምሮዬ ተቀርጾ ዕረፍት ሲነሣኝ የነበረውን የአሉላን ታሪክ ለማወቅ ባደረግሁት ጥረት በሕይወት ከሚያውቋቸው የዕድሜ ጌቶች እስከ ልጅ-ልጃቸው ድረስ አዛውንቶችን በመጠየቅ የውጭ ሀገር ተወላጅ የጻፉትንም ታሪክ በማገላበጥ አሉላን ያጠናኋቸውን ያህል ከባህላችን በማዋሐድ በዚህ ልቦለድ ጽሑፍ ላቀርባቸው ሞክሬአለሁ።

ስለ ኢትዮጵያ ታሪክ በሰፊው ከጻፉት የታሪክ ባለሙያዎችና አገር ጐብኚዎች ወይም መልእክተኞች መካከል አቶ ተክለ ጻዲቅ መኩሪያ ኢጣልያዊው ጋዜጠኛ ተርተሊኖ ጋንዶልፊ እንግሊዛዊያኑ ቻርልስ ጐርዶን ሲ. ፖርታል ኤ.ቢ.ዋይልድ ስዊድናዊው ስቬን ሩቢንስን እንዲሁም በተለይ ስለ ራስ አሉላ የሥራ ታሪክ ሰፋ አድርገው የጻፉት የእሥራኤላዊው የሐጋይ ኤሪክ ጥናታዊ ሥራዎች ጽሑፍ መሠረት ሆነውኛል።

አሉላ በሌለው አንደበትና ብዕር ቀርቶ በመረሩ ጠላቶቻቸው ዘንድ እንኳ ከፍተኛ አድናቆትና አክብሮት ያተረፉት በመሆናቸው ታሪካቸውን ለልብወለድ ለትያትርና ለግጥም የአጻጻፍ ስልቶች እጅግ ምቹ ሆኖ እንዲገኝ አድርጎታል።

በዚህ በእውነተኛ ታሪክ ላይ ተመሥርቶ የጸሐፊው የልብ ወለድ ሥራ ተጨምሮበት በቀረበው ጽሑፍ እንደሚታየው አሉላ ከዝቅተኛ ኑሮ ተነሥተው የአጼ ዮሐንስ የማስፈራሪያ ዱላ የአጼ ምኒልክ የጦር ስልት አማካሪና ለዐድዋውም ጦርነት የመረጃ ሥራዎች አቀነባባሪና ኃይል አስተባባሪ እስከ መሆን ቢደርሱም ገና የራስ አርአያ ድምፁ የቤት አሽከር ከነበሩበት ጊዜ ጀምሮ እስከ ዕለተ ሞታቸው ድረስ የመረሩ ጠላቶችና ተፎካካሪዎች ነበሩዋቸው።

በካርቱም በካይሮ በለንደንና በሮም ከነበሩት የአገሪቱ ጠላቶች ጀምሮ በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ዙሪያ አሰፍስፈው እስከ ነበሩት ተቃዋሚዎቻቸውን ተፎካካሪዎቻቸው ሁሉንም በትዕግሥት በቆራጥነትና በዘዴ ተቋቁመዋቸው አልፈዋል። በዚህም ጽሑፍ ውስጥ እነ ደጃዝማች ደበበ አርአያ እነ ባላምባራስ ክፍለየሱስ እነ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል እነ ራስ ሐጐስ እነ ራስ ገብረ መስቀል እነ በጅሮንድ ለውጤና እነርሱን የመሳሰሉት ተቀናቃኞቻቸውና የመረሩ ጠላቶቻቸው ተራ-በተራ ሲወድቁና በመጨረሻም ለታላቁ ጀግና ለአሉላ አባ ነጋ ሕይወት አሳዛኝ ፍጻሜ ምክንያቶችም እስከ መሆን ሲደርሱ እናያለን።

ታላቁ አሉላ ከዚህ ዓለም በሞት ከተለዩ በኋላ ቁጥራቸው በትትክል ያልታወቁ ልጆቻቸውን «አሉላ» እያሉ ስም ያወጡላቸዋል። ይህ ገናና ስም ወንዝና ጋራ ጐሣና ሃይማኖት የማይገታው በመሆኑም ከኢትዮጵያ መልክዓ ምድር ዐልፎ ባሕር ማዶም በፈጠረው ነጸብራቅ ከተማረኩት የታሪክ ሊቃውንት ሚስተር ሪቻርድ ፓንክረስት የተባሉ እንግሊዛዊ ልጆቻቸውን «አሉላ» ብለውታል።

እኚሁ ሊቅ በምን ምክንያት ልጃቸውን አሉላ ብለው እንደ ሠየሙት ብጠይቃቸው «እንደሚታወቀው ሁሉ አሉላ ታላቅ ጀግና ለሀገራቸውም ከፍተኛውን አገልግሎት የፈጸሙ ናቸው። የጀግንነታቸው አርአያነትና ምሳሌነት በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በአፍሪቃና በእስያ የሚያንጸባርቅ ነው። ከዚህም ሌላ ደግሞ አሉላ ከተራ ቤተሰብ የተገኙ ናቸው። ይህን ስለማውቅና ለእርሳቸው ያለኝንም አክብሮት ለማስታወስ ስል ነው ልጄን «አሉላ» ብዬ የሠየምኩት። ታዲያ ይህ ስም በእንግሊዝ አገር በተለይ በወጣጡ ትውልድ ዘንድ ብዙም የማይታወቅ በመሆኑ አንዳንድ ችግሮች አስከትሎ ነበር። ለምሳሌ ለልጁ ከትምህርት ቤቱ ሲጻፍለት «አሉላ» የሚለው ስም ካለማወቅ የተነሣ በእንግሊዝኛውም ፊደ «ኤ» የመጀመሪያውና የመጨረሻው ስለሆነ

የሴት ስም እየመሰላቸው «ሚስ» (ወይዘሪት) እያሉ ይጽፉለት ነበር። እየቆየ ግን ስሙ እየታወቀ ስለ ሔደ ከዩኒቨርሲቲው በግዕዝ ቋንቋ ጥናት ተመርቆ ሲወጣ ዲግሪውም የተጻፈለት «አሉላ ፓንክረስት» ተብሎ ነው። እርሱም ይህን ስም ከነታሪኩ በጣም ይወደዋል» ብለውኛል።

በኢትዮጵያ ውስጥ አሉላ አባ ነጋን ስም የሚያውውሱ የኳስ ሜዳ ትምህርት ቤት ወታደራዊ ተቋሞች ቢኖሩም የአሉላና የሠራዊታቸውን ታላቅ ታጋይነትና ጀግነት በይበልጥ አጉልቶ ለትውልድ ለማስተላለፍ ሲባል ደግሞ ከአብዮቱ ወዲህ ታላቁን ጀብዱ በፈጹሙበት በዶጋአሊ በረሃማ ቀበሌ ሐውልታቸውን እንዲሠሩ መሠረቱ ተጥሏል። ይህም በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በመላው አፍሪቃ ሲያንጸባረቅ እንደሚኖር አይጠረጠርም።

እርግጥ ነው ስለ ታላቁ ጀግና ስለ ራስ አሉላና ስለ ሠራዊታቸው ብዙም እንዳልጻፍኩ ይሰማኛል። ሆኖም ከልጅነቴ ጀምሮ በአእምሮዬ ለተቀረፀው ጥያቄ መጠነኛ መልስ ለመስጠት በመሞከሬ የመንፈስ እፎይታ ይሰማኛል።

ደራሲው

ማሞ ውድነት።

ወይ ያቺ ዕለት

በመጀመሪያ የተኮሳት ጥይት ዒላማውን ሳተች። ሁለተኛዪቱ የቀኝ ቀንድ መታች ሦስተኛዋ ባከነች አራተኛዋም ተሠለሰች አምስተኛዋ የግራ ቀንድ እምታች። የተሰጡት ጥይቶች አለቁ። በንዴት እየጤሰ ስናአድሩን ከድግኑ ቀና አደረገና በትልቅ ደጐራ ሥር ተተክሎ የነበረውን የከብት ግንባር አጥንት በጥላቻ ተመለከተው። ሦስቱንም ጥይቶች አባክኖ አናቱን በኩርኩም ሊያስፈልሰው የተሰለፈ ጠላቱ ሆኖ ታየው።

«እንዴት ኮ በምን የተነሣ ሦስት ጥይት ታባክናለህ?» ብለው በሻይ ፈንጃ ስናድሩን ከጁ ነጠቁና ክንዱን ጥርቅም አድርገው ይዘው ይተናነቃቸው የነበረውን ቁጣ ከላዩ ላይ እያፈሰሱበት።

«ስትተኩስ ሆድህን ሸልገህ ምራቅህንና ትንፋሽህን ውጠህ ሰውነትህን አስቆጥተህ መንፈስህን ሰብስበህ ነው ቃታ መሳብ አልነበረም?» በለው ክንዱን ለቀቅ አደረጉና እንደገና ጆሮውን ይዘው እንደ ማፍተልተል እያደረጉ

«ከዒላማህ ላይ ስታነጣጥር ትንፋሽህን ካልዋጥክ ሰውነትህን ካዛልክ ትስታለህ ብዬህ አልነበረም? ይህን ነገር አባትህ ቢሰማ ጭንቅላትህን በኩርኩም ነው ያሚያፈልሰው። ሁለተኛ እንኳን ከኔ ፊት ቀርቶ «ተኲሶ ሳተ» የሚሉ ወሬ እንዳልሰማ» በልው አንድ ጊዜ ከአናቱ ላይ ለኮፍ አድርገው ለቀቁት።

በሻይ ፈንጃ በጡዋት ተነሥተው ከቤታቸው እልፍ ብሎ በነበረው ሸንነ ተቀምጠው ስናድራቸውን ከድንጋይ ላይ አጋድመው የጡዋቱዋን ፀሐይ ሙቀት በሰውነታቸው ውስጥ ሲያከማቹ በነበሩት ሰዓት ወጣቱ አሉላ የዝቁሊ ሚካኤል መምህር ወደ ነበሩት መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ሲሔድ ነበር ጠርተው እርሳቸው ከነበሩት ሸንነ ራቅ ብሎ የነበረውን ነጭ የከብት ግንባር እንዲመታ ያስተኮሱት።

ሸንነጡ የመንደሪቱ ነዋሪዎች ጡዋትና ማታ እየተሰበሰቡ የሚጫወቱበት የሚመከሩበትና የተጣላ የሚያስታርቁበት ብቻም ሳይሆን አንዳንድ ቀንም በውርርድ እየተኮሱ ዒላማ የሚመቱበት ነው። የተኳሾች መፈተኛ እንጂ መለማመጃ እንኳ አልነበረም። በዚያች የበጋ ወራት ስትስለመለም የነበረችውን የፀሐይ ሙቀት እየተሻሙዋት በነበረበት ሰዓት አሉላን ጠርተው ያስተኮሱትም በዚያ ዕለት በፊት ደጋግሞ ተኲሶ ዒላማውን መምታቱን ሰምተው ስለነበረ ነበር ለፈተና ያስተኮሱት። የመጀመሪያ ጊዜያቸውም አልነበረም ከመጀመሪያው ጀምረው ተኲስ አስተምረውታል። ብዙ ጊዜ ዒላማውን ሲስት አንዳንድ ጊዜ በትክክል መትቶ ነበር።

የባይሻን ኩርኩም በጡዋት የቀመሰው አሉላ በእልህ እየበገነ ከቤተ ክርስቲያኑ ዘንድ እንደ ደረሰ ከዘወትሩ በተለየ ሁኔታ ጐንበስም ሳይል የቤተ ክርስቲያኑን ካብ እንደ ቆመ ተሳልሞ ወደ መምህሩ ጉባዔ ሔደና ወንበራቸውንም ሳይሳለም ከጓደኞቹ ጋር ተደባልቆ እያንዳንዳቸውን በንቀት ይመለከት ጀመር።

በዕድሜ ከዐሥር ዓመታት በላይ የሆነው አሉላ የገበሬ ልጅ በመሆኑ የሰኔ ወር ከገባ በኋላ ከብቶች ማገድ በእርሻ ሥራዎች መሰለፍ ቀጥሎ በመኸር ከተታ መሠማራት ዋና ተግባሩ ስለ ነበረ ለትምህርቱ ጉዳይ እጅግም ጊዜ አያገኝለትም ነበር። ከጥር እስከ ሚያዝያ መጨረሻ ግን ከግብርናው ጣጣ ወደ ትምህርቱ ገበታ ያመራል። በእነዚሁ ጊዜያትም ቢሆን የእርሱን ጉልበት የሚጠይቅ የቤትና የግብርና ሥራ ጠፍቶ አልነበረም። አባቱ ግን ተምሮ የቤተ ክህነት አገልጋይ እንዲሆንላቸው ስለተመኙ ነበር ታናናሾቹን ልጆቻቸውን ለሥራ መድበው አሉላን ወደ መምህር ወደ ጊዮርጊስ ይልኩት የነበሩት።

መምህር ወደ ጊዮርጊስ የቤተ ክርስቲያን ጉዳያቸውን አነከናውነው ፀሐይ መገንተር ስትጀምር ወደ ጉባዔያቸው ሲያመሩ ተማሪዎቻቸው እየተሯሯጡ ተቀበሉዋቸው። ከወንበራቸው ላይ እንደ ተሠየሙም ተማሪዎቻቸው ጉልበታቸውን እየሳሙ የዕለቱን ትምህርት ለመጀመር በየመሥመራቸው ተሰለፉ። አሉላ ግን እንደ ቀፈፈው ነበር። የየኔታን ጉልበትም እንደ ጓደኞቹ ተሻምቶ አልተሳለመም። ከጠፍርና ዕንጨት በተሠራው ወንበራቸው ላይ ከተቀመጡ በኋላ ቀስ ብሎ ጉልበታቸውን በአገጬ ነካ አድርጎ ተመለሰ። ተማሪዎቹ በየገበታቸው ከተከፋፈሉ በኋላ ትምህርቱ ተጀመረ። ፊደል አቡጊዳ መልእክተ ዮሐንስ የወንጌል ቁጥር ውርድ ንባብ ሙሉ ንባብ መዝሙረ ዳዊት ተጀመረ። መምህር ወልደ ጊዮርጊስም «ውዳሴ አምላክ» የተባለውን መጽሐፍ መመልከት ጀመሩ። የተማሪዎቹ ጩኸት የአካባቢውን ጸጥታ አተራመሰው። አሉላም ውርድ ንባቡን ቀጠለ። ፊደል ቆጥሮ ለመጨረሻ ሦስት ዓመታት ያህል ፈጅቶበታል። ታዲያ የዝቁሊ ሚካኤል ዲያቆናትና ቀሳውስት «የቅዱስ ያሬድ ተከታይ» እያሉ ይቀልዱበት ነበር። መምህር ግን «አይዞህ ታላቁ ሊቅ ቅዱስ ያሬድም ቢሆን ፊደል ቆጥሮ ለማጥናት ሰባት ዓመት ፈጅቶበታል ይባላል» እያሉ ያጽናኑት ነበር። «ለምን ተኩሰህ ሳትከ» ብለው አባቱ እንግዳ ቁቢ ከትምህርት ቤት ሲመለስ ከአናቱ ላይ የሚያወርዱበት ኩርኩም «መጣሁብህ» እያለ ያስጨንቀዋል። በዚያ ላይ እያለ ደግሞ

«የኔታ ቅድምኮ አሉላ ወንበር አልተሳለመም» ብሎ ባልንጀራው ሐጐስ ክስ አቀረበበት ከመምህሩ ፊት ተገትሮ። መምህር ግን መልስ አልሰጡትም ከመጽሐፋቸው ጋር ጨዋታው ጥሟቸዋል።

«ወጅድ» ብለው መምህር ንባባቸውን ቀጠሉ። ሐጎስ አንገቱን ደፍቶ መለስ ሲል ሌላዉ የንባብ ተማሪ ሲሮጥ ተተካና

«የኔታ ትላንትና ከመንፈድ ጠብቆ አሉላ ደብድቦኛል። ዛሬም ወንበር አልተሳለመምና ይጠይቁልኝ» ብሎ አመለከተ። መምህርና መጽሐፋቸውን ግን ከዚህ ከግዙፉ ዓለም ርቀው ጭልጥ ብለው ወደ ረቂቁና ሩቁ ዓለም በመጓዝ ላይ ነበሩና ለሁለተኛዉም ከሳሽ ፈጥነው መልስ አልሰጡም።

«የኔታ ትላንትና አሉላ ደብድቦኝ ዛሬም...»

«ወጅድልኝ አላልኩም!» አሉ መምህር ቆጣ ብለው። አሉላን ያላስገረፉት ተማሪዎች እያኖቆነቁ ትምርህርታቸውን መምህርም ሦስተኛ አሳሳች እንዳይጠጋቸው ግንባራቸውን አስቆጥተው ንባባዊ ምርመራቸውን ቀጠሉ። መምህር ወልዴ ጊዮርጊስ ከውዳሴ አምላክ ንባብ መለስ የሚሉበት ጊዜ ገና ነው። እርሱ ስልችት ሲላቸው ከአጠገባቸው ከሚገኘው መደርደርያ ዱካ ያስቀምጡና ትምህርታዊ ጥያቄ ከመታ መልስ ሰጥተው ወደ ንባባቸው ይመለሳሉ። ውዳሴ አምላክ ሲሰለቻቸው አርጋኖን እርሱም ሲጠጥርባቸው ፍትሐ ነገሥት እርሱም ጐምዘዝ ሲልባቸው ሃይማኖተ አበው ማገላበጥ የየዕለቱ ዋና ዋና ጉዳያቸው ነው።

የዕለቱ ትምህርት ንባብ ተገባዶ ዕረፍት ሲጀመር ክሶች አዳምጠው ምስክር አስቆጥረው እውነት ከሆነ ወንበራቸውን ያልተሳለሙትን አምስት ኵርኵም ጓደኛውን የመታውን አምስት አለንጋ ይፈርዳሉ። ክሱ በምስክር ካልተረጋገጠ ደግሞ ከሳሹ እጥፍ ቅጣት ይከናነባል። የመምህር ወልደ ጊዮርጊስ ትምህርትና ቅጣት ጠበቅ ያለ በመሆኑ የሰበካው ልጆች በሩቅ ይሸሹታል።

አሉላ ዕለቱ የመጣበትን ጣጣ እያመሰለሰለ ከመምህር ለበቅና የጆሮ ቁንጥጫ ወደ አባቱ ኵርኵም የሚሸጋገርባቸው ምክንያቶች ከፊት ለፊቱ ተደቅነው ብልጭ ድርግም በሚሉበት ሰዓት-ፍጥነት የዕረፍት ዐዋጅ ተነገረና ተማሪዎቹ ጠብቶ እንደ ጠገበ እንቦሳ እየዘለሉ ተበታተኑ።

ወዲያው ከሳሾች ከመምህር ፊት ከለኮሉ። የአሉላ ከሳሾችም አሉበት መምህር ገና የቀደሙ ከሳሾችን ቃል አዳምጠው ሳያበቁ አንድ አዛውንት ወደ ችሎቱ ሲገሠግሱ መምህር በሩቁ ተመለከቱዋቸውና ወደ እርሳቸው ሔደው ተቀበሉዋቸው። በትልቅ ዋንዛ ሥር በተዘጋጀው ትምህርት ቤት ከተደረደሩት የድንጋይ መቀመጫዎች ሻል ባለው መቀመጫ ላይ እንግዳቸውን ካስቀመጡ በኋላ «ምነው በደኅና መጡ?» አሉ መምህር።

አዛውንቱ ከነበሩበት ደንጋይ ሲነሡ መምህር እጃቸውን ይዘው ወደታች እየጐተጉዋቸው

«አይገባም ምነው እርስዎን ያህል ሰው ይነሣል?» ብለው አስቀመጡዋቸው።

እኒያን አዛውንት አሉላም አይቷቸዋል ገና ብቅ ሲሉ በደኅናቸው እንዳልሆነ ተረድተዋል። መምህር ተቀበልው ከአጠገባቸው ሲያስቀምጧቸው ደግሞ ሊፈረጥጥም ከጀሎት ነበር። ከአንደበታቸው የሚወቱ ቃላት ተራ-በተራ እየተወረወሩ እንደሚለበልቡት ተገንዝቦታል። አዛውንቱ በቀበሌው የታወቁ ናቸው።

«መቼም ከሳሽ ነኝ ብዬ ነዋ!» አሉ እኒያ አዛውንት ተደላድለው እንደ ተቀመጡ በሜዳው ሲሯሯጡ ከነበሩት ልጆች መካከል በመምህር አለንጋ ሊያስመነድቡት ያጩትን ልጅ በዐይነ ሕሊናቸው ጭምር እየፈለጉ።

«ምነው ምን አጋጠመዎ?» አሉ መምህር ሰቅጠጥ እንደ ማለት ብለው። «በበቀደም አደባባይ ሆኘ በቂሎዬ ከነ ኮርቻዋ በጓሮ ታስራ ነበርና ወንዝ ወስዶ ውሃ አጠጥቶ እንዲያመጣት የዘመድ ልጅ ለምኘ ሰጠሁት። ልጁም በቂሎዋን እየሳበ ወደ ወንዝ ሲወርድ የእርስዎ ተማሪ የሆነ ልጅ ቀምቶት ከኮርቻዬ ላይ ተቀምጦ እሰ ወንዙ ከሔደ በኋላ እንደ ገና ተቀምጦባት እያሰገረ አምጥቶ ከሰው አጥር አስሩዋት ሔደ። ላስጠይቅም የባሻይ እንግዳ ልጅ መሆኑን ሰማሁ።

«ምንስ ቢጠግብ እንዴት ከኛ ከአባቶቹ ኮርቻ ላይ ይቀመጣል? ዛሬ የኛን በቁሎ ከተዳፈረ ነገደ ደግሞ የእናንተን የትልልቆቹን ወንበር መመኘቱ አይቀርም። ከዛሬው እንዲቀጣ ያስፈልጋል። ለአባቱ ከመንገር የእርስዎ ቅጣትና ተግሣጽ ያርመው ይሆናል ብዬ ነው» አሉ አዛውንቱ ከወገባአቸው በላይ ጭምር እየተናገሩ።

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ትክዝ ብለው እንደ ቆላ ቅል የተንሿጠጠ ጭንቅላታቸውን የተሸከመ ሰልካካ አንገታቸውን ወዲያና ወዲህ ሲያላጉት ቆይተው «ልጆች መማታቱ ለዲያቆናት አልታዘዝም ማለቱ የኔን ወንበር ያለመሳሙ መንገደኛ ማስቸገሩ አነሰውና ድግሞ ብሎ ብሎ በቁሎ ከነ ኮርቻዋ ለመቀማት ጀመረ ጉድ ነው! ተሰምቶ የማይታወቅ ጉድ ነው! እንኳን የነገሩኝ እግዚአብሔር ይባርክዎ!» ብለው ከወንበራቸው ተነሡና አንዱን ተማሪ ጠቅሰው አሉላን እንዲጠራላቸው አዘዙት።

«ቶሎ ቶሎ አትመጣም?» አሉና መምህር አሉላን በጭራቸው ጭምር ጠሩት ጆሮውን ይዘው ለማፍተልተል የመቸኮላቸውን ያህል የአሉላ ቀስታ አናዷቸው። ከሳሹን አዛውንት መምህሩንና ጓደኞቹን ተራ በተራ እየተመለከተ ለመምህር ችኮላ ደንታ ሳይሰጠው እንደ ተጀነነ ቀረበ። በጡዋት ሦስት ጥይቶች ያባከነበት ሦት

ከሳሾችም የመረቀልት መናጢ ዕለት ደግሞ ለአለንጋና ለኩርኩ አሳልፎ ሊሰጠው ሆነ። ባጭራቸው ማያዣ ደጋግመው ራስ ራሱን ወቀሩለት አልጠቀማቸውም ጆሮውን ይዘው አፍተለተሉት ይህም አንጀታቸውን አላራሰውም። «አለንጋዬን አምጣ» ብለው አዘዙ መምህር። አለንጋው ሩቅ አልነበረም። ብቻ ግን መምህር ልማዳቸው ነው ብዙ ጊዜ በግራ እጃቸው የያዙት ጭራም ቢሆን «አምጣ» ብለው ይፎገላሉ! በዚያች ሰዓትም ቢሆን አለንጋቸው ከወንበራቸው ሥር ከተለመደ ቦታው ነው የነበረ።

አሉላ ማልቀስ ቀርቶ ድንግጥ አላለም። ከንፈሩን ነክሶ ዐይኖቹን አፍጥጦ ከከሳሹ አዛውንት ላይ አፈጠጠ። የበቀል ስንዝሮች እንደሚጠብቃቸው የአመለካከቱ ሁኔታ አስረዳቸው። ከኮርቻቸው ላይ የተቀመጠውን ቂጡን በአለንጋ ቢያስለበልቡት እየወደዱ በአንድ በኩል ደግሞ ውሎ አድሮ የሚከተላቸው በቀል አሳሰባቸውና ወደ መምህር ጠጋ ብለው

«የዛሬን ይማሩልኝ የኔታ ለኔ ብለው ይማሩልኝ! ሁለተኛ እንዳይለምደው ግን ወንበርዎን መትቶ አለንጋዋን ዋስ ይጥራልኝ» አሉና የከሳሽ አማላጅ ሆኑ።

«የኔ ወንበር የሚዳኘው የኔ አለንጋ የሚያስደነግጠው የኔ ቁጣ የሚመልሰው መች ሆነ? ልቡ አብጦ የለም? ሙያ መስሎት ጥይት ሲተኩስ ነው የሚውል። ጥፋቱ የእርሱም አይደል የዘመዶቼ» ነው። ፈረስ መጋለብ አልቅት ይመስል ውሃ ማንቦጫረቅ ነው ሙያው አይቆጡት! እኔ ቀጥቼ አስተምሬ ለቤተ-እግዚአብሔር አገልጋይ የምመኘውን ልጅ ይኸውና ሊያስኮበሉት ነው። ተዉ ብልም ሰሚ አጣሁ!» አሉና መምህር ጆሮውን ለቀው ራሱን ያሻሹት ጀመር።

«ግዴለም እያደር ይመከራል የዛሬን ብቻ ለኔ ሲሉ ይማሩልኝ ደግሞስ የሰውን ዕድል ማን ያውቃል? በተኳሽነቱም ማለፊያ ጀግና ይሆን ይሆናል» አሉ አዛውንቱ «የሚሞት ሽማግሌ አይርገምህ የሚያድግ ልጅ አይጥላ» በሚለው ምሳሌ መሸነፋቸውን እያምሰለሰሉ።

«እንድ ቃልዎ ይሁን ከቃልዎ አላልፍም የዛሬን ለእርስዎ ስል ምሬልዎታለሁ ቢሆንም ዋስ ሳላስጠራ አለቀውም» አሉና እንደገና ጆሮውን ይዘው እያፍተለተሉ «ሁለተኛ አይለምደኝም የየኔታ አለንጋ ትዋሰኝ በል» አሉና መምህር አስምለው ሲለቁት አሉላ ጉልበታቸውን ስሞ ሲመለስ ሲል «በል ድንጋይ ይዘህ ማሩኝ በል» ብለው የከሳሹን አዛውንትም ጉልበት እንዲስም መምህር አዘዙት። አሉላ ከተኮለኮሉት ድንጋዮች አንዱን አንሥቶ ከአዛውንቱ ፊት ሲንበረከክ «ልብ ይስጥህ ልጄ ይባርክህ» አሉና አዛውንቱም ጉልበታቸውን ስሞ ቀና ሲል ቀበል አድርገው ጉንጮቹን ሳሙት።

ምንም እንኳን እንግዳ ቁቢ ልጃቸውን አሉላን እየቀጡ እንዲያስተምሩላቸው መምህር ወልደ ጊዮርጊስን አደራ ቢሉዋቸውም በአሉላ ላይ የሚለበልብ ቅጣት ለመጣል የመህር ሆድ ቆራጥ አልነበረም። የፊደል እግርና እጅ ለመለየት የፈጀበት ጊዜ ከያሬድ ጋር ቢያነጻጽረውም ቅሉ በንቁነቱና ቀልጣፋነቱ መምህር ይወዱታል። ከሁሉም ከሁሉም ደግሞ በድፍረት እንደ ምሳሌ ያነሡታል።

«ተመትቶ የሚመጣ ሲገርፉትም ያሚያነባ አልቅሻ ልጅ አልወድም። ወንድ ልጅ ካለቀሰ በቃው ረከሰ። ወንድ ከወለዱ አይቀር እንደ አሉላ ማለት መምህር ይቀናቸዋል።

አሉላም ተመትቶ የማገባ ድንጋይ ወርውሮ የማይስት ሲገረፍም የማይሰቀጥጠው ነበር። ሌላው ቀርቶ እርሱው ደብድቦ ተኮሶ የመምህርን ቁንጥጫ ወይም አለንጋ ያስበየነበትን ልጅ እንኳ አድፍጦ ካልተበቀለ የነገውን ቅጣት ፈርቶ የሚለቅ አለነበረም። በዚህም የተነሣ አሉላን ከመምህሩም ሆነ ከእናቱ ዘንድ ከሶ ያስቆጣ በመንደር ወይም በመንገድ ብቻውን ለመሔድ የሚሞክር ልጅ በራሱ የፈረደ መሆን ነበረበት። ሳያስበው እኒያ አዛውንትም ጨክነው ይላስገረፉት የሚከተላቸውን የበቀል-በቀል አስበውት ይሆን? «ልባም ነው ንቃቱ እንዲህ አይምሰልዎ» አሉ መምህር የአሉላን ከሳሽ እየሸኙ «ልጆች እየሰበሰቡ እኔን ተከተለኝ አውራችሁ እኔ ነኝ ማለት ይወዳል። ከቃሉ የሚወጣውን ደግሞ ያሽቆጠቁጠዋል ሩጦ የሚያመልጠው የለም። ጥንግ አመታቱ አስደናቂ ነው ከሱ እጅ የገባውን ጥንግ የሚነጥቅ ወንድ የለም። ልጆቹ የጨዋታ አለቃ ሲመርጡ እርሱ ከሌለ በቀር እርሱ እያለ ሌላ መምረጥ ቀርቶ አያስቡትም። ታዲያ እኔም በዚህ በዚ ጠባዩ እወደዋለሁ አሉ።

«አዎ ብዙ ልጆች በልጅነታቸው እንደዚህ የመሳሰለ ባሕርይ ይታይባቸዋል» አሉ አዛውንቱ «ይህም ልጅ የሚደርስበት ይኖረዋል ማን ያውቃል የሚሆነውን ያሚያውቅ ባለቤቱ ኮነው ቢሆንም እንዳይረገም መቅጣቱ ይገባል። የሰው ርግማን እንኳን ሰው ዛፍ ይጥላልና አባቱ እንኳ የዚህ ሰው አይደሉም እርስዎ ይቅጡላቸው መቼስ ከእርስዎ የበለጠ ቀጭና አባት የለምኮ?» አሉና አዛውንቱ ከመምህር ተሰናብተው ሲሔዱ መምህርም ከወንበራቸው ላይ ተሰየሙና እንደገና ፍትሐ ነገሥት የተባለውን መጽሐፍ ገልጠው ንባባቸውን ቀጠሉ።

የዕለቱ ትምህርት መገባደዱን የሚያበሥረው ደወል ሲሰማ ተማሪዎቹ የመምህርን ጉልበት እየሳሙ ወደ የቤታቸው ሩጫ ጀመሩ። ፊት ፊት ከሚመሩት ልጆችም አሉላ ዋናዉ ነበር። እቤቱ ደርሱ በወተት እያራሰ ጐራርሶ በዕለቱ በመንደራቸው በሚደረገው ሠርግ ለመገኘትና የሙሽራውንና የሚዜዎቹን ቀረርቶና ፉከራ ለማየት ነበር ጉጉቱ።

እቤት እንደ ገባም እናቱ ወይዘሮ ገረዳ ማርያም ከዱካቸው ቱር ብለው ተነሥተው እጁን ሲይዙት አብረው የነበሩትም ሁለቱ ሴቶች ተነሥና እጆቻቸውን ይዘው «በሚቻኤል በዝቁሊው ሚቻኤል ይኸዎታለሁ እንዳይነኩት» እያሉ ለምነው አስለቀቁት። ወይ! ገረዳም ጦፉ ዛቱ! ዛሬ ብታመልጥ ነገ አታመልጠኝ! ታዘበኝ አንት ባለጌ» ያላወረዱበት የስድብ ዘር አልነበረም። አንደኛዋ ሴት አሉላን እያባበሉ ወደ ጓዳ አስገቡትና ምሳውን አሰጥተው ወደ እናቱ መለስ አሉና ደግሞ «ልጅን መቅጣት መች እንደዚህ አድርጎ ነው? ቀስ አድርጎ ይዞ ጥፋቱን ጠይቆ ሁለተኛ እንዳይደገመው መክሮ ነው ውንጂ!» አሉዋቸው።

«እኛ እኮ የነገርንዎ» አሉና ሁለተኛዪቱ ደግሞ ቀጠሉ። «እኛኮ ሌላ ሰው ከሚነግርዎ አባቱ ድንገት ሰምተው ካልሆነ ቦታ ላይ እንዳይመቱት እርስዎ ነገሩን እንዲያበርዱት ብለን ነው» ሲሉ የመጀመሪያዋ ገላጋይ ደግሞ ቀጠል አደረጉና

«ጥፋቱም እኮ የሱ አይደለም ምን ያድርግ የታች መንደር ልጆች አድፍጠው ድንጋይ ሲሰዱበት እርሱም እነርሱን ሊመታ ብሎ የወረወረው ድንጋይ እኮ ነው ከላዩ ላይ ዐርፎ እንስራዬን የሰበረብኝ» አሉ ሁለተኛዋም ቀጠል አድርገው

«የኔውም ልጅ ቢሆን ያለ አቅሙ ነው ጠብ የጫረው። አሉላ አይደለም ጥፋተኛ «ይበልህ ደግ አደረገ ያለ አቅምህ ምን አንጠራራህ» ብዬ ልጄንም ተቆጣሁት። ባይሆን ለወደፊቱ ለኔ እንዲነግረኝ እንጂ ያለፈውማ የአሉላ ብቻ አይደለም ጥፋቱ» ብለው ነገሩን አቀዘቀዙ።

«ግዴለም እንኳን የሰማሁት እንጂ ለወደፊቱማ አባቱ የሚያደርጉትን ያደርጋሉ» ብለው ወይዘሮ ገረዳ አሉላን እንደማይመቱት ለሴቶቹ ቃል ገብተው ሸኙዋቸው።

«እስቲ ና አሉላ» አሉ ወይዘሮ ገረዳ እቤታቸው እንደ ተመለሱ። ቂጣውንና ወተቱም በሽክና ይዞ ከጓዳው እንደ ወጣ «አደይ እኔኮ አይደለሁም ጥፋተኛው የሥላስን እንስራ የሰበርኩት ዐውቄ አይደለም። ልጆች ጠብቀው ወረወሩብኝ እኔም ስወረውርባቸው ነው እንስራውን የመታሁት። የአደይ ኪሮስም ልጅ እየሰደበኝ ስችለው ስችለው ትላንትና ማታ ደግሞ ከመንገድ ጠብቆ ድንጋይ ወረወረብኝ ሩጬ ይዤ ገርፌዋለሁ። ታዲያ ሸሽቼ ልመጣልሽ ነው? እኔ ፈሪ እንድሆን ነው የምትመኚው? ሸሽቼ ስገባ አቦይ ቢሰማ? ከለበቁ ታድኝኛለሽ?» አላቸው።

«በል ሁለተኛ እንዳይለመድህ» ብለው ወደ ጓዳቸው ሊገቡ ሲሉ ደግሞ «ተመትተህና ሸሽተህ እንዳትመጣ» ብለው ሲያጉረመርሙ «እሺ አደይ ሸሽቼና ተመትቼ እቤት አልገባም» አለ አሉላ።

ቂጣውን በወተት እያወራረደ ጨራርሶ ሊወጣ ከበሩ ሲደርስ ወይዘሮ ገረዳ እንደገና ከጓዳቸው ወጡና «እንጀራ ይዘህልኝ ወደ ሥርጉ ቤት እንሔዳለንና እንዳትጠፋ» አሉት። «የኔታን አጅበን ነው የምንሔደው እንድትመጡ ብለውናል» አለ አሉላ ለመሮጥ እያገረገረ።

«ደግሞ እዚያ ሔደህ እናትደባደብ ነግሬሃለሁ ወንድምህም እዚያ ሔዶአል» አሉ ወደ ጓዳቸው እየገቡ።

«ከነኩኝ መቼም እያለቀስኩ አልመጣም» አለና ሮጠ።

መምህር ወ/ጊዮርጊስ ምርጥ ተማሪዎቻቸውን አስከትለው ከሥጉ ዳስ በር ሲደርሱ የሴት ልጃቸውን አበባና ፍሬልማፄት ወዳጅ ዘመድ ጠርተው ከወዲያወዲህ ሲዋከቡ የነበሩት ግራዝማች ገረንኬኤል በአክብሮት ተቀብለው በተለይ ወደ አዘጋጁት መቀምጫ ወሰዱዋቸው። መምህር በተዘጋጀላቸው ወንበር እንደ ተቀመጡ ተማሪዎቻቸውም በስተኋላቸው በግራ ቀኝ መሥመር ተሰለፉ።

ወይዘሮ ገረዳ ከነበሩበት አውራጃ ሆነው ከመምህር በስተኋላ የነበሩትን ተማሪዎች ሲመለከቱ ጠይም መልከ ሰልካካ ቀጭን ረጅም ልጅ ከዐናቸው አልገባ አላቸው «ከየኔታ ጋር ወደ ሥርጉ ቤት እሔዳለሁ» ያለኝ «እንጀራ ላለመሸከም ብሎ ነው? ወይስ የኔታ አስቀርተውት ይሆን?» እያሉ ሲያወጡ ሲያወርዱ በነበረበት ወቅት ምስለኔው በርከት ባሉ ባለብረቶች ታጅበው ገቡ። ባሻይ ፈንጃም ሰናድራቸውን ከነዝናራቸው አሉላን አስይዘው ወደ ዳሱ ሲገቡ ወይዘሮ ገረዳ ትኩር ብለው ሲመለከቱ ቆዩና የግራ እጃቸውን መዳፍ ከጉንጫቸው ላይ ለጥፈው ልጃቸው የያዘውን ስናድር ከእንግቱና ከባሻይ ጋር እያወዳደሩ ሲመለከቱ ቆዩና አንገታቸውን ደፉ።

ከእርሳቸውና ከመምህር ትእዛዝ ማፈንገጡን ተረዱት። ሙሽራው ገብቶ ምግቡ ተበልቶ ጠጁና ጠላው በገፍ መውረድ ጀመረ። ሚዜዎቹ ተራ በተራ እያቅራሩና እየፎከሩ በዳሱ ውስጥ በነበረው ዕድምተኛ መካከል ወዲያና ወዲህ እየተወራጩ ዐይነ ሕሊናውን ሲሰቅሉት ሲያወርዱት ቆዩና እንደ ገና ወደ ሙሽራው ሲመለሱ እርሱም ረጅም ስናድሩን አስቀምጦ ይዞ በብር የተሸቆጠቆጠ ካባ-ቀሚሱን ወርውሮ እየተወራጨ ወረደና ፉከራውን ሲያኾጐደጐደው ዕልልታው ቀለጠ። ቀጥሎም ከሁለቱም ሙሽሮች በኩል ወኔያቸው ያስፎገላቸው አዛውንት ተራ በተራ እየተነሡ አንደቀደቁት። ባሻይ ፈንጃም ስናድራቸውን ከአሉላ ተቀብለው ፎክረው ሲመለሱ አሉላ ስናድሩን ከእጃቸው ነጥቆ ተንደርድሮ ከዳሱ መካከል ገባና

«ሩቅ ተመልካች አነጣጣሪ

እንደ ቆላ እባብ ተወርዋሪ

ሩቅ አመልካች ሩቅ አዳሪ

የጀግና ልጅ ጀግኖች አኩሪ»

ብሎ ፎከረና ስናድሩን አቋርጦ ይዞ ከዳሱ ወጣ። ወይዘሮ ገረዳም ተከታትለውት ወጡ። ፀሐይ በማዘቅዘቅ ላይ ስለነበረች አሉላን ይዛ የምትጠልቅባቸው የመሰላቸው እናቱ ቢፈልጉት ቢጠሩት የውሃ ሽታ ሆነባቸው። «እንግዲህ ይህ ልጅ በቃው ትምህርት የሚሉ ነገር በቃው ዳዊቱን እንኳ ደጋግሞ ሳይወጣው ማቋረጡ ነው። ለማዕረገ-ቅስና ቀርቶ ለዲቁናም ሳይበቃ መቅረቱ ነው» ብለው መምህርም ከአጠገባቸው ለነበሩ ቀሳውስት ያደረባቸውን ሥጋት አጫወቱዋቸው። «ትምህርት በልጅነት ነበር እንጂ ካረጀ ካፈጀ በኋላ መች ይሆናል? ያስጀመሩትኮ ካረጀ በኋላ ነው ታዲያ ይኸ ልጅ ጠመንጃ አንግቶ ቢነሥና ቢፎክር ምን ያስደንቃል?» አሉ ወዳጃቸውም።

«እሱስ እውነት ነው አንድ ጊዜ ካጎቱ አንድ ከአያቱ ቤት እየዘለለ ኑሮ ነው ጊዜው ያለፈበት። አሁንም እንደሆነ ቢቻል ቢቻል እንዲያው ለዳዊት ደገማው እንኳ ቢበቃልኝ በወደድኩ ነበር። ታልሆነም መቼም ንም ይደረጋል? ማለፊያ ወታደር እንዲሆን ወደ አንዱ ጌታ ቤት ማስጠጋት ይሻላል እንጂ» አሉ መምህር የወጣቱ አሉላ የወደፊት ዕድል አሳስቧቸው።

የአሉላ ፉከራ በዳሱ ውስጥ ሹክሹክታና ጉርምርምታ ፈጥሩዋል።

«የማን ነው ልጅ?»

«የእንግዳ ቁቢ።»

«እረግ እረግ እርሱ ነው? ለካ ይህን ያህልም ልጅ አለውና? እንግዳ ቁቢምኮ ጀግና ነው። ተኩሶም እርሻውንም አሳምሮ ያውቅበታል ከወለዱ አይቀር እንደዚህ ነው» እየተባባለ ጨዋታው በደራበት ሰዓት ደግሞ በሩቅ ሦስት ጥይቶች ተከታትለው ተተኮሱ። በዳሱም ውስጥ ትርምስ ሆነ። ወዲያው በሻይና ሌሎች ሰዎች ከየነበሩበት እየተደናገጡ ተነሥተው ተከታትለው ወጡ። በሻይ ፍንጃል ከሁሉም በተለየ ስሜት ተሸብረው ወደ ቤታቸው ሮጡ ከቤታቸው እንደ ገቡም ጠመንጃቸውን ከመደቡ በስተራስጌ ተሰቅሎ አገኙት። አውርደው በአፈሙዙ በኩል አሸተቱትና ከቤት የነበረችውን የባለቤታቸውን ትንሽ እኅት ጠርተው «ጠመንጃ ማነው ያመጣው?» በለው ጠየቋት

«አሉላ ነው ሰቅሎት የሔደ» አለች፡፡ «ወዴት ሔደ?» «ዝም ብሎ ነው የሔደ አልተናገረም፡፡» «ነፍስ አልፎበት ይሆን? ተኩሶበታል እርሳሱ ይሸታል» አሉና ከቤታቸው ወጥተው ወደ እንግዳ ቁቢ ቤት ሔዱ፡፡ በሁለቱ ቤቶች መካከል ያለው ርቀት ሁለት ምዕራፍ ቢሆን ነው፡፡ ገና ከመንገድ ላይ እንዳሉ አሉላ በሩቅ አይቷቸው ኑሮ እየሮጠ ሔደና ከፊታቸው በልበ ሙሉነት ኮስተር ብሎ ቁሞ

«አቦይ ያን ነጭ በሬ ግንባርኮ አከታትዬ በሦስት ጥይት መታሁት» አላቸው፡፡ «ማን ይመሰክርልሃል? ጡዋት ሰተኸው የለም?»

«ሚካኤልን! እንግዳ ይሙት! መትቼዋለሁ፡፡ ካላመንከኝ አጥንቱን ላሳይህ» ብሎ እየሮጠ ሔደና ዒላማውን ወስዶ አሳያቸው፡፡ በእርግጥም በሦስት ጥይት ተበሳስቷል፡፡ በሻይ ፍንጃልም ፈገግ አሉና የአሉላን ራስ በጉጉት እየዳሰሱ

«እደግ ተባረክ! በል ከእንግዲህ ወዲያ ተኩሰህ እንዳትስት ተጠንቀቅ» ብለው ወደ ዳሱ ተመልሰው ዜናውን አበሠሩ፡፡ ከዚያ በኋላ በዳሱ ውስጥ የአሉላ ፉከራና ተኳሽነት የጨዋታ መጀመሪያና መደምደሚያ ሆኖ አመሸ፡፡

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ እንደ ፈሩትም አሉላና ትምህርት እየተራራቁ ሔዱ፡፡ እርሱም ጠመንጃ እያነገበ ወደ አደንና ወደ እርሻ አዘነበለ፡፡ እያደገም በሔደ መጠን ከነጋዴዎች ጋር ወደ አክሱም ዐዱዋና መቀሌ መመላለስ አዘወተረ፡፡

አሉላ በአካልና በአእምሮ እየመጠቀ ሔዶ ከመንደሩም እየወጣ ወደ ከተማዎች መመላለስ ከመጀመሩ በፊት የመንደሩን ልጆች እየሰበሰበ ከመንደሩ እልፍ ብሎ በሚገኘው በገባ ወንዝ ቁብታ ላይ እየወጣ

«እኔ ፊታውራሪ ነኝ አንተን አንተን አንተን ቀኛዝማች አንተን ደግሞ ግራዝማች ብያችኋለሁ» እያለ መሾም ማዋጋትና ማሟገት ይወድ ነበር፡፡ ከዚያ ሌላ ደግሞ በቁርቁፍ ጨዋታና በውሃ ዋና ከመንደሩ ልጆች አውራ ነበር፡፡

ከዕለታት አንድ ቀን ከጓደኞቹ ጋር ሆኖ በገባ ወንዝ ሲጫወት ሴቶች ሞሰብ ሞሰብ ተሸክመው ጠላ በገንብቦዎ አዝለው ወደ ሠርግ ቤት ሲሔዱ አሉላ ተጣራና «ይህን ሁሉ ድግስ የምትወስዱት ለማን ነው?» ብሎ ጠየቀ፡፡ ከተሸከሙት ሴቶችም አንዱዋ ቆም ብላ የለበጣ ሣቅ እያሳቀችው

«ለራስ አሉላ ለወዲ-ቁቢ ልንሰጥ ወደ ሠፈራችን እየሔድን ነዋ?» አለችው፡፡ አሉላም ነገሩዋን ቀበል አደረገና

«እንተቤኺ ኦ» አላት፡፡

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ አሉላን አስተምረው ለማዕረገ ዲቁናና ቅስና ለማብቃት የነበራቸውም ምኞት እየከሰመ ሔደ።

«ከተማ ከለመደማ በቃው ለይቶለታል ከእንግዲህ የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ አልሆነም። ከእንግዲህ ወዲያ እኔም አልደክምም ከውትድርናው ላይ ጠበቅ እንዲል ማድረጉ ነው የሚሻለው» እያሉ በእነሻይ ፍንጃል ላይ የነበራቸውን ቅሬታ ማሰማት አዘወተሩ።

እንግዲህ ቁቢም ቀድሞውንም ቢሆን ወደ ውትድርናው እንጂ ወደ ቤተ ክርስቲያኑ እንዲያተኩርባቸው ምኞት አልነበራቸውምና

«የቀለሙ እምቢ ካለው ይተወው ድብትርና ምኔ ነው? እኔ ገበሬና ወታደር! አባቴም ዘመዶቼም እንደኔው ገበሬዎችና ወታደሮች ናቸው ልጄም የኔን ጋሻ ነው መከተል ያለበት። እንደ ዕቁበ ሚካኤል እንዲሆንልኝ ነው የምወደው» ማለት አዘውትረው ነበርና አሉላ ዳዊት እንኳ ሳይደርስ ትምህርቱን አሰናበተው።

አባቱ እንግዳ ቁቢ ከመረብ ወንዝ ማዶ ከነበሩትና በዘመናቸውም ከሚያውቋቸው ጀግኖች ዕቁበ ሚካኤል ጠቋሬን በጣም ያደንቁት ነበር። በጥንቱ ዘመን የቱርክ ጦር ከምፅዋ ተነሥቶ ሕዝብ እየፈጀ ንብረት የዘረፈ ድባርዋ ከምትባለው መረብ ምላሽ ውስጥ ከምትገኝ ጥንታዊት ከተማ ደረሰ። በዚህ ጊዜ የወገኖቹ መዋረድና የመንደሩ መደፈር በጣም ያስቆጣው ዕቁበ ሚካኤል በሽምቅ ውጊያ ገጠመውና ፈጀው። ከዚያ ጦርነት የተረፈውም የቱርክ ጦር ከድባሩዋ የፈረጠጠ ምፅዋ ገባ። ዕቁበ ሚካኤልና ጀግኖቹም ቱርክን ድል ነሥተው የማረኩትን መሣሪያ ተከፋፍለው አገራቸውን መጠበቅ ጀመሩ።

ታዲያ እንግዳ ቁምቢ የዚያ ጀግና ዝና በተነሣ ቁጥር ከልጆቻቸው አንዱ ስመ-ጥር ጀግና እንዲሆንላቸው ይመኙ ስለ ነበር ልጆቻቸውን ከልጅነታቸው ጀምረው ተኩስ ማስተማር ይወዱ ነበር።

ትኩር ድምጥ

የአጼ ቴዎድሮስ እስረኛ ሁነው ጐንደር ይቀመጡ የነበሩት ባልገዳ አርአያ ድምፁ እንግሊዞች ጐንደር እንደ ገቡ ሌሎቹንም እሥረኞች ሲፈቱ እርሳቸውም ነጻ ወጥተው ትግራይ ገብተው ተንቤንን መግዛት እንደ ጀመሩ በወታደሮቻቸው ታጅበው በየአውራጃው ሲዘዋወሩ ጐበዛዝቱ ሁሉ እየተከተለ አሽከርነት ይገባላቸው ጀመር።

እርሳቸውም ዳግመኛ የቴዎድሮስም ሆነ የሌላ ጉልበተኛ ተማራኪ ላለመሆን ሲሉ የተከታዮቻቸውን ቁጥር ማብዛትና ምርጥ ምርጥ መሣሪያ መግዛት የወቅቱ ምርጫቸው ሆነ። ቢሆንም የሚገባላቸውን ተከታይም ከየት እንደ መጣ የማን ልጅና የነማን ወገን እንደሆነ ማጣራቱም ተቀዳሚ ተግባራቸው ነበር። ይህ ጉዳይ ደግሞ ይበልጥ እያጠናከራቸው ሔደ።

የእርሳቸው ተከታይና አሽከር ለመሆን የሚመኙ ሁሉ የእነማን ልጆችና የእነማን ወገኖች መሆናቸውን እያሳወቁ ስለሚገቡ የወታደሮቻቸው ጥራትና ቁርጠኝነትም የሚተማመኑበት እየሆነላቸው ሔደ።

አርአያ ድምፁ የትግራይን መደሮች እየተዘዋወሩ በማረጋጋትና መተያያም በመቀበል የአሽከሮቻቸውን ብዛት ብቻ ሳይሆን እለባበስና ትጥቅም ማሳመር በመቻላቸው ለአሽከርነት የሚቋምጠው ከቦሌ ብዛት ከዕለት ወደ ዕለት እየጨመረ ሔደ። ባልገዳ አርአያ ተንቤን ገብተው በሰነበቱባቸው ሰሞናት ወጣቱ አሉላም ከጓደኞቹ ጋር ተስማምቶ የአርአያ ድምፁ አሽከር ለመሆን ቆረጠ።

ሐሳቡን ለአባቱ ቢነግር እንደሚስማሙለት ያውቃል እናቱ ግን የመምህር ወልደ ጊዮርጊስን ሐሳብ የሚደግፉ መሆናቸውን ስለሚያውቁ «ወታደር ልሆን ነኝ ቢላቸው ቢችሉ ይዘው በቡጢ ለመውቃት ያለዚያም የስድብና የእርግማን ነጐድጓድ እንደሚያወርዱበት ያውቃል። ስለዚህ ለእናቱ ለአባቱም ሆነ ለእኅቶቹና ወንድሞቹ መናገሩን አልወደደም።

እንግዳ ቁቢ ከሦስት ወንዶችና ከሁለት ሴቶች ልጆቻቸው ይልቅ አሉላን ያቀርቡታል። በንቃቱና በተኳሽነቱም ብዙ ጊዜ እየሳሙ የፍየሎችና በቅሎ ሽልመውታል። ወታደር ሆኖ የእርሳቸውንና የዘመዶቻቸውን ጋሻና ጦር እንዲነሣ ከመመኘታቸው የተነሣ ሌላው ቀርቶ «ገብረ ሚካኤል» ተብሎ እንዲለወጥ ከመምህር ወልደ ጊዮርጊስ ጋር ብዙ ጊዜ ተጨቃጭቀዋል።

ምክንያታቸውን ለመምህር ሲያስረዱ

«ሚካኤል ገራገር ለስላሳ ነው። ገብርኤል ግን ቁጡ ቀልጣፋ ነው እኔም ልጄ አሉላ ቁጡ ኮስታራና ቀልጣፋ እንዲሆን ነው የምመኝለት» እያሉ ነበር አንዳንድ ጊዜም «ሙብራቱ እሳቱ» እያሉ ያቆላድሱት ነበር።

ወጣቱ አሉላ ወደ ባልገዳ አርአያ ሠፈር እየሔደ ባለሚሎችን ደጅ መጥናት ጀመረ።

«አሽከርነት ፈልጌ ነው» እያለ ለባልገዳ አርአያ አሽከሮችና ባለሚሎች ነግሮ ወደ አርአያ ድምፁ የማን ልጅ መሆኑን አስረዳ።

«ሲሆን ሲሆን ራሱ አባትህ አምጥቶ አሳድግልኝ ሥርዓት አስተምርልኝ ብሎ ይሰጠኝ ነበር። አንተ ልጁ ለዚህ ወግ ደርሰህ መጥተህ ስትጠይቀኝ ደግሞ በደስታ እቀበልሃለሁ እንጂ ምን ከፍቶኝ?» ብለው ባልገዳ አርአያም አሉላን ተቀበሉትና የቤት አሽከርነቱን ፈቀዱለት። በዚያ ጊዜና በዚያም ቤት ነበር አሉላ በሕይወት ታሪኩ ውስጥ ደምቀውና ጐልገው ከሚታዩት ከደበበና ከአምለሱ ጋር የተገናኘው ሁለቱም የባልገዳ አርአያ ልጆች ናቸው። በዚያን ጊዜ ደበበ የዐሥራ ሰባት ዓመት ወጣት ሲሆን ተከታዩ አምለሱ ደግሞ የዐሥራ አራት ዓመት ጉብል ነበረች። ለሁለቱም መምህር ተቀጥሮላቸው በግቢያቸው ውስጥ ይማራሉ። ምንም እንኳን አሉላ የባልገዳ አርአያ ድምፁ አሽከር ቢሆንም እርሱ እንደ ተመኘው ምርጥ ጠመን ጠመንጃ ይዞ ተከታይ ከመሆን ደረጃ አልወጣም።

አሽከርነቱ ለደበበና ለአምለሱ ሆነ። የሁለቱን እግር እጥባል ይወዱ ስለነበረ ድኩላን ስለ አድኖ ገድሎ ወይም በወጥመድ ይዞ ለሚያቀርብላቸው አሽከር ልዩ ጉርሻና ሽልማት መስጠት ያዘወትሩ ነበር። የአውሬ ሥጋ ጥብሱንና ቋንጣውንም ለሌላ ቀርቶ ለልጆቻቸው እንኳ «እንዳይሸታችሁ» እያሉ ከማጉረስ በቀር እንደ ልባቸው አይሰጡዋቸውም ነበር።

«ደበበ ተኳሽኮ ብትሆን ኑሮ የአውሬ ሥጋ ታጠግበን ነበር» ብላ አምለሱ ወንድሟን አንድ ቀን ስትቀድልበት አሉላ ስምቷት ኑሮ ይህችኑ ሲያምሰለስል ቆይቶ ከዕለታት አንድ ቀን ከአባቷ ቤት ወደ አክስቷ ቤት ስትሔድ ጠመንጃ ይዞ ሲከተላት ጠጋ ብሎ

«የአውሬ ሥጋ ትወጃለሽ?» ብሎ ጠየቃት።

«ምነው ገድለህ ልታመጣልኝ ነው?» ብላ መልሳ ጠየቀችው ከአሽሙራዊ አስተያየት ጋር።

«መተኮስ አልችል መሰለሽ?»

«ተኩሱንማ ማንም ይተኩሳል አነጣጥሮ መጣሉ ነው እንጂ የወንዶች መለኪያው» አለችው።

«ለመሆኑሳ የምን አውሬ ሥጋ ነው የምትወጅው?»

«ያውም መርጠህ ነው የምታመጣልኝ?» ብላ እንደ ገና አሽሟጠጠችው።

«ተኩሼ ብስትም በወጥመድ እይዛለሁ»

«ከሆነልህማ ቆቅና ሰስ ነው የምወደው ያስለመዱኝም የእነርሱን ሥጋ ነው» አለችው። ይህን ከተነጋገሩ ከሦስት ቀናት በኋላ ከረፋዱ ላይ አሉላ ሰስ ገድሎ ልጅ አሸከሞ ወስዶ ሰጣት። ከዚያ በኋላ ቆቅ በወጥመድ ሰስና ድኩላ በጥይት እያመረተ ማቅረቡን በመቀጠሉ አምስሉ ለአባቷ ነገራ ጠመንጃ አሸለመችው። ባልገዳ አርአያ የሸለሙት ጠመንጃ ደግሞ በዘመኑ ብርቅ የነበረችው መሣሪያ ነበረች። እርሷም ማለፊያ ኩታ ሸለመችው።

በተኳሽነቱና በአዳኝነቱም ብቻ ሳይሆን አሉላ ለጌታው ቤት አሳቢ ተቆርቋሪና ታማኝ በመሆኑ በጌትዮው ዘንድ እጅግ ተወዳጅ ባለሟል ሆነ። ቆይቶም ከልጆች አሽከርነት ደረጃ ወጥቶ የራሳቸው የባልገዳ አርአያ አንጋች ሆነ።

እያደርም አሉላ የጌታው ምሥጢረኛ እየሆነ በመሔዱ አምለሱ ስትደሰት ወንድሟ ደበበ በቅናት ልቡ እያበጠ ሔደ። በየአውራጃዎችና ወረዳዎቹ እየተላከ ለጌታው አስፈላጊ የነበሩ ጉዳዮችን ማቀላጠፍ ጀመረ። ሕዝቡ ለጌታው የሚያቀርበውን ጉዳይና ስጦታ ይቀበላል ወደ ምፅዋም ከነጋዴዎች ጋር እየሔደ የባሕር ማዶ ዕቃዎችን ጠመንጃና ጥይት መግዛት ጀመረ። እነዚህም ሁኔታዎች የአሉላን ዕውቀት የአስተሳሰብ ኃይልና ል ቀት እያሰፉትለት መጡ። በተለይም ምፅዋ ደርሶ መርከቦችን ዐይቶ ጥቅማቸውን በመገንዘቡ ለዚያ የባሕር ዳር ለሆነው መሬትና ክብር በሕይወቱ ሙሉ ያልቀዘቀዘ ፍቅርና የጀግንነት ወኔ አደረበት። በዚያ ዘመን ከልዩ ልዩ አገሮች በቀይ ባሕር ሲተላለፉ የነበሩ የንግድ መርከቦች ወደ ምፅዋእ ወደብም ጐራ እያሉ ያራግፉዋቸውና ይጭኑዋቸው የነበሩ ሸቅጣ-ሸቀጦችና ጠመንጃዎችም ለባልገዳ አርአያ ብቻ ሳይሆን ለመላዋ ኢትዮጵያ የቱን ያህል እንደሚጠቅሙና እንደሚያስፈልጉ ከልቡ ለማመን የቻለባትንም ዕውቀት ቀሰመ። በዚያው ጊዜም ነበር ያን በር በጀግንነት መጠበቅ እንደሚገባ ሊገንዘብም የቻለበትን አጋጣሚ ለማየት የበቃው።

አሉላ ከዚያ ቀበሌ ከመድረሱ ከብዙ ዓመታት በፊት አስቀድሞ ቱርኮች ያን አካባቢ ይዘው ወደ ደጋውም ቀበሌ እየወጡ ሕዝቡን እየፈጁት ቤቱን እያቃጠሉ ንብረቱን እየዘረፉ ሲፈጽሙት የነበረውን ግፍ ሁሉ በይበልጥ ለመረዳት የቻለውም ምፅዋ ከደረሰ በኋላ ነበር።

በዚያን ወቅት ነበር ከልጅነቱ ጀምሮ ሽማግሌዎች ሲጨዋወቱ ሲያደንቁትና ሲያሞግሱት ስለነበረ ዕቁበ ሚካኤል ጠቋሬ ሰለ ተባለው ጀግና ታሪክ በይበልጥ ለመረዳትና የእርሱም አርአያ ለመከተል በልቡ ቃል የገባው።

በዚያ ዘመን የንግድ እምብርት በነበረችውና ድሆና እየተባለች በምትጠራው መንደር ሠፍረው የነበሩት የቱርኮች ወኪሎች ከደጋው አገር ሲሔድ የነበሩትን ኢትዮጵያውያን ነጋዴዎች እንዴት እያደረጉ ይዘርፉዋቸውና ያንገላቱዋቸው እንደ ነበር አሉላ በሚገባ ለመረዳትና ያን ግፍ ያን የጥጋበኞች ድርጊት መልሶ በጉልበትና በኃይል መመከት እንደሚገባም ራሱ ለራሱ በልቡ ማለ።

ባልገዳ አርአያ በምፅዋ በኩል ሲደርሳቸው በነበረው ጌጣ-ጌጥ የወግ ዕቃና በተለይም ጠመንጃና ጥይት ልባቸው እየተማረከ በመሔዱ አሉላንም እየደጋገሙ ወደ ምፅዋ ልከውታል። በዚያም መልሱ ወቅት የአንገትና የእጅ ጌጦች አንዳንድም የቤት ዕቃዎች ለአምለሱ ይወስዱላት ስለነበረ ልዩ ልዩ የሆነና ግልጽም ያልሆነ መቀራረብ መተሳሰብ በመካከላቸው እየዳበረ ሔድዋል።

አንድም ጥይት ሳያባክን አነጣጥሮ ተኩሶ የአውሬ ሥጋ የሚያስቀርጥ ወደ ምፅዋ እየሔደ የባሕር ዕቃ ገጸ-በረከት የሚያቀርብ የጠይም መለሎ በወንድነቱ የተማመነ የጐልማሳ ልዩ ሥዕልና ስሜት በወጣቱዋ አምሰሉ ዐይነ-ሕሊና ልበ-ልቦና ውስጥ እየተቀረፀ ሔደ።

በተለይም አንድ ጊዜ ከምፅዋ ሲመለስ ባልገዳ አርአያ ለባለበታቸውና ለአምሰሉ ከወሰደላቸው ባሕረ-መጥ ዕቃዎች ማራኪነት ሌላ ከደብረ-ቢዘን አካባቢ የገደላቸው ዝሆኖች ጥርስና የእስሶች ለምድ ለዕለት ምግብ ከሚፈለጉት የቆቅ የሰስና የድኩላ ሥጋ ይበልጥ በቤተ-ሰቡና በመንደሩ ልዩ ፍቅርና ሞገስ ቢያስተርለትም በደበበ ልብና አእምሮ ሲጤስ የነበረውን ንቀትና ጥላቻ ግን ወደ ነዲድነት እየለወጠው ሔደ። በዚያው ሰሞን ደበበ ከእናቱና ከእኅቱ ጋር በእልፍኝ ውስጥ ሆነው አሉላ ከምፅዋዕ የወሰዳቸውን ልዩ ልዩ ጌጣ-ጌጦች ሲመለከቱ።

«ሁሉን አሟልቶ የሰጠው ወንድ ነው» አለች አምለሱ።

«በየትኛው ጦርነት ውሎ ነው? አውሬ መግደሉ ነው ወንድነቱ?» አላት ደበበ እኅቱን በጥላቻ እየተመለከተ።

«አውሬ ለመግደልኮ አነጣጥሮ መተኮስም ያስፈልጋል። አሉላ'ኮ ለአንድ አውሬ ዝናር ሙሉ ጥይት አይጨርስም! አንተ ምነው አንዲት ቆቅ እንኳ ገድለህ አታውቅ? ይልቅስ ከእርሱ ጋር በረሃ እየሔድክ ተኩስ ብትማር ዱሩን ብታውቅ ይሻልሃል!» አለችው በዐይኖቿ ሙሉ እንኳ ለማየት ንቃው።

ደበበ ከነበረበት ድኳ ብድግ አለና የአለሱን ጠጉር ሲይዝ እናትም እርሱን ጥርቅም አድርገው ያዙና ገላግለውና ተቆጥተው «እውነቷን ነው መንደር ከመዋል

ወጣ-ወጣ ብትል ወንድ ወንድ ትሸት ነበር» ብለው አስወጡት። ከዚያች ዕለት በኋላ አምለሱና አሉላ በአንድ ፊት ደበበም በአንድ ፊት ሆነው ፍጥቻው ቀጠለ።

እንደ ተለመደው አሉላ ከዕለታት አንድ ቀን ሔዶ ውሎ ወደ ማታ አምስት ጅግራዎች ሁለት ቆቆችና አንድ ድኩላ ገድሎ በሁለት የቤት አሽከሮች አሸክሞ ተመለሰ።

«አንተ የሴት ልጅ ማን ፈቅዶልህ ነው እነዚህን አሽከሮቼን የወሰድካቸው?» ብሎ አፈጠጠበት።

«እሜቴን ጠይቄ አስፈቅጃለሁ» አለ አሉላ የደበበን አኳኋን ኮስተር ብሎ እየተመለከተ።

«የሴት ልጅ የሴት አሽከር ሴት አይደለህ? ሁልጊዜም የምትነጋገረው ከሴት ጋር ነው» አለው ደበበ ከእግር እስከ ራሱ ከፍና ዝቅ አድርጎ እየገረመመው። «ሴትማ ጉያ ሳይወጣ ከቤት የሚውል ነው! እኔማ ይኸውና የወንድነቴን እያስመሰከረኩ ነው» አለ አሉላ ፈርጠም ፈርጠም ያሉትን ጡንቻዎቹን አስቆጥቶ።

«እኔ ነኝ ሴት? አንተ የሴል ልጅ!!» አለ ደበበ ለግላጋ አካሉን ለማስቆጣት ሰልካካ ፊቱን አኮሰታትሮ።

«ከሴት ጉያ ከሴት እልፍኝ የማይወጣ ወንድ ሁሉ ሴት ነው» አለ አሉላ ይዞት የነበረውን ቆቅ አብሮት ለነበረው አሽከር ሰጥቶ ያነገውን ስናድር አቋምጦ ይዞ።

«እኮ እኔ ነኝ የሴት ልጅ?» አለ ደበበ።

«እኔ እንተን ቀርቶ ማንንም የምሳደብ አይደልሁ» ብሎ አሉላ ፈንጠር ሲል ደበበ ሩጦ ከወገቡ ላይ ሲጠመጠም አሉላ ስናድሩን ወርውሮ ዘወር አለና በሁለት እግሮቹ ቆልፎ ዘረረውና ሆዱን በአንድ እግሩ ረግጦ ዐይኖቹን አፍጥጦ ሰውነቱን ሥጋ እናየ አንበሳ አስቆጥቶ ሲመለከተው የቤት አሽያሮች ተሩዋሩጠው ሁለቱንም ያዙዋቸው። አሉላ የያዙትን ሰዎ ነጥቆ ስናድሩን አንሥቶ ዘወር አለ። በምድረ ግቢው ግርግር ሆነ። ኢጋፋሪ ስብሐት ነገሩን ሰምተው አሉላ ተይዞ እንዲታሰር አዘዙ። ኢጋፋሪ እንኳንስ የባልገዳ አርአያ ልጅ ተደፍሮ ይቅርና የቤት እንስሳቸውን እንኳ የመንደር ከብት ከወጋባቸው «አገር ይያዝልኝ ሕዝብ ይታሰርልኝ» የሚሉ ናቸው። በዚህም የተነሣ ከእርሳቸው የቤት እንስሶች ጋር የማንም መንደርተኛ ከብት አይጠጋም።

አሉላም በፈቃዱ እጁን ሰጠና ከምድረ ግቢው ጋር ተያይዞ በተሠራው እስር ቤት ተወስዶ በሰንሰለት ታሰረ።

አምሰሉ እርር ድብን ብላ ዋለች። አጋፋሪ ስበሕትን እጅግ የጠየፈቻቸው በመላብው ተንቤን ካለው ሕዝብ ሁሉ እጅግ የከፋ አረመኔ መስለው ታዩዋት።

«አሉላ የገደለውን ድኩላ በልተዋል እንዴት በእርሱ ላይ ይጨክናሉ? ለዚህ የመንደር አውደልዳይ ሲሉ አሉላን እንዴት ያስራሉ?» እያለች ስትጦፍ ዋለች።

«አደይ አሉላኮ አይደለም ጥፋተኛው ደበበ ነው ለምን ጐበዝ ሆንክ? ለምን ጀግና ሆንክ?.....» ብላ ተናግራ ሳታበቃ የእልህ እንባ ተናነቃትና ጸጥ አለች።

«አይምሰልሽ የዚያን የገበሬ ልጅ ጥጋብ ነው። ምኑ ነው ጉብዝናው? አንበሳና ነብር የገደለ መሰለሽ ድኩላና ሰስ ማንም ይገድላል። እንዲያውም አንቺ ነሽ ጐበዝ ጐበዝ እያልሽ ልቡን ያሳበጥሽው። እንዴት ልጄን ደፍሮ ይነካዋል?» አሉ እናትዋ ወይዘሮ ሐጐሳ።

አምሰሉ ተስፋ አልቆረጠችም። እናቷ የነፈጓትን ፍርድ ከአባቷ ለማግኘት እንደትችል ተማመነችበትና

«ምንም እንኳን ደበበን ቢወዱትም በአሉላ አይጨክኑም» አለችና አባቷን አስተዛዝና የምትለምበትን ስልትና ዕለት ስታምሰለስል ቆይታ ጊዜው ለዐይን መያዝ ሲጀምር በሞሶብ ፍትፍትና ጥብስ በገንቦ ደግሞ ጠጅ ይዛለት ወደ እስር ቤት ሔደች።

እስር ቤቱ ከዋናው ግቢ ጋር ተያይዞ ከውስጡ አጥር ውጭ የተሠራ ነው። አርአያ ድምፁን የሚያስቆጡ የቤት አሽከሮችና ቤተ-ዘመዶች የሚታሰሩበት ነው። በአንድ ጊዜ እስከ ሠላሳ የሚደርሱ ሰዎች ገብተው ይታጎሩበታል።

ሞሶብና ገንቦ ተሸክማለት የነበረችውን ሠራተኛዋን ወደ ውስት ልካ ጠባቂውን አስጠርታ «ለአሉላ ራስ ተልኮላታልና ጥራልኝ ልስጠው» አለች።

«በእግረ ሙቅኮ ታስሯል አይመጣም» አለ ዘበኛው። «እንግዲያው እኔ ልግባ ዕቃውን ያዝልኝ» አለችና አምለሱ ወደ ውስጥ ገባች።

በዕለቱ ከአሉላ ጋር ሦስት እሥረኞች ነበሩ። በእግር ብረት የታሰረ ግን አሉላ ብቻ ነበር በጥግ በኩል ኩርምት ብሎ ተቀምጦአል። አምሰሉ ቀረብ ብላ ከአንገቷ ጐንበስ ብላ

«እንደ ምን ዋልክ?» አለችው።

«እንደ ምንን ዋልሽ እመቤቴ? ለምን መጣሽ» ብሎ አሉላ ከተቀመጠበት ተነሥቶ ቆመ። «ራትህ ተልኮልሃል» ብላ ከኋላዋ ከነበረው ጠባቂ ተቀብላ ስታቀርብለት ባንገቱ ለጥ ብሎ እጅ ነሣና

«ምነው አንጅ መምጣትሽ? አሽከሮች ሞልተው የለም?» አለና አንገቱን አቀረቀረ። «አብልተሽ ተመለሺ የተባልኩት እኔ ነኝ» ብላ በማስመሰል ሽነገለችውና ሼብረክ ስትል መሬት መሬት ስታይ ጠባቂው ወደ ውጭ ወጣና ራሱ የሚቀመጥበትን ስስ ድንጋይ ከአጐዛ ጋር አቀረበላትና የሔደችበትን ምክንያት ሹኽ ያለችው ይመስል ሌሎችን እስረኞች ይዞላት ወጣ አለ። እዚያች ላይ ሼብረክ ብላ አሉላንም እንዲቀመጥ አድርጋ ሞሰቡን አቀረበች።

«ሆዴን አሞኛል በዚህ ላይ ብበላበት ደግሞ በይበልጥ ያመኛልና ይቅርብኝ» አላት።

«የተጣላኸው እኮ ከደበበ ጋር እንጂ ከቤቱ ሰው ሁሉ ጋር አይደለም። እሜተ ልካልህ እኔ ይኸልህ መጥቼ አልበላም ብትል ሁላችንም እናዝንብሃለን። ይልቁንስ እንካ» ብላ በመጀመሪያ በዋንጫ ቀድታ ጠጅ ሰጠችው። ተነሥቶ ሊቀበላት ሲል ጉልበቱን ጫን አለችውና እንደ ተቀመጠ ተቀበላት። ጠጁን እንደ ተጐነጨም አከታትላ ስታጐርሰው ምላሱ ጣቶቼዋን ሲነካባት ሰቅጠጥ አለና እንደገና ስታጐርሰው ሆን ብሎ ጣቶቼዋን ላሳቸው።

ከምግቡ ይልቅ ጣቶቼዋ ሞቁትና ፈጥኖ ሰበሰባቸው። ያች የዐሥራ አራት ዓመታት ዕደሜ ወታት ትኩሳት እያደር በይበልጥ እየጋለ እንጂ እየበረደ ከሚሔድበት ወቅት ላይ አልነበረም። እርሱም ከኻያ አንድ ዓመት ዕድሜው ላይ ስለ ነበረ የሁለቱ እንፋሎት ተቀጣጥሎ ከምላሱ ላይ ጠበሰው።

ለመሆኑስን ደበበ ተጐድቷል ከደንጋይ ላይ ነበር የወደቀውኮ?» አላት ቀና ብሎ ለማየት ፈርቶ።

«ያ ጋን ራሱ ሊፈነዳ ቀርቧል። ወጌሻ ገብቶለታል እንኳን የጥጋቡን ዋጋ አገኘ ጥፋቱ የራሱ ነው» አለችና እንደ ገና ስታጐርሰው ትክ ብሎ ተመለከታት። በቀይ ዳማ ላይ የበቀሉት ዐይኖቿ እንደ ሕዋው ኮከብ እየተወረወሩ የሚወጉት መሰለውና መልሶ አቀረቀረ። የአምለሱ ውበት ጐልቶ የሚታየው ፈገግ ስትል ነው። ቁንጅናዋን የሚያጐሉት ደግሞ ጥርሶቿ ናቸው። በሰልካካው መልኳ ላይ ከተደረደደሩት የተፈጥሮ ስጦታዎች ችምችም ብለው የበቀሉት በረዶ መሰል ጥርሶቿ ውበቷን ከነባሕርይዋ የመመስከር ኃይል አላቸው።

ባልገዳ አርአያ ከአጼ ቴዎድሮስ ግዞትና እስራት ለመለየት ሳይችሉ ለብዙ ዓመታት በመቅረታቸው የአምለሱንም እጅ ፈጥነው ለወንድ ለመስጠት አላመቻቸውም ነበር በዚያ ወቅት ግን እርሷን ድረው ዓለማቸውን ለማየት ፍላጐታቸው ዳብሮ ነበር። እንደ እርሳቸው ያለ መኳንንት ከዐሥር ዓመታት በላይ ዕድሜ ያላት ልጅ ይዞ መቀመጥ ሊኖረው የሚገባውን ጠንካራ ጉልበት ማዳከም ነበር።

ነገር ግን ያ ወቅትም ቢሆን አሙች ሆኖ አልታያቸውም አለ። የእኅታቸው ልጅ ደጃች ካሣ ዞፋኑን ከአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ቀምተው መላዋን ኢትዮጵያን ለመያዝ ከፍተኛ ጉጉትና ዝጅግት የጀመሩበት ሰዓት ስለነበረ በበኩላቸው የአጐታቸውን ልጅ እጅ ለትግራይ ባላባት ከመስጠት ይቅል ወደ በጌምድር ወይም ሐማሴን ያለዚያም ወደ ወሎ አሻግሮ መስጠት ለወደፊቱ ጥንካሬያቸው አስተዋጽኦ እንደሚኖረው በመረዳት በየወንዙ የነበረውን ጉልበተኛ የሚያበላልጡበት ዱላቸው ሆነ። ይሁንና የአምለሱን እጅ ለመጨበጥ የሚመኙ በባልገዳ አርአያ አካባቢም ነበሩ።

«ዛሬ ከጥዋት ጀምሮ ሰንከራተት አንች የምትወጃትን ሰስ አጥቼ ድኩላ በማምጣቴ ቅር ብሎ ነበር» አላት ያጐረሰችውን በጠጅ እያወራረደ።

«እስከ ዛሬ ብዙ አብለተኸኛል ወደፊትም ታበላኛለህ እትሰቢ ዛሬ ቢቀር ነገ ታመጣዋለህ» አለችው። እንጀራ የለበሱትን አጥንቶች እየፈለፈለች እያወጣች ከፊቱ አስቀመጠችለትና ከአንዱ አጥንት ላይ ሥጋውን አንሥታ ልትጎርስ ስትል እጅዋን ያዝ አድርጐ

«አይገባም ነውር ነው» አላት።

«ምኑ?»

«ነግሬሻለሁ በቃ ሒጅልኝ» አለ ዐይኖቹን መሬት ላይ እንደ ተከለ። «ከእኔ ጋር መቀመጡ ከኔ ጋር መብላቱ ነውር ሆነብህ?» አለችው ያነሣችውን አጥንት እንደ ያዘች።

«አዎን ነውር ነው እዚህ መምጣትሽንም ጌታችን እንዳይሰሙ ተጠንቀቂ» አለ ሙሉ ለሙሉ ለማየት ሲሸቀዳደሙ የነበሩትን ዐይኖቹን የተከለከለ ይመስል እያንቀዋለለ። አምለሱ ነገሩን አልሳተችውምና «እኔ የገብሬ ልጅ አሽከርሽ ነኝ ከኔ ጋር ልትጫወችና ከኔ ጋራ በአንድ ሞሰብ መሰለፍሽ ለወላጆችሽ ውርደት ነው ማለትህ ነው? ይህንኑ አይደለም የምታስበው?» ብላ አፋጠጠችው።

«አዎ እንደ እርሱ ነው።»

«ዳግመኛ ግን እንደዚህ እንዳትለኝ» ብላ በእጅዋ ከነበረው አጥንት ላይ ላጥ አድርጋ ጐራረሰችለትና «ዛሬን እዚህ ብታድር ነገን አትውልም» አለችው።

«ደበበ ቶሎ እንዲድን ጸልይልኝ» አላት በዐይኖቹ እየተማፀናት።

«ዓመት ቢጋደም ምን ቸገረህ?»

«ቁስሉ ከጠናበትማ አባትሽ ይለቁኛል መሰለሽ?»

«ማን ይነካሃል? በረሃውን ታውቀው የለም?»

«የባልገዳ አርአያን ልጅ በአልጋ ላይ አስተኝቼ የትኛው በረሃ ነው እኔን ደብቆ የሚይዝ? ቀድሞ ነገርስ ከዚህ እንዴት እወጣለሁ?» አላት ተስፋ በቆረጠ ስሜት ተውጦ።

«ከዚህም ትወጣለህ ለማንም እጅህን መስጠት የለብህም ያገርህ በረሃ እንኳን አንተን ሌላም አቅፎ ይይዛል» ብላው ዕቃዋን አሸክማ ወጣች።

አምለሱ የአሉላ ተኳሽነትና ቁመት ከሐሳብዋ ቢገባም በዘር ሐረጉና በደረጃው የመጨረሻው ተራ በመሆኑ እጅዋን እጁ ሊጨብጠው እንደማይቻለው ታስብና ተስፋዋ ይሟሽሽበታል። ግን ያን ተስፋ መቍረጧን የሚያስደስላትና የሚለመልምላት ከመምህሩዋና ከዘመዶቿ የሚሰማችው ትረካ ትውስ ሊላት ነበር።

«ቋረኛው ካሣ የድሃ ልጅ ያውም የኮሶ ሻጭ ልጅ ቢሆኑም በወንድነታቸውና በጀግንነታቸው የራስ አሊን ልጅ ተዋበችን ለማግባት በቅተዋልና» እየተባለ የሚነገረውን ትረካ ሰምታለች። ይህንም ታሪክ በልቡዋ ቀርፃ የሕይወት ጐዳናዋን ታስተያይበታለች።

«ዛሬ ብታድር ነገን እዚህ አትውልም» የተባለውን እስረኛ ቀናት እየተሰነበቱት ሔዱ። እርሷም ቃሉዋን መጠበቅ ባለመቻሉዋ እየራቀችው ሔደች ራት ምሳውን ግን ራሱዋ እያዘጋጀች ትልክለት ነበር።

የደበበ መታመም ከፈረስ እንደ ወደቀ ተመስሎ አሉላም ታሞ እንደ ተኛ ሆኖ ለባልገዳ አርአያ ተነግሩዋል።

«ከፍየሎች ጋር የሚውሉ አውሬዎች ገደልኩ ብሎ ይኸን ያኸል የተንጠራራው አንበሳና ነብር ቢገድልማ የራስ ወርቅ ድፉልኝ ከማለት የሚመለስ አይሆንም! ለመሆኑ ይህ የቤት ልጅ እንዴት ቢጠግብና ቢናጥጥ ነው ይህን ያህል የተንጠራራው?» እያሉ

የባልገዳ አርአያ አጋፋሪ የአሉላን እስራት እያጠበቁበት ሔዱ። ከመናደዳቸውና ከጽናታቸውም የተነሣ

«አርፋችሁ ተቀመጡ የማን ልጅ መሆኑ ዐቅሙንና ደረጃውን ላላወቀ መድኃኒቱ ይኸው ነው» ይላሉ አጋፋሪ ስብሐት ለአሉላ ምሕረት እንዲያደርጉ ለሚያነሡባቸው ሁሉ። አምለሱ የአጋፋሪ ስብሐትን ወዳጆችና ዘመዶች እየለመነች አጋፋሪን ለምነውና አለዝበው አሉላን እንዲፈቱላት ያደረገችው ጥረት ሳይሳካላት በመቅረቱ «ያሉትን ይበሉኝ» ብላ ራሱዋን ከአጋፋሪ ዘንድ ቀርባ።

«ጥሉኝ የጀመረው ራሱ ደበበ ነው። ቁስሉም ሺሮለታል ስለዚህ አሉላን ለምን አይፈቱትምም?» ብላ ኮስተር ብላ ጠየቀቻቸው።

«እኔ እንደ ሰማሁሽ ጌቶች የሰሙሽ እንደሆነ የውስጥ ገላሽን ነው የሚያስገለብጡት። ተጠንቀቂ! ሁለትና ሦስት አውሬ ገድሎ አምጥቶልሻል መሰል ወሮታውን የከፈልኩ መስሎሽ ነው? ከተደፈረው ወንድምሽ ይልቅ የእርሱ መታሰር ነው የቆጨሽ?» ብለው አጋፋሪም ከፍና ዝቅ አድርገው ተመለከቱዋት።

አጋፋሪ ራሳቸው ካልመሰላቸው በቀር እንኳንስ ለአምለሱ ልመና ለእናቷም ቢሆን አይመለሱም። ራሳቸው ጌታቸው የሚያዙዋቸውንም እንኳ የሚፈጽሙትና የሚያስፈጽሙት እልሃቸውን ከአስጨረሱዋቸው በኋላ ነው። ባልገዳ አርአያም በአጋፋሪ የሚጨክኑ አልነበሩም። የቴዎድሮስ እስረኛ ሆነው ጐንደር ይኖሩ በነበሩበት ወቅት ቤታቸውን የሚጠብቁና ስንቅም ያቀብሉ የነበሩ አጋፋሪ ስብሐት ስለ ነበሩ ውለታቸው ይከብዳቸዋል።

«ደርሶ ሲመታው ታዲያ እንደ ሴት እጁን አጣምሮ ለምን አለመታም ነው የሚሉት» አለች አምለሱ ከአጋፋሪ ላይ እንደ አራስ ነብር ልትከመርባቸው እየከጀለች። «ይችን ልጅ ምን ነክቷታል? አሽከሩ ሁሉ ጌታው ሲመታው መልሶ ከተማታማ ከምኑ ላይ ሆነ ልዩነቱ? የሚያበላውን የሚያጠጣውን የሚያለብሰውን የሚያሳድረውን ጌታውን መማታት ቀርቶ ቀና ብሎ ማየትስ የጥጋብ ጥጋብ አይደለም? ይኸ ሁሉ አሽከር በተመታ ቁጥር መልሶ ተማትቶ ቢሆን ኖሮ አባትሽስ እስከ ዛሬ በሕይወት ይገኙ ነበር? በይ እኔ እንደ ሰማሁሽ ሌላ ሰው እንዳይሰማሽ!» አሉና አጋፋሪ በጠጅና ጠላ የቦዙ ዐይኖቻቸውን ሲያጉረጠርጡባት በጥላቻና በንቀት ገላምጣቸው መልስ ሳትሰጣቸው ጥላቸው ሔደች።

ወንድሟ ፈጽሞ እስኪድን ድረስ እስረኛውን መንከባከቧን ቀጠለች።

በምድረ ተንቤን ዐዋቂና ወጌሻ ሁሉ እየተፈለገና እየተመረጠ ደበበን ከቅስፈት እንዲያተፍር የባልገዳ አርአያ ቤተሰቦችና ባለሟሎች ያደረጉት ጥረትና ድካም ከፍተኛ ቢሆንም ደበበ ከአሉላ ጋር ግብግብ ሲገጥም ተንጋሎ ቢወድቅም የደረሰበት ጉዳት ቀላል በመሆኑ በእልፍኝ ውስጥ ታፍኖ የጠቦት ሥጋ የማር እሸት ሲቀለብ ሰነባብቶ ወደ ደጅ መውጣት ጀመረ። በእርሱ መዳንም ታላቅ ደስታ በምድረ ግቢው ሠፈነ። ከዚህ በኋላ አምለሱ ፍጹም እፎይታ እየተሰማት ሔደ። የወንድሟ መዳን ለአሉላ መፈታት ዋናው ምክንያት እንደሚሆን ታምንበት ነበርና።

የደበበ ቁስል እየዳነ ቢሔድም የአጋፋሪ ልብ በአሉላ ላይ ከቋጠረው ጥላቻና ንቀት አልተፈታም ነበርና

«የጌታውን ልጅ ጌታውን በመድፈሩ ሌላ ቅጣት መቀጣት ይገባዋል» እያሉ ማውጠንጠን ጀመሩ።

አምለሱ ነገሩን ለአባቷም ሆነ ለእናቷ መንገር እንደማገባት ብታምንበትም የአጋፋሪ ጭካኔና ጥላቻ ደግሞ ስለ አንገፈገፋት በዘወርዋራ ዘዴ ለማስከሰስ አሰበችና ቀደም ብለው ከአጋፋሪ ጋር ብርቱ ጥል አብቅለው ለነበሩት ለፊታውራሪ በርሄ ነገሩ እንዲደርሳቸው አደረገች።

ነገር ግን በአሉላ ተኳሽነትና ከአምለሱም ጋር በነበረው መቀራረብ ልባቸው ከቆሰለው አሽከሮች አንዱም ፊታውራሪ በርሄ ስለ ነበሩ በፈጸመው «ድፍረ» በይበልጥ እንዲቀጣ የሚመኙ በመሆናቸው እንዲያውም ሲካሰሱ ከነበሩት ከአጋፋሪ ስብሐት ጋር ዕርቅና ሰላም መሠረቱበት። በዚህም የተነሣ ፊታውራሪ በርሄ ይባስ ብለው

«ይህን ደሃ የድሃ ልጅ ሌላውም መቀጣጫ እንዲሆን ማድረግ ነው ገበያ አውጥቶ ሕዝብ በተሰበሰበት ዐርባ ገርፎ ማባረር ነው እንጂ አስሮ መቀለብማ እንደ እነርሱ ላለ የቆፋሪ ልጅ ክብሩና ኩራቱ ነው» እያሉ የሚፎክሩ ሆኑ።

«እንዲያውም ለኔ ይስጠኝና እንደ ርሱ ላሉ የድሃ ልጆች ሁሉ መቀጣጫ እንዲሆን ላድርገው» ብለው እስከ መጠየቅ ደረሱ ፊታውራሪ በርሄ በነገሩ እንደዚያ ያመረሩት በእጅ አዙር ቁርሾአቸውን የተወጡ መስሎአቸው ነበር። የመጀመሪያቸውና የሦስት ልጆቻቸው እናት የነበሩትን ባለቤታቸውን ፈትተው የአምሰሉን እጅ በጋብቻ ለመጨበጥ አመችውን ወቅት የሚጠብቁ ነበሩ።

አምለሱ የጀመረችው ጥረት ሁሉ እየተበላሸባት መሔዱን ከተረዳችው በኋላ እንደ ተለመደው አንድ ቀን ራቱን ይዛለት ሔዳ አብልታው ልትወጣ ስትል «እንዲያው የኔስ ነገር ምን ሆነ?» አላት ሰርቆ እንደ ታሰረ ሁሉ አንገቱን አቀርቅሮ።

«አንድ ጊዜ ደግሞ ሞክሬ የማይሆን ከሆነ ወጥተህ ወደ ፈለግህበት ትሔዳለህ አስብበት» አለችው።

«ከዚህ እንዴት እወጣለሁ?»

«በነገሩ ከቆረጥክበት ለዚህ አታስብ።»

«ለምን አልቆርጥም? ዛሬማ መቁረጥ አለብኝ እንጂ!»

«ከመታሰር የበለጠ ውርደት ደርሶብኛል» አላት ከአቀረቀረበት ተቃንቶ እርሷንና እስር ቤቱን ተራ በተራ እየተመለከተ።

«እንደምን ያለ ውርደት አለች ከእርሱ ይበልጥ ሰውነቷን አስቆጣት።

«መታሰርም መሞትም ለወንድ ልጅ ክብሩ ነው። ስድብ ግን አጥንቱን ይሰብርበታል» አላትና የታችኛው ከንፈሩን ነክሶ አፈጠጠባት።

«ማን ሰደበህ?»

«አጋፋሪ በነጋ በጠባ በአጥሩ ብቅ እያሉ «ይህ የሴት ልጅ አለ? የሚደርበትን ይጠብቅ» እያሉ መሳደባቸው አንሶ ዛሬ ደግሞ እዚህ ድረስ መጥተው «አንተ የሴት ልጅ! ጋን አተላ አሸከሜ መንደር ለመንደር ሳላዞርህ ብቀር ታዘበኝ» ብለውኝ ሔዱ» አለና በሆዱ ውስጥ ያመቀውን ትንፋሹንና ንዴቱን ደጋግሞ አስወጣው።

«እኮ ታዲያ ውጣና የወንድ ልጅ ወንድ መሆንህን አሳየዋ!» አለችው ከፍና ዝቅ አድርጋ እየተመለከተችው።

«ይህን ሁሉ አጥር ዘልዬ ከዚህ ሁሉ ጠባቂ አምልጬ የምወጣበትን ዘዴ ትነግሪኛለሽ?» አላት እርሱም ከሁለንተናዋ ላይ አፍጥጦ።

«ለዚህ አታስብበት ብየሃለሁ።»

«እኮ እንዴት? እስከ መቼስ ልወጣ እችላለሁ? ነገ ጋን አተላ አሸከመው ከዞሩኝ በኋላ ግን የኔም የቤተ ዘመዶቼም ወንድነት ማብቃቱን እንዳትዘነጊው» አላት እንባም እልህም ተጫጭኗት።

«አተላም አትሸከምም ሁለተኛም እዚህ እስር ቤት ዐይንህን አያዩም» ካዞሩኝ በኋላ ግን የኔም የቤተ ዘመዶችም ወንድነት ማብቃቱን እንዳትዘነጊው» በቅዳሴ ጠበል እንዲጠመቁ ተብሎ ወደ አክሱም ተወሰዱ።

ከቀናት በኋላ በግቢው ውስጥ ያልተለመደ ድንጋጤ ተወለደ። አሉላ ከነጠባቂዊቹ ጠፉ። አጋፋሪ ስብሐት የጌታቸውን ሥራዊት አሰልፈው መላዋን ትግራይን ሊያተራምሱዋት ቆርጠው ተነሡ።

«የጌታዬ ልጅ ተደፍሮ የጌታዬን ልጅ ከአቧራ ላይ ጥሎ የጌታን ልጅ ደም አፍስሶ አጥር ጥሶ የጌታዬን አሽከሮች አባብሎ እንዴት ያ የድሃ ገበሬ ልጅ እንዴት ያ የሴት ልጅ ያመልጠኛል? ይህን ጥቃትስ እንዴት መታገሥ ይቻላል? ይህ ሁሉ አሽከርስ የጌታዬን ጥቃት ሳይወጣ እንዴት ውሎ ያድራል? ነገ ከጁ ሳይገባ ከቀረ እውነት ወንድ አይደለሁማ? እነሱማ ተይዞ መቀመጫ ካልሆነ የመኳንንቱ የባላባቱ ልጅና ዘር ማንዘር በማንም ውርጋጥ ክንድ ሲወቃ መኖሩ ነው አይማረኝ የማርኩት እንደሆነ» እያሉ መደንፋት ጀምረዋል። ተንቤንን በእግሩዋ ገብተው በአናቷ ለመውጣት አነጣጥረውባታል። አጋፋሪ ስብሐት «የድሃ ልጅ የገበሬ ልጅ የሴት ልጅ» እያሉ ያላዝኑት የነበረው ቋንቋቸው ደግሞ የባልገዳ አርአያን አሽከሮች እያስቆጣና እያስኮረፈ በየልባቸው ቂምና ጥላቻ እየመሠረተ ሔደ። ሠላሳ የሚሆኑ የባልገዳ አርአያ አሽከሮች ወደ ባረሃ ሔደው አሉላን አድነው እንዲይዙ ወይም እንዲገድሉ አጋፋሪ አዘሙቱ። ግን ሁሉም አጋፋሪ ከሚንቁትና ከሚሳደቡት «ድሀና ገበሬ» ቤተሰብ የተገኙ ስለ ነበሩ ከመንደሩ የተላኩበትን ግዳጅ ከልብ የሚያምኑበት ባለመሆናቸው የአሉላን እጅ ቀርቶ የደረሰበትንም ፍንጭ የሚነግሩዋቸው አልሆኑም።

ሰነባብቶ ደግሞ «በዚህች ምድር ላይ ወይ እኔ ወይ ስብሐት እንኖርባታለን እንጂ ሁለታችንም አንቀመጥባትም ብሎ አሉላ ዝቷል» የሚል ወሬ ደረሳቸውና ወደ መንደራቸው ብቅ ማለቱን ጠብ ርግፍ አድርገው ተዉት።

«አሉላ በርከት ያሉ ተከታዮች አገኘ አዳዲስ ጠመንጃ አስያዘ አሉላ በዚያ ወጣ በዚያ ወረደ» የሚል ወሬ ከዚያው ከግቢው እየመነጨ የአግፋሪን ልበልቦና የፍርሃት ቋያ ይለቅበት ጀመር። በሁኔታው እጅግ የተሸበሩት አጋፋሪ አንድ ቀን እሑድ ጡዋት ወደ ባልገዳ አርአያ የነፍስ አባት ዘንድ ሔደው ከቅዳሴ ሲወጡ ጠጋብ ብለው «እንደ እርሰዎ ያለ ከመሬትና ከሰማይ የከበደ አባት እያለን እንዴት ይህን ነገር በዝምታ መመልከት ይገባል? መሳሳቱን መቼም ተሳስቷል እኔም ድፍረቱ አሳዝኖኝ የወንድማችን ልጅ ነው ብዬ ተቆጥቼዋለሁ። ታዲያ እብዚህ አኩርፎ መውጣቱ የባስ ጥፋት ስለሚሆን እርስዎ ተላልከው ያስመጡት በዚህ ነገር ጊዜ ማሳለፍ አይገባምና ያስቡበት» ብለው ለመኑ።

ልመናውና ጥያቄው የቀረበላቸው መምህር ተስፋ ጽዮንም ለደቂቃዎች ያህል ትክዝ ብለው መሬት መሬቱን ሲመለከቱ ቆዩና

«ነገር ነገሩ ሁላችንም መቼም ሳያሳዝነን አልቀረም በትንሽ የተጀመረ ነገር እየከረረና እያሳዘነ መሔዱ ማሳሰቡ የማይካድ ነው ደግሞ ሰውን መናቅ ተገቢ አይደለም። እግዚአብሔር አይወደውም። የተናቅቱን ከፍ ከፍ የሚያደርግ አምላክ የሚያነሣውንና የሚጥለውን ያውቃል። አሁንም እንደ ሆነ «ተቆጡትና ይመለስ» ከተባለ ዋና ጉዳያችን ነውና ተላልከንም ሆነ ተሯሩጠን እንመልሰዋለን» አሉ።

«እንግዲያው ጌቶች ከአክሱም ከመመለሳቸው በፊት ጉዳዩ ፍጻሜ እንዲያገኝና ሲመጡ እንድናስታርቀው ቀልጥፍው ቢጀምሩት ይሻል ይመስለኛል» አሉ ኢጋፋሪ እየተፍነከነኩ።

«ለመሆኑ እንዴት ሊያመልጥ ቻለ?»

«ያውስ ብቻውን መሰለዎት?»

«ሌሎችም ይዞ ወጥቷል!» አሉ መምህር ያላወቁ መስለው በስሚ ስሚ የደረሱበትን የአሉላን መሸፈት ከኢጋፋሪ ለማረጋገጥ ብለው።

«የሚደንቅ ነገር እኮ ነው የሆነው ጌቶች ወደ አክሱም ሲሔዱ ጠብቆ «እንግዲህ እርሳቸው አይመለሱም ይሞታሉ» ብሎ አንድ ባሕታዊ ተናግሩዋል!» ንጉሡም ብዙ ሠራዊት አስከትለው አገሩን ሊያስገብሩ ይመጣሉና ከዚህ እንውጣ ብሎ «ጠባቂዎቹን አባብሎ ገንዘብ ሰጥቶ ጥቂቶቹንም አስከትሎ ነው ያመለጠን» አሉ ኢጋፋሪ ጥርሳቸውን ነክሰው አንገትቸውን እያወዛወዙ።

«የተከታዩና የመሣሪያው ብዛት ታውቋል?»

«ቢበዛ ቢበዛ ከዐሥርና ከኻያ አይበልጥም «ይባላል» አሉ ኢጋፋሪ ንቀታቸውን እያሳዩ። «ይህምኮ ቀላል አይባልም ይኸን ሁሉ መሣሪያ ከያዘ ወንዝ ማስቸገሩ አይቀርምና ያለ መናቅ ነው!» አሉ መምህር ተደግፈው ቁመውበት ከነበረው ካብ ወደፊታቸው እያዘገሙ ኢጋፋሪን ሸኝተው ወደ ደጃ ሰላም ለመግባት ብለው።

«ስለዚህ እኮ ነው እኔም መጥቼ የማስቸግርዎ!»

«ይሁን እንግዲህ ከዛሬና ከነገ ሰው ይስጡኝና ተላልኬ አስመጣዋለሁ» ብለዋቸው ተለያዩ።

መምህር ተስፋ ጽዮን የአሉላ መምህር ከነበሩት ከመምህር ወልደ ጊዮርጊስ ጋር ሆነው በጉዳዩ ከመከሩበት በኋላ ሽማግሎችም ልከው በእርቅ እንዲገባ አደረጉ። በዚያ ወቅትም አሉላ እጁን ሲሰጥ ሦስት ራሱን ብቻ ነበር ሁለቱ የባይሻ ፍንጃል ልጆች ይሁኑ እንጂ ዘመዶቹ ናቸው።

ሁለቱም መምህራን አሉላን ከአጋፋሪ ጋር ከአስታረቁ በኋላ ቀጥሎ ደግሞ ለባልገዳ ተነግሮ ይቅርታ እንዲያደርጉለት ከደበበም ጋር «ይቅር» እንዲባባሉ አጋፋሪን ነገሩን እንዲጨመርሱ ሆነ። ይህም እስኪሆን ድረስ አሉላ በውጭ እንዲቆይ እንጂ ከባልገዳ አርአያ ቤት እንዳይገባ ተስማሙ።

ባልገዳ አርአያ ከአክሱም ተመልሰው ከሰነበቱ በኋላ ይማርን ጌታዬ! ደበበና አሉላ በዕለት ጠብ ተጋጭተው ለጊዜው እርስዎ እንዳይሰሙ ብለን ደበበን ከፈረስ ላይ ወድቆ ነው ብለን ነግረንዎ ነበር። አሉላንም በእስር ቤት አሰንብተነው ነበርና እርሱም የባስ ነገር ይደርስብኛል ብሎ ፈርቶ ከእስር ቤት ወጥቶ ወደ ዘመድ ቤት ሔዶ ተደብቆ ነበር አሁን ግን «ምሕረት ለምኑልኝ» ብሎ ቀሳውስቱን ልኳልና ይቅር ብለውት ጫማዎን እንዲስም ይፍቀዱለት» ብለው ለመኑለት። «ከሆነ ከደረሰ በኋላ መደባበቁ ምን ጠቀሜታ ይሰጣል ብላችሁ ነው የደበቃችሁኝ? ለነገሩ ግን እናንተ ብትደባብቁትም ጫፍ ጫፉን ሳልሰማ አልቀረሁም። እንኳን በቤቴ ውስጥ የሆነ በያገሩ የደረሰውንም ቢሆን ሳልሰማው የምቀር አይምሰላችሁ። አሁንም እንደሆነ እንኳን ከባሰ ጉዳት ያወጣን እንጂ እኔስ ስለ ጽዮን ብዬ ይቅር ብያለሁ። ደግሞ መጋጨት በየትም የኖረ ነውና ይቅር ብያለሁ» አሉ ባልገዳ አርአያ።

ቀጥሎም አሉላን ሁለቱ መምህራን ይዘው ገብተው የባልገዳ አርአያን ጫማ አስመው «ይቅር» አሰኙለትና እንደ ተለመደው አሽከርነቱን እንዲቀጥል ፈቀዱለት። ቀጥሎ ደግሞ ከደበበም ጋር ማስታረቅ አስፈለገ አጋፋሪ ደበበን ለምነው ለማስታረቅ ከነመምህር ጋር ይዘውት ሔዱና «በል ድንጋይ ተሸክምና «ማረኝ በል» ብለው አሉላን ጠየቁት።

«ከልብ እንድንታረቅ ካላችሁ እንደዚሁ እንታረቅ እንጂ ያለ በደሌና ጥፋቴ ድንጋይ ተሸክሜ ከጫማው አልወድቅም» አለና አሉላ አንገራገረ።

«በደልክም ተበደልክም እኛ አዘንሃልና ድንጋይ ተሸክመህ «ማረኝ» ብለህ ከእግሩ ውደቅ» አሉ አጋፋሪ በማስገደድና በመሥጋት ላይ ሆነው።

«የበደልኩት እኮ ነገር የለም?»

«በድለኸዋል እንጂ ከድንጋይ ላይ ፈጥፍጠህ ደሙን አፍስሰህ አስተኝተኸው የለም? ከዚህ የባሰ ምን በደል ታደርስ ኑሮዋል?» አሉ አጋፋሪ እነ መምህር ጭምር እንዲረዱዋቸው በዓይነ-ሕሊናቸው እየተማፀኑ።

«ቢሆንም ነገሩን የጀመረው ራሱኮ ነው!»

«የጐዳኸው እኮ አንተው ነው!» አሉና አጋፋሪ ወደ መምህር ተስፋ ጽዮን መለስ ብለው ደግሞ

መምህር ተስፋ ጽዮንም ወደ አጋፋሪ ጠጋ አሉና

«ደበበን መቼም እናውቀዋለን እንኳን ለቤት አሽከር ለኛ ለኛም የሚመለስ አይደለም ከጌታችን በሥጋ እንጂ በባሕርይ አልተወለደም። ቢመከር ቢዘከር የሚሰማ አይደለም ሁላችሁንስ እንዴት እንደሚያዋርዳችሁ እናውቅ የለም? እንኳን በቀላሉ አደረገለት እንጂ ለጥጋበኛንቱ ለትዕቢተኛነቱ አንድና ሁለት የለበትም ይኸው ከፊቱ ነው የምናገረው። ይኸም ልጅ የሚለው እውነቱን ነው ሳይበድለው አሸክሞ ታረቅ ማለት የሚገባም ባይሆን ለጌቶች ስንል ብቻ እናስገድደው እንደሁ እንጂ በነገሩ እንኳ አልደሰትበትም» አሉዋቸው።

«ቢሆንም ቢሆንም ደሙ የፈሰሰው ደበበ ነው ይቅርታም ሊጠይቀው ይገባዋልና እርስዎ ይቆጡት» አሉ አጋፋሪ ሥልጣነ-ቁጣቸው እየገነፈለባቸው።

«ይኸኛውስ ቢሆን መች የዋዛ ሰው ነውና?» እርስዎን እምቢ ያለ ለኔ ምን ብሎ ይለዝባል ብለው ነው?» አሉ መምህር የአጋፋሪን ቁጣ እሳተ ነበልባል ሆኖ እንዳይፈጃቸው ሠግተው መሬት መሬት እያዩ።

«ታዲያ ለጌቶች የንገር?» አሉ አጋፋሪ።

«ምኑን ነው የሚነግሩዋቸው?»

«ሁለቱንም ተቆጥተው እንዲያስታርቋቸው።»

«አሁን እኮ ጥፋቱ በእርስዎም ላይ አያለሁ። ደበበ እግሬ ካልተሳመ ድንጋይ ካልተሸከመ አልታረቅም አላለ። ለምን እንደዚሁ አናስታርቃቸውም? ደግሞ በዚህ ጌቶቹን እናስቸግር ነው የሚሉት?» አሉ መምህር ከአጋፋሪ ላይ አፍጥጠው።

«ብሏል እንጂ እንዴት ሳይ ይሉኛል ትላንትና ማታ እንዲታረቅ ስለምነው «ድንጋይ ተሸክሞ እግሬን ካልሳመ አልታረቅም» ብሏል። እኔም አሉላ ይህንኑ እንደሚፈጽም አረግጨለት ነው ደበበ እርቁን እሽ ያለኝ» እያሉ አጋፋሪ

«ወይ ጥጋቢቱ? ወይ ልቢቱ? ብለው መምህር ሲያጉረመርሙ ቆዩና

«ለመሆኑ እንዲያውስ ለመሆኑ እውነት ፈራጅ ተገኝቶ «ነገሩ የጀመርከ አምባጓሮውን ያስነሳህ አንተ ነህና ድንጋይ ተሸከመህ አሉላን «ማረኝ» ብለህ ከእግሩ ውደቅ ቢባል ያደርገዋል?» ሲሉ አጋፋሪ ቀጠል አድርገው

«የባሰውን ነገሩን ሰቀሉት እንግዲህ የሚሻለው ጌቶቹ እንዲያስታርቋቸው መንገሩ ይመስለኛል» አሉ። መምህርም እንደ መነጫነጭ እየቃጣቸው

«እንዳሻችሁ አድርጉ እኔ ግን ለሕሊናዬ ደስ የሚለኝ ሠርቻለሁ። ልጅና ልጅ ቢጣላ ግራና ቀኙን እንደማተረቅ አንተ ድንጋይ ተሸከም አንተ እግርህን ተሳም» ብሎ ማጓተት አልታየኝም። አሁንም እንደ ወደዱት ያድርጉ» ብለው ተመለሱ።

አጋፋሪ ስብሐት ራሳቸውን ያባባሱትን ራሳቸው የፈሩትንና ራሳቸው መልሰው ያቀዘቀዙትን ጉዳይ በውል መጨረሱ ቸግራቸውና ነገሩን ለጌታቸው ነገሩ። ባልገዳ አርአያ ሁለቱን ጥለኞች አቅርበው

«ሁለተኛ አንጣላም ሁለተኛ ብንጣላ ዐሥር ጅራፍ እንቀጣለን በሉና እጄን ምቱ» ብለው አስምለው አሳስመው አስታረቁዋቸውና ነገሩ ጊዜያዊ እልባት አግኝቶ ለጊዜው በረደ። አሉላም የራሳቸው የባልገዳ አርአያ የቅርብ አሽከርና ባለሟል ሆነ። በአምለሱና በአሉላ መካለል የነበረውም ድብቅ መተሳሰብ በድብቅነቱ ቀጠለ።

የባልገዳ አርአያ ግዛት የነበረችውን ተንቤንን ከዳር-ዳር ያዳረሰ አሽከር ቢኖር አሉላ ብቻ ነበር። አንድ መንደር ቀርቆ አንድ ገበሬ ሊከፍል የሚገባውን መዋጮና ግብር አውሎ ካሳደረ የሚላከው አሉላ ነበር። ጠጉረ-ልውጥ ሰው በአንድ ቀበሌ ታይቷል ከተባለ ገሥግሦ የሚደርሰው ተወርዋሪው ጦር አሉላ ነበር። ለባልገዳ አርአያ አዳዲስ ጠመንጃዎችና የጌጣ-ጌጥ ባሕር-መጥ ዕቃዎች ለመግዛት ወደ ከሰላና ምፅዋ የሚላከው አሉላ ነበር። በወሎ በጐንደርና በጐጃም ለነበሩ መኳንንት የባልገዳ አርአያን መልእክትና ገጸበረከት የሚያደርስ ያለ አሉላ ምንም አልነበረም። ጌታውንም እየወከለ በየለቅሶውና በየበዓላቱ የሚገኘውም እርሱ ነበር። በተለይም ወደ ምፅዋ ተልኮ ለመጀመሪያ ጊዜ በሔደበት ዕለት ባሕር ለማየትና ባሕሩም ላይ ሲንሳፈፍ የነበረውን ኮረብታ የሚያክል መርከብ ለማየት በመቻሉ ያ መርከብ የሚሰጠውን አገልግሎት ለመገንዘብ በሙብቃቱ የባሕርን በርን ጥቅም ለማወቅ ቻለ።

በወቅቱም ምፅዋንና አካባቢዋን ሲቈጣጠሩ የነበሩት ግብጾችም ከደጋው ሲወርዱ በነበሩት ነጋዴዎችና ገበያተኞች ላይ ሲፈጽሙ የነበረውን ግፍና በደልም ሊገነዘብ ችሏል። በጠቅላላው የባልገዳ አርአያ ከተራ አሽከርነት ላቅ ያለ መለስተኛ እደራሴ በመሆኑ ትግራይን ብቻም ሳይሆን ሌሎቹንም አካብቢዎች በሰፊው ለማወቅ አጋጣሚው ረድቶታል። ታዲያ ያ ሁሉ ጥረቱና ድካሙ ያ ሁሉ ታማኝነቱና ወንድነቱ ተዳምረው ተቀናቃኝና ምቀኛ እያበዛበት ሔደ ከራሳቸው ከባልገዳ አርአያና ከአለሱ በቀር «ዐይህን ላፈር ከሔድከበት አይመልስህ» የሚለው እየበረከተ ሔደ።

በተለይም አጋፋሪ ስብሐት ደበበና አሉላን ከባልገዳ አርአያ ግቢ ቀርቶ ከመላዋ ትግራይ ቀርቶ ከምድሪቱ ለማጥፋት ወጥመድ መዘርጋት የተንኮል ክር መግመድ የዕለት ተዕለት ሥራቸው ሆነ።

«ለድሃ ልጅ ሁሉ መጥፎ ምሳሌ የሚሆን ጥጋበኛ ነው» እያሉ ጡዋት ማታ ያላዝኑበት የነበሩት አጋፋሪ አሉላን ከዚያ ግቢ ካላጠፉ እንቅልፍ የማይዛቸው ሆኑ።

ተቀናቃኞቹ ለማጥመድ የሚዘረጉበት ወጥመድ ደግሞ ከእርሱ ይልቅ አምለሱን እያሳሰባት ሔደ። ሌላው ቢቀር ለአባቷ ከእርሱ የበለጠ ታማኝና ጀግና አሽከር እንደ ሌላቸው ስለምታውቅ «ለክፉ ቀን ይሆናቸዋል» እያለች ሁልጊዜም ለእናቷና ለቅርብ ዘመዶቿ ስለምታጫውታቸው በሁኔታውም እየሠጋችበት ሔደች። እያደር እየዋለ በአሉላ ላይ የሚደረገውን ተንኮል አባቷም እየተረዱት በመሔዳቸው በነገሩ ይቸገሩበት ጀመር። ለአሉላ ሲሉም ከሌሎቹ በተለይም ከአጋፋሪ ስብሐት ጋር ሆድና ጀርባ ለመሆን አልፈለጉም። የእርሳቸውን በሐሳብ መዋለል የተረዱትን አጋፋሪ ደግሞ ነገሩን ለማባባስ ብለው «ይኸ ልጅ ያሠጋዎታል ለቤትዎ ጠንቅ ነው ልጅዎንም ለምድፈር አይመለስም። እንዲያውም «ተንቤንን እንደምገዛ ባሕታዊ ነግሮኛል እያለ ይናገራል። አንዳንድ የበቁ ሰዎችም ከአጠገብዎ ራቅ እንዲል ነገሩ ብሉናልና ሁኔታው አላማረንም» ብለው ለጌታቸው ሹክ አሉ።

ምንም እንኳን ራሳቸው ባልገዳ አርአያም ቢሆኑ «የሚሆነውን ነገር የሚናገሩ ባሕታውያን» ቢኖሩዋቸውም ቅሉ በዙሪያቸው የነበሩትን ቀንደኛ ቀንደኛ ባለሟሎቻቸውን በአሉላ ላይ የነበራቸውን ጥላቻና ሥጋት ስለ አሳሰባቸው አሉላን ከቤታቸው ዘወር ሊያደርጉና ከትኩረታቸውም እንዲያመልጥ ለማድረግ የሚችሉበትን ዘዴ ማቀድ ጀመሩ።

«ንጉሥ ማራኪ»

አጼ ቴዎድሮስ ከእንግሊዞች ጋር ጦርነት ገጥመው «እጄን አልሰጥም» ብለው የራሳቸውን ራስ በራሳቸው ሽጉጥ ከጨለጡዋት በኋላ የሥልጣን ተተኪያቸው የሆኑት አጼ ተክለ ጊዮርጊስ ነበሩ። ይሁን እንጂ የእርሳቸውንም ሥልጣን የሚፎካከሩ በየወንዙ ማቶከቶክ ጀምረው ነበር። ከእነርሱ አንዱና ጉላ ብለው ይታዩ የነበሩት የባልገዳ አርአያ የእኅት ልጅ በፈረስ ስማቸው «አባ በዝብዝ» መላዋን ኢትዮጵያን ለመጨበጥ ሠራዊትና መሣሪያ ማከማቸት ጀመረው ስለ ነበረ ለዚያ አዲስ ጉልበትና የጋለ ምኞት

እንደ አሉላ የመሳሰሉ ጀግኖች የበለጠ ሙያ ሊያበረክቱ እንደሚችሉ የታመነ ጉዳይ ነበር። አሉላም ይህነኑ ጉዳይ ከፍተኛ ትኩረት ሰጥቶት ነበር።

ባልገዳ አርአያ ባንድ በኩል አሉላን ከቤታቸው ላለማራቅ ቢፈልጉም በእርሱ ምክንያት ከባለሟሎቻቸው ጋር መኮራረፉን አልፈለጉትም። በሌላ በኩል ደግሞ ከእራቸው ከራቀ ለአንዱ ደጃዝማች ወይም ሹም አክሽርነት ገብቶ የእርሳቸውን ምሥጢር እንዳያወጣባቸው ብቻ ሳይሆን የእርሳቸውን አክሽርና ባለሟል የነበረ ሎሌ ከሌላ ጌታ ገብቶ ማደሩን እንደ ብርቱ ጥቃት ገመቱት።

ከእነዚህ የራሳቸው ስሜትና እምነት ከፈጠረባቸው ችግር ነጻ ለመውጣት ሲሉም አሉላን አከትለው ወደ መቀሌ በሔዱበት ወቅት «ከኔ ቤት ምቀኛ ሊያኖረው አልቻለምና ለአንተ ይጠቅምሃል። ከአጠገብህ አታርቀው ታማኝ ጀግና ነው ለቤትህ ምሰሶና አጥር ይሆናል» ብለው ለደጃዝማች ካሣ አስረከቡት። መቀሌም ሰነባብተው ወደ ተንቤን ሊመለሱ በተነሡበት ወቅትም አሉላ ሊሰናበታቸው ጫማቸውን ሲስም

«ካሣ የሚያደርገውን ህሉ ላክብኝ እኔም በምፈልግህ ጊዜ ፈጥነህ እንድትመጣ ለጊዜው ነው እንጂ ከኔ አትለይም» ብለው ተሰናበቱት።

አፍለኛው ካሣ አባ በዝብዝ የአሉላን ጀግንነት ታማኝነት በፈተና ውስጥ አላስገቡትም የአጐታቸው ምስካሬ በቂያቸው ስለሆነላቸው ከጥቂት ጊዜያት በኋላ አሉላን እልፍኝ እስከልካያቸው አድርገው ሾሙት።

የነጋ ጠባ በየቀበሌውና በየበረውህ መዝመት የለመደው አሉላ በአንድ ጥይት አነባብሮ መጣል የለመደው አሉላ በማለፊያ ማለፊያ ልብስ አጊጦ ቀጭን ኩታ አደግድጎ ለሚገባውና ለሚወጣው ቁጭ ብድግ እያለ እጅ መንሣቱ በጆሮ ማሾክሾኩ እጁ ከጠመንጃ መለየቱ የካሣ ቤት አምለሱን ባለማግኘቱ በዋሻ ውስጥ ብቻውን የተዘጋበት እንጂ ገና ዘውድ በሚመኝ አፍለኛ ጉልበትም ምድረ ግቢ የገባ አለመስለው አለ። ማገንገኑንና መተከዙን የተረዱለት ካሣም ከእልፍኝ አስከልካይነት ወደ አጋፋሪነት ደረጃ ከፍ አደረጉት።

በአዲሱ ሹመቱም መጠነኛ ደስተኛ ሆነ ሌላው ቢቀር ራሱ የሚያዛቸው ጭፍሮች ነበሩት። በአጋፋሪነቱም ከመኳንንቱና ከጦር አለቆቹ ጋር ይበልጥ ሊቀራረብ ችሏል። ከባልገዳ አርአያ አጋፋሪ ሕጐስም ልቋል። ምክንያቱም ባልገዳ አርአያ በማገገም ላይ የነበሩ የቴዎድሮስ ክንድ አድቋቸው ጉልበታቸው እንደ ሚሸሸ የነበሩ ሲሆን በዝብዝ ካሣ ግን በምፅዋ በኩል ለገባው የእንግሊዝ ጦር ከቴዎድሮስ ጋር ጦርነት እንዲገጥም

የትግራይን በር ከፍተው በማስገባታቸው ይኸው ውለታቸው የከበደው የእንግሊዝ ጦር አዝማች የነበረው ጀኔራል ናፒዬርም በርከት ያለ ዘመናዊ የጦር መሣሪያ ሰጥቷቸው ከነበራቸው ላይ ጨመረው ጉልበታቸውን አዳብረው ትግራይን ዐልፈው በመላዋ ኢትዮጵያ ላይ ለመንገሥ የተነሡ ስለነበሩ ደጃ ጠኝያቸው የበዛ ምድረ ግቢያቸው የደመቀ ነበሩና።

አፍለኛው ጉልበተኛ ደጃዝማች ካሣ ሠራዊታቸውንና መሣሪያቸውን ካደረጁ በኋላ ለአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ሲገብሩ የቆዩትን ተገቢውን ግብር «አልከፍልም» ብለው በማመፃቸው በሁለቱ መካከል የተጧጧፈ የዛቻና የመልእክት ጦርነት ጀመረ።

አጼው ትኩሱን ጉልበተኛ ደጃዝማቹን ለማስፈራራትና ለጥ-ሰጥ ብለው መገዛታቸውንና መገበራቸውን እንዲቀጥሉ ለመምከርም ሲሉ የሠራዊታቸው ብዛት የካሣን ጭፍሮች ቀርቶ በመላዋ ኢትዮጵያ የነበረውን ተቃዋሚያቸውን ሁሉ ሊያጥለቀልቀው እንደሚችል ለማሳወቅ ሲሉ ከአንድ ስልቻ ጤፍ ጋር «የሠራዊቱን ብዛት በዚህ ልክ ነው» ብለው ላኩባቸው። ደጃዝማቹም «ሠራዊትህ ይህን ያህል ቢበዛም እንደዚህ አድርጌ ቆልቼ ነው የምልክልህ» ብለው ስልቻውን ሙሉ ጤፍ ቆልተው መልሰው ይልኩላቸዋል። እርር ብሎ የተቆላው ስልቻ ሙሉ ጤፍ ከፊታቸው የተዘረገፈው አጤም ከጤፉ ይበልጥ እርር ብለው ኑሮ

«ከዚህ ወዲያ ጥጋቡ ከዚህ ወዲያ ድፍረት እንኳንስ በመሬት ከሰባቱ ሰማያትም ወዲህ ቢሆን አይደርስብኝምና ምታ ነጋሪት ክተት ሠራዊት» ብለው ከነበሩባት ከዋግ አውራጃ ወደ ትግራይ ዘመቱ።

የሁለቱ ዘውድ ተናጣቂዎች ሠራዊት ዐድዋ አጠገብ ከሚገኘው አስም ከተባለው ወንዝ ላይ ሐምሌ 5 ቀን 1863 ጦርነት ገጠሙ። አንዲት ዘውድ በአንድ ሰው ራስ ላይ ለማስቀመጥ የአንዲት አገር ልጆች ተላለቁ። በዚያ የዘውድ ንጥቂያ ጦርነትም ያችኑ ዘውድ «ማን ይወስዳት ይሆን?» እያለ የትግራይ የዋግና የቤጌምድር ሕዝብ በሐሳብ ይዋልል ነበር። አፍለኛው ጉልበተኛ ደጃዝማች ካሣ ከቤታቸው በራፍ ድረስ ሰተት ብሎ የገባላቸውን ጦር ዙሪያውን አስከብበው እንደ ስልቻው ጤፍ ሲቆሉት ዋሉ። አጋፋሪ አሉላም ከራሳቸው አሽከሮች ሌላ በርካታ ወታደሮች ተጨምረውላቸው በአንድ አቅጣጫ አሰልፈው ሲዋጉ ዋሉ። በመጨረሻም በለስ ቀናቸውና ራሳቸውን አጼ ተክለ ጊዮርጊስን ማርከው ለደጃዝማች ካሣ አቀረቡና

«ንጉሥ ማራኪ ከነዘውዱ

የበዝብዝ አሽከር አሉላ ወንዱ!

ከነፋስ የፈጠነ

በወንድነቱ የተማመነ

ከንዱ ብርቱ እንደ አንበሳ

በጠላት ሠፈር የሚያገሳ

ሩቅ....ሩቅ ......አዳሪ....«

ብለው ፉከራውን ሳይጨርሱ ሲቃ ተናነቃቸውና ከጌታቸው ፊት እንደ ተንበረከኩ ዐይኖቻቸውን አፍጠው ዝም ሲሉ ጌታቸው በዝብዝ ካሣ አስጠርተው ሳሚቸውና የእግሊዝ ጦር አዝማች የነበረው ጀኔራል ናፒየር ከሰጣቸው ሁለት ዲሞትፎር ጠመንጃዎች አንዱን ሸለሙዋቸው።

አባ በዝብዝ ካሣ የእኅታችውን ባል አጼ ተክለ ጊዮርጊስን እጅ ከጨበጡ በኋላ በድል አድራጊነት ወደ መቀሌ ተመለሱም አሉላን ከአጋፋሪነት የሻለቃነት ማእረግና ድንጉላ ፈረስ «አባ ነጋ» ብለው ሠይመው ሁለተኛ ሸለሙዋቸው።

ከዚያ በኋላ የአሉላ ዝና የአሉላ ጀግንነት ከባልገዳ አርአያ ግቢ ወጥቶ ከአባ በዝብዝ ግዛት ዐልፎ በመረብ ምላሽ ከተከዜ ማዶ ከጥራሪ ወዲህ ዐባይን ተሻግሮ ማስተጋባት ጀመረ። ከእስረኛ እስከ መኳንንቱ አዝማሪዎች የአሉላን ጀግነት ማወደስና ማሞገስ ሆነ።

«ንጉሥ የማረከ ከነሠራዊቱ

እንደምን ብርቱ ነው አሉላ እሚሉቱ

የንጉሥ ሠራዊት ዐድዋ ድረስ መጣ

አሉላ ቢገጥመው ብትንትኑ ወጣ!

ዐይኑ አነጣጣሪ እግሩ ተወርዋሪ

አሉላ አይደለም ወይ? ንጉሥ አሳፋሪ

እንደምን ትኮራ አሉላ እናትህ

እንደምን ትኮራ አሉላ ሚስትህ

ንጉሥ በጨበጠው ባያሉ ክንድህ።

እየተባለ በየሜዳው በየወንዙና በየሥርጉ ቤት ይዘፈን ጀመር። በዝብዝ ካሣም አሉላ ከእጃቸው እንዳይወጣ ያተኩሩበት ጀመር። የቅርብ ቤተ-ዘመድ ፈልገው እጅዋን ለአሉላ ሰጥተው ክንዱንና ወንድነቱን ለአልጋቸው ማጠናከሪያ ማድረግ ዋናው ምኞታቸው ሆነ። በዝብዝ ካሣ የአሉላን ወንድነት በሚመኙበት ወቅት ደግሞ መምህር ወልደ ጊዮርጊስም የአሉላ ዘር ከተንቤን እንዳይወጣባቸው ሲሉ ከባሻይ እንግዳ ወይዘሮ ገረዳ ጋር ተመካክረው በግብርናቸው በመላ ተንቤን የታወቁ የነበሩትን የባሻይ ገብረ መስቀል ልጅ ብትወጣ ገብረ መስቀልን አጋቡ።

በአሉላ ጀግንነት በማዕረግ እድገት የባልገዳ አርአያ ባለሟሎች የበሸቁትን ያህል የአምለሱ ሕሊናም በአሉላ ጋብቻ የተሣ ቆሰለ።

ደጃዝማች በዝብዝ ካሣ አፍለኛው ጉልበታቸውን በአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ላይ ሞክረው ያ-ሁሉ ሠራዊት የተላለቀበትን ዘውድ ከደፉ በኋላ ሻለቃ አሉላንም የሊጋባነት ማእረግ ሰጧቸው። ቀጠለውም ሠራዊታቸውን በጐደለ አሟልተው ካደላደሉ በኋላ ግዛታቸውን ለማደላደል በየአውራጃው ሲነሡ የነበሩበትንም ተቀናቃኞቻቸውን ለማንበርከክ በየአውራጃው በሚዘዋወሩበት ጊዜ ሊጋባ ሆኑ። የአሉላ ክንድ መጠጠር አጼ ዮሐንስን የሚያስመካ እንደሆነ ቢታይም የባልገዳ አርአያ ባለሟሎች ብቻም ሳይሆኑ ራሳቸውን አርአያ ድምፁ ጭምር ጥላቻውን እያጠኑበት ሔዱ።

ጀግንነት ቆራጥነትና ታማኝነት ለአሉላ ብርቱ ጠላቶች የማፍራታቸውን ያህል አጼ ዮሐንስም በሀገሪቱ ውስጥ ከተነሡባቸው ተፎካካሪዎች ሌላ የውጭ ጠላትም እጁን ይዘረጋባቸው ጀመር። በዚህም ምክንያት ጥንካሬያቸውን ቆራጥነታቸውን የሚያሳዩበት የንጉሠ ነገሥታቸውን ብርታትም ለውጭው ተጋፊና ለውስጡ ተቀናቃኝ የሚያረጋግጡበት ወሳኙ ወቅትና ምዕራፍም በአቅራቢያቸው እንደ ገና ተከፈተ።

«የጐራው አንበሳ»

በ19ኛው ክፍለ ዘመን ላይ በሰሜን ኢትዮጵያ ተደጋግሞ የደረሰው የባዕድ ወረራ አገሪቱን ከከፍተኛ ፈተና ላይ የጣለ ነበር። በውስጥ የነበረው የእርስ በርስ መከፋፈል ለውጭው ወራሪ ምቹ በር እየከፈተ ከዐሥር አምስተኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ

በመጀመሪያ ቱርኮች ቀጥሎም በ19ኛው ክፍለ ዘመን ላይ ግብጾች ወደ ሀገሪቱ ለመግባት እንዲችሉ ረድቷቸዋል።

በተለይም ግብጽ በዐባይ ወንዝ አዋሳኝ የሚገኙ አገሮችን በቁጥጥርዋ ሥር ለማድረግ በነበራት ምኞትና ዕቅድ ሁለት ጊዜ በጐንደር በኩል ያዘመተችው ጦር በቋረኛው አባ ታጠቅ ካሣ እጅ እየተወቃ ብትንትኑ ከወጣባት በኋላ የቴዎድሮስን ዘመነ-መንግሥት ፍጻሜ አድፍጣ ስትጠባበቅ ቆይታ ነበር።

ቴዎድሮስ ሙተው ተክለ ጊዮርጊስና በዝብዝ ካሣ እርስ-በርስ ተዋግተው በዝብዝ ድል አድርገው ከነገሡ በኋላ ደግሞ በሀገሪቱ ውስጥ ይታይ የነበረው የመኳንንት ፉክክፍ አመቺ ሆኖ ስለታያት ግብጽ እጅግ የታጠቀና የተጠነከረ የጦር ኃይል ወደ ኢትዮጵያ ለማዝመት ወሰነች። በዚያ ዘመን ደግሞ ራሱዋን ግብጽን በበላይነት ይቆራጠራት የነበረው የእንግሊዝ መንግሥት ስለነበረ የራሱን የቅኝ ግዛት ፍላጐት ከግቡ ለማድረስ ሲል ኢትዮጵያን ለመውረር ጽኑ ፍላጎት የነበራትን ግብጽን ማጠናከር ማደፋፈርና ማስታጠቅ ዋናው ጥረቱ ነበር።

በዚህም መሠረት የግብጽ ጦር ከአውሮፓ አገሮች ልዩ ልዩ ዘመናዊ መሣሪያ ለማግኘት ከመቻሉም ሌላ ከአሜሪካ ከአውሮፓ ከቱርክም የተመረጠ የጦር ስልት ባለሙያዎችን የሠለጠነና የሚመራ ለመሆን ቻለ። ከዚህም የላቀ ደረጃ ላይ የደረሰ በመሆኑ ወደ ኢትዮጵያ ያዘመተውን ሠራዊት ይመራ የነበረው በጦር ሚኒስትሩና በአልጋ ወራሹ ነበር።

የግብፁ ቀዲል እስማኤል የሠራዊቱን መኮንኖች ሰብስቦ ስለ ኢትዮጵያ ወቅታዊ ሁኔታ እየዘረዘረ ሲያስረዳም «በሐበሾች ንጉሦችና መኳንንቶች መካከል የነበረው ጦርነትና መናናቅም አመቺ ስለሆነባቸው እንግሊዞች በጀኔራል ናፒዬር የሚመራ ጦር አዝምተው እስከ አገሪቱ እምብርት ድረስ ለመግባት ችለው ቴዎድሮስ አስሯቸው የነበሩትን ዜጎቻቸውን አስፈትተው ለመመለስ ችለዋል» ብሎ ከፊቱ የነበረውን ካታቡን እንደገና ሲመለከት ቆዩና እንደ ጣአታቸው ሲመለከቱት የነበሩትን ጭፍሮችን እንደገና ገለማምጦ ንግግሩን በመቀጠል «እኛም በዚሁ አጋጣሚ የተነሣ በቅርቡ በጐስና መተማ የሚባሉትን አካባቢዎች ለመያዝ ችለናል። ግሥገሣችንም በዚህ አይገታም ወደፊት ገፍተን የሰሜኑ ግዛት መያዝ አስፈላጊያችን ሆኗል። ወዳጃችን ዋርነር ሙንዚንገርን የምፅዋው አገረ-ገዥ አራኬል በይ እንደ ጻፉልኝ የሸዋው ንጉሥ ምኒልክና የጐጃሙን ገዥ ራስ አዳል ለዮሐንስ እንገፋፋቸዋለን። የጦር መሣሪያ እንደ አስፈላጊእንቱ እንልክላቸዋለን። በየቦታውና በየአገሩም እንደዚሁ አንገዛም የሚሉ ወይም እኔ ልንገሥ

የሚሉ ባላባቶች እንደዚሁ አኩርፈው መሣሪያና ሰው በመሰብሰብ ላይ መሆናቸውን ሙዚንገር ጽፎልኛል።

«እንዳመንኩበት ከሆነ ይህ ሁኔታ ዮሐንስን ከብርቱ ፈተና ላይ ይጥለዋል። ስለዚህ የንጉሥነቱ የበላይነቱ ለማረጋገጥ ሲል ወደ ማኻል አገር መዝመቱ የሚያጠራጥረኝ» ነው።

«የኛ መልካም ዕድል ጐልቶ የሚታየኝና የሚጠራንም ከዚህ ላይ ይመስለኛል። ይህን አጋጣሚ ማሳለፍ የለብንም ወደፊት መግፋትና ከመረብ ወንዝ ወዲህ ያለውን አገር በአስቸኳይ መያዝ አለብን። ይህ ዕቅዳችን ሲሟላ የዐባይ ወንዝና የምፅዋ ባሕር በቁጥጥራችን ሥር ይሆናሉ። ከዚህ በኋላ ሃይማኖታችንን ለማስፋፋትም ሆነ ሀብታችንን ለማጠናከር አመችና ተገቢም ይሆንልናል።

«በተለይም በይዞታችን ሥር በሚገኙት ከላይ በጠቀስኳቸው ቦታዎች የሚገኙ ሕዝብ የሃይማኖትን ተከታይ በመሆኑ ወደፊት ለመግፋት በምናደርገው ጉዞ ተባባሪያችን እንዲሆን ለማድረግ ያስችላል። በሌላውም አካባቢ የሚኖረውን ሕዝብ የኛ ተከታይና ደጋፊ ለማድረግ ለባላባቶቹና ለሃይማኖት አለቆች የተቻለውን ያህል ስጦታ ማድረግና በወዳጅነትም ማቅረብ ተገቢያችን ይሆናል። ስለዚህ የሐማሴኑን አገረ-ገዥ በቀላሉ አቸንፈን የሰሜኑን ያበሻ ግዛት መያዝ እንችላለን» አለ።

የቀዲቡን ንግግር ካዳመጡት የጦር አለቆችም አንዱ ተነሥቶ

«አሁን እንደ ሰማነው ከሆነ ንጉሡ ዮሐንስ ብቸኛ ሆኗል ማለት ነው። ይህም ሁኔታው ለኛ በሩን ክፍት ሊያድርግልን ይችላል። ነገር ግን ከዚህ በፊት እንዳደረጉት አበሾች ሌላ የውጭ መንግሥት እርዳታ በተለይም ከክርስቲያን መንግሥት ጋር ስምምነት ያደረጉ እንደሆነ ከብርቱ ችግር ላይ ይጥሉናል። በቱርኮች ላይ የደረሰው ውርደት እንዳይደርስብን መጠንቀቅ ይኖርብናል...» ብሎ ንግግሩን ሳያጠቃልል ቀዲብ እስማኤል በቁጣ ጡፎ

«ስማ አንተ ውሻ የመተማን የምፅዋንና የደንከሉን አካባቢ ከያዝነው ከውጭ የሚኖራቸው ግንኙነት በየት በኩል ይሆናል? ብለህ ታስባለህ? የወታደር ወኔን ስልት የጐደለህ ወንድነት የሚያስመካ እንዳንተ ያለ የጦር መኮንን በግብጽ ጦር ውስጥ መገኘት የለበትምና አንገትህን ለሰይፍ ዳርጌዋለሁ» አለና በወታደር አስይዞ ወዲያውኑ አንገቱን አስቀላው።

ከዚያ በኋላ በዚያች የፍጥጫ ሰዓት ቃል የተነፈሰ አንድም የጦር መኮንን አልነበረም። በተሰጣቸው ትእዛዝ መሠረት ሠራዊታቸውንና መሣሪያቸውን

አዘጋጅተው ወደ ኢትዮጵያ ዘመቱ። ቀዲብ እስማኤል ባወጣው ዕቅድና በሰጠው ትእዛዝ መሠረት የግብጽ የጦር መሪዎችና ባለሥልጣኖች ለሃይማኖትና ለጐሳም መሪዎች የማዕረግ ስም ገንዘብና ልዩ ልዩ ገጸ-በረከት እየሰጡ እስከ ደጋው የሐማሴን ግዛት ደረሱ። በዋርነር ሙዚንጋር የሚመራ ጦር ደግሞ በአውሳ በኩል ዘመተ። ይሁን እንጂ ሀገሪቱ እጆቿን ዘርግታ አልተቀበለቻቸውም። በወቅቱ የሐማሴን ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ገብሩ የነብሩዋቸውን የግል አሽከሮችና ጭፍሮች እንደዚሁም የታወቁ ጀግኖች አሰልፈው በቆራጥነት ገጠሙዋቸው። ዳሩ ግን ሩቡዋን ኢትዮጵያን ለመያዝ በሚገባ ተዘጋጅቶና ታጥቆ የመጣው ወራሪው ጦር አሸነፋቸውና በደቀ መሐሪና በጉራዕ በሀዘም በኩል ወደ ጉንደት አምርቶ ጉንደትና አዲኳላ ድረስ ዘልቆ ገብቶ ምሽጉን አጠናክሮ ሠርቶ ለጦርነት አመቺ የሚሆን ቦታዎች ያዘ።

አጼ ዮሐንስ የግብጽን ጦር ድፍረት እንደ ሰሙ በዝምታ ሊጠባበቁት ቀርቶ ውለው ለማደር የማይቻላቸው ሆነ። እርግጥ ነው በዚያ ወቅት በሸዋ ንጉሥ ምኒልክ በጐጃም ራስ አዳል በተቀናቃኝነቱ ጸንተውበት «ዘውድ ለኔ ለኔ» የሚባባሉትበት ሰዓት ስለነበረ አጼ ዮሐንስም ከተቀናቃኞቻቸው ይልቅ ፊታቸውንና ሐሳባቸውን ያዞሩት ወደ ሀገሪቱ ጠላት ሆነ። በዘውድ ፉክክር የኢትዮጵያ ክብር መደፈሩና ሕዝቡዋ በጠላት እጅ መግባቱ የሚያንገፈግፍ ጥቃት መሆኑን ስለ አመኑበት ለጦርነት ተዘጋጁ። በጐናቸውም በወቅቱ የታወቁት የጦር አለቆችና እነ ራስ አርአያ ራስ ባርያው ገ/ጻዲቅ እነ ደጃዝማች ገብሩና ወልደ ሚካኤል ተሰለፉ።

የከተት ዐዋጅ አስነግረው ሠራዊታቸውን አስከትተው የጦር አለቆቻቸውንና መኳንንቶቻቸውን ሰበሰቡና

አቅማችን መከፋፈሉን ሐሳባችን መዋዋሉን ተረድቶ ይኸውና ግብጽ መላውን የመረብ ምላሽ አገራችንን ይዞታል። የሀገሬን መደፈር አላይም። አልሰማም። ፊቴንም ወደ መኻል አገር አላዞርም ዛሬ እኔን የከዳው ሁሉ ዕዳውን እያንዳንዱ ለየብቻው ይሸከመዋል። እንግዲህ ልጆቼ ወዳጆቼ ምን ትመክሩኛላችሁ? አላችሁም እንደ ታያችሁ ንገሩኝ» ብለው ምክርና ሐሳብ ጠየቁ።

በዚህ ጊዜ ባልገዳ አርአያም ተነሡና «የምንሊክንና የአዳልን ማፈንገጥ ቀደም ብለን ዐውቀነዋል። ያኮረፉበትንም ምክንያት አላጣነውም። ቢሆንም የሀገራችንን መደፈር ዘርዝረን ሁነኛ ሰው እንልክባቸውና ሲሆን ሲሆን ሁለቱም እንዲደርሱልን ያለዚያ የሚሆነውን ያህል እርዳታ እንዲልኩልን እንጠይቃለን። የእነርሱንም ሐሳብ እስክናገኝ ልንዘጋጅበት ይገባል» ብለው ተቀመጡ። ቀጥሎም ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ተነሡና

«አሁን ጌታ ባልገዳ የተናገሩት ማለፊያና ተገቢም ነው። የንጉሥ ምኒልክና የራስ አዳልን እርዳታ ብቻ ሳይሆን እነርሱም ራሳቸው ከነሠራዊታቸው መጥተው እንዲረዱን ጌታ ባልገዳን ብንልክባቸው የሚገባ ሆኖ ይታየኛል የእነርሱን መልስ ካገኘን በኋላ የመጣብንን ጠላት እንገጥመዋለን» በለን ተቀመጡ።

ከሁለቱ ታላላቅ መኳንንት ቀጥሎም ሌሎቹ እየተነሡ ሐሳባቸውን ከአሰሙ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ አጋፋሪያቸውን በጥቅሻ ጠርተው ትእዛዝ ሰጡት። አጋፋሪውም ጮክ ብሎ

«ሊጋባ አሉላ እርስዎ ሐሳብዎን ይናገሩ ይባላሉ» ብለው የንጉሠ ነገሥቱን ትእዛዝ አስተጋቡ። ከዋና ዋናዎቹ መኳንንቶችና የጦር አለቆች በስተኋላ አደግድገው ቁመው የነበሩት ሊጋባ አሉላም ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ፊት ለፊት ጠጋ ብለው

«እንዴት ለጠላት ጊዜ ይሰጣል? እኛ ወደ ሸዋና ወደ ጐጃም አማላጅ እስክንልክ ጠላት መደላደልና መክበብ ይጀምር የለም? የሀገራችንን መደፈር ሰምተን ውለን ማደርም አይገባንም ነበር። ግብጽ ያን ሁሉ አገር አቋርጦ ከደጃፋችን እስቲ ገባም መቆየታችን ተገቢ አልነበረም። ለነገር ለነገሩ ግን ወደ ንጉሥ ምኒልክና ራስ አዳል መልእክቱን እንስደድ። አገር ተደፈረ ብለን እንላክባቸው ይህን ሰምተው ካስቻላቸው እኛ ምን ቸገረን አድረው ውለው ያገኙት የለም? እኛ ግን ዛሬውኑ ስንዘምት ይታየኛል» ብለው ለጥ ብለው እጅ ነሥተው ወደ ነበሩበት ተመለሱ።

ደጃዝማች ኃለማርያም እንደ ገና ተነሡና

«ይኸ ችኮላ አይታየኝም ትላንትና ከወንዛችን ድረስ የመጣውን የአጼ ተክለ ጊዮርጊስን ጦር ድል አድርገናል ብለን ነገ በችኮላ ከባሕር ማዶ ከመጣውና ብዙ ሠራዊትና መሣሪያ ከዚያአ ጠላት ጋር ብቻችንን ብንገጥም ለሀገር ታላቅ ውርደት ይሆናልና ይታሰብበት» ብለው እጅ ነሥተው ተቀመጡ።

በዚህ ጊዜ ሊጋባ አሉላ ሲቁነጠነጡና ሲወራጩ አጼ ዮሐንስ ተመለከቱዋቸውና

«አሉላ የምትሰጠው ምላሽ እንዳለህ ተናገር» ሲሉዋቸው አሉላ ፈጠን ብለን ከአጼ ዮሐንስ ቆሙና መላ አካላቸውን አስቆጥተው

«ትላንትና የአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ጦር ከወንዛችን ድረስ መምጣቱን ዐውቆ ነው የግብጽ ጦር ዛሬ ከበራፋችን ድረስ የመጣው። እንግዲህ የምንታገሠውሳ ከአልጋችን ላይ እስኪወጣ ነው? ንጉሥ ምኒልክና ራስ አዳልስ አንመጣም እርዳታም አንልክም ቢሉ ልንሸሽ ነው? ወይንስ ጦርነት ልንገጥም ነው? ዙሮ ዙሮ ዕዳው ዕዳችን መሆኑ

ላይቀር ለጠላት ጊዜ መስጠት ትርፉ ምንድን ነው? ጌታዬን እከተላለሁ። ከፈቀዱልኝና ካዘዙኝም ቀድሜ እዘምታለሁ። የፈራ ይቅር ከፈልገም ሸዋ ሔዶ ይጩህ ይማፀን።

«ሀገር ተደፍቶ ወገን በጠላት እግር ወድቆ «የወንድ ያለህ? የወገን ያለህ? እያለ እየጮኸ ውሎ ማደር ይባስ ብሎ ደግሞ ጐጃምና ሸዋ ሔደን ርዳታ እናምጣ ብሎ ማሰብ የቁም ሙት መሆን ነው። ዛሬውኑ መረብ ወንዝ ገብቼ ልደር እዘዘኝ ጌታዬ!» አሉና ራቅ ብሎ ቁሞ ከነበረ አሽከራቸው ላይ መሣሪያቸውን ነጥቀው ከአጼ ዮሐንስ ፊት በርከክ ብለው

«ተዚያ ተነሥተው እዚህ ቢደርሱ

የበዝብዝ አሽከር ይበቃል እሱ

ግብጡ ቢመጣ አገር አቋርጦ

ነግ ይመለሳል ዐፈሩን ግጦ

አገር ተደፍሮ ወገን ያለቅሳል

ያስቆጣል እንጂ መች ያስመክራል

ትዕግሥቱ ይብቃ ተነስ ዮሐንስ

በግብጡ ሠፈር ግባና ቀድስ

ከፊትህ ልቅደም እዘዘኝ ዛሬ

ላሳይህ ግብጡን አነባብሬ

ነገ ዕልል ትበል ትኩራ አገሬ

ንጉሥ ማራኪ ከነዘውዱ

የበዝብዝ አሽከር አሉላ ወንዱ።»

ብለው ፎክረው ከንጉሠ ነገሥቱ እግር ሥር ሲበረከኩ «ተነሥ ከዐይን ያውጣህ! ይባርክህ» ብለው ከኋላቸው የነበረውን እንግት ጠመንጃቸውን ከአሽከር ተቀብለው ሸለሙዋቸው።

ከዚያ አከታትሎ የተነሣውን ፎካሪ ሁሉ ዮሐንስ ከምንተ ዕፍረት እንጂ ከልብ ፈንቅሎ የወጣ ስላልሆነባቸው ለአንድም መኳንንት ሰባራ ስንጥር ሳይሰጡ ቀሩ።

አጼ ዮሐንስ ዝግጅታቸውን ከአጠናቁ በኋላ የጦርነት ዐዋጅ ሲያናግሩ

«ያገሬ ሕዝብ ስማ!

በወሎ በቤጌምድር በጐጃም በሸዋ በዳር አገር ያለህ ሁሉ ስማ! የእርስ-በርሳችንን መጋጨት አጥንቶ ጠላት እስከ በራፋችን ደርሷል። እኔ እንደ ሆንኩ እምነቴ አንዲት ናት። ነፍሴም አንዲት ናት። በሕይወቴ ቁሜ የሀገሬን መደፈርና መጥፋት አላይም አልሰማም። እኔን ጠልተህና ንቀህ አገርህን አስደፍረህ ዝም ብትል በሥጋት ትውልድ በነፍስህ እግዚአብሔር እንደሚፈርዱብህ ዕወቅ

ሀገርህን ቤት ንብረትህን ርስትህንና ሚስትህን የሚያጠፋው የግብጥን ጦር ልገጥም ሔጃለሁና ተከተለኝ። እኔም ብወድቅ የጐበዝ አለቃን መርጠህ ተከላከል። ይህን ቃል ሰምተህ እንዳልሰማህ የሆንክ ሁሉ አንተም ዘርህም ርጉማን ሁኑ» ብለው ነበር

ጳጳሱም «ለሀገሩ ለሃይማኖቱና ለንጉሡ ነገሥቱ ክብር የማይለፋ ርጉም ይሁን» በለው አወገዙ። ከዚያ በኋላ አጼ ዮሐንስ ሠራዊታቸውን ከፋፍለው ሲመድቡ ሊጋባ አሉላ የፈለጉትን ያህል ጦር ይዘው በግንባር ቀደም እንዲዘምቱ ሲታዘዙ አሉላ ጫማ ስመው ትእዛዙን ተቀበሉና

«ከዚህ ቀደም ባደረግነው ጦርነት ከኔ ጋርና በሌላም ውስጥ ሆነው የተዋጉ ብላታ ገብሩ ሻለቃ አርአያ ልጅ ፈንታ ባሻ ተድላ ባሻ መርሻ ባሻ ደስታ አስረበላ ከኔ ጋር ሆነው እንዲዘምቱ ፈቃድ ይሰጠኝ» ብለው ጠየቁ።

አጼ ዮሐንስም ለጥቂት ጊዜ አስብ አደረጉና

«ማለፊያ ነው። ምንም እንኳን ከዚህ በፊት በጀግነታቸው የታወቁ ቢሆንም ለነገው ደግሞ ያንተንም አስተዋይነትና ቆራጥነት ይጠይቃ። ከእርሱም ሌላ ወልደ ሚካኤል አብሮህ ቀድሞ እንዲዘምት ተነጋግረናል። ምንም እንኳን ቢበድለኝም በዛሬው በአስቸጋሪው ወቅት እርሱን አስረንና ወደ ኋላ ትተን ከመዝመት ከእናንተ ጋር ቢዘምቱ የሐማሴን ሕዝብም ደስ ይለዋል የሚረዳንም ይሆናል» ሲሉዋቸው አሉላ ለጥ ብለው እጅ ነሥተው ሲወጡ አጼ ዮሐንስም የሐማሴኑን ባላባት ደጃች ወልደ ሚካኤልን አስጠርተው

«በድፍረትና በዕውቀት ሳይሆን ተንኮለኞች አሳስተውህ አገርህንና እኔን ከድተህ ወደ ግብጥ ፊትህን በማዞርህ እንድትመከር ብዬ ከአጠገቤ ሆነህ እንድትጠበቅ በማድረጌ ከስሕተትህ እንደተመለስክ ተረድቻለሁ። አሁንም ልብ ይስጥህ አመልህ ካማረ አገርህን የሚወስድብህ የለም። ግብጥም ማን አለብኝ ብሎ አገራችንን ሊይዝ ይኸውና መረብ ደርሷል። እኔም ተዘጋጅቻለሁ። አንተም በድየህ ይኸውና መረብ

ደርሷል። እኔም ተዘጋጅቻለሁ። አንተም በድየህ ቢሆን ይቅር በለኝ። ከኔም ጋር ዘምተህ የሐማሴን ሕዝብ ዐቅፌህ ለክብሩና ለሃይማኖቱ ቁምለት» ሲሉዋቸው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም አደግድገው ቁመውበት ከነበረው ወደ ፊት ራመድ አሉና ከአጼ ዮሐንስ ፊት በርከክ ብለው «ከአሽከር ጥፋት ከንጉሥ ምሕረት የተለመደ ነው። እኔንም ያሳሳቱኝን ጌታዬ ዐውቀዋቸዋል። «ትታሠራለህ ትጋዛለህ» ቢሉኝ እጅግ ተጨነቅሁ ለዚህ ሁሉ ስሕተት ያደረሱኝም እነማን እንደሆኑ አምላክዎ ያውቃቸዋል። አሁንም ጌታዬ ከማሩኝ ጌታዬ ባዘዙኝ ሁሉ እሰለፋለሁ ለጌታዬና ላገሬ እሰዋለሁ» ሲሉ አጼ ዮሐንስም በይቅር ባይነት ዝንባሌ እየተመለከቱዋቸው

«በል ተነሣ ልብ ይስጥህ የሀገርህን ክብር ያባቶችህን አደራ ተጠንቅቀህ ጠብቀው» አሉዋቸው።

የሐማሴኑ ባላባት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል አጼ ዮሐንስ ከመንገሣቸው ቀደም ብሎ «ሊከዱ ነው» ተብለው በመታማታቸው ተይዘው ከታሰሩ በኋላ እንደገና ከእስር ቤት ወጥተው በዐይነ-ቁራኛ እየተጠበቁ በመቀሌ ከተማ ውስጥ ሲኖሩ የግብጽ ጦር አዲኳላና ጉራዕ ከደረሰ በኋላ ይቅርታ ተደርጐላቸው በሊጋባ አሉላ ውስጥ ሆነው እንዲዘምቱ ታዘዙ። አጼ ዮሐንስ ድንበር ጥሶ የመጣባቸውን የግብጽ ጦር ለመከላከል የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዲከተላቸው ዐዋጅ ከአናገሩ በኋላ ሊጋባ አሉላም የግንባር ቀደሙ ሠራዊት አዛዥና አዝማች ሆነው እንዲዘምቱ አዘዙ። አሉላ ጫማ ስመው አዲሱን ሹመት ተቀብለው ከወጡ በኋላ ወደ ግንባር ለመዝመት ዝግጅታቸውን ቀጠሉ።

ከአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ጋር በተደረገው ጦርነት አኩሪ ሙያ የፈጸሙ በቅድሚያ እየተመረጡ ከነጭፍሮቻቸው ምርጥ ምርጥ መሣሪያ ተሰጣቸው። ከቤተ መንግሥት ደረቅ ስንቅ ማለት በሶ ጥሁሎ አምባሻ ሽንብራና ዱቄት ተዘጋጀ።

በአሉላ አዛዥነት እንዲዘምቱ የተመረጠው ጦር ዝግጅቱ ከተጠናቀቀ በኋላ በተወሰነለት ሠፈር እንደ ተሰበሰበ ሊጋባ አሉላ ለሚያዘምቱት ሠራዊት ቀጥሎ ያለውን ንግግር አደረጉ።

«ጀግኖች ወንድሞቼ!

የመጣብን ጠላት ከዚህ ቀደም ገጥመነው የማናውቅ ነው። ስለተባለም አባቶቻችን እንደዚሁ ከመሰል ጠላት ጋር ገጥመው እያርገበገቡ እስከ ባሕሩ አድርሰውታል። ከእነርሱ በፊት የነበሩት ደግሞ ባሕሩን ተሻግረው እስከ ዓረብ አገር

ዘምተው እንደ ነበረ ከዚያም በግፍ የፈሰሰውን የወገን ደም እንደ ተበቀሉለት አባቶቻችን ነግረውናል።

«እንግዲህ እንደዚህ የመሰለ የሚያኮራ ታሪክ ያለን የጀግኖች ልጆች ነንና የዛሬውንም ጠላት ወደ መጣበት ለመመለስ አይደለም የምንዘምተው እዚሁ ማስቀረቱ ነው የሚገባን። የሠፈረበትን አቅጣጫ ብዛቱን ውሃ የሚያገኝበቱን ለማምለጥ የሚችልበትን መንገድ ሁሉ ተመልክተው አጣርተውና መርምረው የሚነግሩኝ ታማኞች ሰዎች ልኬ ስለነበረ ዛሬ ተመልሰው ማነኛውንም ነገር ነግረውኛል። የመረብን ወንዝ ከተሻገርን በኋላ ጠላት በሁለት አቅጣጫ እንከበዋለን። ባንድ በኩል በጌታ-ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል የሚታዘዝ ሠራዊት ሲዝምት ባንድ በኩል ደግሞ ባሻ ገብሩ አባ ጨቁን ከነ ሠራዊቱ ይሰለፋል። ግንባር ለግንባር ደግሞ ራሴ እሰለፋለሁ።

«በሩቅ ማቅራራት መንጫጫት ከፊት ያለው ሲወድቅ መደናገጥና መሸሽ እንዳይታይብን ተጠንቀቁ። ይህን የዘነጋነን እንደሆነ ጠላት በሩቅ በሚወረወር መሣሪያው ይጠምደናል። ከዚህ በፊት አጼ ቴዎድሮስ የጐበዝ አለቃ ሆነው ገና በበረሃ በነበሩበት ዘመን ከዚሁ ከግብጡ ጦር ጋር በቤጌምድር በኩል ጦርነት ገጥመው ድል ያደረጉትም በዚሁ ዘዴና ጥንቃቄ ነው።

«ነገ ማታ ስንጓዝ አድረን ሌሊት መረብ ወንዝ አድፍጠን እንድናድርና ጡዋት ሠፈሩን እንከበዋለን» አሉ።

በዚሁ መሠረት የሊጋባ አሉላ ጦር በሦስት አቅጣጫ ተጉዞ መረብ ወንዝ ላይ አድፍጦ ጡዋት የመረብን ወንዝ ተሻግሮ አስቀድሞ በተወሰነው ስልት መሠረት የግብጽ ጦር የሠፈረበትን ምሽግ ከበበና ጦርነቱ ጀመረ። የግብጽ ጦር ታጥቆት የመጣውን በወቅቱ ዘመናዊ የነበረውን መድፍና መትረየስ ያስጐራው ጀመር። የምሽጉ አዛዥ የነበረውን የዴንማርኩ ተወላጅ ኰሎኔል አርነድሩነም በተማረው ወታደራዊ ስልት መሠረት በምሽጉ የነበረውን ተዋጊ አከፋፍሎ ውጊያውን ቀጠለ። የአሉላ ሠራዊትም በስልቱ በጀግነቱና በአሮጌ ጠመንጃው የጠላቱን ምሽግ ከቦ ያዋከበው ጀመር። በአጭር ሰዓት ውስጥ ቁጥራቸው ስምንት መቶ የሚሆኑ የግብፅ ወታደሮች አለቁ። የአሉላ ሠራዊትም ከበረብ ወንዝ ዳር የነበረውን ጠላቱን ከደመሰሰ በኋላ ወደ ፊት ገፍቶ በጉንዳጉንዲ ሸለቆ በምትገኘው ጉንደት በተባለችው ቀበሌ መሽጎ ወደ ነበረው የግብጽ ጦር ገሠገሠ። በዚያም ሥፍራ አንድ ሺህ ሦስት መቶ ወታደሮች ደንበኛ እርድ ይዘው ይጠባበቁ ነበር። አሉላ ከታማኞቹ የመረጃ ሰዎቻቸው ባገኙት ፍንጭ መሠረት ወታደሮቻቸውን አከፋለው አሰልፈው ጦርነቱን ገጠሙ። በዚያም ቦታ

ከኢትዮጵያውያኑ ይልቅ የግብጽ ጦር እጅግ ምቹና የተሟላለት ነበር። ይሁንና የግብጽ ጦር እንደገና ብትንትኑ ወጣ።

እርግጥ ነው። በዚሁ ጦርነት ከአምስት መቶ በላይ ኢትዮጵያውያን ጀግኖች መሥዋዕት ሲሆኑ ከጠላት ወገን ደግሞ ያለቀው አልቆ ሦስት መቶ የሚሆኑ ሸሽተው አመለጡ። በግብጽ ምሽጎችም እስከ ሁለት ሺህ አምስት መቶ የሚሆን ስናድር ጠመንጃዎች ዐሥራ ስድስት ያህል መለስተኛ መድፎች በርካታ ጥይቶች የኢትዮጵያ ሠራዊት አግኝቷል።

በዚያ ወቅትና ቦታ በተደረገው የትንቅንቅ ጦርነት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም ከፍተኛ ጀብዱ ፈጽመዋል። በተሰለፉበት ግንባር የግብፅ ጦር ምሽግ ሰብረው ከገቡ በኋላ በሸሽት ላይ የነበረውንም ጠላት እየተከታተሉ አስቀርተውታል። ከሰባት መቶ በላይ የሚሆን ስናድር ማርከዋል።

በአሉላ አዝማችነት የተሰለፈው የኢትዮጵያ ጦር የግብፅን ምሽግ አጽድቶ ንጉሠ ነገሥቱ ተቀብሎ ፉከራው የጦር መሣሪያ ምርኮውም ከንጉሠ ነገሥቱ ፊት ቀረበ። ሊጋባ አሉላ በመጀመሪያ የጦር ልብሳቸውን ለብሰው ከአጼ ዮሐንስ ፊት በርከክ ብለው

«ግብጡን ገዳይ ከነጥሩሩ

ክንደ ብርቱ ልበ-ኩሩ

የጠላት ምሽግ አደባላቂ

ጠላት ከማሪ ጠላት ወቂ

የበዝብዝ አሽከር የጦር ከተፎ

ነጭ ጦር ገዳይ በጡዋት ቀስፎ

ግብጥ ማራኪ ከነመድፉ

የበዝብዝ አሽከር አሉላ ወንዱ»

ብለው ፎክረው ሲነሡ አጼ ዮሐንስ ከተቀመጡበት ተነሥተው አሉላን አቅፈው ሳሙዋቸውና ታጥቀውት የነበረውን ሽጉጣቸውን ከወገባቸው ፈትተው ሸለሙዋቸው።

ቀጥለውም ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል የማረኩትን መሣሪያ ሁሉ አሸክመው ስናድራቸውን አቋምጠው ይዘው ከአጼ ዮሐንስ ፊት ተንበረከኩና

«ወዲ ሐማሴን የጀግኖች ጀግና

ባጭር ታታቂ በለጉተና

አልቀረም ጠላት አገሬን ደፍሮ

በሠራው ምሽግ አልዋለም አድሮ

የበዝብዝ አሽከር የበዝብዝ ወንድም

ግብጥ አባራሪ ግድም ለግድም

የበዝብዝ ታማኝ የበዝብዝ ሎሌ

ጠላት ሰባሪ እንደ ብርሌ»

ብለው ሲፎክሩ አጼ ዮሐንስ አቅፈው ሳሙዋቸውና የራሳቸውን አንገት ሸለሙዋቸው። ከዚያ በኋላ አጼ ዮሐንስ የጦር አለቆቹንና መኳንንቶች ሰብስበው ምክር አደረጉ። የስብሰባውም ፍሬ ነገር በሠራዬና በሐማሴን ሠፍሮ የነበረውን ርዝራዥ የግብፅ ጦር ጠራርጎ ለማስወጣት እንዴት እንደሚቻል ስልት ለማውጣት ነበር። በዚህ ጊዜም ሊጋባ አሉላ

«በደጋው ክፍል የሠፈረው ጠንካራ ጠንካራ ምሽግ ሠርቷል። በሩቅ የሚከላከል መሣሪያም ጠምዷል። የውሃና የስንቅም ችግር የለበትም። ስለዚህ አሁን ፊታችንን ወደ እርሱ ብናዞር ከጭንቀቱ ብዛት የተነሣ አጠንክሮ ሊወጋን ይችላል። ይሁንና መቼም ቢሆን ከእጃችን ሊያመልጥ አይቻለውም። በበጕስና በምፅዋ የሚገኘውን የግብፅን ጦር ገሥግሠን ብንገጥመው ግን ሥሩን ነቃቅለን እንጥለዋለን ማለት ነውና የጀግኖቻችን ወኔ ሳይበርድ ወደዚያው ብናመራ የሚተካም ቢኖር ሳይጠናከር እንደርስበታለን። እንደኔ እንደኔ ከሆነ በዚህ ብንስማማና ጉዞውን በአስቸኳይ ብንጀምር ይሻል ይመስለኛል» አሉ።

«እግዚአብሔር ይባርክህ የሚደገፍ ሐሳብ ነው» አሉ ራስ ባርያውም ቀጠል አድርገው። «ለመሆኑ በበጕስና በምፅዋስ ምን ያህል ጦር እንዳስቀመጠ የታወቀ ነገር አለ?» ብለው ባልገዳ አርአያ ጠየቁ።

«ይኸ አያስቸግረንም በጥቂት ቀናት ውስጥ ልንደርስበት እንችላለን» አሉ ሊጋባ አሉላ።

አጼ ዮሐንስ በዚህ ጉዳይ ላይ ከየመኳንንቶቹና ከየጦር አለቆቹ የተሰነዘሩትን ሐሳቦች ከአዳመጡ በኋላ ግራ ቀኙን እየተመለከቱ

«ሐሳባችሁ ሐሳቤ ነው። እንዳላችሁት በጐስና ምጥዋን ነቅተን መጠበቅ ይገባናል። በተለይም ምጥዋ ጉሮሮአችን ናት ፍጡር የሆነ ህሉ ጉረሮውን ከታነቀ እስትንፋስ አይኖረውም። በዚያው ያልቅለታል። ልብ-ብላችሁ እንደሆነ ጠላታችንም ዋናው ዓላማውና ሐሳቡ ይኸው ነው የኛን ጉረሮ ለማነቅ ነው። ይህነኑ ሐሳቡን በመረዳታችንም ነው ይህ ሁሉ ትንቅንቅም ለዚሁ ነበር። ዛሬ እንደ ተሞከረው ሁሉ ነገም እንዳይደገም ከወዲሁ ነው መሽቀዳደም። እንግዲህ በዚሁ ሐሳብ ወደ በጐስም ሆነ ወደ ምጥዋ ብንዘምት የሚደርሰውንም ጉዳት አብሮ ማየት ተገቢ ነው። ምክንያቱም በምጥዋ በርካታ የውጭ አገር ሰዎች ይኖራሉ ጠላት ስንፈልግ እነርሱም አብረን መውጋታችን ነውና እስቲ ምከሩበት እንነግገርበት» አሉ።

በዚህ ጉዳይ ምክክር ከተደረገበት በኋላ ወደ በጐስም ሆነ ምፅዋ የሚደረገው ዘመቻ ለሌላ ጊዜ ተላልፎ ሐማሴን ላይ አንድ ታማኝና ጠንካራ ሰው ተመርጦ የጦር አበጋዝ እንዲሾም ተባለ።

አጼ ዮሐንስ በተደረገው ምክክር መሠረት ሊጋባ አሉላ ሹም እንዲሆኑ ሾሙዋቸው።

በዚህም ሹመት የተነሣ በቤተ-መንግሥቱ ታላቅ ጉርምርምታ ተስተጋባ። በተለይ ልጅ ደበበና ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ከቅሬታና ከጉርምርምታም ዐልፈው ተቃውሟቸውን በግልጽ አሰሙ።

«ለአንድ የገበሬ ልጅ የጦር አበጋዝነት ያህል ሹመት እንዴት ይሰጣል? ከመኳንንቱ የበለጠ ምን ሠርቷል?» እነዚህ ቃላት ከቤተ-መንግሥቱ ግቢ ወጥተው ትግራይን አልፈው በመላዋ ኢትዮጵያ እንዲያስተጋቡ ሆነው ጉዞአቸውን ጀመሩ።

በተለይ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልማ

«ለዚህ ነው እንዴ የታገልነውና የደከምነው? ዘሬን እያወቁ ሥራዬን እያዩ እንዴት በአንድ ገበሬ ልጅ «ታዘዝ» ብለው በላዬ ላይ ይሾማሉ? በእርሱስ ሥር እንዴት ተቆረጥ ይሉኛል? ካሉም ከመሰላቸውም መቼስ ምን ይደረጋል? የአገራችንን በረሃ እንዲሁ ያደግሁበት ነው ዐውቀዋለሁ» ብለው ተከዙ። ይህ ወሬ ከንጉሠ ነገሥቱ ጆሮ በመድረሱም የሚረኩትን የጦር መሣሪያ ሁሉ ለጦር አበጋዙ ለሊጋባ አሉላ እንዲያስረክቡ ታዘዙ። ከዚያ በኋላ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ከአጼ ዮሐንስ ጋር ሆድና ጀርባ ሆኑ። ጉንደት ላይ መሸነ የነበርው የግብፅ ጦር በጥቅምት ወር ድል ከሆነ በኋላ በታኅሣሥ ወር ላይ ደግሞ የተዋረደ ክብሩን ለመመለስ ሲል እስከ ኻያ ሺህ የሚገመት ጦር እጅግ ዘመናዊ መሣሪያ ታጥቆ ምፅዋ ገባ። ምፅዋ እንደገና በመያዟም

አጼ ዮሐንስ እጅግ ተናደዱ። ምፅዋ ለንጉሡ ነገሥትነታቸው ጽናትና ብርታት የጦር መሣሪያ የሚያስገቡት ዋናዋ በራቸው ነበረችና ሊጋባ አሉላ ዝግጅታቸውን አጠናቀው ከመቀሌ ወደ ሐማሴን ከመሻገራቸውም በላይ በፊት ምፅዋ የደረሰው የግብፅ ጦር ገሥግሦ የመረብን ወንዝ አካባቢ ያዘ። በዚህ ጊዜ አጼ ዮሐንስም ሌላ ወሬ ደረሳቸው። «ደጃች ወልደ ሚካኤል ሁለት ሺህ ጦር አስከትለው ለግብፅ ጦር ገቡ።» ጦርነት ለሀገሩ እጅግ አዘኑ። በጥቅምት ወር በተደረገው ጦርነት ለሀገሩ ነጻነትና ክብር ተሰልፎ የግብፅን ጦር ያርገበገበ እንደ ወልደ ሚካኤል ያለ ጀግና ውሎ ሳያድር በታኅሣሥ ወር ከነሥራዊቱ ለጠላት እጁን ሲሰጥ በግብፅ ሠፈር ደስታ በዮሐንስ ቤተ-መንግሥት ደግሞ ቅሬታንና ፀፀትን አስከተለ።

«ከእንግዲህ ወልደ ሚካኤልን ለመመለስ ምን የሚደረግ ሥራ አለ? ምን ታስባላችሁ?» ብለው አጼ ዮሐንስ መኳንንቶቻቸውን ምክር ጠየቁ።

«የዮሐንስን ካባና ላንታ ወርውሮ የግብፅን ጥብቆ አጥልቆ የዮሐንስን ግቢ ጠልቶ ሀገሩን ከድቶ ከሔደ በኋላ ትላንት የወጋውን ጠላት ዛሬ ማረኝ ብሎ ከገባለት በኋላ ምን የሚደረግ ነገር ይኖራል? እንዲያውም ለትዝብቱ ያህል ግን የአባታችንን ቃል በታማኝ ሰው አንላከበት በኋላ ትውልድ እንዳያዝን ለማለት እንጂ ፍሬ የሚኖረው እንኳ አይመስልም» ሲሉ ባልገዳ አርአያ

አሉላ ቱግ ብለው ተነሡና ቁጣ በተጫጫነው አነጋገር

«ይሒድ-ለኛ ዕረፍት እንጂ ጉዳትነት የለውም ከመካከላችን ሆኖ በንቀትና በጥላቻ ከሚመለከተን መሔዱ ይሻለናል። አንድ ወልደ ሚካኤል ቢሔድ ሐማሴን እንደሆነች ሺህ ወልደ ሚካኤል ወልዳለች እርሱ ያሳዝናል እርሱ ለዘሩ ለትውልዱ ያሳፍራል እንጂ አገራችን ጀግና እንዳታጣ ነው? ከዮሐንስ ቤት አሽከር እንዳይጠፋ ነው? አሁንም በሚያምኑዋት በጽዮን ይሁንብዎ ቅር አይበልዎ እኔም ልሒድና የጠላትዎን ከምር ላሳይዎ!» አሉ ፉከራም እየተጫጫናቸው።

«ለመሆኑሳ ምን ቀረብኝ ምን ጐደለኝ ብሎ ነው በዚህ በክፉ ቀን ከድቶን የሔደው ምክንያቱ ታውቋል?» ብለው ጠየቁ ራስ ባርያው።

«ዓመል ነው የጐደለው ታማኝነትና ግዕግሥት ነው ይጐደለው የአባቱን አገር አልነሣሁት? ከሽልማት አላስቅረሁት ምን ጐድሎበት ምንስ ቀርቶበት?» አሉ አጼ ዮሐንስ እንደ መተከዝ ብለው።

«ድንገት የማረኩትን መሣሪያ ለምን አስገባ ተባልኩ ብሎ ቅር ቅር አሰኝቶስ እንደሁ?» አሉ ባልገዳ አርአያ።

«ምን ያደርግለታል መሣሪያ ማከማቸት? ጠላት አልተነሣበት ሁለት ሺህ ጦር መች አነሰውና ደግሞም እኔ ዮሐንስ የመሣሪያ ድሃ አይደለሁም እኮ?» አነሰኝ ይጨመርልኝ ቢለኝ እከለክለው ነበር» በልው ንጉሥ ነገሥቱ ራሳቸውን እያወዛወዙ ከንፈራቸውን ሲነክሱ አሉላ ከተቀመጡበት ተነሡና

«የጀግና ድሃ አይደሉም ጌታዬ ወርቅ ትንፋሽዎን ብቻ ያሰሙኝ ዛሬውኑ ልገስግስበት» ሲሉ ባልገዳ አርአያም እንደ አሉላ ቁጣቸው እየተናነቃቸው

«ቀስ እብል አትቸኩል በመጀመሪያ ወልደ ሚካኤልን ለመመለስ የሚቻልበትን ብልሃት ብንፈልግለት ይሻላል» አሉ በድሮው አሽከራቸው ላይ ዐይኖቻቸውን አፍጥጠው።

አሉላም የባልገዳ አርአያን ፍጥጫ ገሸሽ አድርገው

«በሀገር ላይ ጠላት ሠፍሮ መድፍ አነጣጥሮብን የከዳና ያኮረፈ እንዴት እንለምናለን? ጀግና ሞልቶ መሣሪያ ተከምሮ ምን ቸግሮን ነው? ኢትዮጵያ ከድቶ ዮሐንስን አታልሎ ከጠላት የተወሸቀ ሰው ለምኖና አባብሎ ለመመለስ ማሰብ ውርደት አይደለም? ወልደ ሚካኤል ረክሷል ከእንግዲህ ወዲያ ከዮሐንስ ግቢ ገብቶ ከኛ ጋር ማዕድ ሊቀርብ አይሆንለትም» አሉ የብስጭት መንፈስ እየተጫጫናቸው። «ያኮረፈ ታርቆ ቢመለስ ጉልበት ይበረታና ጠላት ያፍራል አንድነት ይጠነክራል» አሉ አርአያ ድምፁም የድሮ አሽከራቸውን በአፈጠጡ ዐይኖቻቸው እየገረፉ። «ብዙ ያኮረፈና የከዳ ለምኖ ጦርነትን ያህል ከባድ ጉዳይ ከመግጠም ታማኝ ወኔው የጋለ ጥቂቱ ይበቃል ጌታዬ» አሉ አሉላ በበኩላቸው ለመቆጣት እየከጀላቸው። በዚህ ጊዜ አጼ ዮሐንስም ከላያቸው ላይ ሠፍኖ የነበረውን አርምሞ ገፈፉና «ጌታ ግዴለም የአሉላን ሐሳብ ችላ አንበለው ያኮረፉትንም ሆነ የከዱትን ኢትዮጵያ ትፋረዳቸው። እኛ ግን በእምነታችን ጸንተን በቆራጥነት እንዘምታለን። ፈጣሪያችንም አሳልፎ ለጠላታችን እንደማይሰጠን እናተማመናለን» ብለው ወደ አሉላ ደግሞ ዘወር አሉና

«ነገውኑ ዐዋህ ይነገራል። ከዐዋጁም በኋላ ቀድመህ የምትዘምተው አንተ ነህና ተዘጋጅ» ሲሉዋቸው አሉላ ከንጉሥ ነገሥቱ ፊት በርከክ አሉና «እኔ አሽከርህ እኔ ታማኝህ እኔ ያንተ አሽከር አላሳፍርህም ለጠላቴ ጀርባዬን አላሳይም እጄንም አልሰጥም ክብርህን አላሳፍርም» ብለው የንጉሥ ነገሥቱ ጉልበት ስመው ሲወጡ «ትላንት የተወለደ ልጅ ትላንትና በእጃችን እያጐረስን ያሳደግነው ልጅ ይህን ያህል የአእምሮ ብሩህነት ይህን ያህል ቆራጥነት ይህን ያህል ወንድነት ለሰሚው ያሚያስገርም ነው። አሁንም እግዚአብሔር ቀኑን ይስጠው» ሲሉ ባልገዳ አርአያ ንጉሥ ነገሥቱ ደግሞ ቀበል አደረጉና

«እግዚአብሔር ክንዴ ለማጠንከር ሲል የፈጠረልኝ ልጄ ነው ታዲያ ምን ይሆናል? ብቻውን ሆነ። እርሱን የመሳሰሉ ሁለትና ሦስት ቢኖሩኝ ኑሮ በየሰበቡ የሚያኮርፍ የሀገሬን ዐፈሩዋን የሚቆነጥር ባልነበረም ነበር። ታዲያ ምን ይሆናል? ለመድኃኒትነት የተፈጠረ እርሱ ብቻ ሆነ» አሉና አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው ቆይተው «ዳሩ እርሱን ቢሆን ቀናተኛና ምቀኛ አላስቆም አላስቀምጥ ብሎት የለም?» ሲሉ ባልገዳ አርአያ ቀበል አደረጉና

«ይኸውኮ ነው ያበረታው ያለዚያማ ዋዘኛ ፈዘዘኛ ይሆን ነበር። ታዲያ እንዲህ የመሰለውን ባለሙያ ካልጠበቁት የከፋ አወዳደቅ ይወድቃልና አንተው ጠብቀው። ጥንቱንም ላንተ ሳሳልፈው ከጠበቅኸው ይጠብቅሃል ብዬ ነው» አሉዋቸው።

በጥቅምት ወር 1866 ጉንደት ላይ እንደ ሸክላ የተሰባበረበትን የጦር ኃይሉን ክብር ለማደስና እንክትክት ብሎ የወደቀውን የመንግሥቱን አቋም ለመጠገን ሲል ቀዲብ እማኤል በዚያው ዓመት በየካቲት ወር ላይ ለሁለተኛ ጊዜ በልጁ በሙለይ ሐሰን ፓሻ ጠቅላይ አዛዥነትና በምርጥ ምርጥ አውሮፓውያንና ግብፃውያን የጦር መኰንኖች አዋጊነት የላከው ቁጥሩ ወደ ኻያ ሺህ የሚጠጋው ጦሩ ከአሥመራ በስተደቡብ ዐርባ ኪሎ ሜትር ጉራዕ ከተባለው ቦታ ደርሶ ምሽጉን በሁለት ቦታ ላይ አጠንክሮ ሠራና ሠፈረ። በዘመኑ ግብፅ አምስት መቶ ሺህ ፓውንድ ስተርሊንግ ውጪ አድርጋ የላከችውን ጦር በዘመኑም ተሻሽሎ የተሠራውን ልዩ ልዩ ከባድና ቀላል መሣሪያ የታጠቀ ነበር።

አጼ ዮሐንስ በዐዋጅ ያስከተቱትን ሞፈር ስቀል ጦር አዘጋጅተው በግንባር ቀደሙ አዝማች በሊጋባ አሉላ ያዘመቱት ጦር ጉራዕ ላይ ደረሰና ከሸገመው ጠላቱ ጋር ጦርነቱን ገጠመ።

ምንም እንኳን ከቀበሌው አቀማመጥ በተጨማሪ የተሠራው ምሽግ እጅግ ጠንካራና በቀላሉ ለጥይትም ሆነ ለወታደር የማይደፈር ቢሆንም በዘመኑ ዘመናዊ የነበሩትን መድፍ መትረየስና ጠመንጃ በምሽጉ ውስጥ የጠመደ ቢሆንም በዘመኑ ዘመናዊ የጦር ትምህርት የተማሩ አዝማቾች ቢኖሩትም የግብፅ ጦር የኢትዮጵያን ጀግኖች ወኔና ቅልጥፍና ሊመክት ባለመቻሉ በግንባር ቀደሙ በአሉላ ሠራዊት እንደገና ፍርክስክሱ ወጣ። ዋናው የጦሩ አዝማችም ተማረከ። የተረፈው ጥቂት ወታደርም መሣሪያውን እየጣለ የዘመናችንን ትሬንታኳትሮ በሚያስንቅ ፍጥነት እየተሽቀዳደመ አመለጠ።

በዚህ ጦርነት ግብፅ ዐሥራ አምስት ሺህ የሚሆኑ ወታደሮቿን አጥታለች። በጦር መሣሪያም በኩል ሠላሳ ዘጠኝ ከባድ መትረየሶች ዐሥራ አምስ ሺህ ልዩ ልዩ

ጠመንጃዎች ሲማረኩባት አርባ አርባ ሺህ የሚሆኑ ግመሎችና በቅሎዎችም አልቀውባታል።

በዚያ ዕለት በጦርነት ከወደቀውና ቁጥሩ እስከ ሁለት ሺህ ያህል ይሆናል ተብሎ ከተገመተው የኢትዮጵያ ሠራዊት መካከልም «የባዕድ መንግሥት ጦር አገሬን ሲረግጣት አላይም አልሰማም» ብለው ከጦሩ ጋር ተሠልፈው ሲያዋጉ የሚሸሸውን ሲገዝቱ የነበሩትን አቡነ አትናቴዎስ ይገኙበት ነበር። ሊጋባ አሉላ በግብፆች ምሽግ ዙሪያ እየተዘዋወሩ የጀግኖቹን ሬሳ ሲያሥነሱም የታላቅ ወንድማቸውን የባሻይ ገብረ ማርያምን ሬሳም ከአንድ ደጐራ ሥር ስናድሩን ወደ ጠላቱ እንዳነጣጠረ ወድቆ አገኙት። ብድግ አድርገው ተመለከቱት። ግንባሩን ከሁለት ላይ ተመትቷል። በደም የተበከለውን ጀግና ሬሳ ዕቅፍ አድርገው የዕንባ ዘለላዎቻቸውን ሲያወርዱ ወታደሮቻቸው ደርሰው ከሬሳው ጋር ሲያላቅቁዋቸው

«ታሪካችን ይኸው ነው። እየተጣሉ መውደቅ ነው። የክብርና የመሥዋዕትነት ሞት ማለትም ይህ ነው በክብር ቀደመኝ! እንኳን በጀርባው በኩል ተመትቶ አላገኘሁት!» ብለው በግል አሽከሮቻቸው አሸከመው ወደ ትውልድ መንደራቸው ወደ መነዊ አስወስደው ቀበሩ።

በዚያ ጦርነት የወደቁት ኢትዮጵያውያን ደምና አጥንት በዚያ ጦርነት በልበ-ሙሉነት የተዋጉ ኢትዮጵያውያን ጀግንነት በዚያ ጦርነት ላባቸውንና እንባቸውን ያፈሰሱ ኢትዮጵያውያን ድካምና ጥረት በዚያ ጦርነት ለዘመተው ሠራዊት ስንቅ የሰነቁ ኢትዮጵያውያን ደጀንነት በዚያ ጦርነት ለዘመተው ሠራዊት ምግብ ጭነው ውሃ ቀድተው ያቀበሉ ኢትዮጵያውያን ጭንቀትና ጥበት ሁሉ ተዳምሮ በግብፅ መዳፍ ልትገባ የነበረችውን ኢትዮጵያን ታድጎ በዘመናዊቱ ኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ አንጸባራቂውን ምዕራፍ ለመክፈት የተቻለው በዚያ ጦርነት ውጤት ነው።

ያ-ጦርነት በተለይ የአሉላን ማንነት በይበልጥ አጉልቶ አሳየ። ከዚያ ጦርነት በኋላም ነበር አሉላ «የጐራው አንበዛ» የሚል ሙገሳ ከጦር አበጋዝነቱ ላይ የተጨመረላቸው።

«ለጌታ የጠላት ድግስ ማቆየት አይገባም» ብለው የግብፅን ጦር በመጀመሪያ ገጥመው እንደ በታተኑት በራሳቸው በንጉሠ ነገሥቱ የሚመራው የኢትዮጵያ ጦር ከመድረሱ በፊት ባስገኙትም ውጤት በአጼ ዮሐንስ ዘንድ ልዩ ተወዳጅነትና ተደማጭነት አግኝተውበታል።

አጼ ዮሐንስ ከጉራዕ ጦርነት በኋላ ሐማሴን ውስጥ ሰነባብተው ወደ ዐድዋ ተመልሰው መኳንንቶቻቸውንና የጦር አበጋዞቻቸውን በዐዋጅ የከተተውን ሞፈር ሰቀል ሠራዊታቸውን ሰብሰበው

«ለዚህ ጦርነት ከወሎ ከቤገምድር ከጐጃና ከሸዋ የመጣችሁትን ጀግኖች ቆራጥነት ትውልድ የማይረሳው ነው። ከእንግዲህ ወዲያ የአገራችን በሩዋ ሲደፈር እናንተም ልጆቻችሁንም ትጠራለችና ችላ እንዳትሉዋት አደራ! በመሬት አደራ በሰማይ» ብለው ኢትዮጵያን ለኢትዮጵያውያን አደራ ሰጥተው ሠራዊታቸውን አሰናበቱ።

ምንም እንኳን አጼ ዮሐንስ ጉንደትና ጉራዕ ላይ የግብጽን ሠራዊት ሁለት ጊዜ ጦርነት ገጥመው ድል ቢያደጉትም ግብፆች በምዕራባዊ በምሥራቃዊ ሰሜን ግዛት በአንዳንድ ቦታዎች ላይ ተበታትነው ይኖሩ ስለነበርና በወቅቱም አውሮፓውያን በኢትዮጵያ ላይ የነበራቸውን ልዩ ትኩረት ተረድተውት ስለ ነበረ የህገሪቱን ዳር ድንበር በሚገባ ለመጠበቅ እንዲቻል «የጐራውን አንበሳ» «ራስ» ብለው የሐማሴን ገዥ አድርገው ሾሙዋቸው።

አሉላ የራስነት ማዕረግ ባገኙበት ዕለትም ባደረጉት የሹመት ማስመረቂያ ግብዣ ላይ ከነበሩት አዝማሪዎች አንዱ ቀጥሎ ያለውን ግጥም አበረከተ።

«ዕልል ይሉ ነበር መረብ ጉንዳጉንዴ

በግብፅ አንገት ሲስቅ ያሉላ ጐራዴ

ያሉላ ጐራዴ ይቀላል ስለቱ

ሐሰን ፓሻን ማርኮ ሲያጠልቀው ባንገቱ።

አሉላ ለጌታው ለዮሐንስ አልጋ

ድል በቀኙ ነበር በነጋ በነጋ»

በዚህ ጊዜ አሉላም ለአዝማሪው አንድ ስናድር ጠመንጃ ሸለሙት።

ራስ አሉላ በድል አድራጊው ሠራዊታቸው ታጀበው በታላቅ ግርማና አስፈሪነት አሸብርቀው በየደረሱበት ሆታና ዕልልታ እያስተጋባላቸው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ድባርቅ ከተባለችው ጥንታዊት መንደር ሠፈሩ። ሕዝቡንም ሰብስበው ግብር ካገቡ በኋላ ቀጥሎ ያለውን ዐዋጅ አናገሩ።

«ጀግናው ያገሬ የሐማሴን ሕዝብ ስማ!

በድሮ ዘመን የቱርክ ጦር እስከዚህ ድረስ መጥቶ ያወረደውን ጥፋት ታወቃለህ! ቱርክ ቤትህን እያቃጠለ ሚስትህን እየቀማ እያረከሰ የፈጸመብህን ግፍና ያደረሰብህን ውርደት ታውቃለህ። የሀገሩ መደፈር የሕዝቡ መዋረድ ያስቆጣው ስመ ጥሩው ጀግናው ዕቁበ ሚካኤል ጠቋሬ የተባለው ልጅህ ሰማኒያ ጀግኖች አስከትሎ በመንገድ ሽምቆ ግፈኛውን የቱርክ ጦር ገጥሞ እስከ ምፅዋ እንዳበረረው ታውቃለህ። ከዚያ በፊትና ከዚያም በኋላ ከነገሥታቱ ያደረጉትን ጦርነት ሁሉ ታውቃለህ ዛሬም የግብፅ ጦር እንደ ቱርክ ጦር ቤትህን ንብረትህን ሚስትህን ሊቀማ መጥቶ የደረሰበትን ውርደት ይኸው አይተኸዋል ሰምተኸዋል።

«በር እንዲጠብቅ ሀገርና ሕዝብ እንዲያስከብር ከንጉሠ ነገሥቱ አደራና ሹመት የተቀበለው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል አገሩን ከድቶ ከጠላትህ ከግብፅ ጋር ተሰልፎ ወግቶ ጌቶቹን ስናስቀራቸው እርሱ ፈርጥጦ አምልጧል። ይህም ሳይበቃው ንጉሠ ነገሥቱ የሾሙዋቸውን ደጃዝማች ኃይሉን ከመንገድ ላይ ሽመቆ ገድሏቸዋል።

«አሁንም በሐልሐልና በበጐስ ውስጥ ሆኖ ሕዝብ እያስጨነ የግብፅን ጦር ለማስመጣት የሚሠራውን ግፍ ሁሉ የምትሰማውና የምታየው ነው። እኔም እርሱን ለመያዝ በገባበት እገባለሁና ገበሬም ሆንክ ዐርፈህ ረግተህ ሥራህን ሥራ። ወልደ ሚካኤልን የተከተልክ የኔም የዮሐንም የአገርህም ጠላት መሆንህን ዕወቀው» አሉ።

የራስ አሉላን ዐዋጅ የሰማው ሕዝብም በዕልልታ ተለያየ። ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም በበኩላቸው የራስ አሉላን ዝናና ዐዋጅ ከምንም የማይቆጥሩት መሆናቸውን ለማሳወቅ ከቆላው ቀበሌ ወደ ደጋው ሐማሴን ወጥተው ሕዝቡን መዝረፍ ጀመሩ።

ራስ አሉላ የሕዝቡን ሁኔታ እየተከታተሉ ወታደራቸውን እያዘጋጁ ወልደ ሚካኤልም በእርቅ እንዲገቡላቸው ውስጥ ውስጡን እየተላላኩ ሕዝቡ በእርሳቸውና በንግዱ ሥራው ላይ ብቻ እንዲያተርኩ እያደፋፈሩና እየመከሩ ቆዩ። መቀመጫቸውንም በድባርዋ ወደ አዲ ተከላይ አዛወሩ። ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም በየወረዳውና በየመንደሩ እየተዘዋወሩ ከሚፈጽሙት ዘረፋና ቅጣት የተነሣ ሕዝቡ በመቸገሩ ከያለበት እየነቀለ ወደ ራስ አሉላ ሰፈር መከማቸት በመጀመሩም ራስ አሉላ በይበልጥ እየተቸገሩ ሔዱ።

የደጃዝማች ወልደ ሚካኤልንም አድራጎት ለመግታት ዋና ዋናዎቹ የጦር አለቆቃቸውን ሰብሰበው «በአሁኑ ወቅት ያጋጠመን ችግር የተደራረበ ነው። በዚህ በኩል ወልደ ሚካኤል በሕዝቡ ላይ የሚያደርሰውን ችግር ታውቃላችሁ። ግብፆችም ምፅዋ ላይ ሆነው እርሱንና ሌሎችንም ባላባቶች እያታለሉ መሣሪያና ገንዘብ እየሰጡ የሚያስፈጽሙብን ግፍ እየበዛ መጥቷል። በዚህ በኩል ያለን ችግር ይህ ሲሆን በንጉሠ

ነገሥቱም በኩል ሌላ ችግር አለባቸው። ንጉሥ ምኒልክ «እሺ እገብራለሁ ወይ አልገዛም» ብለው ያሳወቁት ነገር ባለመኖሩ ጉዳዩ አሳሳቢ እየሆነ ተገኝቷል። ምናልባት ወደ ሸዋ የምንሔድ ከሆነ ደግሞ በዚህ በኩል ያለውን ችግር እንዳለ ትተነው መሔድ አይቻለንም። ግብፆችን በምፅዋ ወልደ ሚካኤልን በሐማሴን አስቀምጠን ብንሔድ ያው የትላንቱ እልቂት ለሦስተኛ ጊዜ መድረሱ የማይቀር ነው። እንግዲህ በየበኩላችሁ የሚታያችሁን ሐሳብ እንድትነግሩኝ ብዬ ነው የጠራኋችሁ» አሉ።

ለደቂቃዎች ያልህ ዝምታ ሆነ። ይጦር አለቆች የእርስ በርስ መተያየትና መጠቃቀስ ጋብ ሲል ብላታ ገብር አባ ጨቁን ተነሡና

«ደጃች ወልደ ሚካኤል በሕዝቡ ላይ ይህን ሁሉ ግፍ እያስፈጸሙ በዝምታ የምናየው ለምድን ነው? ይኸውና ሕዝቡ ከየመንደሩ ሸሽቶ እዚህ ሠፍሯል። የንጉሥ ምኒልክ ሁኔታ ቁርጡ እስኪለይ ድረስ ትናንትና አባቶቻችን ከቱርክ ጋር ዛሬ ደግሞ እኛ ከግብፅ ጋር ይህን ሁሉ ደም ተፋሰናል። ታዲያ አሁን ደግሞ ደጃች ወልደ ሚካኤል ይህን ሁሉ ግፍ ሲሠሩ እያየን መዘግየቱ አግባብ ስላልሆነ ከደጃች ወልደ ሚካኤል ጋር ጦርነት ስንገጥ ይታየኛል» አሉ።

ብላታ ገብሩ አባ ጨቁን የራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ናቸው። ከአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ጋርም ሆነ ከግብፅ ጦር ጋር በተደረገው ጦርነት ባሳዩት ጀግንነትና ባስቆጠሩት ምርኮ «የአሉላ ቀኝ እጅ» እየተባሉ መጠራት ጀምረዋል። በዚያች ዕለትና በዚያም ስብሰባ ያቀረቡትን ሐሳብ የጦር አለቆቹ ስለተማሙበት ራሳቸውን በቂ ጦር ይዘው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን እንዲከታተሉ ታዘዙ።

በዚያ ወቅት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል በበጐስና በምፅዋ የነበሩት ግብፆች በሚሰጡዋቸው ድጋፍ እየተረዱ ከየመንደሩ የዘረፉትን ቁጥሩ ከአምስት ሺህ በላይ የሚሆን የእርድ ከብት አከማችተው በጊንዳዕና በምፅዋ መካከል በሚገኘው አይለት ከተባለው ቀበሌ ሠፍረው ነበር።

ራስ አሉላም በዚያ ወቅት ከዐሥር ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት በነበራቸውና ከዚሁ ጦር ላይ አድን ሺህ የሚሆን ባለሰናድር ጦር በብላታ ገብር አዝማችነት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን እንዲወጋ ወደ አይለት አዘመቱ። ቀጥለውም ወልደ ሚካኤል ወደ በጐስ ሸሽተው እንዳያመልጡዋቸው ሲሉ መንገዱን ራሳቸው ራስ አሉላ ዘጉባቸው።

በብላታ ገብሩ የሚመራው ጦር በጊንዳዕ በኩል አድርጎ ወደ አይለቲ ሲወርድ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልተመልክተውት ኑሮ አቅማቸውን ገመቱና ጓዛቸውን ጥለው

ደረቅ ጦር ብቻ አስከትለው አመለጡ። ብላታ ገብሩም ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ሠፈር እንደ ደረሱ የተከማቸውን ንብረትና የተሰበሰበውን የእርድ ከብት እንደዚሁም ኻያ የሚሆኑ ግብፃውያንና አንድ ለበንስ ሚቸል የሚባል አሜሪካዊ ጭምር ነድተው ወደ አዲ ተክላይ ተመለሱና ለራስ አሉላ አቀረቡ። በዚህ ጊዜ በምፅዋ የነበረው የግብፆች ወኪል ኦትማን ፓሻ የሚባል የራስ አሉላ ጦር እስከ አይለት መውረዱና ግብፃውያንንም ማርኮ መውሰዱን አለ አግባቡ መሆኑንና «የግብፅንም ግዛት እንደ ደፈሩ ይቆጠራል» ብሎ ቢልክባቸው አሉላ እግጅ ተቆጥተው «እንኳን አይለት ራስዋ ምፅዋና ባሕሩ ጭምር የኢትዮጵያ አካል መሆኑን እንዴት ዘነጋህ? አሁንም ወንድ ከሆንክ ከምፅዋ ወጥተህ አይለት ድረስ እንገናኝ» በለው ላኩበትና ጦር አምዝተው አይለት ላይ አሠፈሩበት። በዚያም ሰሞን ራስ አሉላ አዲ ተክላይ ውስጥ ከአሠሩዋቸው መጠነኛ እልፍኝ ከአዳራሽ ቤታቸው ታዛ ላይ በወንበር ተቀምጠው ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ሠፈር የተማረከውን አሜሪካዊ አስጠርተው

«ይኸ ሁሉ ዳዝህ ምን የምትሠራበት ነው?» ብለው ጠየቁት በጥርጣሬ እያስተዋሉት። «እኔ የመሬትን የተፈጥሮ ጠባይ በውስጡ የሚገኘውን ማዕድናት ዐይነቱን የማጠና ስለሆንኩ ለዚሁ ሥራዬ የሚረዳኝ ነው» አላቸው በፍርሃት ተውጦ። «ታዲያ ለግብፅ ወታደሮች እንደምን አጋዣቸው ሆነህ መጣህ?» አሉት ቆፍጠን ብለው።

«የእነርሱ አጋዥ ሆኘ አይደለም የመጣሁት ተቀጥሬ ጥቅም እየሰጡኝ ነው» አለ አሜሪካዊው ፈገግ እያለ።

አገርህ ከእነርሱ አገር እጅግ ሩቅ ነው ለጥቅም ስትል ብቻ እንዴት እዚህ ድረስ ትመጣለህ?» አሉት ጥርጣሬያቸውን በአመለካከታቸው ጭምር እየገለጹት።

«አገሬ እርግጥ ሩቅ ነው ዋናው ጉዳይ ደግሞ እስከዚህ ያመጣኝ ጥቅሙ ብቻ ሳይሆን የዚህችን ሀገር መሬት ሁኔታ ለማጥናትና ለማወቅ ፈልጌ ነው። እኔን የመሳሰሉ ዕውቀት ፈላጊዎች ሁሉ በየአገሩ ይሔዳሉ። እኔም ወደዚህ አገር ስመጣ በምፅዋና በአይለት ብቻ ሳይሆን በዚህ በእርስዎ አገርም ያለውን ሁሉ ለማወቅ እንደሚረዱኝ ተማምኘ ነው የመጣሁት» አላቸው ፈገግታውን ወደ ሣቅ ለማሸጋገር እየተጣጣረ።

«ከዚህ ላይ ተሳስተሃል» አሉና ራስ አሉላ እንደ መቆጣትም ቃጣቸውና ለደቂቃዎች ያህል ዝም ብለው ቆይተው ንግግራቸውን እንደ ገና በመቀልጠል

«ተሳስተሃል ማለቴ በሌላው ሳይሆን በአገሩ ጉዳይ ነው። ምፅዋን ሆነ አይለትን የኢትዮጵያ ግዛትና ርስት ነው ግብጾች በጉልበታቸው ተማምነው ነው የሠፈሩባት።

ለወደፊትም ሲሆን በኔ ክንድ ካልሆነም በትውልድ ክንድ በጉልበት የያዙትን አገራችንን በጉልበት ይለቃሉ» አሉት ቁጣቸው መላ ገጽታቸውን እያላበሰው።

«ይሁን ራስ ይሁን» አለና ሚችል የራስ አሉላን ቁጣ ለማብረድ ፈገግ እያለ ንግግሩን ቀጥሎ

«እኔ አገሩ የማንኛችሁ እንደሆነ ብዙም አላውቅም ግን በመጣሁበት ነገር ከሆነ» ብሎ ንግግሩን ሳያጠቃልል አሉላ እንደገና አቋረጡትና

«ታዲያ በምፅዋና በአይለት ምድር ምን ምን ነገር አገኘህበት? ወርቅ የለውም?» አሉት።

«በቅርቡ ነው የመጣሁት ጥናቴን ምርምሬን ገና በሚገባ አልጀመርኩም። ግን በመጠኑም ቢሆን እንደ ተረዳሁት ብዙ ሀብት ሳይኖርበት አይቀርም» አላቸው።

«በል እውነቱን ንገረኝ በምፅዋ ያሉት ግብጾች ብዙ መድፍና ጠመንጃ እንዳላቸው እሰማለሁ እውነት ነው? ሐሰት?» ብለው ጠየቁት ዘና ብለው።

ሚችል ዐይኖቹኑ እያስለመለመ ሲያስብና ሲተከዝ ቆየና

«በሠፈራቸው ውስጥ ብዙ አልቆየሁም ግን እንደ ተረዳሁት ከሆነ ብዙ መሣሪያ ያላቸው አይመስለኝም» አለ።

«የወታደራቸውስ ብቻትስ ምን ያህል ይሆናል?»

«ከጦርነቱ ወዲህ ብዙም ወታደር አላስመጡም ያለቸው ጥቂት ነው።»

«ሐሳባቸውንስ አልነገሩህም? ወደዚህ ወደ ደጋው ሊወጡ አይመኙም?»

«ሁለተኛስ የሚሙቱ አይመስልም።»

«ምን ሁለተኛ ትላለህ? ሦስተኛ በል እንጂ? ሁለተኛማ መጥተው የጀግና ክንድ ቀምሰዋል» አሉት ኮራ ብለው።

«አዎ ልክ ነዎት እውነትዎን ነው።»

«እንግዲህ እናንተ ፈረንጆች ግብጾችን ስትረዱ እኛን ለምን አትረዱንም?»

«በምን በምን እንድንረዳችሁ ትፈልጋላችሁ?»

«አሁን አንተ ለነርሱ የምትሠራውን ሥራ ለኛስ ብትሠራልን እንጠላ ይመስልሃል? ሌላም ሌላም ጥበብ አላችሁ መድፍ ጠመንጃ መነጽር ሌላም ብዙ ብዙ ጠቃሚ ጥበብ አላችሁ። ከጥበባችሁስ ብታካፍሉን እንጠላ ይመስልሃል?» አሉ።

«እርግጥ ነው ብዙ ብዙ የጥበብ ሥራዎች እንችላለን። ታዲያ እርስዎና ንጉሥዎ ከፈቀዳችሁ የምትጠይቁንን ልንሠራላችሁ እንችላለን» አለ አሜሪካኑ «ጥበብ ከፈለጉ በኔ ላይ ሊጨክኑብኝ አይችሉም» በሚል ስሜት እየተዝናና።

«ማለፊያ ነው» አሉና ራስ አሉላ አሜሪካኑን በተዝናና ሁኔታ ተመለካከተው ራቅ ብሎ ደግሞ በሠፈራቸው ውስጥ ይተረማመስ የነበረውን ሕዝብ በዐዋቻቸው ቃኝተው ወደ ሚችል ዘወር አሉና

«እንግዲህ ወደ አጼ ዮሐንስ አሰድህና ሐሳብህን ትነግራቸዋለህ። የምትችለውን ሁሉ ብትሠራልን ዋጋህን እንከፍላለን። ለግብፆች የምትሠራውን ሁሉ ለኛም እንድትሠራልን በእጅጉ እንፈልጋለን። አንድ ነገር ግን ላስጠንቅቅህ እወዳለሁ» ብለው ፈገግታቸውን ለገሡለትና

«ከዚህ ከኔ ግቢ እስካለህ ይህን የምታጤሰውን ትንባሆውን አልከለክልህም። በጾም ቀንም ቢሆን የፈቀደህን ደስ ያለህን ብላ። አጼ ዮሐንስ ግን አይወዱምና ሳይፈቅዱልህ እንዳትነካው» አሉና ፈገግታቸውን ገቱበት። ቀጥለውም የመሣሪያዎቹን አጠቃቀምና ሁኔታ እንዲያሳያቸው ጠየቁትና አዲሱን ጥበበ በመጠኑ ሲያጠኑ ሰነበቱ። በዚያም አጋጣሚና በዚያም ምክንያት የተነሣ ራስ አሉላ ከፈረንጆች ጥበብ ጋር እየተዋወቁ መሔድና ከመኳንንቶቻቸውም ጋር መወያየት እያዘወተሩ ሔዱ።

«የአውሮፓዎች ጥበብ ወደ ሀገራችን ማስገባት አስፈላጊያችን ነው። ለዚህም እንዲረዳን ምጥዋን ከግብፆች አስለቅቀን በእጃችን ማስገባት ይኖርብናል። ስለዚህ በነገሩ ሁላችንም አስቡበት ምከሩበት ጥበብ አይናቅም» እያሉ መኳንንቶቻቸውን ማስረዳት ያዘወትሩ ጀመር። ጥበብና ጥበበኞችንም በይበልጥ ለመተዋወቅም ሆነ ለማቅረብ ይረዳል ብለው ከማመናቸው የተነሳም ነጋዴዎች ያለ ችግር ወደ ምፅዋ እንዲመላለሱ አስፈላጊውን ርዳታ ማድረግ ጀመሩ።

«ቱርክና ግብጥ በጥበባቸው ተመክተው አይደለም እስከ ቤታችን በራፍ የመጡት?» ጥበብኮ እኛ ከኛም ጋር ጥንት ነበረ አሁንም ፊታችንንና ልቦናችንን ካዞርንበት እስከ እነርሱ በራፍ ለመዝለቅ ምን ያግደናል? ወንድነቱ እንደሆነ ከኛ ወዲያ ላሳር ነው» ራስ አሉላ ሁልጊዜም ለመኳንንቶቻቸው የሚናገሩትም ምኞታቸው ሆነ። አሉላ ከሚችል ብዙ የጥበብ ዜናዎችን በመስማታቸው «ለሀገራችን የሚጠቅም

ዕውቀት ያለው ሰው ነውና ጃንሆይ ይቀበሉትና በሚገባ ያነጋግሩት» ብለው ወደ መቀሌ ላኩት።

ምንም እንኳን ግብፅ ሁለት ጊዜ የላከችው የጦር ኃይል ሁለት ጊዕ ሙሉም ድል ቢሆን የአጼ ዮሐንስ ጥረት የነበረው ጊዜ ከግብፅ ጋር በወዳጅነትና በሰላም ለመኖር ስለ ነበረ ይህነኑ እምነታቸውን የሚገልጽ ደብዳቤና መልእክተኛ ወደ ካይሮ ልከው ነበር። ግብፅ ግን በጎ መፈስ ማሳየቷ ቀርቶ የኢትዮጵያን መልእክተኛ ይዛ አሠረች። አጼ ዮሐንስም በጉዳዩ አዝነውና ተስፋ ቆርጠው የሀገሪቱን አንድነትና ኃይል ማጠናከራቸውን ቀጠሉ።

ይህነኑ ዓላማቸውን በሚገባ የሚያውቅላቸው አሉላም ከመረብ ማዶ የነበረውን ሁኔታ በሚገባ ለመቆጣጠር ሲሉ አስተዳደራቸውን እያሻሻሉ የጦር ኃይላቸውንም እያጠናከሩ መሔዳቸውን የተረዳችው ግብፅ በመጀመሪያ ንቃው የነበረችውን የወዳጅነትንና የመግባባት ጥሪ እንደገና ልታተኩርበት ተገደደች። በዚህም የተነሣ ከኢትዮጵያ ጋር እርቅና ሰላም ሊመሠረትልኝ ይችላል ብላ የተማመነችበትንና የደርፎር አገረ ገዥ የነበረውን ኰሎኔል ቻርልስ ጐርደን የሚባለውን እንግሊዛዊ መርጣ ወደ ምፅዋ ላከችው።

ኰሎኔል ቻርልስ ጐርደን ምፅዋ ከደረሰ በኋላ ለራስ አሉላ የሚከተለውን ደብዳቤ ጽፎ ስንሂት በሚባለው ቦታ የግብፅ ምሽግ አዛዥ የነበረውን ሐስን ፓሻ አስይዞ ላከው።

ደብዳቤውም «ታላቁ ጄኔራል ሆይ!

ክርስቲያናዊ ሰላምታዬን አቀርባለሁ።

«በግብፅና በሀገርዎ መካከል የተፈጠረውን ያለመግባባት በእርቅ ለመጨረስ የሚቻልበትን ነገር ለመነጋገር ለመምጣት ተዘጋጅቻለሁ። ንግግራችንም በስድስት ነጥቦች ላይ የተመሠረተ ይሆናል። ነጥቦቹም

አንደኛ በመካከላችሁ ግጭት እንዳይደረግ

ሁለተኛ አሁን ያለው የግዛት ወሰናችሁ የተጠበቀና የታወቀ እንዲሆን

ሦስተኛ ኢትዮጵያ በምፅዋ በኩል ንግድ ለማካሔድና ለመላላክ እንድትችል

አራተኛ ንጉሠ ነገሥቱ በዓመት እስከ ሃምሳ ሳጥን በሚሆን ጥይትና አሥር አሥር ሚስኬቶ ጠመንጃዎች በምፅዋ ወደብ ለማስገባት እንዲችሉ

አምስተኛ የግብፅ ቀዲብ ወደ ኢትዮጵያ ጳጳስ እንዳይላክ የከለከለው እንዲያነሣ

ስድስተኛ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል በሁለታችሁ መካከል የሚገኝ የግዛት ድንበር ሆኖ ኢትዮጵያን ከማስቸገሩ እንዲገታ ከወሰናችሁ ማባረር ይሆናል። በእነዚህ ነጥቦች የሚስማሙልኝ ከሆነ ለመምጣትና ለመነጋገር ዝግጁ ነኝ» የሚል ነበር።

ራስ አሉላ የጐርዶንን ደብዳቤ ይዞላቸው የሔደውን የግብፅ የጦር መኰንን ሲነጋገሩ

«ለመሆኑ ኰሎኔል ጐርዶንን የዳርፎር አገረ ገዥ አድርጎ የሾመላችሁ ማነው?» ብለው ጠየቁት።

«የእንግሊዝ ንግሥት ናቸው» አለ ሐሰን ፓሻ።

«ታዲያ እናንተ አገራችሁን በእጃሁ ሳትይዙ ያገራችሁ ባለቤቶች ሳትሆኑ ባንድ በኩል ቱርክን እንይዛለን ብላችሁ የመጣችሁትና ያን ሁሉ ሕዝብ ያስፈጀችሁት ተገቢ ነው? አሁንስ በአገሬ ላይ ሁናችሁ ወልደ ሚካኤልን እንደ ውሻ «ያዝ ያዝ» እያላችሁ እየላካችሁ የሐማሴንን ሕዝብ የምታሰቃዩትስ ትክክል ነው? የኔን አገር ከመመኘት አገራችሁን በመጀመሪያ በእጃችሁ አታደርጉም?» ብለው አፈጠጡበት።

«ታላቁ ጄኔራል ሆይ!» አለ ሐሰን ፓሻ በፍርሃት ተውጦ።

«አሁን የተናገሩት ሁሉ ትክክለኛ ነው አገራችን ምሥር እንደ እርስዎ አገር ጥንታዊት ናት። እንደ እርስዎም አገር ታላቅ ታሪክ ያላት ናት» ብሎ ንግግሩን ሳይገታ ራስ አሉላ አቋረጡትና

«የኔ አገር እኮ ዛሬም ቢሆን ጥንታዊነቷን ታሪኳንና ዋናነቷን እንደ ያዘች ናት። ለማንም አልተገዛችም እኔን የሾሙኝ አጼ ዮሐንስ እንጂ የእንግሊዝ ንግሥት አይደሉም። ስለዚህ ከኛ ጋር ለመስተካከል የምትችሉት እንደኛው የሀገራችሁ ባለቤቶች ስትሆኑ ነው» ሲሉት ሐሰን የበለጠ ተደናገጠና

«ታላቁ የንጉሥ ጄኔራል! እውነትዎን ነው አላህ የቀባዎት አላህ የሚጠብቅዎት አላህ እውነትና ሐቅ የሚያናግርዎት ነዎት» አለና አንገቱን አቀረቀረ። ራስ አሉላም የሐሰንን መደናገጥ ተረድተው ለዘብ ባለ አነጋገር

«ሰማህ ወዳጄ! ምሥርና ኢትዮጵያን ለማስማማት የፈረንጅ አማላጅ መፈለጋችሁ የሚያሳዝን ነው። አጼ ዮሐንስ ግን ከጦርነቶቹ በኋላ በወዳጅነት አብረን እድንኖር ብለው ደብዳቤ አስይዘው ብላታ ገብረ እግዚአብሔርን ወደ አገራችሁ ቢልኩ የቁም እስር አድርጋችሁ አስቀመጣችሁት። ይህም የሚያሳዝን ነው። በኋላም እንግሊዞችና ፈረስንሳዮች በመካከል ገብተው አስለቀቁት። ይህም የሚያሳፍር ነው። እኛን እምቢ

ብላቸው የእንግሊዝ አማላጅና አስታራቂ ከመፈለግም ደረሳችሁ። ይህም የሞት ሞት ነው! የእናንተ አልበቃ ብሎ ወልደ ሚካኤል የሚባል ከሃዲ እያባበላችሁ መሣሪያ እየሰጣችሁ ጥግ እየሆናችሁ ይኸውና በአገሬ ላይ ሕዝቤን ታስጨንቃላችሁ» አሉና ትኩረታቸውን ከእርሱ ላይ ነቅለው ወደ ቀይ ባሕር አቅጣጫ አዙረው ራሳቸውን እያቅነቁ

«ግዴለም ባሕሩንም የአገሬንም ጠላቶችና ከሃዲዎች በመዳፌ ሳላስገባ አልቀርም» አሉና እንደገና ደግሞ ሐሰንን እየተመለከቱ

«አሁን ወደ መጣህበት ጉዳይ ለመለስና አገረ ገዣችሁ ያቀረበው ፍሬ ነገር ማለፊያ ይመስለኛል። ምንም እንኳን ጳጳጽ እንልካለን የተባለውን ጉዳይ ብንቀበለውም ለአንድ ሣጥን ጥይትና ለዐሥር ጠመንጃ ሲሉ አጼ ዮሐንስ የአገራቸውን ድንበር ይለቃሉ ብዬ አላምንም። ቢሆንም ይህንኑ መልእክት ይዘህ ወደ እርሳቸው እንድትሔድ አደርጋለሁ። ፈቃዳችሁ ከሆነ አገረ ገዥአችሁም እንዲመጣ አደርጋለሁ።

በምፅዋ በኩል ንግድ ማድረጉ ተገቢ ነው ከሁሉም ከሁሉም ደግሞ የወልደ ሚካኤልን እጅ የምታስረክቡኝ ከሆነ እንሰማ ይሆናል። እናንተ ካልሰጣችሁኝም እኔ ሕይወቴ ቁማ ወልደ ሚካኤል አገሬን እየበጠበጠ ሕዝቧንና ወገኔን እያስጨነቀ አይኖርም። አንተም ነገ ወደ ዐድዋ ትሔዳለህ» አሉትና በማግሥቱ ደብዳቤ አስይዘው አጃቢና ስንቅ ሰጥተው አሉትና በማግሥቱ ደብዳቤ አስይዘው አጃቢና ስንቅ ሰጥተው ሰደዱት።

አጼ ዮሐንስም የግብፁን መኰንን ተቀብለው ደብዳቤውን ተመልከተው

«ኢትዮጵያ ወሰን ግልጽና የታወቀ ሆኖ ሳለ እንዴት በዚህ ጉዳይ ላነጋግራችሁና ላስማማችሁ ይለኛል? ዓለም የሚያውቀውን የአገሬን ድንበር ለማንም አሳልፌ አልሰጥም። ሁለተኛም በዚህ ነገር ከግብፅ ጋር ንግግርም ስምምነትም የለኝም» ብለው መልእክተኛውን መለሱት።

የማስፈራሪያው ዱላ

ንጉሥ ምኒልክ እየጐለበቱ ትከሻ እያሳዩ ከማስቸገር ዐልፈው ጐንደርን ለመያዝ እስከ ደብረ ታቦር ድረስ መዝለቃቸውን አጼ ዮሐንስ ሲሰሙ በዝምታ ቀርቶ

በሽምግልና ነገሩን ለማብረድ እንኳ የማይሞክሩት ሆነባቸው። ኃይላቸውን ማሰባሰብና ክንዳቸውን ማስቆታት የማይቀርላቸው መሆኑን አመኑበት። በዚህም ጊዜ «ጦርህን አስከትተህ በፍጥነት ድረስ» ብለው ወደ አሉላ መልእክት ሰደዱ።

ከዐሥር ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት ይዘው አሉላ ዐድዋ ሲደርሱ አጼ ዮሐንስ እጅግ ተደሰቱ። የአሉላ ዝና የአሉላን ጦር የምኒልክን ቅስም እንደሚሰርብላቸው ተማመኑበት። ሲጠሩት ፈጥኖ የሚደርስ ትእዛዛቸውን ሳያወላውል የሚፈጽም ዘውድ የማይቀናቀን በዮሐንስ እጅ ተነሥቶ ከዮሐንስ ትከሻ መድረሱን ያለ ዮሐንስ ጋሻ ሌላ መከታ የሌለው መሆኑን ያመነ በየጦሩ ግንባር ሳያፍር የሚመለስ «ዮሐንስ ይሙት» ካለ የማይመለስ አሽከራቸውን ከነበሩዋቸው ራሶች ሁሉ ለማላቅም ሙሉ ፈቃዳቸውን ሆነና።

«ከዙፋኔ በቀር ሁሉን ሰጥቼሃለሁ። ከኔ ቀጥለህ ግዛ ንዳ እዘዝ ከዛሬም ጀምረህ «ቱርክ ባሻ» እየተባልክ እንድትጠራ ፈቅጃለሁ። «የራሶችም ራስ» ብየሃለሁ» ብለው በይፋ ተናገሩ።

ይህ ሹመት ደግሞ በአጼ ዮሐንስ አካባቢ በነበሩ መኳንንት ዘንድ የመረረ ተቃውሞ አስነሣ። መኳንንቱ ወደ ራስ አርአያ ድምፁ ዘንድ ሔደው

«ስንት መኳንንት ሞልቶ ስንት ባላባት ሞልቶ ያንድ ገበሬ ልጅ ይህን ያህል ከሁላችን የሚልቅበት ምክንያት ምንድን ነው? አጼ ዮሐንስ ተክለ ጊዮርጊስ ከግብፅ ጋር የተዋጉት ከአሉላ ጋር ብቻ ነው? በመላዋ ትግራይ የተወለደው ባላባትና የጨዋ ልጅ ሁሉ ለአጼ ዮሐንስ ታማኝ አይደለም ማለት ነው? ከእንግዲህ ወዲያስ የኛን አገልጋይነት አይፈልጉትም ማለት ነው?» ብለው በደጃዝማች ሐጐስ አፈ ቀላጤነት አመለከቱ።

ነገሩ ራስ አርአያንም ቢሆን ያሚያሳስብ ሆነ። ትላንት የአሽከራቸው ጭፍራ የነበረ የድሃ ገበሬ ልጅ ከሐማሴን የጦር አበጋዝነት ልቆ «የራሶች ራስ» ሲሆን የመላዋን ትግራይ መኳንንት ደም እንደሚያፈላ ተገነዘቡት። አቤቱታውን ከአዳመጡም በኋላ ወደ አጼ ዮሐንስ ዘንድ ሔደው

«ለመሆኑ እግዚአብሔር ያሳየዎ? ምኒልክ የሚሠራውን ይመለከቱ? «አልገብርም» ማለቱ አንሶ ከጣሊያን ጋር ውስጥ ውስጡን እየተላላከ መሣሪያ ማስመጣቱ አንሶ ጳጳስም እስከ ማስመጣት ደረሰ። አሁንም ቤገምድር ገብቶ ጉልበቱን ለማሳየት ይኸውና ደብረ ታቦር ሠፍሩዋል። ታዲያ ይህን ሁሉ ድፍረት እንዴት ልታገሠው? እርስዎስ ምን አድርግ ይሉኛል?» ብለው ጠየቁ ከፍ ባለ ትሕትና።

ራስ አርአያ በዝምታ ተሸብበው ቆዩና «እኮ ታዲያ አሉላን ፊታውራሪ አድርገህ ልታዘምተው ነው?» ብለው ፊታቸውን ኮስተር አድርገው ጠየቁዋቸው።

«ያለ እርሱ ትእዛዝ የሚፈጽምልኝ የልቤን የሚያውቅልኝ ስለሌለኝ እርሱን ነው የማስቀድመው» አሉ አጼ ዮሐንስም የግንባራቸውን ቆዳ ሰብሰብ አድርገው።

«ከእነርሱ የበለጠ ሰው አጣህና ነው አሉላን ይህን ሁሉ ማዕረግና ጦር የሰጠኸው? ምነው የታወቁ ባላባቶችና መኳንንት ሞልተው የለም?» አሉ ራስ አርአያም የእኅታቸውን ልጅ እንደ ንጉሠ ነገሥት ሳይሆን በንቀት እየተመለከቱ።

«መኳንንትማ ሞልቷል። ለኔ የልቤን የሚያደርስልኝ ያለርሱ የለኝም እንጅ? ሌላውማ ውስጥ ውስጡን ነገር ሲቋጥርብኝ አይደል የሚኖር? እኔን ለማደናቀፍ አይደለም የሚመሳጠረው? ሌላውን ይህን አደራ ብሰጠው ከምኒልክ ጐን ተሰልፎ እንደ ሚወጋኝ አልጠራጠርም። ሁሉንም ደርሼበታለሁ ዘውድና መንግሥት የማይፈልግ መኳንንት የለኝም» አሉ አጼ ዮሐንስ አጐታቸውን ጭምር በጥርጣሬም እየተመለከቱ።

«አገር ምድር ተጠራጥረህ በአንድ ሰው ላይ መተማመኑ አያዋጣም። በዚህ ነገር መኳንንቱም አዝነዋል ተከዘዋልና አስብበት» ብለዋቸው ወጡ።

የአጼ ዮሐንስ ማስፈራሪያ ዱላ የሆኑት «ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ» የንጉሠ ነገሥቱ ቀዳሚ ጦር ዋና አዝማች ሆነው ተከዜን ተሻግረው ጉዞአቸውን ወደ ጐጃም አቀኑ። ቀደም ብሎ ንጉሥ ምኒልክ ዐባይን ሲሻገሩ ከእርሳቸው ጋር መፋጠጡን ጠልተው በረሃ ገብተው የነበሩትን የጐጃም ራስ አዳልም ከመሸጉበት በረሃና ተራራ ተለያይተው እጃቸውን ለአሉላ ሰጡ። አጼ ዮሐንስም ዋናውን ሠራዊታቸውን ይዘው ወደ ጐጃም ሲዘልቁ የሁኔታውን ከባድነት የተገነዘቡትን ወደ ሸዋ በመዝመት ፈንታ ወሎ ገብተው በዚያ ዘመን ሙሐመድ አሊ በኋላ ግን ራስ ሚካኤል ከተባሉት ጋር ተገናኝተው ከሰነባበቱ በኋላ የማስፈራሪያ ዱላቸውን በወሎና በሸዋ መካከል አሥፍረው ራሳቸውን ወደ ደብረ ታቦር ተመልሰው በሀገር ሽማግሌዎች አማካይነት ከምኒልክ ከምኒልክ ጋር መላላክ ጀመሩ።

የአጼ ዮሐንስ ንጉሠ ነገሥትነት የጐጃሙ ራስ አዳልና የወሎው መሐመድ አሊ አምነው ተቀብለው ገብተዋል። በዚህም የተነሣ የሰሜን ኢትዮጵያ ጦር በአጼ ዮሐንስ ዙሪያ ተከማችቷል። ከዚህ ሌላ ደግሞ የቱርክ ባሻ አሉላ ዝና ከዳር እስከ ዳር ያስተጋባል። ሠራዊታቸው የያዘው መሣሪያ ጥራትና ብዛት ከሆነው በላይ ሆኖ

ይወራለታል። ያ ሁሉ ሠራዊት ወደ ሸዋ ጉዞ የጀመረ እንደሆነ ሊደርስ የሚችለውን ጥፋት ምኒልክ እንደ ተገነዘቡት እርቅ ፈለጉ።

የምኒልክ እርቅ መፈለግ በንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ ተቀባይነት በማግኘቱ ቦሩ ሜዳ ላይ እንዲገናኙ ተስማሙ። የሁለቱ ጦር ተራርቆ እንዲሠፍር ከተደረገ በኋላ ምኒልክ ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ ቀርበው

«ባጥፋሁ ይማሩኝ» ብለው ሲጐነበሱ አጼ ዮሐንስም ከተቀመጡበት ተነስተው ምኒልክን አስቀርበው አቅፈው ሳሙዋቸው። በዚያም እርቅ ምክንያት አስገምግሞ የነበረው የደም ደመና ከሀገሪቱ አየር ላይ ገፈፈ። በግራና ቀኝ አሰፍስፎ የነበረውም ጠላት አፈረ። ከሁሉም ደግሞ አሉላ እጅግ ተደሰቱ። በመሐል ኢትዮጵያ ዳግመኛ በእጃቸው ደም ባለመፍሰሱ ከፍ ባለ ደስታ ተዋጡ።

የሁለቱ ዘውድ ተናጣቂዎች ፉክክር በዕርቅ በርዶ ሰላም ወርዶ አጼ ዮሐንስ ንጉሥ ምኒልክ ራስ አዳልና ንጉሥ ሚካኤል ወሎ ውስጥ ሆነው ሃይማኖት ምክንያት በሀገሪቱ ውስጥ ስላለው ልዩነትና ስለጠቅላላው ጉዳይ ምክክር ይዘው በነበረበት ወቅት ከሐማሴን አስቸኳይና አስደንጋጭ መልእክት ደረሰ።

በምፅዋና በቡጐስ ከነበሩት ግብፆች ጉያ ተወትፈው ወደ ደጋው ሐማሴን እየወጡ መንደር እየዘረፉ ሕዝብ ሲያስጨንቁ የነበሩት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል አመች ጊዜ አጋጠማቸውና ሐማሴንን ይዘው ወደ ትግራይ ለመዝመት በመዘጋጀት ላይ መሆናቸውን የሚረዳ መልእክት ነበር የተላከው።

አጼ ዮሐንስ ያ መራራ መልእክት እንደ ደረሳቸውም አልጋቸውን እንዲጠብቁ መቀሌ ላይ ትተዋአው የነበሩት ራስ ባርያው ወደ ሐማሴን ተሻግረው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን ወግተው አገሩን እንዲያደላድሉ ላኩባቸው። ራስ ባርያውም በፍጥነት ጉዞ ጀመሩ።

«ከዛሬ የተሻለ ጥሩ አጋጣሚ አናገኝምና በእጃችን ሊገባ በሩ የተከፈተው አገር እናያመልጠን አደራህን» ብለው ግብፆች በቂ መሣሪያ አስታጥቀው ያዘመቱዋቸው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም ተዘጋጅተው ወታደሮቻቸውን ቦታ ቦታ አስይዘው ሲጠባበቁ ራስ ባርያው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ሲገሰግሱ የወልደ ሚካኤል ወታደሮች ካደፈጡበት ቦታ ሲገቡ ተኩስ ተጀመረባቸው። በዚህም ጦርነት ራስ ባርያው ሞቱ። ጦራቸውም ተበታተነ። ወልደ ሚካኤልም በነበራቸው ጦር ላይ ከራስ ባርያው የማረኩትን መሣሪያና ወታደር ጨምረው በይበልጥ ጐለበቱ።

በሁኔታው አጼ ዮሐንስ እጅግ ተበሳጩ። ግብፅን ሲያሸንፉ ምኒልክ አኮረፉ። ከምኒልክ ጋር ሲታረቁ ደግሞ ወልደ ሚካኤልንም በተራቸው አኮረፉ። እንዲያውም ሐማሴንን እጅ አድርገው ትግራይን ለመውረር መዘጋጃታቸው የሚቆጠቁጥ ቁስል ሆነባቸው። ያን ቁስል የሚያሽር ያን ጥቃት የሚበቀል የፈሰሰውን ደም የሚመልስ ዱላ መሰንዘር ደግሞ አስፈለጋቸው።

«ያ ግብፆች አሽከር የሠራውን ሰምተኸው የለም?» አሉ አጼ ዮሐንስ ለራስ አሉላ መርዶውን ሲነግሩዋቸው።

«አዬ ጌታዬ ለአሽከርነትስ ሙች በቃና ቀላዋጫቸው ነው እንጂ» አሉ አሉላም የደረሰውን ነገርና የተጠሩበትንም ምክንያት ያውቁት መሆናቸውን ሲያረጋግጡላቸው።

«እውነትህን ነው ቀላዋጭ ነው» ብለው ትክዝ ብለው ቆዩና ከሆዳቸው ውስጥ ገብቶ የሚፈጃቸውን ነበልባላዊ ብስጭት በትንፋሻቸው ለማስወጣት ሲሉ ደጋግመው ተነፈሱና

«ታዲያ አሁንስ ምን ታስባለህ?» አሉና ጠየቁ። እኒያን ንጉሥ ምኒልክ አስፈርተው ለእርቅ ያንበረከኩላቸውን ያበሻው ማዕረግ አንሷቸው ቱርክ «ፓሻነት» የደረቡላቸውን የጦር ገፈታ ቀማሻቸውን በጉጉት እየተመለከቱዋቸው።

«ነገውኑ ልሒድ ሌላ ምን ሐሳብ ይኖረኛል ጌታዬ?» አሉ አሉላም ቆፍጠን ብለው።

«እንደ መልእክተኛው አነጋገር ከሆነ ግብፆች በርከት ያለ መድፍና መትረየስ ሰጥተውታል በዛ ያለ ሰውም አስከትሏል ይባላል። ስለዚህ አብረን ነው የምንሔደው» አሉ አጼ ዮሐንስ።

«ምነው ጌታዬ! ምን በደልኩ አስቀየምኩ? ምንስ ተገኘብኝና እኔ እያለሁ ወልደ ሚካኤልን ቁም-ነገር ብለው ከሰው ቆጥረው ልዝመት ማለትዎ?» አሉ ራስ አሉላም ትክዝ ብለው።

«ማየትኮ ያለብህ ወልደ ሚካኤልን አይደለም ዋነኞቹ ባለ ጉዳዮች ግብፆች ናቸው። ከኋላው ሆነው ያዝ ያዝ የሚሉት የፈለገውን የሚሰጡት የፈለጋቸውን የሚያሠሩት እነርሱ ናቸው። አብረን እንሒድ የምልህም በዚሁ የተነሣ ነው» አሉ አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው።

«ቢሆንስ ጌታዬ? ቢሆንስ? ግብፆችንስ እናውቃቸው የለም? ወልደ ሚካኤልንስ እናውቀው የለም? የማነኛቸው ወንድነት ነው የእርስዎን ነጋሪት የሚያስመታው? የእርስዎን ሠራዊት የሚያስከትተው? ወልደ ሚካኤል በኔ ፊት ነፋስ እንደሚያላጋው ሸንበቆ ነው። ይፍቀዱልኝ ጌታዬ ይዘዙኝ አላሳፍረዎትም» አሉ አሉላ እልህ እየተናነቃቸው።

አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው በዝምታ ተውጠው ቆዩና አሉላን በዐይኖቻቸው ሙሉ እንኳን ለማየት እየጨነቃቸው

«ለመንግሥቴ ጽናት ክንዴ ለቤቴ ምሰሶዬ ነህ ርቀኸ ስትሔድ ደግሞ ይጨንቀኛል። አንተ ካልሔድክበት ደግሞ ወልደሚካኤልን የሚያንበረክክልኝ የለኝም። የልቤን የሚያደርስልኝ የለም። በታማኝነትና በእውነት የሚመከረኝስ ማነው?» ብለው እንደገና በሐሳብ ተውጠው መናገር ሲያቅታቸው ራስ አሉላ ቀረብ አሉና

«ወልደ ሚካኤል ጦር እኔን መክቶ የሚያቆይ እንደማይሆን ይመኑኝ? ውሎ ካደረ በኋላ ደግሞ ግብፆች እርሱን ያሳብጡና እነዚህ ዛሬ እርቅ የጠየቁትን መልሰው አሻፈረኝ ለማለት ይቃጣቸዋልና መርቀው ይላኩልኝ ጌታዬ» አሉ አሉላ።

አጼ ዮሐንስ ተበሳጩ ተወራጩና

«የወልደ ሚካኤል እብጠትና ድፍረት ዛሬ እርቅ የጠየቁንን መልሶ ያሳብጣቸዋል» ያልከው እውነትህን ነው። አሁንም እንኳን የራስ ባርያውን ሞት ሰምተው ማጉረምረም ጀምረዋል የሚሉ ነገር ሰምቻለሁ። ግን ደግሞ አንተንስ ያሳጣኝ እንደሆነ ባንተ ላይ ክፉ ነገር የደረሰ እንደሆነ ክንዴ መዛሉ አይደለም? ብለው እንደገና በዝምታ ታፍነው ቆዩና

«እንግዲያው ኑሮአችንና ሥራችን መሯሯጥ ብቻ ሆኖ መቅረቱ ነው?» አሉ ትክዝ ብለው።

«ኧረ ጌታዬ በዚሁ በቃችሁ ባለን?»

«የሐማሴን ልጅ የዮሐንስ ወንድም» ብሎ በተናገረበት አንደበቱ የግብፅ አሽከር ይሁን? የአባቶቹን ማዕረግ በተጐናጸፈበት ትከሻው የባዕድ ቀሚስ ያጥልቅበት? እኔስ በድየው ብሆን በአባቶቼ በታላላቅ ወንድሞቼ ፊት አይከሰኝም? አይወቅሰኝም ነበር? እኔን ቢጣላኝስ አገሩን ይክዳት? ኢትዮጵያን እናቱን ከግብፅ ጋር ሆኖ ይውጋት?» ብለው አጼ ዮሐንስ እንደገና በትካዜ ተዋጡ።

«ወልደ ሚካኤል ሔደ ብለው ነው እንደዚህ የሚተክዙ ጌታዬ እርሱኮ ቀላዋጭ የሆነው ዛሬ አይደለም? ልጁን ወደ ምሥር የላከው ጊዜ ነው ዮሐንስን የከዳው? አሁንም መድኃኒት ከነጌቶቹ መውቃት ነው። ውሎ ካደረ ተከታዩ ይበዛል የሚያሳስበው ደግሞ የእርሱና የጌቶቹ ወንድነት ሳይሆን የሐማሴን ሕዝብ እንዳያስተው ነውና...» ብለው አሉላ ተናግረው ሳያበቁ

«ምናልከ? ሕዝቡን እንዳያተው አልከኝ? እውነት እኮ የእርሱ አሳፋሪነት አንሶ የእርሱ ዘር አሰዳቢነት አንሶ ደጉንና ጀግናውን የሐማሴንን ሕዝብ አባብሎም ሆነ አስገድዶ ተከታይ እንዳያደርገው ፍጥነት ድረስለት። እኔ እስከመለስም ትግራይንም ጠብቅ የኢትዮጵያ አምላክ ይጠብቅህ ያባቶቼ ጸሎት ይከተልህ» አሉና አጼ ዮሐንስ የማስፈራሪያ ዱላቸውን ከመኻል ኢትዮጵያ እንደገና ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ መለሱት።

አሉላ ከወሎ ገሥግሠው ዐድዋ ሲገቡ ከዚያ በፊትና ከዚያም በኋላ ተደርጐላቸው የማያውቅ አቀባበል ተደረገላቸው። የትግራይ ሕዝብ ከየመንደሩ እየጐረፈ ዐድዋን አስጨነቃት። ራስ ባርያውን የገደሉትና ትግራይን ለመውረር ይዘጋጁ የነበሩት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል «መጣሁ» እያሰኙ ስለ ነበረ የትግራይ ሕዝብ በወልደ ሚካኤል መሪነት በግብፆች መዳፍ የገባ እንደሆነ የጉራዕ ብድር መመለሻ እንደሚሆን ተረድቶት በጭንቀትና በመዋለል ላይ በነበረበት ወቅት አሉላ ሲደርስለት ልባዊ ደስታ ልባዊ ዕረፍት ልባዊ ኩራት ፈነቀለው!

አሉላም ሕዝቡን የሚያረጋጋ ዐዋጅ አናግረው የራስ ባርያውን አሽከሮችም ከየተበታተኑበት ሰበሰቡ። ከራሳቸው ሠራዊትም ጋር ሲዳመር በትእዛዛቸው ሥር የነበረውን የሠራዊታቸው ብዛት እስከ ኻያ ሺህ ደረሰ። ይሁን እንጂ ከወልደ ሚካኤል በስተኋላ የተሰለፉት ግብፆች የቱን ያህል እንደ ተዘጋጁና በየት በየት በኩሉ እንዳተኮሩ እስኪያጣሩ ድረስ ትግራይ ውስጥ መሰነባበት ግዴታ ሆነባቸው።

የትግራይን ሕዝብ አረጋግተው ከመረብ ወንዝ ማዶ ለሚጠብቃቸው ግዳጅ በመዘጋጀት ላይ እንዳሉም ትግራይ ውስጥ ሌላ ተቀናቃኝ ተነሣባቸው።

የራስ ባርያው ልጅ ደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው ያባታቸውን ግዛት ለማግኘት ባለ ተስፋ ነበሩና «ለሐርስታይ ልጅ አልታዘዝም» ብለው ተነሡ። ያም ጣጣ ደግሞ ለአሉላ ተጨማሪ ሸክም ሆነባቸው። ከዳዳ ተፎካካሪ ከወንዝ ማዶ ትግራይን አሸባሪ ከወደ ምፅዋ በኩል አገር ወራሪ ሦስት ጠላቶች መደዳውን አነጻጽረውባቸዋል። ከየትኛው ጋር ይፋለሙ? ችግሩን ዘርዝረው ወደ አጼ ዮሐንስ አመለከቱ። መልሱም

«ከቤቱ ውስጥ እንደዚህ ያለ ነገር ከተፈጠረ በይበልጥ እየከፋ እንዳይሔድ በቀስታ እያስታመምክ ቆየኝ። ገፍቶ ከመጣብህ ግን የወንድነትህን ሥራ ፈጽም የሚያመች ከሆነ ደግሞ ወልደ ሚካኤል አገር እንዳያበላሽ ጦር ላክበት አንተ ግን ዐድዋን ለቀህ እንዳትሔድ» የሚል ነው

ከራ ባርያው ልጅ ቀጥሎ ደግሞ የራስ አሉላ የመጀመሪያ ባለቤታቸውና የሦስት ሴቶች ልጆቻቸው እናት የነበሩት ወይዘሮ ብትወጣም በየቤታቸው ውስጥ ሽፈቱባቸውና ችግራቸውን አባባሱት።

«በቃኝ ልቀቁኝ የሰማሁትን ሰምቻለሁ ከእንግዲህ ወዲያ እኔና እርሳቸው ባልና ሚስት ሆነን አንኖርም በቃም» ብለው ቀሳውስትና ሽማግሌዎች እንዲያፋቱዋቸው ለመኑ።

ወይዘሮ ብትወጣ ሰባት ዓመታት ከኖሩበትና ሦስት ልጆች ከወለዱበት ቤት ለመውጣት ምክንያት አላጡም ነበር። ከዚያው ትግራይ ውስጥ ለስዋ-ስሐርቲ ከተባለው መንደር ተወላጅ ከነበሩት ወይዘሮ ለምለም ከተባሉ ሴት ራስ አሉላ ልጅ ማስወለዳቸውንና ከራስ አርአያ ልጅ ከወይዘሮ አምለሱም ጋር መልእክተኛ በየጊዜው መመላለሱን ሰምተው ነበር። ወሬውንም ከያለበት ለቃቅመው የነገሩዋቸው በአሉላ የማዕረግና የሹመት ዕድገት በቅናትና ምቀኝነት ተቃጥለው የነበሩት እነ ደበበ እነ ሕጐስና ገብረ መድኅን ነበሩ።

«በትግራይና በሐማሴን የተነሡባቸው ጠላቶች መች አነሡዋቸውና ነው እርስዎ ደግሞ ከቤት ውስጥ የተነሡባቸው? እባክዎ ይለመኑን? በሀገር ላይ ጠላት ተነሥቶ ከቤት ደግሞ ብጥብጥ ማስነሣት ምን ይባላል? ማንንስ ለመጥቀም ነው? ከዚህ ወዲያ ክብር ከዚህ ወዲያ ክብረት ከዚህ ወዲያ ምቾት ምን ይምጣ ብለው ነው እንደዚህ የሚያስቸግሩ?» ብለው የነፍስ አባታቸው ቢለምኑዋቸውም

«የሁሉንም አልፈልግም በቃኝ» ብለው አሻፈረኝ አሉባቸው።

«የወስጥና የውጪ ጠላቶች ባስጨነቁኝ ወቅት የችግሬና የብስጭቱ ተካፋይና ረዳት መሆኑዋን ትታ ከሚጋፋኝ ጋር ተባባሪ ሆና እሔዳለሁ ካለች ምን እደርጋለሁ? ተዋት ትሒድ መንገዱን ጨርቅ ያድርግላት» ብለው አሉላም ቆረጡ።

ሁኔታውም ከአፄ ዮሐንስ ዘንድ ደረሰ። ግራ ቀኙን ተቆጥተው የፈረሰውን ትዳር ለማደስ አልፈለጉም። «ካልተስማሙ ምን ይደረግ» ብለው የሆዳቸውን በሆዳቸው ይዘው ዝም አሉ። ከመጀመሪያውም ቢሆን የአሉላን ክንድ በጋብቻ ለመያዝ ተመኝተው ነበር። ታዲያ አንዳንዶቹ ዘመዶቻቸውንና የቅርብ ባለሟሎቻቸውን

በጠየቁ ቁጥር ያገኙት መልስ «ለወዲ ቁቢ ለወዲ ሐረስታይ» የምትሆን ሴት ከኛ እንዴት ይመኙብናል?» የሚል ቅሬታ ስለነበረ አሉላን በጋብቻ ክር ለመያዝ ሳይመቻቸው ቀርቶ ነበር።

አሉላ በገበሬ ልጅነታቸው የተነሣ በትግራይ መኳንንት አካባቢ እየተናቁና እየተጠሉ ሲሔዱ ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ «የራሶች ራስ» የሚለው ማዕረግም አንሷቸው በሀገረ-ቱርክ የታወቁትን «ቱርክ ፓሻ» ያሉዋቸውን የማስፈራሪያ ዱላቸውን መኳንንቶቻቸውም አክብረውና ፈርተው እንዲታዘዙላቸው ከማድረግ አልተቆጠቡም ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ ያላቁትንና ያከበሩትን የአሉላን ጀግንነት ታማኝነትና ፈላጭ ቆራጭነት ያልተቀበሉ መኳንንትም አሉላን ጠልፈው ለመጣል ወጥመድ ሲዘረጉባቸው መኖራቸውን አጣርተው የሚያውቁት አጼ ዮሐንስ «አሉላ ሳይጠየቅ አሉላ ሳይስማማበት አሉላ ይሁን ሳይል አይሆንም» እያሉ መኳንንቶቻቸውን ባለሚሎቻቸውን ማሣፈር ያውቁበት ነበር።

የአሉላ ወንደ-ላጤነት ያሳስባቸው ንጉሠ ነገሥት ያለ ምንም ማመንታት የምለሱን እጅ እንዲጨብጥላቸው ምኞታዊ ትእዛዝ ላኩባቸው። ራስ አርአያም ቢሆኑ ከራሳቸው ባላይ ራስ ለሆነው የገበሬ ልጅ አሽከራቸው «የልጃቸውን የአምለሱን እጅ አልሰጥም» ለማለት ከማይቃጡበት ጊዜት ላይ መድረሳቸውን አምነዋል?! «ምንም እንኳን ከኔ አብራክ ብትወጣም የዮሐንስ ልጅ ናት። ከርሱ ፈቃድ እኔም ሆንኩ እርሷ አንወጣም። አሉላም ቀደም ብሎ ይመኛት እንደነበረ ዐውቃለሁ። ስለዚህ ከጊዜው ፈቃድ መውጣት የሚችል ማንም የለምና ፈቅጃለሁ» ብለው የአምለሱን እጅ ለድሮ አሽከራቸውና ለኋለኛው «ቱርክ ባሻ አሉላ» አስረከቡ።

የጠቅላላው የሀገሪቱ ጉዳይ ከንጉሠ ነገሥቱ ቀጥሎ ያረፈው በአሉላ ላይ ቢሆንም ከሁሉም ከሁሉም ደግሞ የደጃዝማች ወልደ ሚካኤል «ማን አለብኝነት ለገናናው ጦረኛ አሉላ አባ ነጋ ከሬት የመረረ ቢሆንም ከዚያ በፊት ከማንኛዋም ሴት ያላገኙትን ፍቅርና ሰላም ከአምለሱ ለማግኘት በመቻላቸው የደረሱበትን የማዕረግና የጸጋ ልቀት ለማጣጣም ችለዋል።

ይሁን እንጂ ለፍቅራቸው ማጣጣሚያ የሚሆን ለማግኘት ሳይችሉ ቀሩ። ይህም ብቻ ሳይሆን ጀግንነታቸውና ታማኝነታቸው ያስገኘላቸውን ታላቅ ማዕረግና ዝና ይዘው ወደ ታላቅ ቤተሰብ ቢገቡም በትግራይ መኳንንት ዘንድ ልባዊ ተቀባይነት አላገኙበትም። እንዲያውም የራስ አርአያን ልጅ በማግባታቸው «ምን ቢያስብ ነው? እንደ ቴዎድሮስ በጋብቻ ተንጠልጥሎ ለመንገሥ ነው?» የሚል ጥርጣሬ በመኳንንቱ

አእምሮ ተቀረፀና የተቃዋሚዎቻቸውን አንድነት እያጠናከረባቸው በመሔዱ የአዲሲቱ ፍቅረኛ ባለቤታቸው ወንድም የድሮው ጥለኛቸው ደበበ አርአያ የአሉላ ተቃዋሚዎች ተጠሪ ሆኑ።

«ማሩኝ አለ«

ራስ አሉላ ዐድዋ ገብተው ጦር በማዘጋጀት ላይ መሆናቸውን ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል እንደ ሰሙ ትግራይን ለመውረር የነበራቸውን ዝግጅት ትተው ዐአዘጋ ከተባለችው መንደራቸው ላይ ሆነው ለመከላከል የሚያስችላቸውን ምሽግ ማጠናከር ጀመሩ። ግብፆችም በወልደ ሚካኤል ምርጫ በመስማማት ተፈላጊውን መሣሪያ ሁሉ ማቀበሉን ቀጠሉ። የሱዳን ጠቅላይ ገዥ የነበረው እንግሊዛዊው ጐርደን ፓሻ ግን በግብፆችና በወልደ ሚካኤል መካከል የነበረውን ሐሳብና ዕቅድ አጥብቆ ተቃወመው። የእርሱ ሐሳብ «ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል የራስ አሉላን ጦር ድል ለማድረግ ስለማይችሉ ራስ አሉላ ድል ያደረጉ እንደሆነ በበጐስና በምፅዋ ያሉትን ግብፆች ያጠፏቸዋል። ከዚያም በኋላ ነገሩ ለግብስጽ ብቻም ሳይሆን ለኛም አስቸጋሪ ይሆናል የሚል ስለ ነበረ የወልደ ሚካኤልና የግፆች የመቀራረብና የመተባበር ክር እንዲበጣጠስ አደረገው።

ከግብፆች ጉያ መጐርደን ዘዴ ተፈልቅቀው የወጡት ወልደ ሚካኤል በዕእዘጋ መንደር የሰበሰቡዋቸውን ወታደሮቻቸውን ለመመገብ ስለ ተቸገሩ እንደ ለመዱት ወደ አይለት ወረዱና ምፅዋ የነበረውን ወደዳቸው አሳዲን ዋሻ እህል እንዲልክላቸው ወታደሮች ላኩበት። በዚያን ጊዜ የእግዝሊዝ የጦር መርከብ ምፅዋ ላይ ነበረችና ለወልደ ሚካኤል ምንም ነገር እንዳይላክና ምንም ዐይነት መቀራረብ እንዳይኖር አላዲን ፓሻ የመርከብ አዛዥ አስጠነቀቀው። ወልደ ሚካኤልም ምፅዋ ወርደው እርዳታ ለመጠየቅ ቢሞክሩም የማይቻል ሆነባቸው።

ወልደ ሚካኤል በዚያ ሁኔታ ላይ በነበሩበት ወቅት ራስ አሉላ ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊታቸውን አስከትለው ሐማሴን ደረሱ። አከታትለውም የአንድ ፊታውራሪ ጦር በበጐስና በሐማሴን መካከል እንዲሠርፍና ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል እንዳያመጡ መንገዱን አዘጉባቸው። ወልደ ሚካኤል ከብርቱ ችግር ላይ ወደቁ። የሠፈሩበት የአይለት ቀበሌ ከነሠራዊታቸው ሊሸከም የሚችል ምንም ነገር የለውም። ምግብ ሊገኝ የሚችልበትን ደጋማውን ቀበሌ ደግሞ የአሉላ ሠራዊት ሠፍሮበታል።

የግብፆች ፊትም እንግሊዞች ጋርደውባቸዋል። ሥጋት የተጫናቸው አስከሮቻቸውም ቀስ በቀስ ወደ ራስ አሉላ መግባት ጀመሩ። በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች የወልደ ሚካኤል ምርጫም ሆነ እንቅስቃሴ እየጠበበ መጣ።

ሁኔታዎቹን ህሉ ከገመገሙ በኋላ የደብረ ቢዘን ገዳም መነኮሳትና ቀሳውስት ከዚያ ጭንቅ እንዲገላግሉዋቸው ተማመኑባቸው። በዚህም መሠረት በእነርሱ አማካይነት

«ጌታዬ ራስ አሉላ

ዝቅ ብዬ እጅ እነሣለሁ። ዛሬም ሳይጣን አሳስቶኝ ንጉሠ ነገሥቱንና እርስዎን በድያለሁ ስለዚህ ጀግነትና ምህረት ገንዘብዎ የሆኑት ጌታዬ የምሕረት እጅዎትን እንዲልኩልኝና ከንጉሠ ነገሥቱ እንዲያስታርቁኝ እግዝትነ ማርያምን አማላጅ ይዤ እለምንዎታለሁ» የምትል ልመናቸውን አስይዘው ላኩ።

«ወልደ ሚካኤል ማሩኝ አለ?» ብለው ራስ አሉላ በሆዳቸው ውስጥ ታምቆ የኖረውን የንዴት ክምችት ለማስወጣት ደጋግመው ተነፈሱና በዝምታ ታፍነው ከቆዩ በኋላ ዐይኖቻቸውን በአዳራሹ ዙርያ ቁመው ከነበሩት ቀሳውስት ላይ ተራ እብተራ እየወረወሩ

«ባያድለው ነው እንጂ አጼ ዮሐንስ በርሱ ልክ ያቀፉት በርሱ ልክ ይቅር ያሉት በርሱ ልክ ያከሩት ማንም የለም። የባቴን ግዛት ቀረበኝ ብሎ አኩርፎ ብቻውን በረሃ ቢገባ ኑሮ ባላዘንኩበት ነበር። እንዴት ትላንትና በጦር ግንባር ካርገበገባቸው ግብፆች ጫማ ሥር ይወድቃል? ምንስ ቢሆን እንደምን ብሎ ግብፆች «ያዝ ያዝ» ብለው እንደሚልኩት ውሻ ይሆናል? እንደምንስ ብሎ የሐማሴንን ሕዝብ ያዋርደዋል? አሁን መጠጊያ ሲያጣ የሚበላው ሲቸግረው ጊዜ «ማረኝ» አለ? መቼም ምን ይደረጋል? የት ይጣላል? ይሁን ምን ይደረግ? እናንተን አስቸግሮ የላከውስ ቢጨንቀው አይደለም? እንደማልመልሳችሁ ዐውቆ አይደለም? ይሁን ከቃላችሁ አልወጣም። ግን በዚያ ባለበት በኩል ዐድዋ ይሒድና እኔም እዚያ ሔጄ ከተገናኘን በኋላ ለአጼ ዮሐንስ አመልክቼ ነው መታረቅ የምንችለው» አሉ ሲተናነቃቸው የነበረውን ቁጣ ለማስወገድ እርሳቸውም እየተናነቁት።

አማላጆቹ የራስ አሉላን ሐሳብ ለደጃዝማ ወልደ ሚካኤል ሲያደርሱ ራስ አሉላም ጉዳዩን ዘርዝረው ለአጼ ዮሐንስ አስተላልፈው ወደ አክሱም ሔዱ። ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል በረሃብና እርዛት ሲሠቃዩ የነብሩት ሦስት መቶ የሚሆኑ አሽከሮቻቸውን ሰብስበው ወደ ትግራይ ተሻግረው ከራስ አሉላ ጋር ተገናኝተው «ይቅር

ለእግዚአብሔር» ተባብለው ሁለቱ ከታረቁ በኋላ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለማስታረቅ ደግሞ ራስ አሉላ ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ጋር ወደ ደብረ ታቦር ሔዱ።

«ወንድምህ ቢበድልህ ሰባት ጊዜ ሰባም ቢሆን ይቅር በለው» ብሏልና ጌታ በበኩሌ «ይቅር ለእግዚአብሔር» ብያለሁ። ከባለደምህ ግን ታረቅ አገርህንና ወገንህንም ከልብህ ማሩኝ በል» አሉ አጼ ዮሐንስ ድንጋይ ተሸክመው ከበራፋቸው ላይ የወደቁትን ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን ሲታረቁዋቸው።

የእርቁ ጉዳይ በመኳንንቱ ዘንድ የተለያየ አስተሳሰብ ፈጠረ። ገሚሱ «ጠላት ጉያ ተሸጉጦ ለወንድማማች ደም መፋሰስ ምክንያት የሆነው ሰው መታረቁ የጠላትን ቅስም ለመስበርና ለማሳፈር ይረዳል ተገቢ ነው» ሲል ገሚሱ ደግሞ «አገሩንና ንጉሡ ነገሥቱን ከድቶ ከግብፅ ጦር ጐን ተሰልፎ የወጋንንና የሐማሴንን ሕዝብ ሲያስጨንቅ የነበረውን ራስ ባርያውን ያህል ሰው ሸምቆና አዘንግቶ የገደለ በደለኛ እንዴት ይቅር ይሉታል?» እያለ ማጉረምረም ጀመረ።

አጼ ዮሐንስ በቤተ መንግሥታቸው ዙሪያ የተነሣውን ጉርምርምታ እንደ ሰሙ ዋና ዋናዎቹን መኳንንትና የጦር አለቆች ሰብስበው

«ልጆቼ ወዳጆቼ!

«ሐሳባችሁን ደርሼበታለሁ ወልደ ሚካኤል እኔን ብቻ አልበደለም። ሁላችሁንም አሳዝኗል። ከሁላችንም ጋር ደም ተቃብቷል። ትውልድ የማይረሳው በደል በድሏል የራስ ባርያውን ያህል አዛውንት ደም አፍስሷል። ቀደም ሲልም ደጃዝማች ኃይሉን ያህል ሰው ገድሏል። እንግዲህ የሾምኳቸውን ሁሉ ከመግደል የበለጠ ምን ድፍረትና በደል አለ? ይህም ሁሉ አልበቃው ብሎ መሐላውን አፍርሶ ጭፍራውን ሁሉ ሰብስቦ ከግብፁ ጐን ተሰልፎ ኢትዮጵያን ወጋት። እናቱን በደላት። በደሉ መቼም ታይቶ ተሰምቶ አይታወቅም።

«ለአገራችን አንድነት ስንል ግን ምሕረትና ትዕግሥትን ገንዘባችን ማድረግ ተገቢ ነው። የአጼ ቴዎድሮስ ኃይል እንኩትኩት ብሎ ብቻቸውን የወደቁት መኳንንቱ በየፊናቸው በመነጣጠሉ ነው። እኛም ብዙ ጠላት አለብን። የውጪ ጠላት ገና በበጐስና በምጥዋ እንደ ሰፈረ ነው። ከዚህ ሌላ ደግሞ በውስጣችንም ያለው ነገር ታውቁታላችሁ።

«አሁን ወልደ ሚካኤልን ምሕረት ብንነሣው አገር መለያየት ይጀምራል። ያኮረፈ ሁሉ በዚያው ይቀራል። የኛ መነጣጠልም በዳር ሆኖ ለሚጠባበቀው ጠላት የሚጠቅም ይሆናል። አሁንም ሁላችሁም ብትሆኑ ወልደ ሚካኤልን «ይቅር» በሉት ታረቁት

አቅርቡት። እኔም «ይቅር» ያልኩት እናንተም ይቅር ብላችሁት እንድትታረቁት ብዬ ነውና ምከሩት» ብለው ጠየቁ።

መኳንንቱም ነገሩ ከልባቸው የገባና የሚያምኑበትም መሆናቸውን ስላረጋገጡላቸው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን አስጠርተው ከመኳንንቱና ከጦር አለቆቹ ጋር አስታረቁ።
ከእርቁ በኋላ መኳንንቱና የጦር አለቆቹ ሲወጡ ራስ አርአያ ወደ አጼ ዮሐንስ ቀረብ ብለው።

«ምሕረት ማድረጉና መታረቁ ተገቢ ነው። ታዲያ ስለ መተዳደሪያውስ ምን አስበህበታል?» ብለው ጠየቋቸው።

«እርስዎ ምን ያስባሉ? ወደ አገሩ ይግባ? ወይስ ከዚህ ይሰንብት?» ብለው መልሰው ጠየቋቸው።

«አገሩን ብትሰጠው መልካም ነው። ለጊዜው ከአሉላ ሥር ሆኖ አሉላን እየጠበቀና እየረዳው ቢቆይ የሚሻል ይሆና» አሉ ራስ አርአያ።

«አሉላን ከምንድን ነው የሚጠብቀው?» አሉ አጼ ዮሐንስ በመጠራጠር ስሜት ሆነው።

«ሁልጊዜ የዋህነት አያዋጣም አሉላም ቢሆን ከቤታቸው ከገባ በኋላ የአምለሱን እጅ ከሰጠነው ወዲህ የምስማበት አንዳንድ ጉዳይ አለና ከኛ ርቆ ብቻውን ሆኖ የሚሠራውንም የሚመለከት ያስፈልገዋልና ወልደ ሚካኤልን ራስ ብለህ ከአሉላ ሥር ሆኖ እንዲጠብቀው ቢደረግ ይሻላል» አሉዋቸው።

አጼ ዮሐንስ የአጐታቸውን ምክር በልባቸው አሳደሩዋት። ወልደ ሚካኤልን «ራስ» ብለው ወደ መረብ ምላሽ ቢልኩ ለጊዜው በዚያ በኩል አገሩ ከተደላደለላቸው የማስፈራሪያ ዱላቸውን በአጠገባቸው አስቀምጠው ወንዝ የወለደውን አፈንጋጭ ቅስሙን ለመስበር አገር ለማደላደልና ለማስገበር እንደሚያመቻቸው አመኑበት። በዚህ መሠረት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን «ራስ» ብለው በራስ አሉላ ሥር ሆነው ሐማሴንን እንዲገዙ ሾሙዋቸው።

ራስ ወልደ ሚካኤልም ለአጼ ዮሐንስ ብቻ ሳይሆን ለራስ አሉላም ፍጹም ባለውለታና ፍጹም ታማኝ መሆናቸውን በመሐላ አረጋግጠው ወደ መረብ ማዶ ሲሻገሩ አሉላም በሸዋና በወሎ መካከል ሠፍረው እንዲቆዩ ታዘዙ። ራስ ወልደ ሚካኤል ሐማሴን ደርሰው ከዋና ከተማቸው ፀጋ ከገቡ በኋላ በሥልጣን ተፎካካሪያቸው ከነበሩት ወኪድባ ላይ ሸምቀው በገደሉዋቸው ደጃዝናች ኃይሉ

ቤተሰቦች እንደዚሁም እርሳቸው ኢትዮጵያን ከድተው ለግብፅ ጦር አዛዥ መግባታቸውን ሲቃወሙ በነበሩት ካህናትና ባላባቶች ላይ ጥቃት ማድረስ በመጀመራቸው ተቃዋሚዎቻቸው ወደ ዐድዋ እየገቡ «ቂም በቀል ፈጸሙብን ራሳቸውም ከግብፆች ጋር በምስጢር መላላክ ጀምረዋል የሚል አቤቱታ ወደ አጼ ዮሐንስ አስተላለፉ።

ይህም አቤቱታ ንጉሠ ነገሥቱን በብርቱው የሚያሳስብ ሆነ አሉላን እንዲቆጣጠሩ ተብለው የተሾሙት ሰውዬ እንደገና ከባድ ችግር ሊያስከትሉ እንደሚችሉ አጼ ዮሐንስ ወዲያው ተረዱት።

«ወልደ ሚካኤል ከግብፆች ጋር ተስማምተው ወደ ሐማሴን ካስገባቸው እንደገና መልሶ ለማስወጣት ያስቸግራል» ብለው በመኻል ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን እምቢተኞች ችላ ብለው በሰሜን ኢትዮጵያ በኩል ስለ ነበራቸው ሁኔታ ከራስ አሉላ ጋር ሲመካከሩበት

«ነገሩ ግልጽ እየሆነ ነው በጉስና ምፅዋ ግብፆች ይዞታ እንደሆኑ እንዲቀሩ እንግሊዞች ይፈልጋሉ። ሁለቱ መንደሮች በግብፆች እጅ መቆይታቸውን ከተስማማንላቸው ጥይትና የአጼ ቴዎድሮስ ዘውድም ጨምረው እድነሚልኩልን ፈቃደኞች መሆናቸውን ልከውብኛል። ለአንድ ሣጥን ጥይትና ሰርቀው ለወሰዱት ዘውድ ስል የአገሬን ርስት አሳልፌ የምሰጥ አይደለሁምና እንግዲህ በእነርሱ በኩል ያለው ሐሳብ ይህ ከሆነ ወልደ ሚካኤልን እንደ ለመዱት አቅፈው እሳት ሊያስጭኑብን እንደሚችሉ መገመት አይሳነንም። በመካከላችን ያለው የእርስ-በርሱ ጉዳይ ጐድቶ አይጐዳንምና የሚበቃህን ያህል ወታደርና ስንቅህን አዘጋጅተህ ወደ ሐማሴን እንድትሔድ ፈቃዴ ነውና ሐሳብህን ንገረኝ» አሉዋቸው።

«ከዚህ ሌላ ምንም ሐሳብ የለኝምና መርቀው ይላኩኝ ጌታዬ?» አሉ ራስ አሉላም።

ከዚህ በኋላ ራስ አሉላ ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት አስከትተው መረብን ተሻግረው ጉራዕ ሠፈሩ። ራስ ወልደ ሚካኤልም ሔደው ተቀበሉዋቸው። በምፅዋና በበጉስም እስከ አምስት ሺህ የሚደርስ የግብፅ ጦር ሠፍሮ ስለ ነበረ ሁኔታው እጅግ የሚያሠጋ ሆነ። በዚያ ዘመን በሐማሴንና በምፅዋ የነበሩ የውጪ አገር ተወላጆች ወደ ራስ አሉላ እየቀረቡም ሐሳባቸውን ለማወቅ ጥረት ጀመሩ። አሉላም ከእነርሱ ጋር ሲነጋገሩ «ምፅዋን ከግብፆች እጅ ነጻ አወጣታለሁ። ፈረሴእ ከቀይ ባሕር ውሃ ሳይጠጣ ከቶ አለመለስም» ኢያሉ በመናገራቸው ባለሟላቸውም

«ምፅዋን ከግብፆች ነጻ ሊያውጣት

ወደ እናት አገሩዋ እንዲመልሳት

አዞታል ዮሐንስ በጥብቅ አስጠንቅቆ

የኢትዮጵያን ወኔ ጀግንነት አስታጥቆ

`ከቀይ ባሕር ውሃ ፈረሱ ሳይጠጣ

አይቀርም አሉላ የመጣው ቢመጣ»

እያለ በማስተጋባቱ በግብፆችና በደጋፊዎቻቸው ዘንድ ከፍተኛ ሥቀቀን ፈጠረ። የውጪ አገር ተወላጆችም

«ከአሉላ እንደዚህ ያለ ቃል ከወጣ ነገሩ ከባድና በተግባር ላይ የሚውል ነው ሰውዬው ቆራጥና ፈጣን ስለሆኑ በግብፆች ላይ ብቻ ሣይሆን በሁላችንም ላይ እጃችውን መሰንዘራችው የማይቀር ነው» እያሉ ጭንቀታቸውን ማስተጋባት ጀመሩ።

በዚያን ጊዜ በጐስ በተባለችው ቀበሌ ሠፍረው የነበሩት ሚሲዮናውያን ስብከታቸውን አጼ ዮሐንስ የማይፈቅዱት ከመሆኑም በላይ በዐዋጅ የተከለከለውን የትንባሆ ተክል በእርሻ ዘርተው አልምተውትና ሕዝቡንም አስለምደውት ስለ ነበረ ራስ አሉላ በጐስን ከያዙ ሚስዮናውያኑና በተባባሪዎቻቸው ላይ ብርቱ ቅጣት ያደርሳሉ ብለው እጅግ ፈሩ።

በተለይም እንግሊዝ በምፅዋ በኩል የነበሩትን የግብፅ ወታደሮች የአሉላ ሠራዊት የደመሰሰው እንደሆነ የነበራትን የበላይነት እንደምታጣ በመገንዘብ ራስ አሉላ ወደ ምፅዋ እንዳይወርዱና ነገሩን እንዲነጋገሩበት መወትወት ጀመረች።

ራስ አሉላ ግን «ለግብፆች ጥቅምና ክብር እንግሊዞች ቢቀረቀሩም ለኢትዮጵያ ክብርና ጥቅም ደግሞ እኛ አለንላት አሉና በራስ ወልደ ሚካኤል ትእዛዝ ሥር የነበረው ሠራዊት ወደ በጐስ እንዲዘምት አዘዙ።

በከንቲባ ሻዊት የሚመራ የራስ ወልደ ሚካኤል ጦር በጐስ ገብቶ ሠፈረና ሕዝቡን ማስገበር ጀመረ። በከረን ምሽግ አድፍጠው የነበሩት የግብፅ ወታደሮችም አንድም ተቃውሞ ሳያሳዩ በጽሞና ነገሩን ተቀበሉት። ነገር ግን ይህ ጦር የግብፆችን ምሽግ ባለመካቱ ራስ ወልደ ሚካኤል «ከግብፆች ጋር ምሥጢራዊ ስምምነት አድርገው ይሆናል» የሚል ጥርጣሬ በራስ አሉላ ልብ ተሰነቀረ።

ከዚያ በፊትም «ራስ ወልደ ሚካኤል በምፅዋና በጐስ ከሚገኙት ግብፆች ጋር መላላክ ጀምረዋል» ተብሎ ለአጼ ዮሐንስ ከደረሰው ማስጠንቀቂያ ጋር ሁኔታውን ማገናዘብ ጀመሩ። በመካከሉ ታዲያ የራስ ወልደ ሚካኤል አጐት ከንቲባ ኃይሉ ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርበው ራስ ወልደ ሚካኤል ከግብፆች ጋር በምሥጢር በመላላክ ላይ መሆናቸውን ያረጋግጣሉ። ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ ደጃዝማች መስፍን ልጅ ራስ ኃይሉ መለኮትና ባላምባራስ ክፍለ ኢየሱስ ቀርበው ነገሩ እውነት መሆኑን በመሐላ ያረጋግጣሉ። ከዚህ በኋላ ራስ አሉላም ራስ ወልደ ሚካኤልን ከነልጃቸው አስይዘው በታማኞቻቸው አሳጅበው ወደ አጼ ዮሐንስ ሰድዱዋቸው። ንጉሠ ነገሥቱ ግን በራስ መልእክት ብቻ በራስ ወልደ ሚካኤል ላይ ለመፍረድ ባለመፍቀዳቸው ራስ አሉላን አስጠርተው ሁለቱንም ግራና ቀኝ አቁመው በየኑባቸው ከነልጃቸው በአባ ሰላማ ተራራ እንዲቀመጡ አዘዙ።

ቁርጠኛው አሉላ

የራስ ወልደ ሚካኤል መታሰር በግብፆች ዘንድ ያላሰቡት ዱላ ሆነ። «ዮሐንስ ካስቸገረ ወልደ ሚካኤልን ማደርጀት ነው» እያሉ ሲተማመኑባቸው ስለ ነበረ ወልደ ሚካኤል ከፊታቸው ሲሰወሩ እንበለ መጋረጃ ከአሉላ ጋር መፋጠጡ በይበልጥ አሳሳቢ ሆነባቸው። የአሉላን ብርቱ ክንድ ሊመክት የሚችል ጉልበት ከማጠናከር ሌላ አማራጭም አልነበራቸውም።

የአሉላ ጦር ከረን የሚገኘውን የግብፅ ምሽግ ከያዘ ወደ ምፅዋም ሆነ ወደ አሰላ ሊወረወር እንደሚችል በይበልጥ የተረዱት ደግሞ እንግሊዞች ነበሩ። በእርግጥም አሉላ ያን እጅግ አስፈላጊ የነበረ ምሽግ ከያዙ እንግሊዝ በግብፅ ላይ ታዝላ ይዛው የነበረውን ጥቅምና ክብር ወደ ማጣቱ ልትደርስ ሆነ። ስለዚህ ከዚያ ውድቀት ላይ ከመድረሱዋ በፊት ነገሩን በዲፕሎማሲ ማለዘቡን ሁለቱም ወገኖች ስለ አመኑበት የሱዳን ጠቅላይ አገረ ገዥ የነበረው ጐርደን ከራስ አሉላ ጋር ለመነጋገር እንዲችል ፈቃድ የሚጠይቅ ደብዳቤ ጻፈላቸው። እርሳቸውም ፈቃደኝነታቸውን ስለ አስታጠቁት እርሳቸው ወደ ነበሩበት ጉራዕ ወደ ተባለው መንደር ሔደ።

ራስ አሉላ ጐርደንን ተቀብለው ሲያነጋግሩት

«ምንም እንኳን ንጉሠ ነገሥቱ የከለከሉም ቢሆን ትንባሆዎን ቢምጉ ቅር አይለኝም» አሉት ፈገግታቸውን ጭምር እየጋበዙት።

«ስለ ነሳ አስተሳሰብዎና በሱሰኛነቴም እንዳልቸገርብዎ ስለ አሰቡልኝ ከልብ አመሰግናለሁ» አለ ጐርዶንም ከፍ ባለ ትሕትና።

«እንግዲህ ወደ ዋናው ወደ መጡበት ጉዳይ ከመግባታችን በፊት አመጣጥዎ ከእንግሊዝ መንግሥት መሆኑን እንዲያረጋግጡልኝ እፈልጋሉ» አሉትና ጥንቂት ቆይተው ደግሞ «እንደ ተረዳሁት የእንግሊዝ መንግሥት ባለሥልጣን ነዎት» ብለው አተኮሩበት። የጐርደን ድንጋጤ ከፊቱና ከሁኔታው ላይ በጉልህ መከሰት ጀመረ። «ይሰነዘርብኛል» ብሎ ያላሰበበት ጥያቄ ነበር። ለደቂቃዎች ያህል አንገቱን አቀርቅሮ ቆየና

«የለም የእግሊዝ መንግሥት መልእክተኛ አይደለሁም የመጣሁት የቀዲብ ኢስማኤል መልእተኛ ሆኘ ነው» ብሎ መለሰላቸው።

የአሉላ ፍላጎት ደግሞ ከቀዲቡ ጋር ሳይሆን ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ለመነጋገር ነበር። ከዚህ ሌላ ደግሞ ጐርደን ቀደም ሲል በግብፃዊው መኰንን እጅ የላከላቸውን ሐሳብ ያልተስማሙበት ነበር። የእንግሊዝ መልእክተኛ ያለመሆኑ ካረጋገጡላቸው በኋላ ፊገግታቸው ቅጭም እያለ መንፈሳቸው እየቀዘቀዘ ሔደ። «የቀዲብ መልእክተኛማ ሆነው ከመጡ ምን ቁም ነገር ላገኝበት ነው የምንነጋገረው?» ብለው ፊታቸውን ኮስተር አደረጉበት። እንዲያውም የጥርጣሬ መንፈስ እየወረራቸው መጣ። ጐርደን ሲሰልላቸው እንደ ሔደም አድርገው ተመለከቱ። በመካከላቸው ከባድ ዝምታ ገብቶ ፈነቃቀላቸውና ሐሳባቸውን አራራቀው።

«ለነገር ነገር ከንጉሡ ነገሥቱ ጋር ለመነጋገር የሚፈልጉ ከሆነ ወደዚያው እልክልዎታለሁ። በበኩሌ ግን እስከ አራትና አምስት ወራት ድረስ ወደ ምፅዋ ወታደር የማሳዘምት መሆኔን አረጋግጥልዎታለሁ። እስከዚያ ድረስ ነገሩ በሰላም የሚያልቅ ከሆነ ግብፅ ጉልበት አለኝ ብላ የያዘችባትን ግዛቷን ለማስመለስ ኢትዮጵያ ደጀ ጠኝ አትሆንም» አሉት።

ነገሩ በዚህ አበቃ። ጐርደንም ቢቸግርው አጼ ዮሐንስ ደግሞ ለማነጋገር ወደ ደብረ ታቦር ተሻገረ። በቂ ስንቅና ጠባቂም ተሰጥቶ ነበር። ራስ አሉላ ጐርደንን ከሸኙ በኋላ ዋና ዋናዎቹን የጦር አለቆች ሰብሰባው ለማይቀረው ጦርነት መመካከር ጀመሩ።

«ከእንግሊዞች በኩል ደጋግሞ የቀረበልን ሐሳብ ግብፆችን አትንኩብን በጐስንና ምፅዋን አትንኩባቸው ነው። እንግዲህ ምኞታቸው ይህ ከሆነ እኛ ደግሞ የኢትዮጵያን ዳር ድንበር «ትላንት ካንድየም ሁለት ጊዜ ደጋግመን ክንዳችንን ላቀመሰ ናቸው ግብፆች ቀርቶ ከእነርሱ የላቀም ባለ ጉልበትና ባለ ወኔ ቢመጣ አሳልፈን የምንሰጥ አይደለንም።

ከኛ በፊት ለዚህች አገር ክብርና ድንበር ከቱርክ ጋር የተጋደሉት ወገኖቻችን አጥንት እሾህ ሆኖ ይወጋልና» ነው።

ስለዚህ እንግዲህ በጕስንና ምፅዋን ለማስለቀቅ መዘጋጀት ሊኖርብህ ነው። ሁለቱም ቀበሌዎች ቆላማዎች ስለሆኑ ወታደር በውሃ ጥም እንዳይጎዳ መጠንቀቅ ሁለቱም ቀበሌዎች ቆላማዎች ስለሆኑ ኮቴዎችን እንዳይታወቅ የፊቱና የኋላው ቅርፅ አንድ ዐይነት የሆነ ጥልፍልፍ ጫማ በብዛት ማስፋት ለዚህ የሚሆን ቆዳ በአያሌው እንዲገዛ ሰፊዎችም ከያለበት እንዲጠሩ በበጕስም ሆነ በምፅዋ የሠፈረውን የግብፅን ጦር ምሽጐችን መግቢያና መውጫቸውን ወደ ምሽጐቹም የሚያስገቡትን መንገዶች የጦሩን ሁናቴ እነዚህን ቀስ ብለው ነጋዴ ገበሬና መንገደኛ ተመስለው አጥንተው የሚያስታውቁን ሰዎች መላክ ያስፈልገናልና በፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ አማካይነት ተመካከራችሁ ሥራውንም ተከፋፍላችሁ እንድትጀምሩ አደራዬን ጥየባችኋለሁ። ሌላ ሐሳብ ካላችሁም ንገሩልኝና ልስማው» አሉላ ራስ አሉላ ታማኞች የጦር አለቆቻቸውን በጉጉት ተራ በተራ እየተመለካከቱ።

የጦር አለቆች ለመጠነኛ ጊዜ እርስ በርሳቸው ሲተያዩ ቆዩና ብላታ ገብሩ አባ ጨቁን ተነሥተው

«ያስብነውንና የተነጋገርነውን እስከ ዛሬ ደብቀንዎት አናውቅም። ዛሬም ባንነግርዎ ሕሊናችን ይወቅሰናል አምላክዎም ይፈርድብናል። ትላንትና በአለንጋ እየገረፍን ያባረርናቸው ግብፆች በሀገራችን መሬት ላይ ውለው ሲያድሩ «ጌታችን እንዴት አስችሏቸው ዝም አሉዋቸው?» እያልን ስናማዎ? ነበር። «እንዲህማ ከሆነ ትላንትና ያ-ሁሉ ጀግና ለምን ወደቀ?» እያልን አዝነን ነበር። አሁንም ጌታ ፊታውራሪ ሳይውሉ ሳያድሩ ይሰበሰቡና የሚሆነውን ነገር አዘጋጅተን እንነሣለን?» አሉላ ተቀመጠ። ብላታ የከሰላ ገዥና የራስ አሉላ የጦር አበጋዝ በመሆናቸው ሁልጊዜም ቢሆን ቀድመው የሚናገሩና ሐሳባቸውም በራስ ዘንድ ተቀባይነት የሚያገኝ ነው። ቀጥለው ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ተነሡና «አሁን ብላታ ከተናገረው ሌላ የምጨምርበት የለኝም። የሁላችንንም ሐሳብ ተናግሮታል። ከዚህ በፊት በመጀመሪያ ከግብፆች ጋር ጦርነት ከመግጠማችን ቀደም ብሎ በጠላቶቻችን ምሽግ አካባቢ ተዛውረው የነገሩን ፍሬ ሐሳብ አጥንተው እንዲነጋገሩ ጌታዬ ልከዋቸው የነበሩት ሰዎች የተመሰገኑ ልባሞች ስለነበሩ ማለፊያ ወሬ ነግረውን የሚያኮራ ሙያ ተሠርቶበታል። ዛሬስ እነዚያኑ ሰዎች ወደ በጕስና ምፅዋ ብንልካቸው አይሻልም?» ብለው ጠየቁ።

ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ የራስ አሉላ ልጅ ባልና በሥልታን ተዋረዱም እንደ ራስ አሉላ ሆነው የሚገመቱና የሚያስተዳድሩም ስለ ነበሩ በመኳንንቱና በጦር አበጋዙ ዘንድ የሚከበሩ ናቸው።

«አየህ ፊታውራሪ» አሉ ራስ አሉላ በታማኝነታቸውና በአስተዋይነታቸው የሚመኩባቸውን እየተመለከቱ

«አየህ ፊታውራሪ? ሐሳብህ ማለፊያ ነው። ግን አንድ የተሳተህ ጉዳይ አለ። በፊት የግብፆችን ምሽግና ሠፈር አጥንተው እንዲመለሱ ልከናቸው የነበሩት ተመልካቾች ከኛው ጋር ከተንቤን የመጡ ነበሩ። እግዚአብሔር ረድቶት ያን የመሰለ ከተንቤን የመጡ ነበሩ። እግዚአብሔር ረድቶን ያን የመሰለ ፍሬ ያለው ነገር አመጡልን እንጂ በማያውቁት አገርና ሕዝብ መካከል መላክም አስቸጋሪ ነበር። አሁን እነዚያኑ ሰዎች መልሰን ወደ በጐስና ምፅዋ ብንሰዳቸው ላይሳካልን ይችላልና ካካባቢው ተወላጅ ደኅና ደኅና ሰዎች አልፈላጐና ባይሆን ከፊተኞቹ ተመልካቾች ጋር አብረው እንዲሔዱ ማድረግ ነው የሚሻለው። ወደ ሁለቱም ወረዳዎች የሚላኩት ደግሞ እንዳይጠረጠሩ እስላሞች ቢሆኑ ያለበለዚያ ደግሞ እንዳይጠረጠሩ እስላሞች ቢሆኑ ያለበለዚያ ደግሞ እንደ እስላሞች የሚለብሱ ቢሆን ይመረጣልና እስቲ ተነጋገሩበት?» አሉ።

የበጐስ አካባቢ ነዋሪዎችን ግብፆች እየታለሉ የእነርሱም ተከታዮች ለማድረግ እየጣሩ ነውና እሺ ይሉን ይሆን?» አሉ ብላታ ገብሩ። «አዎ ግብፆች ሰብከውና አስፈራርተው የእነርሱ ረዳቶች ያደረጉዋቸውና ሃይማኖታቸውንም ያስካዱዋቸው መኖራቸው ባይካድም በእነርሱ ወጥመድ ያልገቡ አገራቸውን የሚወዱና ያልበደሉ እስላሞችም በብዛት አሉ። በተለይም እዚህ ከገባን ወዲህ በጭንቀትና በችግር የተነሳ ከእምነቱ ተዛብቶ የነበረው ሁሉ ተረጋግቷል። መንግሥት ጠንከር ሲል ሕዝቡም ይተባበራልና ይህን ያለ መዘንጋት ነው። የሆነ ሆኖ ልዩ ተመልካች የመላኩን ጉዳይ በመጀመሪያ የምናስብበትና በቅድሚያም ውጤቱን የምንፈልገው ነው» አሉ ራስ አሉላ።

ከዚህ ቀጥሎ በጐስንና ምፅዋን ከግብፆች እጅ ፈልቅቀው ለማውጣት የሚያስላቸውን ስልትና ዝጅግት ማቀላጠፍ እንደ ጀመሩ ቀደም ብሎ ጅዳ ውስጥ በቆንሲልነት ሲሠራ ቆይቶ በኋላ በንግድ ሥራ ላይ ተሠማርቶ የነበረ አውግስቶስ ዋይልድ የተባለ እንግሊዛዊ ራስ አሉላን ለማነጋገር ስለ ፈለገ እንዲገባ የፈቃድ መጠየቂያ ደብዳቤ ላከላቸው።

ዋይልድ የኢትዮጵያን ሁኔታ በሚገባ ያወቀና ደጋፊም ስለ ነበረ በዲፕሎማቲክ ሙያው ላይ የሚሠራ እንጂ በንግድ ተግባር ላይ የተሠማራ መሆኑን ስላላወቁ

ጥያቄውን ተቀብለው ቢያነጋግሩት ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንደሚረዳ በመተማመን የጠየቀውን ፈቃድ ሰጡትና ገሥግሶ አዲ ተከላይ ድረስ ሔደ። እርሱም የኢትዮጵያን ጉዳይ በቀጥታ ለእንግሊዝ ንግሥት ቪክቶሪያ ሊያስተላልፍ እንደሚችል ስላረጋገጠላቸው ውይይቱን ሲጀምሩ ራስ አሉላ «ግብፅ በሀገራችን ውስጥ ጦር አሥፍራ በሕዝብ ላይ ግፍ መሥራቷን እንደ ቀጠለች ናት። የክርስትናንም ሃይማኖት እያጠፋች ነው። ወደ ኢትዮጵያም ጳጳጵ እንዳይመጣ ከልክላለች። በዚህ የተነሣ ከግብፅ ጋር መነጋገሩንና መዋዋሉንም ትተነዋል እና...» ብለው ራስ አሉላ ንግግራቸውን ሳያጠቃልሉ ዋይልድ ጣልቃ ገባና

«አገርዎ የሚገባትን ካሣ ተቀብላ በጐስን ብትለቅስ?» ብሎ ንግግር ሲጀምር ራስ አሉላም ሐሳቡን ቀምተው

«እቲ አንድ ነገር መልሼ ልጠይቅህ?» አሉና የሰፊውን ግንባራቸውን ቆዳ ሰብስበው ዐይናቸውን ተከሉበትና

«ቻይና ከሕንድ አገር አንዱን ግዛት ይዛ ግምቱን ገንዘብ ልክፈል ብትል አገርህ እንግሊዝ ትስማማለች?» አሉት።

ዋይልድ መልስ አልነበረውምና አንገቱን ደፍቶ ዐይኖቹን ከወለሉ ላይ ተክሎ ዝም አለ።

«እኮ እንግሊዝ ይህን ጉዳይ ትስማማበታለች?» አሉ ራስ አሉላም እንዳፈጠጡበት።

«ገባኝ ነገሩ ገብቶኛል» አለ ዋይልድ እንዳቀረቀረ።

«ታዲያ ይህንኑ ለመንግሥትህ ልታሳውቅልኝ ትችላለህ?» አሉ ራስ አሉላ።

«የማውቀውን ያህል ሐሳብዎን አብራርቼ ወደ መንግሥት አስታውቃለሁ» እሳቸውና ሰነባብቶ ተመለሰ። ዋይልድ ጉዳዩን ወደ ለንደን ቢያስተላልፍም መንግሥት ሳይወክለውና ሳይፈቅድለትም የገባበት ጉዳይ ስለ ነበረ ተቀባይነት አላገኘም። እንዲያውም ሁለተኛ እንደዚያ የመሳሰሉ የመንግሥታት ጉዳዮች ውስጥ እንዳይገባ ተከለከለ። ከዚያ በኋላ ግን የሰሜን ኢትዮጵያ ጉዳይ ለእንግሊዝ መንግሥት ጭላንጭሉ የተዘጋበት ሆነ።

ግብፆች በጐስና ምፅዋ ከእጃቸው እንዳይወጡባቸው በተከላካይነቱ መድበዋቸው የነበሩት ራስ ወልደ ሚካኤል ከነልጃቸው ከታሰሩባቸው በኋላ ነገሩን በዲፕሎማሲ ለማስታመምና ይዞታቸውን ለማጠናከር አቅደውት የነበረው ደግሞ

በእንግሊዞች ላይ ነበር። ግን በጐንደርና በዋይልድ አማካይነት ተጀምሮ የነበረው ጥረት በመክሸፉ ግብፆች ሌላ መጠለያ በማጣታቸው ለጦርነት ማዘጋጀቱ ግዴታቸው መሆኑን አመኑበት። ምንም እንኳን ለጦርነቱ ራስ አሉላ ቢዘጋጁበትም ቅሉ በመኻል ኢትዮጵያ የነበረው የሥልጣንና የዘውድ ሽኩቻ አጼ ዮሐንስን ከቤጌምድርና ከወሎ አካባቢ እንዳይርቁ ስለ አስገደዳቸው ራስ አሉላም ወደ ደብረ ታቦር መመላለስና ትግራይም ውስጥ ሆነው የንጉሠ ነገሥቱ አልጋ የመጠበቅ ኃላፊነትም ስለነበራቸው ሐማሴንን በጦር አበጋዞቻቸው እያስጠበቁ እርሳቸው በዐድዋና በመቀሌ ተቀማጭ ለመሆኑ ተገደዱ።

በዚህ ምክንያት የተንሣም በግብፆች ላይ ጦር ለመወርወር ቸኩሎ የነበረው የአሉላ ክንድ እየቆየ እየበረደ ሔደ። ገና ከመጀመሪያው ከተንቤን ወጥተው አብረዋቸው ክፉውንም ደጉንም ሲካፍሉዋቸ የነበሩትን ታማኛቸውና የእርሳቸውንም ፈለግ በመከተል ረገድ የማያወላውሉት ብላታ ገብሩ አባ ጨቁን የአሉላ ቀኝ እጅ ከሆኑ በኋላ ከመረብ ምላሽ የነበሩትን ተቃዋሚዎች እየተከታተሉ ማጥፋትና ወደ በጐስም ብቅ እያሉ ግብር ቢያስገብሩም ቅሉ በከረን የነበረውን የግብፆች ምሽግ ግን ለመስበር የማያመች ሆኖባቸው ነበር።

ከዚያ ሌላ ደግሞ የአካለ ጉዛይ ባላባት ባሕታ ሐጐስ አጼ ዮሐንስን ከድተው ሸፈቱ። የሁኔታው ከባድነት ደግሞ ንጉሠ ነገሥቱና ራስ አሉላን እያሳሰባቸው በመምጣቱ በተለይም ግብፆች እስልምና ለማስፋፋት የጀመሩት ዘመቻ እንደዚሁም በሐማሴን የነበሩት ሚሲዮናውያን ግብፆች በመርዳት ያደርጉት የነበረው ጥረት የሚያባብሰው መሆኑን የተረዱት አጼ ዮሐንስ ራስ አሉላን ወደ ግዛታቸው እንዲመለሱና ሁኔታውን በጥብቅ እንዲቆጣጠሩ አዘዙዋቸው። ራስ አሉላም ወደ ግዛታቸው እንደ ተመለሱ የግብፆች ተከታዮችና ደጋፊዎች የነበሩትን ሚሲዮናውያን ስብከትና እንቅስቃሴዎች አዘውትረው መቆጣጠር ጀመሩ። በዚያም ጊዜ በየሚሲዮናውያኑ የነበሩትን ኢትዮጵያውያን እየለቀሙ «እውነተኛውን የኢትዮጵያ ሃይማኖት ዕውቁ ተማሩ» እያሉ ወደ ደብረ ቢዘን ገዳም ያስገቡዋአቸው ጀመር። ቀጥለውም አንዳንዶቹን እንደ ስዊድን ሚሲዮን የመሳሰሉትን ዘጉ። በዚህ ጊዜ ምፅዋ የነበረው ፈረንሣዩ ቆንሲል ወደ ራስ አሉላ ሒዶ «በሚሲዮኖቹ ላይ የተጀመረው ቁጥጥር መነሣት ይገባዋል» አላቸው። ራስ አሉላም የለበጣ ፈገግታችውን እያሳዩት

«ታዲያ ከዚህ ከጠበቀባቸው ወደ ሀገርዎ ወስደው ለምን አያፍሩዋቸውም?» እርሱም ቀጠል አድርጐ

«በበጐስም ሆነ በምፅዋ የሚኖሩት ሚስዮናውያን የወንጌል መልእክተኞች ስለሆኑ የኢትዮጵያን የበላይነት እንዲያውቁና ግብርም እንዲከፍሉ መጠየቃቸው አግባብ አይመስለኝምና ትእዛዝዎን እዲሰርዙ ላሳስብዎ እወዳለሁ» አላቸው።

«ስሙኝ ወይ ሙሴ? ይህን ሊነግሩኝ ከምጥዋ ድረስ መምጣትዎ ያሥቀኛል? የእነርሱ ወንጌል ሰባኪነት ማለት ከግብፅ ጦር ጋር መተባበር ማለት ነው? ወንበዴ ማብላትና ማጠጣት ትንባሆ እየዞሩ ለሕዝብ ማስተማር ሕዝብን ሱስ ማስለመድ ነው? እነዚህን ነው የወንጌል መልእክተኞች የሚሉዋቸው? የኢትዮጵያን የበላይነት ካላወቁ እኛም አናውቃቸውምና የሚያውቋቸሁና የምታውቋቸው ውሰዷቸው» አሉት።

«ነገሩ እየገፋ ከሔደኮ ግጭት እንዳይነሣ ያሠጋል?» አላቸው።

«ለግጭቱ ቀርቶ ለጦርነትም ቢሆን አንሠጋበትም» አሉት ፈረንሣዊው ዲፕሎማት መልስ አልነበረውምና

«ለማንኛውም ብታስቡበት አይከፋም» ብሏቸው ሲወጣ

«ስላሰብንበትኮ ነው እናንተን የከፋችሁ?» ብለው አሰናብቱት።

የግብፅ ጦር ሰፍሮበት የነበረው የበጐስና የአካቢው ሕዝብ በግብፅ ስብከትና አስገዳጅነት የተነሣ የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ ከመሆኑም ሌላ ለኢትዮጵያ መንግሥት ተገቢውን ግብር እንዳይከፍል ግብፆች ይቆጣጠሩት ነበር። ራስ አሉላ ደግሞ የበጐስም ሆነ ምፅዋ ነዋሪና ሚሲዮናውያን ጭምር የኢትዮጵያን ዜግነት እንዲያከብሩ እንዲገብሩ አጥብቀው የሚጥሩበት ጉዳያቸው ስለ ነበረ ይህንኑ ለማረጋገጥ ሲሉም ቁጥሩ ከዐሥር ሁለት ሺህ በላይ የሆነ ጦር አዘጋጅተውና አስታጥቀው ወደ ቀበሌው ዘመቱ።

በመጀመሪያም በከረንም ምሽግ የነበረው የግብፅ ጦር እንዳይከላከል የአንድ ሻለቃ ጦር በር በሮቹን ይዞ እንዲዘጋበት አደረጉ።

ቀጥሎም በራሳቸው የሚመራው ዋናው ጦር ደግሞ የሐልሐልን ተራራዎች ያዘ። ከዚያም በኋላ ጦሩ እየተከፋፈለ የሐባብን የበኒዓምርን የመሳንሳና የባርካን አካባቢ እንደዚሁም የምዕራባዊውን ቆላ በቁጥጥር ሥር አደረገ። እንደዚያ ድርገው ሠራዊታቸውን በየቦታው ካሰፈሩ በኋላ «ማነኛውም ሰው በአገር ተወላጅም ሆነ ባዕድ የኢትዮጵያን የበላይነት አምኖ ግብሩን እንዲከፍል» ሲሉ ትእዛዝ አስተላለፉ። እንደ ታዘዘውም ሕዝቡም ሆነ ሚሲዮናውያኑ ቀጥ ብለው ግብሩን መከፈል ጀመሩ።

በዚህ ጊዜ በከረን ምሽግ ውስጥ የነበረው የግብፅ ጦር አዛዥ ራሽድ ፓሻ «ሕዝቡን ከሚያስገብሩ ለምን እስከ ምሽጉ ድረስ መጥተው ከኔ ጋር ጦርነት አይገጥሙኝም?» ብሎ ላከባቸው።

በዚህ መልእክት አሉላ አልተበሳጩም አላዘኑም እንዲያውም ክትክት ብለው ሣቁና
«አገሩና ሕዝቡ የግብፅ ግዛት ነው እያልክ ስትፎልል የኖርክ አንተ አይደለህም? ሕዝቡ የኢትዮጵያዊነቱን ዐውቆ ግብር እንዳይከፍል ስትከለክለው የኖርከውስ አንተ አይደለህም? አሁን ደግሞ እንደ ምስጥ መሬት ውስጥ ገብተህ ከምታደፍጥ ወንድነቱና ወኔው ካለህ ለምን ወጥተህ አትከላከልም? እጠብቅሃለሁ ብቅ ብለህ ወንድነትህን አሳየን» ብለው ላኩበት።

የራስ አሉላ ሠራዊት የሠፈረበት ቦታና የርሳቸውም ቆራጥነት የሚያንቀሳቅሰው መሆኑን የተረዳው ግብፃዊው የጦር አዛዥ ምፅዋ ከነበረው የግብፅ ጦር አዛዥ ጋር ተላልኮ ቁጥሩ ሰባት ሺህ የሚሆን በሚገባ የሠለጠነና የታጠቀ ጦር ለዕርዳታ እንዲከላከል አደረገ። ያንም ጦር ቀደም ብለው አኩርፈው እይሸፈቱት ባሕታ ሐጎስ እየመሩ ይዘውለት ከደረሱ በኋላ በአንሰባ ሸለቆዎችና ተራራዎ እንዲሰፍር ተደረገ። የግብፅ ጦር በእነዚያ ቦታዎች እንዲሰፍር የተደረገው ራስ አሉላ ከምዕራባዊ ቆላ አካባቢ ወደ ደጋው ሲወጡ ከቦ ለመግጠም ነበር።

ራስ አሉላ ግን የግብፅን ጦ እንቅስቃሴና ሁኔታውን የሚያከታተሉ ልዩ ተመልካቶች አስማርተው ነበርና የደረሳቸውን ጥቆማ ከሁኔታው ጋር አገናዝበው ከምዕራባዊው ቆላ ወደ ደጋው ሐማሴን ሲመለሱ የግብፅ ጦር ባልጠረጠረበት አቅጣጫ ተጉዘው ፀአዘጋ ላይ ሠፈሩ።

ራስ አሉላ ከደጋው ሐማሴን ተነሥተው የአንሰባን ወንዝ ተሻግረው ከረንን ዐልፈው ከሐልሐል ተራራዎች ላይ ሠፈረው ሕዝቡን አረጋግተውና አስገብረው በከረን ምሽግ የነበረው የግብፅ ጦር የዘረጋባቸውን ወጥመድ ተራምደው እንደ ገና ወደ ፀአዘጋ የተመለሱበትን ዘዴና ቀልጣፋነት የተመለከቱ አውሮፓውያን እጅግ ሲያደንቁዋቸው የግብፅ ጦር አዛዥ ግን አንጀቱ አረረ። ናላውም ዞረ። በዚያ ወጥመድ አሉላን ከፈጠረቀ በኋላ ሐማሴንን ሙሉ በሙሉ ለመያዝ ጓጉቶ ነበር!

ራስ አሉላ ከግብፅ ወጥመድ ካመለጡም በኋላ ሠራዊታቸውን በልዩ ልዩ አቅጣጫዎችና ስልቶች ወደ ምዕራባዊ ቆላ እያዘመቱ ከመቄጣጠርና ከማስገበር አልተገኙም። የግብስጽ ጦርም ከምሽጉ ውስጥ ተቀብሮ ሁኔታውን ከመመልከት በቀር

ምንም ሊያደርግ አልተቻለውም ነበር። ራስ አሉላ በከረንም ሆነ በምፅዋ የነበረው የግብፅ ጦር ከምሽግ አሉላ ለመግጠም እንደ ማይደፍር ካረጋገጡ በኋላ ደግሞ

«ግብፅ በስርቆት ከሠፈረችበት ግዛት ካልወጣች ምፅዋንና ካርቱምን በጦር ኃይል እይዛለሁ» እያሉ ማስፈራራት ጀመሩ።

እንዲያውም ይባስ ብሎ ከከረን ከተማ በስተምሥራቅ በኩል ወደ ምትገኘው የደብረ ሲና ገዳም ሒደው ዐዋጅ አስነግረው ሕዝቡ ለመንግሥት የሚከፍለውን ግብር ለገዳሙ እንዲከፍል ወስነው ለገዳሙ መነኮሳትም አስፈላጊውን ድጋፍና ርዳታ አድርገው ወደ ፀአዘጋ በመመለሳቸው በከረን ምሽግ የነበረው የግብፅ ጦር የመቈታጠር ኃይሉ ቅስሙ መሰበሩን ሕዝቡ በመገንዘቡ በኢትዮጵያዊነቱ ኮራበት።

ከግብፆች መስረግ በፊት በጐስንና አካባቢውን ቱርኮች ከመያዛቸው ቀደም ብለው ምዕራባዊ ቆላ ማለትም ከረን ሳህል ባርካና ከሰላ የሚባሉት ወረዳዎች የክርስትናን ሃይማኖት የሚከተል ሕዝብ በብዛት ነበረባቸው። በተለይም ቢለን ማርያ ቤት «ታውቀ ቤት ታርቀ» የሚባሉት ጐሳዎች ከሥር ከመሠረታቸው ክርስቲያኖች ነበሩ። በዐሥራ ሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ ቱርኮች የቀይ ባሕርን አካባቢ መያዝ ከጀመሩና ከሰሜን ኢትዮጵያም መግባት ከጀመሩ ወዲህ ግን የእስልምናን ሃይማኖት ለማስፋፋት ቀይሰውት በነበረው ስልትና ባወጡትም ጥብቅ ትእዛዝ የተነሣ ከላይ በተጠቀሱት አካባቢዎች ሠፍረው የነበሩት ጐሳዎች የእስልምናን ሃይማኖት መከተል ጀመሩ።

የቱርክ መንግሥት ኃይል እየደከመ መጥቶ በቁጥጥር ሥር የነበሩትን አገሮች እየለቀቀ ሲሔድ በቀይ ባሕርም ሆነ በምዕራባዊው ቆላ በኩል ግብፆች መግባት ጀመሩ። ወዲያውም በቁጥጥራቸው ሥር የገባው ሕዝብ ሃይማኖቱን እንዲለውጥ በማስገደዳቸው በአካባቢው የነበረው የተከታያቸው ወገን ቁጥር እያደገ ሔደ። ቢሆንም ራስ አሉላ ደብረ ሲና ከተባለችው ገዳም ድረስ ሔደው ያሰሙት ዐዋጅና የሰጡትም ድጋፍ የክርስቲያኑን ሕዝብ እምነት እያጠነከረው መሔዱን ግብፆች ስለ ተረዱት ቅስሙን ለመስበር ሲሉ በራስ ወልደ ሚካኤል ምትክ ከጉያቸው ተወትፈውላቸው የነበሩትን ባሕታ ሐጐስን በቂ ወታደር ሰጥተው የደብረ ሲናን ገዳም እንዲያጠፉላቸው ላኩዋቸው።

ባሕታ ሐጐስም እንደ ታዘዙት ወደ ገዳሙ ሔደው ገዳሙን አቃጥለውና ዘርፈው ቀሳውስቱን ፈጅተው ተመሱላቸው። ራስ አሉላ ነገሩን እንደ ሰሙ «አገር ስንቱን ታፈራለች?» ብለው ምርር ብለው አዘኑ። ነገሩም ግብፆች እጅግ ስላስደሰታቸው «ከአሉላ ጋር ከመፋጠጥ በሽፍቶች ማስጨነቅ» የሚል ስልት ቀየሱና በምፅዋ በኩልም

እንደ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ወይም እንደ ባሕታ ሐጐስ የመሳሰሉ ያኮረፉ ባላባቶችና የሃይማኖት ተጠሪዎች መሰብሰብ ማሠልጠንና መርዳት ጀመሩ።

ራስ አሉላ የራስ አርአያ ድምፁ የቤት አሽከር በነበሩበት ጊዜ በዕለት ጥል ግብግብ ገጥሟቸው ከመሬት የደባለቁት የድሮው «የጌታቸው ልጅ» ደበበ አርአያ አጐቴ አጼ ዮሐንስ የፊታውራሪነት ማዕረግ እንጂ ከዚያ ላቅ ያለ ሹመት ስላልሰጡት በዚሁ አኩርፎ ኮብልሎ አሳውርታ ውስጥ ገብቶ

«እኔ የራስ አርአያ ልጅ ነኝ። ወንድሜ አጼ ዮሐንስ የአባቴን ግዛት ስለቀማኝ በዚሁ ተጣልቼ መጥቻለሁ። የኔን መሸፈት የሰሙ መኳንንትና ባላባቶችም ወደኔ እየመጡ ናቸው። ከንጉሥ ነገሥቱ ጋር የሚቀር አንድም መኳንንት አይኖርምና እናንተ እንድትረዱኝ መጥቻለሁ» ብሎ ምፅዋ ለነበረው የግብፅ ወኪል መልእክተኛ ሰደደ። ይህም ነገር ለግብፆች ታላቅ የምሥራች ሆነ።

ለደበበ አርአያ የሚፈለገውን ሁሉ እየሰጡ ራስ አሉላን መቋቋምና ማስቸገር የሚፈልጉትን ውጤት እንደሚያስገኝላቸው የተረዱት ግብፆች በወቅቱ ያሰቡትን ሁሉ በተግባር ለማዋል አመች ሆነላቸው። ባሕታ ሐጎስና ደበበ የሚሠሩትን አሳፋሪ ሥራ ራስ አሉላ እንደ ሰሙ «ግብፆች ዛሬም አንድ አውራ ዶሮና አንድ ቡችላ አገኙ?» ብለው ተካከዙና

«ግዴለም አውራ ዶሮውን በጥሬ ቡችላዋና በወተት አባ ብየ እይዛቸዋለሁ» አሉ።

ሁለቱን ከጠላት ጉያ የተሸጎጡትን «አውራ ዶሮና ቡችላ» ለመያዝ በሚያውጠነጥኑበት ወቅት በረድ ብሎ የነበረው የመኻል ኢትዮጵያ ደግሞ እንደገና መገንፈል ስለ ጀመረ አጼ ዮሐንስም የማስፈራሪያ ዱላቸውን ከሰሜን ወደ መኻል አገር አዛወሩ።

የችግሩ መነሾ እንዲህ ነበር። ቀደም ብሎ አጼ ዮሐንስ የጐጃምን ራስ አዳል «ተክለ ሃይማኖት» ብለው ሠይመው የንጉሥነት ማዕረግና ጐጃምን ሰጥተዋቸው ሁኔታው ተረጋግቶ ነበር። በመካከሉ ንጉሥ ምኒልክ እንደገና አሻፈረኝ ብለው ተነሡና ከንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ጋር እምባቦ ላይ ጥርነት ገጥመው አሸንፈው ገሚስ ጐጃምን ያዙ። ይህም ነገር አጼ ዮሐንስ አጅግ ስለ አሳሰባቸው መኳንንቶቻቸውንና የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው

«ምኒልክ የገባው ቃል እያፈረሰ ከትእዛዜም እየወጣና እየጎለበተም መጣ። ከዚህ ቀደም ባሳየው አሻፈረኝነት ፈጥኘ ጦር አላዘመትኩበትም ነበር። ለክፉ ቀን የሚሆን የውጭ ጠላት ሲመጣ የሚመከቱ ጀግኖች በኔና በርሱ ወገን ሆነው እንዳይተላለቁ

የጀግኖች ደም በከንቱ እንዳይፈስ በማለት የሃይማኖት አባቶች በመካከላችን እንዲገቡ አድርጌ ነገሩ ደስ በሚያሰኝ መንፈስ እልባት አግኝቶ ነበር።

«አሁን ደግሞ ይኸውና እንዲህ ያለ ድፍረት ፈጸመ። የጠላሁት የአንዲት እናት ልጆች ደም በከንቱ መፍሰስ የማይቀር ሊሆን ነው። እንግዲህ እናንተም ምከሩበትና የሚሆነውን አመልክቱልኝ» ብለው አስታወቁዋቸው።

«እንደዚህ የሆነበት ምክንያቱሳ ታውቋል?» አሉ ራስ አርአያ

«አኮረፍኩ ብሎ ነዋ!» አሉ አጼ ዮሐንስ።

«በምን የተነሣ?»

«ግዛቴ ተቆርጦ ለተከለ ሃይማኖት ለምን ተሰጠብኝ ብሎ!»

«እህ አወይ ሞኝነት» ብለው ራስ አርአያ ለጥቂት ጊዜ በዝምታ ታፍነው ቆዩና

«ይህስ ቢሆን መች የሚያስኮርፍ ነበር? ለሁላችንስ ቢልክብን በእርጋታ ሊሆን ይችላል አልነበረም? አሁንም እንዳልከው የአንዲት እናት ልጆች ደም ከምናፋስስ እነዚያኑ የፊተኞቹን ሰዎች መልሶ መላክና ነገሩ በእርቅ እንዲያልቅ ማድረግ ነው። ደም ለማፋሰስ ያለ መቸኮሉ ተገቢ ነው» አሉ።

ቀጠል አድርገው ደግሞ ራስ አሉላ ተነሡና

«የእርስ በርሳቸው በመጣበጥ ነው ለጠላቶቻችን በር ከፍቶ ይኸውና በጐስንና ምፅዋን ያስያዘብን። አሁንም በመካከላችን ደም መፋሰሱ ከቀጠለ ጠላት እንደ ለመደው እስከ በራፋችን ለመምጣት ይጠባበቀናል። ንጉሥ ምኒልክ በርካታ ጠንካራም ሠራዊት እንዳላቸው እናውቃለን። አሁን ደግሞ የጐጃምን ጦር ሲጨምሩ የበለጠ እንደሚጠነክሩ አያጠራጥርም። ከዚያ በኋላ ጦርነት ስንገጥም የግራ ቀኛችንም ሠራዊት አይተላለቅና አገሪቱ ፈጽማ ባዶ እጅዋን ቀርታ ጠላቶቻችን ስተት ብለው የሚገቡባት ትሆናለች።

«እንግዲህ ለዚህ የሚታየኝ ከዚሁ ሆነን ብንላላክ ንጉሥ ምኒልክ ጦራቸውን ለማዘጋጀት ጊዜ ያገኙና ኋላም እምቢ ሊሉን ያመቻቸዋል። ለዚህ መድኃኒቱ ሳንውል ሳናድር ወደዚያው ቀረብ ብለን ብንላላክ የደከመው ፈረሳቸው ከማንሰራራቱ በፊት አልስፈራራቸውና አቅማቸውን ዐውቀው ሊመልሱልን ይገደዳሉ። ታዲያ ለዚህ ለዚህ የሚረዳው ፈጥኖ መሔዱ ነው» ብለው ተቀመጡ። አጼ ዮሐንስ መኳንንቱን ምክር ጠይቀው አሉላ ከተናገሩ በኋላ ሌላ ምክር መስማት ገደል እንደ መግባት ሆኖ ስለሚታያቸው በዝያ ዕለትና ስበሰባም ሌላ ተናጋሪ ሳይጠብቁ

«ነገርህ ከልቤ ገብቷል ሌላ መጨመር አያስፈልግም ነገውኑ ጉዞ እንዲጀመር ይሁን» አሉና ወሰኑ።

በዚሁ መሠረት ከደብረ ታቦር ተነሡና ወደ ወሎ ተጉዘው ወረኢሉ ሠፈሩ። እጅግ አሥግቶ የነበረው የወንዳማማቾች መተላለቅም እንደገና ሊወገድ የሚችልበት ዕድል የፈጠረ። ንጉሥ ምኒልክ አቅማቸውን ገምተው በፊት የማሉትን መሐላ አስታውሰው ለንጉሠ ነገሥቱ መልእክተኞች ሰደዱና ቁጣቸውን አብርደው ለእርቁ ተዘጋጁላቸው።

አጼ-ዮሐንስ ምኒልክን ብቻ ይቅር ብለው ከመታረቅ ሁለቱን ንጉሦች መታረቅም የበለጠ ውጤት እንዲያስገኝ በማመዛዘን ወረኢሉ ድረስ እንዲመጡ ላኩባቸው። ከዚያ በኋላ ሦስቱም እርቃቸውን በመሐላ አጸደቁ።

አጼ ዮሐንስ የሁለቱን ንጉሦች ግጭት መርምረው የየግዛታቸውን ክልል አከፋፍለው አደላድለው ከአስማሙ በኋላ ከንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሠራዊት ይበልጠውን እጅ ቀንሰው ለማስፈራሪያ ዱላቸው ጨምረው ከምኒልክም ጋር ሁለተኛ ለድብድብ ላለማሳለፍ ሲሉ ልጃቸው ራስ አርአያ ሥላሴን ከንጉሥ ምኒልክ ልጅ ከወይዘሮ ዘውዲቱ ጋር እንዲጋቡ እንደ ባህሉና እንደ ወጉም «ልጅህን ለልጄ» ብለው ወደ ምኒልክ ሽማግሌ ላኩ። በጋብቻው ምኒልክም ተስማሙና ድግሳቸውን ሊደግሱ ወደ ሸዋቸው ተመለሱ። የአጼ ዮሐንስ መኳንንቶች በተደረገው እርቅና በጋብቻው መስማማታቸውን ሲገልጹ በዓለም ላይ የተደነቀችውን ቆንጆ በከንዳቸው መፈርጠም ድል አድርገው ለራስ አርአያ ለማቅረብ ይመኙ የነበሩት አሉላ ብቻ

«በጋብቻ መተሳሰሩ ሰላም ሊያወርድልን አንድነታችንን ሊያጽናልን መቻሉ ማለፊያ ነው። ግን እንዲያው ግን....» ብለው ሊናገሩ ያሰቡትን ዋጥ ሲያደርጉት አጼ ዮሐንስ አዩዋቸውና

«ተናገርው እንጂ? ከመች ወዲህ ነው ነገር መዋጥ የለመድከው?» ብለው አፈጠጡባቸው።

«እንደ ሰማሁት ዘውዲቱ ፉንጋ ናት ለኛ ልጅ ትገባዋለች ተብለው ነው?» ብለው የልባቸውን ተናገሩ። ንጉሠ ነገሥቱም ፊታቸውን ዘወር አድርገው ፈገግ ብለው እንደ መሣቅ አሉና

«ሰማህ ልጄ ሁለት ወዶ እኮ አይሆንም አንድነት ፈልገን ሰላም ፈልገን መልክ መርጠን አይዘልቅም» አሉዋቸው።

ከዚያ በኋላ ራስ ቢትወደድ ገብረ መስቀል ቱርክ ፓሻ ራስ አሉላ ራስ ገብረ ኪዳንና ሌሎችም መለስተኞች መኳንንት ሆነው ወጣቱን ከሙሽራ ራስ አርአያ ሥላሴን አጅበው የነገር አባትና ሚዜ ሆነው ምኒልክ ግቢ ሆ! ብለው ገብተው ሙሽሪት ዘውዲቱን አዝለው ወደ መቀሌያቸው ተሻገሩ።

በመኻል ኢትዮጵያ ገንፍሎ የነበረው ትኩሳት በርዶ ዳግመኛም እንዳያገረሽበት በጋብቻ ተጠልፎ ሲያዝ በሰሜኑ በኩል የነበረው እንፋሎት ደግሞ እየተነነ ማስቸገሩን በመቀጠሉ እንደ ተለመደው የማስፈራሪያው ዱላ ወደ መረብ ተወረወረ።

ራስ አሉላ በመኻል ኢትዮጵያና በትግራይ ውስጥ ከንጉሥ ነገሥቱ ጋር ይቀመጡ በነበረበት ጊዜም ቢሆን በመረብ ምላሽ ግዛታቸው ኃላፊነትና አደራ ሰጥተዋቸው የነበሩት ወኪሎቻቸውና የጦር አበጋዞቻቸውም ቢሆኑ በበጐስና በምፅዋ የነበሩት ግብፆች ወደ ደጋው አካባቢ እንዳይወጡ መከላከል ብቻ ሳይሆን አሙች ጊዜ እየፈለጉም ለማጥቃት ይሞክሩ ነበር። ግብፆች «የኛ ግዛት ነው» በሚሉት ወረዳና ጐሳም መካከል እየገቡ የኢትዮጵያን የበላይነት እያሳሙኑ ግብር እያስከፈሉ ሁኔታውን ይቆጣጠሩ ነበር። ይህም ሁኔታ ካይሮን እጅግ እያሳሰባት በመሔዱ «የኔ ግዛትና ድንበር» ስትለው በነበረው ቀበሌ ሁሉ የኢትዮጵያ ወታደሮች እንዳይደርሱ ለማስድረግ የሚያችላትን ስልት መቀየስ ጀመረች። በዚህም መሠረት ስልቱን የሚነድፉላትን ባለሙያዎቿን ወደ ከረንና ምፅዋ ሰደደች። ባለሙያዎቹ ባቀረቡት ሐሳብም ላይ

1ኛ. በምፅዋ በከረንና በሌሎቹም በቁጥጥሩዋ ሥር በነበሩት ቀበሌዎች የተጠናከሩና ሰንሰለት ምሽጎች በአስቸኳይ እንዲሠሩ።

2ኛ የግዛቶቹ አማካይ የአስተዳደር ሰፈር ምፅዋ እንዲሆን

3ኛ. ከዐሥር ሺህ በላይ ለሚሆን ወታደር ማስፈራሪያ የጦር ወረዳዎች ሠፈሮችና ቤቶች እንዲዘጋጁ።

4ኛ. ከአጼ ዮሐንስ ጋር በልዩ ልዩ ምክንያት የሚጣሉና የሚጋጩ እንደዚሁም የእስልምና ሃይማኖት ተጠሪዎች እየተመረጡ ሕዝቡን እንዲሰብኩላቸውና መሣሪያ እየተሰጣቸው የኢትዮጵያን ወታደሮች እንዲወጉ

5ኛ. በመሠራት ላይ የነበረው ከከረን ወደ ከሰላ የሚወስደው መንገድ እንዲፋጠንና ከካርቱም ጋር የማያቋርጥ ግንኙነት ለመዘርጋት እንዲቻል እንዲደረግ» ማጠቃለያ ይገኝበት የሚል ነበር። በዚህም ጥናታቸው መሠረት በመጠኑ ለመሥራት

ሙከራው ቀጠለ። በጥናቱ የተዘረዘሩትን ሁኔታዎች አሟልቶ ለመሥራት ግን ግብፅ የነበረችበት ሁናቴ የማያስችሏት ሆኑ።

ባለሙያዎቿ ያቀረቡላትን ጥናት በሥራ ላይ ተርጉማ ኢትዮጵያ ለመቋቋም የራሷ አቅም ባይፈቅድላትም የኢትዮጵያን ልጆች እያባበለችና እያስታጠቀች ራሷን ኢትዮጵያን እንዲያወጉላት የማድረጉን ስልቷን ግን ቀጠለችበት። እንዲያውም የተሻለ ዘዴ መሆኑን አመነችበት።

«አዲሱ ቡችላ» ደበበ አርአያ አሳውርታ ውስጥ ሆኖ እስከ አምስት መቶ የሚደርሱ አጋሚዶችን የሚያስታጥቀው መሣሪያ ግብፅ ሰጠችው። የወር ደሞዝም ቆረጠችለት። ከዚያ በኋላ ደበበ የተከታዮቹንም ቁጥር እያበዛ ሔደና ከየአቅጣጫው ወደ ምፅዋ የሚሔደውን ነጋዴ ሁሉ መዝረፍ ጀመረ። እንዲያውም አንድ ጊዜማ የፈረንሳይ ቆንሲል የነበረውን ሀብት ዘርፎ በምፅዋና በሐርጊጎ ገበያዎች ሲያሸጠው በምፅዋ የነበሩት ግብጾች ነገሩን ሰምተው «ቆራጡ ጀግና» እያሉ አሞጋገሱት።

የአፄ ዮሐንስ ተቃዋሚዎች ናቸው ብለው ያመኑባቸውን ሁሉ ሰብስበው ካስተጠቁ በኋላ ከደጋው ወደ ምፅዋ ይመላለስ የነበረው ንግድም እንዲቋረጥ ማድረግ የግብፆች ዋናዉ ጥረታቸው ሆነ።

ቀጥለውም ዙላ ወደ ሚባለው የጠረፍ መንደር ወታደሮቻቸውን ሰደው ራስ አሉላ አስገዝተው ሊጫኑ ተዘጋጅቶ የነበረ ከስምንት መቶ በላይ የሚሆን ጠመንጃና ከሠላሳ ሣጥን በላይ የሚሆን ጥይት ዘረፉ። ነገሩም ራስ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ስለሆነ «የዘረፋችሁትን መሣሪያ ካልመሳችሁ ደበበንም ይዛችሁ ካልሰጣችሁኝ ምፅዋን መውጋቴን እንድታውቀው» ብለው በምፅዋ ለነበረው የግብፅ ወኪል ላኩበት። ጉዳዩ በግብፆችም ዘንድ እጅግ አሳሳቢ ስለ ሆነባቸው ደበበን በዚያ አካባቢ ዘወር እንዲል አደረጉና ያስዘረፉትን መሣሪያ በሙሉ አስጭነው ወስደው አስረከቡዋቸው። ከዚያ ቀጥለውም አሉላ ሁለተኛ የእርሳቸውን ንብረት እንዳይነካ ማስጠንቀቂያ ልከው በምፅዋ የነበረውን ኒኮላ ጆርጅ ካሊጅ የሚባለውን ግሪካዊ ነጋዴ አስጠርተው ሁለት ሺህ ጠመንጃዎች በግዥ እንዲያስመጣላቸው አዘዙት።

ምንም እንኳን ግብፆች ደበበን ከምፅዋ ከተማ ዘወር እንዲል ቢያደርጉትም «ግዛታችን ነው» ብለው ወታደር አስፍረውበት እነበረው ቀበሌ አድፍጦ ስለነበረ ከሐማሴን ወደ ምፅዋ ሲመላለሱ የነበሩትን ነጋዴዎች መዝረፍ አላቋረጠም ነበር። ከዕለታት አንድ ቀንም እጅግ ብዙ ዕቃዎች የጫኑ መንገደኛኖች ደረሱለት። የራስ አሉላ ባለቤት ወይዘሮ አምለሱ አስገዝተው ያስጫኑት ንብረት ነበር። የእርሳቸው ብቻም

አልነበረም ራስ አሉላ ለጠመንጃ መግዣ ብለው የላኩት ከሦስት ሺህ በላይ የማርትሬዛ ብርም ነበረ ደበበ ያን ሁሉ አዘረፈ።

ንብረቱ የእኅት የራስ አሉላ በመሆኑም ዕጥፍ ድርብ ደስታ ተሰማውና «ክብር ጌታ ራስ አሉላ ሆይ! እኅቴና ባሏ ይህን ያህል ስጦታ ስለ ላከላችሁልኝ ምስጋናዬን አቀርባለሁ» ብሎ የፌዝ መልእክት ሰደደላቸው። ከዝርፊያውና ከፌዙም አከታትሎ በራስ አሉላ ቤት ከባድ ኀዘን ደረሰ። ለብዙ ጊዜ ታመው የነበሩት ባለቤታቸው ወይዘሮ አምለሱ ዐረፉ። ራስ አሉላም እጅግ ምርር ብለው አዝነው ስለ ነበረ እንዲህ ብለው አንጐራጐሩ።

«አምለሱ ነበረች የራሴ ጌጥ ክብሬ

የትከሻየ ልብስ ጋሻዬና ጦሬ።

የቤቴ ምሰሶ የቤቴ ብርሃን

ዛሬ ፈረሰና ጨለመኝ እኔን።

አረረ ልሳኔ ታሰረ አንደበቴ

ክንዴም ሚሸሽልሽ ደከመ ጉልበቴ»

በራ አሉላ ላይ በደረሰው መሪር ኀዘን አጼ ዮሐንስም እጅግ አዘኑ «ከቤተ-ሰቦቼ ሁሉ ለሀገር የምታስብ ሀገሩን የሚያገለግለውን ሁሉ የምትወድ መንፈሰ ጠንካራ ነበረች። ለዚህም ነበር አሉላን እንድትረዳው ያደረግሁት። ሁላችንንም ባያድለን ነው እርሷን የቀሠፈብን» ብለው የኀዘን ተካፋይነታቸውን ገልጸው ነበር።

የወይዘሮ አምለሱ አርአያን የግል ዕቃዎችና ንብረት ወንድማቸው ደበበ አርአያ ከምፅዋ አቅራቢያ ሽምቆ ከዘረፈባቸው በኋላ እኅቴንና አማቹን ለማናደድ ሲል የላከላቸው ወረቀት በነበረባቸው ሕመም ላይ ተጨምሮ በይበልጥ ስላናደዳቸው «እኔን እንዳናደደኝ እርሱንም የሚያነድ ወንድ ይዘዝበት» ብለው ሲናገሩ ባለቤታቸው ባለቤታቸው ሰምተው ስለነበር «አንጀትሽ እንዳረረ አይቀረም» አሉዋቸውና የደበበን እጅ የሚያዙበትን ወይም በግንባሩ አረረ የሚያስገቡበትን ዘዴ መቀየስ ጀመሩ።

በመጀመሪያ ማንኛውም ሸቀጣ ሸቀጥ ወደ ምፅዋ እንዳይወርድና ከምፅዋም ወደ ደጋው እንዳይወጣ ከለከሉና ምፅዋ ለነበረው የግብፆች ወኪል ለሙክታር ቤይ

«በደበበ ምክንያት ሸቀጥ ወደ ምፅዋ እንዳይመጣ ከልክያለሁ። ደበበ ከነልጆቹ ሐርጐ ውጥ ከናይቡ ጋር መኖሩን አንተም ታውቃለህ እንጂን ካስረከብከኝ ነጋዴዎቹም

እንዲመለሱ አድርጋለሁ» ብለው ላኩለት። እንግዲህ ከጐራዕ ጦርነት በኋላ በሁለቱ ወገኖች መካከል የነበረው ያለመግባባት እየተባባሰ የሔደውም በእነዚህ ምክንያቶች ሆነ። ምንም እንኳን ግብፅ በበጐስና በምፅዋ አካባቢ በነበሩዋት ምሽጎች ወታደሮቿን አሥፍራ «በዐይን የሚታየው ሁሉ ግዛቴ ነው» ብትልም ቅሉ የኔ ይዞታና የኢትዮጵያ አካል የምትለው ክልል በደንብ የታወቀና በውል የጸደቀም አልነበረም። ንጉሠ ነገሥቱም ሆኑ ራስ አሉላ «ግብፅ ስርቃ ከሠፈረችበት መሬታችን ትውጣልን» ከማለት በቀር «ከዚህ እስከዚህ» ብለው የተካለሉት ግዛት አልነበረም።

ይህንንም ለማረጋገጥ ሲሉ ነበር ራስ አሉላ ግብፅ «የኔ ነው» ስትል በነበረው አቅጣጫ ሁሉ ራሳቸውም ሆኑ ወታደሮቻቸው እየተዘዋወሩ የሕዝቡን አስተዳደር ሲከታተሉና ግብርም ሲያከፋፍሉ የነበሩት ያም አድራጐታቸው ጠቃሚ ሆኖ ተገኝቷል። ምክንያቱም ግብፅ የበላይነት እንዳይሰማትና ሕዝቡም በኢትዮጵያዊነቱ እንዳይናቅ ለማድረግ በመቻሉ ነበር።

ግብፅ ራሱዋ በአንድ በኩል በእንግሊዝ ጦር ተይዛ ቅኝ ግዛት ሆና በሌላ በኩል ደግሞ ግብፅ በሱዳን ላይ የነበራት የበላይነት መወዳደቅ መጀመሩን አጼ ዮሐንስ እንደሰሙ የገብጽን ጦር ከሀገራቸው ለማስወጣት የሚያመችበት አጋጣሚ መድረሱን በመረዳት የጦር ኃይላቸውን ማዘጋጀትና ማነቃነቅ ጀመሩ። ምናልባትም ደግሞ እንግሊዝ ስለ ግብጽ ሆና ትዘምትብኝ ይሆናል የሚል ጥርጣሬም ስለ ገባቸው ፈጣን ርምጃ መውሰድ እንደሚኖርባቸው ተገንዝበው ንጉሥ ሚካኤል ሠራዊታቸውን አስከትተው ወደ ወሎ ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ወደ ቤጌምድር ራስ ሚካኤል ወደ ትግራይ እንዲዛወሩና ተዘጋጅተው እንዲጠብቁ ትእዛዝ አስተላለፉ። በመኻል ኢትዮጵያ እንደዚያ የመሰለ ወገን አኩሪና የጠላት ቅስም ሰባሪ የሆነ የአንድነት እንቅስቃሴ በመታየቱ በሰሜን ኢትዮጵያ ጫፍ የነበረው የአሉላ ኃይል መጠናከር ጀመረ። ያን የመሰለ ኅብረት በመታየቱም ግብጽ የኔ ነው ስትለው የነበረውን ቀበሌ ሁሉ ነጻ ለማውጣት የዮሐንስና የአሉላ ቁርጠኛ ውሳኔ ሆኖ ቀረበ። ግብፅም የበኩሏን የመጨረሻ ሙከራ ለማየት ዝግጅቷን ቀጠለችበትና ከምፅዋ ከተማ በስተምዕራብ በኩል ከሚገኘው ስሐጢ ከሚባለው ቀበሌ ጠንካራ ምሽግ ማሠራት ጀመረች፡

የግብፅ ወታደሮች ከምፅዋ ከተማ ወጥተው ያን ያህል መሬት ዐልፈው የኢትዮጵያን ግዛት ዘልቀው ገብተው ምሽግ ሠርተው መሥፈራቸውን ራስ አሉላ እንደ ሰሙ መሬቱ የኢትዮጵያ ርስት መሆኑንና የግብፅ ወታደሮች ያለ አግባቡ የሠፈሩበት በመሆኑ በአስቸኳይ ለቀው እንዲወጡ ለግብጹ ተጠሪ ጻፉለት። እርሱ ግን «የኢትዮጵያን ነጋዴዎች ሽፍቶች እንዳይዘርፉዋቸው ለመጠበቅ ነው» ብሎ መለሰላቸው። ይህ መለስ ደግሞ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ሆነ።

«ሴባውንና ቀማኛውን ከጓዳህ ደብቀኸው የለም? ደግሞስ የግዛቴን ሰላም ራሴ መጠበቅ አቃተኝና ነው አንተ እምታስጠብቅልኝ? ነገሩን አላጣሁትም ምፅዋ እንዳልገባ በሩቅ ለመከላከል ስትል ነውና ሰሐጢ ላይ ያሠፈርካቸውን ወታደሮች በአጣዳፊ ካላስወጣህ ወዮልህ!» ብለው ላኩበት። እርሱ ግን «ከአፋፍ ላይ ሆኖ ይጩህ» ብሎ የሰሐጢን ምሽግ አጠናከረ። ያ-ውሳኔው ደግሞ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ሆነና ሠራዊታቸውን በሦስት አቅጣጫ አሰልፈው ሰሐጢ ወርደው ገጠሙት። በዚያም ጦርነት ከሃምሳ በላይ የግብፅ ወታደሮች ሲሞቱ የተረፉት እየሸሹ ምፅዋ ገቡ። ዐሥራ አምስ ግብጻውያን ወታደሮችም ተማረኩ።

ራስ አሉላ ያን ያህል እንደ ጨበጡም «እንደዚህ የመሳሰሉ አዳዲስ ጠመንጃዎች ስለላክህልኝ አመሰግኝሃለሁ» ብለው ለግብፅ ወኪል ላኩበት። የሰሐጢው ጦርነት እንደ ጕራው ጦርነት እዚያው ከአሽዋው ውስጥ ተቀብሮ አልቀረም። ውሎ ሳያድር ከዓለም አቀፍ ሁኔታዎች ጋር የሚገናዘብበትና በኢትዮጵያም ታሪክ ውስጥ አዲስ ምዕራፍ ያቀረበት አጋጣሚ ደረሰ። ይኸውም በግብፅ ላይ የበላይነት የነበራት እንግሊዝን በጉዳዩ ጣልቃ ለመግባትና ከኢትዮጵያ ጋር በቀጥታ ለመነጋገር ስላስገደዳት ነበር።

ራስ አሉላ ከሰሐጢ ጦርነት ሲመለሱ ባለሟላቸው እንዲህ ብሎ አንጐራጐረ።

«መቼ ዘመቱና አሉላ ሰሐጢ

ከግብጽ ወታደር ጋር ተጋጠሙ ቡጢ?

ሲነሡ አልተሰሙ አልታዩም ሲዘምቱ

ከምን ጊዜው ደርሰው አሉላ ተማቱ

ካማሴን ተነሥተው ሰሐጢ ቢረግጡ

የሙከታር ወታደር ወጣ ዝርጥርጡ

አሉላ አባ ነጋ ነፋስ ነወይ መብረቅ?

ድንገት ተወርውሮ ጠላት የሚያስጨንቅ?»

አሉላና እንግሊዞች

የሰሐጢው ግጭትና ውጤት ግብጽ «ግዛቴ ነው» ስትላቸው በነበሩት ወረዳዎች ላይ የኢትዮጵያን የበላይነት የአሉላንም ክንደ-ብርቱነት የአጼ ዮሐንስን ግልስ ዓላማ እያረጋገጠው ሔደ። በበጐስ የነበሩት ጐሣዎች ሁሉ ኢትዮጵያዊነታቸውን አምነው የተቀበሉትን ሌላው ማረጋገጫ የሆነው ደግሞ ግብጾች ከከረን እስከ ምፅዋ ዘርግተውት የነበረውን የቴሌግራፍ መሥመር የአሉላ ወታደሮች መቆራረጣቸው ነበር።

በግብፅ ወታደሮች ላይ የኢትዮጵያ ወታደሮች ደጋግመው ያገኙት ድል በሱዳን ውስጥ ደግሞ ሌላ ወኔ ለማነሣሣት ምክንያት ሆነ። በተለይም ሰሐጢ ላይ መሽገው በነበሩት የግብጽ ወታደሮች ላይ የአሉላ ዱላ ያስገኘውን ውጤት የሱዳን ማሕዲስቶች (ደርቡርሾች) ከሰሙ በኋላ እነርሱም የአሉላን ስልት በመከተል በሀገራቸው ውስጥ በነበሩበት የግብጽ ወታደሮች ላይ ክንዳቸውን አነሡባቸው። ይህ የተያያዘው እንቅስቃሴ ከግብጾች ይልቅ እንግሊዞችን በይበልጥ እየከበዳቸውና እያሳሰባቸው ሔደ።

የማሕዲስቶቹ እንቅስቃሴ በምሥራቅ ሱዳን እየተስፋፋ ሕዝቡም እያቀፈው የግብጽን ወታደሮች የበላይነት እያገለለው ሔደ። በዚያ አስቸጋሪና ፈጣን ግሥጋሴ ለንደንና ካይሮ እየተጨነቁበት በመምጣታቸው ቀደም ሲል ተዘግቶ የነበረውን የአጼ ዮሐንስን በር ለመክፈት እንግሊዞች ስልታቸውን ማቀነባበር ጀመሩ።

የዮሐንስን በር ለማስከፈት ደግሞ የበሩ ጠባቂ ከነበረው ሰውዬ ጋር አስቀድሞ መገናኘትና መነጋገር አስፈላጊ ሆኖ ቀረበ። ያበረኛም ቀደም ብሎ እግሊዞችን ያውቃቸዋል።

እርግጥ ነው በዚያ ወቅት ከአጼ ዮሐንስ ጋር በመነጋገር ምንም ውጤት ሊገኝበት እንደማይችል ቀደም ብሎ ያውቃቸው ጐርደን ከለንደን የቀረበለትን ይህንኑ ሐሳብ ቢቃወም ዐይንና ጥርሱን አግጥጦ የመጣባቸውን አስፈሪ ሁኔታ ብቻውን መጋፈጥ ሊኖርበት ነው። ስለዚህ የኢትዮጵያን ድጋፍ ማግኘት ከሚደርስባቸው አስከፊ ውድቀት ሊታደጋቸው እንደሚችል የለንደን የፖለቲካ ጠበብት ያመኑበትንና የቀየሱትን ስልት ጐርደንም ዐይኑን ሳያሽ ለመቀበል ግዴታው መሆኑን ስላመነበት ለዲፕሎማቲኩ ጥረት ደግሞ ራስ አሉላ ዋና ቁልፍ መሆናቸውን ሳይውል ሳያድር ተረዳው።

ስለዚህ በታቻለ መጠን የተደረገው ተደርጎ አሉላን መቅረብና ማለዘብ እንግሊዞች የተገደዱበት ምዕራፍ ሆነ።

ወደ ኢትዮጵያ ለሚላከው የእንግሊዝ ቡድን ሪር አድሚራል ሰር ዊሊያም ሒዊት ኃላፊ እንዲሆን ተሾመ። ቀጥሎም ጄኔራል ቤከር ወደ ምፅዋ ሔዶ ከራስ አሉላ ጋር መላላኩን እንዲጀምር ተላከና ከረን እንደ ደረሰ «ቡችላውን» ደበበ አርአያን ይዞ ምፅዋ ገባ። ምፅዋም እንደገባ የግብጽ ተጠሪ የነበረውን ሙከታርን ሽሮ ማሶን ይቤ የተባለ አሜሪካዊ ሾመ። ዋይልድ የተባለውንም እንግሊዛዊ ነጋዴ የፈቃድ ጉዳይ ኃላፊ እንዲሆን ሾመው።

ጄኔራል ቤከር እንደዚህ አድርጐ ሁኔታዎችን ካመቻቸ በኋላ ለራስ አሉላ ደብዳቤ ጻፈላቸው። በደብዳቤውም የደበበን ተከታዮች እያሳደደ እንደሚለቃቅማቸው ካረጋገጠ በኋላ በሁለቱ አገሮች መካከል ወዳጅነትና ንግድ ካረጋገጠ በኋላ በሁለቱ አገሮች መካከል ወዳጅነትና ንግድ ለመመሥረት እንዲቻል በቅርብ ጊዜ የሚመጡትን የእግሊዝንና የግብፅን መልእክተኞች ለመቀበል ፈቃዳቸው እንዲሆንለት ጠየቀ። ከጄኔራል ቤከር ቀጥሎም ዋይልድ የተባለው እንግሊዛዊ ቀደም ባሉት ዓመታት የነበራቸውን ወዳጅነት ጠቅሶ እርሱም የደበበን ተከታዮች እየተከታተለ ለማጥፋት እንደማይቸግረውና ከምፅዋም ጋር የንግድ ግንኙነት እንዲያረግ ከልቡ የሚጥርበት መሆኑን ገለጸላቸው።

ኢትዮጵያ የተወሰዱባት ግዛቶቿ እንዲመለሱላት አጥብቃ የምትፈልግና በምፅዋም ወደብ በኩል የንግድ ሸቀጣ-ሸቀጦች እንዲገቡና እንዲወጡ እንደዚሁም የጦር መሣሪያዎች እንዲገቡላት የራስ አሉላ ጽኑ ፍላጐት መሆኑን ዋይልድ የሚተማመንበት ጉዳይ ስለ ነበረ ለጻፈው ደብዳቤም አጥጋቢ መምልስ እንደሚያገኝበት ባለሙሉ እምነት ነበር።

የእንግሊዝ እጅ ግብፅን ይዞ ከአጼ ዮሐንስና ከራስ አሉላ ዘንድ ከስምምነት ለመድረስ የጀመረውን ስልት የፈረንሣይ ዐይን ደግሞ በቅናት ይመለከተው ጀመር። ስለዚህ እንግሊዞች ከአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ቀርቶ ከራስ አሉላ በር እንኳ እንዳይደርሱ ለመከላከል የፈረንሳይ መንግሥት ጥረት ጀመረ።

በምፅዋ የነበረው የፈረንሣይ ቆንሲል ፍራንሷ ሱማኝ የሚባለው ሁኔታውን ሲከታተለው ስለ ነበር ለራስ አሉላ በጻፈው ደብዳቤ ከእርሱ ጋር ሳይነጋገሩ የእንግሊዝን መልእክተኞች ተቀብለው ምንም ነገር እንዳይወስኑና ከእንግሊዞች ወጥመድ እንዳይገቡ አስጠነቀቃቸው። ለአጼ ዮሐንስም ተመሳሳይ ውክልና ካገኘ የፈለጉትን ያህል የጦር መሣሪያ ከፈረንሣይ ሊያስመጣላቸው እንደሚችል አረጋግጦ

ፈቃዳቸውን ጠየቀ። ንጉሠ ነገሥቱም ቀደም ሲል በነበራቸው ግንኙነት ከእንግሊዞች ጋር ከስምምነት ለመድረስ እንዳልቻሉ በመንገዘብ እንግሊዝ ኤዲስ በቀየሰችውም የመቀራረብ አዝማሚያ ጥርጣሬ አድሮባቸው ኑሮ የፈረንሣዩ ወኪል ወኪላቸው እንዲሆን መፍቀዳቸውን ላኩበት። ስነባብተው ደግሞ እንግሊዞችና ግብፆች ከመድረሳቸው በፊት ሉሲንላቦስ የተባለው የፈረንሣይ መልእክተኛ እንዲመጣላቸው ጠየቁ። የአጼ ዮሐንስ ዝንባሌ ወደ ፈረንሣዮች ያጋደለ ቢሆንም የፈለጉትን ያህል የጦር መሣሪያ ከፈረንሣይ ለማግኘት የሚችሉ መሆናቸውን ቢያውቁትም እንግሊዝ ደግሞ የግብጽና የይዞታዎቿ ሁሉ የበላይ ስለ ነበረች በመጀመሪያ መልእክተኞቹን ማነጋገርና ሐሳባቸውን ማወቅ ከተቻለም ወደ ስምምነት መድረስ ቅድሚያ ሊሰጡት የሚገባ ጉዳይ መሆኑን ተረድተው የፈረንሣዮቹን ጥያቄ በሁለተኛ ደረጃ ያዙት።

አድራሚል ሒዊት ምፅዋ እንደ ደረሰ ስለ ራስ አሉላ ባሕርይና በአጼ ዮሐንስም ዘንድ ስለ ነበራቸው ታማኝነትና ተደማኝነት እየጠየቀ ሲያጠና ሰነበተ። ከዚያ በኋላ ለእርሳቸው ባሕርይና ክብር በሚስማማ ሁናቴ ደብዳቤ ጽፎ የሙቶ አለቃ ዊልተር ገረሐም የሚባለው መኮንን አስይዞ ወደ ኣዲ ተኽላይ ሰደደው። ራስ አሉላም የሙቶ አለቃውን በወዳጅነት መንፈስ ካነጋገሩት በኋላ አድሚራል ሒዊትንም ለመቀበል ፈቃደኛ መሆናቸውንና ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ነበሩበት አሸንጌ እስከሚባለው መንደር እንደሚልኩት ደብዳቤ ጽፈው መኮንኑን መለሱት።

ጉዳዩ ግን በእንግሊዞች ዘንድ ሌላ ጥርጣሬ ፈጠረ። ንጉሠ ነገሥቱ የነበሩት አሸንጌ ከምፅዋ በጣም ሩቅ ስለሆነ አድሚራሉ እዚያ ለመድረስ በርካታ ሳምንታት እንደሚጠይቁትና ከዚያም ሌላ ደግሞ ምናልባት እንደ አጼ ቴዎድሮስ አጼ ዮሐንስን በአንድ ምክንያት ተበሳጭተው አድሚራሉንና ተከታዮቹን ያስሩዋቸው እንደሆነ ለማስፈታት ደግሞ ከፍተኛ ጥረትና ትንቅንቅ ስለሚደርስ ንግግሩ ከቀይ ባሕር አካባቢ በማይርቅ ቀበሌ እንዲሆን ስለ ፈቀዱ ይህንኑ ጉዳይ በለዘብታ እንዲያስረዳቸው ኮማንደር አርነስ ሮልፍ የተባለውን የባሕር ኃይል መኮንን ወደ ራስ አሉላ ላኩት። ኮማንደሩ ኣዲተኽላይ ደርሶ የተላከበትን ጉዳይ ሲያስረዳ

«አድሚራሉን» አሸንጌ ድረስ ለመላክ በኛ በኩል አንዳንድ ችግሮች አሉብን ምክንያቱም የቀበሌው ርቀትና አድሚራሉም ያለባቸው ብርቱ የሥራ ኃላፊነት ብዙ ለማባከን የማይፈቅድላቸው ስለሆነብን ነው። በጤንነታቸውም በኩል እንደዚሁ ችግር አለባቸው» ሲል ራስ አሉላም ቀበል አደረጉና

«መቼስ አየህ ወዳጄ! ንጉሠ ነገሥቱ እስከ ባሕር ጠረፍ እንዲመጡላቸው ለማዘዝ አልችልም። ለነገር ለነገሩ ግን ለእርሳቸው የተላከውን ደብዳቤ ለመቀበልና አስፈላጊም

ሆኖ ከተገኘ ለማዋዋል እችላለሁ። አስፈላጊያችሁም ከሆነ እስከ ምፅዋ ልሔድላችሁ ፈቃደኛ ነኝ» አሉት በትሕትና አነጋገር።

«እኛን ለመቀበልና ለመርዳት ስለ አሳዩን በጐ ፈቃድ ከልብ አመሰግነዎታለሁ። አድሚራሉ ግን ለንጉሠ ነገሥቱ የተጻፈውን ደብዳቤ ለራሳቸው ከልሆነ በቀር ለሌላ ሰው እንዲሰጥ የሚፈቅዱ አይመስለኝም» ብሎ ኮማንደሩ ትክ እያለ ተመለከታቸውና ቀጠል አድርጎም

«ለመሆኑስ የግብጽ ይዞታ ስለሆኑት ቀበሌዎች እርስዎ ያለዎት አስተያየት እንዴት ነው?» ብሎ ጠየቃቸው በአመለካከቱ ጠንቀቅ ብሎ።

«በዚህ ጉዳይ የኔም ሆነ የአጼ ዮሐንስ ሐሳብ አንድ ነው» ኢትዮጵያ በጒስንም ሆነ ወደቡን ለማንም አሳልፋ አትሰጥም!» አሉት ኮስተር ብለው።

«በዚህ ጉዳይ ላይ መቼም እኔ የምሰጠው መልስም ሆነ ውሳኔ የለኝም። አድሚራሉ የተላኩበት ጉዳይ ስለሆነ የእርሳቸው ድርሻ ነው። እኔ አሸንጌ ድረስ ለመሔድ የሚኖርባቸው ችግር ነው የሚያሳስበኝ» ስለ ኮማንደሩ በግራ እጁ አፍንጫቸውን ነካ ነካ እያደረገ።

«ታዲያ እንግዲህ እኔስ አድሚራሉ አሸንጌ ድረስ እንዳይንገላቱባችሁ ምን ማድረግ እችላለሁ ባይሆን እዚህ ድረስ ከመጡልኝ ራሴ ይዣቸው ንጉሠ ነገሥቱ እስከሚገኙበት አሸንጌ እሔድላችኋለሁ። ነገሩንም አብራርቼ ወደ አጼ ዮሐንስ እልክላቸውና ምናልባትም ከአሸንጌ ወደ መቀሌ ወይም ዐድዋ የሚመለሱበትን ጊዜም ያስታውቁልን ይሆናል። በቶሎ የሚመለሱ ከሆነ ችግራችሁ ተቃለለ ማለት ነው» አሉት ለዘብ ባለ አነጋገር።

ጉዳዩ በዚህ አበቃና ኮማንደሩ ወደ ምፅዋ ሲመለስ ራስ አሉላም ጉዳዩን አብራርተው ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መልእክተኛ ሰደዱ።

በመካከሉ ግን ሱዳን ውስጥ የተነሣው የማሕዲስቶች ንቅናቄ እየገፋ የእንግሊዝንም ወታደሮች እያጠቃ በመምጣቱ የሁኔታውን ከባድነት የተገነዘበው አድሚራል ሒዊት

«ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ሐጂ ብነጋገር ይሻላል» ብሎ ወሰነና አሜሪካዊውን ማሶን ቤይንና የግብፅ ተወካዮች አስከትሎ አሥመራ ሲደርስ ራስ አሉላም ከአዲ ተኽላይ አሥመራ ድረስ ሔደው በወግ በማዕረግ ተቀበሉት። ከቀናት በኋላም ጉዞአቸውን ወደ ትግራይ ቀጠሉ።

አጼ ዮሐንስ የራስ አሉላ መልእክት ከደረሳቸው በኋላ በጉዳዩ ላይ ከፍተኛ ትኩረት ስለ ነበራቸው ከአሸንጌ እንደሚመለሱና እስከዚያው ድረስ ግን ስለ ጉዳዩ ከእንግዳው ጋር እየተመካከሩና ዐድዋ ላይ እንዲጠብቁዋቸው ለአሉላ ላኩባቸው። ራስ አሉላ እንግዳው እንግሊዛዊ ዐድዋ ደርሰው ለወራት ያህል ከጠበቁዋቸው በኋላ አጼ ዮሐንስ ደረሱ።

በአሉላ አማካይነት አድሚራል ሒዊት ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ እንደ ቀረበ ተገቢውን ሰላምታ ካቀረበ በኋላ ከእንግሊዝ መንግሥት የተላከውን ደብዳቤ አቀረበ።

ንግግር ሲጀምሩም አድሚራሉ

«ግርማዊነትዎ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ሲመኙው የነበረው የግዛት ጥያቄ ከእንግዲህ ወዲህ ከአንድ ግብ እንደሚደርስ ተስፋ አለኝ» አለ በፈገግታ ተውጦ። «የራሴን የባሕር በር መልሼ ብወስድ ትርፍ ነገር ያልነበረኝ ነገር እንዳገኘሁ ሆኖ መታሰብ አይገባውም። ከሰላም ቢሆን የኢትዮያ መሬት ነው በግብፆች እጅ ቢገባም መልሼ እወስደዋለሁ» አሉ አጼ ዮሐንስ ቆጣ ብለው።

ከዚያ በኋላ ንግግሩ ቀጥሎ ከስምምነት ላይ ስለ ደረሱ ሐምሌ 17 ቀን 1876 በኢትዮጵያ በኩል ንጉሠ ነገሥቱ ራስ አርአያ ሥላሴ ራስ ሚካኤልና ራስ አሉላ ሲገኙ በእንግሊዝ በኩል ደግሞ አድሚራል ሒዊትና ማሶን ቤይ ሆነው ቀጥሎ ያለውን ውል ተፈራረሙ።

1ኛ.በምጥዋ በር የሚወጣና የሚገባ ዕቃ ሁሉ የነጋዴም ዕቃ ቢሆን የጦር መሣሪያም ቢሆን ነጻ ይሆናል።

2ኛ. በእንግሊዝ ጠባቂነት ከመስከረም መባቻ ጀምሮ በ1876 በኢትዮጵያ ቁጥር በእንግሊዝ ቁጥር በ1884 በጉስ የሚባለው አገር ለጃንሆይ ለንጉሠ ነገሥት ይመለሳል። የምስር ኬዲው ወታደሮችም ከሰላን አመዲበን ስንሐትን ለቀው ሲወጡ በመኻል ያሉት የኬዲዊ ቤቶች ዕቃዎች የጦር መሣሪያቸውም ሁሉ በነዚህ ስፍሮች የሚቀር ለጃንሆይ ይሁን።

3ኛ. ጃንሆይ ንጉሠ ነገሥት በከሰላ በአመዲበ በሰንሒት ያሉት የኬዲዊ ወታደሮች ምጥዋ ሲመለሱ ረድተው በኢዮጵያ በደጎና አሳልፈው ሊሰዱዋቸው ተሳማሙ።

4ኛ. የምስር ኬዲዊ ለጃንሆይ ለንጉሠ ነገሥት ይፈቅዳሉ። ጳጳሳቱን ወደ ኢትዮጵያ ለመስደድ።

5ኛ. ጃንሆይ ንጉሠ ነገሥትና የምስር ኬዲዊ ቅጣት ፈርተው ካንዳቸው ግዛት ወደ አንዳቸው ግዛት የሚሸሹ በደለኛና በደለኞችን አሳልፈው ሲሰጣቸው ተስማሙ።

6ኛ. ይህ ቃል ኪዳን ከታተመ በኋላ በኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትና በምስር ኬዲዊ መካከል ጠብ ቢነሣ ለእንግሊዝ ንግሥት ሊነግሩ ሲአሰሙ ውል አደረጉ።

7ኛ. ይህ ቃል ኪዳን ወረቀት በታላቋ ብርታንያን በአየርላንድ ንግሥት በህንደኬ ቄሳርይት ደግሞ በምስር ኬዲዊ ዘንድ ታይቶ ታትሞ ቶሎ ይመለሳል።

ለዚህም ምስክርነት ሪር አድሚራል ሰር ውሊያም ሔዊት የታላቋ ብርታንያና አየርላንድ ንግሥት የህንደኬ ቄሳርይት ምስለኔ ሆኖ ጃንሆይም ንጉሠ ነገሥት ክቡር ሚሶን ይቤን የምስር ኬዊዲ ምስለኔ ሁነው ይህን ቃል ኪዳን በማኅተማቸው አተሙ። አጸኑ።

ግራ ቀኙም ፈረሙበት። እንግዶቹ ወደ ዐረፉበት ቤት ሲሔዱ ራስ አሉላ ሸኝተዋቸው ተመለሱና

«ተንኮላቸውን እግዚአብሔር አፈራርሶት መሬታችንን በሰላም ለማግኘት በቃን እንኳን ደስ ያለን» አሉ ለጥ ብለው የደስታ መግለጫ እንዲሆናቸው እጅ እየነሡ።

«ና ሳመኝ! ያንተው ትጋትና ልባምነት ነው ለዚህ ያደረሰን ና ሳመኝ» ሲሉ አጼ ዮሐንስ ራስ አሉላም የጌታቸውን ጫማ ሲስሙ ሲያጐነብሱ ንጉሠ ነገሥቱ ቀበል አድርገው አቅፈው ሳሙዋቸው። ቀጠል አድርገውም

«ስለ ፈረንሣዮቹስ ምን ይታይሃል? «እንግሊዞቹን አትመኑዋቸው መሣሪያም እኛ እናስመጣለን» ነው የሚሉን ሲሉ ጠየቋቸው። «ጃንሆይ! እነርሱም ቢሆኑ መሬት ስጡን ባዮች ናቸው። ታዲያ እነርሱንስ ቢሆን እንዴት ማመን ይቻላል? እንደ እኔ እንደ እኔ ግብጾች ይዘዋቸው የኖሩትን ቀበሌዎች በእጃችን ካደረግን ሁሉንም በሩቅ ከመዛመድ በቀር ማስጠጋቱ እያደር የሚያመጡት ጣጣ እንደሺሁ ከችግር ላይ ችግር የሚያመጣብን ነው የሚሆነው» አሉ «ማለፊያ ነው እስቲ ስለ እነርሱም ቢሆን ወደ ፊት እንመክርበታለን» አሉ አጼ ዮሐንስ።

ራስ አሉላ አጥብቀው ይመኙዋት የነበረችውን በጐስን መልሰው ለመውሰድ የሚችሉበት እንደዚሁም የከዳተኞቹን የደበበን የክለ ኢየሱስንና የባሕታ ሐጐስን እጅ የሚይዙበትን ውል አግኝተዋል።

የውስጥ ጉዳይዋን በሰላምና በአንድነት ያጠናከረችው ኢትዮጵያ እንደዚያ ሆና ስትጐለብት ተጻራሪዋ ግብጽ ተዳከመችና የአሉላ ጥረትና ስልት ከታላቋ ብርታኒያ ጋር

ለመዋዋል ቻለ። ግን ከግብጹ ከዲብ ትከሻ ላይ ቁመው የተፈራረሙት አሉላና ሒዊት እንደገና የተጋጩበት ምዕራፍ ደግሞ ደረሰ።

አድሚራል ሒዊት ከዐድዋ ተነሥቶ ምፅዋ እንደ ደረሰ «የዚህች አገር ሰዎች ወዳጅነታቸው እጅግ አስገራሚና ተፈላጊም ነው። አሉላም ታላቁ የአብስኒያ ታላቅ ጄኔራል ናቸው። በሀገሪቱም ውስጥ በራሪ መንፈስ ናቸው» ብሎ ለሥራ ጓደኞቹ አጫውቷቸዋል።

ባለሟሉ ተጠረጠሩ!

ራስ አሉላ ወደ ግዛታቸው እንዲሻገሩና በውሉ መሠረትም ሥራቸውን እንዲቀጥሉ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ጉልበታቸውም የተጠናከረ እንዲሆን ስላስፈለገ በራስ ሚካኤል ሥር የነበረው ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት ተጨመረላቸው። አሉላ ይህን ያህል ሠራዊት ከያዙም ግብፆች «የኛ ነው» ብለው ይዘዋት የነበረችውን ከሰላን መልሰው እንዳይዙ የንጉሠ ነገሥቱ ፍላጐት ስለ ነበረ ምንም እንኳን በአጼ ዮሐንስና በራስ አሉላ መካከል የነበረው ጽኑ ምኞትና ፍላጐት የተወሰዱትን ቀበሌዎችና ጉባዎች ወደ ኢትዮጵያዊነታቸው ለመመለስ ቢሆንም የራስ አሉላ ጽኑ ተቀናቃኞች የነበሩት መኳንንት አሉላን ማሰናከልና ማጣል ግባቸው አድርገው ተነሡ።

እነ ደጃዝማች ሐጐስ እነ ራስ ገብረ መስቀልና ሌሎችም መለስተኛ መኳንንት በአሉላ ዕድገትና ሥልጣንም ላይ ዐይኖቻቸውን ተከሉ።

«ንጉሠ ነገሥቱን ከፈረንጅ ጋር ያዋዋላቸው ለብልሃቱ ነው። እነርሱን ታዝሎ ከእነርሱ ጋር ተባብሮ ከእነርሱ ዘንድ የሚፈልገውን ካገኘ በኋላ አሻፈረኝ ለማለት ነው» እያሉ ደጃዝማች ሐጐስ ያሰራጩት ስብከት የአሉላን ተቀናቃኞች ይበልጥ አስተቃቀፈ።

ከዚያ በኋላ መኳንንቱ አንድ ግንባር ፈጠሩና ከንጉሠ ንገሥቱ ዘንድ ቀርበው በራስ ገብረ መስቀል አፈ ቀላጤነት

«ከዚህ ይህን ያህል ሠራዊት ሰጥተውታል። ሐማሴን ከደረሰ በኋላ ደግሞ በውሉ መሠረት የፈለገውን ያህል መሣሪያ እያስገባ በይበልጥ ይጐለብትና ነገ አልገዛም አልገብርም» ቢለዎስ? ከሁሉም ከሁሉም ትልቁ ውርደትዎ ከአንድ የገበሬ ልጅ ጋር ጦርነት መግጠምዎ ይሆናል። ይህንም የምንናገረው የሰማነውን ሰምተን ነው።

ከሚገባው በላይ ሊሸከመውና ሊቀበለው ከሚችለው በላይ ነው የተሰጠውና ያበጠው አሁንም መድኃኒቱ ሳይጠረጥር መንቃትና ማንነቱን እንዲያውቅ ማድረግ ነው» አሉ።

ራስ ገብረ መስቀል ይህን በሚያስረዱበት ወቅትም አብረዋቸው የነበሩት አድመኞች እንባና ንዴት ይተናነቋቸው ነበረ።

የእንግሊዞች ወዳጅ ይሆኑት አሉላ በሀገሪቱ ውስጥ ከነበረው የጦር መሣሪያ ሩቡን ያህል ይዘዋል። ከዚያ ላይ ደግሞ የፈለጉትን ያህል ቢጨምሩ የሚቆጣጠራቸው የለም። ውሎ አድሮ «አሻፈረኝ ባይነት» የመጣ እንደሆነ ንጉሠ ነገሥቱ የማስፈራሪያ ዱላ ከጃቸው ከወጣ ጉልበታቸው መሟሸሹ ለጥ ሰጥ ብሎ የንጉሠ ነግሥቱ የበላይነት አምኖ ሲገብር የኖረው ሁሉ እንደገና አፈርጥሞ ሲነሣባቸው አጼ ዮሐንስ ይታያቸው ጀመር። ከንዴት ከብስጭትና ከእንባ ጋር የቀረበላቸውን አቤቱታ ሲያዳምሩ ቆዩና

«ታዲያ ምን ሐሳብ አላችሁ?» በለው ጠየቁዋቸው።

«አካለ ጉዛይን ለሌላ ታማኝ ሰው መስጠት ነዋ! ይህ የሆነ እንደሆነ ለእርስዎ የሚመጣው መሣሪያ በቀጥታ ወደዚያ ለመጣና ከአሉላ ተመልካችነትና ተቆጣጣሪነት ሊያመልጥ ይመቸዋል። ያለዚያ አካለ ጉዛይ የእርሱ ግዛት እንደሆነ ከቆየ ለራሱ የሚሆነው ነውን መሣሪያ ከመሰብሰብም በላይ ወደ እርስዎ የሚወጣውን ሁሉ ሊመለከትና ሊቆጣጠርም ያመቸዋል። ከዚያ በኋላ ኃይለዎን ገምቶ እምቢ ሊል ይነሣል። ከተሰጠው ጦርም በገሚስ መቀነስ ይገባል» አሉ መኳንንቱ።

«ማለፊያ ነው። በበኩላችሁሳ አካለ ጉዛይን ለማን ይሰጥ ትላላችሁ» አሉ ዮሐንስ።

«ከእርሱ እጅ ከወጣ ጃንሆይ ለመረጡትና ለአመኑት ሰው ይስጥ» አሉ ሐጐስ።

«በእኔ ግምት ግን ለባይሻ ገብሬና ለብጅሮንድ ለውጤ ቢሰጥ እስማማለሁ» አሉ ራስ ገብረ መስቀል ደጃዝማች ሐጐስን እየገረመሙ።

ይህንኑ ሐሳብ አጼ ዮሐንስም ተስማሙበትና አካለ ጉዛይ አውራጃ ለሁለት ተከፍሎ ለሁለቱ ዐድመኞች እንዲሰጥ ተወሰነ። ሁለቱም ሰዎች በራስ አሉላ ላይ ስያድሙና ሲያሳድሙ የኖሩ ነበሩ።

ከዚያ አከታትሎ ለአጼ ዮሐንስ የሚላከው የጦር መሣሪያ ሁሉ በአካለ ጉዛይ አውራጃ በኩል እንዲላክ ምፅዋ ተቀማጭ ለሆነው የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ስለ ነበረው ፈረንሣዊ ተላከበት። እርሱም ይህንኑ መሠረት አድርጐ ከሦስት ሺህ በላይ የሚሆን

ጠመንጃ አካለ ጉዛይ ውስጥ በምትገኘው አከሩር በምትባለው መንደር በነበሩበት ኢጣልያውያኑ ሚሲዮኖች አማካይነት ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደደ።

ነገሩን ራስ አሉላ እንደ ሰሙም «ማንኛውም ነገር ከምፅዋ በሐማሴን በኩል እንደሚገባ ንጉሠ ነገሥቱ ያዘዙትን ችላ ብለህ በሌላ አቅጣጫ እንዲገባ ማድረግህ ትክክል አይደለምና ምክንያትህን እንድታሳውቀኝ» ብለው ላኩበት። የሚሲዮኑ ኃላፊ የነበረው ቄስ ኩልቦም ጥያቄያቸውን ለአዲሱ ባለሥልጣን ለብጅሮንድ ለውጤ አስተላለፈው። ለውጤም በበኩላቸው

«መሣሪያዎቹ ለውጤ ከኔ ይበልጥ ታማኝ ሆኖ ነው እኔን ያስለወጠ? እስቲ ይሁና! አገር ለነሱ ሲሰጥ አይደለ ነገሩ የቀረው? አዬ አጼ ዮሐንስ አሳሳቻቸው መብዛቱ?» አሉና አሉላ ተከዙ።

ይሁንና ለዚያ ቅሬታ ሳይሸነፉና መንፈሳቸውንም ሳያስጨንቁ ከሰላን እንዲይዙ የተጨመረላቸውን ሠራዊት እየመሩ ወደ በጐስ አመሩ። ከዚህም ላይ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር በሐሳብ የተራራቁበት ጉዳይ ነበረ። የአጼ ዮሐንስ ትልቁ ጉጉት ከሰላን መያዝ ሲሆን አሉላ ደግሞ እጅግ ያሰቡበት የነበረው ከአቅራቢያቸው ስለነበረችው በጐስ ነበር። ያችን ቀበሌ ከያዙ የአስተዳደር አቀማመጣቸው እንደሚጠናከር ቀጥሎም ቱርኮችና ግብጾች የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ እንዲሆን ያስገደዱትን ሕዝበ ወደ ቀደምት ክርስቲያናዊነቱ ለመመለስም አስቸጋሪ ቢሆንም ለኢትዮጵያዊነቱና ለአንድነቱ እንዲቆም ለማድረግ እንደማይሳናቸው ቆራጥ ዓላማ ነበራቸው።

በጐስም እንደ ደረሱ ዕቅዳቸውን በሥራ ላይ ለማዋል ሲጀምሩ በካባቢው ከነበሩት የግብጽ ወታደሮች ጋር ግጭት ተነሣ። እርግጥ ነው ያን ቀበሌ ለመረከብ ከአድሚራል ሒዊት ጋር በተደረገው ስምምነት መሠረት ጥቂት ሳምንታት ቀርተዋቸው ነበር። በዚህም የተነሣ በእግሊዞችና ግብጾች ዘንድ ሁኔታው ያልታሰበ ትርምስ አስነሣ። በአካባኢው የነበሩት ጐሳዎችም እርስ-በርሳቸው ተፋጠጡ። ኢትዮጵያዊነታቸውን እንደ ጠበቁ በቆዩት የበኒዓምር ጐሳዎችና የነ እርሱ ተቃዋሚዎች በነበሩበት ጐሳዎች መካከል የፉክክር ሁኔታዎች እየተባባሱ በመሔዳቸው ራስ አሉላ የሐባብ ጐሳ ባላባት የነበሩትን ከንቲባ ሐሚድን የቀበሌው ኃላፊ እንዲሆኑ ሾሙዋቸው።

አሉላ ሳይታሰብ በጐስ ገብተው ከግብፅ ወታደሮች ጋር ያስነሡት ግጭት የአካባቢውንም ሕዝብ ግብር በማስከፈላቸውና ወኪልም በመሾማቸው የሚቀጥለው ርምጃቸው ደግሞ ከሰላ ከደረሰ ለዓላማቸው ተቃራኒ እንደሚሆን የተረዱት እንግሊዞች ወደ አጼ ዮሐንስ አቤቱታቸውን ሰደዱ።

ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ በሁኔታው በይበልጥ ማተኮር ጀመሩ። የአሉላ ተቀናቃኞች የነበሩት መኳንንት ያቀረቡላቸው ሐሳብ እንደ ከነከናቸው ነበሩ። ቀጥሎ የእንግሊዞች አቤቱታ ቀረበ። ከእነዚህ ነጥቦች ሌላ ደግሞ ፈጥነው ከሰላን አያዙላቸውም። በእነዚህ ሁኔታዎች የተነሣ በቅሬታ ላይ ቅሬታ በመጨመሩና በሐሳብና በሥራም ስለ ተራራቁ «ስለ ፈጸምከው ነገር የምፅዋን ኃላፊ ማሴን ቤይንና የሻምበል ስፒዮ የተባለውን እንግሊዛዊ ይቅርታ ልትጠይቅ ይገባሃል» ብለው ላኩባቸው።

«አገሬ ላይ ተንሰራፍተው ተቀምጠው ሕዝብ እየሰበኩ እርስ-በርሳችን የሚያበጣብጠን እነርሱ እኔ ምን በበደልኩ ነው ይቅር በሉኝ የምለው? አዝማሚያውን ተረድቼዋለሁ። የፈረንጆች እጅ የማይሠራው ነገር የለም? የጌታዬን አሽከሮችና ባለሟሎች ይዘዋቸዋል ማለት ነው?» ብለው ራስ አሉላ ሁለተኛ ቅሬታ በልባቸው አሳደሩ።

አጼ ዮሐንስና ራስ አሉላ እንደዚያ ሆነው በሐሳብና በአሠራር በመራራቃቸው ደግሞ እንግሊዞች ያተኮሩባቸው አንዲት ጭላንጭል ታየች። ማሕዲስቶች ሱዳን ውስጥ ያነሡት ዐመፅ እየገፋ ሔደ። መተማ የነበረው የግብፅ ጦር ከበበው። ከምሽጉ በቀር አካባቢው በማሕዲስቶቹ ቁጥጥር ሥር ዋለ። ሁኔታውን ያጠኑት እንግሊዞችም ያ የተከበበ የግብፅ ጦር እንደሚደመሰስ ወይም እጁን ከመስጠት እንደማይተርፍ ተረዱት። ይህን ከአመኑበት በኋላ ነበር እንግዲህ አመዲብና ስንሒት በተባሉትም ቀበሌዎች የነበረው የግብጽ ጦር ተመሳሳዩ ውድቀት እንዳይደርስባቸው ሲሉ ዐድዋ ድረስ ሔደው ከአጼ ዮሐንስ ጋር የተዋዋሉት። ነገር ግን መተማ ላይ በተለይ ጋላጌት በተባለው ምሽግ የነበረው የግብጽ ጦር ዙሪያውን በማሕዲሶቶቹ ቢወጠርም ያለ መደምሰሱን ወይም እጁን ያለ መስጠቱንና በተጠናከረም ሁኔታ ላይ መሆኑን እንግሊዞች እንዳረጋገጡ «ቢከፋኝ ብመለስ» የሚባለውን የገበጣ ጨዋታ ምሳሌ ለመከተል ፈለጉ።

የኢትዮጵያ ሠራዊት ወደ ከሰላ እንዳይዘምት በጋላባት በኩል ከበባ እንዲደረግ አዲስ ስልት እንግሊዞች መትለም ጀመሩ። የቀይ ባሕርና የአካባቢው አገር ገዥ ሆኖ በዚያው ወቅት ተሹሞ የነበረው ኰሎኔል ኸርበርት ኬርሚሲዮ ከረን የሚገኘውን የግብጾች ምሽግ የማሠልጠኛ ማዕከል አድርጎ ከአካባቢው ጐሳዎች ወታደሮች እየመለመለ የሱዳንን ማሕዲስቶች ለመቋቋም ዕቅድ አወጣ። በዚህም መሠረት በጐስ የሚባለው ቀበሌ ለኢትዮጵያ በሚመለስበት ጊዜ ምሽጉ እንዳይሰጣት ለማድረግ የሚቻልበትን ዘዴ ማውጠንጠን ጀመረ። ይሁን እንጂ ይህነኑ አዲሱን ዕቅዱን ወይም የከዳት አዝማሚያውን አጼ ዮሐንስም ሆኑ ራሱ ራስ አሉላ እንዳያውቁበት የተቻለውን ያህል ይጥርበት ጀመር።

እንግሊዞች የእራሳቸውን ስልት በምሥጢር አጠናቀው ከጨረሱ በኋላ የምፅዋው አገረ ገዥ በማሶን ይቤና የሻምበል ስፒዲ ጉዳዩን ለራስ አሉላ ለማስረዳት ወደ አዲ ተኽላይ ሒደው በከሰላና በአመዲብ የሚገኘው የግብጽ ጦር ተጠቃሎ እስከሚወጣ ድረስ የከረን ምሽግ በእንግሊዝ ተቆጣጣሪነት የሚቆይ መሆኑን ሲነግሩዋቸው

«ከተዋዋልነውና ከተስማማነው ውጪ የጠየቅናችሁ አንድም ነገር የለም። ውሉን የፈለጋችሁት እናንተው ነበራችሁ። አሁን ደግሞ ማፈግፈግ የጀመራችሁበት ምክንያት ይገባኛል። የሀገሬን ክብር በክንዴ እጠብቀዋለሁ» ብለው ንግግሩን አቋርጠው እንግሊዛዊውንና አሜሪካኑን አሰናበቱ።

ከዚያ ቀጥሎ እንግሊዞች ሐሳባቸውን መለወጣቸውን ዘርዝረው ለአጼ ዮሐንስ ላኩ።

«ድሮውንስ ከእንግሊዞች እጅ መሬት እናገኛለን ብለን መተማመንስ መች ይገባን ነበር?» አሉ አጼ ዮሐንስ መልእክቱ እንደ ደረሳቸው ቀጥለውም ወደ እንግሊዞቹ

«የስምምነቱን ጉዳይ ያዘጋጃችሁት ራሳችሁ ናችሁ የምታፈርሱትም ራሳችሁ ናችሁ። ግን ራስ አሉላ ስሕተት ሠርተዋል እያላችሁ ታመካኛላሁ አሉላ የፈጸመው ስሕተት የለም። በከረን የሚገኙት የኪዲቭ ወታደሮች ለመስከረም አንድ ቀን ምሽጐቹን እንደሚለቁ በውላችን አልተጻፈምን? በውሉስ ላይ ሁላችን አልፈረምንበትም? በቃል የሆነ ነገር ምናልባት ይረሳ ይሆናል። በጽሑፍ የሆነ ነገር ግን ሊለወጥ ከቶ አይችልም። የሆነ ሆኖ ዘግይታችሁም የምትለቁ ቢሆን አገሩን የኔ ሹም መረከብ ይኖርባታል። በገነባው ውል መጽናት አይገባንም ነው የምትሉ?» ብለው ላኩ።

በምሽጐቹ ምክንያት የተነሣው ውዝግብ እልባት ከማግኘቱ በፊት አጼ ዮሐንስ ከሰላን ማሕዲስቶች እንዳዳይዙባቸው ለመዝመት መዘጋጀት ጀመሩ። አስቀድመውም ራስ አሉላ እንዲዘምቱ ላኩባቸው። እንግሊዞች ደግሞ አሉላ ወደ ከሰላ እንዳይዘምቱ ለማደናቀፍ የተቻላቸውን ያህል ጥረታቸውን ቀጠሉ።

በዐድዋው ውል መሠረት የኢትዮጵያ ተቃዋሚዎች የሆኑትን ሽፍቶችና ከዳተኞች እየያዙ ለኢትዮጵያ ለማስረከብ ሁለቱም ወገኖች ተፈራርመዋል ውሉ የተፈረመበት ቀለም ከመድረቁ በፊት የዮሐንስንና የአሉላን በጐ አመለካከት ለማትረፍ የሸኮሉት እንግሊዞች ፊታውራሪ ደበበን አባብለው ይዘው ምፅዋ ውስጥ አሰሩት። ነገር ግን የውንብድና ዓላማው ደጋፊዎች የሆኑ ግለሰቦች ከእስር ቤት አስወጥተው አሣውርታ

ገብቶ እንዲያደፍጥ አደረጉ። እርሱም ዘረፋውን ቀጠለ። አጼ ዮሐንስ ሁኔታውን እንደሰሙ።

«ለይስሙላ ያህል የሆኑ ጉዳይ መሆኑን አላጣሁትም። ከእነርሱ እስር ቤት ቢያመልጥ ከኔ እጅ የሚያስጥለው ማንም የለም» አሉና በጅሮንድ ለውጤና ራስ ገብረ ኪዳን ወደ አሣውርታ ገብተው ደበበንና ተከታዮቹን እንዲይዙላቸው አዘዙ። እነለውጤ ግን የአሣውርታን መደሮች ዘርፈው የዙላን ቀበሌ አተራምሰው ተመለሱ እንጂ ደበበን ሊያገኙት አልቻሉም።

ደበበ ከአሣውርታ መንደር አምልጦ ሐባብ ከተባለው ቀበሌ ገብቶ ሽፍቶች ሰብስቦ ራስ አሉላን ለመዳፈር ተዘጋጀ። የእርስ ሐሳብና ዝግጅት የማረካቸው ባሕታ ሐጐስና ክፍለ የሱስም ተቀላቀሉትና ክንዳቸውን አስተባብረው አሉላን ለማጥቃት የሚችሉበትን ስልት ማቀነባበር ጀመሩ። የሦስቱ መጠናከር ደግሞ የሐባብን አካባቢ በከለውና በጐሣዎች መካከል ግጭት አስነሣ።

ሁኔታው ራስ አሉላን እጅግ የሚያሳስብ በመሆኑ በድንገት ከረን ደርሰው ሠራዊታቸውን በሦስት አቅጣጫ አሰልፈው እነ ደበበ ማደን ጀመሩ። እነርሱ ግን ተከታዮቻቸውን በታትነው ደብዛቸውን አጠፉ። ቢሆንም አሉላ ከረን ላይ ሆነው ሕዝቡን አረጋግተው ጸጥታውን ራሳቸው መከታተል እንደ ጀመሩ ወደ አዲተክላይ ፈጥነው የሚመለሱበት አስገዳጅ ሁኔታ አጋጠመ። ሱዳን ውስጥ የተነሣው ዓመፅ የእርሳቸውንም ግዛት ከሚዳፈርበት ደረጃ ላይ ደረሰ። የከረንን አካባቢ ሁኔታ በታማኞች-ጐሳዎችም ጭምር እንዲጠብቅ አድርገው ወደ አዲ ተክላይ ተመለሱ።

የማሕዲስቶቹ ግፊት ከራስ አሉላ ይበልጥ እንግሊዞችን እንደገና የሚያስጨንቅ እየሆነ በመሔዱ ቀደም ሲል ራስ አሉላ ወደ ከሰላ እንዳይዘምቱ ልዩ ልዩ ተንኮል ሲያውጠነጥኑ የነበሩት እንግሊዞች ከ«ቢከፋኝ ብመለስ» ሐሳባቸው እንደገና ወደ ዐድዋ ውል አስገዳጅነት ተመለሱና አሉላ ወደ ከሰላ ወርደው ከማሕዲስቶች ወረራ እንዲከላከሉ ለማግባባት ሞከሩ። አሉላ ደግሞ «ከእናንተ ወዳጅነት የማሕዲስቶቹ ጠላትነት ይሻላል» ብለው የእነርሱን ውትወታ ችላ ብለው የአስተዳደር ተግባራቸውን ቀጠሉ። አሥመራን የቀረቀረዋትም በዚሁ ወቅት ነበር። ከሰላ ወርደው ማሕዲስቶቹ እንዳይዙዋት ለመከላከልም ሆነ አዲሲቱ ከተማቸውን ለአስተዳደርና ለንግድ የሚኖራትን አስፈላጊነት ለአጼ ዮሐንስ ለማስረዳት አሉላ መቀሌ ገብተው ውለው እንዳደሩ እንደ ገና አስቸኳይና አጣዳፊ መልእክት ደግሞ ከመረብ ማዶ ደረሳቸው።

«ነጭ ወታደር ምፅዋ ገባ»

ከመረብ ማዶ የገሠገሠው መልእክተኛ ወደ ራስ አሉላ ሒዶ የነጭ ወታደር ምጥዋ መግባቱን-ንገር ተብዬ ነው የመጣሁት አላቸው፡፡ መልእክተኛውም የተላከው የራስ አሉላ ወኪል ከነበሩት ከፊታውራሪ ዓለማየሁ ነበር፡፡

ራስ አሉላ እጅግ ተቆጡ ዐይኖቻቸውን ከመልእክተኛው ላይ አፈጠጡበት፡፡

«ይኸ ነገር ከታመነ ሰው የተገኘ መሆኑን አረጋግጣችኋል?» ብለው እንደ ተቆጡ ጠየቁት፡፡

«አዎን ጌታዬ! ምጥዋ የሚኖሩት ወዳጆችዎ ናቸው መልእክተኛ የሰደዱት» አለ መልእክተኛው፡፡

«ግዴለም የነርሱን ተንኮል ዱሮውንም አላጣነውም እኔ በሕይወቴ ቁሜ ካገሬ ድንበር ውሎ አያድርም እናገናኛለን» በለው ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔደው መርዶውን ለንጉሠ ነገሥቱ ነገሩ፡፡

«በማን ፈቃድ ነው እዚያ የሠፈሩት? እንግሊዞቹ ፈቅደውላቸው ይሆናል!» አሉ አጼ ዮሐንስ፡፡

«ሳይሆን አይቀርም ፈረንሣዮች ወደ ዚያ እንዳይጠጉዋቸው ሲሉ እንግሊዞች የፈጸሙት ደባ መሆኑ አያጠራጥርም» አሉ ራስ አሉላ፡፡

«እንግሊዞች እንደዚህ ሠሩን?» ጉሮሮአቸው ሲያአዝ «እኛን እርዱን» እያሉ ይወተውታሉ ትንፋሻቸው ሲመስላቸው ደግሞ እኛን ከድተው ወደ ወገኖቻቸው ማድላታቸው ነው? እንዴት እንደዚህ ያደርጋሉ? በእግዚአብሔር ስም እናምናለን እያሉ እኛን እያሞኙ በጕን እንደዚህ ያለ ክህደት ይሠራሉ? ሐሳባችውን አላጣሁትም፡፡ ጣሊያኖች በደንከል በኩል በሩን ይዘው ከምኒልክ ጋር ተወዳጅተው እኔን እንዲወጋላቸው የፈለገውን መሣሪያ ሲያቀባብሉት መኖራቸው አንሶ አሁን ደግሞ የኔን ጉሮሮ ለመዝጋት እጅና እግሬን ለማሰር ምጥዋን ያዙ?!»

«መልካም ነው እኔ ለእንግሊዝ ንግሥት እልክባቸዋለሁ፡፡ አንተ ግን ገግሠህ ድረስና ምጥዋ የሠፈሩት በማን ፈቃድ እንደሆነ? ሐሳባቸውም ምን እንደሆነ አረጋግጠህ ላክብኝ፡፡ ጣሊያኖቹ እዚያ የሠፈሩት በፈቃዳቸው ከሆነም እንዲለቁ አጠንቅቃቸው፡፡ ያ-በር አገሬ ጉረሮ ነውና ነቅተህ ተዘጋጅተህ ጠብቅ» አሉ አጼ ዮሐንስ ለማስፈራሪያው ዱላቸው ትእዛዝ ሲሰጡ፡፡

«ሕይወቴ እያለች ያገርዎ ዐፈር አትቆነጠርም። በመጣበት እግሩ ይመለሳታል። እምቢ ካለም በጀግኖችዎ ኃያል ክንድ ይወቃል» ብለው አሉላም ጌታቸውን ተሰናብተው ወደ ግዛታቸው ገሠገሡ። አሥመራ እንደ ደረሱም ምርጥ ምርጥ ጥቂቶች ወታደሮቻቸውን በምሥጢር አስጠርተው ከፊታቸው አስቀምጠው በማለፊያ ሞሰብ ማለፊያ ራስ አብልተው ማለፊያ ጠጅ አጠጥተው ምርጥ ምጥ ጠመንጃዎች ከሸለሙዋቸው በኋላ

«ጀግኖቼ? ልጆቼ?

እስከ ዛሬ ድረስ በታዘዛችሁበት ቦታና ግንባር ሁሉ የሚያኮራ ሥራ እየሠራችሁ ተመልሷችኋል። ዛሬ ደግሞ በጣም ለበለጠ አደራና ተግባር መርጫችሁአለሁ። የነጭ ወታደር ምጥዋ መግባቱን ሰምቻለሁ። እናንተን የፈለግኋችሁም ወደዚያው ልልካችሁ አስቤ ነው። የዛሬዋ ጨረታ ትነጋለች። ስንቃችሁ ከዚሁ ተዘጋጅቶላችኋል። እኩለ ሌሊት ላይ ከዚህ ወጥታችሁ እስከ ጥዋት ድረስ ትገሠግሡና ከደረሳችሁበት ቦታ እንደሆናችሁ ድምጣችሁን ሳታሰሙ አድፍጣችሁ ትውላላችሁ።

ነገ ማታ እንደገና ጉዞአችሁን ትቀጥሉና ሲነጋ ከደረሳችሁበት ትውላላችሁ። ማታም ጉዞ ትቀጥሉና በምጥዋ አካባቢ ከደረሳችሁበት አድፍጣችሁ ከመካከላችሁ ሁለትና ሦስት ሁናችሁ በተለያየ መንገድ ወደ ምጥዋ ትገቡና የጣሊያኑን ጦር የሚሠራውን ተመልክታችሁ ትመለሳላችሁ።

ምናልባት የጣሊያን ወታደሮች አገር ለመቃኘት ከምጥዋ ወጥቶ ወደ ላይ ገብቶም ካገኛችሁት የጀግንነታችሁን ሙያ ፈጽማሁ መመለስ ነው። የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቃችሁ» ብለው ለያንዳንዳቸው ሦስት ብር ሰጥተው አሰናበቱዋቸው። ለዚያ ግዳጅ የተመረጡት ሦስት ታማኞችም የአሉላን ጉልበት እየሳሙ ወጡ።

የተላኩት ምርጥ ምርጥ ወታደሮች እንደ ታዘዙት በምፅዋ አካባቢ ሆነው ስለ ኢጣሊያ ወታደሮች ማጠያየቅ ጀመሩ። በዚያ ላይ እንዳሉም የግብጽ ወታደሮች በጠቋሚ እየተመሩ ደርሰው ከበቡዋቸው። እነዚያ የአሉላ ወታደሮች ዐሥር ግብጻውያን ወታደሮች ገድለው መሣሪያቸውን ገፈው ከእነርሱ አንዳቸውም ሳይነኩ ወደ አሥመራ ተመለሱ።

አሉላ ጀግኖቻቸውን ደስ ብሏቸው ተቀበሉዋቸው። ከግብጽ ወታደሮች የማረኩትንም አዳዲስ መሣሪያ ለጀግኖቹ መረቁላቸው። በምፅዋ የሠፈሩት ጣሊያኖች ከግብጾች ጋር በወዳጅነት መቀራረባቸውን ከባሕሩም ዳር ዳር ቤት ሥር መጀመራቸውን መድፎችም መተከላቸውን ከወደ ደጋው የሚወርደውን መንገደኛ ሁሉ

እያዝዙ የሚጠይቁ መሆናቸውን አስረዱ። «የእንግሊዞች ተንኮል መሆኑን አላጣሁትም። በግብጾች ላይ ታዝለው እሽሩሩ በሉኡን» ሲሉ የኖሩት አንሶ ዛሬ ደግሞ በጣልያን ላይ ተቀምጠን እንጋልብ ነው የሚሉት? እንኳን በጣሊያን በሰይጣንም ላይ ቢፈናጠጡ በኔ አገር ላይ እኔ ቁሜ አይጋልቡም» አሉ የሰላዮቻቸውን ማብራሪያ ከሰሙ በኋላ ቁጣቸውን ለመዋጥም እየታገሉት።

«በሉ ልጆቼ የድካማችሁን ዋጋ አምላክ ይከፈላችሁ! እኔም የሚቻለኝን አዝላችኋለሁ» ብለው ጀግኖች ወታደሮቻቸውን አጐራርሰውና ሸላልመው ካሰናበቱ በኋላ ሲተክዙ ቆይተው «ግብጽ ወጥታ እንግሊዝ ቢገባ እንግሊዝ ለቆ ጣሊያን ቢገባ ምንድነው ልዩነቱ? ሁሉም አገር ፈላጊዎች ሁሉም ጠላቶች ሁሉም ሕዝብ ባርያ አድርጎ ለመግዛት የተሰለፉ ናቸው። ከረንና ከሰላን መልሰን በእጃችን እናዳናስገባ ሲሉ አይደለም እንግሊዞች ይህን ተንኮል የሠሩት?» ብለው አጉረመረሙ።

አሉላ የመረብ ምላሽ ግዛታቸውን ለማደራጀት ያወጡትን ዕቅድ በሥራ ለማዋል በሚጣጣሩበት ወቅት የምፅዋ መያዝ እጅግ ከበዳቸው።

አንድ ከተማ እንደ ምን ሊስፋፋ እንደሚችል ሐሳቡን ደርሰውበታል። ንግድም የሚያስገኘውን ሰፊ ጥቅም በሚገባ ተረድተውታል። የመረብ ምላሽ ግዛታቸው በንግድ በልጽጎ ከዚያ በሚገኘው ገቢ ምፅዋ በሚኖረው ግሪካዊ ወዳጃቸው አማካይነት ምርጥ ምርጥ ጠመንጃ አስገዝተው ሠራዊታቸውን አደራጅተው የመረብ ምላሽ ግዛታቸውን በወራሪዎች እንዳይፈርስ አስከብረውና ጸጥታውን አደላድለው ለማስተዳደር ትልቁ ግባቸው ነበር።

በዚሁ የተነሣም ትካዜና ብስጭት የሚፈራረቁባቸው ሆኑ። በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ ጣሊያኖች የአጼ ዮሐንስንና የእርሳቸውን ሐሳብ ለማወቅ ስለፈለጉ መልእክተኞች ሰደዱ። እነዚያው መልእክተኞችም ምፅዋ ከደረሱ በኋላ «ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ሰለምንሔድ ፈቃድ እንዲሰጠንና እንድንመጣ» ብለው ላኩባቸው። «የሀገሬ ጉረሮ ካነቁ በኋላ ደግሞ ምን አድርጉ ሊሉን ነው የሚመጡት» አሉ አሉላ የጣሊያኖቹን ጥያቄ ያደረሰውን መልእክተኛ ከፍና ዝቅ እያደረጉ እየተመለከቱት። መልእክተኛውም በድንጋጤ ተውጦ ዐይን ዐይናቸውን ከመመልከት በቀር አንዲት ቃል ለመተንፈስ አልደፈረም ነበር።

«የሆነ-ሆኖ ይምጡና ሐሳባቸውን እንወቀው» ብለው ፈቃዱን ላኩባቸው። ጣሊያኖቹ አሥመራ ደርሰው ከራስ አሉላ ዘንድ እንደ ቀረቡ ኃላፊው ነገር ያሳመረ መስሎት «ዝናዎን ስንሰማ እንደ አንድ ትልቅ ጋራ ይመስሉን ነበር እንጂ እንደዚህ

ልከኛ ቁመትና ወርድ ያለዎት አይመስሉንም ነበር» ሲል ንግግር ጀመረ-የልቡ ተንኮል ፈንቅሎ ወጥቶ የሚታይበት መስሎት በፈገግታ እየሸነገለ።

አሉላ እንደ ተቆጣ አንበሳ ጸጉራቸው ቆመ። ዐይኖቻቸው ግርሽጥ ለመምሰል ተቃረቡ ግንባራቸውን ኮስተር ትከሻቸውን ለጠጥ አደረገው

«ከምድር በላይ ያለኝ ቁመቱ እንደዚህ ቢሆንም ቅሉ ከእግሬ በታች በምድሬ ውስጥ ያለኝ ሥር ጥልቀቱ እነዚያን ጋራዎች ያሚያክል መሆኑን ዕወቅ» አሉ። በአኳኋናቸውም ጣሊያኖቹ ተደናገጡ። ቪሽንዞ ፈራሪ የጨዋታውን አርእስት መለወጥ እንደሚሻል ወዲያው ተገነዘበውና

«ከአገረዎ ጋር የጠበቀ ወዳጅነትና ንግድ ለመመሥረት ስንል ለተወሰነ ጊዜ ምፅዋ ሠፍረናል። ለዚህም ፈቃድ እንጠይቃለን» አለ ኮስተር ብሎ የነበረውን የአሉላን ገጽ ለመግለጽ እየሞከረ።

«ስለ ምጥዋም ሆነ ለበጐስ ጉዳይ ከእንግሊዞች ጋርኮ ያደረግነው ስምምነት አለን» አሉ ራስ አሉላ በአኳኋናቸው ቅጭም እንዳሉ።

«በሁለታችሁ መካከል የተደረገውን ስምምነትም ቢሆን የኢጣልያ መንግሥት የሚያከብር መሆኑንም ላረጋግጥልዎ እወዳለሁ» አላቸው።

«ሐሳብዎን ተረድቼዋለሁ። እኛ መቼም ቃላችንን እናከብራለን። መንሸራተትና ማወላወል የሚታየው ግን በእናንተ በባሕር ማዶ ሰዎች ነው። የሆነ ሆነ ይህነኑ ጉዳይ ራሳቸው ቀርባችሁ እንድታረዱዋቸው ወደ ንጉሠ ነገሥቱ እንድትሔዱ እረዳችኋለሁ» አሉት።

«ግዴለም በኛ በኩልም መንሸራተት የለም። እኛን እንደ እናንተው ቃላችንንና ውላችንን እናከብራለን» አለ መልእክተኛው በዚህ ነገሩ ከስምምነት ላይ ተደረሰበትና ራስ አሉላ ሸኚና ስንቅ ሰጥተው እንግዶቹን ኢጣሊያኖች ወደ መቀሌ ሰደዱዋቸው።

እንግዶቹ ከራስ አሉላ ጋር በተነጋገሩበት ሰዓት የመልእክተኞቹ ኃልፊ ቪሽንሶ ፌራሪ የአሉላን ገጽታ ፈገግ ለማድረግ ሲል ቁመታቸውንና ወርዳቸውን ከጋራ ጋር አነጻጽሮ የተናገረውና እርሳቸውም የሰጡት መልስ በአካባቢው ተሰምሮ ኑሮ በዘመኑ የታወቀ አንድ ማሲንቆኛ እንዲህ ሲል አንጐራጐረበት።

«ኮረብታማ ባያክል ቁመቴ ደረቴ

ከምድር ውስጥ ነው ያለው ወንድነቴ

ከተራራው በታች ዘልቆ ገብቷል እግሬ

ጽኑ መሠረት ነው ላገሬ ለክብሬ

አጥር ነው እሾህ ነው ለዳር ለድንበሬ

ፈንቅሎ ይወጣል ከተራራው ላይ

አገሬን በሚመኝ ባገሬ ጠላት ላይ።»

የኢጣሊያ ወታደሮች ምፅዋ ከሠፈሩ በኋላ የእንግሊዞች አስተያየትና አስተሳሰብም እየተለወጠ መሔድ ጀመረ። ሱዳን ውስጥ የተነሣው የማሕዲስቶች እንቅስቃሴ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን ደጋፊዎች እያስተባበረ ከከሰላ እስከ ምፅዋ የተስፋፋ እንደሆነ በእንሊዝ ድጋፍ ምፅዋ ለሠፈሩትም ጣሊያኖች አስቸጋሪያቸው እንደሚሆን በመረዳት በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ጐሳዎች «ከራስ አሉላ» ጋር ተባብረው ማሕዲስቶችን እንዲወጉ እንግሊዞች መወትወትና ማስታጠቅም ጀመሩ።

እንግሊዞች አዲስ ለቀየሱት ብልጠታቸው ማስተማመኛ እንዲሆንላቸው ሲሉም ቀደም ብሎ ከአድሜራል ሒዊት ጋር በተደረገው ስምምነት መሠረት በከረንና በአመዲብ ምሽጐች የነበረው የግብጽ ጦር ወጥጦ ወደ ምፅዋ ሲሔድ ምሽጐቹን የራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ለነበሩት ለብላታ ገብሩ አባ ጨቁን እንግሊዞች አስረከቡ።

አሉላ እነዚያ ምሽጐች በእጃቸው ከገቡ የምዕራባውያን ቆላ ጸጥታ ለመጠባበቅ አስተዳደራቸውን ለማስተካከልና ሕዝቡን ለማስገበር እንደሚችሉ ተማመኑበት። በሌላ በኩል ደግሞ «ምፅዋስ?» የሚለው ደወል ዕረፍት አሳጣቸው። ከሹማምቶቻቸውና ከጦር አለቆቻቸው ጋር በተነጋገሩ ቁጥር

«ምፅዋ ላይ እኮ ጉሮሮአችንን የሚያንቅ ጠላት መቀመጥ የለበትም ምፅዋ ከጃችን እንደወጣች ከቀረች ትንፋሻችን መቆሙ ነው» እያሉ መናገር አዘወተሩ።

በዚያው ሰሞን ደግሞ የከረንን ምሽግ ያስረከበው የግብፅ ጦር ወደ ምፅዋ እንዳያልፍ የማሕዲስቶች ተባባሪ የነበረውና የሱ ሐኪም ባላባት አብዱል ቃድር የሚባለው ወንበዴዎች ሰብስቦ በአሥመራና በምፅዋ መካከል በሚገኘው አይለት በሚባለው ረባዳ መሬት ላይ ቆድቦ መቀመጡን ራስ አሉላ ሰሙ።

«የባሕር እስትንፋሳችን እኮ መቼም ጊዜ ቢሆን በወስላቶች ቀርቶ ከባሕር ማዶ በመጡ ወራሪዎችም ቢሆን መደፈር አይገባውም» ብለው ራሳቸው አዛማች ሆነው በጠፍ ጨረቃ ዘምተው ጦርነት ከወንበዴዎቹ ጋር ገጠሙ። በዚያ ጦርነት የወንበዴዎቹ አለቃ አብዱል ቃድር ተሹለክሉኮ ሲያመልጥ ግብረ-አበሮቹ በሙሉ

አለቁ። አሉላ በዚያ ድል ብቻ አልተመለሱም። ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚወስደው መንገድ ሌትና ቀን ጸጥታው የተረጋጋ ሆኖ ነጋዴዎች ያለ ምንም ችግር እንዲመላለሱ ሲሉ አካባቢውን ከወንበዴዎች ለማጽዳት አሰሳቸውን ቀጠሉበት። ባዕዳን እየሰበኩ መሣሪያም እየሰጡ በዚያ ወረዳ አሠማርተዋቸው የነበሩ የማሕዲስቶች ደጋፊዎች ነዋሪውንም ሆነ መንገደኛውን ሁሉ አስቸግረው ነበሩና አሉላ ባደረጉት አሰሳ ተጠራርጎ በቀበሌው ታላቅ እፎይታ ሆነ።

የግብጽ ወታደሮች የከረንን ምሽግ ለራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ባስረከቡበት ዕለት በምፅዋ የነበረው የኢጣልያ ጦር አዛዥ ኰሌኔል ሳሉታ ደግሞ አረፋይሌ የሚባለውን መንደር ወታደሮቹን ልኮ አስያዘው። አከታትሎም ሕርጊጐ የተባለውን መንደር ያዘ። በዚያም አላበቃም። የግብጽ ወታደሮች ሠፍረውበት የነበረውን የሰሐጢን ምሽግ ለመያዝ ደግሞ ዝግጅቱን ጀመረ። የኢጣልያኑን ዝጅግት ግን እንግሊዞች አልደገፉትም ነበር። የግብጽ ወታደሮች ሰሕጢ ላይ እንደ ሠፈሩ እንዲቆዩ አጼ ዮሐንስ ከአድሚራል ሒዊት ጋር የተስማሙት ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚመላለሱት ነጋዴዎች በወስላቶች እንዳይቸገሩ ለመከላከልና ለማስጠበቅ ሲሉ ነበር። ስለዚህ ግብጾች ቀበሌዎቹን ከለቀቁላቸውና አሉላ ራሳቸው ጦር አሥፍረው ለማስጠበቅ እንደማይቸገሩ የተረዱት እንግሊዞች በቀበሌው ኢጣሊያኖች ቢሠፍሩ ራስ አሉላ በዝምታ እንደማይመለከቱት ተረዱት።

ከዚህ ሌላ ደግሞ የከረንን ምሽግ ኢትዮጵያ ተረከባለች። የማሕዲስቶች ንቅናቄንም እየገፋና እየተስፋፋ ሔዷል። ራስ አሉላ ብቻ ሳይሆኑ አጼ ዮሐንስም አጥብቀው በሚመለከቱትትና በሚከታተሉት በቀይ ባሕር አካባቢ እንደዚያ የመሰለ ሁኔታ ሲታይ ደግሞ አሉላ ወደ ከሰላ ሊያደርጉ ያሰቡትን ዘመቻ ትተው ወደ ምፅዋ ፊታቸውን ሊያዞሩ እንደሚችሉ በእንግሊዞች በግብጾች ዘንድ የታመነበት ጉዳይ ሆነ።

የማሕዲስቶች ግፊት እንግሊዞችና ግብጾችን ብቻም ሳይሆን በምዕራባዊ ቆላና በምፅዋ አካባቢ የነበሩትንም የክርስትና እምነት ተከታዮችና የማሕዲስቶች ተቃዋሚዎች የሚያሳስብ ሆኖ በመታየቱ የሁሉም እምነት በራስ አሉላ ላይ ያረፈ ሆነ። በዚህም የተነሣ አሉላ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ማሕዲስቶቹን እንዲወጉ የሚወተውቱት እየበረከቱ ሔዱ። ራስ አሉላ ግን የከሰላውን ዘመቻ እያዘገዩ ወደ ምፅዋ እያዘወተሩ ሔዱ። ይህ ትኩረታቸው ደግሞ እንግሊዞችን በይበልጥ እያሳሰባቸው ሔደ።

ምንም እንኳን ምፅዋ የሠፈሩት ጣልያኖች በመልእክተኞቻቸው በኩል «የማሕዲስቶችን እንቅስቃሴ አብረን እንዋጋለን» ብለው ቢልኩዋቸውም ቅሉ አሉላ

በዚህ ቃል ሙሉ እምነት ሊጥሉበት አልቻሉም ነበር። የእንግሊዞች ሁኔታ በቂ ትምህርት ሆኗቸው ነበርና።

እርግጥ ነው እንግሊዞች ከፈረንሣዮች ጋር በነበረባቸው የቅኝ ግዛት ሽሚያ የኢጣልያኖችን ተባባሪነት ልፈልገው ስለነበረ ምፅዋ ላይ እንዲሥፍሩላቸው አድርገዋል። ከምፅዋ ወጥተው ሌሎች ቀበሌዎችን መያዝ ከጀመሩ ደግሞ ሁኔታው እየተበላሸ እንደሚሔድ ተረዱት። ምፅዋ ላይ ጣሊያኖች መሥፈራቸውን አጼ ዮሐንስ በጥብቅ ተቃውመው ለንግሥት ቪክቶሪያ ጥብቅ ደብዳቤ ጽፈዋል። በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ የሌሎቹን ቀበሌዎች ጣሊያኖች ቢይዙ ነገሩ እየተለዋወጠና እየተበላሸም እንደሚሔድ ግልጽ ሆነ።

ሮማ ከነበሩት አለቆቹ ጋር በሐሳብና በአሠራር ርቆ የነበረው ኰሌኔል ሣሌታ የእግሊዞችን ሥጋትና ምክር አሽቀንጥሮ ጣለና አምባ የተባለችውን መንደር ለመያዝ የላከችውን ወታደሮች በአካቢው የነበሩ የማሕዲስቶች ደጋፊዎች ከበው ፈጁለት ይህም ደግሞ እንግሊዞችን በይበልጥ አስደነገጣቸው። የማሕዲስቶቹ ደጋፊዎች ባገኙት ድል ይበልጥ እያበጡበት ስለሔዱ ከአንድ ሺህ በላይ የሚሆኑ አጋሚዶዎች ሰብስበው አብደልቃድር የሚባለውን የወንበዴ አለቃ አዝማች አድርገው ተነሡና ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚወስደውን መንገድ እንደገና ይዘው ራስ አሉላንም ሆነ ጣሊያኖችን ለመግጠም ተነሡ። በዚያው ጊዜ ራስ አሉላንም ሆነ ጣሊያኖችን ለመግጠም ተነሡ። በዚያው ጊዜ ደግሞ ሐሳብ ውስጥ የነበረውና የራስ አሉላን የመረረ ተቃዋሚ የሆነው ክፍለየሱስ እንደዚሁ ጦር ሰብስቦ ራስ አሉላን ለመውጋት እንዲነሣና ማሕዲስቶች ቀበሌውን ሲይዙ አገረ ገዥ እንደሚሆን ከማሕዲስቶች ጋር መስማማቱን አሉላ ሰሙ። እነዚያ ሁለት ወንበዴ አለቆች የግዛታቸውን ጸጥታ ማወካቸው አንሶ ለማሕዲስቶች አገራቸውን አሳልፈው ለመስጠት መዘጋጀታቸው እጅግ ያስቆጣቸው አሉላ ራስ አሉላ ራሳቸው ሠራዊታቸውን እየመሩ ዘምተው በመጀመሪያ አብዱልቃድርን ከነወንበዴዎቹ አጠፉት። ክፍለ የሱስም ይህን ሲሰማ ወደ ሱዳን ጠረፍ ረጠጠ።

ራስ አሉላ በማሕዲስቶቹ ላይ ያገኙት ድል የጣሊያኖቹንም ሁኔታ ለመገመት አጋጣሚ ስለሆነባቸው «አገራቸውን ከድተው ከኢትዮጵያዊነታቸው ይልቅ ድርቡሾች (ማሕዲስቶች) ነን የሚሉትን አሳፍሪ ወንበዴዎች አጥፍቻቸዋለሁ። አንተም ደስ እንደሚልህ አንምናለሁ። ስለዚህ ሌላ ደግሞ በምጥዋ በኩል ያስመጣሁት ጠመንጃ ስላለ ያለ ምንም ችግር እንዲላክልኝ እንድታደርግ አሳስብሃለሁ» ብለው ለኰሎኔል ሣሌታ ላኩበት።

ኰሎኔል ሣሌታም ምፅዋ በነበረው ግሪካዊ ወዳጃቸው በኩል ያስገዙት ጠመጃና ጥይት ያለ ምንም ችግር እንዲሔድላቸው የሚያደርግ መሆኑን ገልጾ ቀጥሎም «አካባቢውን የሚጠባበቁ ወታደሮች ሰሐጢ ላይ ለማስፈር ስለፈለጉ ቤቶች እንዳሠራ ይፈቀድልኝ» ብሎ ላከባቸው።

ይህ መልእክት ደግሞ አሉላን ወደ ጥርጣሬ የሚመራ ሆነ። ከምፅዋ ወጥቶ ሰሐጢ ለመሥፈር የፈለገበትን ምክንያት አላጡትም ነበርና

«መሣሪያውን ተረክቦ እንዲያመጣ ሻለቃ አርአያን ልኬዋለሁ። ያንተ ወታደሮች ሰሐጢ ድረስ ከሸኙት ይበቃቸዋል። ከዚያ በኋላ ወደ ምፅዋ ይመለሱ እንጂ በዚያ መቆየታቸውን አልፈቅድም» ብለው መለሱለት። ከዚያ በኋላ በሁለት መካከል የነበረው ሁኔታ በመጠራጠርና በመጠባበቅ ላይ ያተኮረ ሆኖ ለወራት ያህል ቆየ።

አጼ ዮሐንስም ኢጣልያኖች ከምፅዋ እንዲወጡላቸው ለእንግሊዝ መንግሥት ደብዳቤዎች መስደድ ቀጠሉ።

ኰሎኔል ሣሌታ የራስ አሉላ ክብደት የማይገፋ ብቻውን ሊቋቋመው የማይቻለው መሆኑ አስረድተው እርሳቸውን ሊያዳክምለት የሚችል ሁኔታ ማመቻቸት እንደሚችል በመገንዘብ ለእርሳቸው ተቃዋሚዎች በእጅ አዙር መሣሪያ ማቀበልና ከማሕዲስቶች ጋር በምሥጢር የወዳጅነትና የመረዳዳት ስምምነት ማድረግ ጀመረ። በዚሁም መሠረት ከምፅዋ ምግብና ሸቀጣ-ሸቀጥ እንዲደርሳቸው ማድረጉን ራስ አሉላ ሰሙ።

ባንድ በኩል ወደ ከሰላ ወርደው ማሕዲስቶቹን ወግተው አገሩን እንዲይዙና እንቅስቃሴውን እዚያው ላይ እንዲገቱት እንግሊዞች ይወተውቷቸዋል። በሌላ በኩል ደግሞ ኢጣልያኖች ከማሕዲስቶች ጋር አዲስ ሽርክና ጀምረዋል። ሁለቱ አውሮፓውያን ኃይሎች ሁለት አቅጣጫ በመያዛቸው ዙረው ዙረው የት ላይ እንደሚገናኙና ድርሻቸውን እንደሚከፋፈሉ አሉላ ማነጣጠር ጀመሩ።

«እኔን ወደ ከሰላ ገፋፍተው አዝምተው አሥመራ ላይ ጉብ ለማለት አስበው ይሆን? ከኔስ ጠላቶች ጋር ለምን በምሥጢር መረዳዳት ጀመሩ? የግብጽ የበላዮችንም ጣሊያኖችንም ምፅዋ ያስገቡ እንግሊዞች ናቸው። አሁን በእነርሱ አማካይነት ከሐባብ ጐሳዎችና ድርቡሾች (ማሕዲስቶች) ጋር የጀመሩት ምስጢር ውጤቱና ትርጉሙ አሥመራንና ከረንን ለመያዝ ይሆን?» እያሉ ማሰላሰል ጀምረዋል።

ሁኔታው በይበልጥ እንዲብራራላቸው ስለ ፈለጉም ለኰሎኔል ሣሉታ በሰደዱለት መልእክት

«እስላሞች ድርቡሾች ነን እያሉ መነሳሳት ይዘዋል። በሐባብ የሚገኙት ሽፍቶችም በዚሁ መንፈስ ተሰብከው መሣሪያ በመቀበል ላይ ናቸው። መሣሪያውንም የሚያገኙት ከምፅዋ መሆኑን ደርሼበታለሁ። በእናንተ በኩል እየታወቀ እንዳልታወቀ ተመስሎ ይህ ነውር ነገር መሠራቱ አሳዝኖኛልና ሁለተኛ እንዳይደገም እንድታደርግ። ከእርሱ ጋር ወዳጅነትና አንድነት ለማድረግ ፈቃዳችሁ ከሆነም ቁርጡን አሳውቁኝ» ብለው ነበር። ኰሎኔል ሣሌታ ግን የራስ አሉላን ጥያቄ ችላ ብሎ እንዲያውም «ይግረመዎ ብሎ» ወታደሮቹን ሰሐጢ ላይ አሰፈረ።

በራስ አሉላ በእንግሊዞችና ጣሊያኖች መካከል እንደዚያ የመሰለ ሁኔታ ተፈጥሮ ሥስቱም በየፊናቸው ጉዞ በጀመሩበት ሰዓት የማሕዲስቶቹ ግፊት እየበረታ ሔደ። ከሰላ ውስጥ የተከበቡትን ግብጻውያንና የእንግሊዝ ጥገኞች ያለ ራስ አሉላ የሚታደጋቸው እንደሌለ የተረዱት እንግሊዛውያን ደብዳቤና ሰው እየላኩ አሉላን መወትወት ቀጠሉ። በተለይም ከእንግሊዞችና ግብጾች ጋር የጠበቀ ወዳጅነት መሥርተው የነበሩ አሥመራ ድረስ እየሔዱ ራስ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ልመናቸውን ደጋግመው ከማቅረብ ችላ አላሉም ነበር።

አሉላ ግን እንደ ዐይኖቻቸው ብሌን በሚመለከቱዋቸው በበጐስና በምፅዋ አካባቢ የሐሳብ ጐሳዎች ማሕዲስቶች የተፈራሩት ግብጾችና አዲሶች ጉልበተኞች ጣሊያኖች ያን ሁሉ ጥልፍልፍ እየተዘረጉባቸው ወደ ከሰላ መዝመትና የድሮ ጠላቶቻቸውን ለመቀበል ጦርነት መግጠሙ አጣዳፊና አስፈላጊም ሆኖ አላገኙትም ነበርና «መጣሁ» እያሉ ብቻ አሥመራ ላይ ሆነው በምዕራብና በምሥራቅ የተደነቀባቸውን ቀስት ሲመለከቱ ማሕዲስቶች ከሰላን ያዙዋት።

የከሰላን መያዝ ፈጥነው ያልደረሱበት እንግሊዞችም የራስ አሉላ ዝንባሌ ወደ ምፅዋ ማጋደሉን በመረዳት አሉላ ፈጥነው ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ለማድርግ ሲሉ ዙላ የተባለውን ቀበሌ ለኢትዮጵያ ለመመለስና ለማስረከብ ማቀዳቸውን ከምፅዋ ወደ ለንደን መልእክት አስተላለፉ። ያን አሉላ ሊያስፈነጥዝ ለኢጣልያኖች ግን የራስ ምታት ሊሆን ይችል የነበረውን ዕቅድ ግን ለንደን የነበሩት ባለሥልጣኞች ተቃወሙት። ይሁን እንጂ በምፅዋ የነበረው የእንግሊዝ መንግሥት ተጠሪ ኰሎኔል ከርምሲይድ በነገሩ ተስፋ ሳይቆርጥ ሃምሳ ሺህ የማርትሬዛ ብር አስይዞ የፈለጉትን ያህል ጠመንጃና ጥይትም እንደሚልክላቸው በፍጥነት ወደ ከሰላ የሚዘምቱ ጥይትም እንደሚልክላቸው በፍጥነት ወደ ከሰላ የሚዘምቱ ቢሆን እስከ ሥስት መቶ ሺህ የማርትሬዛ ብር የሚልክላቸው መሆኑን በማብራራት ግብጻውያን መልእክተኞች ሰደደ።

የእንግሊዝ ገጸ-በረከትና የልመና ደብዳቤ ይዞ ወደ አሥመራ የሔደው ማርኮ ቤይ የተባለው ግብጻዊ ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርቦ የወሰደላቸውን ሁሉ ካበረበት በኋላ «ወደ ከሰላ ሲዘምቱ ያሚረዳዎ ደግሞ በቅርብ ቀን ውስጥ አንድ ሺህ ጠመንጃዎች እንልክልዎታለን» አላቸው። ራስ አሉላም ከፊታቸው የቆመው መልእክተኛና የበላዮቹ የሆኑት እንግሊዞች በአገራቸውና በእርሳቸው ላይ ሲያስፈጽሙት የኖሩት ተንኮል ሁሉ ከፊታቸው እየተደነቁ ቁጣቸውንም እየተሰቀሰባቸው በመሔዱ

«ያሁኑ ጭንቀታችሁን ተረድቼላችኋለሁ። በበኩሌ ደግሞ አንድ ነገር ልጠይቃችሁ ነው። ምንም እንኳን እኛ ባንስማማበትም መቼም ምጥዋን ይዛችሁ ወጭና ገቢውን ትቆጣጠራላችሁ። ታዲያ ኢጣሊያኖች ከምጥዋም አልፈው ሰሐጢ ላይ መሥፈር ጀምረዋል። በዚህ ነገር ላይ ከእናተ ቁርጥ ያለ ሐሳብ ለማግኘት እፈልጋለሁ። ይህን ሳላውቅ ወደ ከሰላ አልዘምትም እንስማማ የምትሉ ከሆነ ጣሊያኖቹን አስወጡ» ብለው አትኩረው ተመለከቱት።

«እንግዲህ ይህነንም ጉዳይ ቢሆን ምፅዋ ተመልሼ ለአለቆቼ ላሰዳና ቁርጡን እንልካለን» አለ መልእክተኛውም የአሉላ ቁጣ የለበለባቸውን ዐይኖቹን እያስለመለመ።

የራስ አሉላና የከሰላው ዘመቻቸው ጉዳይ በዚያ ላይ እንዳለ ኢትዮጵያዊነታቸውን በምንም ስለምንም ያልተለወጡት የቢኒዓምር ጐሳዎች ከማሕዲስቶች ደጋፊዎች ጋር ግጭት አስነሡ። በተለይም የሐደንደዋ ጐሳ ተጠሪ የነበሩት ታዋቂው ጦረኛ ሼህ ባክርኤል ሞርቃኒ የማሕዲስቶችን አድራጐት በጥብቅ መቃወማቸው በቀበሌው የተቀሰቀሰው ግጭትና ትርምስ እየተባበሰ ሔደ። ከዚህ ላይ ደግሞ «ራስ አሉላ ወደ ከሰላ ለመዝመት በዝግጅት ላይ ናቸው» የሚል ወሬ ለማሕዲስቶች መሪ ስለደረሰው አስቀድሞ በኢትዮጵያ ላይ ጦርነት ለመጀመር ወሰኑና ሠራዊቱን ወደ ኩናማዎች ቀበሌ አዘመተ። የጦሩ አዛዥ የነበረው ለራስ አሉላ

«ከሰላን ለመውረር እንደምትመጡ ሰምተናል። ይህን ነገር የአሚሮች አሚር ኡስማን ዲግና ሰምተው ሠራዊታቸውን አሠልፈው ይመጣሉ ጉዞም ጀምረናል። ከሰላም ገብተናል። እንግዲህ ቆራጦች ከሆናችሁ ኑና እንጋጠም። የማትመጡ ከሆናችሁ ግን እኔ እመጣላችኋለሁ። እናንተም በአላህና በነቢዩ የማያምኑትንም ሁሉ በስላው ሰይፌ እቆራርጣችኋለሁ። ነፍሳችሁም በቀጥታ ወደ ገሐነመ-እሳት ትወርዳለች» ብሎ ላከባቸው።

የማሕዲው ጦር አዝማች ኡስማን ዲግና ይህን መልእክት ወደ ራስ አሉላ በመላኩ አለቃው ከሊፋ አብደላ ሰምቶ ኑሮ «ወደ ኢትዮጵያ መዝመትህን ሰማህ። በከሰላ በኩል ያለው ችግር እንደ ነበረ መሆኑንም ሰምተናል። ያ በሱዋኪን በኩል ያለው ችግርም

እንደዚያው እንዳለ ነው። ይሁንና በጣም አስፈላጊ ለሆኑ ጉዳዮች ቅድሚያ መስጠት ይኖርብሃል። ኢትዮጵያውያንን አትንካቸው ወደ አገራቸውም አትግባ ስዋኪንን ብቻ ከያዝክ በቂያችን ነው። የምንፈልገውም እርሱን ብቻ» ብሎ ልኮበት ነበር።

ይሁን እንጂ ኡስማን ዲግና የመሪውን ትእዛዝ አልተቀበለም። መስከረም 3 ቀን 1878 ጦሩን እየመራ ኩፊት ከተባለው ቀበሌ ሠፈረና ምሽጉን አጠናክሮ ሠርቶ ጦሩን አዘጋጅቶ ካከናወነ በኋላ «መጣሁብህ ጠብቀኝ» ብሎ ለራስ አሉላ ላከባቸው። የሠራዊቱም ብዛት ከስድስት ሺህ እስከ ዐሥራ ሁለት ሺህ ይደርስ ነበር።

ኢትዮጵያ የከረንን ምሽግ ከተረከበች በኋላ ብላታ ገብሩ አባ ጩቁን የአገሩ አስተዳዳሪና የምሽጉም ኃላፊ እንዲሆኑ ራስ አሉላ ሹመዋቸው ስለ ነበረ ብላታ ገብሩም በአካባቢው እየተስፋፋ ይሔድ የነበረውን የማሕዲስቶች ኃይል ለመቋቋም ሲሉ ኢትዮጵያዊነታቸውን በምንም ስለምንም ላለመለወጥ ሲታገሉ ከነበሩት ከበኒዓምር ጐሣዎች ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎች መርጠውና በቂ መሣሪያም ሰጥተው ከራሳቸው ወታደሮች ጋር ከሁለት ሺህ በላይ የሚሆን ጦር በምሽጉ ውስጥና አካባቢ አሠፈሩ።

ከዚያ በኋላም ብላታ ገብሩ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ራስ አሉላ ትእዛዝ አስተላለፉ። በዚሁ መሠረት ብላታ ገብሩም መስከረም 11 ቀን 1878 የመጀመሪያውን ተዋጊ ጦር አዘመቱ። ግን ምሽግ ሠርቶ አጥቂም መሬት ይዞ ሲጠባበቅ የነበረው የማሕዲስቶች ጦር ድል አደረገ። ይሁን እንጂ ብላታ ገብሩ ሌላ ጦር ማዘጋጀት ደግሞ ቀጠሉ።

በምሥራቅ ሱዳን የተነሣውን የማሕዲስቶች ንቅናቄ እጅግ የፈሩት እንግሊዞች «ያለ አሉላ ክንድ የሚገታው የለም» ብለው ወሰኑ። ስለዚህ አሉላ ፈጥነው እንዲዘምቱ ውትወታቸውን ቀጠሉበትና ከስድስት መቶ በላይ የሚሆን ጠመንጃ አስይዘው ማርኮፖሎ ቤይ የተባለውን ወዳጃቸውን ለአማላጅነት ከምፅዋ ወደ አሥመራ ሰደዱት። አማልጁም ጭኖ የወሰደውን መሣሪያና ሌላም ገጸ-በረከት ከራስ አሉላ ፊት አቅርቦ

«እባክዎ ከሰላን ከአሠቃቂው እልቂትና ውድቀት ፈጥነው ያትርፉልን» ብሎ ጠየቃቸው።

«ወደ ከሰላ እዘምታለሁ። ግን ለእናንተ ገጸ-በረከት ሳይሆን የተጨነቁትን ለመርዳት ስል መሆኑን እንድትረዳልኝ አደራህን» ብለው ትኩር ብለው ተመለከቱትና እንደገና ንግግራቸውን ቀጥለው ደግሞ

«ግን በቅድሚያ አንድ ነገር ልጠይቃችሁ እወዳለሁ። ኢጣልያኖች ምጥዋ ላይ ምንድን ነው የሚሠሩት? ወደ አገራቸው ፈጥነው ቢመለሱም ይሻላቸዋል። ከደበበስ

ጋር ምንድነው ያመሣጠራቸው። ሰሐጢ እንሥፈር ማለታቸውስ ምን ለማድረግ ነው? ከዚያስ በኋላ ወደየት ሊያተኩሩ ነው? ምጥዋም ሆነ ሰሐጢ የኢትዮጵያ መሬት መሆኑን አጥተውት ነው? ወይስ ማን ይነካናል ብለው ነው? ይህን ድፍረታቸውን በቸልታ ወይም በፍርሐት ተውጠን የማንመለከተው መሆናችንን እርስዎም ለጣሊያኖቹም ሆነ ለእንግሊዞቹ እንዲያስታውቁልን አደራ እለዎታለሁ» አሉ።

«ጣልያኖቹኮ ለጊዜው ነው እንጂ ወደ አገራችን እንመለሳለን ብለዋልና እስተዚያ....» ብሎ ተናግሮ ሳያበቃ አሉላ አቋረጡትና

«ለጊዜውስ ቢሆን ማን ፈቅዶላቸው ነው የሠፈሩት ወይስ በደንከል ውስጥ ካንድ ወስላታ ሰው እንደገዙት መሬት ምጥዋንም የሸጠላቸው አለ? ግብጾች ሸጡላቸው? ወይስ እንግሊዞች ሸጡላቸው? ለጊዜውስ ቢሆን ምንድን ነው የሚሠሩበት? አይሆንም ኋላ ያጋጨናል። ከእንግዲህ ወዲአይ አገሬ ድንበሩዋን የሚዳፈሩትን በቸልታ አትመለከትም። ያለፈውን ድፍረት ይበቃል» አሉና አንገታቸውን ወደ ምፅዋ አቅጣጫ መለሱ።

«እሺ ጌታዬ እንደ ተመለስኩ ይህነኑ አስረዳለሁ» አለ መልእክተኛው አንገቱን ደፍቶ።

ካንደዬም ሁለተዬ ይህን ቁርጠኛ አነጋገር የሰማ ማርኮ ፖሊ ወደ ምፅዋ ተመልሶ ሁኔታውን በምፅዋ ለነበረውና ራስ አሉላ ወደ ከሰላ ዘምተው ማሕዲሥቶችን እዲወጉለት በገጸ-በረከት በአማላጅ ሲወተውቱ ለነበረው ኰሎኔል ከርምሳይድ ለተባለው እንግሊዛዊ አስረዳው።

«ገንዘብ መሣሪያም እየሰጠን ብንለምናቸውም ሰውዬው ዐይኖቻቸውን ከጣሊያኖች እንቅስቃሴ ላይ ሊያነሡ አልቻሉም ማለት ነው? ሐሳባቸውንም እግሮቻቸውንም የተከሉት ምፅዋ ላይ ማለት ነው?» ብሎ ኰሎኔሉ ሲተክዝ ቆየና

«አሁንም እንደገና ወደ አሥመራ ልትመለስ ነው። በምፅዋ በኩል እርሳቸውንም ሆነ አገራቸውን ሊያሥጋ የሚችል አንዳችም ነገር ሊኖር እንደማይችል አስረዳቸው። ደበበንም ሆነ ሌሎቹን ሽፍቶች ከገቡበት ገብተን እንደምይዝላቸው አስረዳቸው» ብሎ እንደገና ማርኮ ፖሊን ወደ አሥመራ ሰደደው። ኰሎኔል ቃሉን ለመጠበቅ ሲል ወታደሮቹ ሽፍቶችን እንዲያሳድዱ አሠማራቸው።

ማርኮ ፖሊ እንደገና ወደ አሥመራ ተመልሶ እንደ ታዘዘው የኰሎኔሉን መልእክት ለራስ አሉላ አደረሰ። አሉላ ግን የእንግሊዞችን ቃል ሊተማመኑበት

ከማይችሉበት ወቅት ላይ ደርሰው ስለ ነበረ መልእክቱ ከአንጀታቸው ጠብ አልል አላቸውና

«እነርሱን እንኳን ማመኑን ትቸዋለሁ» ብለው እንግዳውን መለሱለት። በዚያው ወቅት ደግሞ የማሕዲስቶቹ እንቅስቃሴ እየገፋ መጣ። አዝማቹ ለራስ አሉላ የላከው የዘለፋ ቃልም ከልባቸው ገብቶ ዕረፍት እየነሣቸው ሔደ።

«እንደ ተለመደው የጦር አለቆቻቸውንና ባለሚሎቻቸውን ሰብስበው «ልጆቼ ወዳጆቼ! ጊዜው ፈተናዎችን እያደራረበብን ነው። አገራችንን ፈላጊ አሰፍስፎብናል። በባሕሩ በኩል ግብጾችና እንግሊዞች በረድ ሲሉልን ጣልያኖች ደግሞ ተተክተውብናል። በከሰላም በኩል የድርቡሽ ጦር እየገፋ መጥቷል። አጥንት የሚሰብር ጋብቻ የሚከለከል ስድብም ይልኩብን ጀምረዋል።

«ምንም እንኳን ከሰላን መልሰን እንድንይዛት ንጉሠ ነገሥቱ ቀደም ብለው ቢያዙኝም ሠራዊቱ እንዲያርፍና እንዲያርስ መሣሪያ እስቲዘጋጅ ብዬ ፈጥኜ አልዘመትኩም። የጣሊያኖቹንም ነገር ማዳመጡን ፈልጌው ነበር። እንግሊዞች ደጋግመው የላኩብኝ የጣሊያኖቹ ነገር አያሳስብም እያሉ ነው። እኔ ግን ሁሉንም አላመንኳቸውም። ድርቡሾች ይኸውና እንደምትሰሙት ከከሰላም አልፈው ሕዝቡን እየዘረፉ ምሽግም እየሠሩ ነውና ፈጥነን ካልዘመትንባቸው ዙሪያችን በከበባቸው የማይቀር ስለሆነ ወደ ደጋው ሳይወጡ እዚያው ከቆላው እንዳሉ ማስቀረት ይኖርብናል። ብላታ ገብሩም በቅድሚያ እንዲወርዱ አድርጌያለሁ። ፈጥነን ካልዘመትን ደግሞ ወንዞቹ ይደርቁና የውሃው ችግርም ሆነ የወባው በሽታ የማይቻለን ይሆናል። ስለዚህ ነገር ሐሳባችሁን እንድትነጉኝ ብዬ ነው ዛሬ ያስጠራኋችሁ» አሉ እያንዳንዳቸውን በጉጉት እየተመለከቱ።

በዚህ ጊዜ ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ተነሥተው መኳንንቱን አንድ ባንድ ከተመለካከቱ በኋላ

«አባቶቻችን ያልደረሰ አልመጣብንም። አባቶቻችንም «ትውልድ ይወጣው» ብለው ጠላት አገራችን ውስጥ አስገብተው አላቆዩትም። በሚቻላቸው ታግለውታል እኛም ለልጆቻችን ጠላት ማቆየት አይገባንም። ነገሩን ተረድተነዋል። ቀኑ ይቆረጥና እንዝመት» ብለው ተቀመጡ። በዚሁ ሐሳብ ሁሉም የሚስማሙ መሆናቸውን አስታወቁ፡

በምፅዋ በኩል የነበረውን የጣሊያኖች ትኩረትና እንቅስቃሴ ማለዘብ ደግሞ ቅድሚያ የሚሰጠው ጉዳይ ሆኖ ተደቀነባቸው። ለጊዜው «በሰላምና በወዳጅነት» የቀረቡትን ኢጣልያኖች ማለዘብም አስፈላጊ መሆኑን አመኑበትና

«ተዚህ ቀደም በወዳጅነትና በስምምነት ለመኖር ሙሉ ፈቃደኞች ነን» ብለህ የላክህብኝን ነገር ከመኳንንቶቼና ከብርቱዎች የጦር አለቆች ጋር መከርኩበት ሐሳብህ ማለፊያ ነው። የኛም ምኞት ይኸው ስለሆነ ከከሰላ ስመለስ ፍሬ ፍሬ ነገሩን እንመካከርበትና ለንጉሡ ነገሥቱም እናመለክታለን። እስተዚያው ድረስ ግን ወደ ምጥዋ የሚወርዱና ከዚያም የሚመጡ ነጋዴዎችና መንገደኞች በሆነ-ባልሆነ ምክንያት መጉላላት እንዳይደርስባቸው አደራህን» ብለው ምፅዋ ለነበረው ለጣሊያኑ ኰሎኔል ላኩበት።

በምፅዋ በኩል የነበሩትን ጣሊያኖች በዚህ ስልት አቀዝቅዘው የእንግሊዞችንና የግብጾችን ሰፊ ርዳታ አግኝተው በግዛታቸው ውስጥ የነበሩትን አቀራርበውና አስተባብረው ሠራዊታቸውን አዳዲስ መሣሪያ አስታጥቀው ስንቁን አዘጋጅተው መንገዱን አስጠርገው ነጋ-ጠባ ሲፎክርባቸውና ሲዝትባቸው ለነበረው የማሕንዲስቶች ጦር አዝማች ለነበረው

«እኔ ወዳለሁበት ለመምጣት አትቸገር። እኔው እመጣለሁ። እኔንም ንቀህ አገሬን ደፍረህ ገብተህላ! በል ተዘጋጅተህ ጠብቀኝ» ብለው ፈረሰኛ አስቀድመው ልከው ቁጥሩ እስከ ዐሥር ሺህ የሚደርስ ሠራዊታቸውን እየመሩ ወደ ኩፊት ዘመቱ።

የኩፊት ጦርነት

ብላታ ገብሩ አባ ጨቁን ከረን ላይ ሆነው ጦር ልከው ሲከላከሉት የነበረው የማሕዲስቶች ጦር ከከሰላ ተነሥተው ኩፊት ከምትባለው ቀበሌ ሠፈረ። ወዲያውም ምሽጉን ሠርቶ ጦሩንና ሥንቁን አስገብቶ ካበቃ በኋላ

«እዚህ ድረስ እንደማትመጣ አረጋግጫለሁና ካለህበት ድረስ መጣሁብህ!» ብሎ ድጋሚ መልእክት ለራስ አሉላ ሰደደ። አሉላም

«ኩፊት ድረስ መምጣትህን ሰምቻለሁ። እንኳን ወደ ፊት መጥተህ ወደ ኋላህም ብትፈረጥጥ አታመልጠኝም!» ብለው ላኩበትና ከአሥመራ ከረን ገቡ።

ራስ አሉላ ከረን ሆነው ሠራዊታቸውን በዐዋጅ አስከትተው ካዘጋጁ በኋላ የማሕዲስቶችን ሠፈርና አሠላለፍ አጥንተውላቸው የሚመለሱ ዐሥር የሚሆኑ ፈሬኞች አስቀመው ሰደዱ። እነዚያም ፈረሰኞች ኩፊት ደርሰው ሁኔታውን አጥንተው

«ኩፊት ላይ የመሸገው የድርቡሽ ጦር ከሦስት ሺህ እንደማይበልጥ አረጋግጠናል» ብለው ሲነግሩዋቸው ራስ አሉላም የለበጣ ፈገግታ አሳዩዋቸውና።

«እንዴት ቢንቀኝ ነው ሦስት ሺህ ጦር ብቻ ይዞ የመጣው? ቢሆንም የጠላት ትንሽ የለውምና እንዳመጣጡ እንሒድበታ!» አሉ። ከዚያ ቀጥለውም ሠራዊታቸውንም በሦስት ዘርፍ ከፈሉት።

በአንደኛው ዘርፍ ብላታ ገብሩ አባ ጨቁን ፈረሰኛውን ጦር ይዘው በግንባር በሁለተኛው ዘርፍ ራሳቸውን ባሻ ራስ አሉላ እግረኛ ተዋጊ ይዘው ደጀን ሦስተኛዉ ዘርፍ ደግሞ ወራሪና በጐን አጥቅቶ ወደ ምሽጉ እንዲገባ ሆኖ ተሰለፈ።

በዚህ አሰላለፍ የዘመተው የኢትዮጵያ ሠራዊት መስከረም 13 ቀን 1878 ኩፊት ደረሰ። በኡቶማን ዲግናና በሙስጠፋ ሐደል አዝማችነት ዘምቶ የነበረው የማሕዲስቶች ጦር በወጣ ገባው ቦታ ላይ ግራና ቀኝ ምሽግና እርድ ሠርቶ በሸለቆ ሥፍራ የነበረውን ዛፍ ተገን አድርጐ አድፍጦ ሲጠባበቅ በግንባር ቀደምትነት የተሰለፈው የብላታ ገብሩ ጦር በመካከሉ ገባ። ብላታ ገብሩ ሁለት ስሕቶትች ፈጸሙ። አንደኛው የቦታው የተፈጥሮ አቀማመጥ በርከት ያለ ሠራዊት ሊይዝ እንደማይችል ያለመገንዘባቸው ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ አንድ ቦታ አጥቅተው ወደ ኋላቸው እንዲያፈገፍጉና መልሰው ቦታ ይዘው ጠላት ከእርዱ ወጥቶ እንዲገጥም ማስገደድና ማባበል ዋናው ስልታቸው እንዲሆን ከራስ አሉላ የተሰጣቸውን ትእዛዝ ችላ ብለው ፊት ለፊት እርድ ውስጥ ገብቶ ከሚጠባበቅ ጦር ጋር መግጠማቸው ነበር።

የጉራዕ ጦርነት ጊዜ በአጼ ዮሐንስ ይመራ የነበረው ዋናዉ የኢትዮጵያ ሠራዊት ከጦርነቱ መሥመር ከመግባቱ በፊት በራስ አሉላ አዝማችነት ዘምቶ የነበረው ጦር ጠላትን ድል አድርጎ ምሽጉን ይዞ ንጉሠ ነገሥቱን እንደጠበቃቸው ሁሉ ብላታ ገብሩም የማሕዲስቶችን ጦር ድል መትተው ሠፈሩን ራስ አሉላ ሲደርስ ምርኮኛና ምሽግ ለማስረከብ ብቻ ነበር ቁርጥ ዓላማቸው።

ጦርነቱ ተጀምሮ በተጋጋለበት ወቅት የኢትዮጵያ ሠራዊት ባንድ ክንፍ የነበረው የጠላት ጦር አጥቅቶ ሲገባ በሁለተኛው ክንፍ በኮረብታማ ሥፍራ ላይ እርድ ይዞ የነበረው የማህዲስቶች ጦር ገጥመው። የኢትዮጵያ ሠራዊት ከሥር ሆኖ ከኮረብታው ላይ የነበረውን የጠላቱን ኃይል ጥሶ ለመውጣት ቀርቶ ለመከላከልም ከአልቻለበት

ሁኔታ ወደቀና ወደ ፊት መግፋትም ሆነ ወደ ኋላው መመለስ ከማይችልበት መሥመር ውስጥ በመግባቱ በነበረበት አለቀ። አዋጊውና ስመ-ጥሩው ጀግና ብላታ ገብሩ አባ ጨቁንና የኢትዮጵያ የማያወላውል እምነትና ፍቅር የነበራቸው የበኒዓምር ፈረሰኞችም «አንማረከም» እያሉ ትውልድ የሚያኮራ ሙያ እየሠሩ እዚያው ላይ አለቁ።

የብላታ ገብሩ ጦር ድል መሆኑንና ራሳቸውም እዚያው ላይ መውደቃቸውን አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ አዘኑ።

«ገብሩ ሞተ! ገብሩ ቀደመኝ? ገብሩ ከዳኝ? «ጠላትክን አነባብሬ ሠፈሩን ይገዤ እጠብቅሃለሁ» ብሎኝ አለነበር? ቃሉን ጣሰ? እርሱም ድል ሆነ? የልጄን የወዳጄን የታማኜን የገብሩንና የጀግኖቹን ወታደሮቼን ደም ሳልመልስ ብቀር መሬት ትክዳኝ ትውልድ ይተዘበኝ!» ብለው አሉላ ሠራዊቱን አሠልፈው ከጦርነቱ ገቡ። ስልት አልለወጡም የቦታውንም የተፈጥሮ አቀማመጥ ልብ-አሉላ ብላታ ገብሩ የፈጸሙትን ስሕተት ራሳቸውም ደገሙት።

ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎቻቸውን በግንባር አሠልፈው ሲዋጉ በከፍተኛ ኮረብታዎች ላይ የነበረው የማሕዲስቶች ሠራዊት በክፍተኛ ቆራጠንትና ሲቃ ማጥቃት ጀመረ። የራስ አሉላም ጦር ድል ሆነና ተበታተነ። ፈረሳቸው በጥይት ተመትቶ ራሳቸውም ወደቁ። ወዲያው ከታማኝ አሽከሮቻቸው ጋር ሆነው ከተጋጋለው ውጊያ ወጥተው አልባሌ ሰው መስለው ለመጀመሪያ ጊዜ ሸሹና ከአንድ» ኮረብታ ላይ ተሰራጨበትና በየአቅጣጫው ተበታተነ። እርግጥ ቆስለው ነበር። ፈረሳቸው መሞቱን እርሳቸውም መቁሰላቸውን የተመለከቱ «ሞቱ» ብለው በማውራታቸውና በመደንገጣቸው ሠራዊታቸው ተበታተነ። ራስ አሉላ ከጦርነቱ መሥመር ራቅ ብላ በነበረች ተራራ ላይ ከወጡ በኋላ እራፊ ጨርቅ ከጭናቸው ላይ አስረው ሲፈስ የነበረውን ደማቸውን አቆሙት። ቀጥለውም እንግሊዞች በሸለሙዋቸው የሩቅ መመልከቻ መነጽር የጠላትን ወረዳ ተመለከቱት።

«ለካ ተሳስተናል? ለካ ድል ያደረገን የኛው ስሕተት ኑሩዋል? በዚያ ቦታ ላይ ከመሸገው ጠላት ብዛቱ ከሰማነው በላይ ነው የሚሆነው ከላይ እስከታች ከወዲህም ከአግድመቱ ጀመሮ ወታደር ከሠፈረበት ብዛቱ እጥፍ ነው የሚሆነው! ሦስት ሺህ ብቻ አይሆንም ይህን ሳናጠና ነው ከመካከሉ የገባንለት!» ብለው መነጽሩን ከዐይኖቻቸው ነቅሎ ከኋላቸው ለነበረ ጋሻ ጃግሬ ሰጡና ከንፈራቸውን ነክሰው ራሳቸውን እያወዛወዙ

«አገሬ ላይ ጠላት ሠፍሮ ቀኝ እጄ ገብሩ ወድቆ ጀግኖች ወታደሮቼ ረግፈው እኔ የዮሐንስ አሽከር እኔ የዮሐንስ ባሪያ ከድርቡሽ ሸሽቶ በሕይወቴ ቁሜ ልታይ ነው?

አበሾች ድል ሆነው ሸሹ ብሎ ዓለም ሊታዘበኝ ነው? አይታሰብም! ብለው ተቀምጠውበት» ከነበረው ድንጋይ ላይ ተነሡ።

«ገብር ገብር ገብር ብር...ብር-ብር-ርር» ነጋሪት ተጐሰመ። «ክተት! ክተት! ት-ትት» መለከት ተነፋ። ከዚያ በኋላ የተበታተነው ሠራዊት ወደዚያች ኮረብታ ተሰበሰበ። በወደቁት አዋጊዎች ፈንታ ሌሎች ተመረጡ።

የማሕዲስቶች ጦር የመሸገበትን ወረዳ አሉላ ከአጠኑ በኋላ ፊት ለፊት መግጠሙ ቀርቶ በጐንና በጐኑ እንዲወጠር እንዲያዝ ስልት አወጡ። ከምሽጉ በሚመጣበት ጊዜ ደግሞ በግንባር የሚገጥመውና አፈግፍጐ ከደጀን ጦር ጋር እንዲጋጠሙ የሚያባብለው ዘርፍ አሰለፉ ከእርሳቸው ቀጥሎም የበኒዓሚር ተወላጅ ሳሙኤልፊል ናዜር አዛዥ እንዲሆኑ ሹመዋቸው። በየዘርፉ በተሠለፈው እግረኛ ጦር ጀርባ ፈረሰኛ እንዲሠለፍ ወደ ኋላው የሚሸሸውን የወገን ጦር ያለ ምሕረት እንዲቀጣው አዘዙ።

አሉላ ድል በተመቱበት ዕለት ሠራዊታቸውን አስከትተው በአዲስ ስልት ካዘጋጁት በኋላ እንደገና በማግሥቱ ጧት ጦርነቱን ገጠሙ። ራሳቸው በፈረስ ላይ ሆነው በየግንባሩ እየተዘዋወሩ

«ወደ ኋላም ፊትህን ያዞርክ ሥጋህን ለአራዊት ነፍስህን ለገሃነም እሳት ዳርጌዋለሁ» እያሉ እያሳወጁ ተዋጊ በሳሰበት በኩል ጦር እየጨመሩ አቅጣጫውን የሳተውን ክፍን በእግረኛና በፈረሰኛ እያስከበቡ ጦርነቱን መሩ። ሠራዊታችው ከበስተኋላው የራሱ ፈረሰኛ ከወደፊቱ በጠላት ጦር እንደ ተከበበ ካረጋገጠ በኋላ ጥርሱን ነክሶ መንፈሱን አስቆጥቶ ተዋጋ። እኩለ ቀን ድረስ ሲፋጭ ራሳቸው አሉላ ከፈረሳቸው ወርደው ከተዋጊው ሠራዊት መካከል ገቡና

«ምሽጉን ካልያዝን እዚሁ ማለቅ ነው! ወደኋላ ማየት የለም የሁላችንም ዕጣ-ፈንታ ከዚሁ አያልፍም» እያሉ ራሳቸው እየጮሁ ቁርጠኛ ውሳኔያቸውን አስታወቁ።

ወደ ማታ የኢትዮጵያ ሠራዊት የጠላትን እርድ እየጣሰ መግባት ሲጀምር ሺህ አረይ የሚባሉት ፈረሰኛ ጦር ይዘው መድረሳቸውን ራስ አሉላ ሰምተው ሺህ አረይ ከጠላት በስተጀርባ እንዲገቡና ጠላት እንዳያመልጥ መንገዱን እንዲዘጉበት ከከሰላም የሚመጣ ደጀን ጦር እንዲከላከሉት ትእዛዝ አስተላለፉላቸ። በሦስት አቅጣጫ ተሠልፎ ወደ ፊት ሲገፋ የነበረው የራስ አሉላ ሠራዊት ወደ ጠላቱ እርድ እምግባት ሲጀምር ጠላት ከምሽጉ እየወጣ በጨበጣ ተጋጠመ። የኢትዮጵያ ሠራዊት በቅልጥፍናና በአመለካከት እጅግ በመላቁ እያጠቃ ወደ ፊት ሲገባ ጠላት ከእርዱ

እየወጣ ወደ ኋላው መፈርጠጥ ሲጀምር ደግሞ የሺህ አረይ ፈረሰኛ ጦር እየተቀባበለ አስቀረው።

ራስ አሉላ የሺህ አረይ ፈረሰኛ ጦር መንገድ እንዲዘጋ የሰጡት መመሪያ ሌላ ታላቅ ውጤትም አስገኘላቸው። ለእርዳታ ከከሰላ ሲገሠግሥ የነበረውን የጠላት ጦር ከሁለት ቆራርጦ በመከላከሉ ገባና በታተነው። የማሕዲስቶቹ ጦር አዝማችና አዋጊ የነበረው ራስ ኦቶማን ዲንካ ተሹሎክልኮ አመለጠ። ከእርሱም ጋር አንድ መቶ ሃምሳ ያህል ወታደሮች በየአቅጣጫው እየፈረጠጡ ሲያመልጡ ዐሥር ሺህ የሚሆን ሠራዊት ግን ከዚያው ላይ ወድሟል። ከኢትዮጵያም በኩል እስከ አንድ ሺህ አምስት መቶ የሚገመቱ ሲወድቁ እስከ አምስት መቶ የሚደርሱ ቆሰሉ።

አሉላ ራሳቸው ከጦርነቱ ከመግባታቸው በፊትም በብላታ ገብሩ አዋጊነት ከወደቁት ወታደሮች ጋር ከሠላሳ በላይ የሚሆኑ እጅግ የተመሰገኑ ጀግኖች ከጦርነቱ ላይ ወድቀዋል። ከእነርሱም መካከል ከብላታ ገብሩ ቀጥለው በአዝማችነትና በአዋጊነት እጅግ ስመ-ጥሩ ገብሩ የነበሩት ሐጎስ ወረታ የተባሉት ጀግና ይገኙበታል። የማሕዲስቶቹ ግሥገሣ በዚያ ጦርነት ቅስሙ ባይሰበር ኑሮ ምዕራባዊው ቆላ ከረንና ምፅዋን አካቦ ለመያዝ የማይወላወል ዕቅዱ ነበር።

ራስ አሉላ በዚያ ጦርነት ቀድመዋቸው የወደቁትን የታማኝ የጦር አበጋዛቸውን የብላታ ገብሩን አስከሬን አፈልገው ባያገኙትም ደማቸውን በመመለሳቸው የኢትዮጵያን ክብር ባለማስደፈራቸው ጸጉራቸውን ሹሩባ ተሠርተው ቅቤ ተቀቡ። በጦርነቱ ሜዳ የወደቀውንም የወገንና የጠላት ወታደር ሬሣ አሰብስበው አስቀብረው የተማረከ መሣሪያ አስቆጥረው ምርኮኞች አስቀድመው ከኩፊት ቀበሌ ወጥተው ራቅ ካለ ሥፍራ ላይ ሠፈሩ።

ከኩፊት ጦርነት የተረፈው ሠራዊታቸው በልዩ ልዩ ችግሮች እንዳይጠቃባቸው በጥንቃቄ እየተጓዙ ከረን ደረሱ። የምሥራቹንም ወደ አጼ ዮሐንስ «አረመኔውን የድርቡሽን ጦር ድል አድርጌያለሁ» ብለው በጉዞና በሕመም የተዳከመውን ሠራዊታቸው በመጠኑ ዕረፍት ካደረገና ቁስለኛውም ሁሉ ማገገም እንደ ጀመረ በብላታ ገብሩ ሞት እጅግ የተከዙትና ያዘኑት ራስ አሉላ የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው ስለ ጦርነቱና ስለ ወደፊቱም ጠቅላላ ጉዳይ በተወያዩበት ሰዓት

«ልጆቼ ወዳጆቼ!

ኢትዮጵያ በድርቡች ጦር እንዳትወድቅ የሚጠብቃት አምላክ ታድጓት ከተዋረድን በኋላ አሳይቶ ማረን እንጂ የሠራነው ስሕተት ከፍ ያለ ነው። የድርቡሽን

ሠራዊት ብዛት ተመልክተው እንዲነግሩን የላክናቸው ፈረሰኞችን «ሦስት ሺህ ብቻ ይሆናል» ብለው የነገሩንን እንደገና ሳናጣራ ስተት ብለውን ገብተን ብዙ ጀግኖች አለቁብን። ገብሩም የሰጠሁትን ትእዛዝ ሁሉ ዘንግቶ ቃሌን ጥሶ ሠርቶት የማያውቅ ጥፋት አጥፍቶ ጀግኖቼን ይዞ ጠፋ። ነፍሳቸውን አምላካችን ይቀበልልን ተስካራቸውንም እናወጣለን። ዛሬ ድል ብናደርግም ድርቡሽ መምጣቱ አይቀርምና ጦር አዘጋጅተን እንደገና ወደ ከሰላ እንዝመት ወይስ ወደ አሥመራ እንመለስ? በዚህ ጉዳይ የታያችሁን ያመለከታችሁን እንድትነግሩኝ ነው ያስጠራኋችሁ» ብለው ራስ አሉላ ምክር ጠየቁ።

የጦር አለቆቹና የየጐሳው ተጠሪዎች እርስ-በርሳቸው ከተነጋገሩበት በኋላ ባሻይ ደባሳ የተባሉ የጦር አለቃ ተነሥተው

«ጌታዬ ራስ አሉላ! ጠላት አገራችንን መመኘት የጀመረው ዛሬ አይደለም «ቱርክም ግብጽም ሞክረዋል። ድርቡሽም ይኸውና እስከዚህ ድረስ ዘልቶ ገባ። በዚሁ ይቀራል ማለትም ሞኝነት ነው። ከሌላው አገር በፊት የቱርክንም ሆነ የግብጽን ግፍ የቀመስነው እኛ ሐማሴኖች ነን። የጠላትን ግፍ የቀመስን በመሆናችንም እነሆ ዛሬም ጐበዛዝቱ ሁሉ ወጥቶ ተዋግቷል። ከእንግዲህ ወዲያ ጠላት መሬታችንን አይረግጣትም። የሐማሴን ውርደት የመላው አገር ውርደት ነውና በቶሎ ወደ ከሰላ ዘምተን ከዚያው ላይ ካላቆምነው እንደገና ደግሞ ወደ ላይ መዝለቁ አይቀርምና ስንዘምት ይታየኛል» ብለው ተቀመጡ።

ቀጥለው ሻለቃ አርአያ ተነሡና

«ከኩፊት መመለሳሽንንም ቢሆን አልወደድኩትም ድርቡሽን ነካነው እንጂ አላደቀቅነውም። ከሰላንስ ዛሬ ከለቀቅነው መች ልንመልሰው ነው? ደግሞም ወደ ከሰላ የምንዘምት ከሆነ እንግሊዞችም ቢሆኑ ሳይደጉን አይቀሩም። ለዚህ ለዚህ ባንነካው ይሻል ነበር። አሁን እንግዲህ ብድሩን ለመመለስ ሲል ጓዙን ጠቅልሎ ይመጣና ከቆላው ዐልፎ ወደ ደጋው ማንጋጠጡ የማይቀር ነው። አሁንም ሠራዊታችን ካለፈ ስንቅ ይዘጋጅና እንደገና ወርደን ከሰላን መልሰን በእጃችን ስናስገባ ነው የሚታየም» ብለው ተቀመጡ።

ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ደግሞ ተነሥተው

«ጌታዬ ጠላት ከታዛ አስቀምጦ በርን ካልጠበቁና ካልዘጉ ዘሎ መግባቱ አይቀርም። በትላንትናው ጦርነት የሚያስደስት ሙያ ለሠሩ ሹመትና ሽልማት ሰጥቶ የከዳን ቀጥቶ ጠላት ሳይታጠቅ መድረስ ይገባልና እዚህ ውለን ማደሩ አይታየኝም»

ብለው ሲናገሩ የጦር አለቆቹ እርስ-በርሳቸው ተያዩ። በዚህ ጊዜ ባሻይ ባራኪ የተባሉ የጦር አለቃ ከአጠገባቸው ወደ ነበሩት ጓደኞቻቸው ዞወር አሉና

«ጌታችን እንኳን እንዝመት ብለዋቸው እንዲያውም ጦር ጫን ማለት ይቀናቸዋል። ዛሬን ቢውሉ ነገን አይደግሙትምና መዝመታችን የማይቀር ስለሆነ ሌላ ሐሳብ መናገር አያመችም» አሉዋቸው። ይህችው ሐሳብ ውስጥ ለውስጥ ከተዛመተች በኋላም «እንዝመት እንውረድ እንበለው» የሚለው ሐሳብ አስተጋባ።

ራስ አሉላ የሁሉንም ንግግር በጽሞና ሲያዳምጡ ቆዩና በሐሳብና በትካዜ ተውጠው በዝምታ ተሸብበው ቆዩና። ብላታ ገብሩ ቢኖሩ ኑሮ ሐሳባቸውን ይናገሩላቸውና ሌላው ሰው ሳይናገር ነገሩ ያልቅ ነበር። በዚያች ለት ግን ገብሩ የሉም። የአሉላን ሐሳብ ተርጉሞ ፍሬ ነገሩን ፍርጥርጥ አድርጐ የሚናገር አልተገኘም። ሁሉም «እንዝመት» አሉ ግን ሁሉም ከልባቸው ነበር?

በኩፊት ጦርነት በርካታ ጀግኖች ወድቀዋል። ከዚያ ሌላ ደግሞ ቀበሌው ሞቃት ነው ከመስረምና ከጥቅምት ወራት በኋላ ወንዞች ማግጠጥ ይጀምራሉና። ወባው ተናዳፊ ነው ስንቅ እንደ ልብ አይገኝም። ከደጋውና ከወይና ደጋው ቀበሌ የወረደው ሠራዊት ያን ሁሉ ችግር እስከ መቼ ይችለዋል? ታዲያ ይህን ሁሉ እያወቁ የጦር አለቆቹ እንዝመት ማለታቸው ከልባቸው ነበር? ይህን የመሳሰሉትን ጉዳዮች እያነሡ ሲጥሉ ቆዩና ራስ አሉላ የብላታ ገብሩን ቁመና ከፊታቸው የብላታ ገብሩን ትዝታ ከአእምሮአቸው የብላታ ገብሩን ፍቅር ከአንጀታቸው ይፍቅላቸው መስሏቸው ያለ-የሌለ ትንፋሻቸውን ተጫጭነው አስወጡና

«ስማችሁ ወዳጅጆቼ! ወንድሞቼ!

ሐሳባችሁን ሰማሁት ነገራችሁም ከልቤ ገብቷል። ለጠላት ጊዜ መስጠትና ለትውልድም ማስተላለፍ እንደማይገባ የታመነ ነው። ድርቡሽ ብድሩን ለመመለስ ብቻም ሳይሆን ኢትዮጵያም መጐምጀቱ የማይቀር ነገር ነው። ዛሬ ብንገፋውም ነገ ብቅ ማለቱ አይቀርም። ግን ሌላ አስቸኳይ ጉዳይም አለብን።

ከሰላ ገብተን የተከበቡትን ጭፍሮቻቸውን ነጻ እንድናወጣላቸው ከእንግሊዞች ይወተውቱናል። ለነገሩ ግን ለእነርሱ ጉትጐታም ሆነ ውለታ ብለን ሳይሆን ከሰላም ከጃችን ወጥቶ ውሎ ባያድር ተገቢ በሆነ ነበር። ግን በባሕሩ በኩል የተፈጠረው አዲስ ነገር ደግሞ በጣም አሳሳቢያችን ነው። ከከሰላ ይልቅ ምጥዋ ትቀርበናለች። ከከሰላም ደግሞ ምጥዋ በቅድሚያ ታስፈልገናለች። የምጥዋ መያዝ በጣም ከንክኖኛል በገዛ ምድራችን በገዛ ዐፈራችን በገዛ ባሕራችን ይኸውና ግብጦች እንግሊዞችና ጣሊያኖች

ይሻኮቱበታል። ይመሳጠራሉ ይናኮራሉ። እኛ ከሰላ ከወረድንላቸው ደግሞ ምጥዋን ዐልፈው ሐማሴን ላይ ብቅ ከወረድንላቸው ደግሞ ምጥዋ ዐልፈው ሐማሴን ላይ ብቅ ይላሉ ከዚያ በኋላ እነርሱ ደገኞች እኛ ቆለኞች መሆናችን ነው።

ከዚያ በኋላ ከዚህ መቀመጫችን ብቻ ሳይሆን አንገታችን ከተያዘ በኋላ ድርቡሽም በከሰላ አካባቢ የሚገኙትን ሕዝቦች አስተባብሮ በከበባ ይፈጀናል። ከዚያ በኋላ ያገራችን ነገር ያለቀለት ይሆናል። ኢትዮጵያም ከብርቱና አወዛጋቢ ከሆነ ቀንበር ውስጥ ትገባለች።

ስለዚህ ዛሬ የጨበጥነውን ድል ካገኘን ጐሳዎችን ሁሉ ተባብረው የድርቡሾች ደጋፊዎች የሆኑት እንዲቋቋሙልን ኃላፊ ሰጥተን ወደ ሐማሴን ብንመለስና በባሕሩ በኩል አዲስ የመጡትን ጣሊያኖች ሐሳብ ብናዳምጥ አይሻልም ይመስላችኋል?» ሲሉ ያቀረቡትን ሐሳብ የጦር አለቆቹና ባላባቶቹ ከተመካከሩበት በኋላ በሐሳቡ ተስማሙበት።

ራስ አሉላ በከረን በአይቆርዳትና በምጽዋ በኩል የሚኖሩት ጐሳዎች ተባብረው በድርቡሾች ላይ እንዲነሡ በዐዋጅ ነግረው ሺህ ሙሳኤል ፊሊ የተባሉ የበኒዓምር ተጠሪ የአካባቢው ዋና ሆነው እንዲያስተዳድሩ ሾሙዋቸው። ከእርሳቸው ቀጥለውም ሼህ አረይ የተባሉት የባርያ ጐሳ ተጠሪ ሆነው ተሾሙ።

በዚህ ጊዜ ከኢትዮጵያዊነታቸው ዓላማና ስሜት ነቅነቅ ሳይሉ ሲታገሉ የነበሩት ጐሳዎች እየተበራቱ ስለሔዱ የማሕዲስቶቹ ደጋፊዎች ከነበሩት ጐሳዎች ጋር ግጭት ማስነሣት ጀመሩ። በተነሣውም የእርስ-በርስ ትርምስ ሺህ አሊ ኑሪ የተባሉት የራስ አሉላ ባለሟል የመንደራቸውን ጀግኖች አሰልፈው ከማሕዲስቶች ደጋፊዎች ጋር ጦርነት ገጠሙና ሼህ አልሐላምኪን ሼህ መሐመድ አዋድና ሌሎቹንም በርካታ የማሕዲስት ቀንደኞች ማርከው ለራስ አሉላ አቀረቡ።

ሼሆቹ ኢትዮጵያዊነታቸውን ክደው የማሕዲስቶች ተጠሪዎች ሆነው በሕዝቡ ላይ የፈጸሙት ግፍ አመዝኖ በመገኘቱ በስቅላት እንዲቀጡ ተፈረደባቸው።

ራስ አሉላ ከኩፊት ጦርነት ተመልሰው ከረን ላይ ሹም-ሽር ሽልማትና ቅጣት ሲሰጡ ቆይተው የወታደሮቻቸውንና የራሳቸውን ቁስል ከጠጋገኑ በኋላ ወደ አሥመራ ጉዞ ጀመሩ። መንደሮች ተከፋፍላ ነዋሪዎችዋ እርስ-በርሳቸው ሲጋጩባት የነበረችው መንደር የአሉላ መዲና ከሆነች በኋላ የእርስ-በርሱ ግጭት ቀርቶ አንድነቷንና ልማትዋን የመሠረቱላትን የማሕዲስቶችን ወራሪ ኃይል እንኩትኩት

አድርገው የሰባበሩትን አውራዋንና ሠራዊታቸውን በታላቅ ክብርና ፈንጠዝያ ተቀበለች።

ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ ጐፈሬያቸውን ቀጭን ሹርባ ተሠርተው በቀይ ሻሽ ደገፍ አድርገው ከግብጽ ጦር አዝማች ማርከው በለበሱት የማዕረግ ልብስ ላይ የአንበሳ ለምድ ደርበው አሽሟጣጭ ጉራዴያቸውን አገንድረው በድንጉላ ፈረስ ላይ ተቀምጠው ግራና ቀኝ ፊትና ኋላ ቁመናው ከስቶ ልቡ እንደ ዳልጋ አንበሳ ባበጠ ሠራዊት ታጅበው ብቅ ሲሉ የአሥመራ ሕዝብ ድብልቅልቅ ባለ የደስታ መንፈስ ተዋጠ።

መሰንቆኛዋም ቀጥሎ ያለችውን ገጸ-በረከት አቀረበ።

«ከም መንደላይ ተመን ተውርዋሪ

ከም አንበጣ አብ ግድም ሰፋሪ

ከም አንበሳ ብቅልጽም ሰባሪ

ሰብአይ ከሰላ ውሽማ ባሕሪ»

ትርጉም

«እንደ መርዘኛ እባብ ተወርዋሪ

እንደ አንበጣ ግድም ላይ ሰፋሪ

እንደ አንበሳ ቅልጥም ሰባሪ

ከሰላ ባለቤቱ

ባሕር ዕቁባቱ»

ከመረብ ወንዝ ማዶና ማዶ ስመ-ጥር ዘፋኞች መሰንቆኞችና የነበሩ በነቂስ ወጥተው ጉሮሮአቸውን ቀርቶ የመሰንቆቻቸው ጅማቶች እስኪበጣጠሱ አቀባበሉን አድምቀውት ዋሉ። ከብት እረኛው ሁሉ መንጋውን እንዳሰማራ ወደ ሠልፉ እየተሯሯጠ በመሔዱ በአሥመራ አካባቢ የነበረ የእርሻ ሰብል እንዲዚያ ዕለት የከብት ሲሳይ ሆኖ አያውቅም ነበር።

እንጀራው ከምንነው ቂጣውና ጥራጥሬው ከምጣድ ሳይላቀቅ ከወንጠፍቱ ላይ ድፍድፉ እንደ ተቆለለ እንዝርቱ ከነጥጡ እየተወረወረ ቡናው እንደ ተንተከተከ ሊጡ እንደ ተከፈተ ሴቱ ዕልል ዕልል እያለ ሲወጣ በሕይወት የተመለሰ ዘማች ዘመድ ቀርቶ

የማያውቀው ሁሉ እያቀፈ ሲስመው ዘመዳቸውን ያጡ ሲላቀቁ ከዚያ በፊት በአሥመራ መንደር ያልታየና ያልተሰማም ትርምስ ሆነ።

ራስ አሉላ ከነሥራዊታቸው ሕዝቡ ወደ አዘጋጀላቸው ዳስገቡ። ሕዝቡ በየቡድን በየቡድን እየተመደበ ሲዘፍን የሊቀ-መኳሶች ሊቀ መኳስ የተባሉትና በጐንደር ከተማ በዘመኑ የተመሰገኑት ሊቀ መኳስ ስጦታው የኩፊትን ጦርነት ውጤት እንደ ሰሙ ከአክሱም ወደ አሥመራ ሔደው ነበርና ከራሶች ራስ ፊት ቀርበው

«ድርቡሽ ገባ ሲባል ሾኮ በቀዳዳ

አሉላ የሚሉት ወረደበት ናዳ

«መጣሁ» ብሎ ላከ ድርቡሽ ከከሰላ

ተቀበለው ወርዶ አባ ነጋ አሉላ

ምነው በጠየቀው ግብጡን በቋንቋው

ጐራዕ ድረስ ገብቶ ምን እንዳገኘው!

ድርቡሽ አልጠየቀም? አልሰማም ወይ ወሬ

ግብጡ መግቢያ ሲያጣ ባሉላ ጐፈሬ

ኩፊት ላይ የታየው ያሉላ ጐራዴ

ያገረ መከታ የኔ ጋሻ ክንዴ»

ብለው ሲያንጐራጉሩ የራስ አሉላ የእልፍኝ አሽከር ቀረብ ብሎ በከረጢት የታሰረ ብር አሸከማቸው። ዘፈኑ ቀረርቶው ፉከራው ዕልልታው ሳያቋርጥ ከሳምንት በላይ ሲያስተጋባ ሰነበተ። ራስ አሉላም በዚያ ሕዝባዊ ዳስ ሲያስተጋባ ሰነበተ። ራስ አሉላም በዚያ ሕዝባዊ ዳስ እየተገኙ ግብር ሲያበሉ ግዳይ እየተቀበሉ ሲሸልሙ ከድቶ የተያዘውንና የሸሸውን ሲቀጡ ሰነበቱ። ወደ አጼ ዮሐንስ የላኩት የምሥራችንም መልሱ በዚያ ሰሞን መጣላቸው።

«ልጄ ወዳጄ ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ

የላክህልኝ የምሥራች በደረሰኝ ጊዜ ሰውነቴን ደስታ ወረረው። በጉልበትና በመሣሪያው ተመክቶ የመጣህብን አረመኔ ድል ነሥተህና አሳፍረህ እንኳን በደኅና ገባህ ለሀገራቸው ሲሉ በጦርነቱ ለሞቱት ጀግኖች ተዝካራቸው እንዲወጣ የሚቻለውን ነገር ሁሉ እልክልሃለሁ። እግዚአብሔር ክንድህን ያበርታልህ» ይላል መልእክቱ።

የኩፊት ጦርነት የአሉላን ማንነትና የጦር ስልት ችሎታ አመዛዛኝነት ታጋሽነትና ታላቅነት ያስመሰከረ ሆነ። ይህን የተገነዘቡት እንግሊዞችና ግብጾች የአሉላን ወዳጅነት በኢጣሊያኖች ላለመለወጥ መጠንቀቅ ጀመሩ። የአሉላን ፊት ወደ ከሰላ አዙረው ጣሊያኖች ወደ ሐማሴን ለማስገባት ያደረጉት ተንኮል የተደረሰበት እንደሆነ ከምሥራቃዊ ሱዳን እየፈለሱ በከረን በኩል ወደ ምፅዋ ሲጓዙ ለነበሩት ግብጻውያን እጅግ አስከፊና አስቸጋሪ ጉዳይ ሊደርስባቸው እንደሚችል ስለ አመኑበት ላለፈው ጊዜ ለፈጸሙት ተንኮል ልባዊ ይቅርታቸውን ለማግኘት መጣጣር ጀመሩ። ስለዚህ ኢጣልያኖች በነበሩት እንዲቆዩ እንጂ ወደፊት እንዳይራመዱ ማግባባት የእንግሊዞችና ግብጾች ዋናው ተግባራቸው ሆነ። ራስ አሉላም ምንም እንኳን እንግሊዞች እርሳቸውን መሣሪያ አድርገው ማሕዲስቶችን ለማስደብደብ ያደረጉት ጥረት ቢረዱትም የወዳጅነታችውን ገጸ-ፈገግታ አላዞሩባቸውም። እንዲያውም የእንግሊዞችን ባሕርይና ስልት በሚገባ ለማጥናት የቻሉት ከዚያ ወዲህ ሆነ። በዚያን ጊዜ የነበረውን ሁኔታና በእግሊዞችም ላይ አድሮባቸው የነበረውን ቅሬታ ፍጻሜ ሕይወታቸው በተቃረበበት ወቅት ዋይድል ለተባለው እንግሊዛዊ ሲያጫውቱት «እስቲ አንድ ነገር ልጠይቅህ? ስለምንድ ነው የድሮ ወዳጆቻችሁን ችላ እምትሉት? እንግሊዝ አድሚራል ሒዊትን ልካ ያደረግነውን ስምምነት ሁሉ ገሸሽ አድርጋ ከጣሊያን ጋር ተመሳጥራ አገሬን ስትሰጥ ትንሽም ቅር አላላትም? ይህን ምን ትርጉም ትሰጠዋለህ? ምንስ ማለቷ ነው? እንግሊዝ የገባችውን ውል አታከብርም?» ብለው ተቀምጠውበት ከነበረው ድንክ አልጋ በትራሱ በኩል ተጠቅልሎ ተቀምጦ የነበረ ወረቀት አወጡና ንግግራቸውን በመቀጠል

«ይህ ውል ዛሬም ድረስ በእናንተም ዘንድ ይገኛል ለመሆኑስ ውል ብቻ ማስቀመጡስ ምን ይሠራል? እስቲ በመጀመሪያ የተጻፈውን ቃል ተመልከተው? ምጥዋን አሳልፋችሁ ለጣሊያኖች በመስጠታችሁ ንጉሠ ነገሥቱ በዚያ በኩል መሣሪያ ለማስገባት የማይቻላቸው ሆነ። ይህን ማድረግ ይገባችሁ ነበር? በውላችንስ መሠረት እኔ ግብጾች ከበጐስ አውጥቼ ምጥዋ አላደረስኩላችሁም? ምንም እንኳ ለሀገሬ ስል ቢሆን ወደ ቆላው ዘምቼ አልተዋጋሁም? የዚያስ ጦርነት ውጤት እናንተን አልጠቀመም? እናንተ የምትፈልጉትን ከሠራንላችሁ በኋላ እኛን ገሸሽ አድርጋችሁ ወደ ወገኖቻችሁ ዘወር አላላችሁም? ከገባችሁት ውል የፈጸማችሁት ነገር ቢኖር ጳጳስ መላክ ብቻ ሆኖ ቀረ? በእርግጥስ ዋናው ፍላጐታችንና ችግራችንስ ይህ ብቻ ነበር? እስቲ አንተ መልስልኝ?» ብለው አፋጠጡት።

«መቼም ስሕተት ተፈጽሟል። ባለሥልጣኖቻችን በልዩ ልዩ ምክንያቶች የተነሣ ችግር ፈጥረዋል» አለ አንገቱን ቀርቅሮ ዐይኖቹን እያስለመለመ።

«ስሕተት አይደለም ክዳት ነው!» አሉ አሉላም ቆጣ ብለው።

«መቼም ያሳዝናል እንደ ተመለስኩ ሁኔታውን ለባለሥልጣኖች ለማስረዳት እሞክራለሁ» አለ ዋይልድም እጅግ ግር ብሎት።

«ሳያውቁት ቀሩ ብለህ ነው? ልባቸው ቢከዳኝ ነው እንጂ! ግዴለም ትውልድ ይፈርዳል!» ብለው አሰናበቱት።

አሉላ አሥመራና ምፅዋ

ራስ አሉላ ዋና ከተማቸውን ከአዲ ተክላይ ወደ አሥመራ ካዛወሩበት ምክንያቶች አንዱም ከባሕሩ በኩል ወደ ላይ የሚወጣውን ጠላት ለመከላከል ብቻም ሳይሆን ከእርሻ ገቢ ብቻ በሚገኝ ገቢ ለማስተዳደር የከበዳቸውን ሠራዊታቸውን ከንግድና ከቀረጥም በሚገኝ ገቢ ለመደጐም ሲሉ ነበር። በአራት አነስተኛ መንደሮች ተከፋፍላ የነበረችው አሥመራ በ1876 ላይ የአሉላ መዲና ከመሆኑዋ ከሃምሳ ዓመታት ቀደም ብላም እንደዚያው እንደ ተበታተነች መጠነኛ የንግድ እንቅስቃሴ ነበራት። የአራቱ መንደሮች ቁርቆራ ግን እጅግ ራቅ ያለ ነው። ከሃምሳ ዓመታት በፊት በእነዚያ መንደሮች ከሦስት መቶ የማይበልጡ ቤቶችና ወደ ሁለት ሺህ የሚጠጉ ነዋሪዎች እንደ ነበሩዋት ይተረከላታል።

አሥመራና ምፅዋ በንግድ ገመድ እንዲተሳሰሩላቸው በአይለትና በሰሐጢ አካባቢ የነበሩትን ሽፍቶች ማጥፋት ብቻም ሳይሆን የአሥመራ ከተማ እንድትሻሻልና በሥርዓት እንድትሠራ ለማድረግ ሲሉ በመጀመሪያ ነጋድራስ ብርሃኑ ሐጐስ የተባሉትን የሸውአተ አንበሳ ተወላጅ ሾሙላት።

ራስ አሉላ በሃይማኖታቸው ጽኑ ክርስቲያን እንደ ነበሩ የሚያጠራጥር ቢሆንም የእስልምና ሃይማኖት በማክበር ረገድ ደግሞ ከንጉሠ ነገሥቱ የተለዩ ነበሩ። አጼ ዮሐንስ እስላሞች ክርስትና ካልተነሡ ካገር እንዲወጡ ኢትዮጵያም የክርስትና ሃይማኖት የሚከተሉ ብቻ እንዳይኖሩባት ዐዋጅ ሲያወጡና ዐዋጃቸውንም በሥራ ላይ ለማዋል ያን ሁሉ ጥረት ሲያደርጉ የራስ አሉላ አስተሳሰብ ደግሞ ከዚህ የተለየ ነበር። የራስ አሉላ ትልቁ ጥረትና ፍላጐት በንግድ ጉዳይ ላይ ያረፈ በመሆኑ በጸጥታቸው መታወክ የተነሣ ሲንከራተቱ የነበሩትን የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች አሥመራ እየገቡ እንዲሠፍሩ ቦታ በመስጠት በንግድ ሥራው እንዲሠማሩ በማበረታታት ይደግፏቸው ስለ ነበረ በተቀናቃኞቻቸው ዘንድ «ክርስቲያኖች ጠላት» እያሉ

ያስወሩባቸው ጀመር። እርሳቸው ግን ለተቀናቃኞቻቸው ስብከት ሳይሸበሩበት እምነታቸውን በልባቸው ይዘው ሥራቸውን ቀጠሉ። ከመረብ ወንዝ ማዶ የነበሩትን የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮችም ነራስ አሉላ ላይ ልባዊ እምነትና አክብሮት ስለ አደረባቸ በንግዱ ሥራ በሙሉ ፈቃደኝነት ተሳትፊዎች ሆኑ። የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በአሉላ ላይ ያሳዩትን እምነት ራሳቸው አሉላም ስለ ተረዱላቸው የንግዱ እንቅስቃሴ በአስተማማኝ ይዞታ እንደሚቀለጣጠፍ ስለ አመኑበት የጊንዳዕ መንደር እንዲስፋፋ መንገዱ እንዲጠረግና እንዲሻሻል ዱሩ እንዲመነጠር ለመንገደኞች አስቸጋሪዎች የነበሩት እንደ አንበሳና ነብር የመሳሰሉት አራዊት እንዲታደኑ አደረጉ።

ራስ አሉላ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው የርስተ-ጉልት ሥርዓት መሥርተው በውትድርናው ግዳጅ የተሰለፉ ሁሉ እንዲተዳደሩበት ለማድረግ ያወጡት ዐዋጅ እምብዛም ውጤት የማይሰጣቸውና ሕዝቡም ያልወለዳቸው መሆኑን ከተገነዘቡት በኋላ በንግድ በቀረጥና በግብር ከሚገኘው ገቢ ወታደሮቻቸውን ለማስተዳደር የወር ደመወዝ ለመምስጠት ወሰኑ።

በተለይ ከመረብ ወንዝ ወዲህ ማለትም ከትግራይ አብረዋቸው ለሔዱ በየጦርነቱ ሲዋደቁ ለነበሩ ከሁለት ሺህ በላይ ለሚሆኑ ወታደሮቻቸው መተዳደሪያ መስጠት እጅግ አስፈላጊ መሆኑን አመኑበት። ያመቸውንና የተቻለውንም ያህል በእርሻ ሥራ እያረሱና እያሳረሱ እንዲተዳደሩላቸው ለማድረግም ጥረት አድርገውላቸዋል። ቢሆንም በቂና አስተማማኝ ሆኖ አላገኙትም። እርሳቸውን አምነው ተከትለዋቸው የሔዱትም ቢሆኑ እንደገና ወደ ትግራይ ለመመለስና ከባሰ የኑሮ አረንቋ ውስጥ ለመዝፈቅ አይችሉም ነበር። በየአገር ቤቱ ተበትኖ የሚኖርና በጦርነት ሰዓት ብቻ በክተት የሚጠራ ሠራዊትም አስተማማኝ ሊሆን እንደማይችል የተረዱት አሉላ ቀዋሚ የሆነና በደመወዝ የሚተዳደር ወታደር አስፈላጊ መሆኑን አምነውበታል። እንደዚያ የሆነ በአጠገባቸው በቀዋሚነት የሚሠፍር ተወርዋሪ ጦር ከሌላቸው ደግሞ የግዛታቸውን ጸጥታ ለመጠበቅና በተለይም የአሥመራ-ምፅዋን የንግድ መሥመር አስተማማኝ ለማድረግ እንደማይችሉ ተማምነውበታል።

በዚህ መሠረት ለመጀመሪያ ጊዜ ከአንድ ሺህ የማይበልጡ ቀዋሚ ወታደሮች በወር አንዳንድ ኩንታል ጤፍና በዓመት ደግሞ አምስት አምስት የማትሬዛ ብር ደመወዝ መክፈል ጀመሩ። የቀዋሚው ወታደራቸው ቁጥር እየበዛ መሔድ ሲጀምር ደግሞ ደመወዙ የማይበቃው እየሆነ በመቸገሩ በእርሻ ከሚገኝ ገቢ መደጐምም አስፈላጊያቸው ሆነ።

በአሥመራ ከተማ በምትገኘው ኮረብታ ላይ ሦስት አዳራሾች ለራሳቸው ከአሠሩ በኋላ በዙሪያቸው ደግሞ ለሁለት ሺህ ቀዋሚ ወታደሮች መኖሪያና ከዐሥር ሺህ በላይ ለሚሆኑ ወታደሮች ደግሞ ጊዜያዊ መሥፈሪያ የሚሆኑ ቤቶች አሠሩ።

በኮረብታዋ ላይ ከተሠሩት ሦስት ታላላቅ አዳራሾች ትልቁ የግብር የምክር ቤት ሁለተኛው የእንግዳ መቀበያ ሦስተኛው ራሳቸው የራስ አሉላ መኖሪያ ቤቶች ነበሩ። ከዚያ በኋላ ለመረብ ምላሽ ግዛት በመዲናነት ደምቀው የኖሩት እነ-ድባርዋ ፀአዘጋና ሐዘጋ የተባሉት መንደሮች ጊዜያቸው እያለፈ ድምቀታቸው እየቀዘቀዘ ሔደ። የራስ አሉላ የቅርብ አማካሪዎችና ባለሟሎች የነበሩትና ከትግራይ አብረዋቸው የሔዱት እነብላታ ገብሩ አባጭቁን እነደጃዝማች እንግዳ እንደደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ እነ ሻለቃ አርአያ እነ ልጅ ፈንታ እነ ባሻይ ተድላ (ወዲ ባሻ ፈንታ) እነ ባሻይ ተድላ (ወዲ ምላሉ) እነ ባሻይ መርሻ እነ ባሻይ ደስታ አባጋዲ እነ ባሻይ አስረበላ እና ሌሎችም በራስ አሉላ ዙሪያ ቤት እየተሠራላቸው ከተሰባሰቡ በኋላ ከመረብ ምላሽ ተወላጆች ከነባሕረ-ነጋሲ ጐደፉ ከነባሻይ ብኩሩ ከነዘጊዮርጊስ ጊላ ጊዮርጊስ ከነ ገብረ ማርያም ዘካርያስ ከነ ተስፋ ጽዮን አልመዶም ከነ ከንቲባ አዱ-አድስግዶ ከነ ፍሬ ዮሐንስ ከነ ከንቲባ ከሂት ተወልደ መድኅን ከነ ከንቲባ ሐጐስ ከነ ደጃች ኃይሉ አበራ ከነ ሐድገን በስግልቦት ከነ መንገሻ አስገዶምና ከሌሎቹም መኳንንቶች ጋር እጅግ የሚያስደስት ወንድማማችነት መሥርተው ጠላት የሚያሟሽሽ አንድነት አጽንተው «አንተ-ትብስ አንተ-ትብስ» ተባብለው ሕዝቡና አስተዳደሩ የሚቀራረቡበትን የሚተማመኑበትን ስልት እየቀሱ አሉላን እንደ ወንድማቸው ቆጥረው ፍቅራቸውንና እምነታቸውን ሳይቀንሱ የመረብ ምላሽ ግዛት አስተዳደርና ጸጥታ አስተማማኝ አድርገውት ኖሩ።

ራስ አሉላ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው ጉዳይ እነዚሁ የጦር አለቆች ባለሜሎችና ባላባቶች እየመከሩበት እንዲመራ በማድረጋቸው የመረብ ምላሽ ሕዝብ ለማስተባበር አንድነቱና ጸጥታው እንዲጠበቅ ለማድረግ ቻሉ። በግዛታቸው ውስጥ የሚሾሙት ሹመት ጉልት ወይም ጭቃ ሹም እየተባባሉ ይመደቡ የነበሩትንም ሆነ ምስለኔዎቹን ራሳቸው ራስ አሉላ በቅርብ የሚከታተሉበትና የሚቆጣጠሩበት ስልትም ነበራቸው። በቅርብ የሚከታተሉበትና የሚቆጣጠሩበት ስልትም ነበራቸው። በቅርብ የሚያውቋቸውንና የሚያኑዋቸውን እየመረጡ በየቀበሌው እየተዘዋወሩ አስተዳዳሪዎቹን የሚቆጣጠሩላቸውና ግብርም የሚያስገቡላቸው መልእክትም የሚያስተላልፉላቸው ፈረሰኞች ነበሩዋቸው።

አስተዳደራቸውን ይመሩትና ይቆጣጠሩት የነበሩት የሕዝቡንም የዕለት ተዕለት ጉዳይ ይከታተሉ የነበሩት እንደዚያ የመሰለ የአስተዳደር መዋቅር ከዘረጉ በኋላ ነበር። የመረብ ምላሽ ሕዝቡም ከፍቅሩ ከጽኑ እምነቱ የተነሣ

«ጽድቅ እንደላሊበላ

ፍርድ እንደ አሉላ»

እያለ ያሞግሳቸው ጀመር።

ራስ አሉላ የሕዝባቸው አስተዳደር በሥነ-ሥርዓት የሚመራና ፍትሕ እንዳይጓደልበት የሚከታተሉትና የሚቆጣጠሩት በፈስረሰኞቻቸው ብቻ አልነበረም። ከአጥር ግቢያቸው በስተውጭ በኩል ከረጅም ገመድ ጋር የተያዘ ደወል ነበራቸው። የደወሉ ገመድ ከካቡ ላይ የተንጠለጠለ ነበረ። ራሱ ደወሉ የተንጠለጠለው ደግሞ ከእልፍኛቸው በራፍ ላይ ነበር። ፍትሕ የተጓደለበት ሁሉ «ፍርድ ተጓደለ ድህ ተበደለ» የሚል ባለ ጉዳይ ከግቢው ውጭ ሆኖ ገመዱን ሲነካው ደወሉ ይንቃጨላል። በዚህ ጊዜ ራሳቸው የቤት ልጅ ይልኩና ደዋዩን አስቀርበው ይጠይቁታል።

ራስ አሉላ አሥመራን የአስተዳደር የጦር የንግድና የኢኮኖሚ ጠቅላይ ሠፈራቸው ከማድረጋቸው በፊት በመረብ ምላሽ የምታውቁት የፀአጋን የንጉደላሲና የእዳጋ-ሐሙስን ገበያዎች አስዘግተው በአሥመራ ብቻ ገበያ እንዲከፈትና በሹም እንዲስተዳደር አደረጉ። ከዚያ በፊት ግን በግዛታቸው ውስጥ በነበሩት ገበያዎች ሥርዓትም ሆነ ቀረጥ አልነበረም።

በአሥመራ ገበያ «ሹም እዳጋ» ከተከፈተበት በኋላ ቀረጥ እንዲሰበሰብና በሥርዓትም እንዲመራ በማድረጋቸው የባሕር ማዶ ሸቀጣ-ሸቀጥ በአሥመራ ከተማ በብዛት መግባት ጀመረ። ቀረጡም እያደገ መጣ።

ለምሳሌ አንድ ነጋዴ በበቁሎ ሁለት ብር አንድ ገበሬ ደግሞ በጥማድ ዐሥር ብርና ከአዝመራው ሲሶ እህል በዓመት ይከፍል ነበር። የቀረጡንና የግብሩን አከፋፈል ያሳደጉበትም ዋናው ምክንያት ወታደሮቻቸውን በደመወዝ ለማስተዳደር ብቻ ሳይሆን ራሳቸውም ለማዕከላዊ መንግሥት በዓመት የሚያስገቡት ገቢ ስለጨመረላቸው ነበር።

ለማስረጃም ያህል ከ1871-1881-1982 ድረስ አንድ መቶ ሃኻ አምስት ሺህ ብር ግብር ለማዕከላዊ መንግሥት ከፍለዋል። ከእርሳቸው በፊት ግን ይከፈል የነበረው በዓመት አምስት ከፍ ቢልም ስድስት ሺህ ብር ብቻ ነበር ራስ አሉላ የምዕራባዊውን ቆላ ግዛታቸውን ጸጥታ በሚገባ አረጋግተው አስተዳደሩንም በሚገባ መያዝ ስለቻሉ የሐባብ የበጐስ የማርያ የበኒዓምር ወረዳዎች ግብራቸውን ያለምንም ችግር ማስገባት በመቻላቸው የመረብ ምላሽ ግብር ገቢ ለአሉላም ሆነ ለአጼ ዮሐንስ ጉልበት ማጠናከሪያ ድጋፍ ለመሆን በቅቷል።

ራስ አሉላ እንደዚያ አድርገው በጥንቲቱ የመረብ ምላሽ በዛሬዋ ኤርትራ እጅግ አስተማማኝ የነበረ የአስተዳደር መዋቅርና የንግድ መሥመርም ዘርግተው ሕዝቡ ጸጥታውን ራሱ ተቆጣጥሮ አንድነቱን አጠንክሮ እንዲመራ በማድረጋቸው በዳርና ዳር አሰፍስፈው የነበሩትን ባዕዳን ቅስም ለመስበር ችለዋል።

አሉላና ኢጣሊያኖች

«ፈረንጅና ቁንቁን አንድ ናቸው።»

ከጀግንነት ጋር ማስተዋልና አርቆ መመልከት የባሕርይ ገንዘባቸው የነበሩት ታላቁ አፍሪቃዊ ጄኔራል ባንድ ጊዜ በሁለት ግንባር ጦርነት ለመግጠም የማይቻላቸው መሆኑን ተረድተው በባሕሩ በኩል ብቅ ያለውን አዞ አለዝበው በምዕራብ በኩል አስገምግሞ ወደ መጣባቸው የማሕዲ ወፈፌ ፊታቸውን አዞሩ። በዚያም ያገኙት ድል ለጠላቶቻቸው ፊት ሆነ። ከዚያ ድል በኋላም ደግሞ ዐይነ-ሕሊናቸውን ወደ ባሕሩ አካባቢ መወርወር ጀመሩ።

ጣሊያኖች ምጽዋ ከመሥፈራቸው በፊት ስለ ራስ አሉላ ሁኔታ ለማጥናት ባደረጉት ጥረት ከአንድ ሐቅ ላይ ደርሰው ነበር። ያም ሐቅ እንዲህ የሚል ነበር።

«በዛሬይቱ አቢሲኒያ ምዕራፍ ውስጥ አሉላ የሚባለው ሰውዬ ቁም ነገረኛ ጠንቃቃ ተስማሚነት ያለውና ቀጥተኛ ሰው መሆኑን አረጋግጠናል። በንጉሡ ዘንድ ያለው ተስማሚነትና ተቀባይነትም ከሁሉም የመያዝ ነው። እርሱ የተስማማበት ከሆነ በንጉሡ ዘንድም ተፈጻሚነት አለው። አሉላ «ይሁን» ካለ የማይሆን ምንም ነገር የለም። ይህ ብርቱና ከባድ ሰውዬ የአብሲኒያ ጠረፍ ኃላፊ እንደመሆኑ መጠን እኛም መተዋወቅ የማያቋርጥም ወዳጅነትና ንግግር ማድረግ ያለብን ከእርሱ ጋር መሆን ይኖርበታል። የእርሱን ወዳጅነት ለማግኘት ስንልም ማነኛውንም ነገር ሁሉ መፈጸም ይገባናል።»

ይህን እውነት የተገነዘቡት ኢጣልያኖች መልሰው ችላ ለማለትና ለመናቅም ደረሱ። በመጋቢትና በሚያዝያ ወራት በ1877 ላይ የግብጽ ወታደሮች በለቀቁባቸው ቦታዎች ላይ ለመሥፈርና ከራስ አሉላ ተቃዋሚዎች ከነበሩት ጋር ምሥጢራዊ ሤራ በመጀመራቸው አምነውበትና ፈልገውትም የነበሩትም የ«አሉላን ወዳጅነት» አሻከረባቸው።

በተለይም የራስ አሉላ የመረረ ጠላት የነበረው ደበበ አርአያ የኢጣልያ ወታደሮች ሠፍረውባት በነበረችው ሕርጊጐ በምትባል መንደር ከናይቡ ቤቱ ተቀምጦ ይሠራው የነበረውን ወንጀል እንዲገፋበት ኢጣልያኖችም መሣሪያና ሌላም ርዳታ ሲሰጡት እንደነበረ አሉላ ሰሙ። እርሱም በኢጣልያኖች ድጋፍና «አይዞህ» ባይነት ተደፍሮ ወንበዴዎች ሰብስቦ ከሕርጊጐ ወጥቶ ወደ ላይ ወጣና አሣውርታ ውስጥ ገብቶ በርካታ ወንበዴዎች መልምሎ ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚመላለሱትን ነጋዴዎች መዝረፍ መጀመሩን አሉላ ሰምተው ከአሥመራ ተንደርድረው ሲወርዱበት ከመሸገበት ወጥቶ ፈርጥጦ ከጣሊያኖች ጉያ ገባ። እርሳቸውም የእርሱና የማሕዲስቶች ደጋፊዎች የነበሩትን የተወሰኑ አሣውርታዎች ቀጥተው ወደ አሥመራ ተመለሱ።

የኢጣሊያ ወታደሮች አለቃ የነበረው ኰሎኔል ሣሌታም አድራጐታቸውን በመቃወም እንደዚያ የመሰለ ርምጃ ቢወስዱ ግን በምፅዋ በኩል የሚያገቡትን የጦር መሣሪያ ሁሉ እንደ ሚያግዳቸው መልእክተኛ ሰደደ።

ራስ አሉላ ግን «በኛ ጉዳይ እርሱን ምን አገባው?» ብለው ችላ አሉት። ሣሌታ ከዚያ አከታትሎ ደግሞ «በሚመጣው ክረምት ለወታደሮች መጠለያ የሚሆኑኝ ቤቶች ሰሐጢ ላይ ለመሥራት ስለአሰብኩ ይፍቀዱልኝ» ብሎ ድጋሚ ላከባቸው። እርሳቸው ግን በሰጡት መልስ

«ከዚህም በፊት ይህን ነገር ጠይቀኸኝ የማይሆን መሆኑ አሳውቄ ነበር። ዛሬም አይሆንም መሬቱ ግዛትነቱ የንጉሠ ነገሥቱ ስለሆነ በአስቸኳይ እንድትለቁ ይሁን» ብለውታል።

ኰሎኔል ሣሌታ ሰሐጢ ላይ ቤት ቢሠራና ወታደሮች ቢያሠፍር አሉላ በዝምታ እንደማይመለከቱትና ከኩፊት የተመለሰውን ዱላቸውን እንደሚያሣርፉበት ተረድቶ በነበረበት መቆየቱ እንደሚሻልና የእርሳቸውን ተቃዋሚዎች እየሰበሰበ ማሳደሙና እርሳቸውን ማበሳጨቱ እንደሚሻለው አመነበት።

በዚያ ላይ እንዳለ የማሕዲስቶች ዋና ተጠሪና ተላላኪያቸውም የነበረው ባላምባራስ ክፍለየሱ ወደ ምፅዋ ሔደና ከሣሌታ ጋር ተገናኝቶ ሲነጋገሩ

«አሉላ እኔም ሆንኩ እናንተ ብቻችንን አንችለውምና በአድነት ብንነሣበት ይሻላል» ሲል ሐሳብ ቀረበ።

«እኛ እንኳን ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር እንዳያጋጩን አስበን ነው እንጂ የአሉላ ጉልበት የሚያቅተን አይደለም» አለ ኰሎኔል ሣሌታ።

«ለማንኛውም ቢሆን አሉላን ከዚህ ማስነሣት ይሻላል» አለው ኣላምባራሱ።

«በምን ዐይነት ዘዴ?» አለ ኰሎኔሉ።

«ነገሩን ካሰባችሁበትና ለኔ ርዳታ ካደረጋችሁልኝ በቀላሉ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ማጋጨትና ማስነሣት ይቻላል» አለ ባላምባራስ።

«በኛ በኩል የሚቻለውን ሁሉ እናደርጋለን። ግን አሉላን አንሥተው የባሰ ሰው የላከብን እንደሆንስ? አለ ጣሊያኑ።

«ይመኑኝ ጌታዬ እንደ አሉላ ያለ ብርቱ ሰው የላቸውም ቢሆንም አሉላ እንደ ተነሡ እናንተ ፈጥናችሁ ወደ ንጉሡ ትልኩና የዚሁ የሐማሴን ተወላጅ የሆነ ሰው ቢሾም ይሻላል ብላችሁ መልእክተኛና ገጸ-በረከት ትሰዳላችሁ። እኔም «ምሕረት ይደረግልኝና አገሩም ይሰጠኝ» ብዬ ገጸ-በረከትም አስይዤ እልክባቸዋለሁ» አለ ክፍለ የሱስ።

«የሃይማኖትና የባላባቶችንስ ድጋፍ እንዴት ሊያገኙ ይችላሉ?» አለ ኰሎኔል ሣሌታ አዲስ የቀረበለት ሐሳብ ግቡን መትቶለት በክፍለየሱስ ላይ ተጭኖ አሥመራን ሲይዝ በሐሳቡ እየታየውና በፈገግታ ተውጦ።

«ለዚህ እያስቡ ግዴለዎትም። የአሉላ ተቃዋሚዎች የሆኑትን ቀርቶ ደጋፊዎቹን እንኳ ወደዚህ አምጥቼ ከእርስዎ ጋር እንዲገናኙና እንዲስማሙ ለማድረግ እችላለሁ» አለ ክፍለ የሱስ።

«ይህን ማድረግ ከቻሉማ በኛ በኩል አስፈላጊዎ የሆነው ነገር ሁሉ እንዲሟላልዎ እናደርጋለን። እርስዎም የሀገርዎ ገዥ ሆነው ከተሾሙልን ከአሉላ የበለጠ ሥራዊትና መሣሪያ እንዲኖረዎ ለማድረግ እንችላለን» አለ ጣሊያኑ በጉጉት እየተመለከተው።

የሤራው ጅማሬ በዚሁ አለቀና ባላምባራስ ክፍለ የሱስም ወደ ሐባብ ሔዶ ስብከቱን ጀመረ። በስብከቱም እነ ከንቲባ ሐሚድ እነ ሼህ ሐሰን ሐዳድና ሌሎችም የጐሳና የሃይማኖት ተጠሪዎች ገቡለትና ሰብስቦ ወደ ምፅዋ ይዞአቸው ሔደ ከኰሎኔል ሣሌታ ዘንድ አቀረባቸው።

«የእናንተ ፈቃድ ከሆነ አሉላን ማሻርና ባላምባራስን ማሾም እንችላለን። እስተዚያው ድረስም የአሉላ ወታደሮች እንዳይደርሱባችሁ የኛ ወታደሮች ሊጠብቁዋችሁ ይችላሉ። ብቻ በመጀመሪያ የእናንተን ፈቃድና ፊርማ ማግኘት ይኖርብናል» አለ ኰሎኔል ሣሌታ ከመንደራቸው ተነድተው ከፊቱ የተቀመጡትን በክፍለ የሱስ የማረካቸውን የዋሆች ስብከት አንድ ባንድ እየተመለከተ።

«የጌታ የባላምባራስ ሆነ የእርስዎ የጌታችን ሐሳብ ይስማማናል። ለአሉላ ከመገበር ለእርስዎ ብንሰጥ እንወዳለን። የአሉላ ወታደሮችም እንዳይመጡብን እርስዎ እንዲያስጠብቁን እንፈቅዳለን» አሉት ከንቲባ ሐሚድ ከተቀመጡበት ተነሥተው።

በዚህ ሐሳብ ከስምምነት ላይ ደረሱና የሃይማኖትና የጐሣ ተጠሪዎቹ «የኢጣሊያ ወታደሮች እንዲጠብቁን እንወዳለን ብለው ፈረሙ። ከዚያም በኋላ ለእያዳንዳቸው ገንዘብ ጠመንጃና ልዩ ልዩ ሽልማት ከጣሊያኑ ኰሎኔል እጅ ተቀብለው ወደ የወረዳቸው ተመለሱ።

ሜራውን አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ ተቆጡ። ኰሎኔል ሣሌታ ግን ሜራውን ያልደረሱበት መስሎት እርሳቸውንም ለማታለል ፈለገና

«በኩፊት ጦርነት የቆሰሉትን ወታደሮችዎን የሚያክሙልዎ ሐኪሞው ከአገሬ ስላስመጣሁልዎ ልኬልዎታለሁ» ብሎ ሰደደላቸው።

በነገሩ ደግሞ አሉላ በይበልጥ ተናደዱበት። የተላከላቸውን ሰዎች ሲያናግሩዋቸውም

«የኢትዮጵያ ወታደሮች ከጠላታቸው ጋር ጦርነት እየገጠሙ ሲሞቱና ሲቆስሉ ኩፊት የመጀመሪያቸው አይደለም። አገራችንን የሚመኙ ከመጡም እንደለመዱት ይዋጋሉ። መስዋዕትነቱና ጀግንነቱ ይቀጥላል። ሐሳባችሁን ደግፌላችኋለሁ። ነገር ግን በመካከላችሁ የተጀመረው የልብ ቁስል እየተባባሰ ጥይት የነካውን የሥጋ ቁስል «እናክማለን» የምትሉት ምክንያት ከልብ እንዳልሆነ ተረድቻለሁ። የወታደሮቼ ቁስል በአገሬ ዐዋቂዎች ታክሟል። የእናንተ መድኃኒት አይስማማቸውምና ነገውኑ በመጣችሁበት እግራችሁ ተራ በተራ ይመለከቱዋቸው ጀመር ጣሊያኖቹም በዝምታ ታፍነው የአዳራሹን ጣራ ሲመለከቱ ራስ ቀጠል አድርገው

«የእኔ ወዳጅነት ከልባችሁ የፈለጋችሁት ከሆነ በመጀመሪያ አገሬን ልቀቁልኝ። የሰበሰባችኋቸውንም ከዳተኞች አስረክቡኝ እነክፍለየሱስና እነ ደበበን መሣሪያ እየሰጣችሁ ሕዝብ ማስቸገራችሁ አንሶ ደግሞ ብላችሁ ብላችሁ ከንቲባ ሐሚድን በተንኰላችሁ ውስጥ አስገባችሁት አይደለም? እንግዲህ ከዚህ ተንኰላችሁ ካልታረማችሁ ምን ብዬ ነው ከእናንተ ጋር የልብ ወዳጅነት የምመሠርተው?» አሉዋቸው።

«እስቲ እንግዲህ ችግርዎን ለኰሎኔል ሣሌታ እናስረዳለን» ሲል አንዱ ጣሊያን አሉላ ቀበል አደረጉና

«ችግሩ የሚብሰው በኰሎኔላችሁ ላይ ነው። እኔ እንደ ሆንኩ በሀገሬ ውስጥ ሆኜ የሀገሬን ዳር ድንበር ማስከበር አያቅተኝም» አሉት።

ጣሊያኖቹ በማግሥቱ ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ወርደው ሁኔታውን ለሣሌታ ነገሩት። ሣሌታ የአሉላን ቁጣ ያበረደ መስሎት «ለኢትዮጵያ ወዳጅነት የሚቻለኝን ሁሉ ለማድረግ እንደምጣጣር ላረጋገጥልዎ እወዳለሁ» የሚል መልእክት ሰደደላቸው። እርሳቸው ግን «የነእርሱን ክርስቲያንነት አገር እየያዙ ሕዝብ እርስ-በርስ እያጋጩ በሰው አገር መኖር ማለት ነው?» ብለው ለተላከላቸው መልስ ሳይሰጡት ቀሩ።

በዚህ ወቅት ደግሞ ኢጣሊያ ውስጥ ሹም ሽር ሆነና ኮንት ካርል ሮሊስንት ጠቅላይ ሚኒስትር ሆነ። ወዲያውም በኢትዮጵያ በኩል የጀመሩትን ግፊት በስልት ለማካሔድና በአስቸኳይም ከውጤት ላይ እንዲደርስለት ሲል እልኸኛውንና ችኩሉን ኰሎኔል ሣሌታን አንሥቶ በትዕግሥተኛነቱና በዘዴኛነቱ የተማመነበትን ሜጀር ጄኔራል ካርሎስ ጀኒን በምፅዋ ለነበረው ጦር አዛዥ አድርጐ ሰደደው። ጄኔራሉም ምፅዋ እንደደረሰ የወዳጅነት ሰላምታውን በመግለጽ በምፅዋ በኩል የሚያስገቡትን የጦር መሣሪያና ዕቃ ሁሉ በተቻለው መጠን በአስቸኳይ እንዲደርሳቸው እንደሚያደርግ ላከባቸው። እርሳቸውም

«ኰሎኔሉ አገሬን ለቆ ይወጣል እያልኩ ስጠባበቅ ጄኔራል ተተካ! ይህ ነገር እየገፋ መምጣቱ አልቀረምና ከክንዳችን በቀር የሚገላግለን አይኖርም» ብለው ምፅዋን የጦር ሜዳ ለማድረግ የሚችሉበትን ስልት ማውጠንጠን ጀመሩ።

ኢጣልያኖችም የምፅዋን ከተማ በምሽግ ከከበቡ በኋላ ኅዳር 24 ቀን 1878 የምፅዋን ወደብ በአስተዳዳሪነት መያዛቸውን በይፋ አስታውቁ። አፄ ዮሐንስና ራስ አሉላም ያን አድራጐት በጥብቅ የሚቃወሙት መሆኑን ለጣልያኖችና እንግሊዞች አሳወቁ። ሁኔታው እየተካረረ ሔደ። ከዚያ ደረጃ ላይ መድረሱን ፈረንሣዮች ከአጠኑ በኋላ በመካከል መግባት ፈለጉና ምፅዋ በነበረው ወኪላቸው ማካይነት በመጀመሪያ ከራስ አሉላ ጋር ቀጥሎም ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመቀራረብና እጃቸውን ለማስገባት የሚያስችላቸውን መንገድ ለመጥረግ ተነሡ። በዚሁም መሠረት የምፅዋው ወኪላቸው አሥመራ ሔደ። ከራስ አሉላ ጋር ተገናኙ። እንግሊዞች የከዱዋቸው ጣሊያኖች አገራቸውን የያዙባቸው አሉላም የተሻለ አማራጭ ዘዴ ለማግኘት ብርቱ ፍላጐት ስለ ነበራቸው የፈረንሣዩን ቆንሲል በደስታ ተቀብለው ሲያነጋግሩት

«እንግሊዞችና ጣሊያኖች እንደሚያውቁት በተንኮል ላይ በተንኮል ላይ ተንኮል በክህደት ላይ ክህደት እየደራረቡበት ሔዱ። ብለው ብለው ደግሞ ለአገሬ እኛ አስተዳዳሪዎችና ኃላፊዎች ሆነናል ብለው ዐወጁ። እንግዲህ እኛም የአገራችንን ክብር

በክንዳችን እንጠብቃለን። ይህን ነገር በእናንተ በኩል ምን ትሉታላችሁ?» ብለው ጠየቁት፡

«በኛ በኩልማ ይህ ሁሉ ነገር እንዲያውም ከዚህ የባሰ በደል ሊደርስባችሁ እንደሚችል አስቀድመን ተረድነው እንድትጠነቀቁ አሳስባችሁና ነበር። በእናንተ በኩል ቁርጥ ያለ ነገር ባለማግኘታችንም እነሆ እንግሊዞች ምፅዋን አሳልፈው ለጣሊያኖች ሰጡባቸው። በአድራጐታቸውም አዝነናል። በእውነቱ አሳፋሪ ሥራ ነው። አሁንም ቢሆን እናንተ የምትፈቅዱ ከሆነ በኛ በኩል ማንኛውንም ርዳታ ልናደርግላችሁና ይህነኑም በውል ልናረጋግጥላችሁ እንችላለን» ብሎ መለሰላቸው።

«እንግዲያው ማለፊያ ነው። በኔ በኩል ያለኝ ሐሳብ ከእናንተም ጋር ለመስማማት የምችልበትን መንገድ ሁሉ ዘርዝሬ ለአጼ ዮሐንስ እልካለሁ። ከዚያ በኋላ መልሱን አሳውቃለሁ» ብለውት ወደ ምፅዋ ተመለሰ።

ራስ አሉላ የፈረንሣዩን ቆንሲል ከአሰናበቱ በኋላ ፊታውራሪ አለማየሁንና ሻለቃ አርአያን አስጠርተው

«እንደምታውቁት እንግሊዞች ምጥዋን ለጣሊያኖች አሳልፈው ሰጥተውብናል። እዚያም ድረስ ወርደን ጦርነት እንዳንገጥም ሕዝቡን ማስጨረስና ሠራዊቱንም ለብርቱ ጉዳት የሚጥልብን ይሆናል። እንደደረስኩበትም ጣሊያኖች ለምጥዋ ባሕር መድፍ ያነጣጠረ መርከብ ጠምደዋል። የምጥዋንም መዳረሻ በምሽግና በመድፍ አጥረውታል። እኛም ባለን መሣሪያ ብንሰለፍ ሕዝቡ ይጐዳብናል። ለዚህ የሚሻለው ከምጥዋ ወጥተው ወደ ላይ እስቲወጡ መጠባበቅ ነው።

እሰከዚያው ግን በምጥዋ በኩል የሚመጣልንን መሣሪያና ዕቃ እንዳይከለክሉብን ዙላ ላይ ፈረንሣዮች እንዲሠፍሩ አድርገን በእነርሱ በኩል ማንኛውንም ነገር ማከናወን ይሆናል። ከዚህ ሌላ ደግሞ ፈረንሣዮች ዙላ የሠፈሩ እንደሆነ አሣውርታ ውስጥ ተደብቀው ሕዝብ የሚያስቸግሩትን ደበበንና ወንበዴዎቹን ሊቆጣጠሩዋቸውም ያመች ይሆናል። እንግዲህ የፈረንሣዩ ወኪል የመጣው ይህን ይህን ለመነጋገር ነበር። በኔ በኩል ያለኝ ሐሳብ ይህ ነውና እናንተም የሚታያችሁን እንድትነግሩኝ ብዬ ነው» አሉ።

«መቼም ጌታዬ» አሉ ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ «መቼም ሐሳብዎ ረቂቅ ምሥጢር ያዘለ ነው። ነገር ግን እንግሊዞችን አምነን አስጠግተን ተዋውለን እነርሱ እኛን ችላ ብለው ወደጣሊያኖች ዘወር ብለው አገራችንን አሳልፈው እንደ ሰጡብን ሁሉ እነዚህኞችስ በተራቸው ሌላ ነጭ አስመጥተው አገራችንን ቢሰጡብንስ ምን ዋስትና አለን?» በለው ጠየቁ።

«ማለፊያ አስበሃል ነገሩ እንዳልከውም ያሚያሳስበን ነው። ዳሩ ግን በአሁኑ ጊዜ እንግሊዞችና ፈረንሣዮች በብርቱ ፉክክር ላይ ናቸው በየዓለሙ ሁሉ አገር እየተሻሙ ነው። እንግሊዞችም ምጥዋን ለጣሊያኖች አሳልፈው የሰጡ ከፈረንሣዮች ጋር ባበቀሉት ፉክክር ረዳት ለማግኘት ሲሉ ነው።

ፈረንሣዮችም በበኩላቸው ረዳት ፍለጋ መሔዳቸው የማይቀር ነው። እንግዲህ እርስ-በርሳቸው እንደዚህ የሚተናነቁ ከሆነ አንድ ቀን በአንዱ አገር ላይ ትልቅ ጠብ ያስነሡና ይለይላቸዋል። ከዚያ በኋላ እኛም ሆነ እንደኛው አገራቸውን የተቀሙ ሁሉ ተጣጥረው የአገራቸው ባለቤቶች ሊሆኑ የሚችሉበት አጋጣሚ ይኖራቸዋል።

ፈረንሣዮችም እንደ እንግሊዞች የሚከዱን የሆነ እንደሆነ መስኮቦችም ሰው ልከውብኛል። ከእነርሱም ጋር የምንስማማበትን ብልሃት እንፈልጋለን። መቼም ጊዜውን እያየን ለኛና ለሀገራችን የሚበጀውን ብልሃት ከመፈለጉ ሌላ ምን እናደርጋለን?» አሉ ትካዜ እየተጫጫናቸው።

በዚህ ሐሳባቸው ከተስማሙላቸው በኋላ ነገሩን አብራርተው ወደ አጼ ዮሐንስ ላኩ። ንጉሠ ነገሥቱ የአሉላን ሐሳብ ደግፈው የምፅዋ በር እንዳይዘጋባቸው የሚያስችለውን ስምምነት ከፈረንሣዮች ጋር እንዲያደርጉ ላኩባቸው። አሉላም ወደ ምፅዋ መልእክተኛ ልከው ወደ አሥመራ እንዲመጣ አስጠሩት ፈረንሣዩም ያቀረበው ሐሳብ ግቡን እንዲመታለት በመተማመን ገሥግሦ አሥመራ ደረሰና ከራስ አሉላ ጋር ተገናኘ።

ራስ አሉላ መኳንንቶቻቸው በተገኙበት ሲያነጋግሩት «ዙላ ላይ እንድትሠፍሩ ያቀረባችሁት ሐሳብ ደስ አሰኝቶኛል። ነገር ግን አሁን እናንተ ዙላ ስትገቡ ምጥዋ ላይ ካሉት ጣሊያኖች ጋር ግጭት ሊነሣ ይችላል ብለን ስለሠጋን ጣሊያኖችም ከሀገራችን በሰላም እንዲወጡልን ከእንግሊዝ ንግሥት ጋር በመላላክ ላይ በመሆናችን ንጉሠ ነገሥቱም አሁን አሸንጌ ስላሉ ወደ መቀሌ ተመልሰው ኢጣሊያኖቹን ጉዳይ እልባት እስከ ተደረገበት ድረስ ዙላ መሥፈራችሁ ቆይቶ እዚያው ምጥዋ ላይ እንደሆናችሁ ንጉሠ ነገሥቱ የሚያስገቡትን የጦር መሣሪያ ወደዚህ እንድትልኩልን ከዚህ በፊት በተሰጠህ ውክልና መሠረት ከእንግዲህ ወዲህም እንድትቀጥል ንጉሠ ነገሥቱ ፈቅደዋል» አሉት።

«ዙላ የመሥፈራችን ጉዳይስ እስከ መቼ ይወሰናል?» አለ ፈረንሣዊው ቆንሲል።

«ትንሽ ጊዜ ይጠይቃል። በመጀመሪያ የእንግሊዝን ንግሥት ቁርጠኛ ሐሳብ ለማወቅ እንወዳለን። ከዚያ በኋላ ጣሊያኖች በሰላም አገራችንን እንዲለቁ

ከመንግሥታቸው ጋር እንላላክበታለን። ይህን ሁሉ አድርገን የማይሆን ከሆነ እናንተም ዙላ ልትሠፍሩ ትችሉ እንደሁ ስምምነቱ ምን እንደሚሆን ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ትነጋገሩበታላችሁ «አሉት«።

የፈረሣዩ ወኪል በዚሁ ተስማምቶ የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል በዚሁ ተስማምቶ የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ሆኖ የጦር መሣሪያ ሊልክላቸው ተስማምቶ ወደ ምፅዋ ተመለሰ።

ምንም እንኳን ራስ አሉላ ያፋጠጡውቸውን ችግሮች በዲፕሎማቲክ ስልታቸው ከፍጻሜ ለመድረስ ጥረት ቢያደርጉም ዙላንም አሳልፈው ለፈረንሣዮች መስጠቱን በመጨረሻ ጊዜ ከብዶአቸው ቆንሱል ተስፋ ሰጥተው በመሣሪያ አቀባይነቱ ብቻ እንዲቆይላቸው ከስምምነት ላይ ቢደርስም ጊዜ አዝሎ ያመጣባቸው ችግሮች ግን ባሰቡትና በሚደክሙበት መንገድ ሊጓዙላቸው አልቻሉም። የፈረንሣዩ ቆንሲል የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ሆኖ የጦር መሣሪያ እንዲልክላቸው ያደረጉትን ስምምነት ዐይኖቿን አፍጥጣ ጥፍሮቿን አሹላ የሰማችው ሮማ ሌላ አቅጣጫ ደግሞ አሠመረች።

በዚህም መሠረት ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር በተቻለ መጠን እንዲነቀቅ ከኢጣሊያ ወደ ኢትዮጵያ የሚላኩ መልእክተኞችም ከራስ አሉላ ጋር ሳይገናኙ በቀጥታ ወደ አጼ ዮሐንስ ሔደው እንዲነጋገሩ ራስ አሉላ ከመረብ ምላሽ ገዥነት እንዲነሡ የእርሳቸው ተቃዋሚዎች የሆኑ ሽፍቶችና የጕሳ ተጠሪዎች በተቻለ መጠን እየተጠናከሩ እንዲወጉዋቸው ስልቱ ተቀነባበረ።

ይህን ሁሉ በሥራ ለማዋል ተወሰኑና በመጀመሪያ የኢጣልያ ጠቅላይ ሚኒስትር የነበርው በቀጥታ ለአጼ ዮሐንስ ደብዳቤ ጽፎ ፈቃዳቸው ቢሆን መልእክተኞች ለመላክና ከአድሚራል ሒውት ጋር ያደረጉትን ስምምነት ለማደስና የኢጣልያም ጥቅም ሊጠብቅ የሚችልበትን ሐሳብ ለማቅረብ የሚችል በጄኔራል ፓዚሊኒ ኃላፊነት አንድ ቡድን መላኩን ገልጾ ላከባቸው።

አጼ ዮሐንስ ደግሞ በጣሊያኖች ላይ ያደረባቸው ቅሬታ መልስ የሚያሰጥና መልእክተኞችንም እስከ መቀበል የሚያስችላቸው አልነበረም። እንዲያውም ስለ ኢጣልያኖች የነበራቸው እምነት

«ኢጣሊያኖች ተንኮለኞች ናቸው። ወደዚህ የመጡትም ለከብት ርባታ አይደለም አገሬን ለመያዝ ነው። በእግዚአብሔር ቸርነት ግን አንድ ቀን ተዋርደው በዓለም ፊት አፍረው ካገሬ ይወጣሉ» የሚል ነበር።

ምንም እንኳን የአጼ ዮሐንስን መልስ ባያገኙም ጣሊያኖች ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መልካም ወዳጅነት መሥርተው ራስ አሉላን ለማሻር ቆርጠው ተነሥተውበት ነበርና በጄኔራል ፓዚሊኒ የሚመራው ቡድን ምፅዋ ገብቶ የአጼ ዮሐንስን ፈቃድ መጠባበቅ ጀመሩን አሉላ ሰሙ።

በዚህ ጊዜ ነበር አሉላ ማንነታቸውንና ቆራጥነታቸውን ለኢጣልያኖች ለማሳየት ደግሞ በይበልጥ የተነሡት። ምፅዋ ከነበሩት ጣሊያኖች ጋር በምሥጢር እየተገናኙና እየተዋዋሉ የጦር መሣሪያና ጉርሻ እየተቀበሉ በየቀበሌው እየተዘዋወሩ ሕዝቡን በተለይም ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ይመላለሱ የነበሩትን ነጋዴዎች ሲያስቸግሩ የነበሩትን ቀንደኞች ወንበዴዎች እጃቸውን ለመያዝ እምቢ ካሉም በየነበሩበት ለመደምሰስ ወታደሮቻቸውን በየአቅጣጫው እየላኩ ማሳደዱን አጠነከሩ። በተለይም በሐርጊጎ በዙላና ሐባብ የነበሩትን የኢጣልያኖች ተባባሪዎችና ተላላኪዎች በጐበዝ አለቃው አማካይነት ወስላቶችን እንዲቋቋም ግብሩንም በወቅቱ እንዲያስገባ ጠበቅ ያለ አስተዳደራዊ ርምጃቸውን ማፋጠን ጀመሩ። በዚያ ርምጃቸውም ጣሊያኖች መደናገጥ ጀመሩ። በሕርጊጐና በሐባብ ቀበሌዎች የሚገኙት ነዋሪዎች በቀጥታ በኢጣሊያ የበላይነት የሚተዳደሩ መሆናቸውን በመግለጽ የራስ አሉላ ወታደሮችም ሆኑ አስተዳደር እንዳይገቡ በመቃወም መልእክተኛ ወደ አሥመራ ሰደዱ።

አሉላም «እንኳንስ ከባሕሩ ወዲህ ያለው መሬት ቀርቶ ራሱ ባሕሩም ቢሆን የኢትዮጵያ መሬትና ግዛት ነውና በግዛቴ ውስጥ በሚደረገው ሥራ እናንተን የሚያገባችሁ አይደለም» ብለው መልስ ሰጥተው እንዲያውም ይግረማችሁ ብለው ወታደር ሲልኩባቸው ወደ ነበሩት ቀበሌዎች ራሳቸው እየሔዱ ከዳተኞችን እየቀጡ ጸጥታውን ራሳቸው መቆጣጠር ጀመሩ።

ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥና ከሮማ ወደ መቀሌ ተልከው የነበሩት የኢጣልያ መንግሥት ባለሥልጣኖችም በአሉላ ፈጣን ርምጃ እጅግ ተበሳጩ። የአሉላን ቆራጥነትና አስደናቂም ስልት ጣሊያኖቹ ከተገነዘቡት በኋላ ስልታቸውንም መለወጥ እንደሚገባቸው አመኑበት። እርሳቸውን ተቃውመውና እርሳቸውንም ዐልፈው በቀጥታ ወደ መቀሌ ለመሔድም ሆነ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለመነጋገር የሚፈልጉትንም ውጤት ለማግኘት እንደማይችሉም አመኑበት። ከዚያ በኋላ አሉላን ለማለዘብና መልካም ወዳጅነታቸውን ማግኘት ስለፈለጉ በመጀመሪያ ዶክተር ነራዚን የተባለውን መልእክተኛ ወደ አሥመራ ሰደዱ።

ራስ አሉላ ያንኑ መልእክተኛ ተቀብለው ሲያነጋግሩትም «በመጀመሪያ ምጥዋ ስትሠፍሩ የኢትዮጵያን ሕዝብና መንግሥት ወዳጅነት ለማትረፍና በንግድም ነገር

አብረን ለመሥራት ነው ብላችሁ ነበር። አገር ለመያዝ ግን ሐሳብ የለንም ብላችሁ ነበር። አሁን ግን ምጥዋንም እያለፋችሁ አንዳንድ ቦታዎች መያዝና ሕዝቡንም ከኢትዮጵያዊነቱ አስከድታችሁ የእናንተ ባሪያ ለማድረግ መመኘታችሁን ተረድቼዋለሁ። እኔ በሕይወቴ ቆሜ ደግሞ ይህ ሐሳባችሁ አይሳካም። እንግዲህ የወዳጅነታችሁን ልክ አይተንላችኋልና አሁንም በወዳጅነታችሁ የምጠይቃችሁ በአስቸኳይ ከሠፈራችሁባቸው ቦታዎች እንድትለቁ ነው» አሉት መላ አካላቸውን አስቆጥተው።

«ንግዱንም ለመጀመር ከባሕሩ ወጣ ያለ መሬት ስላስፈለገን ነበር ከአንዳንድ ቦታዎች ላይ ለማረፍ የፈለግነው። ይህነኑ ሐሳባችንንም ለአጼ ዮሐንስ ለማስረዳትና ለመስማማትም ስልን ነበር ከመንግሥታችን ተልከን የመጣነው» አለ ነራዚ ዐይኖቹን እያስለመለመና እጆቹን አይወናጨፈ።

«ምነው ምጥዋ ለሸቀጥ ማሣፈሪያ አልበቃችሁ አለ? አጼ ዮሐንስስ ቢሆኑ እንኳን ሌላ መሬት ሲሰጡዋችሁ ምጥዋንስ ልቀቁ እያሉ በእንግሊዞች በኩል አስጠይቀዋችሁ የለም? አሁንም ከእርሳቸው ጋር ለመነጋገር ከፈለጋችሁ በመጀመሪያ ከመጥዋ ውጭ ወደ የሥፍራው ወስዳችሁ ያሠፈራችኋቸውን ወታደሮቻችሁን ሰብስባችሁ ምጥዋ ላይ ከሠፈራችሁ በኋላ ላኩብኝና እንነጋገርበታለን። ያለዚያ ግን ወዳጅነታችሁ በቅቶኛል» አሉት።

«መልካም ነው። ይህንኑ ሐሳብዎ ለላኩኝ ባለሥልጣኖች አስረድቼ መልሱ እንዲደርስዎ አደርጋለሁ» ብሎ ወደ ምጥዋ ተመለሰ።

ምጥዋ የነበረው የኢጣሊያ መልእክተኞች ኃላፊ የራስ አሉላ ቁርጠኛ ሐሳብ በነራዚኒ አማካይነት ከተረዳሁ በኋላ የኢጣሊያ ወታደሮች ከሠፈሩባቸው ቀበሌዎች እንዲነሡ ለማድረግ የማይሆንና ከአጼ ዮሐንስም ጋር ለመገናኘት እንዳልቻለ ከተረዳ በኋላ በመጣበት እግሩ ወዳገሩ ተመለሰ።

ራስ አሉላም የመልእክተኞቹን መመለስ እንደ ሰሙ «ፈረንጅ መቼም የባሕር ማዶ ዕቃ ብቻ የሚያቀብል አይደለም። በጥበቡና በገንዘቡ ሕዝብ እያጋጨ አገር ሊይዝ ሌትና ቀን ከመጣር አይቦዝንም» አሉ።

መለማመጡ በቃን

የኢጣሊያ መንግሥት መልእክተኞች ከምፅዋ መመለስ እጅግ ያንገበገበው ደግሞ በምፅዋ የነበረውን የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ሆነ። ጄኔራል ጅኒ ምፅዋ ገብቶ ሁኔታዎችን ከአጠና በኋላ በራሱ ውሳኔ የተላከበትን ዒላማ ለመምታት ፈለገ። በዚህም መሠረት ዕቅዱን በሥራ ላይ ለማዋል ወሰነና ከዕለታት አንድ ቀን ረዳቱ የነበረውን ኰሎኔል ዶ ክርስቶፎርን ጠርቶ

«ሌሎች የአውሮፓ መንግሥታት ማናኛውንም አገር በጦር ኃይላቸው ሲይዙ እኛ ከዚህ ሐሩር ላይ ሠፍረን አንድ ጥቁር አንጋጠን እየተመከትን መላማመጣችን የውርደት ውርደት ነው። ትውልድንም ጭምር ያሳፍራል። በቀጥታ ዒላማችንን መምታት ወይም መመለስ እንጂ የአንድ ጥቁር ወዳጅነትና ስምምነት በመለመን የአውሮፓ መሣቂያ መሆን የለብንም» ብሎ ዝም አለና አንገቱን ወደ ምዕራብ አቅጣጫ አዙሮ በጽሕፈት ቤቱ መስኮት ምፅዋን አዘቅዝቀው የሚያሳዩትን ኮረብታዎች መመልከት ጀመረ። ኰሎኔሉ ሁኔታው ደስ አላለውም። ከአጼ ዮሐንስም ጋር ሆነ ከራስ አሉላ ጋር የተጀመረው መላላክ መልካም ፍጻም እንዲደርስ በትዕግሥት መጠባበቅ እንደሚያስፈልግ ለጄኔራሉ ሲያስረዳ ሰንብቷል። በዚያች ዕለትም የገነፈለውን የጄኔራሉን ቁጣ ቱግ ለማድረግ የሚችልበትን ዘዴ እያምሰለሰለ ቃላት ከመናገር ተቆጥቦ ነበር። የእርሱ ዝምታ ደግሞ ጄኔራሉን በይበልጥ የደም ግፊቱን ጨመረበትና

«በዝምታ ልትመለከተኝኮ አይደለም ከሮማ የመጣኸው ሐሳብህን አትናገርም?» አለ ጄኔራሉ ወደ ምዕራብ አቅጣጫ አዙሮት የነበረውን አስተያየቱን ከእርሱም ላይ አሳርፎ። «እስቲ አሁንም ተስፋ ሳንቆርጥ አንድ ጊዜ እንሞክር ከዚያ በኋላ....» ብሎ ኰሎነሉ ንግግሩን እንደ ጀመረ ጄኔራሉ አቋረጠውና

«ሺህ ጊዜ ብንሞክርም ውጤት አይኖረውም። የላክናቸውን ሐኪሞች አዋርዶ መልሷቸዋል። እንደገናም ከመንግሥታችን የመጡትን መልእክተኞች አላነጋግርም ወደ ንጉሡም አያልፉም ብሎ መለሰ። ከዚህ የበለጠ ትዕግሥት በማንም ላይ አልታየም። ከዚህም የበለጠ ውርደት በማነኛውም የአውሮፓ መንግሥት ላይ አልደረሰም። ኢጣልያም አይደርስባትም! ልምምጡ በቃን ከእንግዲህ ወዲያ ግን አንድ እርምጃ ማሳየት አልብን ገባህ!» አለና ከተቀመጠበት ተነሥቶ በመስኮቱ ወደ ኮረብታዎቹ ፊቱን አዞረ።

ኰሎኔሉ በማስታወሻው ላይ ሲጽፍ ቆየና

«ምን ዐይነት ርምጃ ማሳየት እንችላለን?» ብሎ ጠየቀ።

«ጀግኖች ወታደሮቻችን እነዚያን ኮረብታዎች አልፈው አንዲራችንን መስቀል አለባቸው!» ብሎ ጄኔራሉ ወደ ወንበሩ ተመልሶ ከፊቱ በነበረው ወረቀት ላይ በርሳስ ዝግዛግ መሥመር መንደፍ ጀመረ።

«በእርምጃችንስ አለቆቻችንና እንግሊዞች ይስማማሉ ብለው ያስባሉ ጌታዬ!» አሉ ኰሎኔሉ።

ጄኔራሉ ሲነድፈው የነበረውን መሥመር ጨረሰና በመጀመሪያ ራሱ ትክ ብሎ ሊመለከተው ቆይቶ በእርሳሱ ኰሎኔሉን እያመለከተ

«ወታደሮቻችን ከዙላ በስተምሥራቅ የምትገኘውን ቡሪ የምትባለውን መንደር መያዝ አለባቸው ከዚያ ከደረሰን በኋላም ቢ-ኖን ርምጃችንን እንቀጥላለን» አለ።

«ግን እኮ ጌታዬ ግን....» ብሎ ኰሎኔሉ ተናግሮ ሳያበቃ «ግን ግን ምን?» በየት በኩል አድርገን ወደ ቡሪ እንዝመት ብለን አለቆቻችንን እንጠይቅ ልትለኝ ነው?» አለ ጄኔራሉ በምፀት አነጋገር።

«እንግሊዞችስ በነገሩ ይስማማሉ ወይ ለማለት ነው?» አለ ኰሎኔሉ ከአለቃው የተሻለ አስተሳሰብ ያለው መሆኑን ለመግለጽ ያለቃውን የፌዝ አነጋገር አሽቀንጥሮለት። ጄኔራሉ ከመቀመጫው ተነሣና በስተምሥራቅ በኩል በነበረው መስኮት የባሕሩን አካባቢ እየተመለከተ

«እንግሊዞች ይስማማሉ ወይ? አልከኝ?» ብሎ ጥያቄውን ደገመውና ንግግሩን ቀጥሎ

«እንግሊዞችማ ለጥቅማቸው ሲሉ ተስማምተውማ ከዚህ ደርሰናል። ከእንግዲህ ወዲያ እኛን እያዘሉ በየኮረብታው አያሠፍሩንም። እነርሱ ከሜዲትራኒያ ባሕር ወዲህና ወዲያ ያለውን የአፍሪቃንና የእስያን አህጉር እያካለሉ ይዘው ያውና ኤደን ገብተዋል። እኛ በዚህ አገር የምናደርገውን ርምጃ ሊገቱ ወይም ሊቆጣጠሩ የሚችሉበት ምክንያት አይኖርም» ብሎ ከመስኮቱ ወደ ኰሎኔሉ ተመልሶ

አሁን በቀጥታ ከመኮንኖቹ ጋር ተነጋገርንበትና ነገውኑ ቡሪ በተባለችው መንደር ላይ ጦር እንዲሠፍር» ብሎ ትእዛዝ ሰጠና ከወንበሩ ላይ ሲቀመጥ ኰሎኔሉም ወታደራዊ ንቃቱን አሳይቶ ወጣ።

የጄኔራሉ ትእዛዝ ተፈጸመ። ወታደሮቹ ቡሪ ሠፍረው ባንዲራቸውን ሲሰቅሉ ሕዝቡ ተደናገጠ። በዚህ ጊዜ ሼህ ኑር ሑሴን የተባሉ አዛውንት ከመንደሩዋ ጠፍተው ወጡና ወደ አሥመራ ሔደው ሁኔታውን ለራስ አሉላ ነገሩ።

«እግዚአብሔር ይስጥልኝ እንኳን የነገሩኝ የእነርሱ ምኞት እኮ ሌላ ነው በምጥዋና በርቡሪ ብቻ የሚገታ እንዳይመስልዎ! የሆነ ሆኖ ዛሬ ቡሪን ከያዙ እንግዲህ ወደ ትግራይ ለመዝለቅ መንገድ መጥረጋቸው ነው» ብለው ሼህ ኑሪ ሁሴንን ሸልመው አሰናብተው ወደ አካለ ጉዛይ ሔደው ሰነዓፌ ላይ ዕርድ አሠርተው ወታደሮች አሥፍረው ተመለሱ።

የኢጣሊያኖቹ መረማመድ ከአሉላ ጋር ግጭት ሊያስነሣ እንደሚችል የተገነዘቡት እንግሊዞች በመካከል ጣልቃ ገብተው ለማስታረቅ ስላሉ ሐሪስን እስሚዝ በተባለው ወኪላቸው አማካይነት መልእክተኞች ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደዱ። መልእክተኞቹ በመጀመሪያ ከራስ አሉላ ዘንድ እንደቀረቡ

«በእርስዎና በጣሊያኖች መካከል መግባባትና ሰላም እንዲመሠረት የሚቻልበትን ጉዳይ ከእርስዎና ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመነጋገር ነው የመጣነው» ብሎ የመልእክተኞቹ መሪ ሐሳቡን አስረዳ።

ራስ አሉላ ለመልእክተኛው ሐሳብ መልሱን ለመስጠት የቸኮሉበት ጉዳይ ነበርና እርሱ ተናግሮ እንዳበቃ

«ጣሊያኖችን ያመጣችሁና ተመሳጥራችሁ ምጥዋ ላይ ያስፈራችሁ እናንተው ናችሁ። አሁንም ተስማሙ የምትሉ እናንተው ናችሁ። አንድ ሰው ለንግድ ጉዳይ ወደ አንድ አገር ሲሔድ እዚያው እሰፈረበት ሆኖ የንግዱን ጉዳይ ማከናወን ያለበት። ቀስ-ቀስ እያለ ወደ ሌላ ሰው ቤት በር መቃረብ ተገቢው አይሆንም። ኢጣልያኖችም ለንግድ ሥራ ነው የመጣን ሲሉ ቆይተው አሁን ይኸውና ቡሪንና ሌሎች ቦታዎችን ይዘዋል። ታዲያ ይህ ተገቢ ሥራ ይመስላችኋል? የሚያዋጣቸው አይመለኝምና ምከሩዋቸው በሕይወቴ ቁሜ ያገሬን መሬት እንደ ማላስነካ ይወቁት» ብለው ከአጠገባቸው የነበረችውን ከዘራ አንሥተው መሬቱን እየቆረቆሩ ተጫጭኖአቸው የነበረውን ትካዜ በግፊት ለማስወጣት ደጋግመው ተንፍሰው

«እናንተ ሰንሰለት አሥራችሁበት የነበረውን ደበበን ፈትተው አሣውርታ ውስጥ በጉልበቱ አዳሪ አድርገው «አንተ ነጋዴ ዝረፍ እኛ ደግሞ ጸጥታውን ለመጠበቅ ነው እያልን አገር እንይዛለን ብለው ጣሊያኖች የሚሠሩትን አጉል አጉል ነገር የምታውቁት

ነው። ከዚህ ተንኮላቸው ካልተቆጠቡ በሀገሬ ላይ ሲሜወቱ ማንንም አፍሬና ፈርቼ በቸልታ የምኖር አይደለሁም» አሉና በዐኖቻቸው እየገራረፉ ተመለከቱዋቸው።

«መልካም ነው ሐሳብዎን ተረድቼዋለሁ። እንግዲህ በንጉሠ ነገሥቱ በኩል ያለውን ሐሳብ ከተረዳን በኋላ የሚቻለውን ሁሉ ለማድረግ እሞክራለን» ብለው እንግሊዞቹ አጼ ዮሐንስን ለማነጋገር ሔዱ።

ጣሊያኖቹ ባንድ በኩል እንግሊዞችን ለሽምግልና እየላኩ ባንድ በኩል ደግሞ በምዕራባዊው ኤርትራጐሳዎች ግጭት እንዲነሣሣ ማድረግ ጀመሩ። ያን ትርምስ የተመለከቱት ማሕዲስቶችም በብዙዎቹ ቀበሌዎች ውስጥ ብጥብጡን መገፋፋት ያዙ።

ራስ አሉላ ደግሞ ያን ሁኔታ በትዕግሥት ሊመለከቱ የማይቻል ስለ ሆነባቸው እስከ ከሰላ አካባቢ ወርደው ወንበዴዎቹን ቀጥተው ጸጥታውን አረጋግተው ወደ መቀሌ ሔደው የኢጣሊያኖቹን አድራጐት ለንጉሠ ነገሥቱ አስረድተው ወደ አሥመራ ለመመለስ በመዘጋጀት ላይ እንዳሉ ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥ አስተርጓሚ ሆኖ እንዲሠራ ከአልክሳንድሪያ የመጣ ጴጥሮስ የሚባል ኢትዮጵያዊ የላከው መልእክተኛ አሳዛኝ መርዶ ይዞ መቀሌ ገባ። መልእክተኛው ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርቦ

«ጌታዬ ሆይ! የጣሊያን ወታደሮች የግፍ ሥራ በዛብን መጀመሪያም ሲገቡ «ለናንተ አንገዛም» ያሉዋቸውን እየሰበሰቡ ያሥሩ ነበር። አሁን አሁን ግን መግደል ጀምረዋል። በቅርቡ ደግሞ የመቶ አለቃ ሊቬራኔ የተባለው የፖሊሶች አለቃ ናይብ ዑስማን ሙሳ አልአካድና ከንቲባ ናሽህ የተባሉትን ባላባቶች ከየቤታቸው ወስዶ ገደላቸው። ሰሞኑም እኛ ለኢትዮጵያ መንግሥት እንጂ ለእናንተ አንገዛም ያሉትን ሁሉ እየለቀመ ወደ ሕርጊጐ በሚወስደው መንገድ እየወሰደ እየረሸነ በትልልቅ ጉድጓድ ይጥላቸዋል። የፈጁትም ሕዝብ ብዛት ከአምስት መቶ በላይ ይሆናል። ስለዚህ ለሕዝብዎ ይድረሱለት» ብለህ ንገር ብለው ጴጥሮስ ልከውኛል» አለ።

ራስ አሉላ በትካዜ አንገታቸውን ከመሬት እንዳቀረቀሩ ቆዩና ከሆዳቸው ውስጥ ሲያቃጥላቸው የነበረውን ብስጭት ደጋግመው በመተንፈስ ለማስወጣት ሞክረው እንደገና ቀና ብለው

«ለመሆኑስ ጣሊያኖቹ ከምፅዋ ውጭ የት የት ሠፍረዋል?» ብለው ጠየቁት።

«እርስዎ ወደ ከሰላ መሔድዎን እንደ ሰሙ ዊዐና ሰሐጢ ላይ ወታደሮች አሥፍረው ባንዲራቸውንም ሰቅለዋል» አላቸው።

«በል ማለፊያ ነው እግዚአብሔር የድካምህን ዋጋ ይከፈልህ» ብለው የሚያርፍበትን ጉርሻም እንዲሰጠው አዘዙለትና ወዲጅያውኑ ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔደው ለንጉሥ ነገሥቱ ነገሩ።

«አንተንማ ከዚህም የከፋ ግፍ እንደሚያደርስብን አስቀድመህ ነግረኸኛል! ከዚህ የተሰበሰቡ ምቀኞችና ተንኮለኞችን ያንተን ሐሳብ እየተተናኮሉ ያልሆነ ያልሆነ ነገር እያቀረቡልኝ ነው እንጂ! በል አሁንም ፈጥነህ ሒድና የተበላሸው ነገር የሚቃናበትን ሁሉ አድርግ። ማነኛውንም ነገር ላከብኝ» ብለው አጼ ዮሐንስም የማስፈራሪያ ዱላቸውን ወደ መረብ ምላሽ ሰደዱ።

ራስ አሉላ ቁጥሩ በርካታ ጦር አስከትለው ወደ ሰንአፌ ሔደው ቀድም ሲል ያሠሩትን ምሽግና ሠራዊት ጐብኝተው አሥመራ ገቡ።

ከግዛታቸው ወጥተው እስከ ተመለሱበት ጊዜ ድረስ በግዛታቸው ውስጥ የደረሱትን ሁኔታዎች እንደራሴያቸው ሆነው አሥመራ ቀርተው የነበሩት ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ አቀረቡ። ከቀረቡላቸው ጉዳዮችም አንዱና-ጐሳ ብሎም የታየው የጣሊያኖች ሁኔታ ነበር።

ምንም እንኳን ጣሊያኖች በምፅዋ ወደብና በአካባቢው በነበረው ሕዝብ ላይ ያደረሱትን ግፍ እንደዚሁም ዊአና ሰሐጢ የተባበሩትን ሥፍራዎች መያዛቸውን ደጃዝማች ቢሰሙም ወደ መቀሌ አላስተላለፉም ነበርና

«የጣሊያኖቹ ተንኮልና ግፍ እያለሁ እየበረታ ሔዷል» ብለው ንግግር እንደ ጀመሩ

«የሠሩትን ነገር ሁሉ መቀሌ እያለሁ ሰምቼዋለሁ። ለመሆኑስ ጣሊያኖቹ ወደ ላይ ወደ ደጋው እንዳይወጡ ምን አድርገሃል?» ጦር አልሰደክድም?» ብለው ራስ ጠየቁ።

«ጊንዳዕ ላይ ሆነው የሚጠባበቁ በርከት ያሉ ወታደሮች ሰድጃለሁ። እነርሱም ፊት በዚያው ከነበሩት ከሻለቃ አርአያ ወታደሮች ጋር ሆነው በመጠባበቅ ላይ ናቸው አሉ ደጃዝማች። «ማለፊያ ነው ሁላችንም እንግዲህ መሐዳችን የማይቀር ነው! አሉ ራስ።

ደጃዝማችም ቀጠል አድርገው «በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች የላኩን መልእክተኞች ነን። የመጣነውም ሀገርዎን ለማልማት ነውና ወደ አሥመራ መጥተን ከእርስዎ ጋር እንድነጋገር ይፍቀዱልን ብለው ኢጣሊያኖች ይህን መልእክት ሰደዋል» ብለው ወረቀት አቀረቡ። «የእነርሱን ክርስቲያንነትማ ልኩን አየነው! አወቅነው!

ለወዳጅነትና ለንግድ መጣን እያሉ አገር መያዝ ሕዝብ መፍጀት አይደል? ለመሆኑ ወረቀት አቀረቡ። «የእነርሱን ክርስቲያንነትማ ልኩን አየነው! አወቅነው! ለወዳጅነትና ለንድግ መጣን እያሉ አገር መያዝ ሕዝብ መፍጀት አይደል? ለመሆኑ ወረቀቱ ምን ይላል?» አሉ ራስ አንገታቸውን እያወዛወዙ።

ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ወደ ውጭ ወጣ ብለው ከበሩ የነበሩትን አለቃ ምህረት አብን ጠቀስ አድርገው አስገቡዋቸውና

«ከምጥዋ የመጣውን ወረቀት አንብበው» አሉ። ወረቀቱም እንዲህ የሚል ነበር።

«ይድረስ ለታላቁ ገዥ ለራስ አሉላ

በየሱስ ክስርቶስ ስም ሰላምታችንን እናቀርባለን። ከዚህ ቀደም ጐጃም ድረስ ዘልቀን ደንበጫ በተባለው አገር ለንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሀገርና ሕዝብ የሚያገለግል ድልድይ ሠርተናል። አሁንም ቢሆን ለእርስዎና ለንጉሡ የሚጠቅሙ ድልድዮች መንገዶች ቤተ ክርስቲያኖች ለመሥራት ከእርስዎና ከሀገርዎም ጋር በክርስቲያንነት ወንድማማችነት ላይ የተመሠረት ወንድምነትና መተሳሰብ ለመሥራት በጣሊያን አገር የሚገኙ ክርስቲያኖች ልከውን መጥተን ምፅዋ ሠፍረን ፈቃድዎን እንጠባበቃለን። የድካማችንንና የሥራችንንም ዋጋ ሁሉ ከየሱስ እናገኛለን

አለቃ ወረቀቱን አጣጥፈው ይዘው ሲወጡ ራስ አሉላ ወደ ደጃዝማች መለስ ብለው «እውነት ይመስልሃል? ምን ታስባልህ?» ብለው ጠየቋቸው።

«እውነትና ንጋት እያደር ይጠራል እንደኔ እንደኔማ መጥተው ብያናቸውና ብናነጋግራቸው አይከፋይ ይመስለኛል። ቢሆንም ጌታዬ ያውቃሉ» አሉ ደጃዝማች።

«እውነት ብለሃል! ለማንኛውም ቢሆን ቢመጡ አይከፋም። ምናልባትም «ክርስቲያኖች ነን» ብለዋል ጥጋበኛውን ጄኔራላቸውን መክረው ወታደሮቹን ከአሠፈረበት ቦታ ያስወጣልን ይሆናል። ይህም ባይሆን ከእጃችን ከገቡ ይዘን እውነቱን እንዲያወጡ እናስለፈልፋቸዋለን። ለማንኛውም መምጣታቸው አይከፋም በኔ ቃል አድርገህ ላክባቸው» አሉ ራስ።

መልእክተኛ ሲገሠግሥ ሔዶ መልሱን አደረሰ። በአውግስቶ ሣሊቢኒ ኃላፊነት የሔዱት ጣሊያኖች ልዩ ልዩ የሕንፃ መሣሪያዎች የስጦታ ዕቃዎች መድኃኒቶችና የምግብ ዐይነቶች አስጭነው ወደ አሥመራ ተጓዙ።

የተጠሩት ሰዎች እየገቡ እጅ እየነሡ እንደ ተቀመጡ ራስ አሉላ መሬት መሬት እያዩ ቆይተው እንደገና ዐይኖቻቸውን ወደ መኳንንቱ እየወረወሩ

«አንድ ጉዳይ ስለ አጋጠመኝ የታያችሁን እንድትነግሩኝ ብዬ ነው። ጣሊያኖች ይኸውና በፊት በደንከል በኩል የባሕሩን በር «ገዛነው» ብለው ይዘውታል። በዚያ አልተወሰኑም ምጥዋም ላይ ከሠፈሩ በኋላ አሁን አሁን ደግሞ ወደ ላይ ደጋው መንፏቀቅ ጀምረዋል። ወደ ከሰላ ከመሔዳችን በፊት «ወጌሻዎች ነን መድኃኒትም ይዘን መጥተናልና ወታደሮችዎን እናክምልዎ» ብለው መጥተው የነበሩትን መልሰናቸው ነበር። አሁን ደግሞ «በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች የላኩን ነን ድልድይና ቤተ ክርስቲያን ልንሠራላችሁ መሬት ልናለማላችሁ ተልከናልና ፍቀዱልን» ብለው ልከውብኝ እንዲመጡ ፍቅጅላቸዋለሁና እስቲ አስቡበት ምን ይመስላችኋል? እንደዚህ አጥብቀው የተመላለሱበት ምክንያት ሳይኖራቸው ይቀር ይመስላችኋል?» ብለው ምክር ጠየቁ።

«ለመሆኑስ የመጡት እንግዶች የሚታወቁ ናቸው?» አሉ ሻለቃ አርአያ።

«ወረቀቱን የጻፈውና እመጣለሁ ብሎ የላከው ሣሊቤኒ የተባለው ጐጃም ድረስ ዘልቆ ድልድይ ያሠራ ነው» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ።

«ዋናው ሐሳባቸውስ ምንድን ነው?» አሉ ዘጊዮርጊስ የተባሉ ባለሟል።

«አገር እናለማል ምንድን ነው?» አሉ ዘጊዮርጊስ የተባሉ ባለሟል።

«አገር እናለማለን ድልድይና ቤተ ክርስቲያን እናሠራለን» ነው የሚሉት» አሉ ደጃዝማችም» ምነው እኛ በሠራነው ቤተ ክርስቲያን የምናደርሰውን ጸሎት እግዚአብሔር አልሰማ አለ? መሬቱስ እንሠራለን የሚሉት ለምናችን ብለው ነው? ተዚህ ቀደም እንግሊዞች ደጋው ገብተው ከአጼ ቴዎድሮስ ጋር ለመዋጋት እንዳመቻቸው ሁሉ እነዚህም ወደ መኻል አገር ለመግባት አስበው እንዲያመቻቸው ይሆናል እንጂ ለሀገራችን ሕዝና እንስሳ አዝነውለት ይመላችኋል? መቼም ለሁሉም ጌታዬ ያውቃል?» አሉ አንገታቸውን ደፋ ቀና እያደረጉ።

«የእናንተም ሐሳብና ምክር እኮ አስፈልጐኝ ነው ያስጠራኋችሁ» ሲሉ ራስ ዘጊዮርጊስም ቀበል አደረጉና «መቼም ፈረንጅ ሲባል ጠላትነቱም ወዳጅነትም ረቂቅ ነው። ከኋላቸው ጦር ጭነው ለደግ ሥራ የመጣውንና ተቀበሉን ማለታቸው «እሺ» ቢሉ በፈገግታ «አምቢ» ካሉ በግዴታ መሬቱን «እንይዛለን» ብለው ነው። አባቶቻችን «ጠላትን በጦር አባትን መጦር ጠላት ይቀበል ጥላት» እንዲሉ አሁንም እንደሆነ የእነዚህኞቹ ቀድሞ መምጣት ለብልሃታቸው ነውና የአመጣጣቸው ምክንያቱ በጥብቅ እንዲታይ ይገባል» አሉ።

«ነገር ነገሩ ያጠራጥራል ቢሆንም ለመልካም ሥራ ነው የመጣነው ካሉ ይምጡና ሥራቸውን እንየው ከዚያ በኋላ የሚሆነውን እንመክርበታለን» አሉ ባሻይ በኩርም።

«ማለፊያ ነው ወዳጅነታችሁን ተረድቼዋለሁ በዚሁ ጉዳይ ላይ ከእናንተ ጋር እንድንመካከርበት የፈለግሁትም ወረቀቱን የጻፈው ሰውዬ አገራችንን የሚያውቀው በመሆኑ ደግሞም በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች ልከውናል ስላለ እምቢ ብንለው ከሌሎቹ ክርስቲያኖች ጋር እንዳያቀያይመን ለመጠንቀቅ ስል ከዚህም በቀር የጣሊያን መንግሥት ያልሰደዳቸው ከሆኑ ምጥዋ ስለሠፈረው ጦርም አንዳንድ ነገር ለመረዳት ያመቸን እንደ ሆነ ለማጣጣር ይጠቅሙን እንደሁ በማለትና ለምናልባቱ ደግሞ በሁለታችን መካከል ያለው ነገር እየከረረም ከሔደ እነዚህኞቹ በመካከል ይገቡና ነገሩን ያበርዱት ይሆናል ብዬ ነው። ወዳጅነታችንን ከልባቸው ፈልገው ከመጡ የልብ ወዳጆች እንሆናለ ተንኮል አዝለውም ከሆነ እንደርስበታለን ነቅተን መጠበቅ የኛ ፈንታ ነው። እውነቱን የሚያመለክተን ደግሞ አምላካችን ነው» አሉና ራስ ነገሩ በዚሁ ተወሰነ።

እንግዶቹ

በአውግስቶ ሣሊቢኒ የሚመሩት እንግዶች የሕንፃ መሣሪያዎች በግመሎች ጭነው ከምፅዋ ተነሡ። ቆላማውን መሬት አጋምሰው ወደ ደጋው ሲጠጉ ቀኑ መምሸት ጀምረና ምቹ ቦታ መርጠው ሠፈሩ። የተከሉዋቸው አሽከሮቻቸው ሠፈሩን ማጸዳዳትና እሳት ማንደድ ጀመሩ። እነርሱ ከሠፈሩበት እልፍ ብሎ ደግሞ ምፅዋ የሚወርዱ ነጋዴዎች ሠፍረዋል። ከመካከላቸውም አንዱ ዋሽንት እየነፋ እያቅራራና እየዘፈነም ጓደኞቹን ያጫውታል።

«ምድንነው ከዚያ ማዶ የሚጮኸው?» ብሎ ሻለቃ ፒያኖ ከተከታዮቹ ተኽሌ የተባለውን ጠየቀው። የቀረርቶውንና የዋሽንቱን ጩኸት ምክንያት ትርጉም ነገረው።

«ሒደህ አምጣውና ያጫውተን» አለ ፒያኖ። ተኽሌ እንደታዘዘው ወደ ነጋዴዎቹ ሠፈር ሔደና ባለዋሽንቱን ወስዶ ከጣሊያኖቹ ፊት አቀረበና

«እጅ ንሣ» ብሎ እንደ ማስጐብደድ አደረገው።

«ለእግዚአብሔሩ ሰላምታ ጤና ይስጥልኝ እላሉ እንጂ እጅ መንሣቱ እንኳ የቆየኝ» አለ ያ-ዋሽንተኛ ጠጠር ብሎ።

«እስከ መቼ ነው የሚቆየው?» አለ ተኸሌ።

«የእነርሱን ማንነት እስካውቅ «አለ ባለዋሽንቱ።

«ወደ ራስ አሉላ የሚሔዱ ሰዎች ናቸው ደግሞም ግብጦች አይምሰሉህ ፈረንጅጆች ናቸው» አለ ተኸሌ የጣሊያኖቹን ኃያልነት ለማስትዋወቅ ብሎ።

«ታዲያ ወደ ራስ ለሚሔዱ ፈረንጆችን ሁሉ» እጅ ንሡ ያለውስ ማነው?» አለ ዋሽንተኛው። በዚህ ጊዜ ሣሊቢኒ ወደ ሰዎቹ ጠጋ ብሎ

«ወደየት ልትሔዱ ነው?» ብሎ በትርጁማኑ አማካይነት ጠየቀ።

«ወደ ምጥዋ» መለሰ ዋሽንተኛ።

«እዚያ ምን ጉዳይ አላችሁ?»

ነጋዴዎች ነን።»

«ከየት ነው የመጣችሁት?»

«እህ? እንዴት ነው ነገሩ? ብጥለው ገለበጠኝ» የሚባለው ለካ እንደዚህ ያለ ነገር ሲያጋጥም ነው። እናንተ ከየት መጣችሁ እንጂ እኛማ በሀገራችን ውስጥ ነው ያለነው» አለ ነጋዴው።

በዚህ ጊዜ ሣሊቢኒ በአነጋገሩ ተገርሞ ሰላምታ ሊሰጠው ጠጋ ብሎ እጁን ሲዘረጋለት ዋሽንተኛው ፈንጠር ብሎ ዱላውን አስተካክሎ ያዘና

«ምን ሊሆን ነው?» አለ።

«አይዞህ አትፍራ አገርህን ለማልማት የመጣን ነን» አለ ሣሊቢኒ እየፈገገለት።

«አገሪቱ ለምለም ናት የፈረንጅ አልሚ አያሻትም» አለ ኮስተር ብሎ።

«እኛኮ አገር የምናለማው መንገድ ድልድይ ቤተ ክርስቲያን ማለፊያ ማለፊያ ቤቶች በመሥራት ሕዝብ ለማሠልጠን እንጂ መሬቷማ በጣም ለምለም ናት። ጐጃም ድረስ እኮ ሔጄ አይቻታለሁ ከክፉ ዐይን አትመልከተን» አለ ሣሊቢኒ።

«ኧረ ምን በወታችሁ? በክፉ የምንመለከታችሁ? መቼም መጠርጠር ይገባል ብዬ ነው እንጂ?» አለ ዋሽንተኛው።

«የምትጠራጠረው ምን እንዳይመጣባችሁ ነው?»

«የሚያጠራጥርማ ሞልቷል!!»

«በምን ነገር?»

«እንደዚሁ እንደ እናንተ የመሰሉ የሰው አገር ሰዎች በዚሁ በኩል ገብተው አገር እየሰለሉ ሕዝብ እየፈጁ አስቸግረው ነበርና ተዚያው ወዲህ የሰው አገር ሰው ስናይ እንጠራጥራለን እንዲያው ውቃቢያችን እሽ አይለንም» አለ።

«ተዚህ ቀደም አገራችሁን የሰለሉ ሰዎች አጋጥሞሃል?» አለ ሣሊቢኒ።

«እኔን ባያጋጥመኝም መቼም በታሪክ እንሰማለን።»

«አገራችሁን የሰለሉ የውጭ አገር ሰዎች ታውቃለህን?»

በሎ ጠየቀ ሣሊቢኒ በመጠራጠር ስሜት ተውጦ።

«አዎን ብዙ ሰምቻለሁ።»

«እስቲ አንዱን ትዝ የሚልህን ንገረኝ።»

«በጥንት ዘመን ነው ይላሉ ተምድረ-ምሥር ሰዎች ተንጉሡ ተልከው ወደዚህ ሲመጡ ንጉሣችን ተጠራጥረው አስይዘው ያሣሥሩዋቸዋል። የምሥሩ ንጉሥም በዚህ እንገር ይናደድና ጦሩን አከትቶ ወደኛ ይዘምታል። የሠራዊቱም ብዛት እስከ አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ ይደርስ ነበር ይባላል።

«የሱዳንን በረሃ አቋርጦ ወደኛ ሲገሠግሥ ዓውሎ ነፋስ ይነሣና ገሚሱን ጦሩን ጠራርጎ ያወድምበታል። የተቀረውን ደሞ ውሃ ጥምና ረሃብ ይፈጅበታል። ተዚያ የተቀረውንም የተቅማጥ በሽታ ይጨርስበታል። በዚህ ጊዜ የምሥሩ ንጉሥ «ለካ የአበሻ ንጉሥ እንደዚያ አድርጎ የደፈረኝ አንድ የተደበቀ ኃይል አገሩን እንደሚጠብቅለት ስለሚታመን ነው። በውነት የአበሻን መሬት የሚጠብቃት ኃይል አለ ብሎ ከመቅሠፍት የተረፉትን ወታደሮች ይዞ አገሩ ተመለሰ ይባላል» አለ ዋሽንተኛ።

«ስለዚህ ነገር የሚያስረዳ መጽሐፍ አለህ?» አለ ሣሊቢኒ።

«የወንጌል ትእዛዝ አይደለም እኮ ምኑ ይጣፋል? ቢሆንም ሊቃውንቱ ጽፈውት ይሆናል እኛ ግን ከአባቶቻችን አንደበት ነው የሰማነው» አለ ዋሽንተኛው እየሣቀ።

«ለመሆኑ ወደ ምፅዋ ሁልጊዜ ትመጣለህ?» አለ ሣሊቢኒ።

«መቼም ዐልፎ ዐልፎ እንመጣለን።»

«ታዲያ በመንገድስ ችግር ያጋጥማችኋል?»

«አራዊቱን ወስላታውን ደጋውንና ቆላውን ዐልፈን ምጥዋ ስንደርስ ደግሞ ድሮ ግብጦች አሁን ጣሊያኖች ያስቸግሩናል» አለ ዋሽንተኛው።

«ምን እያሉ ነው ያሚያስቸግሩዋችሁ?» አለ ሣሊቢኒ።

«እኛ ሳንፈቅድላችሁ አትምጡ ቀረጥ ክፈሉ እያሉ ያስቸግሩናል» አለ ዋሽንተኛው።

«ታዲያ ይህን ነገር መንግሥታችሁ ሰምቷል?»

«ሰምቷል ይባላል ነጋዴ እንዳያስቸግሩ አገሩንም እንዲለቁለት ለጣሊያኑ ጦር አለቃ ራስ አሉላ ጥፈውለታል ይባላል» ሲል ፒያኖ ጠጋ ብሎ

«ጣሊያኖቹ አገሩን አንለቅም ቢሉስ ምን ይመጣ ይመስልሃል?» ብሎ ጠየቀው።

«የሚመጣውን የሚያውቅ እንኳ ፈጣሪ ብቻ ነው ግን በሰው አገር ገብቶ አልወጣም ካለ በቱኮችና በግብጦች የደረሰው ይደርስበታል» አለ ዋሽንተኛው።

«በእነርሱ ላይ ምን ደርሷል» ብሎ ጠየቀው ፒያኖ።

«የነፍጠኛ ጉራዴ ለሽልሿቸዋል» ብሎ መለሰለት።

«ጦርነት ይሆናል ማለትህ ነው?»

«እንዴታ! የት ይቀራል?»

«አንተ ነጋዴ ነህ ጦርነት እንደሚሆን እንዴት ታውቃለህ?» አለ ሣሊቢኒ።

«የሀገሬን ሕዝብ አጣሁትና ነው? ያለ ፈቃዱ መሬቱን ሲነካኩበት አይወድም እንደ ንብ ነው እውውው! ብሎ እሚነሣ። እንግዲህ ወደ ሡፈሬ መሔዴ ነውና ከፈለጋችሁ ወደዚያው ኑና ዳቦ ቆሎና አምባሻ እናቅምሳችሁ» ብሎ ሊሔድ ሲል

«በል አሥመራ ስትመለስ እንፈልግሃለን» አለ ሣሊቢኒ።

«በደኅና ለመፈላለግ ያብቃን» ብሎ ሔደ ዋሽንተኛው። ሣሊቢኒና ፒያኖም እርስ-በርሳቸው ተያዩና አንገታቸውን እያወዛወዙ በዐይነ-ሕሊናቸው ተከተሉት።

ከቀናት በኋላ በአውግስቶ ሣሊቢኒ የሚመሩት እንግዶች አሥመራ እንደገቡ በተዘጋጀላቸው ማረፊያ ሁለት ቀናት ከቆዩ በኋላ ወደ ራስ አሉላ ቤት ተወሰዱ።

ራስ አሉላም ከመኳንቶቻቸው ጋር ሆነው በታላቁ አዳራሽ ተቀበሉዋቸው። ጣሊያኖቹ እየገቡ መደዳውን ሲቆሙ ሣሊቢኒ ወደ ራስ ቀረብ አለና

«ታላቁ ጄኔራል ሆይ!

ከዚህ ከገባንበት ጊዜ ጀምሮ ስለ ተደረገልን መስተንግዶና ዛሬም እርስዎ ስለ ተቀበሉን ከልብ እናመሰግናለን። እኔ ለሀገርዎ እንግዳ አይደለሁም ቀደም ብሎም እስከ ጐጃም ድረስ ዘልቄ ለንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ድልድይ ሠርቼላቸዋለሁ። መንገዶችም አስጠርጌያለሁ ለእስሳት ጤንነት የሚጠቅም ሥራ ሠርቻለሁ። ዛሬም የመጣነው ለእርስዎና ለሀገርዎ ጠቃሚ ሥራዎችን ለማከናወን ነው። ይህንኑም በጻፍኩት ደብዳቤ አረጋግጣለሁ። እነዚህ ጓደኞቼም የሥራ ረዳቶቼ ናቸው» ብሎ ተከታዮቹን አስተዋውቀ።

«እኔም እንኳን ደኅና ገባችሁ እላለሁ። ዝርዝሩን ጉዳይ እያደርን እንመርክበታለን ተቀመጡ» አሉና ራስ አሉላ እንግዶቹን መቀመጫ እያመለከቱ ራሳቸውና መኳንንቱም ተቀመጡ።

ሰዓቱ የምሳ ሰዓት ነበርና ምግቡ በሞሰብ በሞሰብ ጠላውና ጠጁ በገንቦ በገንቦ እየሆነ ግምጃ እየተሸፈነ ቀረበ። ለራስና ለመኳንንቶቻቸው ለብቻ ለኢጣልያኖቹም ለብቻ በየሞሰቡ ቀረበ።

«ለሀገሩ እንግዳ ስላልሆኑ ለምግቡም እንግዳ አይሉምና ባልደረቦችዎንም ይጋብዙልኝ» አሉ ራስ ሣሊቢኒን እየተመለከቱ።

«አዎ ርግጥ ነው የሀገርዎ ምግብ ይጣፍጣል ሲናፍቀኝ ነበር። ዛሬ ስለ አገኘሁትም ደስተኛ ነኝ» አለ ሣሊቢኒ።

«ይህ ነገር ሻምፓኝ ነው?» አሉና አንዱ ጣሊያን ሣሊቢኒን ጠየቀ በዋንጫ የቀረበለትን መጠጥ ደጋግሞ ከተጐነጨ በኋላ።

«ከማር የሚሠራ ጠጅ የሚባል መጠጥ ነው» ብሎ ሣሊቢኒ መለሰለትና ወደ ራስ መለስ ብሎ ደግሞ

«ጐጃም ከጠጣሁት ጠጅ ይኸ ይበልጣል ጓደኛዬማ ሻምፓኝ ነው ወይ ነው የሚለኝ ለመሆኑ የስት ዓመት ነው» ብሎ ጠየቃቸው።

«የጠጅ ጣዕም ለይተው እስቲያውቁ ድረስ ጐጃም ከቆዩማ ጐጃሜ ሆነዋላ!» አሉ ራስ በቀልድ አነጋገር።

የሣሊቢኒ ምክትል የነበረው ፒያኖም ጠጁን ደጋግሞ ተጐነጨና

«ታላቁ ጄኔራል ሆይ! አውሮፓውያን ያልሠለጠኑ ሕዝቦች ናቸው እያሉ ሲነግሩን እኛም እውነት መስሎን ተሳስተን መኖራችንን ያወቅሁት አሁን ነው። ከማር ብቻ እንደዚህ የመሰለ መጠጥ መሥራት ከቻላችሁማ በጣም ዐዋቂዎችና የሠለጠናሁ መሆናችሁ አያጠራጥርም» አላቸው።

«ሰማህ ወዳጄ» አሉ ራስ አሉላ እጃቸውን በለምለም እንጀራ እያባበሱ።

«ፈረንጆች እኛን ያልሠለጠኑ ናቸው ቢሉን እኮ አያስገርመንም። እኛም እነርሱን እንደዚሁ ነው የምንለው። ሁለታችንም ሠልጥነናል የምንለው በየራሳችን አስተያየት ፍላጐትና ዝንባሌ ነው። እነርሱ አገራቸውን እንውረር እናንተንም ባሪያ አድርገን እንግዛ ሲሉን እኛ ደግሞ አገር አናስደፍርም ለእናንተ አንገዛም ስንል ሁለታችንም ሥልጣኔ የሚባለውን ነገር እንደ እየእምነታችን እንተረጉመዋለን» አሉት።

«ልክ ነዎት ጌታዬ» አለና ሣሊቢኒ ይዞት የነበረውን ዋንጫ ተጐነጨለትና ከሞሰቡ ሥር ካስቀመ በኋላ አንገቱን እያወዛወዘ «ሙቶ በሙቶ ልክ ነዎት የአውሮፓ መንግሥታት በተለይም እንግሊዝ ፈረንሣይ ፖርቱጋልና ጀርመን የአፍሪቃን ሕዝቦች በሥልጣኔ ስም በባርነት ቀንበር አስገብተዋቸዋል ይኸ ሥልጣኔ አይደለም ሰይታናዊነት ነው» አለ።

ወዲያው የልፍኝ አሽከሩ አለቃን አስገባና «ስብሐት» ከተባለ በኋላ ማዕድ ከፍ ሲል ብር ቅብ በሆነ ሣህን የጣት ውሀ ሲቀርብ አንድ መጀመሪያው እንግዶቹን እንዲይታጥብ ራስ አስታጣቢውን አዘዙትና እንግዶቹ መታጠብ እንደ ጀመሩ «አዎ ይህን የመሰለውን ወረራ ነው እኛ የምንቃወመውና አልሠለጠናሁም የምንለው። የባሕር ማዶ ሰዎች ደግሞ ካልገዛናችሁ አልሠለጠናችሁም እንላችኋለን ትሉናላችሁ። አሉና ከፈረንጆቹ ቀጥለው ታጠቡ።

ወዲያው ሣሊቢኒ አንዱን ጣሊያን ጠቅሶ አንድ ነገር አዘዘውና ወጣ። በዚህ ጊዜ ራስ አሉላም

«ምነው ምን ያስፈልገዎታል!» አሉት የተቸገረበት ጉዳይ የደረሰበት መስሏቸው።

«ዕቃ እንዲያመጣልኝ ብዬ ነው ከውጭ ያስቀመጥነው ዕቃ አለን» አለ ሣሊቢኒ ራስ አሉላም ጭውውቱን ቀጠሉና «እኛ ሥልጣኔ የምንለው የአዳም ልጆች ሁሉ በፍቅር በመደጋገፍና በመግባባት ለመኖር ሲችሉ ነው እንጂ በእጅ ሥራቸው ሲመኩና ሌሎቹን ሲገዙበት አይደለም» አሉት።

በዚህ ጊዜ ወደ ውጭ የተላከው ፈረንጅ በሸራ የተጠቀለለ ዕቃ ይዞ ሲገባ ሣሊቢኒ ተነሥቶ ተቀበለውና ከጥቅሉ እያወጣ

«ታላቁ ጄኔራል ሆይ! ይህ የአውሬ ማደኛ በቅርብ አገራችን ውስጥ የተሠራና ለእርስዎ መታሰቢያ እንዲሆን ያመጣሁለዎ ነው» ብሎ ሲያቀርብላቸው እርሳቸውም ከመቀመጫቸው ሲነሡ መኳንንቱ ተነሡ። ጠመንጃውንም ተቀብለው እያገላበጡ ተመለከቱና «እግዚአብሔር ይስጥዎ! ማለፊያ መሣሪያ ይመስላል አስበው ይህን ያህል መታሰቢያ በማምጣትዎ አመሰግንዎታለሁ» አሉና አጋፋሪውን ጠቀስ አድርገው ትእዛዝ ሰጡና ወደ ፈረንጆቹ ዞወር ብለው ደግሞ «ይህን መሣሪያ በመንገድ ሞክረውታል?» ብለው ሣቢሊኒን ጠየቁት።

«የለም አዲስ ነው አልተሞከረም» አላቸው።

«ምናልባት እርስዎ ሳያውቁት ተተኩሶበት ይሆናል ባሩድ ባሩድ ይሸታል» ሲላቸው እርሳቸውም እንደገና እያሸተቱ

«በቅርብ ቀን የተተኮሰበት ሳይህን አይቀርም ሽታው ያስታውቃል» ሲሉት ሣሊቢኒም ወደ እርሳቸው ተጠጋና ጠመንጃውን ተቀብሎ አሽትቶ «አዎን ምናልባት ባርቆ ይሆናል» አላቸው። ወዲያው አጋፋሪው ሦስት ጠመንጃዎችና ሁለት ጐራዴዎች አስይዞ ገባ። እርሳቸውም ከአጋፋሪው እየተቀበሉ

«ይኸ ቤልጅግ የተሠራ የአውሬ ማደኛ ነው» ብለው ለሣሊቢኒ ሰጡትና ቀጠል አድርገውም «ይህ ደግሞ እንግሊዝ አገር የተሠራ ነው» ብለው ፒያኖ ለሚባለው ምክትሉ ሰጡት። «ይህ ደግሞ ጀርመን አገር የተሠራ ነው» ብለው ለሦስተኛው ጣሊያን ሰጡትና ለቀሩት ሁለት ጣሊያኖች ደግሞ ጐራዴዎች አበረከቱላቸው።

በዚህ ጊዜ ፒያኖ የተባለው ደስታ ፈነቀለውና «ማመስገን የሚገባው አለቃችን ሲኞር ሣሊቢን ቢሆንም ደስታ ስለፈነቀለኝ ነውና ቀድሜ በመናገሬ ይቅርታ እጠይቃለሁ። ታላቁ ጄኔራል ሆይ! ልባዊ ስጦታ ነው አመሰግናለሁ» አለ። በዚህ ጊዜ ሁሉም ጣሊያኖቹ «እናመሰግናለን! እግዚአብሔር ይስጥልን» እያሉ እየቀረቡ ሰላምታ ሰጡ።

ራስ አሉላም አጋፋሪያቸውን ጠቀስ አደረጉና «መሣሪያዎቹን እንድንሞክራቸው ዒላማ አስተክሉ» ብለው አዘዙና ወደ እንግዶቹ መለስ ብለው ደግሞ

«መሣሪያዎቹን ለመፈተን ያህል ዒላማ ስለ ተዘጋጀ እንውጣና እንሞክራቸው?» ብለው ነገሩዋቸውና ሲነሡ ሁሉም አብረው ወጡ።

በመጀመሪያ ራሳቸው ሽብረክ ብለው አዲስ በመጣላቸው ጠመንጃ ሦስት ጊዜ ተኩሰው በሦስቱም ጥይት የተተከለውን ነጭ መጓፊያ አጥንት መቱ። ቀጥለውም ለሣሊቢኒ ለፒያኖና ለሣይበሮስ ሦስት ጥይት እያጐረሱ ያንኑ ጠመንጃ ሰጡዋቸው።

ሁለቱም እያከታተሉ ተኮሱ። አንዳቸውም ዒላማውን አለመቱም። በዚህ ጊዜ ጣሊያኖቹ ኃፍረት ሲይዛቸው ራስ ተመለከቱና

«የመንገዱ መጠን ያልወጣላችሁ ሆኖ ነው። ተኩስ ረጋ ያለ ልብ ይጠይቃል ዛሬ ብትስቱ ሌላ ጊዜ ትመቱ ይሆናል» ብለው ወደ ቤት ሲያመሩ

«በዋናው ተኩስ ዕለት እንገናኛለን ያን ጊዜ የሚመታውንና የሚስተውን ዒላማ የሚሆነውንም እናያለን» ብሎ ፒያኖ ለሣሊቢኒ ሹክ አለው።

ራስና እንግዶቹ እንዲሁም መኳንንቱ በየነበሩበት ቦታ ከተቀመጡ በኋላ በጥልፍ ቀሚስ ያሸበረቀች ወጣት ቡና ይዛ ገብታ ቀዳችና ከእንጨት በተሠራ መደርደሪያ ስታቀርብ ፈረንጆቹ ግን ሁሉን ትተው ልጅቱን አፍጥጠው ሲመለከቱ ራስ በንቀትና በትዝብት ፊታቸውን ዘወር አደረጉባቸው።

ቡና ከተጠጣ በኋላ ራስ እንግዶቹን ይዘው ወደ ሁለተኛው አዳራሻቸው ገቡ። ያ አዳራሽ ከእንግዶች ጋር የሚነጋገሩበት ነው

«እንግዲህ ወደ መጣችሁበት ጉዳይ እንመለስና የተላካችሁት ከመግሥታችሁ ሰዎች መሆኑ ነው» በለው ጠየቁ።

«የለም የለም እኛ ሦስታችንም ከአንዳንድ የበጐ አድራጐት ድርጅቶች ነው የተላክነው ሙያችንም መሐንዲስነት ነው» አለ ሣሊቢኒ እየተርበተበተ።

«እነዚህ ሁለቱስ?» ብለው ራስ ጠየቁ።

«እነሱማ የኛ ረዳቶች ናቸው» አለ ሣሊቢኒ።

«በጻፉልኝ ወረቀት ላይ እንደ ተረዳሁት ሀገር ለማልማትና እኔን ለመርዳት ነው ሐሳባችሁ አይደለም?» አሉ ራስ።

«ልክ ነው ታላቁ ጄኔራል ልክ ነው» አለ ሣሊቢኒ።

«ለምትሠሩት ሥራስ የምትጠይቁት ክፍያ ምንድን ነው? አሉ ራስ።

«ከመንፈስ ደስታና ሀገርዎ ስትለማ ከማየት በስተቀር የምንጠይቅቀው ምንም ነገር አይኖርም» ብሎ መለሠ ሣሊቢኒ።

«እንግዲ ዓላማችሁና ሐሳባችሁ ይህ ከሆነ እናንተ ኢጣሊያኖች ሀብታሞች ናችሁ ማለት ነው?» አሉ ራስ።

«እርግጥ ነው በጣም የዳበረ ሀብትና በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር ብር አለን። ሀገራችን ለምለም መንግሥታችንም በጦር ኃይል የዳበረ ነው። ይህን ሁሉ ሀብት አከማችተን የምንሠራበት ጉዳይ ነው የቸገረን። ስለዚህ ያከማቸነውን ሀብት ከእናንተ ጋር ለመካፈል ነው የመጣነው። የኢትዮጵያ ሕዝብ ባላ ታሪክና የተመሰገነ መሆኑን ስለ ምናውቅ የልብ ወዳጅነትን ፈልገን የመጣ ነን» አለ።

በዚህ ጊዜ ራስ አሉላም ጣሊያኖቹን አንድ ባንድ ተመላከቱና «ማለፊያ ለዚህ ታላቅ ተግባር የመጣችሁ ከሆናችሁ ምንም የሚቸግራችሁ አይኖርም። ስለዚህ ለወዳጅነቱ ምስክሩ አምላካችን ነው» አሉና ራሳቸውን እየነቀነቁ አመልካች ጣታቸውን ቀስረውባቸው «ይሁን እንጂ አስቀድሜ ላስጠነቅቃችሁ የምፈልገው በመካከላችሁ አታላዮችና ሰላዮች ቢገኙ ይቅርታ የማይገኘለት ቂም በቀል ይመሠረታል ቁጣዬና ቅጣቱም የበረታ ይሆናል» አሉ።

የእንግዶቹ ገጽ ተለወጠ። ድንጋጤ ወረራቸው ወዲያው ፒያኖ እንደ ምንም ተበረታታና

«የወዳጅነታችንን ሊጻረር የሚችል ምንም ነገር አይኖርም በመካከላችን ሰላይም አታላይም የለም የእርስዎን ወዳጅነት አግኝተን ሥራ ሠርተን ለመጥቀምና ለመጠቀም የመጣን ነን» አለ።

«ማለፊያ ነው የነገራችሁኝ ሁሉ እውነት ለመሆኑ መስቀል እየመታችሁ ትምሉልኛላችሁ?» አሉ ራስ ባገነገነ ስሜት።

«ይህ ነገር እውነት ለመሆኑ በማንኛውም ሁኔታ ቢሆን ልንምልልዎ እንችላለን» አለ ፒያኖ። በዚህ ጊዜ ራስ በተረጋጋ መንፈስ ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ገባ።

«እባክህ አባ መስቀል ይዘው እንዲመጡ ንገርና መኳንንቱንም አስገባቸው» አሉ።

«አያችሁ ወዳጆቼ! እኛ ኢትዮጵያውያን ወዳጅነትና ፍቅርን በእምነት ምስክርነት ላይ ነው የምመሠርተው! ባለፉት ጊዜያት ብዙዎቹ የባሕር ማዶ ሰዎች ለልዩ ልዩ ጉዳያቸው እየመጡ ብዙ ችግሮች ስለ ፈጠሩብን የወዳጅነታችንን እምነት የምናውቀው በመሐላ ነው። አሁንም ስለምናሰምላችሁ ቅር እንደማትሰኙ እተማመናለሁ» አሉዋቸው።

«እኛ ቅሬታ አይኖርብንም ባህላችሁ ከሆነ እንምላለን» ፒያኖ።

«ባህላችን ብቻ ሳይሆን እምነታችንም ነው» ብለው ራስ አሉላ እንደ መለሱለት ቄሱ ትልቅ መስቀል ይዘው ገቡ። ራስ ተነሥተው መስቀሉን ተሳለሙ። ቀጥለው መኳንንቱ ገቡ ቄሱ መኳንንቱም መስቀል አሳለሙ።

«እኛም እንሳለም? አለ ሣሊቢኒ።

«እንደ ሃይማኖታችሁ ነዋ! እኛ ኦርቶዶክሶች ነን እናንተስ መቼም ካቶሊኮች ናችሁ። ስለዚህ በማታምኑበት ሃይማኖት መስቀል ተሳለሙ ብለን አናስገድዳችሁም ግን ትምሉበታላችሁ» አሉት ራስ።

«እሺ እንምላለን» አለ ሣሊቢኒ።

«ይበሉ አባቴ ያስምሉዋቸው» አሉ ራስ። ቄሱ የጣሊያኖቹን እጆቹ ተራ በተራ ከመስቀሉ ላይ ሲያስቀምጡ ራስ ቃለ መሐላውን ነገሩ።

«የመጣንበት ጉዳይ የተናገርነው ሁሉ እውነት ነው የኢትዮጵያን ሕዝብና መሬት ወዳጅነት ከልብ እንመኛለን። ሽርና ተንኮል ደባና ዓመፅ አስበን ከመጣን መስቀሉ ይፍረድብን አምላካችን እጅና እግራችንን ይሰረን» ብለው እንግዶቹ ማሉ።

«ማለፊያ ነው በእርግጥ ወዳጆቼ ለመሆኑ እንደ መጣችሁ ተረዳሁት። ሥራችሁን ስትጀምሩ በየቦታው ከእናንተ ጋር የሚዘዋወሩ ሰዎችም ይታዘዙላችኋል የሚጐድልባችሁ አንድም ነገር አይኖርም» አሉና እንግዶቹን እያስቀመጡ ራሳቸውም ተቀመጡ። ወዲያው ራሳቸውም ንግግራቸውን ቀጥለው «እንግዲህ መቼም ወዳጆቼ ሆናችኋልና አንድ ነገር ልጠይቃችሁ እወዳለሁ። የአገርና የሕዝብ ጉዳይ ስለገጠመኝ ሰሞኑን ወደ ጊንዳዕ እወርዳለሁ ብዬ አስቤያለሁ ፈቃደኞች ከሆናችሁ አብራችሁኝ ብትሔዱ አልጠላም» አሉ ራስ።

«እኛ ልንረሳዎ የምንችለው ነገር ይኖራል?»

«እንደምታውቁት የመንግሥታችሁ ጦር ቀደም ሲል ደንከል ላይ ሠፍሮ ቆይቶ ደግሞ ይኸውና ምፅዋ ገባ። አሁን ደግሞ ዊአና ሰሐጢ መሥፈር ጀምሮዋል ይባላል። በመካከላችን ገብታችሁ ነገሩን ብታዩት አይከፋም» አሉ ራስ።

«በዚህ ጉዳይ ታዲያ እኛ ያገባናል? የኛ ሥራ ከመንግሥት ጋር ምንም ዐይነት ግንኙነት የለውም እኮ? አለ ፒያኖ ትከሻውን ከፍና ዝቅ እያደረገ።

«እርግጥ ነው ከወታደሮቹም ጋር ሆነ ከአዛዡ ጋር የሥራ ግንኙነት ባይኖረንም ያለ መግባባት እንዳይፈጠር በመካከል ብንገባ መቸም ክርስቲያናዊ ተግባር ይመስለኛል» አለ ሣሊቢኒ።

«ገባኝ ገባኝ በዚ መንገድ ከሆነ መልካም ነው። ምናልባትም መግባባትና መፈቃቀር ከተመሠረተ ታላቁ ጄኔራልም ወደ ምፅዋ ወርደው ምፅዋን ጐብኝተው ከኢጣሊያ የጦር አዛዥ ጋር በመነጋገር ሠፈሩንም ሆነ መርከቡን ሊጐበኙለት ይችላሉ» አለ ፒያኖ።

«መቸም በነገሩ እናንተ ገብታችሁበት ያለ መግባባት እንዳይፈጠር ከተደረገና ያለ ፈቃዳችን በመሬታችን ላይ የሠፈረው ጦር ከተነሣ ከጦር አዛዡ ጋር ለመነጋገርና ለመግባባት እንችላለን» አሉ ራስ አሉላም።

«እንግዲያው በጉዳዩ እንስማማለን ከእርስዎ ጋር ለመሔድ ፈቃደኞች ነን» አለ ሣሊቢኒ። «ማለፊያ ነው አሁን እንግዲህ ወደ ተዘጋጀላችሁ ቦታ ሒዱ ዕረፉ። ሰሞኑን አብረን እንወርዳለን» አሉ ራስ።

እንግዶቹ ሲነሡ ራስና መኳንንቱም ተነሡና ሰላምታ እየሰጡዋቸው ወጡ። ራስ ተመልሰው ተቀመጡና «እንግዲህ ነገሩን ሰማችሁት አይደለም? ሰዎቹ እውነተኞች ይመሏችኋል?» አሉ ራስ አሉላ።

«ሰይጣን ሰው ሲያታልል «ስለ ፍቅር በስመ አብ ይቅር» አለ ይባላ ማይሙት በምጥዋ ካለው ጦር ጋር ሳይገናኝና ሳይመካከር እዚህ ድረስ መጣ?» አሉ አቶ ዘጊዮርጊስ በጋቢያቸው ጫፍ ዐይኖቻቸውን እየጠራረጉ።

«አመኑን ብለው መስቀል መትተው ምለዋል። ከእንግዲህ ወዲያ መቸስ ልብ-ዐውቃነት የለን? ምን ይደረጋል ከመመልከት ሌላ?» አሉ በሻይ በኩሩ።

«እንግዲህ የሚሆነውን ጌታ ያውቃል። እንገራቸው አጥግቦኛል ይስማሙኛል ካሉም ማለፊያ! ድልድዩ ቤተ-ክርስቲያኑ ሲሠራ እናያለን። ሰውነትዎ ከተጠራጠረም ሕሊናዎ የሚያመለክተዎን ይሥሩ» አሉ ዘጊዮርጊስ።

«ማለፊያ ነው መቸም እንደምታያችሁ ተናግራችኋል እኔም ልብ ብየዋለሁ። አስቀድሜ ተጠንቅቄበታለሁ። ከእውነተኛው ጉዳይ ላይ እደርስበታለሁ። ለማንኛውም እስቲ ሁላችሁም ተዘጋሁ። ጊንዳዕ ከወረደ በኋላ ቁርጡ ይለያል። ለጣሊያኑ የጦር አለቃም የሠፈረበትን ቦታ እንዲለቅ እልክበታለሁ» አሉ ራስ።

ራስ አሉላ መኳንንቶቻቸውና ኢጣሊያኖች በዚህ ሁኔታ በነበሩበት ወቅት ደግሞ ከምፅዋ አንድ ደብዳቤ ደረሳቸው። የጻፈላቸውም ጴጥሮስ የሚባል ኢትዮጵያዊ ነበር። ይህ ሰው ቀደም ብሎ ወደ ስምር ሔዶ በአሌክሳንድርያ የሚኖርና ስምንት ልዩ ልዩ ቋንቋዎች የሚችል ነበር። ኢጣሊያኖች ምፅዋን ለመያዝ ባቀዱ ጊዜ ጴጥሮስንም አስተርጓሚያቸው ሆኖ ወደ ምፅዋ እንዲመጣ ይጠይቁታል። እርሱም ጥያቄያቸውን

ይቀበልና ነገር ግን የእነርሱ ተቀጣሪ ከሆነ በኋላ ምንም ነገር ቢያጠፋ ወይም ቢበድል የኮንትራት ሥራውን አቋርጦ ወይም ሰርዞ ወደ አሌክሳንድርያ ከመመለስ በቀር በኢጣሊያኖች ዳኝነት ሊከሰስ ሊያዝና ሊቀጣ የማይገደድ መሆኑን በውል እንዲረጋግጡለት ካደረገ በኋላ አብሮአቸው ምፅዋ ገባ።

ጴጥሮስ የኢጣልያኖችን ፍላጐትና ዕቅድ በሚገባ ከተረዳ በኋላ ለራስ አሉላ የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፈላቸው።

«ይድረስ ለክቡር ራስ አሉላ

ዘውእቱ ቱርክ ባሻ።

መድኃኔ ዐለም ሰላምና ፍቅር ያውርድልዎ የዮናታን ጋሻ በክንድዎ ይሁን። ምናልባት ታሪክ አላነበቡ ይሆናል እንጂ ፈረንጅና-ቁንቁን አንድ ናቸው። ቁንቁን ከትል ሁሉ ያንሳል። ነገር ግን ታላቁን ግንድ በልቶ አድርቆ ይጥለዋል።

እነዚህም ጣሊያኖች መጀመሪያ በንግድ ጥቂት በጥቂት እየገቡ የሰውን አገር ይወርሳሉ። ስለዚህ አሁን ቶሎ ይደብድቧቸው አለዚያ አገርዎ መጥፋቱ ነው።

አሁን እነሆ በምሳሌ እጽፍልዎታልሁ ዛፍ ሳያድግ በእግር ጣት ይነቀላል ከአደገ በኋላ ግን ብዙ መጋዝና መጥረቢያ ያስፈልግዋል። እንደዚሁም ሁሉ የአሞራ ግልገል ክንፉ ሳያድግ የስድስት ዓመት ልጅ ከዛፍ አውርዶ ሲጫወትበት ይውላል። ክንፉ ከጠነከረ በኋላ ግን ከሰው እጅ ሥጋ ነጥቆ እሰከ አየር ይወጣና የሚያገኘው የለም።

እንደዚሁም እነዚህ ጣሊያኖች ናቸውና ለአገርዎ ለግዛትዎ ለጠጅዎ ለጮማዎ ከሁሉም ይልቅ ለታላቁ ክብርዎ ይሞክሩ። እኔ ያለኝን ምክር ነገርኩዎት። ጥይትና ካባ ምንጣፍና ጥሩ የሆነ ጐራዴ ሰድጄልዎታለሁ። የኢትዮጵያ አምላክ ከእርስዎ ጋር ይሁን አሜን።

ቅኑይ ለፍቅር

ጴጥሮስ ኢትዮጵያ

ጥር 10 ቀን 1888

ተጻፈ ምፅዋ።

ራስ አሉላ ይህን ደብዳቤ ከደረሳቸው በኋላ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት መግጠም የማይቀርና አስፈላጊም መሆኑን ከተረዱት በኋላ ሠራዊታቸው በጊንዳዕና በአይለት

አካባቢ እንዲሰፍር ትእዛዝ ሰጥተው ምፅዋ ለሰፈረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥና ለጴጥሮስ የሚከተሉትን ደብዳቤዎች ሰደዱላቸው።

የተላከ ከራስ አሉላ

ዘውእቱ ቱርክ ባሻ

ይድረስ ወደ ጄኔራል ጅኒ።

እጅጉን እንዴት ስንብተሃል እኔ ደኅና ነኝ እግዚአብሔር ይመስገን። ከባሕረ ኤርትራ ወዲያ ማዶ የአንተን አገር ነው። ከእርሱ ወዲህ ግን ከጥንት ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ የኛ ነው። ስለምን ነው ለንግድ እያላችሁ ሰዉን እየአደራጃችሁ የምታመጡ። ይህነን ወሬ ጃንሆይ የሰሙ እንደሆነ ታላቅ ጠብ እንደሚሆን የታወቀ ነውና ሠራዊትህ ከምጥዋ አሰብ እንዲመለስ ይሁን አለዚያ ውርድ ከራሴ።

ተጻፈ ጥር 1879 አሥመራ ከተማ

ይድረስ ለወንድሜ ለወዳጄ እውነተኛ

የሐበሻ ልጅ ጴጥሮስ

እንዴት ሰንብተሃል ጥር 10 ቀን የተጽፈ ደብዳቤ ደርሶኛል። የእግዚአብሔር ምክር ደረሰኝ። ጊንዳእ የነበረውን ሠራዊቴን ዛሬ ሌሊት ሰሐጢ እንዲሔድ አዝዣለሁ። እኔም ቶሎ አነሣለሁ እንኳን መካሪ አግኝቼ ለብቻዬ እንኳን በጦርነት አልታማም የጻፍክልኝንም ደብዳቤ የእኔን ጨምሬ ወደ ጃንሆይ ሰድጀዋለሁ። የላከልኝ ዕቃም ሁሉ ደርሶኛል።

እግዚአብሔር ወሮታህን ይመልስልሃል። አሜን

ጥር 1879 አሥመራ።

ምንም እንኳን ራስ አሉላ ጴጥሮስ በላከላቸው ማስጠንቀቂያ መሠረት ለጣሊያኑ ጦር አዛዥ የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ቢጽፉና ሠራዊታቸውን ቢያዘጋጁም ጸሐፊያቸው ጠንቃቃ ባለ መሆኑ ለጴጥሮስ የተላከውን ደብዳቤ ለጄኔራል ጅኒ ከተጻፈው ደብዳቤ ጋር በአንድ ፖስታ ውስጥ አስገብቶ ላከው።

ጄኔራል ጅኒ የተላከለትን ፖስታ ቀዶ ሁለት ባለ ማኅተም በአማርኛ ቋንቋ የተጻፉ ደብዳቤዎች አወጣና ሁለቱም ደብዳቤዎች በኢጣሊያ ቋንቋ ተተርጉመው እንዲሰጡት ለጴጥሮስ ላከቻው።

ጴጥሮስም ለእርሱ የተጻፈለትን አስቀርቶ የጄኔራሉን ደብዳቤ ብቻ ተርጉሞ ቢልክለት ጄኔራል ጅኒ ጴጥሮስን አስጠርቶ

«ተርጉመህ እንድትሰጠኝ የላኩህ ሁለት ደብዳቤዎች ነበሩ አንዱ ወዴት ሔደ?» ጠየቀው። ጴጥሮስም

«አንዱ ከዘመዶቼ የተላከልኝ የኔ ነው» ብሎ ይመልስለታል።

«ክፉ ነገር የሌለበት ከሆነ አሳየኝና እመልስልሃለሁ» ይላል ጄኔራሉ።

«ለእርስዎስ ከዘመዶችዎ የሚላክልዎትን ደብዳቤ ያሳዩኛልን?» ብሎ ያን ደብዳቤ ከፊቱ ብጭቅጭቅ አድርጎ ቀዳዶ ጣለው። ጄኔራሉም ተናደደና ጴጥሮስን አስይዞ አሳሰረውና ተቀዶ የተበታተነውን ወረቀት ቁርጥራጭ አስለቀመና አገጣጥሞ አስነብቦ ቢያስተረጉመው ራስ አሉላ ለጦርነት የሚዘጋጁ መሆናቸውን ይረዳዋል። ከዚህም በኋላ እርሱም በበኩሉ የጦር ሠራዊቱን ማዘጋጀት ይጀምራል።

ራስ አሉላም የኢጣሊያኖችን ዝግጅትና ከምፅዋም ወጥተው ወደ አሥመራ በሚወስደው መገድ በሰሐጢ አካባቢ መስፈርና እርድ መሥራቱን እንደ ሰሙ ቀጥሎ ያለውን ሁለተኛ ደብዳቤ ጻፉለት።o

የተላከ ከራስ አሉላ

ዘውእቱ ቱርክ ባሻ

«ይድረስ ለጄኔራል ጅኒ!

ለጤናህ እንደምን ትሆናለህ እኔ እግዚአብሔር ይመስገን ደኅና ነኝ። እንግሊዞች በጠባቂነት እንዲቆዩበት ብንፈቅድላቸው ምፅዋን ለእናንተ አሳልፈው በመስጠታቸው አዝነናል። እናንተ ደግሞ ምፅዋንም ዐልፋችሁ ወደ ላይ መዝለቅ መጀመራችሁን ሰምቻለሁ። ሀገራችንን ለመያዝ ከሆነ የመጣችሁት ከእሬት የመረርን ነንና አንቀመስም። የሠፈራችሁበት ቦታ የኢትዮጵያ መሬትና ግዛት መሆኑን አምነህ ከነጭፍራህ ለቀህ እንድትወጣ በንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ ስም አሳውቅሃለሁ«....

ለዚህ ደብዳቤ የተላከላቸው መልስ ባለመኖሩ ራስ አሉአል ወደ ጊንዳዕ ወረደኡ።

ጊንዳዕ

ጊንዳዕ የምትባል መንደር በአሥመራና በምፅዋ መካከል ትገኛለች። ዙሪያዋን በተራራዎችና ኮረብታዎች የተከበበችው ጊንዳዕ በመካከሉዋ ታላቅ ወንዝ አላት። ከጥቅምት እስከ መጋቢት መጨረሻ ድረስ በቀይ ባሕር የአየር ጠባይ ትወረርና ዝናብና ልምላሜ ይሸፍናታል። የአዝመራዋ ወቅትም እነዚሁ ወራቶች ናቸው። ከሚያዚያ እስከ መስከረም ድረስ ባሉት ወራት ደግሞ የጊንዳዕ የአየር ጠባይ እጅግ የሚሞቅና የሚያቁነጠንጥ ነው። ይሁን እንጂ የቀይ ባሕርን የአየር ጠባይ በትክክል ለማወቅ ስለሚያስቸግር የቆላውም የደጋውም አየር-ጊንዳዕን እንዳመቻቸው ይሻሙዋታል።

የጊንዳዕ መንደር እየተስፋፋችና እየደመቀች የሔደችውም ራስ አሉላ ጠቅላይ ሠፈራቸውን አሥመራ ላይ አቋቁመው ከምፅዋ ጋር የጠበቀ የንግድ ግንኙነት ከመሠረቱ በኋላ ነበር። መንገዱ ተጠርጎ አራዊቱ ከአካባቢው ተባርሮ ወስላታ ነጋዴዎች እንዳያስቸግሩ ጸጥታው በወታደር እንዲከበር ከተደረገ በኋላ ጊንዳዕ እየተስፋፋች መጥታ ነበርና ራስ አሉላ ከነሠራዊታቸው ጊንዳዕ ሲገቡ ነዋሪዎቹ በዕልልታና በሆታ ተቀበሉዋቸው። ልባዊ የሆነ መስተንግዶም በጊንዳዕ ሕዝብ ስም ሽማግሌዎች አቀረቡላቸው።

ራስ አሉላ በካኪ ልብስ ላይ ስስ ነጠላ ደርበው ከበቁሉዋቸው ወርደው ከተዘጋጀላቸው ድንኳን ሲገቡ አሽከር በገበታ ውሃ ይዞ ገባና እግራቸውን አጥቦ እንዳበቃ የግራ እግራቸውን አውራ ጣት ስሞ ዕቃውን ይዞ ሲነሣ «የተባረከ እንጀራ ይውጣልህ» በለው መረቁት።

አንጋፋው የጊንዳዕን ሽማግሌዎች እያስገባ እጅ የማስነሣት ሲጀመር ከቆሙት ሽማግሌዎች ራስ ገናድ አእምር የሚባሉትን አዛውንት ጠቀስ አድርገው ሰላምታ ሰጡዋቸውና እንዲቀመጡ በእጃቸው ወንበር አመለከቱዋቸው።

የጊንዳዕ ሽማግሌዎች እጅ እየነሡ ከወጡ በኋላ ራስ ወደ ገናድ ዘወር አብለው

«የዘንድሮው ወራት ማለፊያ ዝናም የሰጣችሁ ይመስላል አገሬውስ በሚገባ አርሷል?» ብለው ጠየቁዋቸው። ገናድ አእምር ተነሥተው ሊናገሩ ሲሉ ራስ ካስቀመጡዋቸው በኋላ «ልምላሜው ማለፊያ ነው ሕዝቡም አርሷል የእርስዎ መምጣት ደግሞ ያጠግበናል ያስደስተናል ግን የዛሬው አመጣጥዎ በድንገት ስለ ሆነብን የተገኘውን ቤት ያፈራውን ነው ያመጣነው» አሉ።

ራስ ቀበል አደረጉና «የዛሬው አመጣጤ በድንገት የሆነው አስቸኳይ ጉዳይ ስለ አጋጠመኝ ነውና የአገሩ ሽማግሌዎች እንዲሰበሰቡ ይሁን የማነጋግራቸው ጉዳይ አለኝ። ቤት ያፈራውን ያህል በማምጣታችሁም የሚታየው ማሰባችሁ ነውና እግዚአብሔር አዝመራችሁን ይባርከው። ውለን ማደራችንም ስለማይቀርና ሠራዊትም ገና ገና የሚመጣ ስለሆነ የሚቻላችሁን ያህል ስንቅ እንድትረዱ» አሉ ራስ።

«ምን ከፋን የሚቸግረን አይሆንም! ይዘጋጃል» አሉና ገናድ አእምር ተሰናብተው ወጡ።

ወዲያው አጋፋሪው ገቡና «ግብር ተዘጋጅቷል ጌታዬ» ብለው አስታወቁ።

«መኳንንቱና ሽማግሌዎቹ ሁሉም ገብተዋል?» አሉ ራስ።

«ሁሉም ገብቷል ተዘጋጅቷል» አሉ አጋፋሪ።

«ሠራዊቱስ በቂ ድግስ ተደግሷል?» አሉ ራስ።

«አዎን በቂ ነው ከታሰበበትና ሥራው ከተጀመረ እኮ ውሎ አድሯል! ጌታዬ ምን ጠፍቶ ከሐማሴን ከአካለ ጉዛይና ከሠራዬ በቂ እህልና ሠንጋ እንዲመጣ ተደርጓል» አሉ አጋፋሪ።

ራስ አሉላ ከድንኳን ወጥተው ገሚሱ በሣር ገሚሱ በቅጠል ተሸፍኖ ወደ ነበረው ግብር ገቡና መኳንንቱ የጦር አበጋዞቹና ሽማግሌዎቹ እንደየማዕረጋቸው ከተቀመጡ በኋላ ግብሩ ቀጠለ።

«ለእንግዶቹስ ተልኮላቸዋል?» ብለው ራስ አጋፋሪውን ጠየቁ። «ደክሞናል እንረፍ ብለው ከድንኳናቸው ተኝተዋል» አለ አጋፋሪ።

«እንግዲያው አስፈላጊውን ሁሉ እዚያው ላኩላቸው አንድም ነገር እንዳይቀርባቸው» አሉ ራስ።

ግብሩ እንደ ገባ አንድ አዝማሪ በዳሱ መካከል ቁመው በዘለሰኛ

«ነጮችና ግብፆች የኛ እንግዶች ናቸው

ያጫውታቸዋል ጐራዴህ ለምዷቸው።

ነጭ በሬ አይግጥም ወይ ገብሮ ባገርዎ

በጦር በጐራዴ ምነው መጣልዎ

ያን አጭር ጦርህን አሉላ ስጣቸው

ረጅም ነውና ነጮች ሽመላቸው
የመጡት እንግዶች እውን ሰጮች ናቸው
በማላውቀው ነገር በል እስቲ አልማቸው
መጥተዋል ይላሉ ነጮች ብርድ ይዟቸው
ከጢስ ቤት አግብተህ ዕወቅ አፍናቸው
ከቤትህ ያሉትን ነጮች ጠብቃቸው
እንዳያዝኑ ባንተ ገረድ ጢስ አጥናቸው
ፈረንጆች መጥተዋል የለህም መስሏቸው
እባክህ አሉላ መዘህ አሳያቸው።
አትችልም ይላሉ ጦር ሰብቀህ መወርወር
እየመሰከሩ ግብፆች ሔደው ካገር
ኩፊት ላይ የታየው ጐራዴህ እንደ ጣይ
ስለቱ አልበረደም ነገም ነገም ጣይ»

ብለው ሲያንጐራጉሩ ራስ ከፊታቸው የነበረውን ዋንጫ ሰጧቸው። ፊታቸውን አዙረው ጨለጡትና ሞቅ ባለ ስሜት ወዲያና ወዲያ እየተወራጩ በፉከራ

«አይደፈርም ያንተ በራፍ
አንበሳው ክንድህ ሳይታጠፍ
ምፅዋ ላከው ጀግናው ይውረድ
የባሕር መጤው ይፍራ ይራድ
ምዘዝ ጐራዴ ይውጣ ካፎቱ
በባሕር መጤው ይታይ ስለቱ
የጐራዴህን እፎት ለውጠው
ምፅዋ ሞልቷል የባሕር አዞው
ሥርግ ደግሳ ያበሻ እናት

የነች እስክስታ ልታይ ሲያምራት

ላከች አሉላን እንዲያወራርደው

ተድአሊ ወርደህ ገብተህ ጐማምደው

ጉዞ ጀምረዋል መጥተዋል ወደ ላይ

ያንተን ጐራዴ ነጩ በሬ ሊያይ

አስተምራቸው የጦር ውርወራ

ሒድ አሳይችው የጀግኖች ሥራ

ግብፁ ያየውን ጣሊያኑም ያውራ

የጀግኖች ጀግና የጀግኖች አውራ

አንገብግቦኛል ውሃ ጥም

ዋንጫውን ሳልደግሞ ዛሬ አልወጣም!»

ራስ ላኡላ እንደገና ዋንጫቸውን አንሥተው ሰጡ።

ስብሐት ከተባለ በኋላ መኳንንቱና ሽማግሌዎቹ እጅ እየነሡ ወጡ። ራስም ከአዳራሹ ወጥተው ወደ ድንኳናቸው ገቡና አጋፋሪያቸውን ጠርተው «ወደ ማታ የጦር አለቆቹ እንዲመጡ በር በሩንም ወታደር እንዲሠፍርበትና ጥንቃቄ እንዲደረግ ንገር» አሉና ትእዛዝ ሰጡ።

ራስ አሉላ ወደ ምፅዋ እየተመላለሱ ልዩ ልዩ የሸቀጣ ሸቀጥ ዕቃዎች የሚያመላልሱ ብዙ ባለሚሎች ነበሩዋቸው። ከእነርሱም አንዱ ክብሮም ወልደ ሚካኤል ነበር። ክብሮም በአሥመራ በከረን በአይለትና በምፅዋ የታወቀ ነጋዴ ነበር። ተጫዋች በየቦታው የሚገባና የሚወጣ ከትግርኛ ቋንቋ ሌላ ዐረብኛ አጣርቶ የሚችል ከዐረብኛና እንግሊዝኛም ቋንቋዎች በቁጥር ያህል ቃላት ጣል ጣል ማድረግ የሚችል ነበር። ራስ አሉላ ጊንዳዕ በገቡበት ማግሥት እርሱም ከምፅዋ ጊንዳዕ ገባና ወደ ሠፈራቸው ሔዶ ራስን እጅ ለመንሣት እንዲችል አጋፋሪን ጠየቀ።

«እንዴ በበቀደም አሥመራ ላይ በቆይታ አነጋግረኻቸው የለም? ዛሬ ደግሞ ምን አገኘህና ንገሩልኝ ትላለህ?» አሉ አጋፋሪ።

«በል ጠብቅ የሚመች ከሆነ ልንገራቸው» አሉና አጋፋሪ ወደ ራስ ድንኳን ገብተው ነገሩ።

«የኔ ወዳጅ ክብሮም መጣ? በል አስገባውና ሰው ከልክልልኝ» አሉ ራስ።

«ክብሮም ገብቶ ለጥ ብሎ እጅ ሲነሣቸው

«ወዳጄ ክብሮም ደኅና መጣህ?» አሉት።

እግዚአብሔር ይመስገን ደኅና ነኝ» አለ ክብሮም።

«የሔድክበት ጉዳይስ ተሳካልህ?»

«ጌታዬ እንዳዘዙኝ ምፅዋ ወርጄ ወዳጆቼንና ሸቀጣ ሸቀጥ የምወስድላቸውን አበሾች ግሪኮችና ዐረቦች ጠይቄ እንዳረጋገጥኩት ወደ እርስዎ የመጡት ኢጣሊያኖች ልዩ ተመልካቾች ናቸው። አንዱ ፒያኖ የሚባለው ሻለቃ ነው። ምፅዋ ካሉት የኢጣሊያ ወታደሮች ጭፍሮችም አሉበት። አንዱ ደግሞ የመቶ አለቃ ነው። ሐሳባቸውም አገሩን ለማየትና ለማጥናት ካመቻቸው ደግሞ እርስዎን አታለው ወደ ምፅዋ ወስደው ከአለቃቸው ጋር ካገናኙዎ በኋላ መርከባቸውን እንዲመለከቱላቸው ከመርከብ ያስገቡዎትና ከዚያ በኋላ አገራቸው ሊወስዱዎ ነውና ይጠንቀቁ» አላቸው።

«ይህን ነገር ከታመነ ሰው ነው የሰማኸው» አሉ ራስ በተረጋጋ መንፈስ

«ጌታዬ ይህ ነገር እውነት ነው። ያ-ግሪክ ወዳጅዎም በምሥጢር ንገር ብሎኛል። ካላመኑኝም አንድ ታማኝ ሰው ይሰጠኝና ይዠው ልውረድ ለኔ ከነገሩኝ ሰዎች ጋር ላገናኘው» አላቸው።

«ለታማኝነቱ ካንተ የበለጠ የለኝም ጣሊያኖቹ ምፅዋ ከሠፈሩበት ጊዜ ጀምሮ እርምጃቸው አሳሳቢ ስለሆነብኝ ነበር አንተን የላክሁት። ግን አንተን አሳስተው ከወዳጆቻችን ጋር እንዳያጣሉን ወይም ራሳቸው ኢጣሊያኖቹ ከኛ ላይ ጉድፍ ለማግኘት አስበው በእጅ አዙር የፈጠሩት ተንኮል እንዳይሆንብን ብዬ ነው እንጂ አንተንማ የማላምንህ ቢሆን ኑሮ መጀመሪያውንስ መች እልክህ ነበር? ለመሆኑ ተደአሊ ላይ የሠፈረው ጦር ምን ይሠራል?» አሉ ራስ።

«ውሃ ይቆፍራሉ ግንብ ይሠራሉ ምሽግ የሚሆንም ቦታ ያዘጋጃሉ» አለ ክብሮም።

«የወታደራቸውስ ብዛት ምን ያህል ይመስልሃል?»

«በግምት እስከ ስድስት መቶ ይደርስ ይሆናል።»

«በተደአሊ ያለው ጦር አሰፋፈሩስ እንዴት ያለ ዘርፍ አለው?»

«ከወንዙ ማዶ ያለው ከሦስት ቦታዎች ላይ ሠፍሯል ከወንዝ ወዲህ ያለው ግን በሁለት ሥፍራዎች ላይ ነው የሠፈረው።»

«ሕዝቡንስ ያስቸግሩታል?»

«ወደ ከተማው የሚገባውን በየቦታው እየያዙ ለምን መጣህ? ማን ፈቀደልህ? ቀረጥ ክፈል ዋስ ጥራ እያሉ ያስጨንቁታል።»

«አንተስ አልያዙህም?»

«ስንገባ ይዘው መርምረው ለቀቁን ስንወጣ ግን ብዙም አላስቸገሩንም።»

«እነዚሁ ጣሊያኖችስ ከጦር አለቃው ጋር ነው የነበሩት?»

«እንደ ሰማሁት ሣሊቢኒና ሁለቱ ረዳቶቹ በኋላ ነው የተላኩት ሻለቃውና የመቶ አለቃው ግን ከወታደሩ ጋር ነው የመጡ። ምፅዋ ብዙ ቆይተዋል።»

«መልካም ነው የኔ ስጦታ እንኳ ፍሬም የለው አምላክ በሰፊው ይስጥህ» ብለው ሲያጨበጭቡ አጋፋሪ ገቡ። «በል እባክህ አጋፋሪ ለክብሮም ማረፊያና የሚገዛው ዕቃም ስላለ መቶ ብር ስጠው» አሉ።

«እነዚህ ሰይጣኖች እኔን ለማታለል መጡ? ሀገሬን ለመሰለልና ለመያዝ መጡ? ሀገሬን ለመውረር ወገኖቼን ባርያ አድርገው ለመግዛት መጡ? የእነርሱ ሃይማኖት ትርጉም ይህ መሆኑ ነው? ሰውን እየሰበኩ አገር መሰለል ሕዝብ ማታለል ሕዝብን ባርያ ማድረግ ይኸው ነው ሃይማኖታቸው? በጄ ገብተዋል ያታላይነት ዋጋጀውን ያገኛሉ። ደማቸው ደመ- ከልብ ነው። የነደደው ልቤ በእነርሱ ደም ይርሳል» እያሉ ሲበሳጩና ሲተከዙ ቆዩና ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ገባ።

«አዎ ሔደዋል ጌታዬ!»

«ወታደሮች ላክባቸውና በፍጥነት አስመጣልኝ! እነዚህ ሰይጣኖች አገሬን ማየት የበላቸውም! መኳንንቱንም አስገባ!» አሉ ራስ።

አጋፋሪው ወጣና መኳንንቱን አስገባቸው። ራስ እንዳዘኑ እንደ ተከዙ ነበርና መኳንንቱም ነገሩ ከብዷቸው እንደ ተጨነቁ ነበር።

«ወላጅነታችሁን ፈልገን መጣን ያሉት እንግዶች የመረሩ ጠላቶቻችን ሆነው አግኝተናቸዋል። ጣሊያኖች ደንከልንና ምፅዋን ብቻ አይደለም የተመኙት መላዋን አገራችንን ነው። በተድአሊ አካባቢም ምሽግ መሥራት ቀጥለዋል እንግዲህ በነገሩ ምከሩበትና የታያችሁን ያሳባችሁን ንገሩኝ» አሉዋቸው።

የጦር አለቆቹና መኳንንቱ ለጥቂት ጊዜ ያህል እርስ በርሳቸው ሲተያዩ ቆዩና ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ

«ያልተረጋገጠ ነገር ይዞ ወደ ጌታ ፊት መቅረቡን ጠልተነው ነው እንጂ ጣሊያኖቹማ ወደ ላይ ለመዝለቅ ማሰባቸውን ሰምተናል። አሁንም እንደሆነ ቅድም አዝማሪው

«ያን አጭር ጦርህን አሉላ ስጣቸው

ረጅም ነውና ነጮች ሽመላቸው»

ብሎ ሲያጉረመርም ነገሩ ከልቤ ገብቷል። ነገሩ ከዋለ ካደረ ይጐመዝዛል በቶሎ ይላኩልንና ማንነታችንን እናሳየው» ብለው ተናገሩ። ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ ባሻይ በኮሩ

«ንቆን ሀገራችን ውስጥ ገብቶ እግሩን ዘርግቶ ማን አለብኝ ብሎ ተቀምጧል። ከየቤታችን እስቲገባ ነው የምንጠብቀው? ወንድነትና ቆራጥነት ሳይንስዎ ብዙ ጀግና ወታደር እያለዎ ምንድን ነው ይህ ሁሉ ጣጣ? ይላኩንና ልኩን እናሳየው» አሉ።

«እንኳንስ ሀገር የሚቀማ ጠላት ሲመጣ ይቅርና ለክርስትና ድግስ እንኳ ምክር ያሻዋል። ዝግጅትና ጥንቃቄም ያስፈልገዋል። ነገሩንም በያገሩ እናሰማና ሠራዊቱ ይዘጋጅ» አሉ ዘጊዮርጊስ።

ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም ቀጠል አድርገው «እኛ እስክንመካከርና እስክንዘጋጅ ያንድ ፊታውራሪ ጦር ይላክበትና ጉልበቱን ይሞክረው ካልሆነም ሁላችንም ወርደን እናሳየዋለን» አሉ።

«ዋናው ሐሳቤን ደርሰህበታል ገፍቶ ከመጣ በሚገባ መዋጋት እንድንችል ሠራዊታችንን ማስከተት ስንቅ ማዘጋጀት ያስፈልገናል። እስተዚያ እርምጃውን ለማደናቀፍና ጉልበት ለመፈተን የባሻይ ተድላ ጦር ይዝመትበት» አሉ ራስ።

ወዲያው ባሻይ ተድላ እመር ብለው ተነሡና «እዘዘኝ ጌታዬ! እዘዘኝ ዛሬውኑ ልውረድና ላሳየው» አሉ።

«አምንሃለሁ ከነገ ጀምረህ ተዘጋጅ» አሉ ራስ

«እነዚህ መሠሪዎች እንግዶችስ ለምን ዝም ይባላሉ?» ብለው ዘጊዮርጊስ ጠየቁ። «ራሴ መርምሬ ራሴ ከቃላቸው እውነቱን አስካገኝ ድረስ ብዬ ነው እንጂ አገሬን የደፈሩ ጠላቶቼን እንዴት ዝም እላቸዋለሁ?» አሉ ራስ አንገታቸውን እያወዛወዙ።

የጦር አለቆችንና መኳንንቱን ተገቢውን ዝግጅት እንዲያቀላጥፉ መክረውና አስጠንቅቀው ሲያበቁ ራስ አሉላ ጊንዳዕን ከከበቡዋት ተራራዎችና ኮረብታዎች

መካከል ለጦር ሠፈርነት የሚያገለግል ኮረብታ ለመምረጥ ወጡ። በመጀመሪያ በሰምሥራቅ በኩል ካሉት ለመምረጥ ወጡ። በመጀመሪያ በስተምሥራቅ በኩል ካሉት ከፍተኛ ኮረብታዎች ላይ ወጡና የቀይ ባርሕን አቅጣጫ ተመለከቱ። የደማስ ሜዳ የአይለት መንደር ወለል ብለው ይታያሉ።

አዎ! በጥንቱ ዘመን ንጉሥ ኢዛናም ደብረ ቢዘን ላይ ሆነው ነበር ቀይ ባሕርንና አካባቢውን ይመለከቱ የነበረው! ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ የኢትዮጵያ ነገሥታት ያን አካባቢ ያን በዚያች ሰዓት በላኡላ ዐይነ-ሕሊና ውስጥ ገብቶ የነበረውን አካባቢ እንደ ዐይነ-ሕሊናቸው ይጠብቁት እንደ ነበሩ ትዝ አላቸው። በአፄ ሠርፀ ድንግል ዘመነ መንግሥትም ቱርክ በዚያ አካባቢ ገብቶ እስከ ድባርዋ ዘልቆ የገባበትን መንገድ ሁሉ ተመለከቱት። ድባርዋ ዘልቆ የገባበትን መንገድ ሁሉ ተመለከቱት። ድባርዋ ድረስ የገባውንም የቱርክ ጦር ዕቁባ ሚካኤል የተባለ ጀግና ሰማኒያ ራሱን ሸምቆ በቱርክ ጦር ላይ አደጋ ጥሎ እስከ ቀይ ባሕር የነዳበትን ዳገት ቁልቁለትና ሜዳ ተመለከቱት። ዕቁባ ሚካኤል የቱርክን ጦር በነዳበት ቁልቁለት እርሳቸውም የጣሊያኑን ጦር እየነዱ ምፅዋ ባሕር ውስጥ ሲጨምሩት ታያቸው።

ከጊንዳዕ በስተምሥራቅ ከሚገኙት ኮረብታዎች ተመለሱና በስተምዕራብ ከሚገኙት ኮረብታዎች ላይ ደግሞ ወጥተው አካባቢውን ተመለከቱ። በስተምሥራቅ ከሚገኙት ተራራዎች ላይ ተመልካች ማስቀመጥና ከአይለትም ሆነ ከማይጭሆት አካባቢ ወደላይ የሚወጣውን ጠላት ከዳገቱ ላይ ጠብቆ ማጥቃት እንዲቻል ስልት ካወጡ በኋላ ምናልባት በሌላ አቅጣጫ ተጉዞ ሳይታይ ጊንዳዕ የሚገባ ጠላት ቢመጣ ደግሞ በስተምዕራብ ከሚገኘው ኮረብታ ላይ ሆኖ ለመጠራረግ እንዲያመች እንዲያውም ከሐባብ የተነሣ ጠላት በስተሰሜን ከደማስ የተነሣ ጠላት ደሞ በስተምሥራቅ በኩል ከሚገኙት ረባዳ ቦታዎች ተረማምዶ ጊንዳዕን እንዳይዝ ለመከላከል ብቻም ሳይሆን ለማጥቃት ጭምር ምዕራባዊው ተራራና ኮረብታ እጅግ አስፈላጊ መሆኑን ተረዱ። በምዕራባዊው ኮረብታና ተራራ ሌላው ጥቅሙ ደግሞ በግራና ቀኝ ከሚገኙት ወንዞች ውሃ በቀላሉ ለማግኘት እንደሚቻልና ምናልባትም ወደ ኋላ ለማፈግፈግ ቢፈልግ ተራራ ለተራራ ተጉዞ አሥመራ መግባት እንደሚያመች አረጋግጠው ወደ ሠፈራቸው ሲመለሱ እነ ሣቢሲኒ ከሔዱበት አደን ተመልሰው አገኙዋቸው።

ወዲያው ጣሊያኖቹ ወደ ራስ ድንኳን ገቡና «እንዴት ነው ነገሩ? የእርስዎ ወዳጆችና እንግዶች መሆናችንን ወታደሮችዎ እያወቁ አውሬ ማደን ስንሔድ ከኋላችን ጥይት እየተኮሱና እየተሯሯጡ ደርሰው እያንገላቱ አመጡን። እንዴት እንዲህ ያለ ድፍረት ይሠራል?» አለ ሣሊቢኒ።

ከርሱ በባሰ ሁኔታ ተናዶ የነበረው ፒያኖ ደግሞ ንግግሩን ከሣሊቢኒ ነጠቀና «እንዴት ነው ባህላችሁ? እንግዳ እንደ መጣ አክብሮ መቀበል ሰነባብቶ ደግሞ ማዋረድ! እነዚህ ያልሠለጠኑ አሽከሮችዎ ከፍ ያለ ድፍረት ፈጽመውብናል። ምክንያቱን ሳይነግሩን መሣሪያችንን ቀምተው እያዳፉ ነው ያመጡን። ሁለት ጊዜ እንኳ ስወድቅ ይሣሣቁብኝ ነበር እንጂ ለመርዳት አልሞከሩም። እንዲዚህ የመሳሰለ ተለዋዋጭ ጠባይ በመሬት ላይ ይገኛል? እንደዚህ መዋረዳችንና መንገላታችንን ታላቁ መንግሥታችን ቢሰማው በሀገርዎ ላይ የሚደርስ ቅጣት ብርቱ እንደሚሆን እነዚህ ያልሠለጠኑ አሽከሮችዎ ሊገምቱት ይችላሉ?» ብሎ ደነፋ።

ራስ አሉላም ለዘብ ባለ አነጋገር «በክብር ተቀብለን በክብር አስተናግደን በክብር የምንሸኘው እኮ በጠባይና በሥራው የታመነውን ነው እናንተ ግን...» ብለው ተናግረው ሳይጨርሱ ሣሊቢኒ አቋረጣቸውና «እኛ እንዴት ታማኝኖች አይደለንም? እንዴትስ ተከበርን አይደለንም? ምንድነው የሚጐድለን እባክዎ? ራሳችንን ዝቅ አድርገን እዚህ ድረስ በመምጣታችን ነው እንጂ የተዋረድነው ምን የሚጐድለን ነገር አለ?» አላቸው።

«መንግሥታችን ኃያል ሕዝባችን የሠለጠነና ሀብታም በቆዳችን እንደሚያዩት የመላእከት ዘር የመሰልን በምን ምክንያት ይህ ሁሉ ክብራችን ይነካል?» አለና ፒያኖም ጨፈረ። ራስ አሉላም ከተረጋጋ መንፈሳቸውና አነጋገራቸው ንቅንቅ ሳይሉ

«ለመሆኑ እናንተስ የግንብና የድልድይ ሥራ ጥበበኞች ነን ብላችሁ አገሬን ለማገልገል አይደለም የመጣችሁት?» በለው ጠየቋቸው።

«እኮ በዚህ አይደለም የተዋረድነው? አለ ፒያኖ።

«ተዋርደናል የምትሉት ይጣራል» አሉ ራስ።

«ብዙ ምርመራ አያስፈልገውም ያዋረዱንን አሽከሮችዎን እናውቃችዋለን። አሁኑኑ ተገርፈው አሁኑኑ መሰቀል አለባቸው ያለዚያ ለተፈጸመብን ድፍረት አገርዎን በኃላፊነት እንጠይቃለን» አለና ፒያኖ ደነፋ።

«ይህም ቅጣት አሁኑኑ ባይፈጸም ያውሮፓ መንግሥታት እንዲያውቁት የተደረገ እንደሆነ ከፍተኛ ችግር በአገርዎ ላይ ሊደርስ ይችላል» አለ ሣሊቢኒ የፒያኖን ንግግር ሲያጠቃልልለት።

«ለመሆኑ እናንተስ እውነተኞች የጥበብ ባለሙያዎች ብቻ ለመሆናችሁ አሥመራ ላይ በመስቀል እንደ ማላችሁልኝ ዛሬም ደግማችሁ ልትምሉልኝ ትችላላችሁ?» ብለው ራስ ጠየቁ።

«ካገርዎ ከገባን ወር እንኳ አልሞላንም በየሳምንቱ መስቀል ጠፍጥፉ የምንባልበት ምክንያት አልገባኝም። እንግዲህ ዓመት ብንቆይ ዓመቱን ሙሉ መስቀላችሁንና የቁሶቻችሁን እጅ ስንደበድብ ልንኖር ነው?» አለ ፒያኖ በሚጠራጠር ስሜት።

«እንደበትህን ተቆጣጥረህ ምላስህን አለዝበህ ብትናገር አይሻልህም?» አሉ ራስ ቆፍጠን ብለው።

«ምን እንዳይመጣብኝ ከዚህ ሌላ መቼም እጄን አያሲዙኝ አያሳስሩኝ ምን እንሆናለን?» አለ ፒያኖም እጆቹን እያወራች።

«በውል እንድንነጋገር እነዚያ ደፋሮች አሽከሮችዎ በመጀመሪያ መያዝ አለባቸው» አለ ሣሊቢኒ እርሱም እንደ ጓደኛው እያርገበገበ።

«አሽከሮቼን የምቀጣው እውነተኞቹን እንግዶች ሲደሩና ሲያንገላቱ ነው» አሉ ራስ ቆጣ ብለው።

«እርስዎ እውነተኞች እንግዶች እንደ ምን ያሉ ናቸው?» አለ ሣሊቢኒ በምፀት አነጋገር፡

ራስም አንገታቸውን እያወዛወዙ በአመልካች ጣታቸው ወደ መሬት እያመለከቱ «የአገሬን የወገኖቼንና የኔን ወዳጅነት ከልብ የሚመኙ ከተንኮልና ከማታለል ነጻ የሆኑ ናቸው የኔ እውነተኞች ወዳጆቼና እንግዶቼ» አሉት።

«ለሀገርዎ ሕዝብማ ብለን ነው እኮ መጥተን ይህ ሁሉ የደረሰብን» አለ ፒያኖ።

«ለጐጃም ሕዝብ ያን ድልድይ ልሠራ ስሔድ ንጉሥ ተከል ሃይማኖት አክብረውን ንው የተቀበሉኝ ምክንያቱም ለሕዝባቸውና ለወገናቸው የሚያስቡ በመሆናቸው ነበር» አለ ሣሊቢኒ ራስ አሉላን በአሽሙር ሊሰድብ ፈግሎ።

«ጐጃም ገብተህ አንድ ድልድይ በመሥራትህ ተመክተህ እኮ ነው ዛሬ ይህን ሁሉ ድፍረትና ተንኮል ለመሥራት የመጣኸው» አሉት።

«ምነው ምለንልዎ? እንዴት እንደዚህ ይናገራሉ?» አለ ሣሊቢኒ።

«ዛሬስ ደግመህ ትምላለህ?» አሉት ራስ።

«ከእንግዲህ በኋላስ መማል የሚገባዎ እርስዎ ነዎት እኛስ ምለንም ለመልካም ተግባር መጥተንም አልታመንም እኛም ልናምነዎ አንችልም» አለ ፒያኖ እጁን ወደ ላይ እየወረወረ።

በዚህ ጊዜ የታላቁ ጄኔራል ትዕግሥት ወደ ቁታ ተለወጠና «ዝም በል አገሬን ለመሰለል እኔን ለማታለ ነው የመጣችሁት ከይሁዳ ከፋችሁ ከዳተኞች ናችሁ። አንተ ራስህ ምጥዋ ከሠፈረው ጦር ጭፍሮች አሉህ አይደለም? ማዕረግህም ሻለቃ ነው ይህን ትክዳለህ?» ብለው አፈጠጡበት።

«ልክ አይደለም የጦር አለቃም አይደለሁም» አለ ፒያኖ ተደናግጦ።

ራስ አሉላ የእርሱን ሁኔታ ሲመለከቱ ደግሞ በይበልጥ ጦፉ። ሣሊቢኒም የፊቱን ውሃ እየጠወለገ ቅላቱ እየነጣ እየነጣ ሔደ። ሌሎቹም የድንኳኑን ጣራና ግድግዳ መማፀን ጀመሩ።

«ዝም በል ቀጣፊ! ሌላው ቀርቶ ወታደርነትህንስ እንኳ ለመካድ ትፈልጋለህ? ጀግና ወታደር አይዋሽም። ይህን ማወቅ ነበረብህ አንተ ግን ዋሾና አታላይ ነህ የአታላይነትህን ዋጋ ታገኛለህ እኔን ነው ያምታታልለው? አገሬን ነው የምትሰልለው? አሥመራ ተወስዳችሁ ፍርዳችሁን ትቀበላላችሁ ወደ ምጥዋም ሔጄ አገሬን የደፈረውን አለቃህን መቀጣጫ አደርገዋለሁ!» አሉ።

«ሰሐጢን ሊያልፉ አይችሉም በዚያ የሠፈረው ጦራችን አያንቀሳቅስዎትም» አለ ፒያኖ እንደ ምንም ተንጠራርቶ።

«አንተ ደንቆሮ የኢትዮጵያ ወታደሮች አታውቃቸውም? እንደ ወፍ ይበራሉ እንደ አንበሳ ጠላታቸውን ይሰብራሉ ወደ ጠላታቸው ምሽግ ለመገሥገሥ ከቶ አያመነቱም የኢትዮጵያ ወታደር ትዕግሥቱ ሲያልቅ ጠላቱን ይሰባብራል። ይህን ሳታውቅ ነውና የመጣኸው ነገ ታየገኘዋለህ» አሉ ራስ አሉላ ከፒያኖ ላይ እንዳፈጠጡ።

«ጌታዬ ይህን ነገር በሚገባ እንዲጠንቀቁበት ያስፈልጋል ለሀገርዎ ለማበከት ያሰብነው ልማትና ሀብት ሁሉ እንዲበላሽ ጠላቶችዎ የፈጠሩት ተንኮል ሊሆን ይችላልና ያስቡበት» አለ ሣሊቢኒ ቁጣውን ማስፈራራቱን ሲያልቅበት።

«ማንን ነው «ጌታዬ» የምትለው እባክህ! ጥቁር የነጭ ጌታ ሊሆን አይችልም!» አለ ፒያኖ።

«አጋፋሪ ውሰደውና በእግረ ሙቅ ቀፍድድልኝ!» አሉ ራስ በከፍተኛ ቁጣ ተውጠው።

«እባክዎ ይህን ነገር ያስቡበት ከባድ ጥፋት በሀገርዎ ላይ እንዳይስከትል» አለ ሣሊቢኒ።

«ትላንት በቴዎድሮስ ላይ የደረሰው ነገ ደግሞ በእርስዎ ላይ እንደሚደገም ይወቁ» ብሎ ፒያኖ እንደ ተናገረ አጋፋሪ እያዳፉ ወሰደው።

«አይሄሄ! ቴዎድሮስ» አለ? መቼ በእሱ ርኩስ እንደበት የሚጠራ ስም ሆነና» ብለው አሉላ ራሳቸውን ነቀነቁ ተከዙ።

«አዎ አዎ እውነቱን ነው አዬ ታላቁ ጄኔራል አዬ ጌታዬ የልብ ወዳጆችዎ ለመሆናችን ማስረጃው ይህ ነው። ሀገርዎ ጥፋት ላይ እንዳትወድቅ ይጠንቀቁላት። ደግሞም በኛ ላይ የደረሰውን ሁሉ ዘርዝሬ መልእክተኛ ወደ ጄኔራል ጅኒ አንድሰድ ይፍቀዱልኝ» አለ ሣሊቢኒ።

ራስም በንቀት እየተመለከቱት አንገታቸውን ወደ ፊት ገፋ ገፋ እያደረጉ «ለመጻፉ ጻፍለት ፈቅጃለሁ። ሀገሬ ከጥፋት ላይ የምትወድቀ መርዛችሁን ካላረከስነው ነው የግብፆች ዕድል ነው በእናንተ ላይ የሚደርሰው» አሉና እንደገና ቆጣ ብለው «አጋፋሪ እነዚህን ሁለቱንም ውሰድና በእግረ ሙቅ ቀፍድድልኝ» አሉ። ሣሊቢኒና ሙቶ አለቃ ሣይሮርከስም በእግር ብረት ታሰሩ። ራስ ሁለቱን ያልተሰሩትን ጣሊያኖች አስቀርበው «አይዟችሁ እነዚህ ሰይጣኖች ናቸው ያሳሳቱዋቸው። አትፍሩ ነገውኑ ወደ ዘመዶቻችሁ ሔድችሁ ትቀላቀላላችሁ። እባክህ አጋፋሪ ለስንቃቸውና ለልብሳቸው የሚሆን ሙቶ ብር ስጣቸውና ከሽኚ ጋር አድርገህ ነገ ወደ ምፅዋ ስደዳቸው» ብለው ሲያዙ ጣሊያኖቹ መሬት እይሳሙ

«ጌታ ግራሴ-ግራሴ! ማርያም ግራሴ ግራሴ! እግዜሔር ይምጣልዎ ግራሴ» እያሉ እጃቻቸውን እያርገበገቡ መረቁ።

«ለመሆኑ ፒያኖ ሻለቃ አይደለም» ብለው ራስ ሲጠይቋቸው «አዎ ጌታ! አዎ ነው» ሁለቱም ባንድ ቃል።

«ለስለላ አይደለም የመጣችሁት?» አሉ ራስ።

«አዎ ለዚሁ ነው ይቅርብን ብንል አይሆንም ብለው ነው» አለ አንደኛው ጣሊያን።

«ከመንግሥታችሁ ነው ወይስ የምጥዋው ጄኔራል ነው የላካችሁ?» አሉና ራስ ጠየቁ።

«ከሮም ነው ሮማነች የላከችን» አለ ሁለተኛው ጣሊያን።

«በሉ አትፍሩ ወደ ዘመዶቻችሁ ሒዱ» አሉና አሰናበቱዋቸው።

«በርስ በርሳችን ፉከክር በር ከፍተን መንገድ መርተን አስገብተን ነው ይህችን አገር በእንግሊዞች ያስደፈርናት። ከእንግዲህ ወዲያ ግን ማንም ጠላት አይረግጣትም! እዛው ከባሕር ሳይወጣ ጉረሮውን ይታነቃል» አሉ ራስ በእግራቸው መሬት እየተመተሙ። በዚያ ሁኔታ ላይ በነበሩበት ሰዓት ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ በሻይ በኩር በሻይ ተድላና አቶ ዘጊዮርጊስ ገብተው ሲቆሙ «ተቀመጡ» አሉና ራስ በእጃቸው መቀመጫ አመለከቱዋቸው። ቀጠል አድርገውም

«የመጡት ጣሊያኖች አታላዮችና ሠላዮች መሆናቸውን አስለደረስኩበት ሦስቱ እንዲታሰሩ ሁለቱ ግን ወደ ምጥዋ እንዲሔዱ አዝዣለሁ» አሉ ራስ።

«እረኛ ምን አለ? አዝማሪስ ምን ብሎ ዘፈነ የሚባለው እኮ ያለ ነገር አይደለም። በእነዚህ ጣሊያኖችም ላይ ብዙ ነገር ሲነገር ሰንብቷል። አሁንም ፈጣሪዎ በእጅዎ ጥሎልዎታል ማዘን መተከዝዎ ተገቢ አይደለም» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ። ባሻይ በኩሩም ቀጠል አደረጉና

«እንግዲህ ለማንኛውም ባሻይ ተድላ ጦር ተጨምሮለት ይውረድና ይጠባበቅ» አሉ።

«ምንድን ነው የምጠብቀው? እገጥመዋለሁ እንጂ» አሉ ባሻይ ተድላ ተነሥተው ለመፎከርም እየቃጣቸው። ራስ ከድንኳናቸው ሲወጡ መኳንንቱም አብረው ወጡ። እንደገናም ከጊንዳዕ በስተምሥራቅ በኩል ወደሚገኘው ኮረብታ ሲሔዱ የጦር አለቆቹና መኳንንቱ ተከተሉዋቸው።

የጊንዳዕ በር ከሆነችው ኮረብታ ላይ ወጡና ከተራራው ሥር ያለውን ሜዳ እየተመለከቱ የባሻይ ተድላን ትከሻ ይዘው «ተመልከተው መንገድህን ሜዳውን ጨርሰህ ያለውን ኮረብታ አልፈህ ደፋታውንና ሽለቆማውን ቀበሌ ተሻግረህ ከሚገኘው ሜዳ ከመድረስህ በፊት አድፍጠህ ትውላለህ። ከዚያም ሆነህ ተመልካቾች ትሰድና ጣሊያን ያለበትን አካባቢ ካስጠናህ በኋላ ወታደሮችህን በዘርፍ በዘርፍ ትከፋፍልና ሩምታ ታስተኩስና የጣሊያኖቹን አተኳኮስ ካስትዋልክ በኋላ እንደገና ታደፍጣለህ። ጣሊያን ከምሽጉ ከወጣልህ እያባበልክ መንገድ ትሰጠውና ሲከተልህ ትከበዋለህ። ከምሽጉ የማይወጣልህ ከሆነ ከበስተጀርባው አስከብበህ ትገጥመዋለህ። ከዚያም ስትወርድ ጦርህ በሁለት ረድፍ ተከፍሎ አንዱ ረድፍ በአይለት አንዱ ጦር በማዳስ ሽለቆ ወርዶ ተራራውን በስተግራ እየተወ እንዲያመራ ታደርጋለህ።

«እንግዲህ ልብ በል የምትጓዘው ሌሊት ሌሊት ነው። መንገዱን የሚመሩህ ሰዎች አሉ። ቀን ቀን አድፍጠህ ትውላለህ። ሰውህ በየደረሰበት እሳት እያነደደ የጢስ ምልክት እንዳያሳይ ድምፅ እንዳይሰማ በየሰበቡ ጥይት እንዳይተኩስ ከልክል» አሉዋቸውና

ራስ በአካባቢዎቹ ተራራዎች ላይ እየተዛወሩ ቆይተው ወደ ሠፈራቸው ተመለሱ።

ባሻይ ተድላ የራስ አሉላ እኅት ልጅ ናቸው። የግብርና ሥራቸውን ትተው አጐታቸውን ተከትለው በየጦርነቱ ሜዳ ሲካፈሉ የኖሩ ናቸው። በጐራዕ በኩፊትና በአይለት ጦርነትም ተዋግተዋል። ወደ ሰሐጢ የሚያመራውንም መንገድ ያውቁታል።

ራስ አሉላ በጊዳዕ አዳራሻቸው የጦር አለቆቻቸውንና መኳንንቶቻቸውን ሰብስበው መመካከራቸውን ጀምረዋል። ሠራዊታቸውም ከየነበሩበት ወደ ጊንዳዕ እየወረደ ዙሪያውን መሥፈር ቀጥሏል።

ባሻይ ተድላ ከሦስት መቶ በላይ የሚሆኑ ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎቻቸውን አዘጋጅተው እንዳበቁ ለመሰናበት ወደ ራስ አሉላ ሠፈር ሔዱ። ሌሎቹም የጦር አለቆች ገብተው ከራስ ጋር በመመካከር ላይ ነበሩ።

«እንግዲህ ጊዜው መጨላለም ሲጀምር የምሽት ጨረቃ እስክትወጣ ጠብቀው ጉዞህን ትጀምራለህ። የምትገጥመው ጦር ኃይለኛ ጦር ነው። ከዚህ ቀደም ከምታውቃቸው ከግብጾችና ከድርቡሾች የተለየ ነው። መሣሪያውም ዘዴውም የተለየ ነውና ከመጠንቀቅ እንዳትዘነጋ» አሉና ራስ ለእኅታቸው ልጅ ስንብት ሲሉ ራት እንዲቀርብም ለአጋፋሪው ነገሩን ባሻይ ተድላም

«አብረው ከሚዘምቱት ዋና ዋናዎቹን አስጠራቸው» አሉዋቸው። ባሻይ ተድላም ምክትሎቻቸው ሆነው እንዲዘምቱ የመረጡዋቸውን ሰብሰበው ይዘው ቀረቡ።

ምንም እንኳን ቀን ከሠራዊቱ ጋር አብረው ግብር ቢገቡም ቅሉ የራስን ልዩ ጉርሻና ዋንጫ የለመዱት የወታደር አለቆች የጌታቸውን ፊት አይተው ጫማ ስመውና የፉከራ ቃል ኪዳን ሳይገቡ መዝመቱ እንደ ተጠሉና እንደ ተጋዙ ያህል ሆነው ስለሚቆጥሩት ቅር ተሰኝተውበት ነበር። «በል ላንበሶቹ ከኔይቱ ሞሰብ አምጣላቸው አሉና ራስ አዘዙ።

በሁለት መሶቦች ፍትፍቱና ቁርጡ ተቆልሎ ገንቦው በቀይ ጨርቅ ተሸፍኖ ቀረበ።

አንበሶቹ ኮመኮሙ የገንቦው ጠጅ ከተደጋገመ በኋላ አንበሶቹ ቀረርቶና ፉከራ ጀመሩ።

አቅራሪው

«ብንታገሥ እንጂ ወዳጅነት ፈርተን

ነጩ በሬ እስከዚህ መች በተዳፈረን።

መልካቸው ቀይ ቢሆን ልባቸው ሰይጣን ነው

የሰው አገር መያዝ አማራቸው ምነው።

ጉሩ ያገሬ ሰው አወይ ሞኛ ሞኙ

ወዳጅ መስለው ገብተው አገርክን ተመኙ።

ይመለሳል እንጂ በመጣበት መንገድ

በጀግና አገር ገብቶ ስንዝር አይራመድ።»

ሲል ፎካሪው ደግሞ ስናድሩን አቋምጦ ይዞ ከራስ ፊት በርከክ አለና

«ወኔው ተነሣ ያገሬ ጀግና

ጠላቱን ሊሰብር ሊያደርገው መና

ጨለማ አይገርደው ወንዝ አያግደው

ጠላቱን ደርሶ ዐፈር ሲያስግጠው

በአሉላ አገር ላይ ሡፋሪው ማነው?

ጠላቱን አይቶ አይድርም ውሎ

ጀግናው ወታደር የጦር አለሎ

ደፍረው ገብተዋል በጀግና አገር

ዛሬንም ቢውል ነገን አያድር።»

ብሎ ብድግ ሲል ባሻይ ተዳላ አጐታቸው የሸለሙዋቸውን ዲሞፍተር ካሸከር ተቀብለው ከአጐታቸው ፊት በርከክ አሉና

«ባርከህ መርቀህ ላከኝ ጌታዬ

ልሒድ አሁኑን ከነጀግናዬ

ላንተ ላንበሳው እታዘዛለሁ

ያገሬን ጠላት አጭደዋለሁ

በጠላትህ ደም ነገ ባልዋኝ

ያንቀኛል ጮማው ያበላኸኝ» ብለው ሲፎክሩ ራስ ከነመቀመጫቸው ተንሥተው የእኅታቸውን ልጅ ከተንበረከኩት አንሥተው ጉንጮቻቸውን እያገላበጡ ሳሙዋቸውና

«የኢትዮጵያ ሕዝብ አምላክ ይርዳህ የመሬቷ ክብር ቀኙን ይስጥህ የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቅህ በየቀኑ ያጋጠመህን ሁሉ ላክብኝ» አሉዋቸው ባሻይ ከነጭፍሮቻቸው የራስን ጉልበት እየሳሙ ሲወጡ መኳንንቱም እየመረቁ አሰናበቷቸው።

ባሻይ ተድላ ተሰናብተው ከወጡ በኋላ ራስ አሉላም ከመኳንንቶቻቸው ጋር ምክክሩን ቀጠሉበት።

«የስንቁን ጉዳይ አገሬውም እንዲያውቀውና እንዲረዳ ቢደረግ አይሻልም!» ብለው ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሐሳብ ሲሰነዝሩ ራስ አሉላ ቀበል አደረጉና «ጨኸት የምታበዛ ድመት አይት አትይዝም» ይባላል ከባሕር ማዶ ከመጣ ጦር ጋር ጦርነት ለመግጠም እያሰብን አስቀድመን ዐዋጅ ብናውጅ ለጠላት እጅ መስጠት ይሆናል። ስንቁም ቢሆን ከደጋው እንዲመጣ ዛሬውኑ መልእክተኞች ይውጡ። የተገኘውንም ያህል የእርድ ከብት እንዲሰበሰብ ይደረግ» አሉ።

«ከሁላችንም ጦር ባለብረቱና ጀሌው ተለይቶ ተቆጥሮ ዘማቹ በረድፍ በረድፍ ቢመደብና አለቃ አለቃውን ቢያውቅ የሚሻል ስለሆነ ሁላችንም ሐሳባችሁንና የጦራችሁን ልክ አስታውቁልን» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ። የጦር አበጋዞቹም ተራ በተራ እየተነሡ ቀጥሎ ያለውን ሁኔታ አስረዱ።

ባሻይ በኩሩ «በኔ ውስጥ ያለው ያካለ ጉዛይ ጦር ከትቶ መጥቷል ሦስት መቶ የጠራ ባለ ብረት ሁለት መቶ ያህል ጀሌ አለኝ። በስንቅ ረገድም አላሳስብም በቂዬ ነው። ለሀገራችን ክብር ስንል በት ስንገጥም የመጀመሪያችን ባለመሆኑ ተዘጋጅተን መጥተናል። ይልቁንስ ስንቃችን ሳይገባደድ ባሻይ ተድላን ተከትለን እንውረድ» አሉ። ከንቲባ አድስግዶን «የሐማሴንም ጦር በመከተት ላይ ነው። ግን ባለመሣሪያውን ሁሉ ከማሰለፍ በጥቂቱ መርጦ ማዝመት የሚበጅ ይመስለኛል» አሉ። ሻለቃ እርአያም «መርጦ ማሰለፍ ይበልጣል የሁላችንም ጦር ሲደመር እጅግ ብዙ ነው። ኩፊት ላይ የደረሰው ጉዳት እንዳይደርስ አሁን መርጠን ብናሰልፍ የሚበጅ ይሆናል ይታሰብነት» አሉ።

«እንዲያውም የእርስዎ ጦር ስመ-ጥር ስለሆነ በመጠኑ ተጨምሮልዎት በርከት ቢል ይመረጣል» ሲሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሻለቃ አርአያም ቀበል አድርገው

«ወታደር ቢከማች ሐሞቱ ከፈሰሰ ትርፉ የሬሳ ብዛት ነው ያለኝ ጦር ይበቃኛል ሰው ሲበዛ ሟችም ይበዛል» አሉ።

«ማለፊያ ነው እንግዲህ በነገው ቀን የከተማው ጦር ተቆጥሮ ባለብረቱና ጀሌው ተለይቶ በየዘርፉ እንዲመደብ ይደረጋልና ጦርነቱን እንድንጀምር የሁላችንም ፈቃድ ስለሆነ ጌታዬ ፈቃድዎ ይሁን» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ።

«ሁኔታው መች የኛን ፈቃድ የሚጠይቅ ሆነ? የፈቀደችው አገሪቱ የሚያዝንም ነጻነቷ ነው አሁን እንዳልከው በነገው ቀን የሠራዊቱ ድምር ታውቆ ስንቁም እንዲሰናዳና በየኃላፊው እንዲመደብና እንዲጠባበቅ ይሁን» አሉ ራስ።

በተባለው ቀን የከተተው ጦል ልኩ ከታወቀ በኋላ በየአዝማቹ ተደላደለ። ራስ አሉላ ሠራዊታቸውን አስከትተው ስንቅ አደላድለው ወደ ሰሐጢ ለመውረድ የባሻይ ተድላን መልእክት በሚጠባበቁበት ሰዓት ከኢጣሊያ ጦር አዛዥ መልእክት ደረሳቸው።

መልእክቱም እንዲህ የሚል ነበር።

«ይድረስ ለራስ አሉላ

የሐማሴን ገዥ

ምጽዋንና የያዝነውንም ቀበሌ ሁሉ ለቀን ለመሔድ ከመንግሥታችን አልታዘዝንም። ስለዚህ ጉዳይ መነጋገር የሚገባዎ ከኔ ጋር ሳይሆን ከኃያሉ የኢጣልያ መንግሥት ጋር መሆኑን አሳውቃለሁ።

ጄኔራል ካርሎ ዥነ

የኢጣሊያ ጦር አዛዥ

ምፅዋዕ።»

«ወንድነቱን የተማመነ ሰው ይመስላል። ሀገርህን ይዤዋለሁና ለመንግሥቴ አቤት በል አለኝ? የእርሱን መንግሥት ለልምን ሮማ ልሔድለት ነው? እንግዲህ ከዚህ ሌላ ምን እንጠብቃለን? እስቲ ወረቀቱን ያመጣውን መልእክተኛ ጥራው?» አሉ ራስ አጋፋሪው መልእተኛውን ሲያስገቡት ራስ አሉላ በችኮላ «ሰማህ ወዳጄ ትውልድህ የት ነው?» ብለው ጠየቁት።

«ምፅዋ ነው የናይቦች ዘር ነኝ» አለ።

«በመንገድህስ ምን ነገር አይተሃል?» አሉ ራስ።

«ተዚህ የሔደ ነው መሰለኝ ብዙ ሠራዊት ወርዷል።»

«የት ላይ ደርሷል?»

«በጣም ቀርቧል ከጣሊያኑ ጦር ጋር ያለው ርቀት ብዙም አይደል።»

«የጣሊያኑ ጦርስ ነገሩን ሰምቷል?»

«የሰማ ይመስለኛል።»

«ምሽግን ሠርቷል?»

«አዎን ብዙ መድፍ ጠምዷል።«

«ከስንት ቦታ ጠምዷል?»

«እኔ እንዳየሁት ካራት ቦታ ላይ ጠምዷል።»

«በየት በየት በኩል ነው የጠመደው?»

«ከወንዙ ወዲህ ከየኮረብታዎቹ ላይ ጠምዷል»

«ማለፊያ ነው አጋፋሪ ለስንቁ ሃምሳ ብር ስጠውና ነገውኑ ይሒድ አሉ ራስ።

«የምወደውስ መልስ ይኖራል?»

«አዎ ጧት ይሰጥሃል።»

ራስ አሉላ ለመጠነኛ ጊዜ ያህል ሲተክዙ ቆዩና በአጠገባቸው ወደ ነበሩበት የጦር አለቆ መለስ ብለው «እንግዲህ ስማችሁት አይደለም? ምን ይታያችኋል?» ብለው ጠየቁ።

«ይህንኑ ገልጾን ወደ ንጉሠ ነገሥቱ እንላክ?» አሉ ዘጊዮርጊስ። ይህን ሲሰሙ ራስ አሉላ ቆጣ ብለው

«እንዲህ አድርጎም ታማኝነት የለ! አስተዳደር ጠብቅ ግዛ በለው በሰጡኝ አገር ላይ ጠላት ሰፍሮበታልና እባክዎ ይርገሙልኝ ያለዚያም ይድረሱልኝ ብዬ ነው የምልክባቸው? አላደርገውም!!» አሉ።

«ከታሰሩት ጣሊያኖች አንዱ አቅርቡኝ ይላል» አሉ አጋፋሪ።

«ያን ደፋር ባለጌ ፒያኖ የሚሉትን እንደሆነ ዐይኑን እንኳ ላየው አልፈቅድም» አሉ ራስ።

«ሽማግሌው ነው» አሉ አጋፋሪ።

«ዋናው ደፋሩስ እርሱ አይደለም? ብቻ አስገባው።» ሢሊቢኒ እጆቹን እንደ ታሰረ ገብቶ ሲቆም

«ምን ጉዳይ አግኝቶሃል?» ብለው ራስ ጠየቁት።

«እርስዎ በፈቀዱልኝ መሠረት የደረሰብንን ሁኔታ ግልጩ ሕይወታችንን እንዳተርፍ በማለት ወደ ኋላው እንዲመለስ ለጀኔራል ካራሎ ጽፌለት ነበር። እንዲያውም መታሰራችንን ሰምቶ በጣም ተቆጥቷል አሉ። ስለዚ...» ብሎ ተናግሮ ሳይጨርስ

«ምኑ ይሆን ያስቆጣው ወዳጄ? ብለው ራስ አሉላ ጠየቁት።

«የኛ መታሰር ነዋ» አለ ሳሊቢኒ።

«ራስ ክት ክት በለው የለበጣ ሣቅ ሣቁና

«እንዲህማ ከሆነ የቁጣ ትርጉሙን አታውቁም ማለት ነዋ! ሀገሬ ውስጥ ገብታችሁ የሰለላችሁና ጦር ያስፈራችሁ እናንተ የተደፈረች የኔ አገር የርሱ ቁጣ ከምን የተነሣ ሊሆን ነው?» አሉት።

«ይህ ነገር እባክዎ ደጋግመው ያስቡበት በኛ መታሰር የተነሣ ተቆጥቶ ጦር እንዳያዘምት መጠንቀቅ ይገባዎታል» አለ ሳሊቢኒ።

«የእናንተን መታሰር የሰማው የእናንተ ጄኔራል ዳግማዊ ናፒዮር መሆኑ ነዋ! እናንተን በጦርነት ሊያስፈታ ሊመጣ ነዋ! እዚህ ድረስም መድከም አያስፈልገውም እናንተን አስቀድሜ አወርድለታለሁ የኔን ሠራዊት እራሴ እናንተን ፈትቼ አስረክበዋለሁ» አሉ ራስ በከፍተኛ ቁጣ ተውጠው።

«ለምን ደም በከንቱ ይፋሰሳል? ወታደሮችዎ ለም ይለቁ? የሰፈረበትን ቀበሌ ቢተዉለትና እኛን ፈትተው ቢለቁ እኮ ጦርነት ላይነሣ ይችላል?» አሉት ራስ።

«ይተዉ አገርዎንና ሠራዊትዎን ከጥፋትና ከውርደት ላይ እንዳይጥሉ ይመከሩ» ብሎ ሳሊቢኒ ሲናገር ራስ በይበልጥ ተናደዱና

«ንሳ አጋፋሪ ሦስቱም እንደ ታሰሩ ከጦሩ ፊት ለፊት እንዲሔዱ። አሁን አስወጣልኝ!» አሉ ራስ። ተወራጭተው ተነሡና ተንጐራደዱ። ሠራዊታቸውን ግብር ያገቡበት ዳስ ጠበባቸው።

«የተደፈረችውን ያገሬን ክብር የነደደው ልቤ ይበቀልላታል። በማን አገር ላይ በማን መሬት ላይ ነው የርሱ መንሰራፋት» አሉና እንደገና ከወንበራቸው ላይ ተቀመጡና

«ስማችሁ ጀግኖች ልጆች! ከዚህ የመረር ጽዋ መቼም የለም በሀገር ላይ ጠላት ሠፍሮ ባንዲራውን ሰቅሎ ተንሰራፍቶ ማን አለብኝ ብሎ በጽሞና መመልከትና ውሎ ማድር ይገባል?» አሉና የሕሊና ፍርድ የጦር አለቆቻቸውን ጠየቁ።

«የሞቱት ዐፅማቸው ያሉት ክብራቸው ይወቅሰናል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ይፋረደናልና ውለን ማደር የለብንም ዛሬውኑ እንውረድና ቁርጡ ይለይ» አሉ ሻለቃ አርአያ። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም ለጠቅ አድርገው «ምነው ጌታዬ እንደዚይ መናደድዎ? እስከ ዛሬ ያልታየብዎትን ጠባይ ለምን ያሳያሉ? ሁሉንስ በትዕግሥትና በቆራጥነት አይደለም ችለውት የኖሩ? ሀገራችንን የደፈሩ የእርስዎን ክንድ የሞከሩ እነዚህ ብቻ አይደሉም። ስለዚህ መዝመት እንጂ መናደድን ምን አመጣው? እንዝመት ይልቀቁን ይዘዙን?» አሉ እየተወራጩ።

«እንግዲህ ለማንኛውም ቢሆን ለጣሊያኑ ጦር አለቃ የመጨረሻውን ማስጠንቀቂያ እንልክለታለንና አለቃን ጥራልኝ» አሉና ራስ አሉላ አጋፋሪያቸውን አዘዙ።

አለቃ የመቃ ብርዓቸውንና ስለ የብራና መጻፊያቸውን ይዘው ገቡና ቆሙ።

«እንዲህ ብለህ ጻፍለት» አሉ ራስ።

«በዊአ በሰሐጢና በዙላ የሰፈሩት ወታደሮችህን በአጭር ቀናት ውስጥ እንድታስወጣ አስጠነቅቅሃለሁ፡ የዚህንም መልሱን በቶሎ እንድታስወጣ አስጠነቅቅሃለሁ። የዚህንም መልሱን በቶሎ እንድትልክብኝ መልሰህ ውሎ ካደረ የወዳጅነቱን ፍጻሜ መሆኑን ዕወቀው» ብለው ለአለቃ ነገሩና የሚጻፈውንም ደዳቤ የጄኔራል ካርሎን መልእክት ይዞላቸው የመጣው መልእክተኛ እንዲሰድ አዘዙ።

ባሻይ ተድላ ሰሐጢ ወርደው ከኢጣሊያ ጦር ጋር የመጀመሪያውን ግጭት ከለኮሱ በኋላ መልእክት ወደ ጊንዳዕ ሰደዱ። መልእክተኛው ሲገሠግሥ ከራስ አሉላ ሠፈር ደረሰና

«በቆይታ የምናገረው ጉዳይ ስላለ ንገሩልኝ» ብሎ አጋፋሪውን ጠየቀ።

«ምን ብሎ ነው የላከህ?» አሉ ራስ አሉላ መልእክተኛው ገብቶ እጅ እንደነሣ።

«ሰሐጢ ላይ የመሸገው የጣሊያን ጦር ገና በሩቅ ሳለን ተመልክቶን ኑሮ በመድፍ አላስጠጋ ስላለን ወደ ማፈግፈግ ይዘናልና መሣሪያና ወታደር ይጨመርልኝ ብሏል ብለህ ንገርልኝ ብለውኛል» አለ።

ራስም «ሽሽት ጀምረዋል ማለት ነው?» ብለው ጠየቁት ፊታቸውን ከስክሰው። መልእክተኛውም «ብቻ ያው አጠገብ ለአጠገብ ናቸው።»

«ከምኑ ጋር ነው አጠገብነቱ?» አሉ ራስ።

«ወደ ኋላ ከመመለሱ ጋር።»

«ጣሊያኑስ ወደፊት ይገፋል?»

«ጉዞ አልጀመረም እንጂ ጠንካራ የሆነ ምሽግ ይዟል መድፉም በሩቅ ይመታል አያስጠጋም» አለ መልእክተኛዉ።

«ብዙ ሰው ተጐድቷል?»

«አዎ! ቀላልም አይደል አያል ጉዳት ሳያደርስም አልቀረም።»

«እንኳን እርሱ የሠራውን ነገደ ሰይጣናት የሠሩትን መድፍ ይዞ ቢሰለፍ እኔ ቁሜ በኢትዮጵያ መሬት ላይ ተንሰራፍቶ አይቀመጥም!» አሉ ራስ የቁጣ እሳተ-ነበልባል ከፊታቸው ላይ እየተንቦገቦገ።

ወዲያው «ንሳ ኢጋፋሪ የጦር አለቆቹን አስገባቸው» ሲሉ አዘዙና ትክዝ ብለው ተቀመጡ።

«ምነው ገታዬ ምን ነገር ተፈጠረ?» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ እንደ ገቡ የራስን ብስጭትና ትካዜ ተመልክተው።

ራስም አንገታቸውን እያወዛወዙ «የኔ እኅት ልጅ ወደ ኋላቸው ማፈግፈግ ጀምረዋል ይለኛል» አሉዋቸው።

«ቢሆንስ ጌታዬ ጀግና ሞልቶ እኔን በቅድሚያ ይላኩኝ» አሉ ደጃዝማች።

«ከእንግዲህ ወዲያማ የኢትዮጵያን እንግዳ የምቀበለው ራሴ ነኝ ማንንም አልክም የጦር አለቆቹ ይሰብሰቡ» አሉናአ ትእዛዝ ሰጡ።

የጦር አለቆቹ እየገቡ ቆሙ። ራስ ከመቀመጫቸው ተነሡና እንደ መንቆራጠጥ እያሉ «እንግዲህ የምንነግራችሁን በጥንቃቄ አድምጡኝ ሠራዊቱ በሦስት ይመደባል። አንደኛው ዘርፍ ፊት ለፊት ያመራል። ሁለተኛው በግራ በኩል ይወርዳል። ሦስተኛው

እኔን ተከትሎ ወንዛ ወንዙንና ረባዳውን ይዞ ይዘምታል፡፡ ጨረቃዋ ስለ ምታነጋ ጦርነቱ ከንጋቱ ላይ ይጀምራል፡፡ የነገዋ ጨረቃ ብርሃናችንም ታዛቢያችንም ትሆናለች፡፡ ጠላት ያለበትን ቦታ በትክክል ለማወቅ እንድንችል ፊት ለፊት የሚዘምተው ጦር ምልክት ሰጭ ይሆናል፡፡ ይህም እንዳይመታ ወደ ጠላት ከተቃረበ በኋላ ነው፡፡ ጠላትን ከበን በጠመንጃና በጎራዴ ስንገጥመው የጠላት መድፍ ከኛ ውጭ ይሆናል» አሉ፡፡ በጦር አለቆቹ መካከል ሹክሹክታና ጉርምርምታ ሆነ፡፡ በመጠኑም ቀዝቃዛ አየር ሰፈነ፡፡ በባሻይ ጦር ላይ የደረሰው ጉዳት ጭምጭምታው ጊንዳዕን ዐልፎ ወደ አሥመራ ለመዝለቅ በማቆብቆብ ላይ ነበረ፡፡ የጣሊያን ጦር መድፍ በሩቅ ይመታል እሳተ-ገሞራ ይወረውራል ብዙ ሠራዊት አሰልፎአል» እየተባለ መወራት ጀምሩዋል፡፡ ያን ወሬ የሰሙ አንዳንድ የጦር አለቆችም

«ለባዶ ደረቅ መሬት ለምን እናልቃለን» የሚል ሐሳብ አድሮባቸዋል፡፡ በጦር አለቆቹ መካከል የተንሣው ትርምስ ጋብ እንዳለ

«ተኩስ ጀማሪው በየት በኩል የዘመተው ጦር ይሆናል?» በልው ሻለቃ አርአያ ጠየቁ፡፡

«ምን ጊዜም ተኩስ ጀማሪው የግንባር ዘማቹ ነው፡፡ በተረፈ የጐደላችሁ ነገር ካለ እንወቀው» አሉ ራስ፡፡

የግንባር ዘማቹ ጦር ፊታውራሪ ማን ይሆን? በጣሊያን መድፍ ፊት ማነው? ይህን በጦር አለቆቹ ዘንድ ከባድ ሰመመን ሆነ፡፡

«እንግዲህ ወዳጆቼ ልጆቼ! እስከዛሬ በፍቅርና በክብር እንደኖርን ዛሬም በክብር መሰለፍና በክብር መሞትም ግዴታችን ነው፡፡ ምጥዋን እናሰለቅቃለን ስንል የቆምንበትን ማስነካት የለብንም፡፡

«ነገ የምንገጥመውም ጦር ከዚህ ቀደም ከገጠምናቸው ለየት ያለ ነው፡፡ የሚይዘው መሣሪያም የተለየ ነው፡፡ የእንግሊዝ ጦር መቅደላ ድረስ ዘልቆ በመግባቱ የሀገሪቱ ክብር ተደፍሩዋል፡፡ ይህ ደግሞ የሁላችንም ኃፍረት ነው፡፡ ዛሬ ደግሞ የኢጣልያ ጦር እኛን ተራምዶ ሊገባ መጥቷል፡፡ ከእንግዲህ ወዲያ ግን የኛ ሕይወት ቁሞ ኢትዮጵያ አትደፈርም፡፡ ሞት ላይቀር የክብር ሞት እንሙት፡፡ የኢትዮጵያን ጀግና ሁሉ እንድናስከብር ጊዜው መርጦናል፡፡ የትውልድ መመኪያዎች እንጂ መሳለቂያዎችና ማፈሪያዎች መሆን እንዳይገባን ዕወቁ፡፡ ሕይወታችን ቁማ ወገኖቻችን ሴቶቻችን በአረመኔ አይደፈሩም፡፡ እንግዲህ ጀግኖቼ ልጆቼ ትላንት ከኩፊት ጦርነት በድል አድራጊነት ስንመለስ በክብር አሥመራ ስንገባ በደስታ እንዲመካብን ነገም እልል ብሎ

እንዲቀበለን ማንነታችንን ለጠላት እናሳየው!!» ብለው እያንዳንዱ ሲመለከቱት በጦር አለቆቹ ላይ ሰፍኖ የነበረው ቀዝቃዛ አየር እየገፈፈ ሲሔድ በርሱ ፈንታ የወኔ ትኩሳት ለክብር ቁታ እየሠረፀ ሲሔድ ታያቸው። ቀጠል አድርገው

«ከባሕር ማዶ ተነሥቶ በሰይጣናዊ ጥበቡ ተመክቶ ጦር ጭኖ አገራችን ውስጥ ገብቶ የኛን መሬት የኛን ርስት የኛን ቤት የኛን ሚስት ሲመኝ የኛ ወንድነትስ ማንነቱን አያሳይም? ትዕቢተኛው በቆራጥነት አንገጥመውም? ክንዱን ክንዳችን አይሰብረውም? ወንድነቱን ወንድነታችን አያሸንፈውም? ኑ-ተበቀሉልኝ እያለ ያጣራል» ብለው ሲናገሩ እንደገና የጦር አለቆቻቸው ገጽ ሲያተኩሩበት ትከሻውን እያሳበጠ ፊቱን እያኮሳተረ የግንባሩ ቆዳ እየተሰበሰበ እልህ እየተናነቀው ሲበራ ተመለከቱት።

የጦር አለቆቹ መቁነጥነጥ መገንፈል ልበ-ሙሉነት እንደዚያ ሆኖ በመቀጣጠል ላይ እንዳለ

«በሉ እንዲህ ስለ አሰላለፉ ምከሩበትና ሠራዊቱ እንዲደለደልና ጉዞ እንዲጀምር ይሁን» ብለው አዘዙና የጦር አለቆቹ ሲወጡ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴን ጠርተው «እንግዲህ መቼም ጀርባዬን ለጠላቴ ሰጥቼ አልሞትም። ትላንት ከወደቁት ጀግኖች ሬሳ ላይ እወድቃለሁ እንጂ አልመለስም። ይህን ዕወቀው። ስለዚህ እዚህና አሥመራ ሆነው አገሩን የሚጠብቁ የኛን ሁኔታ እየተከታተሉ ወደ ንጉሡ ነገሥቱ የሚላላኩ ጠንካራ ታማኞች ያስፈልጉልናል ለዚህ ማንን ትመርጣለህ?» ብለው ጠየቋቸው።

ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም «እኛ እንዝመት እርስዎ ደጀን ሆነው ይጠባበቁን» ለማለት አሳቡና የአሉላ ቆራጥነት የአሉላን የጦር ገፊት ቀማሽነት ስለሚያቁት ሐሳባቸውን እንደማይቀበሉት ተረዱትና ሊናገሩት ያሰቡትን ዋጥ አድርገው

«እሺ ጌታዬ ለእስዎ ታማኞች የሚሆኑ ብዙ ጀግኖች አሉና መርጨ ሐሳቤን አቀርባለሁ» አሉ።

«ሰማህ ደጃዝማች እንዳትሳሳት አሁን የሚያስፈልጉኝ ሰዎች እኮ ለሀገሪቱ ለራሷ ለመሬቲቱ ታማኞች የሚሆኑ ናቸው። እኔ እንድወዳቸው እኔ እንድሾማቸው እኔ እንድሸልማቸው እኔን ለማስደሰት ሲሉ የሚሰለፉ አያስፈልጉኝምና ከመምረጡ ላይ ተጠንቀቁበት» አሉ ራስ። ደጃዝማችም ፈገግታ እየቃጣቸው «እሳት ካየው ምን ለየው?» ይባላል «ለእርስዎ የታመኑ ለሀገሪቱስ ታማኞች መሆናቸው ይቀራል?» አሉ።

«ለመሬትና ለሰው ታማኝነት ልዩነት አለበት። ለኔ ታማኝ መስሎ ለመታየት የሚፈልገው እኔን ያስደስተ ምስሎት ሕዝብን ይበድላል። ሕዝብ ከበደለኝ ደግሞ እኔና ሕዝብ ተለያየን ማለት ነው። ሕዝብ ከራቀኝም መሬቷ ትከዳኛለች። እኔ ትክክለኞች

የምላቸው በመሬቷ በሕዝቧና በሹማምንቱ መካከል ድልድል የሚሆኑትን ነውና ለዚህ ይሆናል የምትለውን ምረጥልኝ ወይም ደግሞ አንተ ከዚሁ ሆነህ ብትጠባበቅ ማለፊያ ይሆናል» አሉና ራስ አማቻቸውን ትክ ብለው ተመለከቱዋቸው።

ደጃዝማች ድንገት ብልጭ አለባቸውና

«እኔ ኃይለ ሥላሴ ነኝ ከአሉላ ተለይቼ ተኋላ የምቀረው? ምነው ምን አገኘብኝ? ምንስ ሰሙብኝ ከመቸ ወዲህ ሆኖ የሚያውቀው?» ብለው እልህ ሲተናነቃቸው ተመልከቱና

«ከዚህ ብትቀር የበለጠ ትጠቅመኛለህ ታገለግለኛለህ ብዬ ነው» አሉና ራስ የአማቻቸውን ቁጣ ለማብረድ ሲሉ ተነሥተው

«ይህን በማለቴ አትዘንብኝ ከአጠገቤ እንድትለይ እኔም አልወድም ቢቸግረኝ ነው እኒ ቀኝ እጄን ልተውህ መች እወዳለሁ? የሰው ማጣት የታማኝ ማጣት ነው ይህን ያናገርኝ። በል አሁንም ከጦር አለቆቹ ጋር ተመካከርና ሐሳባችሁን ንገሩኝ» አሉ እንደ ሕፃን ልጅ እያባበሉ።

ደጃዝማች ተናንቋቸው የነበረውን ቁጣ ለማብረድ ሲሉም ቀልጥፈው ወጣ ሲሉ ራስ የቤት አሽከራቸውን ጠርተው

«መኳንንቱና ሹሞቹ ሲመጡ እንዲገቡ» አሉና ከወንበራቸው ላይ ተቀመጡ። መኳንንቱ በየተራ እየገቡ ቆሙ።

«ምክራችሁና ሐሳባችሁን ጨረሳችሁ?» ብለው እንደ ጠየቁ ዘጊዮርጊስ ቀረብ አሉና «ጌታዬ መኳንንቱ በሁለት ሐሳብ ተከፍለዋል። ገሚሱ ወገን «ለደረቅ መሬት ለባዶ መሬት ለምንድን ነው የምናልቀው ሲል ገሚሲ እንዲያውም የሚያመዝነው «የጌታችን ትእዛዝ ከሆነ ሀገራችን የምትደፍርበት ከሆነ እንዘምታለን አናመነታም ብሏልና ምናለ ለአፄ ብናውቅ» አሉ።

ራስ አሉላን ዝምታ አፈናቸው ለጐማቸው ሊናገሩ እይቃታቸው ከባዱ ዝምታ ዝም ጭጭ አደረጋቸው። ዐይኖቻቸው እየተጐለጎሉ። እየቀሉ እየፈጠጡ ሔዱ። ሰውነታቸው ማንቀጥቀጥ ጀመረው። ከኩፊት ጦርነት ሲመለሱ ሹርባ ተሠርተው የነበረው ጸጉራቸውን ፈትተው አጐፍረውት ነበርና የግራጫ እሾህ እየመሰለ መቆም ጀመረ።

የኢትዮጵያን ክብረ ወሰን ሊያስከብሩ ጊዜው ባሰለፋቸው የጦር አለቆች መካከል ከባድ አባዜ ወደቀ። ለጦርነት እንግዶች አልነበሩም። «ከተት» ሲባል ቀድመው

የሚወረውሩ ነበሩ። የጦርነት ጭምጭምታ ሲነሣ ሲቃ የሚይዛቸው ነበሩ። ራስ አሉላ ሐሳባቸውን ሰብስበው አንደበታቸውን ከፍተው ሊናገሩ ይቅርና የጦር አለቆቻቸውን ቀና ብለው ለማየት አልቻሉም። ጦርነት ገጥመው ድል ሆነው በጠላት ወታደር ተማርከው ከጠላት ፊት የቀረቡ ነው የመሰላቸው። የኢትዮጵያ ክብር የኢትዮጵያ ነጻነት የኢትዮጵያ ሕልውና እንኩትኩት ብሎ የወደቀባቸው መሰላቸው።

የብላታ ገብሩ መሞት ያን ለት ተሰማቸው። «ለምን ቀድሞኝ ሞተ? ለምን ከዳኝ? ለምን ሸሸኝ? ምን በድየው ነበር?» ብለው በልባቸው ልባቸውን ጠየቁት። «ምናልባትስ እነዚህ ተንኮለኞች ነጮች የጦር አለቆችን አባብለዋቸው ይሆን?» ብለውም ሕሊናቸውን ጠየቁት። ከተቀመጡበት ወንበር ሥር ነጭ እሾህ እየወጣ ሊወጋቸው ሲል የድንኳናቸው ዋልታ ደም እያንዠቀዠቀ ሲያጠምቃቸ በድንኳኑ ሥር ብላታ ገብሩ ሰተት ብለው ገብተው ከፊታቸው በርከክ ብለው ፉከራውን ሲደረድሩት በሻይ ተድላን ጣሊያን ማርኮ እግር ተወርች አስሮ እየገረፈ ሲሣለቅባቸው የኢጣሊያን ወታደር ሰሐጢን አይለትን ዳማስን ዐልፎ ከጊንዳዕ በር ደርሶ «እጅህን ስጥ» ሲላቸው ብንን ብለው ተነሡና

«አሉላ ወንዱ የዮሐንስ ቀኝ እጅ!» ብለው ፎክረው ብድግ አሉና «እኔን ያላችሁ ተከተሉኝ ከፊታችሁ እቀድማለሁ ከፊታችሁ እጥላለሁ ከፊታችሁም እወድቃለሁ! ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ዛሬውኑ ወደ አሥመራ ተመልሰህ አገሩን እንድትጠብቅ ይሁን» ብለው ወጡ..........

ጦርነት

ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ለሚወርድ መንገደኛ ምፅዋ ከመድረሱ ኻያ ኪሎ ሜትር ያህል ሲቀረው ተድአሊ የተባለችውን ቀበሌ ያገኛል። ገና ከጊንዳዕ በታች የሚገኘውን ገደላ-ገደል ወርዶ የዳማስን ሜዳ እንዳለፈ መሚጋረፈው የቆላ ሐሩር ይቀበለዋል። የቀበሌው ወጣ ገባ ከፍተኛ ኮረብታዎች ተቀጣጥለው ሙቀት እየፈነጠቁ ከደጋ የወረደውን መንገደኛ ሲቀበሉ በትክክል የአፍሪቃን ገጸ-ምድር የተፈጥሮ ስጦታ ይረዳዋል።

ከሜድትራኒያን አካባቢ የሚነሣው የክረምት ጊዜ በቀይ ባህር አካባቢ ያሉትን አገሮች ከልሎ በሚወስድበት ወቅት ደግሞ ቃጠሎውና ደረቁ አካባቢ ወደ ለምለምነት ስለሚለወጥ ከጊንዳዕ ጀምሮ እስከ ምፅዋ ያለው ወረዳም ከጥቅምት እስከ ሚያዝያ

መጨረሻ ድረስ የሚታይበት ውበት የሚገኝበት የመሬት ፍሬና የአየር ለውጥ የማይጠገብ ነው።

ራስ አሉላም በጊንዳዕ ወደ ሰሐጢ የወረዱት በጥር ወር አጋማሽ ላይ ነበር። የአየሩ ጠባይ ዐልፎ ዐልፎ ዝናብ የሚጥል መሬት በልምላሜ የተሸፈነ ነበር። ስለዚህ ወራቱ ከደጋ ለወረደውም ሠራዊት የሚያስቸግር ስለሆነ ለዘመቻው መቃናት መሠረታዊ የሆነውን አስተዋጽኦ አበርክቷል።

ራስ አሉላ በተፈጥሮአቸው ከወረሱት ጸጋ የጦር ስልት ሲያውጡ ወይም ጦርነት ለመግጠም ሲያስቡ የአየር ጠባይንም በቅድሚያ ለማወቅ የሚያደርጉት ጥረት ነው። ሠራዊታቸው በሐሩር በጨለማ በወባ በኃይለኛ ዝናብ ጐርፍና ጉም እንዳይጠመድባቸው እጅግ ይጠነቀቁ ነበር።

ከጦር አለቆቻቸው ጋር ድንገት በተፈጠረው የሐሳብ መራራቅ ተስፋ ሳይቆርጡ ወይም «መጥፎ ወፍ ነው» ሳይሉ ሠራዊታቸውን እንዳሰቡት በሦስት መድበው የሚተማመኑባቸውን አለቆች መርጠው በኃላፊነት ከመደቡ በኋላ ጉዞአቸውን ቀጠሉ። የጊንዳዕን ገደላ-ገደል ወርደው ከዳማዕ ኮረብታ ላይ እንደ ሰፈሩም ከቤት ከአሽከሮቻቸው በድምፅ ጥራትና በግጥም ድርደራው እጅግ የሚደነቀውና በየሔዱበትም የማይለያቸው ኪዳኔ መብራቱ አሉላ አርፈውበት ከነበረች ዛፍ እልፍ ብሎ ከድንጋይ ላይ ተቀምጦ አንዳንድ ጊዜ በዋሽንቱ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ በድምፁ አጅግም ሳይጮህ

«አይዞህ ያገሬ ዱር ወንዙና ተራራው

ጠላትህክን ሊሰብር መጥቷል አንበሳው

ማነው የደፈረ ያገሬን ወንዛ-ወንዝ

የላትም አሉት ወይ? የሚመክት ጐበዝ

ያገሬን ተራራ ማነው የደፈረ?

ባንዲራን ሰቅሎ የዋለ ያደረ

እንዴት ትታዘበን አንተ ሸንተረር

ክብርህን ሲረግጠው የጠላት እግር።

አፍ አውጥቶ ጮኸ ያረሬ ምድር

ድረስልኝ ይላል ጀግና ወታደር።

ያገሩ መደፈር አሉላን ቢያስቆጣው

ተንደርድሮ መጣ ጠላት ምን ይዋጠው»

እያለ ሲያቅራራ ራስ በምጽዋ ሲያዳምጡት ኑሮ አስጠሩትና ያስለመዱትን «የሱሪ መግዣ» ዐሥር ብር ጉርሻ ሰጥተው «አፍህ ያማረ እንደሆነ ደግሞ ስንመለስ ሌላ ትሸለማለህ» አሉትና በቀንድ ተይዛ የነበረውች ጠጅ ስጡት። ኪዳኔ ያችን ጨለጠና እንደገና ከፊታቸው ተንበከኮ

«ትቆጠር ጨረቃ ትታዘብ ምድር

በጥዋት ሲቆለል ነጭ ክምር

ነጩ ገበሬ ሲደናገር

አሉላ ደርሶ ሲያተራምሰው

የነጭ ወታደር ቀን ሲጨልመው

የአሉላ ጀግና አረረ ሲያጎርሰው

ነገ ይታያል ፈሪና ደፋር

ጀግናው ሲገባ በጠላት ላፈር»

ብሎ ፎከሮ ወጣ።

ዕኩለ ሌሊት ላይ የራስ አሉላ ሠርዊት በጥሩንባ ተቀሰቀሰ። ጊንዳዕ ላይ በተሰጠው ድልድል መሠረትም በየአለቃው ተሰለፈ። ደረቁ ጦር ከፊት ሲቀድም ጀሌውና ስንቅ የጫነው ከመካከል ገብቶ ለፈረሰኛው ጦር የሚረዳ ፀሊም ጐሻ ሹም የነበሩት አብድል ቃድር ወደ አኩድ ኃላፊ ሆነው የውጊያ ጦር ተጀመረ። ራስ አሉላ በግራጫ በቁሎአቸው ላይ ተቀምጠው የሠራዊታቸውን ጉዞ እየተቆጣጠሩ ወደ ፊት በሩቅ የሚመቱ በርከት ያሉ መድፎች ጠምዶ ወደ ሚጠባበቀው ጠላት አመሩ።

ከንጋቱ ላይ ሰሐጢ አጠገብ ደርሰው የወታደራቸውን አሰላለፍ በዝርዝር መመልከት ጀመሩ። በሦስት ዘርፍ ከፍለውት የነበረውን ጦር እንደገና በአራት ከፈሉት። ሦስቱ ዘርፍ አስቀድመው በወጣው ስልት መሠረት እንዲዘምት ካደረጉ በኋላ አራተኛው ዘርፍ ግን የኋላ ደጀን ሆኖ ስንቅ አቀባይ እንዲሆን አደረጉና በዋና ዋናው ግንባር ልጅ ፊንጃል ተሰማ ባሻይ ተርሻ ባሻይ ተድላ ፊንጃይ ባሻይ ደስታ አባጋኢ እንዲሰለፉ አድርገው ወደ ፊት ገሥገሡና ሰሐጢ ላይ መሽጎ የነበረውን የጣሊያን ጦር ፊት ለፊት ገጠሙት። የጣሊያኑ ጦር ከተጠናከረ ምሽግ ውስጥ

ከመግባቱም ሌላ የነበረው መድፍ የኢትዮጵያን ወታደር የማያስጠጋ ሆነ። ቁጥሩ በርከት ያለ ሠራዊት መጐዳቱን ራስ አሉላ እንደ ተረዱ ወደ ኋላ ማፈግፈግና ስልት መለወጥ አስፈላጊ መሆኑን ተረዱት። በፈረሰኞች የግንባሩን ጦር ወደ ኋላው እንዲመለስ ካደረጉ በኋላ ቀኑ ሲመሽ ሠራዊታቸውን እንደገና በሁለት ዘርፍ ከፍለው ፊት ለፊት መዝመቱ ቀርቶ በግራና በቀኝ ብቻ እንዲዘምት አደረጉና በቀኝ ከመካከል በማስገባት ከጐንና ከጐኑ ወጠሩት። በሁለተኛው ቀን የጥዋቷ ፀሐይ ስትወጣ ከጀርባቸው እንድትሆን አደረጉና ጦርነቱን ጀመሩ።

በሰሐጢ የመሸገው ጦር መከበቡንና ለመቋቋም የማይችል መሆኑን ወደ ምፅዋ ምልክት አስተላልፎ ኑሮ ተተኪ ጦር ከምፅዋ ገሥግሦ ዶግአሊ ላይ ደርሶ ሁለተኛ ምሽግ መሥራት ሲጀመር በቀኝ ዘርፍ የዘመተው የራስ አሉላ ጦር እንደገና እንደ ቀለበት ታጠፈና ከመካከሉ አስገባው። የመድፍና የጠመንጃው ተኩስ ቀረና ውጊያው በጨበጣ ሆነ። ራሳቸው ራስ አሉላ ከፈረሳቸ ወርደው እንደ ተራ ወታደር በተደአሊ ወንዝና ዳገት እየዘለሉ ከጠላት ጦር ጋር ተደባለቁ። ጠላት ወንዙን ተሻግሮ ከወንዙ ወደ ላይ የሚሽቀዳደመውን የኢትዮጵያን ወታደር መትረየስ ተክሎ ማጥቃት ሲጀምር ከወንዙ በላይ ከሚገኘው ዲብ ላይ የነበሩት አሉላ በዲሞትፍተር ሁለቱን መትረየስ ተኳሾች ጣሉዋቸው። እንደገና ጠላት የመጀመሪያውን ረባዳ መሬት ለቆ ወደ ላይ ተንጋግቶ ከከፍተኛዋ ቁብታ ላይ ወጥቶ መትረየስ ለማጥመድ ከድንጋዮች መካከል ሲገባ ከእርሱ በላቀ ፍጥነት ከመጀመሪያ ምሽጉ የደረሱት አሉላ እንደገና መትረየስ ሊተኩሱ በጥድፊያ ላይ ከነበሩት ጣሊያኖች ሦስቱን አነጣጥረው ጣሉ።

«ወዲ ቁቢ» ከመጀመሪያው ምሽግ ሁለት ከሁለተኛው ምሽግ ሦስት ነጭ ሲጥሉ ገና ገና በወጣትነታቸው ዒላማ ሲማሩ በመጀመሪያ በሁለት ቀጥሎ በሦስት ጥይት የመቱን ነጭ አጥንት ትዝ አላቸውና ሣቅ ሣቅ እያሉ ጉራዕ ላይ በግብፅ ኩፊት ላይ በድርቡሽ አንገት ላይ በደም ያጠቡትን ጐራዴያቸውን ደግሞ መዘዙና የጣሊያኑ ጦር መከላከያ ለመሥራት ሲጣደፍበት ወደነበረው ቁብታ ወጥተው ለሸለሹት።

በሁለት ዘርፍ የተሰለፈው ያሉላ ወታደር ከዚያች ቁብታ ላይ ተገናኙና «በነውበሬ» ደም ጐራዴውን ያጥበው ጀመር። በዚያ ጦርነት በሁለት ቁብታ ላይ ከአምስት መቶ በላይ የሆነ ነጭ ወታደር ሬሳ ተከመረ። ራስ አሉላ የነጭ ሬሳ ከተቆለለበት ቁብታ አለፍ ብላ ከምትገኘው ቁብታ ላይ ወጥተው ወደ ምፅዋ የሚወስደውን መንገድ በመነጽር እየተመለከቱ

«ንሣ አሽከር እዚያ ማዶ ሩጥና በዚያ በኩል ያለው ጦር ወንዙን ተሻግሮ በእነዚያ ኮረብታዎች ላይ ሆኖ ከምጥዋ የሚመጣ ጦር እንዳለ እንዲገጥመው ንገር» ብለው

አዘዙ። በየአቅጣጫው የነበረው ሠራዊት እንዲከት ነጋሪት ሲመታ ቱልቱላው ሲነፋ ኪዳኔ መብራቱም

«ጐራው ተሟሙቋል መሬት ተደባልቋል

ነጩ ከምር ፈርሶ ምስቅልቅሉ ወጥቷል።

ለዚህ ሙያ ነው ወይ የመጣው ከባሕር

የአሉላ ነፍጠኛ ቀላቀለው ምድር።

አየነው ጉልበቱን የወንድነቱን ልክ

መሣሪያውን ጥሎ ሸሸ ሲፈተለክ።

ሚስትህ ምነው ባየች በሰማች እናትህ

በአሉላ ጐራዴ ሲበጠስ አንገትህ።

የነማን አገር ነው ብለው ሳይጠይቁ

አገር የደፈሩ እነሆ ወደቁ።

ምነው በጠየቁ የግብፅን ወታደር

ምነው በጠየቁ የድርቡሽን ወታደር

እንደማይደፈር የአባ ነጋ መንደር»

እያለ ሲያቅራራ ቆየና ከነበረበት ቦታ አሉላ ወደ ነበሩበት ቁብታ ወጥቶ ከፊታአቸው በርከክ ብሎ

«ፀሐይ ጨረቃ በሉ መስክሩ

ነጩ ወታደር በርዶት ሐሩሩ

አላረበደም? የጠላት ጦር

ሐሰቴም እንደሁ ትታዘብ ምድር።

ሦስት ምስክር አስቆጥረናል

ምድር ጨረቃ ፀሐይ ቆመዋል።

አይደፈርም ያበሻ መሬት

ፍቅራቸው ጥዑም ጥላቸው ሬት።

መራሮች ናቸው አይደፈሩም

ትኩሶች ናቸው ከጋሉ አይበርዱም።

የአባነጋ አሽከር የጦር አውራሪስ

አይቶ ጠላቱ ቆላ ሲደግስ

አደባለቀው በደጋ ፈረስ።

አንች ኮረብታ ብዙ ዕዳ አለብሽ

የጠላት ክምር የወደቅብሽ

ለመጭው ትውልድ መንገር አለብሽ»

እያለ ሲፎክር ወዲያው ደግሞ ከራስ አጠገብ ሆኖ አራት ጣሊያን ተኮሱ የጣለ አሽከራቸው ከፊታቸው በርከክ አለና

«ባለማተቡ ያንተ ታማኝ

ምርጥ ገበሬ ጠላት በታኝ።

የበላው ጮማ የጠጣው ጠጅ

ባይዳ ማራኪ የጠላት እጅ።

ተኩሶ የማይስት ነጭ አሽባሪ

መራር ለጠላት የወገን አኩሪ

የሜዳው ፈረስ የጫካው ነብር

አይደፈርም ያበሻው ምድር።

ያንተ አሽከር ያንተ ሙሽራ

የጫካ አንበሳ የጦር አሞራ»

ብሎ ፎከረ።

በነጋሪቱና በጥሩንባው ጥሪ መሠረት ጦሩ ከነበሩበት ኮረብታ ተሰበሰበ። ራስ አሉላም ዐረፍ ብለው ከበሩበት ደንጋይ ላይ ተነሥተው ጕራዴያቸውን እንደ ያዙ ፊታቸውን ወደ ምፅዋ አዞረ

«ይህን ድል ያጐናጸፈንን አምላክ ማመስገን ይገባናል። የእርሱ ኃይል የእርሱ ፍርድ ነው ቀኙን የሰጠን» አሉና ወደ ልጅ ፋንሻይ ተሰማ ዘወር ብለው

«የወደቁት ወታደሮችን ሬሳ እየተሰበሰበ ወደ ደጋው እንዲወሰድና ቤተ ክርስቲያንና መስጊድ ባለበት እንዲቀበር ዉስለኛው በሰውም በከብትም እየተጫነ ቀድሞ እንዲሔድ ምርኮኛውን እንደታሰረ አሥመራ እንዲሔድ ፍርዱን እዚያው እንሰጣለን። ግዳይና ፉከራም እዚያው አሥመራ ላይ ይሆናል። ይህን የምሥራች ለአጼ ዮሐንስ የሚነግር ፈረሰኛ አዘጋጅ ለመሆኑስ እነዚያ ሦስቱ መሣሪያዎችስ የታሉ» ብለው ጠየቁ።

«ስንቅ ከጫኑ ጦር ጋር እላይ ቀርተዋል» አሉ ደጃዝማች።

«ፈረሰኛ ላክና በፍጥነት አስመጣልኝ» አሉ።

ወዲያው ልጅ ፍንሻል ቀረብ ብለው

«ወታደሩ እኮ ምፅዋ ወርደን በዚያ የመሸገውን የጠላት ጦር እንጨርስ እያለ ተነሥቷል» አሉዋቸው።

ራስ አሉላም ጕራዴያቸውን ወደ ምፅዋ ሰይፈረው እያወዛወዙ

«ነገሩ ይውል ያድር እንደሆነ እንጂ ሁኔታውን ለአጼ ዮሐንስ አስታውቀን መወረዳችን አይቀርም። አሁን ገሥግሠን ብንገባ ግን ጣሊያኖቹ ጦርነት ያነሡ እንደሆነ ሕዝብ ያልቃል። ከሕዝብ መካከል የገባ ጠላት ሕዝብ ይዞ ይጠፋል። ስለዚህ ዛሬ ወደ አሥመራ እንዲመለስ ለሠራዊቱ ይነገረው» አሉ።

«ወታደሩ የማረከውን መሣሪያ እንዲመርቁለት እኮ ቃልዎን ይጠብቃል» አለ ባሻይ መርሻ። ራስም በንቀት አመለካከት ባሻይንና ሌሎቹን እየተመለከቱ ራሳቸውንም እያወዛወዙ

«መቼም በምርኮ ዕቃ በስጦታ በገጸ በረከት በልዩ ልዩ ጌጥና ንብረት የዳበረ ወታደር ስስት ፍርሐትና የርስ-በርስ መናናቅ ያቸንፈዋል። ተዚህም ቀደም ከግብፅና ከድርቡሽ ወታደር የተማረከው ዕቃ ሁሉ ለወታደሮቻችን ጥቂት ጥቂት እንዲሰጣቸው እንጅጂ ከጃቸው የገባውን ሁሉ እንዳይወስዱ የተደረገው በዚህ በየተነሣ ነበር።

አሁንም ቀላል ቀላል ዕቃ ተሰጥቶ ከባድ ዕቃና መሣሪያ በጥንቃቄ ተቆጥሮ እንዲያዝ» ብለው ወሰኑ።

በሰላይነታቸው ተይዘው በሰንሰለት ተቆራኝተው የሔዱት እነሳሊቢኒ ሲቀርቡም ራስ በቁጣና በንቀት እየተመለከቱ በጐራዴያቸው እየዛቱ

«እዚህ የወደቀው የወገኖቻችሁ እሬሳ እዚሁ ዐፈር እንዲለብስ ይሁን እናንተም ሬሳችሁን ቅበሩ» አሉና ለባሻይ ፈንጃይ ደግሞ «ከዚያው ከወደቁበት ይቀበሩ መቃብራቸው ለወገኖቻቸው ማስጠንቀቂያ ለኢይጵያ መመኪያ ይሆናል። ምርኮኞቹን አስቆፍረህ ሬሣውን አስቀብርና ጉዞ እንዲጀምር ይሁን» ብለው አዘው በጦርነቱ መጀመሪያ ላይ ቁመው ትእዛዝ ሲሰጡባት ወደ ነበረባቸው ከወንዙ በስተላይ ወደ ምትገኘው ኮረብታ ከወጡ በኋላ አለቃን አስጠርተው «ይህን ደስታችንን ንጉሥ ምኒልክም እንዲሰሙት ወረቀት ጽፈህ ላክላቸው» ብለው አዘዙ።

በድሉ ሣልስት ጊንዳዕ ሲገቡ የመንደሩ ሕዝብ በደስታ እየፈነደቀ ተቀበላቸው። አቶ ዘጊዮርጊስም «ያስለ ፍልፍ ቅጠል ያለባት ርግምቴ መንደር» ብለው ጊንዳዕን ሰደቧት «ለደረቅ መሬት ለምን እንዘምታለን?» በማለታቸው አፍረው።

ራስ አሉላ ጊንዳዕ ደርሰው በስተምዕራብ በኩል ለጦር ምሽግነት ከመረጡዋት ተራራ ላይ ወጥተው ሻለቃ አርአያን ጠርተው

«ልጄ ወዳጄ

እንግዲህ ከዚህች ሆነህ አገርህን ጠብቃት ከዚያች ማዶ ካለው ተራራማ ታማኝ ታማኝ ሰዎችህን አስቀምጠህ ከቆላው ወደ ላይ የሚመጣውን ልብ ብለው። ከሐባብ የሚመጡትም ወስላቶችና በጊንዳዕና በመንገደኞች ላይ ክፉ ነገር እንዳይሠሩ ከዚህ ሆነህ ተመልከታቸው።

እስከ ዛሬ ለፈጸምከው ጀግነንትህም ዋጋህን የምትከፍል አገርህ ናት። ከእንግዲህ በኋላም ጠብቃት የሀገር ጠረፍ መጠበቅ ለትውልድ ሁሉ ባላደራ መሆን ነውና የኢትዮጵያ ክብር የማይደፈርበት ሥራ እንድትሠራ አደራውን ሰጥቸሃለሁ። ለአሁኑ ሦስት መቶ ያህል ወታደር ይሰጥሃል። ስንቅም በቶሎ ይላክልሃል። የሚሆነውን ነገር በየጊዜው ላክብኝ የመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ አምላክ የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቅህ» ብለው የራሳቸውን ዲሞትፎር ሸለሙዋቸው። ሻለቃ አርአያም ከራስ ፊት በርከክ ብለው

«ጌታዬ ያሳዘንኩት ነገር ቢኖር ይቅር ይበሉኝ አሉ።»

«እስከዛሬ በቅንነት ከማገልገል በቀር የበደልከው ነገር የለም በድለህማ ቢሆን ኑሮ ለዚህ ባለ አደራነት ባልተመረጥከም ነበር» አሉዋቸውና ሻለቃን አስነሥተው ስመው ወደ አሥመራ ጉዞ ጀመሩ።

«ቱ-ቱ-ቱ-ቱ-ስማ-ቱ-ቱ-ስማ!

ከተደዓሊ የተፈተለኩ ፈረሶች «ድል አድርገው ጠላት በታትነው ራስም በጉዞ ላይ ናቸው! ተዘጋጁ!» እያሉ በየደረሱበት የምሥራቹን እያበሰሩ አሥመራ ገቡ። ራስ አሉላ ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴና ለየአገሩ አስተዳዳሪዎች የላኩት ቃል እንደደረሰ ታልቁ ፈንጠዝያ ሆነ። በአሥመራ አካባቢ በአካለ ጉዛይ ሠራዬ ፈረሰኞች የምሥራቹን አደረሱ። በየቤቱም ድግስ ተጀመረ።

«ቱ-ቱ-ቱ-ቱ-ስማ-ቱ-ቱ-ቱ ስማ! የአሥመራ ነዋሪ ሁሉ ስማ! ብለውሃል። ስማ! አገርህን ሊቀማ አንተን ባሪያ አድርጎ ሊገዛ የመጣብህን ጠላት ጌታ ራስ አሉላ ድል ነሥተው በጉዞ ላ ስለሆኑ ከየቤትህ ወጥተህ እንድትቀበል ታዘሃል። ለድል አድራጊው ሠራዊታቸውም መቀበያ እንድትደግስ ተብለሃል።

«ሀገርህን ከጠላት ወረራ ያዳናትን ሚስትህን ሊቀማ የመጣብህን ክብርህን ሲነካ የተሰለፈብን ጠላትህን ድል ያደረገው ሠራዊት ወደ የመንደሩና ቤቱ እስቲመለስ ድረስ ስንቁን እንድትችል ተብለሃል ቱ ቱ ቱ ቱ ቱ ቱ....» ይህን ዐዋጅ እየደጋገመ ለአሥመራ ነዋሪ ያሰማ የነበረው ቱልቱላውን እያሰማ የአሥመራን ከተማ ሲያተራምሳት ሐጎስና በረሄ የተባሉ ወጣቶች ከኋላው ደረሱና

«ስማ እስቲ ባለ ቱል ቱላ» ብሎ በርሄ ሲናገር

«ዐዋጅ ነጋሪ ነው የምባል» ብሎ መለሰለት።

«ዐዋጅ ነጋስ ራስ መቸ ነው የሚመጡ» አለ ሐጎስ።

«በጉዞ ላይ ናቸው።»

«ስንት ጠላት ገድለዋል?»

«ተደአሊ ውረድና ቁረጠው።»

«ስንት ማርከዋል?»

«እየተነዳ ሲመጣ ቁጠረው።»

«እርሳቸውስ ብዙ ወታደር ሞቶባቸዋል?»

«ገድያለሁ የሚል ጠላት ካገኘህ ጠይቀው።»

«ምነው ወንድም? እንደዚህ ትናገራለህ?»

«ሌላ ምን ዐይነት ንግግር ትፈልጋለህ?»

«ስማ እኛኮ ነገም ለመዝመት የምንችል ነን።»

«ትላንትስ አትዘምትም ነበር? ማን ከለከለህ?»

«ለመሆኑስ አንተስ ዘምተሃል?»

«እንዳንተ ያለ አይጠይቀኝም።»

«እኔ ምንድን ነኝ?»

«የመንደር አውደልዳይ ነሃ?» ብሎ ዐዋጅ ነጋሪው «ቱ- ቱ- ቱ - ቱ - ስማ ብለሃል! ስማ ወደ ጦርነቱ ያልሔድክ ዕድሜህ ከዐሥር ዓመት በላይ የሆንክ ሁሉ የምርኮ ዕቃ ትሸከማለህና ጊንዳዕ ድረስ እየወረድክ ጌታ ራስ አሉላን እንድትቀበል ተብለሃል? ቱ - ቱ - ቱ - ቱ - ስማ - ስማ ቱቱ» ብሎ ትቷቸው ሔደ።

«ጉድ መጣ!» አለ ሐጐስ እጆቹን እያርገበገበ «ስንቅ ስንቁ እሽ አልናቸው አሁን ደግሞ ጊንዳዕ ወርዳችሁ ዕቃ ተሸከሙ መጣ?» ሲል ጓደኛው በርሄ ቀበል አደረገና

«በዚሁ ከለቀቁንም ዕድለኞች ነን» አለ።

«ሌላ ምን ይመጣብናል?» አለ ሐጐስ።

«ከጊንዳዕ ያመጣችሁትን ዕቃ በየአገሩ እየወሰዳችሁ በየወታደሩ ቤት አስገቡ ብንባልስ?» አለ በርሄ ራሱን እንደ ጋጋራ እያወዛወዘ።

«እንግዲያው ቀልጥፈን ወደ ጊንዳዕ እንውረድና ወታደርነት እንግባ» አለ ሐጐስ በለበጣ አነጋገር። በርሄ ከት ብሎ ስቆ ከንፈሩን ዝልጦ ሲያስብ ቆየና

«አዎ ወታደርነት እንግባና

የሞተ ፈረስ ጋላቢ

የጦርነት ወሬ አራጋቢ

የደረቅ ወንዝ ተሻጋሪ

የወደቀ ጠላት አባራሪ ብለን እንፈክራለን» አለውና እየተሣሣቁ ሲሔዱ ቀለል ያለች ስልቻ በበትር ያንጠለጠሉ አዛውንት አገልግል ያነገቱ ጠና ያሉ ሴትና አንድ የፍየል ሙክት የሚስብ ወጣት ከአገር ቤት ሲገቡ አገኙዋቸውና

«አቦይ! አንቱም አቦይ ከየት ትመጣላችሁ?» ብሎ ጠየቃቸው በርሄ።

«ከእምባደርሆ ነው የመጣን» አሉ አዛውንቱ።

«ወደየት ትሔዳላችሁ?» አሉ በርሄ።

«ጌታችንን እጅ ልንነሣ?»

«ሙክት የሚሸጥ ነው?»

«ወይለየኸ?» አሉ አዛውንቱ እነ በርሄን ከፍና ዝቅ አድርገው እየተመለከቱ። «ሙክቱን ከሸጥነው ታዲያ ራስን እንዴት እጅ እንነሣለን?» አሉት።

«ለራስ ጉቦ ማምጣታችሁ ነው?»

«አንተ ወዲ ሰበይቲ?» አሉ ሴትዮዋ ድንገት ቱግ ብለው። «ጠላት ድል አድርጎ ለመጣ አምበሳ የሚሰጥ መቀበያ ጐሪ ይባላል ያልህ ማነው?» ብለው ሲያፈጡበት አዛውንቱም ቀበል አድርገው

«አሉላ መንደር ለመንደር እየዞረ ጉቦ የሚበላ ይመስልሃል? በየበሩ በየጠረፉ እየተዘዋወረ ግብጡን ድርቡሹን እየገጠመ ድል የሚነሣ ጀግና እኮ ነው! ዛሬ ደግሞ ይኸውና ነጬን ወቃው! ለአሉላ ፍየልና ቅቤ ይብዛበት!!» አሉ።

«ይማሩን አቦይ ይማሩን አደይ ማሩን እርሱ ተሳስቶ ነው። ሙክትና ቅቤስ እንድታመጡ ታዛችሁ ነው!» አለ ሐጎስ ንግግር ያሣመረ መስሎት።

«ወይለየኸ እናንተ ሰዎች ለአፋችሁ ልጓም አድርጉለት?» አሉ ሴትዮዋ እየተቆናጠሩ።

«ስሙ ልጆቼ ስሙ!» አሉ አዛውንቱ ወደ ሐጎስ እየተጠጉ።

«እኛ እኮ የባዕድ እጅ ቀምሰናል የቱርኩ የግብጡ ጦር በአገራችን ገብቶ ሳለ በሬዉን ሙክትና ዶሮውን ኧረ- ዕንቁላሉ ሳይቀር ነው እየቀማ የበላው። የመንደሩን እንስሳ ቀርቶ ሕዝቡን ፈጅቶት ነው የሔደ። ድርቡሽ መጣ ሲሉ በጣም ደንግጠን ነበርና ጌታችን «ድል ነሡት! አባረሩት!» ቢሉን እጅግ ተደስተን ሳለን ደግሞ

እንደገና በባሕሩ በኩል ሌላ ጠላት መጣ ማለትን ሰምተን ከነገ-ዛሬ ተወረርን እያልን በሥጋት ላይ እንዳለን አሉላ ዘሙቱበት ማለትን ከመስማታችን ድል ነሡት ተብሎ ትላንትና ቢነገረን ደስ ብሎን የቻልነውን ይዘን መጣን። የመንደሩ ሰው ሁሉ አንደኛ የቻለውን ያህል እየጫነ ነው። ይህም የመጣነው ለራሳችን ለደስታን ለክብራችን ነው» ብለው ሲናገሩ

«ለመርሆኑስ ከእምባደርሆ የዘሙቱ ወታደሮች አሉ?» ብሎ ሐጐስ ጠየቀ።

«ወይለለኸ? ምን ጉደኞች ናቸው? ጀግና ጀግናው ዘምቷል። እንደ እናንተ ሴት አውሎ ነው መንደር የቀረ?» አሉ ሴትዮይቱ።

«እየታዘዘ ነው የዘመተ?» አለ በረሄ።

«ወይለየኸ? እውነትም ጉዶች ናችሁ? ባገር ላይ ጠላት መጣ ሲባል ጀግና ይቆጣል! ይዘምታል እንጂ ትእዛዝ ይጠብቃል?» አሉ አዛውንቱ።

«አቦይ ለምን አልዘሙቱም?» አለ ሐጐስ።

«እንደ እናንተ ከቦሌ በከነርኩ ጊዜ ዘምቻለሁ። ተግብጡ ጋር ተዋግተናል። እሲ ተራዬን ልጠይቃችሁ? እናንተስ ለምን አልዘመታችሁም? ጠብደሎች ናቸው» አሉዋቸው።

«ከተማ እየጠበቅን ነዋ?» አለ ሐጐስ በቀልድ አነጋገር ነካ ሲያደርግ አዛውንቱ ፈንጠር ብለው

«አንተ ወዲ ሰበይቲ ዐውቄዋለሁ ሰራቂ ነው! አኔን ነው የምታሞኘው?» ብለው ሲያፈጡበት ዐዋጅ ነጋሪው እንደገና በዚያው መንገድ ተመለሰና

«ቱ - ቱ - ቱ - ስማ - ብለውሃል ስማ ያሥመራ ሰው ስማ ብለውሃል ስማ! ቤት ያፈራውን ጐረቤት ያወቅውን ጓዳ የደበቀውን ዐውቀንብሃልና የተቻለህን ይዘህ ጌታህን ራስ አሉላን እንድትቀበል ተብለሀል! ይህን ብትነፍጋቸው ድል ነሽው ሠራዊታቸው ጦም ቢያድር ወዮልህ ብለዋል» ጌታ ደጃዝማችና ነጋድራስ!!

«ሰምተህ እንዳልሰማህ በጓዳህ ደብቀህ እንደ ሌለህ ብትመስል ከባሕር ማዶ ወዲህ ያለ ቁስ አይፍታህ» ብለዋል አባታችን ብሎ ሔደ። በራስ አሉላ ግቢ ብቻ ሳይሆን በታወቁት የጦር አለቆች ግቢ-ሁሉ ዳስ ተጣለ። የአሥመራ ነዋሪ ሕዝብ እንደየችሎታው እየደገሰ ወሰደ።

ራስ አሉላ በተለመደው አለባበስና ሥርዓት አሥመራ ሲገቡ ድብልቅልቅ ያለ አቀባበል ተደረገላቸው። ሁለት ሦስት ጊዜ ዐዋጅ አስነግረው ድግስ አስደግሰው ነበርና የገቡት የአሥመራ ነዋሪም ለሰልፉ የወጣው የቤት ሥራውን እያጠናቀቀ ቤቱን እየቆለፈ ነበርና ከኩፊት ጦርነት ሲመለሱ የደረሰው አንዳንድ መዝረክረክ አልነበረም።

ራስ አሉላ ማዕከላዊውን አውራጃ ይዘው ሲቀመጡ የጦር አለቆቹም እንደ ማዕረጋቸው ተቀመጡና ግብር ገቡ።

የራስ ባለሟል ስጦታውም ወደ ጓዳው ገብተው ጐራርሰው ተጐነጫጭተው ወደ አዳራሹ ገቡና ጉሮሮአቸውን አለስልሰው ማሲንቆአቸውን ቃኝተው በዘለሰኛ

የተለመደ ነው አንዱ ባንድ መቅናቱ

ያስደንቃል እንጂ ሲወድቅ መታየቱ።

ብዙ አሉ የቀኑ ባበሻ ውበት

ሞክረውም ነበር ገላልጠው ሊያዩዋት

መርገጥ ቢያቅታቸው አፈሩዋን ቃሙት

አሉላ በርህን አጥብቀህ ዝጋው

ድንገት እንዳይገባ በቀዳዳ አውሬው።

ሊበጥስ ነበረ ማተቡን አበሻ

አሉላ ደረሰ ጦሩን ወጌሻ።

ይህ ራስ አሉላ ፍርድ መስጠት ያውቃል

መሬት ለተመኙ አፈር ያሠፍራል»

የዘለሰኛውን እንጉርጉሮ ከዚህ ላይ አበቁና በሰንጎ መገን ደግሞ

«የባሕሩ ጦር ሙቀት ቢያቃጥለው

እሳቱ አሉላ ተድዓሊ ፈጀው

መድፍ ይዘው መጡ በሩቅ ሊመቱ

አሉላ ወጣ ከጭንቅላቱ

ተራራ ይዘው ሲመለከቱ

አሉላ ወጣ ከግሩ-እስከ እናቱ

አየን ጠላቱን ሲዘፍን ባንገቱ

ምነው ባየችው የሮም እናቱ

ባጫወተችው ደርሳለት እቱ»

እያሉ ከወዲያ ወዲህ ሲንጐራደዱ ኪዳኔ ደግሞ ሁለት ዋንጫ ጠጁን ችላለሰና

«መጣን ብለን ላኩ ድግስ ቢያምራቸው

እኛም አልቀረንም ሔደን አየናቸው

አሉላ አባ ነጋ አስተናገዳቸው።

አገር ብለው መጡ አገር ሰጠናቸው

የደከሙበትን አፈር አጋጥናቸው።

ግብጾች ደጋ ወጡ ጣይ ቢያቃጥላቸው

እሳት ሆኖ አሉላ አንዶዱ ፈጃቸው።

ልብሳቸው በስብሶ ጣሊያኖች ከባሕር

የፀሐይዋን ሙቀት ፈልገውት ነበ

አስጣው አሉላ ዘርሮ ካፈር»

ብሎ ሲያቅራራ ባሻይ ደስታ ዲሞትፎራቸውን አቋርጠው ይዘው ከራስ አሉላ ፊት ተንበርክከው

«ገዳይ በሌሊት ፀሐይ ሳይወጣ

ያሉላ ታማኝ የሰማይ ቁጣ

ሰው የለም ብለው አገር ሊይዙ

ያሰቡት ጉዞ በዛ መዘዙ

ጅራት አወጡ ካንገት ቢያዙ።

ያንገት አሸከር ያንተ ግስላ

ቁመናው የሰው ዐመሉ ሌላ

ያንተን ወታደር ጠፍቶ እሚዳኝ

ሐስቴም እንደሁ መስከሩብኝ

አልገደልኩም ወይ አደራርቤ

ሐሰቴም እንደሁ ይታዘብ ልቤ።

ዘራፍ ያንተ አሽከር

ያንተ ወታደር

የጠላት መቅሠፍት ታማኝ ለሀገር»

ብለው ሲፎክሩ የጦር አለቆቹም «እውነት ነው እናውቃለን ካይን ያውጣዎ» ብለው ሲመርቁ ራስ የወገባቸውን ጐራዴ ሸለሙዋቸው።

ባሻይ ፈንጃይም ተነሡና

«የጠላት ቅልጥም ሰባሪ

አገር ጠባቂ ወገን አኩሪ

በጠላት ላይ ተወርዋሪ

በዲሞትፎር አነባባሪ»

ብለው ሲፎክሩ የጦር አለቆቹ «እውነት እውነት ነው ከዐይን ያውጣዎ» እያሉ ሲመሰክሩ ራስ የወገባቸውን ሽጉጥ ሸለሙዋቸው። ቀረርቶው ፉከራው ምርኮው ሲደረደር ዋለ። ወደ ማታ ራስ ከተቀመጡበት ሲነሡ ያዳራሹ ግብረ-በላ ተነሣ።

«ስማችሁ ወዳጆቼ ልጆቼ -አንበሶቼ» ብለው ራስ ንግግር ሲያሰሙ አዝማሪው ማሲንቋቸውን «ዝምበል -ዝምበል የሚል ዜማ ሲያስተጋቡ አዳራሹ ረጭ አለ። እርሳቸውም በአዳራሹ ውስጥ ያለውን ሠራዊታቸውን ግራና ቀኝ ተመለካከተው

«ዛሬ የሠራነውን ዛሬ ዘርዝረን ተናግረን አናበቃውም ድል ሲገኝ ከልክ ዐልፎ መፈንጠዝ ፈጣሪን ወደ መርሳቱ ያደርሳልና በልኩ መሆኑና ለፈጣሪም ምስጋና ማቅረብ ይገባልና።» ስለ ተማረኩት ጣሊያኖች ጉዳይ ለአጼ ዮሐንስ አስታውቄአልሁና ምላሹ እስኪመጣ እንጠብቃለን። ያገር ልጆች የተባሉት ግን ለጠላት ገብተው ወግተውናልና። ኢትዮጵያን ወግተዋል አጼ ዮሐንስ ወግተዋል እኔን በድለዋልና ነገ ሁላችሁ የጦር አለቆችና መኳንንት ባላችሁበት እንደ በደላችሁ ይፈረድባቸዋል»

ብለው ሲያስታውቁ «ይገባል! ይገባል! ማለፊያ ነው ይሁን» እያሉ የጦር አለቆቹና ወታደሮቹ እያወኩ ግብር መልስ ሆነ።

ችሎት

በማግሥቱ በራስ አሉላ አዳራሽ የጦር አለቆቹ መኳንንትና ቀሳውስት በተገኙበት በምርኮቹ ላይ ለመፍረድ ችሎት ተነጠፈ። በሥርዓቱም መሠረት ራስ አሉላ ከመካከል የጦር አለቆቹ ግራና ቀኝ ተቀመጡ።

በሰንሰለት የተቆራኙ በርከት ያሉ እስረኞች እየገቡ መደዳውን ሲቆሙ ባሻይ ፈንጃይ ተነሥተው

«አገራችሁንና መንግሥታችሁን ከድታችሁ ከጠላት ጎን ተሰልፋችሁ ወግታችኋልና። የጌታ ራስ ትእዛዝ ሆኖ እዚህ ደረሳችሁ እንጂ እንደኛ ቢሆን ኖሮ እዚያው ተድዓሊ ላይ በፈረድንባችሁ ነበር። አሁንም መኳንንቱ የታያችሁን እንድትፈርዱ እጠይቃለሁ» አሉና ሲቀመጡ ባሻይ በኩሩ ቀልጥፈው ብድግ አሉና

«ሀገራቸውን ንጉሠ ነገሥታቸውን ጌታ ራስ አሉላን ከድተው ከጠላት ጋር ሁነው እኛን ከወጉን ምን ውጣ ውረድ ያስፈልጋል በሕዝብ ፊት ሲሰቀሉ ይታየኛል» ብለው ተቀመጡ። ከምኮኞቹ አንዱ።

«አቤት! አቤት! ጌታዬ አቤት» ብሎ ሲጮህ

«ተናገር ተብለሃል ተናገር» አሉ አጋፋሪ።

«እኛ አገራችንን በውዴታችን አልወጋንም ተታለን ተገደንና ሳናውቅም ነው የወጋነው። ባላምባራስ

ክፍለ የሱስ ሰብስበው አታለውን ነው የተሰለፍነው። ከድሃ ጥፋት ከጌታ ምሕረት አይጠፋምና ማሩን» ብለው መሬት ላይ ወደቁ። በዚህ ጊዜ ሹም አብድል ቃድር ተነሥተው

«ጠላትም በምጥዋ በኩል ሲገባ ያሁኑ መጀመሪያው አይደለም ከዚህ ቀደም ቱርክ በዚያ ገብቶ

እስከ ድባርዋ ሲዘልቅ ብዙ ሕዝብ እንደ ፈጀ የታወቀ ነው። የእናንተ አባቶችም ለቱርክ አንገዛም ያሉ ሲገደሉ ሐሞተ-ቢሶች አብረውት ተሰለዋል። ከምፅዋ ተነሥቶ

ከረን ሲገባም እንደዚሁ ብዙ ሕዝብ ፈጅቷል። ለድርቡሽ አንገዛም ብለው ከወደቁት ሐቀኞች መካከልም የቤኒአምር ሹም የነበሩት ድግለል መሐድ መንሱራ ላይ ሲዋጉ በጀግንነት ሞተዋል። እንደዚሁም ከነገደ ባርያ ሺክ አረይ አባብ ኩፊት ላይ ከድርቡሾች ጋር ሲዋጉ ወድቀዋል። አሁንም እንደሆነ ትላንት በጦርነት ድል የሆነው ጣሊያንም ምጥዋ ከገባበት ጊዜ ጀምሮ ብዙ ሕዝብ መፍጀቱን ታውቃላችሁ። ከሸህ በላይ ሕዝብ ፈጅቷል። እናንተም ሕፃናት አይደላችሁም ይህን ሁሉ እያወቃችሁ እያያችሁና እየሰማችሁ ለጠላት አድራችሁ አገራችሁንና ንጉሣችሁን ከወጋችሁ ስትሰቀሉ ይታየኛል» ብለው ተቀመጡ።

መኳንንቱ እርስ-በርሳቸው መተያየትና መንሾካሾክ ጀመሩ። ራስ አሉላም ሁሉንም አንድ ባንድ በመመልከት ላይ እንዳሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ

«ለመሆኑ የየት ባላባቶች ናችሁ?» ብለው ጠየቁ።

ራስ አሉላም እንደ መቆጣት አሉና

«ባላባ እኮ ማለት ከተወላጁ ጋር ከወገኑ ጋር ሆኖ ባዕድ እንዳይደፍረው ማንኛውንም መሥዋዕትነት የሚከፍል ነው። እነዚህ ሆዳቸውን ለሞላላቸው ብቻ የተሰለፉና ወገንና አገርን የካዱ ስለሆኑ ባላባትነት ቀርቶ ተወላጅነት እንደ ሌላቸው ሆነው ነው መቆጠር ያለባቸው። አገርም ወገንም ከደዋልና ፍረዱኝ» አሉ።

ከዚያ በኋላ መኳንንቱና የጦር አለቆቹ እየተነሡ እንደታያቸው እየተቹ ምርኮኞቹ እንዲሰቀሉ ፈረዱ። ቀጥለው ራስ አሉላ ከወንበራቸው ሲነሡ በችሎቱ የነበሩት ሁሉ ተነሡ። ራስም

«የኢትዮጵያ አምላክ የዮሐንስ ጸሎት እውነቱን ከስቶላችኋል። ግማሻቸው እጅና እግራቸውን እንዲቆረጡ ግማሻቸው አፍንጫቸውን እዲፎነኑ ፈርዳችኋል። ዳሩ ግን ምንም ቢበድሉ በቁመናቸው ማሰቃየት አግባብ ሳላይደለ ዋና ዋናዎቹ በስቅላት በግዴታና እንበለ ዕውቀቱ የወጉን በእስራትና በዐርባ በዐርባ ጅራፍ እንዲቀጡ በንጉሠ ነገሥቱ ዮሐንስ ስም ፈርጃለሁ» ብለው ፈረዱ።

የዶግዓሊ ድል በተገኘ ማግሥት ራስ አሉላ ድል አድራጊነታቸውን ገልጸው ለአጼ ዮሐንስ የላኩት መልእክት መልስ መጣ። ከመቀሌ የገሠገሠው መልእክተኛ ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርባ እጅ ነሥቶ በስንጥር መካከል የያዛትን ወረቀት ሲሰጣቸው ከተቀመጡበት ቀልጥፈው ተነሥተው ተቀበሉትና

«ጃንሆይ ደኅና ናቸው?» ብለው ጠየቁት።

ራስ አሉላ አጼ-ዮሐንስን «ጌቶች ጌታዬ» እያሉ ከማቆላጰስ በቀር «ጃንሆይ» ብለው ሲጠሩ ተሰምተው አያውቁም ነበር ይላል። በዚያች ዕለት ግን «ጃንሆይ» ብለው በመናገራቸው አብረዋቸው የነበሩት መኳንንቶቻችው በመጠኑም ግራ ሳይገባቸው አልቀረም ነበር። የሆነ ሆኖ ለመልእክተኞቹ ማረፊያ እንዲሰጣቸው አዘዙና ወረቀቱን እንደ ቆሙ አነበቡለት።

መልእክቱም እንዲህ የሚል ነበር።

«ይድረስ ተራስ አሉላ

በምጥዋ በኩል ከመጡት ጣሊያኖች ጋር ጦርነት ገጥመህ ድል መንሣትህን ገልጠህ የላክህብኝን ተመልከትኩት። ወደዚያ ሔደህስ ጦርነት እንድትገጥም የፈቀደልህ ማን ነው ያዘመትካቸው ወታደሮች የኔ እንጂ ያንተ አሽከሮች አይደሉም። ይህን በማድረግህና ሳላዝህ ጦርነት በመግጠምህ ቀኝ እጅህን እንደምቆርጠው ዕወቅ። ዮሐንስ ንጉሠ ነገሥት።»

ራስ አሉላ ወረቀቱን ካነበቡ በኋላ ተቀመጡና በከፍተኛ ዝምታ ታፈኑ። በሰመመንም ውስጥ ወደቁ። በወረቀቱ ጉልበታችውን እየጠበጠቡ መተከዝ ጀመሩ። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ቀስ ብለው ተጠጉና

«ምነው ጌታዬ አገር ደኅናም አይደል! ጃንሆይ ደኅና አደሉምን?» ብለው ጠየቁ።

«ከጣሊያኖቹ ጋር ጦርነት በመግጠምህ ቀኝ እጅህን እቆርጠዋለሁ» ብለዋል ንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ» አሉና ከተቀመጡበት ድንክ አልጋ ተነሥተው ሊወጡ ሲሉ «በሚያምኑት በቅዱስ ሚካኤል ይሁንብዎ! በወደቁት ጀግኖችዎ አጥንት ገዝቼዎታለሁ ከዚህ ቤት እንዳይወጡ» አሉና ደጃዝማች ከራስ እግር ላይ ወደቁ።

«ግዝትህን አንሣልኝ ልቀቀኝ ንጹሑን ልቤን ንጹሕ ነፍስ ንጹሕ ፀሐይ ልመግበው! ንጹሐን ዐይኖቼን ንጹሐን አገር ይመልከቱበት! ልቀቀኝ የት እንዳልሔድ ነው?» አሉ ራስ ከግራቸው ጫማ የወደቁትን አማቻቸውን እንኳ በዐኖቻቸው ለመመልከት ጠልተው በር-በሩን እያዩ።

ነገሩን የተመለከተ የቤት አሽከር ሁኔታውን ከደጅ ለነበሩ መኳንንትና የጦር አለቆች ነገረ። እየተሻሙ ገቡ። ምንም እንኳ ምክንያቱን ባያውቁም ሁኔታውን በመመልከት ብቻ ሁላቸውም ከራስ እግር ላይ እየተነባበሩ ወደቁ።

ራሳቸውም ቢሆኑ ከድንክ አልጋቸው መነሣታቸውን እንጂ ወደየት እንደሚሔዱም ዓላማ አልነበራቸውም። ከዚህ ሩጠው እንደ ወፍ በርረው ከዮሐንስ

ጫማ ወድቀው ይማሩኝ ለማለት ነበር? ወይስ ደብረቢዘን ገዳም ገብተው ለመደወል ነበር? ወይም ምጽዋ ወርደው እጃቸውን ለጄኔራል ካርሎ ጅኒ ሰጥተው ማረኝ ሊሉ ነበር? ወይስ እንዳሉት በግቢያቸው እየተንጎራደዱ ከኩፊትና ከተደአሊ ጦርነት በድል አድራጊነት ሲመለሱ በንጹሕ ልቡ ዕልል ብሎ በንጹሕ ፍቅሩ ሆ-ብሎ የተቀበላቸውን የአሥመራን ነዋሪ ሕዝብ «ፍረደኝ» ሊሉት ነበር? ብቻ ያም ሆነ ይህ ስንዝር መሬት ለመራመድ አላቻሉም ነበርና ከተነሡበት መቀመጫ ላይ ዘፍ ብለው ፊታቸውን ቅጭም አድርገው

«የመላዋ ትግራይ መኳንንት መላው መሳፍንት መላው የዮሐንስ ባለሟል ሁሉ መከሮ ዘከሮ «እኛ እያለን የአንድ ገበሬ ልጅ እንዴት አገር ይገዛል እንዴትስ የራስ ወርቅ ይደፋል?» ያለው ይህን ወረቀት ለማጻፍ አይደለም? ዳር-ዳሩን ሲል የኖረው እሾኽሿኪ ሁሉ ተሳካለት አይደለም?» አሉና ድንገት ብድግ ብለው

«ይቁረጡት ነገ ካልፈለጉት ይቁረጡት ነገ ካልተዋረዱ ይቁረጡት የትላንቱን ጋሻቸውን ትላንት የሸለሙትን ነገ የማይፈልጉት ከሆነ ይጉመዱት?

«እስከዛሬም አገሬን ወገኔን ንጉሡ ነገሥቴን በድዬ ከሆነ የንጹሐን አምላክ ይፍረደኝ። ትላንት በጉራዕ በኩፊት በተድአሊ የወደቁት ጀግኖች ንጹሕ ደም ሁላችንንም ይፋረደን።

«ዓለም ካልሣቀባቸው ጀግና ካልታዘባቸው አገሪቱ ካልተፋረደቻቸው ይቁረጡት! የኔ አንድ እጅ ብዬ ለኔ ደም መፍሰስ ብዬ የኔ እጅ ይቆረጣል ብዬ አልፈራም አልሸሽም። አገሬን አላሳፍርም። በኔ የተነሣም የድሃ ገበሬ ዘር አይሰደብም! ገበሬም ኩሩ ነው። ጀግና ነው ልበ-ሙሉ ነው መካች ነው ነጭ ከጥቁር አምራች ነው። ለአገሩ ነጻነት ለዜግነቱ ክብር ለሰብአዊነቱ ክብር ለሕልውናው ክብር ለወንድነቱ ክብር ከጠላት ጋር ይዋጋል። ጠላቱንም እየጣለ ይወድቃል። የገበሬ ክንድ የገበሬ ልብ የገበሬ መንፈስ ብርቱ ቆራጥ ጠንካራ መሆኑን ያላወቁ ካሉ በኔ ቀኝ እጅ መቆረጥ ይረዱታል። ስለዚህ አልሸሽም አልዋሽም ይማሩኝ ብዬም አልለምንም!

«ትላንት ጠላቶቹን የጣለው የአሉላ እጅ ዛሬ በትግራይ መኳንንት ዐድማ ቢቆረጥ የደም ጠብታው ጒርፍ ሆኖ ያጥለቀልቃቸዋል። እሳት ሆኖ ያቃጥላቸዋል ይቁረጡት! ቀኜ ቢቆረጥ በግራዬ ያገሬን ጠላት እመከታለሁ! «አሉና ዐይኖቻቸውን አፍጥጠው አንገታቸውን እያወዛወዙ ዝም አሉ።

ራስ አሉላ ሰሐጢ ወርደው ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት በገጠሙበት ቀን አጼ ዮሐንስ ለጄኔራል ካርሎጅኒ አንድ ደብዳቤ ጽፈው ነበር በዚያ መልእክታቸው ላይ

«በመጀመሪያ ዊአን ያዝክ አሁን ደግሞ ሰሐጢ ላይ ሆነህ እርድ መሥራት ጀመርክ የያዝከው አገር የኔ አይደለም? ስለዚህ በአስቸኳይ እንድትለቅ» ብለው ጠይቀውትም ነበር።

ከተድአሊ ጦርነት ሦስት ዓመታት ቆይታ ራስ አሉላ ከኢጣሊያ መልእክተኞች ጋር ሲነጋገሩ

«የሆነ ሆኖ ልታዝንብኝ አይገባም ጦርነቱን ከመጀመሬ በፊት ነገሩን ለንጉሠ ነገሥቱ አስታውቄ ነበር። ወታደርም እንደመሆኔ መጠን በተሰጠኝ ትእዛዝ መሠረት ተግባሬን ፈጽሜአለሁ» ብለዋቸዋል።

ራሳቸው አፄ ዮሐንስም ለንግሥት ቢክቶሪያ በጻፉት ደብዳቤ ላይ

«በመጨረሻው ግን ጣሊያኖቹ ሰሐጢ ድረስ መጡ። ራስ አሉላም የያዙትን አገር እንዲለቁ ሊጠይቋቸው ቢሔዱ የኢጣሊያኑ የጦር አለቃ እምቢ ብሎ ለጦርነት በመዘጋጀቱ ጦርነት ገጠሙ» ብለዋል።

ምንም እንኳን አፄ ዮሐንስ የቁጣ መልእክት ቢሰዱባቸውም ቅሉ ሁኔታው ግልጽ ምክንያት የሚታይበት ነበር። «ወዲ ቁቢ» የመረብ ምላሽ «ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ» ተብለው ከተሾሙ በኋላ በግብጾችና በድርቡሾች ላይ ያን የመሰለ ታላቅ ድል ከተጐናጸፉ በኋላ ክብራቸውን የሚቀናቀን ጉልበተኛ በአጠገባቸው ብቅ ብሎ አገራቸውን ይዞ «አሻፈረኝ» ሲላቸው የሚታገሡ አልነበሩም። የሚፈሩም አልነበሩም። በተለይም ሰሐጢን ቀርቶ ምጽዋንም ከግብጾች እጅ ነጻ ለማውጣት ራሳቸው ለራሳቸው ቃል የገቡና ባሳዩትም ቆራጥነት ዓላማቸውን በግልጽ ያሳወቁ ናቸው።

እንግዲህ ያሉላን ማንነትና ዒላማ አጣርቶ ላወቀ ታሪክ ተመራማሪ የሚቀርብለት ዋናው ጥያቄ «በተደአሊው ጦርነት የንጉሠ ነገሥቱ ትእዛዝ የለበትም ብሎ ከመጨነቅ የኢጣሊያኖቹን ርምጃ የአሉላ ማንነት የሚቀበለውና በዝምታስ ሊመለከተው የሚችል ነበር ወይ«? የሚል ይመስላል።

እግርጥ ነው በተደአሊው ጦርነት ንጉሠ ነገሥቱ በመጀመሪያ ተቆጥተዋል።

ከጦርነቱ ይልቅ በእንግሊዞች አማካይነት ነገሩን በሰላም ለመጨረስ ብርቱ ፍላጎት ነበራቸው። በኢጣሊያኖቹ ግፊትም እጅግ ማዘንና መበሳጨት አብዝተው ነበር። ታዲያ እኒያን ውል የማያውቁትን ጄኔራላቸውን ከፍተኛ ቁጥር ለነበረው ሠራዊት አዛዥ አድርገው አገራቸውን የያዘውን ጠላት እንዲጠነቀቁበት ሲልኩዋቸው መልሱም ጦርነት እንደሚሆን አስቀድመው ሳይረዱት ይቀራሉ ተብሎ ይገመታል? ያም ሆነ ይህ ንጉሠ ንገሥቱ የቀኝ እጃቸውን ቀኝ እጅ ሊቆርጡ ይቅርና ሁለተኛ እንኳ

ጠንከር ያለ ቃል አልተናገሩም። እንዲያውም የጀኔራላቸውን ውሳኔና ሥራ ደግፈው ከሚከራከሩበት ምርጫ ላይ ደረሱ።

በአጠቃላይ እመለካከት ግን የተደዓሊው ጦርነት በዐሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ በነበረው በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከፍተኛውንና ደማቁን ምዕራፍ ይዟል። በአጼ ዮሐንስና በኢጣሊያኖችም መካከል ብርቱ ፉክክር በመቀስቀሱ ንጉሥ ምኒልክን ሊያበረታታና ሊያጎለብት ምክንያት ሆኗል። የራስ አሉላም ማንነት ቆራጥነትና የጦር ስልት ችሎታ ለመጀመሪያ ጊዜ በአውሮፓ ጦር ላይ ድል ሊጐናጸፍ በመቻሉ ዝናቸውን ከአድማስ እስከ አድማስ አሸጋገረው። ለዐድዋው ጦርነትም የመጀመሪያው ምዕራፍ ሆኖ ለመጠቀስና የኢትዮጵያውያንን ማንነት ለመላው ዓለም ለማሳወቅ መነሻ ሆኗል።

ራስ አሉላ በጥር ወር ተድአሊ ላይ ያን የመሰለ ድል ተጐናጽፈው ወዲያው በየካቲት ወር ደግሞ ምፅዋ ለነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ በአሥመራና ምፅዋ መካከል የነበረው የንግድ ግንኙነት መቋረጡ ተገቢ ያለመሆኑንና እንዲቀጥል ከልብ የሚፈልጉ መሆናቸውን ኢጣሊያኖቹም ምፅዋ ብቻ ለጊዜው እንዲቀመጡ እንጂ ከዚያው ውጭ እንዲሰፍሩ የማይፈቅዱላቸው መሆኑን ገልጸው ጻፉለት። እርሱዎ በወዳጅነትና በሰላም ለመኖር የሚፈልግ መሆኑን ለወዳጅነቱም ማሰሪያ አሉላ ያሰሩዋቸው ጣሊያኖች እንዲለቀቁለት አጥብቆ የሚመኝ መሆኑን ጻፈላቸው።

የተደአሊ ጦርነት ያስገኘላቸውን ውጤት በቀስታ ለማጣጣም የፈለጉትን አሉላ አንደኛ ከመቀሌ ቤተ መንግሥት ተከታትሎ የሚሰጠውን ውሳኔ መጠባበቅ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ከኢጣሊያኖች ጋር ለመነጋገር የሚያስችላቸውን ዘዴ ለመቀየስ ጀመሩ። ሰሐጢና ተድአሊ ላይ የአሉላን ክንድ የቀመሱት ጣሊያኖች እግራቸውን ሰብስበው ምፅዋ ላይ ብቻ በመቀመጫቸው ንጉሠ ነገሥቱ ሲደሰቱበት አሉላ ደግሞ ዱላቸውን ካቀመሱ በኋላ ቀደም ብሎ ከእንግሊዞች ጋር ያደረጉት ስምምነት እንዲከበር በጦርነቱም ከኢጣሊያኖች ጋር ሆነው የወጉዋቸውን ባላምባራስ ክፍለ የሱስን ፊታውራሪ ደበበ አርአያንና የእነርሱም ተከታዮች የነበሩትን የአሳውርታ ተወላጆች ከሠፈራቸው እያወጡ ጣሊያኖች እንዲሰጡዋቸው ምናልባትም ደግሞ ጣሊያኖች እንደገና አንሰራርተው ለጦርነት የተሰለፉ እንደሆነ በጃቸው ያሉትን እስረኛ ጣሊያኖች ከፊት አስቀድመው ለመዝመት እንዲመቻቸው የጣሊያኑን የጦር አለቃ እያለዘቡ ንጉሠ ነገሥቱ የኢጣሊያኖችን ጠላትነት አምነውላቸው ጦርነቱን እንደገናም ለማስነሣት እንዲፈቅዱላቸው ለማድረግ ረቂቅ ዘዴያቸውን በትዕግሥት ማቀነባበር መረጡ።

የጣሊያኑ የጦር አለቃ የአሉላ ጥያቄ እጅግ ስለ አሳሰበውና አምነው የተጠጉትን እነ ክፍለ የሱስንም አሳልፎ ለመስጠት በመቸገሩ ክፍለ የሱስን ወደ ሐልሐል እንዲሸሽ ሰደደው። ለክፍለ የሱስና ለተከታዮቹ ስለ አገልግሎታቸውና ወደፊትም ሲያስፈልግ ለሚሰጡት አገልጋይነት በወር አንድ ሺህ ብር ደመወዝ መደበላቸው። አሉላ እንዳቀዱትም አጼ ዮሐንስ በኢጣሊያኖች ጠላትነት ስላመኑላቸው በመጋቢት ወር «ጣሊያኖች የወጉህ እንደሆነ መጠባበቂያ እንዲሆንህ» ብለው በርከት ያለ ሠራዊት ላኩላአቸውና ወዲያው ደግሞ ወደ መቀሌ እንዲሐዱ በዚህ ወር መጨረሻ ላይ ስለ ጠሩዋቸው እንኳን ቀኝ እጅ መቆረጥ ግልምጫም እንደማይደርስባቸው የተማመኑት አሉላ ሳይወላውሉ መቀሌ ሔዱ።

አስቀድመው ማለፊያ ማለፊያ የባሕር ዕቃዎች ገጸ-በረከት ወደ ቤተ መንግሥቱ የላኩት አሉላ ከአሥመራ እንደገሠገሡ መቀሌ ገብተው ልረፍ ወይም የመንገድ ልብሴን ልለውጥ ሳይሉ በቀጥታ ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔደው ጌታቸው የሸለሙዋቸውን ዲሞትፎር ካሽከራቸው ተቀብለው ጌታቸው ከነበሩበት እልፍኝ ገብተው መሬስ ስመው ሲቆሙ «በል ና-ሳመኝ መቼስ ምን ይደረጋል?» ብለው ሩቅ አገር ሔዶ ተለይቶ ኑሮ እንደ ተመለሰ የበኽር ልጅ አቅፈው ሳሙዋቸው እንጂ «እንዴት ሰነበትክ» ብለው እንኳ ዝም አላሉዋቸውም።

ወደ እልፍኝ ከመግባታቸው በፊት ድንጋይ ተሸክመው ገብተው «ይማሩኝ» እንዲሉ ባለመዋሎች ሲመክሩዋቸው

«እኔ አሉላ ወንዱ? ምን በበደልኩ? ያገሬን ጠላት የጌታዬን ጠላት የጣልኩበት ጌታዬ የሸለሙኝን ዲሞትፎር ይዤ እገባለሁ እንጂ እንደ ወንጀለኛ ድንጋይ ተሸክሜ አልገባም» ብለው ነበር የገቡት።

«በል እንኳን ደኅና መጣህ! አሁንም ሒድና አንተም ሰውህም ዕረፉና ነገ እንነጋገራለን» ብለው ንጉሠ ነገሥቱ ጊዜያዊ ዕረፍት ፈቀዱላቸው።

በማግሥቱም በመጀመሪያ ገብተው እጅ ነሥተው ሲቆሙ «ዱለኛው ተቀመጥ» ተባሉና በተለመደው የክብር ቦታቸው ተቀመጡ።

«ሁሉንም በሚገባ በዝርዝር ተረድቼዋለሁ። ሐሳቤ በሰላም ውል ያገኛል መስሎኝ ነበር። ደም እንዳይፈስ መጠንቀቅ ይገባል ብዬ ነበር። መቼስ ምን ይደረጋል። አሁንስ እንደ ቀድሞው ወደ ላይ ብቅ ጥልቅ ይላሉ ወይንስ ምጥዋ ብቻ ናቸው?» አሉ አጼ ዮሐንስ «ዱለኛው» ብለው አዲስ የቅጽል ስም ያወጡላቸውን ጄኔራላቸውን እየተመለከቱ።

«ለጊዜው ከምጥዋ ብቅ ለማለት አልቻሉም ውሎ አድሮ ግን ማስቸገራቸው የማይቀር መሆኑን ጌታዬ እንዲረዱት ያስፈልጋል» አሉ ራስ አሉላ ፊታቸውን ቅጭም አድርገው።

«ለርሱ ለርሱ መቼም እያደር ይመከርበታል እስተዚያው ግን መጠንቀቅና በሰላም ሊያልቅ እንዲችል መመካከር ይገባል» አሉ ንጉሠ ነገሥቱ።

ራስ አሉላ መቀሌ ሰነባብተው ስለ ነበረ ከመቀሌ በስተቀር ከተከዜ መልስ እስከ ቀይ ባሕር ባለው አገር ሁሉ ሊሾሙ ነው እየተባለው ሲወራላቸው ሰነበተ። በመጨረሻም ወደ ግዛታቸው ሲመለሱ የአጼ ዮሐንስ የልብ ታማኝ የነበሩት ራስ ሐጎስና «አብሮ ይሰንብት» ተብለው የአሉላም ልዩ ተመልካችና አማካሪ ዐይነት ሆነው አብረው ሔዱ።

አማላጅነቱ

ምንም እንኳ ጣሊያን ተድአሊ ላይ የደረሰባትን ዱላና ውርደት ለመመለስ ጦርነት እንደምታነሣ ያማያስጠራጥር መሆኑን ቢረዱትም ቅሉ በመጀመሪያ አሥመራ- ምጽዋ መንገድ ጸጥታው እንዲጠበቅ የእነ ፊታውራሪ ደበበ አርአያ እጅ እንዲሰጣቸውና ንግዱ እንዲቀጥል ራስ አሉላ ቢጥሩበትም ምጽዋዕ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥ ግን የራስ አሉላ ተቃዋሚዎች ከነበሩት የጐሳና ሃይማኖት ተጠሪዎች ከወንበዴ አለቆች ጋር ጀምሮች የነበረውን ሽርክና በሰፊው በመቀጠሉ ነገሩ እያስቆጣቸው ስለ ሔደ ለሁለተኛው ዙር ጦርነት የጦር ኃይላቸውን ማጠናከር ግዴታቸው መሆኑን ተገነዘቡት።

«ያለፈው ዐለፈ ለወደፊቱ በመካከላችን መግባባት እንዲጠናከር ንግድ እንዲስፋፋ እፈልጋለሁ» እያለ እየላኩ የኢጣሊያኑን ጦር አዛዥ ለማለዘብ ቢሞክሩም በሀገረ- ኢጣሊያ የተነሣሣው የብቀላ ግፊት መንግሥቱንም እያስገደደው በመምጣጡ «ኮርፖስቴፔሻሉ ዲ. አፍርካ» በሚል ሥያሜ በጀኔራል ሳሌታ ኃላፊነት የዘመቻ መምሪያ ተከፈተ። ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆኑ ወታደሮች ከሠላሳ ስምንት መድፎች ጋር በዘመቻው መምሪያ ሥር እንዲመደቡም ተደረገ። በዚያም ዘማች ኃይል ክንድ የተዋረደው የኢጣሊያ ውትድርና ስምና ክብር እንዲታደስ ማድረግ አስፈላጊ መሆኑን የውትድርና ባለሙያዎችም አመኑበት። እንግሊዞችም በልዩ ልዩ ዘዴ የራስ አሉላን ቁርጠኝነትና ዝግጅት ከተረዱ በኋላ ከኢጣሊያ መንግሥት ጋር በቅድሚያ ተነጋገሩበት። ኢጣሊያኖች ተድአሊ ላይ የደረሰባቸውን ውርደት ብድር ለመመለስ

ለሁለተኛ ጊዜ በሚያስነሡት ጦርነት እንደገና ድል የሆኑ እንደሆነ የኢጣሊያ ብቻ ሳይሆን የመላው አውሮፓ ውርደት ሊሆን እንደሚችል አንዳንድ የፖለቲካ ጠበብት አጥብቀው ስለ አሰቡበት ነገሩ በስምምነት እንዲወሰን ውትወታቸውን ቀጠሉ። የኢጣሊያ የውትድርና ጠበብት ደግሞ «በአንድ አፍሪካዊ ክንድ የተሰበረውን ቅስማችንን ለማደስ ይህን ሁሉ ዝጅግት ካደረግን በኋላ መመለሱ የባሰ ውርደት ስለሆነ ዮሐንስም ሆኑ አሉላ ሊቀበሉት የማችሉትን ጥያቄ እናቅርብና እምቢታቸውን ካገኘን በኋላ «እርቅ እንጠይቅ እንቢ አሉን» የሚል መግለጫ ሰጥተን በጦር ኃይል የምንፈልገውን ቀበሌ መያዝ እንችላለን» ብለው ስለጠነከሩ የፖለቲካ ጠበብትም ተስማሙላቸውና

«አሉላ በዶግአሊ ላይ ላደረሰብን ውድቀት ኢትዮጵያ ይቅርታ እንድትጠይቀን

ሰሐጢ ዊእና አይለት የተባሉት ቀበሌዎች የኢጣሊያ የግዛት ክልል ሆነው ሐባብና አሳውርታ የተባሉት ወረዳዎች በኢጣሊያ የበላይ ጠባቂነት ሥር እንዲተዳደሩ፡

«የከረንን ምሽግ ጨምሮ የበጎስ ወረዳ የእንግሊዝና የኢጣሊያ ይዞታ እንዲሆን» የሚሉ ነጥቦች አቀረቡ እንዲሁም በጽሑፍ አይሥፈር እንጂ ራስ አሉላም ከመረብ ምላሽ ግዛታቸው እንዲነሡ የሚል ጥያቄ ጣሊያኖች አቀረቡ።

እንግሊዞችም እነዚህኑ ነጥቦች ይዘው ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለመነጋገር ፈቃደኞች መሆናቸውን

ለጣሊያኖች ካስታወቁ በኋላ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል ዕርቅና ሰላም እንዲሆን የእንግሊዝ ንግሥት የቪክቶሪያ መልእእተኛ ሆኖ ሎርድ ፖርታል የሚላክ መሆኑን ለአጼ ዮሐንስ ገልጸው ጻፉላቸውና መልእክተኞቹ ምጽዋ ገቡ።

ሎርድ ፖርታል ምጽዋ እንደደረሰ ይህንኑ ገልጾ ወደ አሥመራ ለመዝለቅ ፈቃድ እንዲሰጡት ለራስ አሉላ ላከባቸው። አሉላም ጥያቄውን ተቀብለው ከመኳንንቶቻቸው ጋር ከተመካከሩበት በኋላ ወደ አሥመራ እንዲመጣ ፈቀዱለት።

በሎርድ ፖርታል የሚመራው የእንግሊዝ መልእክተኞች ቡድኑ አሥመራ ደርሶ ተገቢው አቀባበል ከተደረገለት በኋላ ከራስ አሉላ ጋር ለመነጋገር ከአረፈበት ቦታ ወደ ግቢያቸው ሲያመራ አሉላም ከነ መኳንንቶቻቸው ከበር ድረስ ወጥተው ተቀበሉና ወደ አዳራሽ ይዘውት ገቡ።

ትውውቁም ቀጥሎ

«ትላንትና ያላነጋገርንዎ ከድካማችሁ ዐረፍ እንድትሉ ብዬ ነው በደኅና ገባችሁ? በመንገድስ አልተቸገራችሁም?» ብለው ራስ አሉላ ንግግሩን ጀመሩ።

ፖርታልም መኳንንቱን አንድ ባንድ ተመለካከቶ የአፍንጫውን ጫፍ ነካ አደረገና

«ገባኝ አመሰግናለሁ እውነት ነው እኛም ማታ ደክሞን ነበር። ተቀባዮች ሰዎች ስለላኩልንና እዚህም ስንደርስ ስለ ተደረገልን አቀባበል ከልብ አመሰግናለሁ። በመንገድም ብዙም የደረሰብን ችግር የለም። ብቻ ከአንዳንድ ቦታ ላይ አንበሶች ሳያስፈራሩን አልቀሩም ነበር» አለና ሣቅ ሣቅ አለ።

«አዎ አገሬ» ብለው አሉላም ፈገግ ብለው ፖርታልንና መኳንንቱን ተመልክተው «አገሬ የብዙ አንበሶች አገር ናት። ተኩላዎች ተሹለክልከው ሊገቡባት አይችሉም» ሲሉት ፖርታል ራሱን እያወዛወዘ ሣቀ። ቀጠል አደረገናም ፈገግ ብሎ የነበረውን ገጽታውን ኮስተርተር አደርገና

«በእናንተ በጣሊያኖች መካከል በተፈጠረው ግጭት በጣም አዝነናል» አለና ትክ ብሎ ተመለከታቸው።

«እኛ ደግሞ አገራችንንና ክብራችንን የደፈረውን ጠላት ድል በማድረጋችን ተደስተናል» አሉት ከእርሱ እጥፍ በሆነ ኮስታራነት። ፖርታል የእርሳቸውንና የመኳንንቶቹን ገጽታ ሲለዋወጥበት ተመለከተና

«ቢሆንም ነገሩ ለጦርነት የሚያደርስ አልነበረም» ብሎ አንገቱን ደፋ አደረገ።

«እኛ ደግሞ ጦርነት የምንገጥመው አገራችንን ደፍሮ ነጻነቷን ከሚተናኮላት ጠላት ጋር በመሆኑ ለጦርነት የሚያበቃ ሆኖ ነው ያገኘነው» ብለው ሲመልሱለት መኳንንቱም አንገት አንገታቸውን እያወዛወዙ ያሉላን ንግግር ሲያረጋግጡላቸው ፖርታል ተመለከተና «መቼም ያለፈው አልፎአልና ምን ይደረጋል ለወደፊቱ ግን ይህን የመሳሰለ ነገር እንደማይደገም እተማመናለሁ» ብሎ ሐሳቡን ተቀብለውት እንደሆነ ለማረጋገጥ ሲል መኳንንቱን ተራ-በተራ ተመለከታቸው።

«አገሬን ከደፈሩ መድገም ብቻ አይደለም ይሠላለሳል» ብለው አሉላ ዐይኖቻቸውን ጐልጉሌው ሲመለከቱት መኳንንቱም ከመሬት ጋር ሊደባልቅ በሚችል ቁጣ ሲያፈጡበት ጨለፍ ጨለፍ አድርጎ እያቸውና ነገር ማደፍረሱን ተረድቶት አንገቱን እንደገና ሰበር አድርጎ ቆየነ

«በሁለታችሁ መካከል ሰላም እንዲሰፍን ንግሥት ቪክቶሪያ ስለ አሰቡበት ስለዚህ ጉዳይ የጻፉትን ደብዳቤ ለአጼ ዮሐንስ ለማድረስና ለመነጋገር ወደ መቀሌ ለመሔድ

ነው የመጣሁት። ስለ ጉዳዩም የእርስዎን ሐሳብ በቅድሚያ ለማወቅ እወዳለሁ» አላቸው።

«ወደ መቀሌ ለመሔድ ከሆነ ሐሳብዎ የሚያስፈልገዎትን ርዳታ ሁሉ አደርጋለሁ። ግን ዋናው መልእክታችሁ ምንድን ነው?» አሉት በጥርጣሬ ስሜት።

«መልእክቱ ምስጢር ነው። እንዳደርስ የታዘዝኩት ለንጉሠ ነገሥቱ ስለሆነ ሁሉንም ዘርዝሬ ለእርስዎ ለማስረዳት እቸገራለሁ» ብሎ መለሰ ፖርታል የአፍንጫውን ጫፍ እንደማከክ እያደረገ።

«ሰሙ ወይ ጌታ ፖርታል» አሉና ራስ አሉላ አንገታቸውን እያወዛወዙ ቆይተው «አዬ ጌታዬ!» በመጀመሪያ ምጥዋን በጠባቂነት እንቆይበት ብላችሁ ስለ ጠየቃችሁን ተስማምተን ውል ተዋዋልን የስጠናችሁ ለእናንተ ነበር። እናንተ ግን ከመሰሎቻችሁ ጋር በምሥጢር ተነጋግራችሁ መሬታችንን ሰጣችኋቸው» አሉና ከድንክ አልጋቸው ራስጌ በኩል የነበረውን ጭራ አንሥተው ከፊታቸው የነበሩትን ዝንቦች ጨፍጭፈው ጭራቸው መልሰው አስቀመጡና ምጽዋ ላይ የሠፈሩትንም ጣሊያኖች እንደ ዝንቦቹ ለመቸብቸብ መቁረጣቸውን ለእንግሊዙ መልእክተኛ ለማስረዳት ከንፈራቸውን ነከስ ነከስ አድርገው «ይታዘቡኝ! ዛሬ በኛ መሬት እናንተ ተመሳጥራችሁበታል። በግልጽ ደሞግ የምትጣሉበትና የምትዋጉበት ጊዜ ይመጣል። የዛሬው ምስጢራችሁ በታሪክ የሚገለጽበት ጊዜ መድረሱ አይቀርም። አሁንም ቢሆን ወደ አጼ ለመሔድ ከፈለጉ ወረቀቱን ያሳዩኝ ሐሳብዎንም ይንገሩኝ» አሉና ፊታቸውን ቅጭም አድርገው ተመለከቱት።

እንግሊዛዊው መልእክተኛ ነገሩ ያለቀ የደቀቀ መሆኑን ለንደንና ሮም ያቀነባበሩት ምሥጢር መቀሌ ሳይደርስ አሥመራ ላይ መገላለጹን የእርሱም ምሥጢራዊው ተልእኮው መክሸፉን ተረዳው። አሉላን ተራምዶ እንኳን ጦር ምስጢርም ለማለፍ የማይቻል መሆኑን አመነበት። ከዚያ በኋላ ሽንጡን ገትሮ መከራከር እንጂ አሉላን አምልጦ በአሉላ ላይ ለመወሻከት እንደማያዋጣው በሙሉ ልቡ አመነበት። ብቻ ምስጢሩን እንደ ቋጠረ መቀሌ አድርሶ ለመፍታት ከማንገራገሩም መረታት እንደማይገባው አመነበትና

«ዋናው ሐሳባችን» አለና ራስን ጨረፍ አድርጎ ተመልክቶ ዐይኖቹን ተራ በተራ ወደ መኳንንቱ ወራወራቸውና «የኛ ምኞትማ ጣሊያኖች ከምጽዋ ወደዚ እየወጡ ሰሐጢን አልፈው እስከ ደጋው መሬት ድረስ ለመግባትና ለመኖር እንዲችሉና የታሰሩባቸውም ሦስቱ መሐንዲሶቻቸው እንዲለቀቁላቸው ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመወያየት ነው» አለና በዐነ-ሕሊናው ይማፀናቸው ጀመር። ከት ከት ከት ብለው ራስ

አሉላ የለበጣ ሣቅ ሲሥቁ መኳንንቱም አብረው እባጩበት። ራስም ያስቀመጡትን ጭራ እንደገና አንሥተው እይወራጩት

«ሰሙ ወይ? ጌታው ፖርታል? እኔ የሮማ ጠቅላይ ገዥ ሆኜ ስሔድ ያን ጊዜ ጣሊያኖችም ሰሐጢ ድረስ ሊመጡ ይችላሉ። አንድ ጊዜ ክንዴን አሳይቻቸዋለሁ። ራሱ ቀይ ባሕር የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ሆኖ ኖሯል ይኖራልም።» አሉትና እርሱንም መኳንንቶቻቸውንም ተራ በተራ እየተመለከቱ ቆዩና

«ሦስቱ ጣሊያኖችም ሰላዮቻቸው ናቸው። እንዲለቀቁላችሁ ከፈለጋችሁ ደግሞ ለተደፈረው መሬትና ክብሬ ካሣ ከመክፈል አለባችሁ ቀጥሎም ጴጥሮስ የተባለውን ኢትዮጵያዊ የት እንዳደረሱት ለማወቅ እፈልጋለሁ። በሕይወት የሚኖርም ከሆነ እርሱ ራሱ በጁ ወረቀት እንዲጽፍልኝ እፈልጋለሁ» አሉት።

«አይደለም ልክ አይደሉም ያሠሩዋቸው ጣሊያኖች መሐንዲሶች ናቸው» አለ ፖርታል ድርቅ ብሎ።

«ምን ሆኑብኝ!» አለ ራሱ አሉላም ከእንግሊዙ በላቀ አኳኋን ድርቅ ብለው። «ምነው? ምን ሆኑብኝ እነ ሻለቃ ፒያኖ ናቸው መሐንዲሶቹ? እኔን ካላመኑኝማ ነገሩ በቃው እዚሁ ላይ ይብቃን ከፈልጉም ከሰላዮቹ ጋር ይነጋገሩ። ከእነርሱው እወነቱን ያገኙታል» አሉና ራስ አሉላ እንግሊዛዊውን እንግዳቸውን በትዝብት ተመለከቱት።

«ማለፊያ ነው ለማንኛውም ቢሆን እነርሱኑ ላነጋግራቸው እፈቅዳለሁ» አለ ፖርታል። «ደስ ይለኛል የሚገኙትም እዚሁ ከግቢው ውስጥ ስለሆነ ይመጡልዎታልና ትነጋገራላችሁ አይከፋኝም» አሉ ራስም የሰላዮችን ሰላይነትን በሚያረጋግጥ ስሜት።

«ለመሆኑስ እስረኞች እንዲለቁ የሚፈልጉት ካሣ ምን ያህል ይሆናል?» አለ ፖርታል።

«መሣሪያና ገንዘብ ነው የምጠይቀው» አሉ ራስ።

«ምን ምን ያህል?»

«ጣሊያኖች ከምጥዋ ለቀው እስቲወጡ ድረስ የአገሬ ነጋዴዎች ወደ ምጥዋ ሲመላለሱ ላያስቸግሩ ማንኛውም ዕቃ ሲገባና ሲወጣ ላያደናቅፉ በተጨማሪም መድፍ መትረየስ ጠመንጃና ብረት ከከፈሉ ሦስቱን ሰላዮች እለቃለሁ» አሉ ራስ አሉላ እጆቻቸውን እየጨባበጡ።

«መልካም ነው በዚህ በዚህስ አስማማችኋለሁ ሌላስ?» አለና ፖርታል ትክ ብሎ ተመለከታቸው።

«ሌላ የሚፈልጉማ እነርሱ ናቸው» አሉ ራስ።

«እስረኞቹንስ መቼ ላነጋግራቸው እችላለሁ?» አለ ፖርታል።

«አሁኑኑ ሊመጡልዎ ይችላሉ» ብለው ራስ አሉላ አጨብጭበው አሽከር ጠሩና

«ንሣ እባክህ ሰላዮቹ ጣልያኖች እንዲመጡ ንገር» አሉ። በሁለቱ መካከል ለደቂቃዎች ያህል ዝምታ ሲሆን ጊዜ

«የእርስዎን አስተያየት እኮ አላወቅሁትም» አለ ፖርታል የዝምታውን ጭጋግ ለመግፈፍ ያህል ብሎ።

«እኔማ አሉ ራስ በሁለት እግሮቻቸው መሬቱን እየተመተሙ «የኔማ ሐሳቤማ ሆነ ቁርጥ ያለው ቃሌ ጭብጥ ዐፈር አልሰጥም ነው። ከዚህ ሌላ ሐሳብም ቃልም የለኝም። ከፈለጉ ይህንኑ በመሐላ ላረጋግጥልዎ» አሉት።

ፖርታል ቃል መተንፈስ ተቸግሮ በሚያቅማማበት ሰዓት አጋፋሪው ገባና «እስረኞቹ ጣሊያኖች መጥተዋል» ብሎ ተናገረ።

«አስገባቸው» አሉ ራስ ቆጣ ብለው።

ሦስቱ ጣሊያኖች አንዳንድ እጃቸውን በድግ ተቆራኝተው ሲገቡ ፖርታል ተነሥቶ ተቀበላቸው። ራስ አሉላ ግን ፊታቸውን ወደ ግድግዳው አዙረው ዐይኖቻቸውን እንኳ ለማየት መፀየፋቸውን አሳዩዋቸው።

«ይኸ በየእጃቸው ላይ የተተበተበው ነገር ምንድን ነው?» አለና ፖርታል ራስን ጠየቁ።

«አገሬን ደፍረው ገብተው እኔን አታለው እጅና እግሬን በብረት ሊያስሩኝ የመጡትን ነው እንደዚህ በጨርቅ የተበተብናቸው» አሉት።

«ለመሆኑ የታሰራችሁበት ነገር እውነት ነው?» ብሎ ፖርታል ጣሊያኖቹን ሲጠይቅ ራስ አሉላ ቀበል አደረጉና

«እንደ ልባችሁ እንድትነጋገሩ ልውጣላችሁ» ብለው ብድግ አሉ። ፖርታልም ፈጥኖ ተነሣና

«ምሥጢር እኮ የለንም?» አላቸው።

«ምሥጢራችሁንማ አምላክ ገልጦባችኋል አሁንም ቢሆን ግዴለም ተነጋገሩ ስትጨርሱ እመጣለሁ ይላኩብኝ» ብለውት ወጡ።

ፖርታልም አንገቱን ወደፊቱ እየወረወረ ነገሩን ተቀበለውና ወደ ጣሊያኖቹ ዘወር ብሎ በመጀመሪያ ማንነቱንና የተላከበትን ጉዳይ ከነገራቸው በኋላ «ለመሆኑ እነርሱ የሚሉትንስ ነገር ታምኑበታላችሁ? የሰጣችሁት ቃል አለ?» ብሎ ጠየቃቸው። ሻለቃ ፒያኖም ቀበል አደረገና «ከእንግዲህ ወዲያ እውነቱን ከደን የሚሆን ነገር የለም። ለምሥጢራዊ ሥራ መምጣታችንን ደርሰውበታል። የመጣንበትን ዋናው ተግባር ምፅዋን እንዲጐበኙ አባብለን ወስደን ቢስማሙ ከኛ ጋር ሆነው ንጉሥቸውን እንዲከዱና እንዲወጉዋቸው ይህን የሚቃወሙ ከሆነ መርከባችንን ይጎብኙልን ብለን አስገብተን አስረን ወደ ሮማ ለመውሰድና ሀገሩንም ያለ ምንም ተቃዋሚ ለመያዝ የሚቻልበትን ሁናቴ ሁሉ እንድናዘጋጅ ነበር። ግን ገና አንዱንም ሳንጀምረው ነው ምሥጢራችንን የደረሱበት» አለ።

«እንዴት ሊደርሱበት ቻሉ? ምፅዋ ውስጥ ሰላይ ይኖራችው ይሆን? ነገሩንስ አምናችኋል?» ብሎ ፖርታል ጠየቀ።

«ሊኖራቸው ይቻላል እኛ እንደምንነቃቸው አይደሉም አስተሳሰባቸውና ዘዴያቸው ላቅ ያለ ነው። ለምሥጢር ሥራ መጣን ዐወቁብን ጦርም አሰለፍን አሸነፉን የሚያስደንቅ ችሎታ አላቸው መሳሳታችንን ያወቅነው አሁን ነው» አለ ሳሊቢኒ።

«ለመሆኑ ያንገላቷችኋል?» አለ ፖርታል።

«ለአሽከርና ለባላገር መቀለጃዎች ሆነናል» አለ ፒያኖ ከንፈሩን እያኘከ።

«በሥራችን ልክ አላስቸገሩንም የብቀላም ነገር አላሳዩንም» አለ ሳሊቢኒ ሻለቃ ፒያኖን እየገላመጠ።

«ከዚህ ወዲያ ምን ሊያደርጉን ኑሩዋል?» አለ ፒያኖ ከሣሊቢኒ ላይ አፍጥጦ። «ሊገድሉንም ይችሉ ነበር እኮ» አለ ሳሊቢኒ።

«ያማ የክብር ክብር ነበር በጥቁር እጅ ከመታሰር ነጭ በሠራው ጥይት መሞትን እመርጥ ነበር» አለ ፒያኖ ንዴቱ እንደገና ተቀስቅሶ ዕንባውን እያፈሰሰው።

«በሌላው አገር እኮ ቢሆን ኑሮ ሕይወታችሁ እስከ ዛሬ አይገኝም ነበር። መቼም ስሕተት ተሠርቷል። አሁንም የሚጠይቁትን ካሣ ከፍለን ለማስለቀቅ እንለምናቸዋለን» አለ ፖርታል።

«አዎ! ለዛሬ እኛ እንከፍላለን በእጥፍ የሚከፍሉበት ጊዜ ደግሞ ይመጣል!» አለና ፒያኖ ዛተ።

«የትላንትናው ተንኮል ዛሬ ከተገለጠ የዛሬው ደግሞ ለነገ ይጋለጣል አሁን የሚያዋጣው ይቅርታ መጠየቅ ብቻ ነው» አለ ፖርታል።

«አዎ! ይኸው ብቻ ነው። ሌላ ምንም ዘዴ የለም ሙከራችን ከከሸፈ በኋላ መግደርደር አያዋጣንም» አለ ሳሊቢኒም።

«ከእንግዲህ እናንተን ለማስለቀቅ እነርሱ የሚጠይቁትን ሁሉ ለመፈጸም እስማማለሁ። እናንተም ጥፋታችሁን ማመኑና ይቅርታ መለመኑ ነው ነገሩን ከፍጻሜ የሚያደርሰው። በመጀመሪያም አስቀድማችሁ ሳትጠይቁና ሳታጠኑ መምጣት አልነበረባችሁም። ከዋናው ተልእኮአችሁ የሚብሰው ጥፋት ደግሞ ይኸው ነው። አሁን እንግዲህ ለራስ ቢነገራቸውና መጥተው ማነኛውንም ነገር ብንነግራቸው ይሻላል» አለ ፖርታል።

«የሚሻለውም ይኸው ነው» ብሎ ሳሊቢኒ ሲያጨበጭብ ከበራፉ ላይ የነበረ ልጅ ገባ። ሳሊቢኒ አማርኛ ማወቁን ለማሳወቅ ሲል

«ጮርሷል ለጌቶች ንገር» አለው ልጁ እጅ ነሥቶ መለስ እንዳለ። ዋናው አጋፋሪ ገቡና ወደ ፖርታል ጠጋ ብለው

«ጌቶች ባለ ጉዳይ እያነጋገሩ ነው ለመሆኑስ አመኑልዎ? ወይስ ዐይናችንን ግንባር ያድርገው ብለው ድርቅ አሉ? ተበድለናልስ አሉዎ?» ብለው ጠየቁ።

«አልካዱም አላማረሩም አመስግነዋል» አለ ፖርታልም።

«ምሕረት ከለመኑ ከኛ ጌታ መሐሪ ናቸውና የመከራ ጨርቃቸው ያቀልላቸው ይሆናል» ብለው አጋፋሪ ሲወጡ

«ሁሉም እኮ ዕውቁኝ ስገዱልኝ ባዮች ናቸው አሁን እሱን ምን ያገባዋልና ነው የሚቀባጥርብን» አለ ሳሊቢኒ ብሽቅ ብሎ።

«ግዴለም ዛሬ ይለፍልፍ እኛም ጊዜ ይኖረናል» ብሎ ፒያኖ ከመናገሩ ራስ ከነ መኳንንቶቻቸው ሲገቡ ፈረንጆቹ ተነሥተው ቆሙ።

«ጥፋቱስ በደሉ ወደማን አዘነበለ?» አሉና ራስ ፖርታልን እየጠየቁት ተቀመጡ። ወዳጅዎን የእንግሊዝን መንግሥት ለማስደስት ሲሉ ይቅርታዎን ቢለግሡልን በታሪክ ውስጥ ሲያንጸባርቅ የሚኖር ታላቅ ምሳሌ ይሆናል» አለ ፖርታል።

«ነገሩ እኮ በውል ማለቅ አለበት» አሉና ራስ አሉላ ቂሞ ሲማፀናቸው የነበረውን ፖርታልን አስቀመጡት።

«በውል ማለቁን እስማማበታለሁ ግን ምን ዐይነት ውል ነው የሚያስፈልግዎ?» ብሎ የጭንቀት ጥያቄ ሰነዘረ።

«ቅድም ነግሬዎታለሁ ገንዘብ መድፍ መትረየስ ጠመንጃ ማምጣት አለባቸው። በተጨማሪም ነጋዴዎች ላያስቸግሩ «ጴጥሮስ የተባለውን ወዳጄንም የት እንዳደረሱት የሚያረጋግጡልኝ ከሆነ ለመስማማት እንችላለን» አሉ።

«ማለፊያ ነው ይኸው ጴጥሮስ የሚሉትስ ምንዎ ነው? ከቤተሰብዎ አንዱ ነው?»

«ያገሬ ልጅ ወገኔ ወዳጄ ነው?»

«የት ይኖር ነበር?»

«ማንነቱንና ሥራውን በኋላም ያደረሱበትን እነርሱዉ ያቅቃሉ።»

«ማለፊያ ነው ጄኔራል ጅኒን እጠይቀዋለሁ» ብሎ ፖርታል ማስታወሻ ጻፈ።

«አዎ ታስሮ እንደሁ እጁን እንዲያስረክቡኝ እፈልጋለሁ። ገድለውትም ከሆነ ቁርጡን ያስታውቁኝ» አሉ አሉላ።

«ማለፊያ ነው አሁን ለእነዚህ ይቅርታ ያድርጉልኝና ከእስር ነጻ ሆነው የጠየቁትን እስቲያሟሉ ድረስ በዚህ ይቆያሉ» አለ ፖርታል ተነሥቶ።

«ማሩኝ የሚል ሰው እንዲህ ሆኖ ነው? እስረኞቹ ጥፋታችን ነው ብለው ከጌቶቹ እግር አይወድቁም?» አሉ ባሻይ በኩር ቆጣ ብለው።

«አዎ አዎ እንደ ተረዳሁት ይቅርታ መጠየቅ የሚገባችሁ እናንተ ናችሁና ኑና ይቅርታ ጠይቁ» አለ ፖርታል።

ጣሊያኖቹ ተነሥተው ሳሊኒና ሳቦሮክስ ወደፊት ራመድ ቀረብ ብለው ጐንበስ ሲሉ ፒያኖ ደግሞ በነበረበት እንደ ቆመ አንገቱን ደፋ ሲያደርግ ራስ አሉላ ሲነሡ መኳንንቱም ብድግ አሉ።

«በበኩሌ የኢትዮጵያን ስምና ታሪክ ለማስከበር ስል ይቅር ብያለሁ። ልብ ይስጣችሁ ለወደፊቱም ቢሆን የሰው አገርና ክብር አትድፈሩ በል አጋፋሪ ድጉን አውልቅላቸው ፍታቸው እኔንም ይቅር በሉኝ» ብለው ጎንበስ ብለው ቀና አሉ።

አጋፋሪው የጣሊያኖቹን ሰላዮች እጅ ከፈታላቸው በኋላ ሁሉም ሲቀመጡ ግብዣው ቀረበ።

በማግሥቱ ራስ አሉላ አጃቢና ስንቅ አዘጋጅተው ከልዩ መልእክተኛ ጋር ፖርታልን ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደዱት።

ቀጥለውም ሦስቱን የኢጣሊያ ሰላዮች ለመልቀቅ ግን በቅድሚያ ጴጥሮስ የደረሰበትን ወይም ያለበትን ለማወቅ ስለ ፈለጉ እነ ሳሊቢኒ ምፅዋ ለነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ደብዳቤ እንዲጽፉና ሁኔታውን እንዲያታቋቸው ጠየቋቸው። በጉዳዩ በከረን የነበሩትም የኢጣሊያ ሚሲዮኖች ስለገቡበት ወደ አሌክሳንድሪያ መልእክተኛ ሰደው «እባክህ ደህንነትህን የሚናገር ደብዳቤ ስጠን» ብለው ጠየቁት። እርሱም «የወረሳችሁኝን ገንዘቤን በሦስት እጥፍ አድርጋችሁ ካልሰጣችሁኝ አልጽፍም» ስለ አላቸው ኢጣሊያኖች እርሱ በመነው ልክ የወረሱትን ገንዘብ እንደ ጠየቀው በሦስት እጥፍ ከፈሉትና ራስ አሉላ ቀጥሎ ያለውን ደብዳቤ ጻፈላቸው።

«ይድረስ ለአርበኛው አርበኛ

ከራስ አሉላ

ዘውእቱ ቱርክ ባሻ።

እንኳን እግዚአብሔር ዐቅፎ ደግፎ የሀገርዎን ጠላት ለመጣል አበቃዎ። ከእርስዎ ይልቅ እኔን ደስ አለኝ። ኢትዮጵያ እስከ አሁን ድረስ በሌላ እጅ አልተገዛችም። ዛሬም እንኳን የጠላትን ቀንበር ሰባበሩላት። እንግዲህም አይሰነፉ ይጠንቀቁ። እኔ በደኅና በቅዱስ ማርቆስ በእስክንድርያ አለሁ። ተወርሶ የነብረውን ገንዘቤንም በሦስት እጥፍ ተቀበልኩ። ለእርስዎ እግዚአብሔር ይስጥልኝ በእርስዎ ዘንድ የታሠሩት ኢጣሊያኖችም ሀብታሞች ናቸውና በጦርነት ያጥፉትን ገንዘብ ሳይከፍሉ አይልቀቋቸው። ቢሆንልኝ በሸዋ አድርጌ እመጣለሁ። በጸሎትዎ አይርሱኝ።

ኢጣሊያኖች ይህን የእነርሱን ወንጀለኛነትና ውርደት እንዲሁም ቅጣት የሚያስረዳውን ደብዳቤ በጥንቃቄ ወስደው ለራስ አሉላ አስረከቡ። ጴጥሮስ ባሳሰበውም መሠረት ሦስቱ ሰላዮች ኻያ አራት ያኻ አራት ሺህ ብር ሊከፍሉ በሚሲዮኖች ዋስትና ሳልቢኒና ፒያኖ ተራ በተራ ሲለቀቁ ሳቦቅሪስ ግን ስለ ሁለቱ ምክንያቶች በራስ አሉላ ግቢ በቁም እስረኛነት እንዲቆይ ተወስኖበት ነበር። የነበሩትም ምክንያቶች

አንደኛ ራስ አሉላ የጠየቁት ገንዘብ እስቲከፈል

ሁለተኛ ቀደም ብለው ወደ ኢየሩሳሌም ሔደው የነበሩትና ወደ ኢትዮጵያ እንዳይመለሱ ኢጣሊያኖች ከልክለዋቸው የነበሩት አባ ወልደ ሰማያት በምጽዋ በኩል ገብተው አሥመራ እስኪደርሱ ድረስ ነበር።

ነገር ግን ከብዙው ወራት በኋላ ኢትዮጵያ ውስጥ ተቀባይነት ያልነበረው ግን ገንዘብ በመላኩና መምህሩም ምፅዋ ላይ እንዳይገቡ ኢጣሊያኖች ከልክለዋቸው ወደ ኢየሩሳሌም በመመለሳቸው ራስ አሉላም በተፈጸመባቸው ማታለል ተቆጥተው በጉዳዩ ገብተው በዋስትና የፈረሙትን ከረን የነበሩትን ሚሲዮናውያን ለሁለት ወራት ያህል አስረው በምሕረት ለቀቋቸው።

ለንደንና ሮም ተመሳጥረው ያረቀቁትን ውል አጼ ዮሐንስም እንዲስማሙላቸው ፖርታል ሲያቀርባላቸው

«ምጥዋንም ቢሆን እኔ አልሰጠኋቸውም እንግሊዝ ናት የሰጠቻቸው ስለ ሰንሐትም ጉዳይ ቢሆን ከእናንተ ጋር ባደረግነው ውል የተመለከተ ነው። ስለዚ አሁን አገሬን ለጣሊያን እንድለቅ ልትጠይቁኝ አይገባም «ብለው ፊታቸውን ቅጭም አደረጉና ዘወር አሉበት። በአዳራሹ ውስጥ ለደቂቃዎች ዕድሜ ከባድ ዝምታ ታመቀበት። በዚያ ላይ ደግሞ የራስ አሉላን ከመረብ ምላሽ ግዛት መዛወር ማንሣቱ ዋጋ እንደማይኖርው የተገነዘበው ፖርታል አጼ ዮሐንስንና የአዳራሹን ጣራ እያፈራረቀ በማመልከት ዝምታውን ለመግፈፍ በሚያውጠነጥንበት ሰዓት-ፍጥነት ራሳቸውን ንጉሠ ነገሥት «ራስ አሉላም ቢሆን የፈጸመው ስሕተት የለም። ጣሊያኖች ከግዛቱ ውስጥ በመሥፈራቸው እንዲለቁ ደጋግሞ ቢጠይቅም በማስገራቸው ጦርነት ገጠማቸው። ለአብነት ያህል የኢትዮጵያ ወታደሮች ወደ እንግሊዝ አገር መጥተው መሬት ቢይዙባችሁ እናንተም ዝም ብላችሁ እንደ ማትመለከቱ ሁሉ እርሱም የሠራው» ሲሉ ዝምታውን ገፈፉት።

«መቼም ለሰላምና ለወዳጅነት የተቻለውን ያህል ጥረትና ትዕግሥት ያስፈልገዋልና ሁለታችሁም እንድታስቡበት መሞከራችን አይቀርም» አለ ፖርታልም ግራና ቀኝ እየተመለከተ።

«በሁለታችን መካከል ሰላም እንዲሆን ምኞትዎ ከሆነ እነርሱም ባገራቸው እኔም ባገሬ ሆነን መሆን አለበት እንጂ በሁለታችን መካከል ፈረስ ተጭኖ ጐራዴ ከተመዘዘ በኋላ መሆን የለበትም። የኔም ወታደሮች ጦራቸውን አነጣጥረዋል። ጦርነቱን የፈለጉት ግን ጣሊያኖች ናቸው። እንግዲህ እነርሱም ይምጡ እኔም በጉድጓድ ውስጥ ተደብቄ አልቆያቸውም እመክታቸዋለሁ እንጂ» ሲሉት ከዚያ በኋላ ሌላ ሐሳብ መሰንዘርና ማስረዳት ዋጋ እንደማይኖረው እንግሊዛዊው መልእክተኛ ተረዳው።

በለንደን በኩ ለኢትዮጵያ የላከቸው የግዛት ማስፋፋት ጥያቄዋን መልስ ለመጠባበቅ እንኳ ትዕግሥቷ ላለቀባት ኢጣሊያ ገና እንግሊዛዊው መልእክተኛ ከአጼ ዮሐንስ ግቢ ሳይወጣ በጄኔራል ማራኖ ጠቅላይ አዛዥነት በአራት ጄኔራሎች የተከፈለ

ኻያ ሺህ ወታደር ወደ ምፅዋ ላከች። ጦሩም ምፅዋ እንደገባ በጄኔራል ጅኒና በጄኔራል ታጅኒ የሚታዘዝ ሁለት ክፍለ ጦር ከምፅዋ ወጥቶ ተድዓሊ አካባቢ ሔዶ ሠፈረ። ራስ አሉላም የኢጣሊያኖችን ርምጃ ዝርዝረው ወደ አጼ ዮሐንስ አስተላለፉ።

ምንም እንኳን የተላከብት ጉዳይ ያልተሳካለት መሆኑን ቢረሳውም በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ውሎ ያደረው ፖርታል ዜናውን አጼ ዮሐንስ ሲነግሩት «ስምምነት እንዳይደረግ ራስ አሉላ የፈጠሩት የተንኮል ወሬ እንዳይሆን?» ብሎ ማመን አቅቶት ነበር። አጼ ዮሐንስም ቀጥሎ ያለውን የጦርነት ክተት ዐዋጅ አናገሩ።

የአጼ ዮሐንስ ዐዋጅ

«የኢትዮጵያ ልጅ ሆይ!

ልብ አድርገህ ተመልከት!

ኢትዮጵያ የተባለችው

አንደኛ እናትህ ናት

ሁለተኛ ዘውድህ ናት

ሦስተኛ ሚስትህ ናት

አራተኛም ልጅህ ናት

አምስተኛም መቃብርህ ናት።

እንግዲህ የእናት ፍቅር የዘውድ ክብር የሚስት ደግነት የልጅ ደስታ የመቃብር ከባድነት እንደዚህ መሆኑን ዐውቀኸው ተነሣ» የሚል ነበር

ፖርታል ዐዋጅ መነገሩን ከሰማ በኋላ የተፈራው ጦርነት መነሣቱን አረጋግጦ ስለ ዝግጅቱም የበኩሉን ጥናት አከናውኖ ወደ ሀገሩ ተመለሰ። አጼ ዮሐንስ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት መደረጉ የማይቀር መሆኑን ተረድተውት የክተትና የዝጅግት ዐዋጅ በአደረጉበት ወቅት

1ኛ. አጼ ዮሐንስ አምስት ሺህ የክብር ዘብ።

2ኛ. ራስ አሉላ ዐሥራ ስድስት ሺህ ጦር ይበልጠው እጅ ባለብረት።

3ኛ. በከረን ምሽግ ላይ ሠፍረው የነበሩት ራስ ሐጐስ ኻያ ሺህ ጦር የሚበዛው ባለ ብረት።

4ኛ. ራስ ሚካኤል ኻያ አምስት ሺህ ጦር የሚበዛው ፈረሰኛ።

5ኛ. ራስ መንገሻ አምስት ሺህ ጦር።

6ኛ. ራስ ኃይለ ማርያም ዐሥራ ስድስት ሺህ ጦር።

በድምሩ አንድ መቶ ኻያ ሺህ ጦር ወደ ምፅዋ ለማዝመት እንደሚችሉ አረጋገጡ። ይሁን እንጂ በጐንደር በኩል እየገፋ የመጣው የማሕዲስቶች ወረራ ቅድሚያ ትኩረት የሚጠይቅ መሆኑን አጼ ዮሐንስ አመኑበት። እርግጥ ነው በዚያ ወቅት ንጉሥ ምኒልክና ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት በጉዳዩ አስበውበት ቢሆን ኑሮና አጼ ዮሐንስን በመርዳት በማሕድሲስቶች ላይ ዘምተው ቢሆን ኖሮ አጼ ዮሐንስ ወደ መተማ ባልዘመቱ ነበር።

አጼ ዮሐንስ በሁለት ግንባር በመወጠራቸው ራስ አሉላንና ራስ ሐጐስን ከመረብ ምላሽ ጠርተው ከሌሎቹም መኳንንቶቻቸው ጋር ሆነው በጉዳዩ ላይ ውይይት በመጀመሩበት ሰዓት ጣሊያኖች ከምፅዋ እስከ ሰሐጢ ዘልቀው የባቡር ሐዲድ ዘርግተው በአካባቢው ጠንካራ ጠንካራ ምሽጐች ሠርተው መድፎች በብዛት ማጥመድ ጀምረው ነበር። ከዚህም ሌላ ደግሞ የራስ አሉላ ተፎካካሪዎች የነበሩትን ከየቀበሌው እየተለቀሙ በሚያስታጥቁበት ወቅት በእነርሱም ሠፈር ድንገተኛ ራስ ምታት ደረሰባቸው።

ራስ አርአያ ድምፁ ከጣሊያኖች ጉያ ተሸጉጦ የመንደሮችንና የነጋዴዎችን ሕይወትና ንብረት ከአደጋ ላይ ጥሎ ለኖረው ልጃቸው ለፊታውራሪ ደበበ «ልጄ ሆይ! ይኸውና እንደ ምታየውና እንደ ምትሰማው ጣሊያኖች እኛን ሊወጉን መጥተዋል። አንተም ከእነርሱ ጋር አባሪ ሆነህ እኛም ልትወጋን ቆርጠህና ደፍረህ ከተሰልፍክ ረግሜሃለሁ ለቃሌ ከወጣህ ርጉም ሁን» የሚል ቃል ላኩበት። ይህ የርግማን ቃል ያስደነጠው ደበበም

«በደለኛ ነኝ አሳዝኘዎታለሁ ይማሩኝና የሚወስዱኝ ወታደሮች ይላኩልኝ» ብሎ ለአጼ ዮሐንስ መልእክት ሰደደ። አጼ ዮሐንስም በነገሩ ተደስተው ራስ አሉላ እንዲቀበሉት የምሕረት መልእክት ሰጥተው ራስ አሉላ ወደ ሐማሴን እንዲመለሱ አዘዙዋቸው።

«ደበበ ዐርፎ ይቀጣል ተብሎ ነው? እርሱ ለማጥፋት የተፈጠረ ሰው ነው፡ ራሱ ካልጠፋ አገር ሰላም አይሆንም። ብቻ በአሁኑ ከባድ ወቅት «ማሩኝ» ብሎ ከጣላቶቻችን ጉያ መውጣቱም ልብ-ገዝቷል ያሰኘዋል በዚሁ ቢያዘልቅለት አይደል?» አሉ ራስ አሉላም ትእዛዙ እንደ ተላለፈላቸው።

ራስ አሉላ የደረሳቸውን የምሕረት ቃል ወደ ደበበ አስተላለፉና እጁን እንዲሰጣቸው ጠየቁት። እርሱም ወደ ሦስት መቶ የሚጠጉ አጋሚዶዎቹን አስከትሎ ገባና ራስ አሉላ ተረክበው ወደ ዐድዋ ይዘውት ሔዱ።

ፊታውራሪ ደበበ በአንገቱ ገመድ ዐሥሮ በትከሻው ድንጋይ ተሸክሞ በአጐቱ ዙፋን ፊት ወደቀና «ሞት ይገባኛል በድያለሁ አጥፍቻለሁ ግን መሐሪ ነዎትና ይማሩኝ» ብሎ ለመነ። አጼ ዮሐንስም ምሕረት አድርገው ሸለሙት። ወዲያውም በኢጣሊያኖች ጉዳይ አማካሪያቸው እንዲሆን ሲሾሙት ራስ አሉላም

«እስቲ ይሁን? ወንበዴ የሚያቀርበው ሐሳብ የቱን ያህል እንደሚበጀው እናገኘዋለን። ምሥጢራቸውን ይልቅ ይዞባቸው እንደ ገና ወደ ጌቶቹ እንዳይፈረጥጥ ቢያስቡበት ይከፋይም» አሉ።

ማሕዲስቶ አሉላና መረብ ምላሽ

የማሕዲስቶች ጦር ጐንደር ከተማ ገብቶ ሕዝቡን ሲፈጅ ዐርባ አራቱን አድባራትም አቃጠለ። ከእልቂት የተረፈው ሕዝብና ካህናትም እጅግ መሪር የሆነ የኀዘን መልእክት ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደደ። ማሕዲስቶቹ ያደረሱትንም እልቂትና ግፍ እነዚህ ሕዝባዊ ግጥሞች በይበልጥ ያጐሉታል።

«ተከተልኸኝ ብዬ ዞሬ ዞሬ ሳይ

ወይ ጥጋብ ወይ ኩራት ጐንደር ቀረህ ወይ?

ወገራ አሳላፊ ደምቢያ እንጀራ ጣይ

ተበላህ ጐንደሬ አትነሣም ወይ?

ሣር ውሃ ከሜዳው የተዘራ አዝመራ

አጫጁ ድርቡሽ ነው ሰብሳቢው አሞራ

አትከለክልሞይ ይዘህ አለንጋህን

አሞራ ሲበላው የገዛ ገላህን።

የምትሔዱ ሰዎች የምትሻገሩ

ድመት በልታ ሞተች ብላችሁ ንገሩ።

አጼ ዮሐንስ በጐንደር የደረሰውን እልቂት እንደ ሰሙ መኳንንቶቻቸውንና የጦር አበጋዞቻቸውን ሰብሰበው

«ልጆቼ ወዳጆቼ!

ሁለት ጠላቶች ተነሥተውብናል። አንዱ አገር የሚቀማ ሁለተኛው አገልጋዬን የሚፈልግ ስለሆነ የትኛውን ቀድሜ እንደምወጋ የታያችሁን ንገሩኝ» ብለው ምክር ጠየቁ። ሁሉም እርስ-በርሳቸው ከተያዩ በኋላ ራስ አርአያ ድምፁ ተነሥተው «ለማጥፋት በመጣው ጠላት ቀድመን ስንዘምት ይታየኛል» በለው ተቀመጡ።

ራስ አሉላም ቀጥለው ተነሡና «ለመንግሥትዎ ብቻ ሳይሆን ለሀገርዎ ጭምር ብርቱ ጠላቶች የሆኑትን ጣሊያኖች ወደ መጡበት ሳንመልስ ወደ ጐንደር ቢሻገሩ ትልቅ ጥፋት ከኋላችን ይደርስብናል። በጐንደር ገባ ለተባለው ድርቡሽ የሁእልትና የሦስት ራሶች ጥር መስደድ ይበቃዋል» ብለው ተቀመጡ።

ራስ ሚካኤልም ቀጥለው «ጣሊያንን ያህል አገር ፈላጊ ጠላት ከበራፋችን አስቀምጠን ወደየት ነው የምንዘምተው? አይታየኝም» ብለው ሐሳብ ሰጡ። «ጠላታችን ዘውድዎን የሚቀናቀን ነውና በመጀመሪያ በርሱ ላይ ስንዘምት ነው የሚታየኝ» አሉ ራስ ሐጐስም።

በዚሁ ዐይነት በስብሰባው ላይ የነበሩት መኳንንትና የጦር አበጋዞች ንጉሠ ነገሥቱ

«ሁለት ጠላቶችና አንድ ተቀናቃኝ» ብለው በሠየሙዋቸው በጣሊያን በማሕዲስቶችና በንጉሥ ምኒልክ ላይ የታየውን ሁሉ ፈረደ። በመጨረሻም ንጉሠ ነገሥቱ

«ወዳጆቼ ልጆቼ!

ሁላችሁም እንደ ታያችሁ ተናግራችኋልና የሁላችሁም ነገራችሁ ከልቤ ገብቷል። ሁለቱ ጠላቶቻችን ጣሊያንና ድርቡሽ ናቸው። የኔን ዘውድ ፈላጊው ደግሞ ምኒልክ ነው። ድርቡሽ ጐንደርን እያቃጠለ ነው። ሕዝቡን እየፈጀው ነው።

ምኒልክ ወንድሜ ነው። እግዚአብሐር ከፈቀደለት ዘውዴን ይውሰደው። እኔ ግን ከውጭ ወደ መጣብን ድርቡሽ እዘምታለሁና ተዘጋጅታችሁ ተከተሉኝ! አሉላና ሚካኤል ወደ ጣሊያን እንዝመት ብላችሁአልና ሒዱና ተከላከሉ» ብለው የመጨረሻውን ውሳኔ ሰጡ።

ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት እንዲጋጠሙ ከንጉሠ ነገሥቱ ፈቃድ እንዳገኙ ከትግራይ ገሥግሠው አሥመራ ገብተው ወደ አይለት ወርደው የኢጣሊያንን ኃይልና አሰላለፉን ካጠኑ በኋላ ከምሽጉ ወጥቶ ጦርነት እንዲገጥማቸው በልዩ ልዩ ዘዴ መተነኳኮስና ማስገደድም ጀምረው ነበር። የኢጣሊያ ጦር ግን ከተጠናከረ ምሽጉ ገብቶ ብቅ የማይል ሆነ። በዚያው ወቅት ደግሞ በቤተ መንግሥቱ የነበሩት የአጼ ዮሐንስ ባለሟሎች በአሉላ ላይ ክሳቸውን አድሰው አቀረቡ። የክሶቹም ዋና ዋና ነጥቦች

1ኛ. አሉላ ተድዓሊ ድረስ ሔዶ ከጣሊያኖች ጋር ጦርነት ባይገጥምና ድል ባይመቸቸው ኑሮ እነርሱም የተዋረደ ክብራቸውን ለማደስ ሲሉ በርካታ ጦር ምፅዋ ድረስ ባላመጡ ነበር። እንዲያውም የኛ ደጋፊዎች ሆነው ድርቡሾችን በወጉልን ነበር።

2ኛ. ወንድሙም ለመሸፈት ያስባልና እንዲያስልን

3ኛ. ወንድሙ ከተያዘ እርሱም እርስዎን ከድቶ ከጣሊያኖች ጋር ይስማማብዎታልና በሐማሴን ያከማቸውን መሣሪያ አስቆጥሮ እንዲያስረክብ» የሚሉ ነበሩ።

አጼ ዮሐንስም የከሳሾቹን ባለሟሎቻቸውን ሐሳብ ተቀብለው የክብር ዘብ ወይም የምርጥ ጦር አዛዥ የነበሩትን የራስ አሉላን ወንድም ደጃዝማች ተሰማን ከሥልጣናቸው ሽረው ንብረታቸውን ወረሱዋቸው፡

ቀጥለውም ራስ አሉላን ከአሥመራ አስተርተው

«በሐማሴን ያከማቸኸው የጦር መሣሪያ እስከ ዐርባ ሺ ይደርሳል ተብሏል ለምንድን ነው እኔ ሳልፈቅድልህ ይህን ያህል ያከማቸኸው? ምን ተመኝተህ ነው?» ብለው መኳንንቶቻቸው ፊት ጠየቋቸው።

«ጃንሆይ! የሚጠሉኝና የሚንቁኝ ከዚህም ሌላ የኔን ሹመት የፈለጉብኝ ጠላቶችዎ ጣሊያኖች ውስጥ ውስጡን ያታለሉዋቸው ተንኮለኞች ያቀረቡልዎ ውሸት ነው እንጂ እኔ ይህ ሁሉ መሣሪያም የለኝም። ጌታዬ እርስዎንና አገሬን ከማገልገል በቀርም ሌላ ሐሳብ የለኝም» በለው መለሱ።

«በል ለማንኛውም ከዚህ ከሚመረጡ ሰዎች ጋር ሔደው ያለህን የጦር መሣሪያ ብዛትና ዐይነቱንም ጭምር እንድታስቆጥር ዋስ ጥራ» አሉ አጼ ዮሐንስ።

«የኔ ዋስ እጅዎ ነው እጅዎ ይጣለኝ» ብለው አሉላ የንጉሠ ነገሥቱን እጅ መትተው ምለው ከሳሾቻቸውን ከመረጡዋቸው ተቆጣጣሪዎዎች ጋር ሆነው የጦር መሣሪያቸውን ለማስቆጠር ወደ አሥመራ ተመለሱ።

በጥንቱ ዘመን ማለት ከራስ አሉላ በፊት ከነገሥታቱ እየተመረጡ «ባሕር ነጋሽ» ሲባሉ ከነበሩት ገዥዎች እጅግ በላቀ ክብርና ሥልጣን የመረብ ምላሽ ገዥ ሆነው በአስተዳደር ችሎታቸው በዲፕሎማቲክ ስልታቸውና በጦር ዘዴ አመራራቸው ከመረብ ወንዝ ወዲህ ማዶ አልፎ በመላው አውሮፓ ዝናቸው ያስተጋባውና የአጼ ዮሐንስ ብርቱ ክንድና ዱላ የነበሩት ሰውዬ መንፈሳቸው ኩምትርትር ብሎ ጥረታቸውና ዓላማቸው ወድሞ ሙያቸውና ክብራቸው ትቢያ ለብሶ ራቁቱን ከፊታቸው ቁሞ ራሳቸውን በራሳቸው አዩትና ውርደት ራሱ ፍርሃት ለቀቀባቸው።

እርሳቸው በአጼ ዮሐንስ ችሎት የማይታመኑ ሆነው እርሳቸው በአጼ ዮሐንስ መንግሥት ላይ ተጠርተው ከእርሳቸው የበለጡ ታማኞች ተገኝተው ከእርሳቸው የላቀ አገር ያገለገሉ ሰዎች ተገኝተው ከእርሳቸው የላቁ ዐዋቂዎች ተገኝተው እርሳቸውን እንዲቆጣጠሩ በእርሳቸው ላይ ልዩ ልዩ ባለሥልጣኖች ተመድበው ከእርሳቸው ጋር ወደ አሥመራ በመሔዳቸው ክብራቸው ሙያቸውና አገልግሎታቸው ጥሏቸው ሲሸሽ ተሰማቸው!

አጼ ዮሐንስ እርሳቸውን ጠርጥረው በእርሳቸው ላይ ከሾሙዋቸው ተቆጣጣሪዎች ጋር ሆነው አሥመራ እንደገቡ ከሚወዷት ግቢያቸው እንኳ መግባቱን ጠልተውት ራቅ ብለው ነበር በድንኳን የሰፈሩት። ተቆጣጣሪዎቹ ሥራቸውን እንደፈጸሙትም አሉላ ዕቃቸውን አስጠቅልለው ወደ ትግራይ ሰደዱና ለግዛታቸው ሕዝብ

«የሐማሴን ሕዝብ ስማኝ!

እስከ ዛሬ በጀግንነትና በታማኝነትህ አገርህንና ክብርህን ስትጠብቅ ኑረሃል! ከእንግዲህ ወዲህም ቢሆን ክብርህ እንዳይደፈር ንብረትህ እንዳይጠፋ አንድነትህና ክንድህ እንዳይዝል ልብህ እንዳይሰንፍ ጠንክረህ እረስ ነግድ። እኔም የበደልኩህ ነገር ቢሆር ለራስህ ለአንድነትህና ለክብርህ ብየነውና ከልብህ ይቅር በለኝ» ብለው ዐዋጅ አናግረው መቶ የማይሞሉ ወታደሮች ከተማቸውንና ቤታቸውን እንዲጠብቁ አሥመራ ትተው በታላቅ ሰልፍና ክብር ሲመላለሱባት ከነበረችው ከተማቸ ሾልከው ወጡ። ዐዋጁና ወደ ትግራይ መመለሳቸውን የሰማው ሕዝብም እጅግ አዘነ።

«አንድ የገበሬ ልጅ ለምን የንጉሡ ነገሥት ታማኝ ሆነ?» በለው መላ ሰውነታቸው በቅናት አብጦ ሊፈነዳ ተቃርቦባቸው የነበሩት የአጼ ዮሐንስ ባለሟሎችና የአሉላ ተቃዋሚዎች በራስ ሐጐስ አፈ ቀላጤነት በደጃዝማች ደበበ አስተባባሪነት በራስ አሉላ ላይ ነውር ነገር ተፈልጎ ክሱ ተቀነባብሮ «እጁ እንዲያዝ» ተብሎ ለአጼ ዮሐንስ ቀረበ።

ይህን ወሬ ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥ እንደ ሰማም አሉላ እንዳይመለሱበት አጼ ዮሐንስ መወትወቱንና ማቆመጡን ቀጠለበትና

«እርስዎን እንዳልረዳዎ ከእርስዎ ጋር ያጋጬን ራስ አሉላ ናቸው። ሀገርዎን ሐማሴንንም ለሀገሩ ባላባት ሲሰቱት እጅግ የበለጠና የተሻለ ነገር ይሆናልና ያስቡበት» ብሎ ከገጸ-በረከት ጋር መልእክተኞች ሰደደ።

እንግዲህ የ«ወዲ ቁቢ» ወንጀል ከባለሟሎቻቸውና ከጣሊያኖች የቀረበላቸው አጼ ዮሐንስም ክሱን ችላ የማይሉት ስለሆነባቸው አሉላ በመጀመሪያ የማችቷን ባለቤታቸውን የወይዘሮ አምለሱን ሀብት የወግና የጌጥ ዕቃ ሁሉ ለወላጆቻቸው እንዲያስረክቡ ፈረዱ። ቀጥለውም ለጣሊያኑ የጦር አለቃ

«ራስ አሉላ እንደ በደለህ አድርገህ ልከህብኛል ጥፋተኛው እንዲታወቅ ካንተ በኩል ሁነኛህ የሚሆን ሹም ላክልኝና እኔም አቡኑና መኳንንቱ ባሉበት ራስ አሉላን አስቀርቤ ጉዳዩን ላስ መርምረውና ጥፋተኛው በእውነት እርሱ ሆኖ ከተገኘ በሠራው ሥራ እቀጣዋለሁ» ብለው ላኩለት። የጣሊያኑ ጦር አዛዥም በዚሁ መልእክት መሠረት የአሉላን ተቃዋሚዎች በየቀበሌው እያስጠራ አሉላ የፈጸሙትን የአስተዳደር «ስሕተት» ሁሉ እያሰባሰበ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መላኩን ቀጠለ። ባንድ በኩል ደግሞ ንጉሠ ነገሥቱ የሰደዱለትን መልእክት ማመንም ሆነ መቀበል እንደማይገባው እነክፍለየሱስ ይመክሩት ጀመር።

«አሉላ ወደ ኩፊት ሲዘምቱ እናንተ ከረንና ምፅዋን እንዳትይዙባቸው የእናንተ ወዳጅነት ለማግኘት የሚፈልጉ መስለው እንዳታለሉውችሁ አሁንም አጼ ዮሐንስ በጐንደር በኩል ከመጣባቸው ከደርቡሽ ጦር ጋር ለመዋጋት ሲሔዱ እናንተ ወደ ደጋው እንዳትሔዱባቸው ለማታለል ብለው አሉላ ያቀረቡላቸው ስልት ነውና በዚህ ከምትሞኙ ቀልጥፋችሁ ደጋ-ደጋውን ያዙት የሚሉ አማካሪዎች የጣሊያኑን ጦር አዛዥ ይወተውቱት ጀመር።

የጣሊያኑም የጦር አለቃ በቀረበለት ሐሳብ ተደስቶ በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ውስጥ የሚደረገውን ዝግጅትና የራስ አሉላንም ሁኔታ የሚከታተሉለት ተመልካቾች በሚሲዮናውያኑ አማካይነት ወደ መቀሌ ሰደደ።

አጼ ዮሐንስ አሉላን በቤተ መንግሥታቸው ዙሪያ ሆነው በዐይነ ቁራኛ እንዲጠብቁ ሲያደርጉ በመረብ ምላሹ ግዛታቸው ማንንም ባለመላካቸው ለጣሊያኖች ወረራ እየተጋለጠባቸው ሔደ።

አሉላ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው በነበሩበት የሥልጣን ዘመናቸው ሦስት መሠረታዊ ጉዳዮች ነበሩዋቸው። እነዚህም

የአስተዳደርና የንግድ መዲናቸውን ከአዲ ተክላይ ወደ አሥመራ ማዛወራቸውን ከዚያ ቀጥሎ ደግሞ አገር ለመያዝ ብርቱ ዓላማና ክንድ የነበረው አውሮፓዊ ኃይል በቀይ ባሕር በኩል ብቅ በማለቱ ከእርሱ ላይ ማተኮር መጀመራቸው ይኸው አውሮፓዊ ኃይል ሠፍሮበት በነበረው በምፅዋ ወደብና በእርሳቸው ግዛት መካከል የወሰን ክልል ካለመኖሩ በላይ ራሳቸው አሉላም ሆኑ ንጉሠ ነገሥቱም ምፅዋንም ቢሆን «ልቀቁልን» እያሉ ሲጣጣሩበት በመቆየቱ አሉላን ከውስጥና ከውጭ ወጥረው የያዙ ችግሮች አስከተሉ።

እነዚህም ችግሮች አሉላ ከመረብ ምላሽ ግዛታቸው አኩርፈው አዝነውና ተክዘው ወደ መቀሌ እንዲመለሱ ምክንያቶች ሆነው ቀረቡባቸው።

የዚያን ዘመኑን ሁኔታ የተከታተሉ አንዳንድ ተመራማሪዎች በሰጡት አስተያየት «በምፅዋ የሠፈሩት ጣሊያኖች ወደ ደጋው ብቅ እያሉ ለመሥፈር እንዲችሉ አሉላ ቢትገሡዋቸው ኑሮ ለዕድገቱዋ እጅግ ሲጥሩላት የነበረችው አሥመራ እጅግ ትበለጽግና ትለማም ነበር» እያሉ ተችተዋል።

ግን አሉላ ግዛታቸውን እየቆረሱ ለንግድ ለመለወጥ ደግሞ ሕሊናቸው ኢትዮጵያዊ ወኔያቸው የሚፈቅድላቸው አልነበሩም። በአሉላ ልበሙሉነት በአሉላ አገር አፍቃሪነት በአሉላ ጀግንነት በአሉላ ቆራጥነት በአሉላ አትንኩኝ ባይነት በአሉላ አይበገሬነት በአሉላ አሻፈረኝ ባይነት ሲገመገም የኢትዮጵያ ክብረ-ወሰን በንግድ ሊለወጥ እንደ ማይቻል አሉላን የሚያውቁና አሉላን ያጠኑ ሁሉ ያምኑበታል።

ኩፊት ላይ ከራስ አሉላ ጦርነት ገጥሞ ድል የሆነው የማሕዲስቶች መሪ ኦትማን ዲግና ዋናው ዕቅዱ በግብፆች እግር ተተክቶ የግብፆች ጦር ሠፍሮበት የነበረውን የኢትዮጵያን መሬት መያዝና እስልምና መስፋፋት ነበር። ይሁን እንጂ ይህንኑ ምኞቱንና ዕቅዱን የበላዩና የሀገሪቱም መሪ የነበረው ኮሊፋው መክሮትና ከልክሎትም ነበር። እርሱ ግን የአለቃውን ምክር ባለመቀበሉና አሉላንም በመናቁ ኩፊት ድረስ ገብቶ ጦርነት ገጥሞ ጦሩ እንኩትኩቱ ሲወጣበት ራሱ አምልጦ ሱዳን ከገባ በኋላ አለቃውን ወትውቶና አሳምኖ በአጼ ዮሐንስ ላይ ጭኖ እንዲዘምት ለማድረግ በመቻሉ ተንቆና ተዋርዶ የነበረው የአሉላ ክብር እንደገና እንዲታደስ ምክንያት ሆኖ ቀረበ።

የማሕዲስት ጦር ጐንደር ገብቶ አጼ ዮሐንስም የእስልምናን ሃይማኖት እንዲቀበሉ ስለላከባቸው የከተትና የዝግጅት ውሳኔ ቢሰጠውም ፈጥነው ወደ ዘመቻ ለመሔድ የተቸገሩባቸው ምክንያቶች ነበሩ።

ከእነዚህ ምክንያቶች አንዱ በምፅዋዕ በኩል የገባው የጣሊያን ጦር አሥጊነት ነበር። እርሱንም በጦርነት ለመግጠም ዐዋጅ አናግረዋል። ግን ወደ ምፅዋ ለመዝመትም የማሕዲስቶች የንጉሥ ምኒልክና የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሁኔታ አሥግቷቸዋል። በዚህ ጊዜ በዐይነ ቁራኛ ሲያስጠብቋቸው የነበሩትን ቱርክ ፓሻ ራስ አሉላን ድንገት አስጠርተው በቆይታ

«የእስላሙ ጦር መሪ ከሊፋው ኢትዮጵያን ሊወር ተነሥትውልና ምን ታስባለህ? ብለው ጠየቋቸው። የአሉላ ልብ በደስታ ፈነጠዘ የተዋረደ ክብራቸውን ለመመለስ የሣቀ ተፎካካሪያቸውንና ከሳሻቸውን ሁሉ ለማሳፈር የዛለውን ክንዳቸውን ለማፈርጠም አጋጣሚ እንደ መጣላቸው ተረዱት።

«የደርቡሽን ወንድነትና ቆራጥነት እኮ ኩፊት ላይ አይተነዋል የዮሐንስን ክንድ ቀርቶ የአሽከርዎን ክንድ የማይመክት ነው። በቅድሚያ ጦር ይላክበት እርስዎ ግን ከዚሁ ሆነው ጦር እንዲዘጋጅና እንዲከተት ያድርጉ። የእርስዎን ወደ ዘመቻ መሔድ ዐይቶ ሌላ ጠላት ከኋላ እንዳይነሣ መጠንቀቅ ይገባል» አሉዋቸው። አጼ ዮሐንስ አንገታቸውን እያወዛወዙ ቆዩና «መልካም ብለሃል! መቼም የልቤን የምታውቀው አንተው ነህ! በል አንተው ወደ ሐማሴን ፈጥነህ ሒድና ጦርና ስንቅ አዘጋጅተህ ተመለስ እስተዚያው እንዳልከው ወደ ቤጌምድር ጦር ይዘምታል» አሉዋቸው።

ያ-ውሳኔያቸው ከቤተ መንግሥታቸው ቀርቶ በመላዋ ትግራይ ቀርቶ በምፅዋ የነበረውን የጣሊያን ጦር አዛዥ ከብርቱ ድንጋጤ ላይ ጣለ።

በአሉላ መሻር በአሉላ መከሰስና በአሉላ በአጼ ዮሐንስ ዘንድ ማገስ ማጣት በኢትዮጵያውያን የእርስ-በርስ ጥልና ግጭት እጅግ ሲፈነጥዝ የነበረው የጣሊያኑ የጦር አለቃ ከብርቱ ሰመመን ላይ ወደቀ።

የንጉሠ ነገሥቱ ገጽታ የተመለሰላቸው አሉላ ከመቀሌ ገሥግሠው አሥመራ ሲገቡ ደግሞ በምፅዋ የነበረው የጣሊያኑ ጦር አለቃ እጅግ ተደናገጠና የሚተማመንባቸውን የአሉላን ተቀናቃኞች እንደ ተለመደው ሰብስቦ

«ንጉሡን ማመን ችግር ነው። በፊት እንደ እንገራችሁኝም ያነን መልእክት የሰደዱልኝ ሊያታልሉኝ ፈልገው ነውና ከእንግዲህ ወዲያስ ምን ታስባላችሁ? አሉላም

ተመለሰ እሱንስ እንዴት አድርጎ መታረቅ ይቻላል?» ብሎ ምክር ጠየቀ። የሰበሰባቸውው ደጋፊዎቹ ግን የሰጡት ምክር

«አሉላን በልዩ ልዩ ገጸ-በረከት ማታለል ነው» የሚል ብቻ ነበር።

አጼ ዮሐንስም ከራስ አሉላ በቀረበላቸው ሐሳብ መሠረት ልጃቸውን ራስ አርአያ ሥላሴን ከዐርባ ሺህ ጦር ጋር ወደ ቤጌምድር ሔደው ማሕዲስቶችን እንዲያስወጡ አዘመቱዋቸው።

ዳሩ ግን ራስ አርአያ በፈንጣጣ በሽታ በመሞታቸው በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ታላቅ ኀዘን ሆነ። ከሁሉም ደግሞ ራስ አሉላ ከልባቸው አዘኑ። ምክንያቱም ለራስ አርአያ ሞግዚት ስለ ነበሩና ሲነግሡላቸው ከትግራይ መኳንንት ክስና ንትርክ እፎይ ብለው ለመገላገል የሚያስችል ሥልጣን ሊያስጨብጡዋቸው እንደሚችሉ በተስፋ ይጠባበቁ ነበርና ነው።

የወጣቱ የራስ አርአያ መሞት በአጼ ዮሐንስና በንጉሥ ምኒልክ መካከል የነበረውንም የጋብቻ ክር በጠሰው። ንጉሠ ነገሥቱም በብርቱው በማዘናቸው ጤንነታቸው ታወከ። ንጉሠ ምኒልክ ከራስ አርአያ ሞት በኋላ ከሸዋ ገሥግሠው ወሎን መያዛቸውን አጼ ዮሐንስ እንደ ሰሙ የማስፈራሪያ ዱላቸውንም ከአሥመራ ወደ መቀሌ አዛወሩ። እንደገናም ቱርክ ፓሻቸውን ማቅረብ ጀመሩ።

የንጉሥ ምኒልክና የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ስምምነትና በአጼ ዮሐንስ ላይ ማመፃቸው ማሕዲስቶችም እንደገና ወደ ጐንደር ለመግባት ከመተማ አያሌ ሠራዊት ይዘው መነሣታቸው ጣሊያኖች በንጉሥ ምኒልክ ቤተ-መንግሥት ገብተው ከዮሐንስ ጋር እንዲጋጩ ሲፈጽሙት የነበረው ሤራ የአጼ ዮሐንስ ቤተ-መንግሥት ጥቁር ጥለት ጣለበት። ንጉሠ ነገሥቱ በዘመነ-መንግሥታቸው ፍጻሜ አቅራቢያ ፊታቸውን ዘወር አድርገውባቸው የነበሩትን ታማኝ ጄኔራላቸውን እንደገና ካቀረቡላቸውና ፊታቸውን መለስ ካደረጉላቸው በኋላ አስገምግመው ያመጡባቸውን ችግሮች እንዳመጣጣቸው ለመቋቋም የሚችሉበትን ሁኔታ ከተመካከሩ በኋላ እንደ ገና ወደ መረብ ምላሽ ግዛታቸው ተመልሰው የተገኘውን ያህል ወታደር ለመሰብሰብና ስንቅም ለማዘጋጀት እንዲችሉ ተወሰነ።

አሉላ እንደ ገና ወደ መረብ ምላሽ ግዛታቸው ሲመለሱም ሞቅ ደምቅ ያለ ይዞታ ነበራቸው። ከንጉሠ ነገሥቱ ምርጥ ጦር አዛዥነት የተሻሩት ወንድማቸው ደጃዝማች ተሰማና የእኅታቸው ልጅ ባሻይ ተድላ ከትካዜና ከብስጭት በማገገም ላይ ነበሩትን

አሉላን አጅበዋል። በእርሳቸው ላይ የደረሰው ብስጭትና ትካዜ አብሮ አዝኖና ከሥጋት ላይ ወድቆ የነበረው የመረብ ምላሽ ግዛታቸው ሕዝብም አብሮ ተደስቷል።

«አሉላ አሥመራ ካለ ድርቡሽም ሆነ ጣሊያን አይደፍሩንም» እያለ መተማመንና መረጋጋት ጀመረ። አሉላ በግቢያቸው ሆነው ለግብር ነጋሪት ሲያስጐስሙ ሲሾሙ ሲሽልሙ ቅጭም ብሎ የነበረውን ገጽታቸውን በፈገግታ ለውጠው በታማኞች ወታደሮቻቸው ታጅበው ቤተ-ክርስቲያን ደርሰው ሲመለሱ በሩቅ መመልከቻ መነጽራቸው የቀይ ባሕርን አቅጣጫ ሲመለከቱ ቆይተው ሲመለሱ አሥመራና ነዋሪዎቿ በደስታና እፎይታ ይዋጡ ጀመር።

ምንም እንኳን አሉላ በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ውስጥ ተነሥተውባቸው የነበሩትን ተቀናቃኞቻቸውንና ከሳሾቻቸውን ቅስም ቢሰባብሩትም ቅሉ ጠቅላላው ሁኔታ ግን እጅግ ተጫጭኖአቸው ስለ ነበረ ወታደርና ስንቅ ከማዘጋጀቱም ጋር ትካዜና ሰመመኑንም አልለዩዋለቸውም። ከዕለታት አንድ ቀን እንደ ተለመደው በእልፍኛቸው ታዛ ተቀምጠው የአዲሲቱን ከተማቸውን ዕድገት በዐይነ-ሕሊናቸው እየተመለከቱ የንጉሡ ነገሥቱን ተቀናቃኞችና የሀገሪቱን ጠላቶች ተራ-በተራ ለመጣል የሚችሉበትን ስልት በሐሳባቸው እየደነፉ በነበሩበት ሰዓት ቀጠን ያለ የልጅ እግር ድምፅ-በሩቅ ሆኖ «አቤት! አቤት! ኧረ አቤት አቤት!» ብሎ ሲጮህ ራስ አሉላም ግንባራቸውን ኮስተር አድርገው ሲያዳምጡ በገና ደርዳሪው ከአቤት ባዩ ድምፅ ላቅ አድርገው ድምፃቸውንና በገናቸውን እያስጮሁ ሲያንጎራጉሩ ያ-ቀጭን ድምፅ እንደገና «አቤት አቤት! ኧረ አቤት አቤት» ሲል ራስ አሉላም የበገናውን እንጉርጉሮ ላለማቋረጥ ሲሉ ማዳመጡን በተመስጦ መቀጣላቸውን በገነኛው ተረዱትና

«ሕዝብህ እዳያጣ ፍትህና ፍርድ

ምሕረትከን ላክለት በጺጋ ይውረድ።

ኢትዮጵያን የሚመኝ አረመኔው ባዕድ

ይቀጥቀጥ በክንድህ ይፍራ ይርበድበድ»

እያሉ ሲደረድሩት «አቤት! አቤት! አቤት! ኧረ አቤት አቤት!» የሚለው ድምፅ የራስ አሉላን ሕሊና ቀስፎ በመያዙ እንደ መበሳጨት አሉና ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ጠጋ አሉ።

«ይህ የሚጮህ ሰው ምን ሆኖ ነው?» ብለው ጠየቁ።

«ፍርድ ስጡን ፍርድ ተጓደለብን» ይላል አሉ አጋፋሪ።

«መቼም የድሃ ረኃቡና ጥማቱ ፍርድ ነው በል አቅርበው» አሉ። አጋፋሪ እየሮጡ ወጥተው አቤት ባዩን አቀረቡት። ራስ አሉላ አቤቱታ አቅራቢውን ሲያዩት ደነገጡና

«ዛሬስ ደግሞ ልጆቼ አቤት ይሉብኝ ጀመር? በል እስቲ ምን ሆነህ ነው?» ብለው ጠየቁት።

«አባቴ ሙቷል እናቴም የአባቴን ንብረት ይዛ ስድስት ልጆች ስታሳድግ አሁን በቅርቡ በመንደራችን የተጣለውን ግብር አንች ብቻሽን እንድትከፍይ ራስ አሉላ አዘውልሻል» ብለው የመንደራችን ሽማግሌዎች ስለ አዘዙዋት ያሉንን ከብቶች በሙሉ ለመሸጥ ነድተን ስለ መጣን ሲሆን ሲሆን ፍርድ ይሰጠን ያለዚያ ከብቶቹን እርስዎ ይግዙን» አላቸው።

ራስ አሉላ በቁጣ ጠሩና

«እኔን እንደዚህ ያለ ፍርድ ፈርዷል ብለው ነው ድሃይቱን ጥሪቷን የሚያሸጧት? ለካ የኔ ስም ማታለያ የድሃ ማንገላቻ ሆኗል! በኔ ስም ፍርድ ይሰጥበትና ይሸጥበት ጀመረ? በኔ ስም ለካ ግፍና ተንኮል ይሠራበታል? የመጣኸው ከየት ነው?» አሉ።

«ከሠራዬ ነው» አለ አቤት ባዩ።

«በቅርብ እነማን ይገኛሉ?» ብለው ራስ አሉላ አጋፋሪን ጠየቁ።

«አቶ ዘጊዮርጊስ ባሻይ በኩርና ሻለቃ አርአያ መጥተዋል» አሉ አጋፋሪ።

«ጥራቸው» አሉ ራስ።

የተጠሩት መኳንንቶች እየቀረቡ እጅ እየነሡ ቆሙ ራስ በመተከዛቸው ደግሞ «ዛሬ ምን ተገኝቶ ይሆን?» እያሉ ሲያሰላስሉ ራስ ከመኳንንቱ ላይ አፍጥጠው

«ያገር ሽማግሎች የተባሉ ተንኮለኞች የፈጽሙትን በደልና ማታላል ይህ ሕፃን ልጅ እንኳ አስቲታዘበውና እስቲቃወመው ድረስ! ለካ ሕዝብ ተበድሏል? በኔ ስም ድሃ ይንገላታበት? በኔ ስም አገር ይበደልበት ጀመር? መሬቷስ እንዴት ትረግመን? አገሬን ጠላት እንዳይደፍራት የምደከመው ለካ ከንቱ ነው? ለሀገር ክብር ጀግኖች እየወደቁ ሽማግሌዎችና ባላባቶች ለካ በሕዝብ ንብረት ላይ ይጫወታሉ? እግዚአብሔር የሁላችንንም ዋጋ እንደየ ሥራችን ይከፈል!

«እናንተስ ብትሆኑ የኔ ባለሟሎች የኔ አማካሪዎች ሆናችሁ በድሃ ላይ እንዲህ ያለ ፍርድ ሲሰጥ እየሰማችሁ እንዴት ዝም ትላላችሁ? ደግሞስ ባትሰሙ ሕዝቡ በየአገሩ በየመንደሩ በየቤቱ እንዴት ውሎ አደረ? ምን ችግር ደርሶበታል? እያላችሁ

አትጠይቁም? ባለሚልነታችሁ ለግብርና አባይነት ነው? ግብር የሚያበላኝማ መች አጣለሁ?» አሉና ወደ አጋፋሪው መለስ ብለው

«በል ለዚህ ልጅ ለልብሱ መግዣ የሚሆን ዐሥር ብር ስጠው» ብለው እንደገና ወደ አቤት ባዩ መለስ አሉና

«አባትህ ምን ሆኖ ነው የሞተው?» ብለው ጠየቁት።

«በኩፊት ጦርነት ቆስሎ መጥቶ ለብዙ ጊዜ ታሞ ኑሮ ሞተ» አላቸው።

«አያችሁ! ሰማችሁ! ትላንት ለሀገሩ ደሙን ላፈሰሰ ጀግና የሚከፈለው ውለታው ይኸው ነው? ሀገሬን ክብሬን ነጻነቴን ብሎ ለዘመተ ብድሩ ይኸው ነው? በል ንሣ አጋፋሪ ለዚህ ልጅ እናትና ለልጆቹ ልብስ መግዣ መቶ ብር ስጠው። ያመጣኻቸውን ከብቶች ቀስ አድርገህ መልሰህ ውሰዳቸው እናንተ የምትከፉትን ፈሰስ ታስቦ እኔ እከፍላለሁ። እበነ ስም በድሃዋ ላይ ይህን የመሰለ አስነዋሪ ብያኔ የበየኑ ሽማግሌዎችም ተይዘው እንዲመጡና ይህን ብያኔ መስጠታቸውን ከተረጋገጠ መቀጮ እንዲቀጡና ድሃዋን ደግሞ አላስቀምጣት እንዳይሉ ዋስ እንዲጠሩ ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ እንዲነገር» ብለው አዘዙ። አቤት ባዩ ወጣትም ዕልልታውን እያቀለጠው ከግቢው ወጣ።

ራስ አሉላ አሥመራ ላይ ሆነው በርከት ያለ ጦር ለመሰብሰብ ብርቱ ጥረት አደረጉ። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ኃላፊነት ከረን የሰፈረው ጦር ወደ አሥመራ እንዲወጣና ከዋናው ሠራዊትም ጋር እንዲቀላቀል አደረጉ። እንደዚያ አድርገው ክንዳቸውን ካፈረጠሙ በኋላ ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ አንድ መቶ ወታደሮች ሰጥተው አሥመራ ላይ ሆነው አገሩን እንዲጠብቁ አዘው አጼ ዮሐንስ ወደ ነበሩበት አሸንጌ ተጓዙ።

ምንም እንኳን በአሉላ ዝግጁነትና በመረብ ምላሽ ባሳዩት ጀግንነት አጼ ዮሐንስ ቢኮሩበትና ቢመኩበትም ቅሉ ከድርቡሾች ጋር ለመዋጋት ላቀዱት ዘመቻ አሉላን የሠራዊታቸው ጠቅላይ አዛዥ አድርገው ለመሾም ግን ዋናው ችግራችው ባለሟሎቻቸውና መኳንንቶቻቸው በአሉላ ላይ በነበራቸው የየግል ንቀትና ጥላቻ የተነሣ ነበር።

በመቀሌ ቤተ መንግሥት ሥር ሰዶ ለቆየው ጥል ክስና ንትርክ አንድ እልባት ሳይደረግለት አሉላን የሠራዊታቸው ጠቅላይ አዛዥ አድርገው ቢሾሙ የትግራይ መኳንንት ዕለቱን ሰማይንና ምድርን ካላጋጠምን ብለው የከፋ ትርምስ እንደሚያስነሱ የተረዱት ንጉሠ ነገሥት ራስ ኃይለ ማርያም ጉግሣን የሠራዊታቸው አዛዥ አድርገው

ሾሙ። አዲሱ የሠራዊት አዛዥ አጼ ዮሐንስ አጐታቸው በመሆናቸው ለዘውዱና ለአገሩ ከእርሳቸው የበለጠ ቀራቢና ታማኝ እንደሌለ ስለ ታመነበት አልጋ ወራሽም እንዲሆኑ በመኳንንቱ ዘንድ ሙሉ ተቀባይነት አግኝተው ነበር።

አጼ ዮሐንስ የጐጃሙን ራስ ተክለ ሃይማኖትን አስገብረው መተማ ለመውረድ ከአሸንጌ ተነሥተው ወደ ጐጃም ሲሻገሩ ራስ አሉላም በደብረ ታቦርና በጐንደር አካባቢ እንዲሰፍሩ ታዘዙ። ምንም እንኳ የንጉሠ ነገሥቱ ጦር ተጠቃሎ በጐጃምና በቤጌምድር ውስጥ በመሥፈሩ ሰሜን ኢትዮጵያ ቢጋለጥም በምፅዋ የነበሩት ጣሊያኖች በሰሐጢ የነበራቸውን ምሽግ ከማጠናከር በቀር ፈጥነው ወደ ፊት ሊገፉ አልፈለጉም ነበር። ይሁን እንጂ የራስ አሉላ ተቃዋሚዎች የነበሩትን ማደፋፈሩንና ማስታጠቁን ከመቀጠል ግን አልተገቱም ነበር። ከሁሉም ቀድመው ባላምባራስ ክፍለ የሱስ «ከረን ባዶዋን ስለሆነች እንድይዛት ፍቀዱልኝ» ብለው ለጀኔራል ባልዴሴራ ጻፉለት። እርሱ ግን በነበሩበት በሐባብና በበኒዓሚር አካባቢ እየተዛወሩ እንዲቆዩ እንጂ ከረን እንዳይገቡ ከለከላቸው።

ይሁን እንጂ የራስ አሉላ ተቀናቃኞች የነበሩት እንደ ክፍለ የሱስ የመሳሰሉ ተቃዋሚዎች በየጊዜው ሕዝቡን ማስጨነቅ ስለቀጠሉ አሥመራ ለነበሩት ለራስ አሉላው ወታደሮች ም/አዛዥ የነበሩት ባሻይ ገብረ ማርያም ከሽፍቶቹ ጋር ሲታኮሱ ሞቱ። ከዚያ በኋላ ሁኔታው እየተበላሸ ሔደ። የአካለ ጉዛይ አገረ ገዥ ሆነው አዲስ ተሹመው ተልከው የነበሩት ፊታውራሪ ደበበም እንኳ አሥመራ ገብቼ የሐማሴንንም ግዛት ደርቤ መያዝ ስላሰብኩ ከተማውን እንድትለቅልኝ ብለው ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ላኩባቸው። ደበበ የአካለ ጉዛይ ገዥ የሆነውም አጼ ዮሐንስ ወደ አሸንጌ ሲሔዱ ነበር።

ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም «የጌታየን የአሉላን ግዛትና ከተማ በጉልበት ለመውሰድ ከፈለግህ እጠብቅሃለሁ ናና ሞክረኝ» በለው ስለላኩባቸው የደጃዝማቹን ቆራጥነት ካወቁ በኋላ ደበበ በሰገነይቲ ወደ ዐድዋ ሔደው ሠፈሩና ምፅዋ ላይ ሆኖ ለራስ አሉላ የጦር መሣሪያ ሲያስመጣላቸው ስለነበረው ግሪካዊው ነጋዴ ለእርሳቸውም እንዲያስመጣላቸው መላላክ ጀመሩ። ፊታውራሪ ደበበ ክንዳቸውን አሳብጠው ሥልጣን ለመቀማት የነበራቸውን ጉጉት ከግሪካዊው ነጋዴ በቂ መልስ ባለማግኘታቸው ብቻ አልተገታም። ከቀይ ባህር ማዶ ተሻግሮ ኤደን ለነበረው የእንግሊዝ እንደራሴም ደረሰ። የነበራቸውን ጉጉት ሲጽፉለትም

«በምንም ነገር ከንጉሡ ጋር እይደለሁም። ራሴ የቤተ መንግሥቱ የዘውድ ተወላጅ ነኝ የክርስቶስ ፈቃዱ የሆነልኝም እንደሆነ የእርስዎን ርዳታ አገኛለሁ።

ከእንግዲህ ወዲያ ምንም ዐይነት ችግር አይኖርብኝም። ከልቤ አፈቅርዎታለሁ አምንዎትማለሁ። እርስዎም ይመኑኝ። አጼ ዮሐንስ ለዙፋናቸው ያበቃችኋቸው እናንተ መሆናችሁን ዐውቃለሁ። እኔንም ለዙፋኔ እንድታበቁኝ እለምናለሁ» ብለውታል።

ባላምባራስ ክፍለ የሱስ ከረንና አሥመራን ካልያዝኩ እያሉ በሚገለገሉበት ሰዓት ደበበ ደግሞ የአሉላን ግዛት ለመያዝ ተመኝተው ካቃታቸው በኋላ ዙፋን ላይ አስቀምጡኝ እያሉ የባሕር ማዶን ሰዎች መለመን በጀመሩበት ወቅት በአምባ ሰላማ ተራራ ላይ ታስረው የነበሩት ራስ ወልደ ጊዮርጊስ ደግሞ ያንሰራሩና ክፍለ የሱስንና ጣሊያኖች ከረንና አሥመራን እንዲያዙ ምፅዋ የነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ የጻፉት ደብዳቤ አሥመራ ለራስ አሉላ ሰደዱላቸው። ከእነዚ ሌላ ደግሞ የአጼ ዮሐንስ የእኅት ልጅ የነበሩትና ለብዙ ዓመታት በእስር ላይ የኖሩት ደጃዝማች ሥዩም ገብረ ኪዳን (አባ ጐበዝ) የአሉላን ግዛት ለመያዝ ታጥቀው ተንሡ።

ደጃዝማች ሥዩም ጐጃም ውስጥ ታስረው ሲኖሩ አጼ ዮሐንስ ራስ ተክለ ሃይማኖትን ለማስገበር ጐጃም እንደገቡ ራስ ተክለ ሃይማኖም ደጃዝማች ሥዩምን ፈትተው ወደ ንጉሥ ምኒልክ ሰደዱዋቸው። ምኒልክም ደጃዝማች ሥዩምን ይቀበሉና በምን ተግባር ላይ ሊያሠማሩዋችወ እንደሚችሉ ማሰላሰል ጀመሩ።

አጼ ዮሐንስ ጐጃምን እያስመዘበሩ ወደ ሸዋም ለመግባት ማቀዳቸውን ንጉሥ ምኒልክ እንደ ሰሙ በይበልጥ ስልታቸውን ማቀነባበር ቀጠሉና ደጃዝማች ሥዩምን አስታጠቀው ወደ እንደርታ ሰደዱዋቸው።

የሰሜን ኢትዮጵያ ሁኔታ እንደዚያ በመሰለ ምስቅልቅል ላይ መውደቁን በጌምድር የነበሩት ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ልጅ ፋንታንና ሻቃ አርአያን አንድ መቶ ሃምሳ ከሚሆኑ ወታደሮች ጋር ወደ አሥመራ ከመስደድ በቀር ራሳቸው ለመሔድ ወይም በርከት ያለ ጦር ለመስደድ አልተቻላቸውም።

ይሁን እንጂ የአሉላን ከተማ ለመያዝ ደፍሮ ጉዞ የጀመረ ማንም አልነበረም። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም «ጌታ ራስ ሊመጡ ነውና ጠጅ ጣሉ ሠንጋ ሰብስቡ» እያሉ ስለሚያዙ የአሥመራም ሕዝብ ዘወትር «መጡ መጡ እያለ የተስፋ ወሬውን ያቀባብለው ነበርና እነክፍለ የሱንና ጣሊያኖችን በነበሩበት ገትቷቸው ቆይቷል። የአሉላ ምኞትና ጉጉት አሥመራ ተመልሰው የሰሜኑን በር መዝጋት ቢሆንም ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ውስጥ ውስጡን ተበጣብጠው ነበርና ራስ ሐጎስን ከንጉሥ ምኒልክ ጋር «ተመሳጥረሃል» በጅሮንድ ለውጤን ከራስ ተክለ ሃይማኖት ጋር «ተላልከሃል» እያሉ አስረዋቸው ስለ ነበር አሉላን ከአጠገባቸው ለማራቅ አልፈቀዱም

ነበር። አሉላም እነዚሁ የመረሩ ጠላቶቻቸው ስለ ታሰሩላቸው በቤተ መንግሥቱ ዘንድ የነበራቸውን የተጠናከረ አቋም መጠበቅ ተገቢያቸው እንደ ነበረ አምነውበት ነበር።

«ሃይማኖት የሚያጠፉ ጠላት መጥቶብኝ ከወንድሞቼ ጋር አልዋጋም» ብለው የተነሡት አጼ ዮሐንስ ሠራዊታቸውን ጐጃምና ጐንደር አስፍረው ተክለ ሃይማኖትን አስከብበው ምኒክን ማስፈራራቱን በመቀጠላቸው ምኒልክም ከመቸውም ጊዜ ይበልጥ መጎልበትና ዝግጅታቸውን መጠናከር ዋና ሥራቸው አድርገው ተያያዙት።

በተራራ ላይ ከነሠራዊታቸው ተከበው የነበሩት ራስ ተክለ ሃይማኖት ንጉሥ ምኒልክ የማይደርሱላቸው መሆኑን ተረድተው ተስፋ በቆረጡበት ሰዓት አጼ ዮሐንስ «ከነሥራዊትህ ከምታልቅ እጅህን ስጠኝ ምሬሃለሁ የወንድማማች ደም አናፋስ» የሚል መልእክት ሰደዱላቸው። ተክለ ሃይማኖትም መልእክቱን በደስታ ተቀብለው እጃቸውን ሰጡና ዕርቅ ሆነ።

በጐጃም በኩል የነበረው ችግር በእርቅ ከተፈታ በኋላ ራስ አሉላ የዐባይን ወንዝ ተሻግረው እንዲሰፍሩና በሸዋ ላይ እንዲያነጻጽሩ ቀጥሎም ንጉሥ ነገሥቱ እንዲዘምቱ ተወሰነው። ግን ይህን ዕቅድ በመጀመሪያ ራስ አሉላ ቀጥሎም ራስ አርአያ ተቃወሙ።

«ሃይማኖትና አገር የሚያጠፉ ሁለት ጠላቶች በስተኋላችን አሰፍስፈው ከወንድማችን ከምኒልክ ጋር ለመግጠም እንዴት እንችኩላለን? የወንድማማቾች ደም ለምን ይፋሰሳል? እርስበርሳችን ከተጨራረስን አገሪቱ ባዶዋን መቅረቷን ጃንሆይ መች ይስቱታል!» ብለው ራስ አሉላ ተከራከሩ። የእርሳቸውን ሐሳብም ትላልቆቹ መኳንንት ደገፉት።

«እኔስ መች ደም እንዲፈስ እወዳለሁ? ከዚህ ቀደምስ የወሰንኩት ጉዳይ አይደለም? እኛ ብንጋደል እኛ ብንጫረስ እኛ ብንፋጅለት ጠላት ደስ እንደሚለው መች አጣሁት! አሁንም መልካም አስባችኋል። የድርቡሹ ጦር ጠብ ያለመፈለጌን እንዲረዳው እልክበታለሁ። እምቢ ካለም እርሱን በጀርባዬ ትቼ ወደ ወንድሜ አልዘምትም» ብለው አጼ ዮሐንስም ተስማሙና መተማ በተለይ ጋላባት ሰፍሮ ለነበረው ድርቡሽ ጦር አዛዥ ለአቤ አንጃ መልእክት አስተላለፉለት። በመልእክታቸውም ውስጥ

«እኔ ያገሬን ጠረፍ ዐልፌ ወደ ግዛትህ ለመግባት ሐሳብ የለኝም አንተም ካገርህ ጠረፍ ዐልፈህ ወደኔ አገር ለመግባት ምኞት ከሌለህ በመካከላችን ሰላም እንጂ ጠብ አይኖርብንም። ይልቅንስ የሁለታችንም ጠላት ሰላም በሆኑበት ፈረንጆች ላይ

በአንድነት እንሰለፍባቸው» የሚል ቃል ነበረበት። የድርቡሹ ጦር አለቃ በላካቸው ምላሽ ላይ ግን

«ድፍረትና ወንድነት ካለህ ናና እንጋጠም። ባትፈራኝ ኑሮ እንደዚህ ብለህ ከመጻፍ ትዘምት ነበር። አሁንም ካለህበት የማትወጣ ከሆንክ ተዘጋጅተህ ጠብቀኝ እመጣልሃለሁ» የሚል ዐረፍተ ነገር ሰለ ነበረበት አጼ ዮሐንስ ቀርተው አሽከሮቻቸው ሊታገሡት የማችላቸው ውርደት ሆነ።

«ከእንግዲህ ከዚህ የበለጠ ውርደት መቼም አይደርብኝም ከዚህ የከፋ ጠላትም በኋላዬ ትቼ ወደ ወንድሜ አልሔድም። ወንድሜን በጀርባዬ አዝዬ በግንባሬ ወደ መጣሁ ጠላቴ እዘምታለሁ። ከዚያ ከተመለኩም ወደ ሸዋ እዘምታለሁ«። ብለው ወሰኑና ወደ መተማ ዘመቱ።

የአጼ ዮሐንስ ሠራዊት ደንቢያ ላይ ሲከማች በራስ አሉላም ውስጥ ከዐሥራ አምስት ሺህ በላይ የሚሆን የተጠናከረ ጦር ተደለደለ። ከእርሳቸው ቀጥለውም ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ራስ ሚካኤል ራስ ኃይለ ማርያምና ራስ መንገሻ ብዛት የነበረው ጦር ነበራቸው። የንጉሡ ነገሥቱ ጦር ደግሞ አስደንጋጭ ዜና ራስ አሉላ ደረሳቸው። የአሥመራን ከተማ ባላምባራስ ክፍለ የሱስና ደበበ ሊቀራመቷት እንደ ከበቡዋት ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ መልእክተኛ ሰደዱ።

ራስ አሉላም ወደ ግዛታቸው ገሥግሠው ዐመፀኞቹን አጥፍተው አገሩን አደላድለው ለመመለስ እንዲፈቀድላቸው አጼ ዮሐንስን አመኑ። አጼ ዮሐንስ ግን «በዚህ ፈረስ ወደ ፈለግህበት አገር ዝመትበት በዚህም ጐራዴ የፈለግኸውን ቅላበት» ብለው ሾመው ወደ አካለ ጉዛይ የሰደዱዋቸው የአጎታቸው ልጅ ደበበ ይከዳኛል ብለው ስላልጠረጠሩ አሉላ ያቀረቡትን ልመና አምነው መቀበል አልቻሉም። በመጨረሻም አሉላ ታማኝነታቸውን ባሻይ ደስታና መጠነኛ ወታደር ይዘው ወደ አሥመራ እንዲመለሱና በሁለት በኩል የተከበበችውን ከተማቸውን እንዲከላከሉ ለመላክ ተፈቀደላቸው።

በመጀመሪያ የአሉላን ግዛት ቀጥሎም የዮሐንስን ዙፋን ይመኙ የነበሩት ደበበ ግን ምፅዋ የነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ባልዴሴራ ይቅርታ እንዲያደርግላቸውና ርዳታ እንዲልክላቸው ተማፀኑት። በዚህም መሠረት ሁለት ሺህ ያህል ወታደር አስከትለው ወደ ሠገነይቲ ሔደው ከጄኔራል ባልዴሴራና ከሻለቃ ፒያኖ ጋር ተገናኝተው ከተመካከሩ በኋላ ወደ አሥመራ ገሠገሡ። ወዲያውም የካቲት 3 ቀን 1881 ከደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ጋር አዲ ዲሮ ከተባለው ቦታ ላይ ጦርነት ገጥመው

ደጃዝማችን ገድለው በድል አድራጊነት አሥመራን ይዘው ከተቀናቃኛቸው ከአሉላ አባ ነጋ ቤት ገቡ።

አሥመራን ከያዙ በኋላ ለጄኔራል ባልዴሴራን በጻፉት ደብዳቤ «ንጉሡ በጻፉልኝ ደብዳቤ ላይ «ጣሊያኖችን ተዋቸውና ወደኔ ተመለስ የአባትህንም የራስነት ማዕረግ እሰጥሃለሁ» ብለውኛል። ግን እስከ ዛሬ ንጉሡ የሰጡኝ ማዕረግ ደጃዝማችነት ብቻ ነው። እኔ ግን አገር ነው የምፈልገው የምገዛው አገር አልሰጡኝም ዛሬ ግን ገሚሱ ኢትዮጵያ በእጅ ገብቷል እኔም እርስዎም ስላገኘው ድል ደስ ሊለን ይገባል። እንግዲህ መሣሪያም ሆነ ገንዘብ አልጠይቅዎትም። ግን ወዳጅነትዎን አጥብቄ እፈልገዋለሁና እጅዎን ዘርግተው እንዲቀበሉኝ እለምንዎታለሁ» ብለዋል።

ምንም እንኳን ደበበ በጉልበታቸው የመረብን ምላሽ ግዛት የጨበጡ መሆናቸውን አረጋግጠው ከጣሊያኖች ጋር ለመወዳጀት አስበው መልእክተኛ እየላኩ ደጅ ጥናት ቢጀምሩም ጣሊያኖቹ ደግሞ የራሳቸው ዓላማ ነበራቸውና ደበበ አሥመራ ከመግባታቸው ሦስት ቀናት በፊት በክፍለ የሱስ መሪነት ከረን ገብተው ባንዲራቸውን ሰቅለው ነበር። ለደበበ ደብዳቤ ምላሹን ከመስጠት ፈንታም አሥመራን መያዝ በጣም ቀላል ሆነላቸው።

ራስ ኃይለ ማርያም የአጐታቸው አጼ ዮሐንስ ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ እንደሆኑ ወደ መተማ ጉዞ ሲጀመር የገበሬዉ ልጅ አሉላ የማይቀበሉት ጉዳይ ሆነባቸው። ምንም እንኳን ሹመቱ ቀደም ብሎ የተሰጠ ቢሆን ወደ አሥመራ ከመሔድ ይልቅ ከአጠገባቸው እንዳይርቁባቸው ጌታቸው ሲያዙዋቸው የጦር አበጋዝነቱን ይመልሱልኝ ይሆናል የሚል ተስፋም ነበራቸው። በመጨረሻው ግን ንጉሠ ነገሥቱ ከሰጡት ውሳኔ የማይመለሱና የጦር አዛዥነቱን ከራስ ኃይለ ማርያም የሚያነሡ መሆናቸውን ካረጋገጡ በኋላ አሉላም የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው

«ተከታዮች እንጂ ተዋጊዎች እንድንሆን አልተፈለግንም። ምንም ወዳጆቼና አሽከሮቼም ብትሆኑ በዚህ አሰላለፍ ዘምተን ጦርነት ገጥመን ድል ያደረግን እንደሆነ ታዘቡኝ! እንዲያውስ ባልተስማማሁበትና ባልመከርሁበት መኳንንትና ባለሟሎች ተጠቃቅሰው በተሿሿሙበት ጦርነት ለምን እዘምታለሁ? ትላንት ኩፊት ላይ ላዳሸቅሁት ድርቡሽ እጄን ለመስጠት ነው? ወይስ ለመሸሽ? የትውልድ ማፈሪያ ያገር መሣቂያ ለመሆኑ ነው? ያለኝን ወታደር ይውሰዱት! እኔ አሉላ ግን አልነቃነቅም! እኔ የገበሬው ልጅ ግን ወደ እ እርሻዬ እመለሳለሁ። የመኳንንትና የባለሟል እንኩቶ ሰብሰው አገሬን ለማዋረድ ሲሔዱ አብሬ አልታይም» ብለው ድንኳናቸውን አነቅለው ሠፈራቸውን ለቀው ለመውጣት መዘጋጀት ጀመሩ።

ይህን የተመለከቱ የጦር አበጋዞችና ባለሟሎቻቸው ደግሞ ተሰብስበው ከእግራቸው ላይ ወድቀው

«ትላንት ልጃቸውን ቀብረው ጠላት በፊት በኋላ በቀኝ በግራ ተሰልፎባቸው ዛሬ እርስዎ ሲያኮርፉባቸው አገር ምን ይለዎታል? ባይወለዱ ባይዘመዱ ነው የከዱዋቸው» ነው የሚባሉት። ጦርነቱስ ቢበላሽ አገርና ታሪክ የሚፈርዱት በእሳቸው ነው እስዎ ምንተዳዎ? አሁንም በሚያምኑት በዝቱሊው ሚካችል ይዘነዎታል! ሐሳብዎን ያንሡልን» ብለው ለመኑ።

«እኔማ ምን ቸገረኝ? ለአገርና ለራሳቸው በይበልጥም ደግሞ በዚህ ስልትና በቅምጥል መኳንንት አዝማችነት የሚሰለፈው ሠራዊት ከንቱ እልቂት አሳርሮኝ ነው እንጂ?» ብለው ሐሳባቸውን አነሡና ለዘመቻዉ ተሰለፉ።

ራሳቸው ንጉሠ ነገሥቱ የዘመቱበትን ሠራዊት ጠቅላይ አዛማቾቹ ራስ ኃይለ ማርያም በሚከተለው አኳኋን መደቡት።

1ኛ. ራስ መንገሻና ራስ ኃይለ ማርያም የንጉሠ ነገሥቱን ሁለት ክፍል ሠራዊት ይዘው በራስ ኃይለ ማርያም የበላይነት አዛዥነት በግንባር

2ኛ. ራስ አሉላ ከራስ መንገሻ ጋር ሆነው በራሳቸው በአሉላ አዛዥነት በቀኝ እንዲሰለፉ ተወሰነ። ይህን አሰላለፍ አሉላ ከተቃወሙት ምክንያት አንዱም «ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ጦርነቱ ሲሔዱ ሠራዊቱ በአምስት ክፍል ተመድቦ በደጀንነት በግንባር በቀኝ በግራና ከጠላት በስተኋላ እንዲሰለፍ» ብለው ነበር። ይህ አልሆነምና በተቃወሙት ስልት ተሰለፉ።

የሁለቱ ወገኖች ሠራዊት ወደፊት እየገፉ ለመጨረሻው ትንቅንቅ በሚዘጋጅበት ወቅት ደግሞ የማሕዲስቶቹ ጦር ጠቅላይ አዛዥ የነበረው ሐመዳን አቡ አንጃ በድንገተኛ ሕመም ሞት። ምክትሉ አዛኪ ካማል ጦሩን ባመነበት ስልት ደልድሎ አሰለፈ። ጦርነቱ ቅዳሜ መጋቢት 1 ቀን 1881 ሲጀመር የማሕዲስቶቹ ጦር በቀኝ ክንፍ የነበረውን የኢትዮጵያን ሠራዊት መጫን በማሳየቱ ራስ አሉላ በራሳቸው ስልት ወታደሮቻቸውን ከፋፍለው መዋጋት ጀመሩ። እየቆየም የኢትዮጵያ ጦር እያጠቃ ወደ ጠላት ምሽግ መግባት ሲጀምር የግንባር አዋጊ የነበሩት አሉላ በጥይት ተመትተው ወደቁ። ወዲያው ቀልጥፈው ብድግ አሉና «አልተጎዳሁም ወደ ኋላህ ያየህ ጠላቴ ነህና ምሬ አልምርህ» ብለው አስለፈፉ። የተደናገጠው ሁሉ ተረጋግቶ ጦርነቱን ቀጠለና የጠላቱን ምሽግ አደበላለቀው።

ገና ጦርነቱ ከመጀመሩ አስቀድሞ አሰላለፉንና ስልቱን አሉላ ተቃውመውት የነበረው በራስ ኃይለ ማርያም በኩል የነበረው ግንባር ግን እንደ ፈሩት መታጠፍ አመጣ። አዝማቹ ራስ ኃይለ ማርያምም በጥይት ተመትተው ሲወድቁ ጦር መበታተትን ጀመረ።

የራስ አሉላ ስልትና ሠራዊት ግን የጠላት ምሽግ ጥሶ መግባቱን የተመለከቱት አጼ ዮሐንስ በራስ ኃይለ ማርያም በኩል የተሰለፈውን ጦር ከሚሸሽበት እየተከላከሉ ወደ ፊት እንዲገፉ በሚጣጣሩበት ሰዓት «እኛ ምሽጉን ጥሰን ገብተናልና ወደኛ ይምጡ» ብለው ራስ መንገሻ ፈረሰኛ ላኩባቸው። ንጉሠ ነገሥቱም እንደ አንድ ጀግና ወታደር እየተኮሱ ጠላት እየጣሉ ወደ ፊት በማምራት ላይ እንዳሉ ቀኝ እጃቸውን በጥይት ተመቱ። ነጠላቸውን ቀደው ቁስላቸውን አሰሩና ወደ ፊት ገፉ። ወዲያው ደግሞ ግራ እጃቸውን የመታቻቸው ጥይት ደረታቸውንም አገኛቸው። አሽከሮቻቸው ተሸከመው ወደ ድንኳናቸው ወሰዱዋቸው።

የንጉሠ ነገሥቱ መቁሰል በሠራዊቱ ዘንድ እንደ ተሰማ ታላቅ ድንጋጤ ሆነ። ወዲያውም ሲያጠቃና ሲያባርር የነበረው ጦር ወደ ኋላው መሸሸ በመጀመሩ ተባራሪው ጦር እየተከታተለ ፈጀው። ጊዜው መሽቶ ሲጨልም ብቻ ለኢትዮጵያ ሠራዊት ታላቅ እፎይታ ሆነ። ንጉሠ ነገሥቱ ግን ሲሠቃዩ ነበር ያደሩት።

ጎህ ሲቀድ የንጉሡን ሁኔታ ለማወቅ ብለው ራስ አሉላ ሔዱና አጠገባቸው ሲቆሙ ንጉሡም ጠቀስ አድርገው በጆሮአቸው «ከምወደው ልጄ ከመንገሻ ጋር ሆናችሁ አገሬን ጠብቁ ወራሼም እርሱ ነው» ብለው ነገሩዋቸው።

እስከዚያች ዕለት ግን ራስ መንገሻ የአጼ ዮሐንስ የወንድም ልጅ ናቸው ነበር የሚባሉት። በዚያች ዕለት «በሞት እጅ መያዛቸውን ያረጋገጡት ንጉሠ ነገሥት መንገሻ ልጃቸው እንጂ የወንድማቸው ልጅ ያለ መሆናቸውን አመኑ» ተብሎም በሰፊው ይወራ ነበር። የመንገሻን አልጋ ወራሽነት ለራስ አሉላ ካረጋገጡላቸው በኋላም

«ልጄ ታማኜ አሉላ ሆይ! መንገሻን እንደ አባቱ ሆነህ ጠብቀው። ለኔ የነበረህን ታማኝነት ለርሱም እንዳትነፍገው አደራ ሰጥቼሃለሁ» አሉና ራስ መንገሻንም አስቀርበው

«ልጄ መንገሻ አሉላን አባትህ እንዲሆን ሰጥቼሃለሁ ከቃሉ እንዳትወጣ! ትእዛዙንም እንዳትጥስ አደራ ብየሃለሁ!» ብለው ኑዛዜአቸውን ፈጽመው ዐረፉ።

ራስ አሉላና ራስ መንገሻ ተበታትኖ የነበረውን ጦር ሰብስበው ለመዋጋት ያደረጉት ጥረት ከንቱ መሆኑን ተረድተው የንጉሠ ነገሥቱን አስከሬን ይዘው ወደ

ኋላቸው ወደ ጐንደር ጉዞ መጀመራቸውን በሰላዩ አማካይነት የሰማው ሲሸሽ የነበረው የማሕዲስቶች ጦር መከተል ጀመረ። የንጉሡ ነገሥቱን አስከሬን ላለማስነካትም ሲሉ ታማኝኖቻቸው የመጨረሻውን ውድቀት ተዋደቁ። አትባራ ወንዝ አጠገብ ሲደርሱ በተደረገው የከፋ ጦርነት ታላቁ አርአያ ድምፁ ቢትወደድ ገብረ መስቀል ደጃዝማች ተድላና ሌሎቹም ታላላቅ የጦር አለቆችና ጀግኖች በንጉሡ ነገሥቱ ሬሳ ፊት ወደቁ።

«የአቢሲኒያ ነበልባል-እሳት እየተባሉ በውጭ ሀገር ታሪክ የሚጠሩት ራስ አሉላም የአደራ ልጃቸውን ራስ መንገሻን ይዘው ተመለሱ። በሕይወታቸው የመጀመሪያና መጨረሻ የሆነው «ሸሸት» የዚያኑ ዕለት ብቻ ሆነ።

የማሕዲስቶች ጦር አዛዥም አዛኪ የአጼ ዮሐንስን ሬሳ ማርኮ አንገታቸውን ቆርጦ «የዮሐንስንና የአሉላን ጭንቅላት ቶች ቆርጨ ልኬልሃለሁ» ብሎ ለከሊፋው ላከ። እርግጥ የአጼ ዮሐንስ ችንቅላት ካርቱም ደርሷል። የአሉላ ጭንቅላት ግን አልተገኘም።

ከሊፋው የአጼ ዮሐንስ ጭንቅላት በግመል ላይ ጭኖ በካርቱም ገበያ ሲያዞር ሰንብቶ ሲጥለው በዚያ ነዋሪ የነበረ አንድ ነጋዴ በድብቅ ወስዶ ኢየሩሳሌም ቀብሮታል የሚል አፈ ታሪክም አለ።

አጼ ዮሐንስ በሞቱ ጊዜ ከሕዝብ የቀረበ እንጉርጉሮ

«አጼ ዮሐንስ ሞኝ ናቸው

እኛም ሁላችን ናቅናቸው።

ንጉሥ ቢሉዋቸው በመኻሉ

ወሰን ጠባቂ ልሁን አሉ።

አጼ ዮሐንስ ይዋሻሉ

መጠጥ አልጠጣም እያሉ

ሲጠጡ አይተናል በርግጥ

ራስ የሚያዞር መጠጥ።

በደንቢያ መታረድ አዝኖ ዮሐንስ

ደሙን አፈሰሰ እንደ ክርስቶስ።

እንዳያምረው ብሎ ድሃ ወዳጁን

መተማ አፈሰሰው ዮሐንስ ጠጁን።

ቆማ ስታለቅስ የጐንደር ሃይማኖት

አንገቱን ሰጠላት ዳግማይ ዮሐንስ።»

የአጼ ዮሐንስ ሞት ከማንም ይበልጥ የጐዳው «ወዲ ቁቢን» ነው። ከመተማው ጦርነት ንጉሥ ነገሥቱ በድል አድራጊነት ተመልሰው ቢሆኑ ኖሮ ለ «ወዲ ቁቢ» እስከ ምን ድረስ የላቀ ክብርና ሥልጣን ይመርቁላቸው ነበር? የሚል ጥያቄም በያንዳንዳችን አእምሮ ሊቀረጽ ይችላል። ምናልባትም የመጠቀ እጅግ የላቀ ሥልጣን አያጡም ነበር የሚያሰኘን ምክንያት አሉ። ይኸውም የመረሩ ተቃዋሚዎቻቸው መደናገጥ ነበር። ራስ ሐጐስና በጅሮንድ ለውጤ ታስረዋል ተመሳሳዩ ርምጃም ሳይቀጥል አይቀርም ነበር። የአሉላን ታማኝነትና ቅን አገልጋይነት አጼ ዮሐንስ እየተረዱት መሔድ ከጀመሩም ውለው አድረው ነበርና።

ራስ አሉላ መተማ ደርሰው እስኪመለሱ ድረስ አሥመራና ሐማሴን አልጠበቋቸውም። ተወስደዋል። ከዚያ በኋላ የአሉላ ጉልበት ሟሸሸ። ጠጣራው ጡንቻቸው ሰለለ። የገቢና የኃይል ምንጫው ነጠፈ። ከዚያ በኋላ ወደ ወጡበት መንደርና ቤት መመለስ ግድ ሆነ። ከዚያም በኋላ ወጡበት መንደርና መመለስ ግድ ሆነ። ከዚያም በኋላ በ«ወዲ-ቁቢ» አነታቸው የትግራይ መኳንንት የበይ ተመልካች መሆን ነበር።

የነ ራስ ሚካኤል ሥዑል የነ ራስ አርአያ ድምፁ የነ ራስ ውስጥ «ወዲ-ቁቢ» በጀግንነቱና በታማኝነቱ ተማምኖ በርካታ ሠራዊት እያስተዳደረ መኖር እንደማችይችል ከማንም በፊት ከማንም ይበልጥ በቅድሚያ የተረዱት ራስ አሉላ ከመተማ ወደ ትግራይ ገና በመመለስ ላይ እንዳሉ ገና መቀሌ ሳይደርሱ ስለ ተረዱት ዐይኑን አፍጥጦ ጥርሱን አግጥጦ አፉን ከፍቶ ከጥቅጥቅ ጨለማ ውስጥ ወጥቶ ሊውጣቸው ሲሮጥባቸው ከነበረው ድህነት ለማምለጥ ሲሉ በአደራነት የተቀበሉትን መስፍን አንግሠው እንደራሴ ከመሆን ሌላ አማራጭ እንደማይኖራቸው ፈጣን አዕምሮአቸው ፈጥኖ ተረዳው። ምናልባትም በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም ከመተማ መልስ ወጣቱን መስፍን ይዘው ወደ መቀሌ ከመሔድ ፊንታ አክሱም የገቡት።

ከመተማ ጦርነት መልስ ራስ መንገሻን አክሱም ወስደው በኢትዮጵያ የነገሥታት ሥርዓት መሠረት አንግሠው በእንደራሴነት በአደራ-አባትነት ጥላ ተከልለው የተቃዋሚዎቻቸውን ቅስም ለመስበር አሉላ የነበራቸውን ዕቅድ ደግሞ ራሳቸው ራስ መንገሻና የትግራይ ሁኔታ እያደነቃቀፋቸው ሔደ።

ራስ መንገሻን በሰሜን በኩል ጣሊያኖች በደቡብ በኩል ደግሞ ምኒልክ አፍጥጠው እንደ ሚመለከቱዋቸውና ለንጉሥ ነገሥቱነቱ ደረጃ ሊደርሱ እንደማይችሉ ሁኔታው ራሱ ያስረዳ ጀመር።

በሌላ በኩል ደግሞ የአጋሜ ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ስብሐት አረጋዊ ከመተማ ጦርነት ራስ መንገሻንና ራስ አሉላን አጅበው ከተመለሱ በኋላ መቀሌ በተሰነባበቱበት ወቅት የራስ መንገሻ ታማኝ ከነበሩት ከደጃዝማች ተድላ ጋር በሐሳብ በመጋጨታቸው እንደ ማኩረፍ ብለው ለማንም ሳይናገሩ ከመቀሌ ከተማ በጠፍ ጨረቃ ወጥተው አጋሜ ገቡ። የሰጡትም ምክንያት «ከራስ መንገሻ ጋር መግባባት እየቸገረኝ ስለሚሔድ ከኢጣሊያኖቹ ጋር መጠጋትና ራሴን ብችል ይሻላል» የሚል ነበር።

የዚያን ጊዜዋን ትግራይን ሲያተራምሱዋት ከነበሩት መሳፍንት ደግሞ ዋናውና አንዱ ደበበ አርአያ ነበሩ። የራስ አሉላን ግዛት ይዣለሁ ብለው አሥመራ ላይ ለጥቂት ቀናት ያህል እንደ ቆዩ ጣሊያኖች በከረን በኩል ሲገቡ ርሳቸውም ወደ አካለ ጉዛይ ሼሹና ጦር በመሰብሰብ ላይ እንዳሉ ደጃዝማች ተድላ ደግሞ አካለ ጉዛይን ለመያዝ ስለ ሔዱባቸው ሁለቱ ጦርነት ገጠሙ። ከሁለቱም በርከት ያለ ወታደር አጨራርሰው ተድላ ወደ ዐድዋ ሲመለሱ ደበበ ሰገነይቲ ላይ ሆነው የሚወጣውን መጠባበቅ ጀመሩ።

ትልቁ ራስ አርአያ መተማ ከሞቱ በኋላ የእርሳቸውን ልጆች እየያዙ ወደ ወህኒ ቤት ካልጨመሩ አገሩ ሰላም እንደማያገኝ ከመንገሻ ይልቅ ራስ አሉላ አምነውበት ነበርና የነ ደበበን እጅ መያዝ ከመቸውም ይበልጥ ይመኙትና ይቋምጡለት ጀመር።

ይህን ምኞታቸውን በልባቸው እንዳመቁ ደበበ ወደ መቀሌ እንዲሔዱና በሰላም እንዲቀመጡ የሚያግባቡ ሰዎች ሰደዱ። ደበበም የአሉላን ሐሳብ አስቀድመው ደረሱበት ሁሉ

«እኔ ከእርስዎ ከወንድሜ ርቆ መኖር አይቻለኝም ከልብ ልታረቅ እወዳለሁ ለእርቁና ለወንድምነቱ ሲሉ ግን የአሉላን እጅ ይዘው ይስጡኝ ከዚያ በኋላ እኔም የእርስዎ ታዛዥና ወንድምነቴን በሙሉ ፈቃዴ እቀጥላለሁ» ብለው ለራስ መንገሻ ላኩ።

ራስ መንገሻም «አሉላ አባቴ ናቸው መካሪዬና ጠባቂዬም ናቸው ልጅ ደግሞ አባቱን መካድና ማታለ አይገባውም» ብለው መለሱላቸው የመሳፍንቱ ልጆች ትግራይን በይበልጥ ማመሳቀሉን ቀጠሉበት።

«አገሩን እንደምን አድርገን ነው የምናረጋጋው? የራሳችን ዘመዶች እኮ ከድርቡሽ የከፉ ጨካኞች ከጣሊያንም የበለጡ ተንኮለኞች ሆኑብን ምን ይታይዎታል?» ብለው ራስ መንገሻ የአደራ አባታቸውን ራስ አሉላ ምክር ጠየቁ።

«እውነትህን ነው በመጀመሪያ አገሩ መረጋጋት ሕዝቡም አንድ መሆን ይገባዋል። ከትግራይም ሌላ በሐማሴን በኩል የሚሰማው ምስቅልቅል ከኛ ውጭ ሊሆን በመቃረብ ላይ ነው።

የሚያሳስበንም የዚያ ጉዳይ ነው። ሰሐጢን አንሰጥም ያልናቸው ጣሊያኖች ከረንና አሥመራን በጉልበታቸው ከያዙብን ደግሞ ጠቅላላው ሁኔታችን ሚዛን ያጣል» አሉ ራስ አሉላም።

«በዚህ በኩል እኔ አለሁ። በሐማሴን በኩልስ ምን ብናደርግ ይሻላል? ወይ እርስዎ ሔደው አገሩን አደላድለውና ሰው አድርገውበት ቢመለሱ አይሻል ይሆን?» ሲሉ ራስ መንገሻ አሉላን የሐሳብ ስንጥር ወጋቸው። ከመቀሌ ከወጡ እንደ ገና ደግሞ የትግራይ መኳንንት በመንገሻ ዙሪያ ተሰብስበው በሩን ሊዘጉባቸው እንደሚችሉ ተረዱትና።

«እኔማ ባልከፋኝ ነበር። ግን ካንተ ከተለየሁ ደግሞ እዚህ ያለው ነገር ያስቸግርሃል። አጼ ዮሐንስ ሲያሳስቱ የኖሩ ደግሞ አንተን ገደል ይሰዱሃል ካጠገብህማ መራቅ የለብኝም» አሉና ትክ ብለው ተመለከቱዋቸው።

«እሱማ እውነት ነው። ከዚህ ያለው ሳይረጋጋ መረብ ምላሽ ቢሻገሩ ነገሩ ሚዛኑ ያጣል። ታዲያ በምን አኳኋን እናዘጋጀው ይላሉ?» ብለው ራስ መንገሻ መልሰው ጠየቋቸው።

«እንደ እኔ እንደ እኔማ ራስ ወልደ ሚካኤልን ከነ ልጆቻቸው ፈትተን ወደ ሐማሴን ብንሰዳቸውና ባላምባራስ ክፍለ የሱስም እርሳቸው ተላልከው ቢያስጠጉት ጣሊያኖችን መቋቋምና አገሩን ለማረጋጋት ይመቻል ይመስለኛል» አሉ ራስ አሉላ።

«አሄሄ» ብለው ራስ መንገሻ ለጥቂት ጊዜ ሲያስቡ ቆዩና

«እንጃ እሺ ይሉን ይሆን? ዐሥር ዓመት ሙሉ ከነልጆቻቸው አስረን ካሳዘናቸው በኋላ ዛሬ እንደ ገና ሐማሴን ሔደው አገር ይጠብቁ ብንል ደስ ይላል? እርሳቸውስ ያምኑናል?» አሉ ራስ መንገሻ።

«አቡኑና ሽማግሌዎች ከለመኑዋቸው ይቅር ይላሉ። ለልጃቸው ለመስፍንም አንድ አገር እንሰጠዋለን። ከልብ ለመታረቃችን ምስክራችን እንዲሆን የደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሚስት የነበረችውን ልጄን እንሰጠዋለን» አሉ ራስ አሉላ በፊት ከሰው ያሳሰሩዋቸውን አዛውንት ከልባቸው ለመታረቅ መመኜታቸውን ለራስ መንገሻ ሲያስረዱ።

«የሚሆን ከሆነ ምን ከፋኝ እንዳሉት ቀሳውስት ወደ አምባው ይላኩና ያነጋግሩዋቸው» አሉና ራስ መንገሻ በጉዳዩ መስማማታቸውን አስረዱ።

የተመረጡ የሃይማኖት አባቶች በተገኙበት ሽማግሌው ራስ ወልደ ሚካኤልና ሁለት ልጆቻቸው መስፍንና ኃይለ መለኮት ከአምባ ሰላማ ወርደው ይቅርታ ተጠየቁ።

«ከእንግዲህ ወዲያ የሚቀረኝን ዕድሜ የግፍ ፍርድ በተቀበልኩበትና እስከ ዛሬ በቅኖና ከኖርኩበት ተራራ ወርጄ የምሠራው አንድም ነገር አይኖረኝም። በኖርኩበት እንድኖር ከተፈቀደልኝ አንድ ትልቅ ምሕረትና ሹመት እቆጥረዋለሁ» ብለው ራስ ወልደ ሚካኤል ቁርጥ ያለ ሐሳብቸውን አስታወቁና ወደ ተራራው ተመልሰው ወጡ።

ልጃቸው መስፍን ግን በነገሩ መስማማታቸውን ገለጹ። ይሁን እንጂ አሉላ የፈጸሙባቸውን ጥቃትና በደል ከልባቸው ይቅር ለማለት ደግሞ የቀረጡ አልነበሩም። ቢሆንም ነገሩ ወደ ተባባሰ በቀል እንዳያመራባቸው ሲሉ በራስ አሉላ ሐሳብ ተስማምተው ባላምባራስ ክፍለ የሱስ ከኢጣሊያኖች ከድተው ወደ እርሳቸው እንዲመጡ ለማድረግ ደብዳቤ ላኩባቸው። ጣሊያኖቹ ደግሞ በበኩላቸው እርስ በርሱ የተጠማመደው የኢትዮጵያ መሳፍንት እንክትክት ብሎ እስቲወድላቸው ድረስ እርምጃቸውን እየቆጠሩ ከማዝገም የተሻለ አጋጣሚ እንደሌለ በመረዳታቸው ላኮረፈው ሁሉ በምሥጢር መሣሪያ ማቀበላቸውን ዋና ተግባር አድርገው ይዘውት ነበርና በሐማሴንና በትግራይ በገንዘብ የተገዙ ሰላዮቻቸውን አሠማርተው ማነኛውንም ነገር ማስለቀም ጀመሩ። የመስፍን ወልደ ሚካኤልን ደብዳቤ ከተመለከቱ በኋላ ክፍለ ኢየሱስም ከኢጣሊያኖች ከድተው ወደ ትግራይ ለመግባት ፈቃደኛ መሆናቸውን አረጋገጡ።

ባላምባራስ ክፍለ የሱስ በመጀመሪያ ከረንን ይዘው የጣሊያንን ባንዲራ ሰቅለዋል። ቀጥለውም አሥመራን ይዘው ለጣሊያን አስረክበዋል። ይሁንና የኢጣሊያኖች ሁኔታ ደግሞ በጣም አጠራጥሩዋቸዋል። በዚህ ሁኔታ ላይ ባሉበት ወቅት ደግሞ በይበልጥ መንፈሳቸውን የሚያስቆጣባቸው ጉዳይ ደረሰ።

ከንቲባ ማሕሙድ የተባሉ የሐባብ ተወላጅ ከኢጣሊያኖች የተቀበሉትን አምስት ሙቶ ጠመንጃ አስይዘው «ሀገሬን አልወጋም» ብለው በቃሮራ በኩል ወደ ሱዳን መግባታቸውን ሰሙ። ቀጥሎም ዓድ መድ ሼክ እኩድ ዓድ በሒት የኢጣሊያ ወታደሮች ወደ አሥመራ መግባታቸውን በመቃወማቸው ተይዘው አሥመራ ላይ መረሼናቸውን ተመለከቱ። ሌሎች በርካታ የምፅዋ የከረን የሐማሴን ተወላጆች ኢጣልያንን በመቃወም እየተያዙ በመረሼናቸው መደናገጥና ማሰላሰል ጀመሩ።

ከዚያ ሌላ ደግሞ የማሕዲስቶች እንቅስቃሴ በምዕራባዊ ቆላ በኩል እየገፉ መምጣቱ እጅግ አሳስቧቸዋል። ከኢጣሊያኖች ጋር አባሪ ተባባሪ ባይኖሩና ከረንና አሥመራን እየያዙ ባያስረክቡ ኑሮ ከማሕዲስቶቹ ጋር ለመስማማት ባልተቸገሩም ነበር። የኢጣሊያኖች ታማኝ በመሆናቸው በማሕዲስቶች በኩል በጠላትነት መመዝገባቸውን አረጋግጠዋል። ጣሊያኖችንም መጠራጠር ጀምረዋል። ስለዚ በመስፍን ወልደ ሚካኤል አማካይነት ከራስ አሉላ ጋር መታረቅ እንደሚፈልጉ መልእክት በማስተላለፋቸው ራስ አሉላም የጦር አበጋዛቸውና ታማኛቸው የነበሩትን የብላታ ገብሩን ልጅ ዓለማየሁ ገብሩን በርከት ካሉ ወታደሮች ጋር ሰደዱዋቸው። ባላምባራስ ክፍለ የሱስም በዚያ ወቅት ከሁለት ሺህ በላይ የሚሆን ተከታይና ስድስት መቶ ባለ ብረት ወታደር ነበራቸውና ከራስ አሉላ የተላከላቸው ወታደር ሲደመር ደግሞ አበጥ ጠንከር ያለ ጡንቻ እንደሚኖራቸውና ከጠላቶቻቸው አንዱን ጠንከር ያለ ክንድ ለማቅመስ እንደሚችሉ ተማመኑበት።

ራስ መንገሻና ራስ አሉላ በትግራይና በመረብ ምላሽ የነበረውን መበጣበጥና ፉክክር አስወግደው የአገሪቱን አንድነት ለማጠናከር በሚጣጣሩበት ሰዓት ጠቅላላውን ሁናቴ ጣሊያኖች ስለ ደረሱበት በርከት ያለ ጦር ይዘው ከአሥመራ ገሥግሠው ከረን ገቡና ባላምባራስ ክፍለ የሱስን አዘንግተው ያዙዋቸው። ከዚያም ወደ አሰብ ሰደዱዋቸውና በእስር ቤት እንደ ተዘጋባቸው ሞቱ።

የባላምባራስ ክፍለ የሱስ መያዝ ከመረብ ወንዝ ማዶ የነበረውን ውስብስብ እያደር እንደሚያበላሸውና ራስ መንገሻን ለማንገሥም የነበራቸውን ምኞት እንደሚያስከስምባቸው የተገነዘቡት አሉላ በዚያን ጊዜ በራስ መንገሻ ዙሪያ ከነበሩት ከራስ ሐጐስ ከደጃዝማች ተድላ ከደጃዝማች ተሰማና ከሻቃ አርአያ ጋር ስለ ሁኔታው ሲመካከሩ

«ዋናው ጥረቴና ሐሳቤ ከመረብ ማዶ ያለውን አገራችንን እንደ ምን አድርገን ማረጋጋትና የገባውንም ጠላት በምን ሁኔታ ማስወጣት እንደሚገባ የታያችሁን እንድንነጋገርበት ነው» ብለው ራስ አሉላ ሐሳብ ጠየቁ።

ራስ ሐጐስም ቀበል አደረጉና «ለመሆኑ የሁላችንስ ጦር ተዳምሮ ምን ያህል ቢሆን ነው ወደ መረብ ማዶ እንሻገር የምትለው?» ብለው ተናገሩ።

«ከተንቀሳቀሱ ተከታይ አይገድምና ያለውን አስከትቶ መሻገሩ ይሻል ይመስለኛል» አሉ ሻቃ አርአያም።

«ለሰው የሚሆን ቀርቶ ለእንስሳ እንኳን የሚሆን ምግብ በጠፋበት ወቅት ወደ ሐማሴን እንሻገር ማለት አወዳደቅ አለ ማሳመር ሆኖ ይታየኛል» አሉ ደጃዝማች ተሰማም።

«ዋናው ችግራችን ጣሊያን ሳይሆን ድርቁና የከብት እልቂቱ ነው። እንደምታውቁት ጣሊያኖች ምጥዋ ከገቡትበት ጊዜ ጀምሮ የከብት በሽታም ከእነርሱ ጋር አብሮ ገብቶ ያን ሁሉ ጥፋት አድርሶብናል። በአሁን ጊዜ ደግሞ ረኃቡም እየጠና ሔዷል እንዳሰባችሁትም ያለውን ሠራዊት አስቆጥረን ስንቁ እንዲዘጋጅ ካደረግን በኋላ እንነጋገርበታለን» ብለው ጉዳዩን ወሰኑት። በዚያ ወቅት በራስ መንገሻ ዙሪያ የነበሩት መኳንንት የጦር አለቆችና የሁእልቱ ራሶች ማለት የራስ መንገሻና የራስ አሉላ ጦር ተደማምሮ ዐሥር ሺህ እንኳ የማይሞላ ነበር። የቀረው በስንቅ እጥረት ተበታትኗል። በዚህም የተነሣ ከመረብ ማዶ ተሻግሮ ለመዝመትና ከኢጣሊያ ጋር ለመዋጋት አሉላ የነበራቸውን ምኞት በልባቸው እንዳመቁ መቆየት ግዴታ ሆነባቸው። በመጨረሻም አክሱም የነበረውን የንጉሥ ነገሥቱን ግምጃ ቤት ከፍተው መሣሪያና ጥይቱን ለወታደሮቻቸው አከፋለው

«ጊዜው ፈቅዶልን እንደገና እስክንሰባሰብ ድረስ መረብ ማዶ ተሻግራችሁ በጠላት ላይ አደጋ እየጣላችሁ ወንዝ የወለደውን ወንበዴ ሕዝቡን እንዳይስጨንቀው እየተከላከላችሁ እናንተም ወንዝ ጠባቂዎች ሁናችሁ ቆዩ» እያሉ ፈቀዱላቸው።

ከዚያ በኋላ የዮሐንስ ክንድ አስተባብሩዋትና አጠናክሩዋት የነበረችው ትግራይ እየፈራረሰች መሔድ ጀመረች። ከራስ አሉላ ሰፈርም ሻቃ አርአያና የራስ አሉላ ወድም ደጃዝማች ተሰማ ተራ በተራ አሉላን እየከዱ ሔዱ። ራስ አሉላ ከሁሉም ከሁሉም የታማኛቸው የሻቃ አርአያ ክዳት እጅግ አበሳጫቸው። ሻቃ አርአያ ከአሉላ ከድተው ለፊታውራሪ ደበበ ማደራቸውን ሲሰሙ ደግሞ ይበልጡኑ አዘኑ። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ የአክሱም ገዥ የነበሩት የንቡረዕድ ወልደ ጊዮርጊስ ሁለት ልጆቻቸው ወደ ሁለት መቶ የሚጠጉ ወታደሮች ይዘው በመከዳታቸው ራስ አሉላ ከብስጭት ወደ ብስጭት የሚሸጋገሩ ሆኑ። ድርቁና ረኃቡ እየበረታ በመሔዱም አሉላ ሁለት መቶ የሚሆኑ ወታደሮቻቸውን እንኳ መመገብ የተቸገሩበት ወቅት ሆነ። የአጼ ዮሐንስም ትልቁ ችግራቸው ይኸው ነበር። ጣሊያኖች ምፅዋ ሲገቡ በመርከብ ጭነው ያመጧቸው ፈረሶችና በቅሎዎች በበሽታ የተመረዙ ስለ ነበሩ በሽታው እየተላለፈ ብዙ የቤት እንስሳት ጨርሶ ነበር። በተለይም ከዶግአሊ ጦርነት በኋላ የራስ አሉላ ወታደሮች ከጣሊያኖች ላይ የማረኩዋቸውን በቅሎዎች ወደ ደጋው ይዘው ስለወጡ በሽታው እየተላለፈ በሀገሪቱ ላይ ከፍተኛ እልቂት አድርሶ ነበር። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ ረኃቡ

ሕዝብ ፈጀ። ዮሐንስና አሉላም ወራሪዎችን የተቋቋሙት ከዚያ አስከፊ ሁኔታ ጋር እየተናነቁ ነበር።

ምኒልክና ጣሊያኖች

ትግራይና ሁለቱ ራሶች

የአጼ ዮሐንስ መኳንንቶች አለመስማማታቸውን ንጉሥ ምኒልክ ከሰሙ በኋላ ራስ መንገሻን እንበለ ኃይለል ማስቀረትና የራሳቸውን ጉልበት ማጠንከር እንደሚኖርባቸው ተማመኑ። ለዚህ የሚረዳቸውን የጦር መሣሪያ ማስገባት ጀመሩ።

ከኢጣሊያኖችም ጋር ውጫሌ ላይ ባደረጉት ውል በትግራይ ውስጥ ለነበሩትም ተቀናቃኞቻቸው ምንም ዐይነት እርዳታ እንዳይደረግ በምፅዋ በኩል ምንም ዐይነት የጦር መሣሪያ እንዳይገባላቸው አድርገው የእርሳቸውንም ንጉሠ ነገሥትነት በይፋ እንዲያውቅላችወ ምኒልክ ለጣሊያኑ ንጉሥ ኡም ቤርቶ መልእክት ሰደዱ።

ከዚያ ቀጥለው ደግሞ ራስ ሚካኤልና ንጉሥ ተከለ ሃይማኖት ከገቡላቸው በኋላ የኃይላቸውን መሰባሰብና መጠናከር አረጋገጡና ደጃዝማች ሥዩምን የትግራይ ገዥ አድርገው ሹመው በቂ ጦር ሰጥተው ሰደዱዋቸው። የደጃዝማች ሥዩም ሠራዊት ብዛትና ጥንካሬ ከራስ መንገሻና ከራስ አሉላ እጅግ የተለየና የዳበረም ነበር። በመተማ ጦርነት የተጐዳው ከዚያም የተረፈውን በሥልጣን ሹኩቻ የተከፋፈለውንና በረኃብ የተፈታውን የአጼ ዮሐንስ ሠራዊት የከዳው ከድቶ የተረፈውና በሁለቱ ራሶች ዙሪያ የተከማቸው በሰሜን በኩል ጣሊያኖችንና አባሪያቸው ሆነው የተሰልፉት ደበበ አርአያ በደቡብ በኩል ደግሞ አዲሶቹ ጉልበተኞች ምኒልክና ሥዩም ቀስፈው ያዙት። ጉልበቱ ያልተነካ ምርጥ መሣሪያ የታጠቀ ስንቁ ያለለቀ ሠራዊት የሚመሩት ደጃዝማች ሥዩም ተቀናቃኛቸው የነበሩትን ዋግ ሥዩም ብሩን ለመያዝ ዋግ ሲገቡ ዋግ ሥዩሙም ከሰቆጣ ገሥግሠው አካለ ጉዛይ ገቡና ሰገነይቲ ከነበሩት ከደበበ ጋር ተቀላቀሉ። ደጃዝማች ሥዩምም ጉዞአቸውን ቀጥለው እንደርታ ገቡ።

አጼ ዮሐንስ ከንጉሥ ምኒልክ ጋር የነበራቸውን ትኩር ጥምድ ለመፍታት ሲሉ ልጃቸው ራስ አርአያ ሥላሴን ከወይዘሮ ዘውዲቱ ጋር ካጋቡ በኋላ እንደርታን መተዳደሪያ ጉልት እንዲሆናቸው ለሙሽሮቹ ሰጥተው ነበር። በዚህም የተነሣ እንደርታ ከሌሎቹ ከትግራይ አውራጃዎች ሰፋ ብላ ተደልድላ ነበረች። የምኒልክ ሹም የሆኑት

ደጃዝማች ሥዩም እንደርታ ሲገቡም የወዘሮ ዘውዲቱ ወዳጆች የነበሩና የምኒልክንም ንጉሠ ነገሥትነት አምነው የተቀበሉ ሁሉ በደስታ ተቀበሉዋቸው።

የሥይምን ጉልበት የሥዩምን ሹመት የሥዩምን ግፊት የሥዩምን ድፍረት ግን አሉላና መንገሻ ሊቀበሉት የማይቃጡት ሆነ። በሁለት ግንባሮች የተወጠሩት ሁለቱ ራሶች ቤታቸው ቤተ መንግሥታቸውና የዘውድ ባለቤትነቱ ተስፋቸው ተራ በተራ እየተናደ መሔዱን በትክክል ቢረዱትም የነበሩዋቸውን ጥቂቶች ወታደሮች እንኳ እንዳይሔዱባቸው ሲሉ መላውን ትግራይን ማሰስ ዋናው የየዕለቱ ተግባራቸው ነበር። የደጃዝማች ሥዩምን ጦር ከሠፈራቸው እስቲደርስ መጠበቁ የሚያስከትለውን ውርደት ተገንዝበው ነበርና በጉዞ ላይ እንዳሉ ለመግጠም ሲሉ ከዐድዋ ገሥግሠው መቀሌን ዐልፈው ጠበቁት።

በተራቸውና በዘመናቸው የምኒልክ ብርቱ ዱላ ለመሆን «ጠብ ያለሽ በዳቦ» ሲሉ የነበሩት አፍለኛው ጉልበተኛ ደጃዝማች ሥዩም «ምንም ብቀጥን ጠጅ ነኝ» የሚባለው ዘይቤ ትዝ አላቸውና አጼ ተክለ ጊዮርጊስን የማረከው የአሉላ ክንድ ትዝ አላቸውና ግብጾችን ጉራእ ላይ ጉንዲት ላይ አይለት ላይ ድርቡሾችን ኩፊት ላይ ከነዚህም ላቅ ያለውን የነጩን ጦር ተድዓሊ ላይ የለሸለሸው የአሉላ ጐራዴ ከፊታቸው ድቅን ድቅን እያለ እያንቦገቦገ ታያቸውና እንደ ዋግ ሥዩም ብሩ በጠፍ ጨረቃ የማይፈተለክላቸው መሆኑን አመኑበትና ወደ አሸንጌ ተመለሱ።

ሁለቱ ራሶችም ምናልባት ሌላ ጊዜ በድንገት ይመለስ ይሆናል ወይም ሌላ የምኒልክ ጦር ይመጣ ይሆናል በሚል ሥጋት መቀሌንና ዐድዋን ለመከላከል የሚያስችላቸውን አቅጣቻ ይዘው ሠፈሩ።

ሁለቱ ራሶች የሠራዊታችወን መበታተን ለመከላከል የነበራቸው አማራጭ ከተረፉዋቸው የጦር አለቆች መካከል ዋና ዋናዎቹን ሹመት እየሰጡ ማባበል ነበር። በዚህም መሠረት ደጃዝማች አምባዬ የተባሉትን የደጃዝማች ደበበን አጐት የዐድዋ ገዥ አድርገው ሾሙ። ደጃች አምባዬ ቀደም ካለው ጊዜ ጀምረው የሁለቱም ራሶች ተፎካካሪ ቢሆኑም ጨርሰው እንዳይኮበልሉና ተጨማሪ ችግር እንዳያስከትሉ ሲባል በሥልጣን ማባበሉ ጊዜው ያመጣባቸው ውሳኔ መሆኑን ሁለቱ ራሶች አመኑበት።

ደጃች አምባዬ ደግሞ ቂማቸውን ለመወጣት ቀን ሲጠባበቁ ኑረው መብረክረክ ሲጀምር አጐታቸው ደበበ መቀሌን እንዲይዙ ላኩባቸው። ደበበም በምሥጢር ከሰገነይቲ ገሥግሠው አንትጮ ገብተው ከአጐታቸው ጋር በምሥጢር ተገናኙ።ው ወዲያውም የደበበ አሽከሮች የዐድዋን ከተማ ያዙና የራስ አሉላ ሹመኛ ሆነው ቀረጥ ሲሰበስቡ የነበሩትን ባሻይ ገብረዝጊን ከከተማ መካከል ገደሉዋቸው።

ይህ ሁሉ ድፍረትና ማን አለብኝነት ሲደረግ ራስ መንገሻ አንድ ሺህ ያህል ወታደሮቻቸውን ይዘው አቢይ አዲ ላይ ራስ አሉላ ደግሞ አምስት መቶ የሚሆኑ ወታደሮች ይዘው ከተወለዱባት ዝቁሊ ከምትባለው መንደር ነበሩ።

የደበበ ግፊት ዐድዋ ላይ ብቻ አልተገታም ወደ ተንቤን ገሥገሡና በራስ ሐጐስ ወታደሮች ላይ አደጋ ጥለው በርከት ያሉትን ገድለው ወደ ሽሬ ተጓዙ። በዚህም ጊዜ ራስ መንገሻና ራስ አሉላ ተላልከው መቀሌ እናትያዝ ለመከላከል ከየነበሩበት ሔዱ። የሁለቱን ራሶች ጉዞ የተረዱት ደበበ ደግሞ ወደ ራስ አሉላ መንደር ገቡና ዝቁሊን አቃጥለውና ዘርፈው እንዳልነበረች አደረጉዋት።

በተለይም አሉላ የተወለዱባትን ጐጆ ራሳቸው ነበሩ ያቃጠሉዋት። እንደዚያ አድርገው አሉላን ከተበቀሉ በኋላ መቀሌን ለመያ ደግሞ ዝግጅት ጀመሩ። ሁኔታውም ለሁለት ራሶች ከባድ ችግር የሚያስከትልባቸው ሆነ። በዚህም ጊዜ ነበር አሉላ ደበበን በወጥመዳቸው ለማስገባት ገመድ መሸረብ የጀመሩት። የእርሳቸውን ዘዴ ደግሞ ራስ መንገሻ ስለተቃወሙት በመካከላቸው የሐሳብ ግጭት ተነሣ።

በደበበ ምክንያት ሁለቱ ራሶች የመጣላቸው ዜና ምፅዋ ሲሰማ በጣሊያኖች ዘንድ ታላቅ ደስታ ፈጠረ። ወዲያውም ሦስቱም ጉልበተኞች እርስ-በርሳቸው ተጋጥመው እንኩትኩት ብለው የሚወድቁበትና አገሩ ባዶ የሚሆንበት ቀን በተስፋ ይጠብቅ ጀመር። ደበበ ደግሞ በበኩላቸው የሁለቱን ራሶች ግጭት በመስማታቸው ወደ መንገሻ ለመቅረብ ወይም መንገሻን ከአሉላ ጉያ ነጥሎ ለመውሰድ የሚችሉበት አጋጣሚ መድረሱን በመገንዘብ ለራስ መንገሻ «ከእርስዎ ጋር ልዋጋ አልፈልግም ከተዋጋን ደግሞ በእርስዎ ላይ ብርቱ ጉዳት ይደርሳልና የምንስማማበትን መልስ ሲሰጡ «የአጼ ዮሐንስ ግዛት ለሁለት ተካፍለን ብንገዛ ደስ ይለኛል» አሉዋቸው። አዲሱ ጉልበተኛ ደበበ ግን ገሚሱዋን ትግሬን ሳይሆን መላዋን የዮሐንስን ግዛት ለመያዝ የሚገታቸው ምንም ኃይል እንደሌለ በመተማመን «ዙፋኑን ለማን ሊሆን ነው? ገሚሱዋን ትግራይን የተመኘህልኝ?» ብለው እንዲያውም «አንተ» ብለው ላኩባቸው። በዚህ ጊዜ መንገሻም አሉላ ባወጡት ወጥመድ ተስማሙና ደበበን የሚያንቁበትን ዘዴ አብረው ቀየሱና ለአዲሱ ጉልበተኛ የአጼ ዮሐንስን የፈረስ የወግና የማዕረግ ዕቃ ሲልኩባቸው ደበበም ደስ ብሏቸው «ደም ከምንፋሰስ እንደዚህ አድርገህ አቅምህን አውቀህ ስለ ተቀበልከኝ እኔም እንደዚህ አድርገህ አቅምህን አውቀህ ስለ ተቀበልከኝ እኔም ተደስቻለሁ» ብለው ላኩባቸውና መቀሌ ገቡ። ሦስት ቀን ሙሉም ፈንጠዝያ ሆነ። ደበበ የንጉሥት የማዕረግ ልብስ ለበሱ። መንገሻም የመላዋ ኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት እንዲባሉ አልጋውን እንደሚለቁላቸው አረጋገጡ። ከዚያ በኋላ ደበበ ወደ አጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት እንዲገቡና ሥርዓት ንጉሡ እስቲፈጸም ድረስ በዚያ እንዲቀመጡ መንገሻ

ለመኑዋቸው። ወሬው መቀሌን ዐልፎ በመላዋ ትግራይ ተዳረሰ። በአጼ ዮሐንስ ኑዛዜ መሠረት መንገሻን ባለማንገሣቸው ሕዝቡ አሉላን ነቀፈ። ደበበም በታላቅ አጀብና ኩራት ወደ ቤተ መንግሥቱ ገቡ። ከኋቸውም ታማኝ ታማኝ አሽከሮቻቸው ተከትለዋል። ከቤተ መንግሥቱ ገብተው ከአጼ ዮሐንስ ወንበር ላይ ሊቀመጡ ሲያጐበድዱ

«ወንዱ አሉላ የዮሐንስ ቀኝ እጅ» አሉና ተወርውረው የደበበን እጅ ያዙ። እንደ እርሳቸው በቤተ መንግሥቱ ውስጥ አድፍጠው የነበሩት አሽከሮቻቸውም እየዘለሉ የደበበን አሽከሮች እየፈጠረቁ እግር እከወርች እያሰሩ ወደ አምባ ሰላማ ተራራ ሰደዱዋቸው።

ከዚያ በኋላ በምድረ ትግራይ ታላቅ የሐሳብ መከፋፈል ሆነ። የመኳንንቱ ዘር አሉላን ሲረግም ሕዝቡ መመረቅ ጀመረ። «በፊት ራስ ወልደ ሚካኤልን አስይዞ አሳሰረ። ዛሬ ደግሞ ደበበን ደገመ። ይኸ የድሃ የገበሬ ልጅ ትግራይን በጠበጠ። እርሱን የሚይዝ ከንድ እንዴት ከመላዋ ትግራይ ይጠፋል? እያሉ መኳንንቱና ዘር-ማንዘራቸው ሲራገም ሕዝቡ ደግሞ «አሉላ ታማኝ ነው የዮሐንስ ቃል ጠብቆ አልጋውን ለባላልጋ ሰጠ። እንዴት በዮሐንስ ወንበር ደበበ ይቀመጣል ደበበ ወጀለኛ ነው አገሩንና ንጉሠ ነገሥቱን ሲበድል የኖረ ነው። የሥራውን ዋጋ ነው ያገኘው» እያለ በየቤቱ በየሕሊናው ፈረደ። እርግጥ ነው በአሉላ ላይ ብርቱ ተቃዋሚዎች ለማነሣሣት ምክንያት ሆኗል። በተለይም የአጼ ዮሐንስ እኅት ወይዘሮ ድንቅነሽ የሚባሉት የደጃች ሥዩም እናት የደበበ አክስት

«እነዚህ ተንቤኖች እንዴት ይዋሻሉ?

አልጋው ለደበበ ይሰጠው እያሉ

«ወዲ-ቁቢን» ካልጋ ላይ አውጥተው

ደበበን ገደሉ እጅና እግሩን አስረው»

ብለው ያሰሙዋት እንጉርጉሮ በአሉላ ላይ ከፍተኛ ተቃውሞ ለማስነሣት መኳንንቱን ረድቶ ነበር። ሕዝብ ደግሞ ይህን ሲሰማ

«እንደ ዲያቢሊስ ጌታቸውን የወጋ

አይበሉህ አሉላ አባነጋ

የማይለወጠው ለዓለመ-ሥጋ

አሳልፎ ሰጠ አልጋን ለባለአልጋ»

ብሎ ገጠመና በየሠርጉና በየድግሱ ቤት መዝፈን ጀመረ።

ራስ አሉላ ደበበን ከነወድማቸውና ከነተከታዮቻቸው ይዘው ካሰሩ በኋላ ራስ መንገሻ መቀሌ ላይ ሆነው ደጃዝማች ሥዩምን እንዲከላከሉ አድርገው እርሳቸው ወደ ሰሜን አመሩና ኩአቲት ሠፈሩ። ወደዚያ የገሠገሡትም ደበበ ከየነጋዴውና ከሕዝቡ እየዘረፉ ሲያከማቹት የኖሩትን ሀብት ለመውረስ ነበር። ግን ሰገነይቲ ከመድረሳቸው በፊት በጄኔራል ባልዴሴራ እዝሥር የነበረው የጣሊያን ጦር ከከረን ገሥግሦ ሌሊት አሥመራን ያለ ምንም ተቃዋሚ ያዘ። ጄኔራል ባልዴሴራም ተከታትሎ ደረሰና ከራስ አሉላ ቤት ገባ። ከአሥመራ ነዋሪም ቀጥሎ ያለው እንጉርጉሮ ተሰማ

«ሰማሽ ወይ ሐማሴን ሰማሽ ወይ አሥመራ

ያምርባሽሁ ነበር ከአባ ነጋ ጋራ

ትላንት ቢለያችሁ አሉላ አባ ነጋ

አረመኔው ገባ በሌሊት ሳይነጋ።»

ይህን መርዶ ራስ አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ አዘኑ ተከዙ። በዚያ ወቅት የነበራቸው የወታደ ብዛት ከአንድ ሺህ የማይበልጥ ሲሆን ከዚያውም ላይ ደግሞ ባለ ጠመንጃው ስምንት መቶ እንኳ የማይሞላ ነበር። በዚህ ጊዜ የነበራቸው ምርጫ በጣም ጠባብ ሆነባቸው። ከጣሊያን ጋር ለመዋጋት ባይችሉም ራስ መንገሻ አንግሠው ጣሊያንንና ምኒልክን ለመቋቋም መሞከር አንደኛው ምርጫቸው መሆኑን አመኑበት።

ጄኔራል ባልዲሴራ አሥመራን እንደያዘ ከራስ አሉላ ቤት ገብቶ ራስ አሉላ በሰላይነቱ ይዘው አስረውት የነበረውንና የጥቁር ጥላቻ ከደም ሥሩ ጋር ተዋህዶ የነበረውን ሻለቃ ፒያኖን የኰሎኔልነት ማዕረግ ሰጥቶ የሐማሴን ም/አገረ ገዥ አድርጐ ሾመው። ራስ አሉላ ይህን ነገር ሲሰሙ ደግሞ ከመርዶ ሁሉ የከፋ መርዶ ሆነባቸው። ከዚህ በኋላ ነበር አሉላ ኢጣሊያኖችን ለማዘናጋት ልዩ ልዩ ዘዴ መቀየስ የጀመሩት። ዋናው ምኞታቸው የአደራ ልጃቸውን ራስ መንገሻን ለማንገሥ ቢሆንም የኢጣሊያኖች ርምጃ በሐማሴን ግዛታቸው ወይም ከመረብ ወንዝ ባሻገር ብቻ እንደማይገታና ትግራይን ለመያዝ እንደማያመነታ ተረዱት። ስለዚህ ያን የመረረ ጠላታቸውን ሲሆን ከሀገራቸው ጠራርገው ለማስወጣት ካልሆነም በደረሰበት ሲሆን ከሀገራቸው ጠራርገው ለማስወጣት ካልሆነም በደረሰበት ለመግታትና የመረብ ምላሽን ሕዝብ በቂም በበቀል እንዳያስቃይባቸው ለማስታገሥ የጦር መሣሪያም ሊያገኙ የሚችሉበትን

መንገድ ለመጥረግ ሲሉ ከጣሊያኖች ጋር ጊዜያዊ እርቅና ሰላም ለማሳየት የሚበጅ መሆኑን በመገንዘብ ለኰሎኔል ፒያኖ በጻፉለት ደብዳቤ ላይ

«ከጥቂት ጊዜ በፊት እኔና ጌታዬ ራስ መንገሻ አንድ ደብዳቤ ልከንላችሁ ነበር። ከእንግዲህ ወዲያም ቢሆን የጥንቱ ጠላትነት ተረስቶ አዲስ ወዳጅነት ልንመሠርት ይገባናል። እኛና እናንተ ተባብረንም ድርቡሽን ልንወጋው ይቻለናል። ለዚህም ማንኛውንም ነገር ከእናንተ ጋር እንዲያነጋገርና እንዲጨርስ ከንቲባ ሳልህን ልኬዋለሁ ለሰላም እነሆ እጄን ዘርግቼላችኋለሁ። መልሳችሁንም እጠባበቃለሁ» ብለው ጠየቁት።

ተድዓሊ ላይ ያን ሁሉ ውርደት ካደረጉባቸው ሰውዬ ጋር ለመታረቅ ምኞት ያልነበራቸው ጣሊያኖች እርቅና ሰላም ለመመሥረት ፍላጐት አልነበራቸውምና ኰሎኔል ፒያኖ በተቻለው መጠን ያደረገውን አድርጐ አሉላን እንዲይዝ የምሥጢር ትእዛዝ ተላለፈና ለማዘንጊያ ያህል እንዲሆን ተብሎ ደግሞ ጄኔራል ባልዴሴራ ለአሉላ በጻፈላቸው ደብዳቤ

«እርስዎ ሁል ጊዜ ሰላም እንመሥርት እያሉ ቢጽፉልንም በሌላ በኩል የምናየውና የምንሰማው ግን የዚህን ተቃራኒ ነው። ስለዚህ ሁለታችን ለመግባባት አልቻልንም። መላው ዓለም እንደሚያውቀው በመጀመሪያም ምፅዋ የገባነው እንግሊዞችን ለመርዳትና ከድርቡሾች ጋር ለመዋጋት ስንል ነበር። ግን ዶግአሊ ላይ ያ ሁሉ እልቂት ከደረሰብን ወዲህ ድርቡሾች ጋር ጦርነት ከመጋጠም የወታደሮቻችንን ሕይወት ማትረፍ ተገቢ መሆኑን አመንበት። አሁንም ቢሆን ከአቢሲኒያ ጋር ሰላም ለመመሥረት እንመኛለን። ግን ሰላምን ለማግኘት ስንል ደግሞ አንለማመጥም። ምክንያቱም ከመጀሪያውም ሰላምን ያበላሹና የተቃወሙ እርስዎ ነዎትና» አላቸው። እርሳቸውም ሲመልሱለት

«አገሬን ይዛችሁ ሰላምን ያደፈረሳችሁና የረገጣችኋት እናንተ ናችሁ። እኛ ወዳጅነትን እንጂ ጠላትነትን የምንመኝ አይደለንም» ብለውታል።

ራስ አሉላ ከቤታቸው ውስጥ ለገቡት ጣሊያኖች ወረቀት እየጻፉ እርቅና ሰላም በሚጠይቁበት ወቅት ደግሞ ከአሥመራ የሕዝብ ሮሮ ደረሳቸው። እርሳቸው እስር ቤት በሰላይነት ተይዞ ታስሮ የነበረው ሻለቃ ፒያኖ ቂም በቀሉን ለመውጣት ሲል ቁጥሩ በትክክል ያልታወቀ ሕዝብ በመፍጀቱ ሕዝቡ ሰቆቃውን እንዲህ ብሎ አሰማ

«ቦሬሳው በድርቡሽ ምስፈለስ

ንጉሥ ባሕሪ መፀ እናሐመሰ

መድፍዕኒ ሮኬትኒ እናተኮሰ

እልፌ ደቂ ጭዋ አሰረ ሐበሰ

ንኳል ኢዱ ይመጽእ ተብሎና ቴዎድሮስ

ገጽ እንኳ ይረኤና ምድሬ መሰ

ንፈርአን ዘጥፍኤት በትረ-ሙሴ

ባዕልዕካኸ ትፈልጥ ሥላሴ»

ምንም እንኳ በዚህ ሰቆቃው እንባቸውን እያዝረከረኩ ቢያለቅሱለትም አንድ ሺህ የማይሞላ ወታደር ይዘው አሥመራ ገብው የእሳት ራት ከመሆን ይልቅ በመረብ ማዶ ሆነው ጉልበታቸውን ማጠናከርና ማስፈራራትን መረጡና የደበበ ረዳቶች ለነበሩት ለደጃሽማች አምባዬና ለዋግ ሥዩም ብሩ ይቅርታ አድርገው ወደየፈለጉበት እንዲሔዱ ፈቀዱላቸውና በአካለ ጉዛይና በሠራዬ እየተዘዋወሩ ጦር ማዘጋጀት ጀመሩ።

ራስ አሉላ ቆሐይን ሠፍረው በነበረበት ጊዜ የተከታያቸውን ቁጥር ወደ ሁለት ሺህ ከፍ ብሎ ነበር። ባለ ብረቱ ግን ከአምስትና ስድስት መቶ አይበልጥም ነበር። በዚህ ወቅት ደግሞ ያላሰቡት ራስ ምታት ደረሰባቸው። ታማኛቸውና የእኅታቸው ልጅ ባሻይ ተድላ ፋንጃ ከእርሳቸው ከድተው አሥመራ ሔደው ለጣሊያን ገቡ።

ሁለቱ ራሶች ከመረብ ወዲህና ወዲያ ሆነው የሰሜን ኢትዮጵያን አንድነት እንደገና ለማጠናከርና ጠላታቸውን ለመቋቋም በሚጣጣሩበት ወቅት የምኒልክ ዱላ የነበሩበት ደጃች ሥዩም ከአንድ ሺህ አምስት መቶ በላይ የሆኑና በሚገባ የተደራጀ ጦራቸውን እየመሩ መቀሌ ገቡና ዐድዋ አጠገብ ከሦስት መቶ የማይበልጡ ወታደሮቻቸው ጋር ሠፍረው የነበሩትን ራስ መንገሻን ለመያዝ መዘጋጀት ጀመሩ። ይህንም ነገር ራስ መንገሻ እንደ ሰሙ በአስቸኳይ እንዲደርሱላቸው ለደጃዝማች ተድላ አይባና ለዋግ ሥዩም ብሩ ጥሪ ላኩ። ግን አንዳቸውም አልደረሱላቸውም። በእነርሱ ፈንታ ግን የሐውዜን ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ስብሐት ደረሱላቸው። በአካለ ጉዛይ በኩል ደግሞ ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ጣሊያኖች ባደረጉላቸው ርዳታ ኃይላቸውን እጅግ አዳብረው ነበሩና ራስ መንገሻን የሚደግሩ መሆናቸውን ላኩባቸው።

ራስ መገሻ ከሁለቱ ደጃዝማቾች ባገኙት ርዳታ ተጠናክረው ደጃዝማች ሥዩምን ወግተው ከመቀሌ ለማስወጣት በመዘጋጀት ላይ እንዳሉ ባሕታ ሐጐስ ራስ መንገሻን ከድተው የምኒልክ አሽከርና ታማኝ መሆናቸውን አስታወቁ።

የደጃዝማች ባሕታን መነጠልና የራስ መንገሻንም ብቸኝነት ያረጋገጡት ደጃች ሥዩም ራስ መንገሻን ለመያዝ ከሚያስችላቸው ሰዓት ላይ መድረሳቸውን አረጋገጡና

ከመቀሌ ወደ ዐድዋ ገሥግሠው ከራስ መንገሻ ጋር ጦርነት ገጥመው ከግራ ቀኙም በርካታ ወታደሮች ከወደቁት በኋላ የአገር ሽማግሌዎችና የሃይማኖት አባቶች በመካከል ገብተው ጠቡን አበረዱና እርቅ ሆነ። ደጃች ሥዩምም የራስነት ዘውድ ደፉና» በአክሱም ካህናት አማካይነት ራስ መንገሻ ይቅርታ አድርጌለታለሁ» ብለው ላኩበት። ራስ መንገሻ ግን ሌሊት ከዐድዋ ወጥተው የአደራ አባታቸው ራስ አሉላ ወደ ነበሩበት ቆሐይን ገሠገሡ። ደጃች ሥዩምም ራስ መንገሻን መከታተል ጀመሩ። ራስ መንገሻም ፈጥነው «ይድረሱልኝ» ብለው ፈጣን ፈረሰኛ ወደ አሉላ ሰደዱ። የአደራ ልጃቸውን የጭንቀት መልእክት ቆሐይን እንዳሉ ራስ አሉላ ሲሰሙ በቁጣ ተነሡ። በራስ መንገሻ ላይ በደረሰውም ነገር አዘኑ። ደጃዝማች ሥዩም ደግሞ ለራስ አሉላ እንዲህ ሲሉ ላኩባቸው «ጌታዬ ሆይ! ወደኔ ይምጡ እቀበልዎታለሁ። የግዛቴንም ገሚስ እሰጥዎታለሁ» ራስ አሉላ ይህን ሲሰሙ ደግሞ በጣም ተቆጡና እንዲህ ሲሉ ላኩባቸው። «ካንተ ጋር ምንም ነገር የለኝም ካንተም ጋር ግዛት አልካፈልም። ከራስ መንገሻ በቀር ሌላ ንጉሥ የለኝም የዮሐንስ ልጅ መንገሻ ብቻ ነው ጌታዬ! አሁንም አንተ እኔ ነኝ የምትል ከሆንክ ከመረጥከበት ቦታ ጠብቀኝ መጣሁልህ» አሉና ላኩ። ደጃዝማች ሥዩምም ወደፊት ገፍተው ራስ አሉላም ከቆሐይን ገሥግሠው አክሱም አጠገብ እንደ አቡነ ከተባለው ቦታ ጦርነት ተጋጠሙና ራስ አሉላ ድል ነሡ። ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ተብለው በነገሡ በሦስተኛው ቀን ትግራይን ሰጥተው የላኩባቸው እንደራሲያቸው ድል ሆኑባቸው። ደጃች ሥዩም ከጦርነቱ ቦታ የፈረጠጡ የመረብን ወንዝ ተሻግረው አሥመራ ገቡና ከጣሊያኖቹ ጉያ ተሼጐጡ። በራስና በደጃች መካከል በተደረገው ጦርነት ከራስ በኩል ከአንድ መቶ ሃምሳ በላይ ወታደር ሲሞት እስከ ሦስት መቶ የሚገመት ደግሞ ቆሰሎባቸው ነበር። በደጃች ሥዩም ላይ የደረሰው ጉዳት ግን በራስ አሉላ ላይ ከደረሰው እጥፍ ነበር።

ራስ አሉላም ለራስ መንገሻ «ጠላታችንን ደጃች ሥዩምን ድል ነሥቼዋለሁና አንተም ተመለሰ ወደ ቤትህም ግባ» ብለው ላኩባቸው። ራስ መንገሻም በታላቅ ደስታ ወደ አባታቸው ቤት ገቡ። መኳንንቱና የጦር አለቆቹ እስቲገረሙ ድረስም ደስታ ሆነ። ከደስታቸውም የተነሣ መንገሻ «ጌታ ራስ አሉላ ሥራዎ ሁሉ እንደምን ያስደንቃል። ካሉት ሰዎች ሁሉ ለምንም የማልሰጠውን ምስጋናና ሞገስ እነሆ ለእርስዎ ሰጠሁ» ብለው ላኩ። በዚህ ነገር ሕዝቡም ሠራዊቱም ተደነቀ።

ደጃች ሥዩም ከሁለቱ ራሶች ጋር ሲቆረቆሩ በነበሩበት ወቅት ደጃች ተድላ አባይና ደጃች ስበሐት ደግሞ አንድነት ሆነው ለኢጣሊያና ለአጼ ምኒልክ ታማኞች መሆናቸውን የሚገልጽ ደብዳቤ ለጄኔራል ባልዴሴራ ጻፉለት።

ባልዴሴራ በአጋጣሚው ተደሰተና ኰሎኔል ፒያኖንና ሌሎቹን የጦር አዛዦች ሰብስቦ ባደረገላቸው ገለጻ

«ምንም እንኳን ይህን ርምጃ እንዳንወስድ ሮማ የሚገኙት አንዳንድ ባለሥልጣኖች ቢቃወሙንም በወታደራዊ ቆራጥነታችን ከዚህ ደርሰናል። ይህም ሥራችን አሁን ወደ ተሻለ አቅጣጫ በማምራት ላይ ይገኛል። በንጉሡ በአጼ ዮሐንስ ተከታዮችና ወራሾች መካከል መለያየትና መፋጀት ደርሷል። ምኒልክ ሾሞ የሰደደው ሥዩም ይኸውና ርዳታ ሰጡኝና በነመንገሻ ላይ እንደገና ልዝመት እያለ ነው። የእርሱን ጥያቄ ለመደገፍ የሚያስችለን አጋጣሚ ደግሞ ደረሰ። በዮሐንስ ግዛት በነበረው አገር በጣም የታወቁና ብዙም ተከታይ ያላቸው ሁለት ደጃዝማቾች ደብዳቤ ሰደውልኛል። እነርሱም ተድላና ስብሐት ይባላሉ። ስለዚህ ሥዩምን መሣሪያና ወታደር ሰጥተን ብንሰደው መንገሻንና አሉላን ሊያጠፋልን ይችላል ብዬ እገምታለሁ ምን ታስባላችሁ?» ብሎ ጠየቀ።

ገና ንግግሩን እንዳበቃ ፒያኖ ፈጥኖ ብድግ አለና

«ክቡር ጄኔራል! አስገራሚ ሐሳብና ጥናት ነው ለተድላ ለስብሐትም መሣሪያ መላክ ይገባል። አሉላን ሲሆን ከነሕይወቱ ይዘው እጁን እንዲሰጡንና በዶግአሊ ላይ ባደረሰብን የድፍረት ሥራው ለመላው አፍሪቃ መቀጣጫ አድርገን አንድና ቀርበውና በበረሃ ላይ የወደቁትን ጀግኖቻችንን ደም በእጥፍ እንድንመልስ የጣሊያን ሕዝብም በኛ ላይ ፍጹም እምነቱን እንዲያሳድርብን ማድረግ ዋናው ግባችን መሆን አለበት። ያለዚያ ሬሣውንም ከሰጡን ልባችን እፎይታና ደስታ ይሰማዋል። ሦስቱ ደጃዝማች ይህን ያደረጉልን እንደሆነ ከፍተኛ ስጦታና ሽልማት እንደሚደረግላቸው ይነገራቸው» አለ።

«በጣም ትልቅ ሐሳብ ነው። ለሁለቱ ደጃዝማቾች የሚላከው የጦር መሣሪያ ይዘጋጅ ሌላስ ሐሳብ ያላችሁ አላችሁ?» አለ ጄኔራሉ።

«የአሉላን እጅ ወይም ሬሣ የሚያስረክበን የሚሰጠውም ሽልማት ይነገራቸው» አለ አንድ ኰሎኔል።

«ብር ነዋ! ጥቁር ገንዘብ ነው የሚፈልግ ሌላ ምን ይሰጠዋል?!» አለ ፒያኖም ቆጣ ብሎ።

«ግዴለም ልብስና የቤት ዕቃ ይጨመርላቸዋል» አለ ጄኔራሉ።

«አገር ቢሰጣቸውስ?» አለ ኰሎኔሉ።

«ለጥቁር ሕዝብ ሥልጣን መስጠት ማሳበድ ነው ጤንነቱን ማቃወስ ነውና ሹመቱ አያስፈልግም» አለ ፒያኖ።

«ዝቅተኛ ሹመት መስጠቴ እኮ አይከፋም» አለ ጄኔራል ፒያኖን እየተመለከተ።

«ዝቅተኛም ሆነ ከፍተኛ ሹመት ብንሰጣቸው ጥቁሮች እንደ ሆኑ ያው ናቸው። መበጣበጥ መናናቅ መፋጀት ነው ሙያቸውና ሰላም ይነሡናል!!» አለ ፒያኖ።

«ይኸማ ማለፊያ ነዋ! ብራቮ ነዋ! አለና ጄኔራሉ ተነሥቶ በክፍሉ ውስጥ እየተንጐራደደ በዚያች ፍጥነት ሰዓት የተሰማውን ደስታ ሲገልጽ

«የእርስ-በርሳቸው መፋቸትማ የምንመኘላቸው መጨረሻ ነው። የእነርሱ መፋጀት ማንን ይጐዳል ብለህ ትሠጋበታለህ? ይጨራረሷ! ከዚህ በኋላ ከባዶ እገር ከባዶ ቤት መግባት ይቸግረናል ብለህ ታስባለህ? እንዲያውም ትንሹን ከፍ ትልቁን ዝቅ አድርገን ብንሾማቸው መተላለቃቸውን ያፋጥንልናል አይመስላችሁም?» ብሎ ወደ መቀመጫው ተመለሰ።

«የክብር ጄኔራሉን ሐሳብ እደግፋለሁ» አለ ኰሎኔል። «እውነት ነው የኛ ሥራችን ጠመንጃና ጥይት ማቀበልና ማቆራረስ ነው! መልካም አስበዋል! ግን ካስፈለገም ከደጃዝማቹ ጋር የኛን ወታደሮችም አብሮ መላክና አሉላን መያዝ ወይም መግደል አለብን እርሱ በሕይወት እያለ እኛ ሰላም ልናገናኝና ሐሳባችን ሊሳካ አይችልም!!» አለ ፒያኖ ምርር ብሎ።

«በዚህ እስማማለሁ። ሌላስ?» አለ ጄኔራሉ።

«ከዚሁ ሥዩም ከሚሉት ጋርስ ልዩ ተመልካች አብረን ብንሰድስ?» አለ ፒያኖ።

«ይህንም አስቤበታለሁ። ግን ለዛሬው ያገር ተወላጆች ይበቁን ይመስለኛል» አለ ጄኔራሉ።

«ያ ተወላጅ የቱን ያህል አጥጋቢ መረጃ ሊያመጣልን ይችላል? አገርን በወታደራዊ ዐይን ማስዳሰስ ስለሚገባ አንድ መኮንን ብንልክ ይሻላል» አለ ፒያኖ።

ማለፊያ ነው እንግዲያው አንተ ሰው ምረጥና አዘጋጅ ለምን ልከው የጦር መሣሪያ አስረካቢ አድርገን እንልከዋለን። እግረ-መንገዱንም የመሬቱንና የሕዝቡን ሁኔታ አጥንቶልን ይመጣል!» አለና ጄኔራሉ ስብሰባውን አበቃ። በዚሁም መሠረት ለደጃች ሥዩም በቂ የጦር መሣሪያ ተሰጠና ወደ ትግራይ ተመልሰው ከነደጃች ተድላና ስብሐት ጋር ተቀላቅለው በሁለት ራሶች ላይ እንዲዘምቱ መመሪያ ተሰጣቸው። ለእነርሱ ረዳት

የሚሆንም የኢጣሊያ መኮንኖች ያሉበት ጦር የመረብ ወንዝን ተሻግሮ ወደ አንትጬ እንዲያመራና ደጃሽማች ባሕታ ሐጐስም ወደ ደብረ ዳሞ አካባቢ እንዲዘምቱ ታዘዙ።

ቀደም ሲል ሁለቱ ራሶች በአጼ ምኒልክ እንደራሴ ላይ በተጐናጸፉት ድል ስማቸውና ዝናቸው እየታደሰላቸው በመሔዱ የወታደራቸውም ቁጥር ከአምስት ሺህ በላይ ደረሰ።

ኢጣሊያኖቹ ያስታጠቋቸውና ያስተባበሩዋቸው ሦስቱ ደጃዝማቾች ባንድነት ሆነው ከሦስቱ ራሶች ማለት ከመንገሻ ከአሉላና ከሐጐስ ጋር ተፋጠጡ። እንደተፋጠጡም አልቀሩም ጦርነት ገጠሙ። በጦርነቱም ሦስቱ ራሶች ድል አደረጉ።

እርግጥ ነው ዘባን ላይ በተደረው ጦርነት ሦስቱ ራሶች ብርቱ ጉዳት ደርሶባቸው ነበር። በተለይም እንደርታ በደጃች ሥዩም ዘመዶች ይገዛ ነበርና ርሳቸውን የሚረዳ ብዙ ተዋጊም አግኝተውበታል። ሦስቱ ደጃዝማቾች ከውስጥና ከውጭ ባገኙት ጦር ሦስቱን ራሶች ድል ለማድረግ እንዳልቻሉ ከተረዱድት በኋላ ወደ ሠፈራቸው ተመለሱ። ደጃች ሥዩም ወደ መቀሌ ደጃች ስብሐት ወደ አዲግራት ሲሔዱ ራስ መንገሻና ራስ አሉላም ተንቤንን ይዘው ከሰሜን የኢጣሊያ ከደቡብ የአጼ ምኒልክ ጦር ሲመጣባቸው ለመመከት መዘጋጀትና መጠባበቅ ቀጠሉ።

ምንም እንኳን የአሉላን እጅ ወይም ሬሣ ባያገኙም ቅሉ ጣሊያኖችም የመረብን ምላሽ ሙሉ ለሙሉ ከሠፈሩበትና ወደ ትግራይም እግራቸውን ካስገቡ በኋላ እ.ኤ.አ ጥር 1 ቀን 1890 (በኛ አቆጣጠር ታኅሣሥ 24 ቀን 1882) ሰሜኑን የኢትዮጵያ ክፍል «ኤርትራ» ብለው ሰይመው ቅኝ ግዛታቸው መሆኑን ዐወጁ።

የውጫሌው ውል በቂ መሬት እንዳልሰጣቸው የተረዱት ኢጣሊያኖች መላውን ኤርትራን አጠቃለው መያዛቸውም ስላልበቃቸው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ሠፈሩ። አጼ ምኒልክም ይህንኑ ክልል እንዲአውቁላቸው ሮም በጕጕት መጠባበቅ ጀመረች። ቀጥሎም ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ትግራይ እንዲዘምቱና የዮሐንስ ወራሾችና አክሽሮች በተለይም ራስ አሉላን ከነተከታዮቻቸው ፈጽመው እንዲያጠፉላችው አሥመራ የነበሩት የኢጣሊያ የጦር ባለሥልጣኖች በታላቅ ተስፋና እምነት መጠባበቅ ጀመሩ ፡

አጼ ምኒልክ እንደራሴያቸው አድርገው የሾሙዋቸው ደጃዝማች ሥዩም እንዳልሆነላቸው ካረጋገጡ በኋላ የትግራይን ጣጣ ራሳቸው ለመጨረስ አሰቡና ኅዳር 29 ቀን 1882 ከአዲስ አበባ ተነሥተው የካቲት 17 ቀን 1882 መቀሌ ገቡ። የእርሳቸውን መቀሌ መግባት የሰማው ጀኔራል ባልዴሴራ የመንገሻና የአሉላ ፍጻሜ መሆኑ ነው ብሎ እጅግ ተደሰተ። እንዲያው አጼ ምኒልክ ትግራይ ውስጥ የኢጣሊያ ጦር ሠፍሮበት

የነበረውን ግዛት እንዲመርቁለትና የራስ አሉላም እጅ አስረክበውት ጥርቅም አድርጎ አስሮ ወደ ኢጣሊያ እንደሚልካቸው በመተማመን ለአጼ ምኒልክ «እንኳን በደኅና የገቡ። የሚያስፈልገዎትንም ነገር ሁሉ ለመላክ ፈቃደኛና ዝግጁ ነኝ» ብሎ ላከባቸው።

ለሰደደው መልእክት መልስ ሳይደርሰው እንዲያውም ፈቃድ ሳይሰጠው ጦሩን ይዞ ወደ ዐድዋ ገባና የኢጣሊያ ጦር ተድዓሊ ላይ ድል የሆነበትን «የመታሰቢያ» በዓል አከብሮዋል። በዚያም አልተገታም ወደ ተንቤን ለመዝመትና ሁለቱን ራሶች ለመግጠም ተዘጋጀ።

የጣሊያኑ የጦር አዛዥ ትግራይ ውስጥ ገብቶ የሚሠራውን ተንኮል አጼ ምኒልክም የማይደግፉት ሆነ። ባልዴሴራ ይረዱኛል ብሎ ተማምኖባቸው የነበሩት ደጃዝማች ስብሐትም አገሸሹት ፊታቸውንም ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መለሱና በሁለቱ በመረሩ ጠላቶቻቸው በራስ መንገሻና በራስ አሉላ ላይ ብቻ ለመዝመት ፈቃደኛነታቸውን አስታወቁ።

ሕዝቡ የጣሊያኖችን በየቦታው መሥፈር አጥብቆ በመቃወምና እንዲያውም ወደ ሁሉ ራሶች እየተቀላቀለ ጉልበታቸውን ለማጠንከር ማነሣሣቱን የሁለቱ ራሶች ተቃዋሚዎችና ደጋፊዎችም ከተገነዘቡት በኋላ የኢጣሊያኑ ጦር ከትግራይ እንዲወጣላቸው ለአጼ ምኒልክ ስላመለከቱ ንጉሠ ነገሥቱም ጣሊያኖች የውጫሌውን ውል ጣጥሰው እስከ ዐድዋ መድረሳቸውን በመቃወማቸው ኢጣሊያኖች ጉዳዩን ወደ ሮም አስተላለፉት።

የሮም ባለሥልጣኖች ተስፋ ያደረጉት ነገር መደፍረሱንና እንዲያውም አስከፊያቸው እየሆነ እንደሚሔድባቸው በመንገዘብ ጄኔራል ባልዴሴራ ትግራይ ውስጥ ያሠፈረውን ጦር ወደ መረብ ምላሽ እንዲመለስ ትእዛዝ አስተላለፈለት።

ሁለቱ ራሶች ተንቤን ላይ ሆነው በደቡብ ምኒልክ በሰሜን ጣሊያን እየገቡ ትግራይን መያዝ መጀመራቸውን አምነው ለመቀበል ቸገራቸው። ሁኔታውንም በዝምታ ከመመልከት መወያየት እጅግ አስፈላጊ መሆኑን ራስ መንገሻ ስለ ተረዱት

«ከከፋ ጥፋት ላይ ከመውደቃችን በፊት ወደ መቀሌ ሔደን አጼ ምኒልክን ይማሩን ብንል ይሻል ይመለኛል» ሲሉ ራስ መንገሻ ምክር ጠየቁ። ራስ አሉላ ሲተክዙ ቆዩና።

«የምኒልክን ወንድምነት ጌታዬ አጼ ዮሐንስም ፈልገውት ስለ ነበረ «ልጅህን ለልጄ» ብለው ለምነው ገቡ። እግዚአብሔር ያልፈቀደው ጋብቻ ሆነና ዘር ሳያተርፉ ቀሩ። ሙሽራዋም ወደ አባቷ ቤት ተመለሰች። ከዚያም ወዲህ የደረሰውን ሁሉ

ታውቀዋለህ። ጌታዬ አጼ ዮሐንስም «ምኒልክ ወንድሜ ነው እግዚአብሔር ከፈቀደለት ዘውዱንም ዙፋኔንም ይውሰደው ብለው ነበርና እነሆ ምኒልክም ነገሡ። አሁንም እሔዳለሁ ካልክ ሒድና ግባ። እኔ ግን አልገባም» አሉዋቸው።

«እርስዎ ለምን አይገቡም? ከኔ ተለይተው ከምኒልክ ርቀው ከጣሊያን ጋር ተጣልተው እንዴት ሆነው ሊኖሩ ነው?» አሉዋቸው።

«የኔማ ሐሳቤና ምኞቴ የነበረው?» አሉና ራስ አሉላ ትክዝ ብለው ቆዩና «የኔማ ምኞቴ አንተ ኮስተር ብለህ ወዳጅህንና ጠላትህን ለይተህ የዮሐንስን ዙፋን እንድትይዝልኝ ነበር። ይህ ምኞቴ ሊፈጸም ካልተቻለ ደግሞ ገዳም ገብቼ እኖራለሁ» አሉ።

«ይህማ እንዴት ይሆናል ብለው ያስባሉ? ከኔ ከተለዩ እኮ ጣሊያኖቹ አውለው አያሳድሩዎትም እጅዎን ይፈልጉታል! ያደረሱባቸውን ይዘነጋሉ ብለው ያስባሉ?» አሉ መንገሻ።

«ለኔ አታስብ ለኔ ብታስብማ ኑሮ ከፊት ጀምሮ የነገርኩህን ቁም ነገር ሁሉ ችላ ባላልከው ነበር። ከእንግዲህ ወዲያ ከዮሐንስ ወዲያ ለሌላ ጌታ አልገባም! አንተ ግን ሒድ ከዚህ ሆነህ በሐሳብ ከምትንገላታ ከምኒልክ ጋር ታርቀህ በሚሰጡህ ትተዳደራለህ እኔን ተወኝ» አሉ ራስ አሉላ እየተከዙ። በጉዳዩ ሊግባቡ አልቻሉም። በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት አጼ ምኒልክ መግባታቸውን ራስ አሉላ እንደ ሰሙም እጅግ አዘኑና

«የዮሐንስ ግዛት የታለ? እልፍኛቸውስ አዳራሻቸውስ የታለ? ምልክታቸው የት ይገኛል እንግዲህ በቃን ለምኒልክ እጅ አልነሣም። የዮሐንስ ቤት ደፍረው ገብተውበታልና በቃኝ በዐይኔም አላያቸውም!» አሉ። ራስ መንገሻ ከአደራ አባታቸው ፈቃድ ወጡ። ከተንቤንም ተነሥና ወደ መቀሌ ሔደው «ባጠፋሁ ይማሩኝ» ብለው ከምኒልክ ፊት ቆሙ። «እኔን አልበደልከኝም የበደልካቸው ካሉ ቀስ-በቀስ ታረቅ እኔንም ይቅር በለኝ» ብለው አቅፈው ተቀበሉዋቸው።

የኢጣሊያኖች ድፍረትና እስከ ዐድዋ መዝለቅ የትግራይ ሕዝብም ሆነ መኳንንቱ ያሳዩት ተቃውሞ የአጼ ምኒልክን ዐይነ-ሕሊና ስቦ በያዘበት ወቅት የአጼ ዮሐንስን ወራሽ አልታረቅም አላቀርብም ለማለት ደግሞ የማያስችልና አደገኛም የሆነ ሁኔታ ሊያስከትል እንደሚችል ምኒልክ ተገንዝበውታል። ለትግራይ ግዛት ደግሞ ከፊታቸው ከቆሙት ከመንገሻ የተሻለ ወይም የበለጠ ገዥ ሊኖር እንደማይችል አምነውበታል።

ለንጉሠ ነገሥታቸው ጽናት አንድነትና ሰላም ደግሞ የኢትዮጵያውያን አንድነትና ትንካሬ ዋናው ምሰሶ መሆኑን ተቀብለውታል።

የአጼ ዮሐንስ ወራሽ የሆኑትን ራስ መንገሻን አልታረቅም ማለት እና ተቀብሎ ደግሞ መላዋን ትግራይን ጠቅልሎ ለብቻቸው መስጠት ሁለቱም አደገኞች መሆናቸውን ምኒልክ ተገነዘቡት።

ታዲያ መላዋን ትግራይን አጠቃለው «ግዛ ንዳ» ብለው ቢሰጡ የመንገሻ ልብና ጉልበት ያብጥና «አሻፈረኝ» ማለት እንዳይመጣ ሲሉ ደጃዝማች ሥዩምን በምሥራቅ ክፍል ደጃዝማች መሸሻ ወርቄን የአክሱም የዐድዋና የመረብ ምላሽ ወዲህ ገዥዎች አድርገው ሹሙና የቀረውን ትግራይን ለመንገሻ ሰጡ። የትግራይ ገዥ እንዲሆኑላቸው ጣሊያኖች ደጅ የጠኑላቸውን ደጃዝማች ስብሐትን ግን ምኒልክ ሳይቀበሉዋቸው ቀሩ። በምኒልክ ቤተ መንግሥት ተሸጉጦ ሲያሽቃብጥ የነበረው የኢጣሊያ የፖለቲካ ጠቢብ አንቶሌኒም ንጉሠ ነገሥቱ ትግራይ ገብተው የእነርሱን እጩ ደጃች ስብሐትን ባለመቀበላቸውና ከትግራይም ጥቂት መሬት ቆረስ አድርገው ለጣሊያን ጦር መሣሪያ ሳይለግሱ ወደ ሸዋ በመመለሳቸው ግንባሩን በወስፈንጥር የወጉትን ያህል ተሰማው።

አጼ ምኒልክ ትግራይ ደርሰው ሹም ሽር አድርገው ወደ ሸዋ ከመመለሳቸው በፊት አሉላ የትግራይ በሪራ ኮከብ ተዘዋዋሪ ኃይል መሆናቸውን ስለ ተረዱት የግል ሀብታቸውን ይዘው ከመኖር በቀር በአገዛዙም ሆነ በምክሩ ወይም በጦር ድልደላው ውስጥ እንዳይገቡ ራስ መንገሻን ምኒልክ አስጠንቅቀዋል።

የጣሊያኖች ፖለቲካና ተስፋ በከፊል ውድቀት በመሆኑ አንቶኒሊ እጅና እግሩ እንደታሰረ ሆኖ ተሰማው። እነርሱ ተስፋ እንዳደረጉት አሉላ አልተያዙም ትግራይ ውስጥ ቁራጭ መሬት ለማግኘት አልቻሉም። እንዲሁም ራስ መንገሻ ከውድቀት ተነሥተው ሥልጣን ለመጨበጥ በቅተዋል። ይህን ሽንፈት ቢቀበሉትም እንደገና ዕቅዳቸውንና ስልታቸውን በመለወጥ ራስ መንገሻን በመለማመጥና በማስታጠቅ ከአጼ ምኒልክ ጉያ ለማውጣት ሲያንሰላስሉ መንገሻ ደግሞ ከአሉላ ምክር የማይወጡ እየሆኑባቸው ሔዱ። ስለዚህ መረብ-ምላሽ ላይ ተደላድለው ለመቀመጥ የፈለጉትን የትግራይን መቀራረብና በንግድ መቆራኜት የአሉላ ምክርና ክንድ እንደሚቆራረጥባቸው በማመን «አሉላ እያለ ቅኝ ግዛት የለም» እስከ ማለት ደረሱ።

«በዚህም የተነሣ የአሉላን እጅ ወይም ራስ ማግኜት ካልተቻለ የአሉላን ተባባሪነት ለማግኜት ደግሞ ሙከራ መደረግ አለበት» የሚል ሐሳብ አደረባቸውና አንዳንድ ሰዎችን እየመረጡ ወደ አሉላ በምሥጢር መስደድ ጀመሩ። «መንገሻ ከአሉላ እጅ የማይወጣ ከሆነ ሁለቱም ተባብረው ምኒልክን እንዲቃወሙና «ራሳችሁን ችላችሁ

ተዳደሩ» ብለን መቅረብና የፈለጉትን ያህል መሣሪያ መስጠቱ የተሻለ ይሆናል» ተብሎ አሥመራ ላይ በነበሩት የኢጣሊያ የጦር አለቆች ተመከረና ስልቱ በምሥጢር ተቀነባበረ።

ይህን ዕቅድና ስልት በሥራ ለማዋል እንዲመች ከተመረጡትና ወደ ትግራይ በምሥጢር ሲላኩ ከነበሩት አንዱ መሸሻ ወርቄ ራስ አሉላን አነጋግረው ያገኙትን ፍንች ለሣሊቢኒ ሲያጫውቱት

«የአገሪቱን አንድነት ለመጠበቅ ቆራጥነት ያለውን ሰውዬ በመቅረብ ላይ ነው። እርሱም በየተራራው መውጣቱና በጦርነት መኖሩ ሰልችቶታል። ስለዚህ በተቻላችሁ ዘዴ እርሱን ማቀፍ ይኖርባችኋል» አሉት።

እርግጥ ነው በዚህ ወቅት አሉላ ከማንኛውም አስተዳደር ተገልለው በዕረፍት ለመኖር ፈልገው ነበር። እያረጁና እየደከሙ መሔዳቸውም ማነኛውንም ጉዳይ መቃወም እንደማያዋጣቸው እየተገነዘቡት ሔደው ነበር።

ለአንድ ሰንደቅ ዓላማ ለአንድ አለቃ ለአንድ ዓላማ መቆም ዓላማቸው ሆኖ ኑሩዋል። የሚወዱዋቸውን ጌታቸውን የአጼ ዮሐንስ አደራ እስከ ሕይወታቸው ፍጻሜ ለመጠበቅና ለመንገሻ ሲሉ ሌላውን አልቀበልም ያሉ ናቸው። የንጉሡ ነገሥታቸውን አደራ እንደ ጠበቁ ለማንም እጅ ሳይነሡ «ካንዱ ገዳም ገብቼ ዘግቼ ብቀመጥስ?» እስከ ማለትም ደርሰዋል።

«የትግራይ መኳንንትን አስተባብሮ በአጼ ምኒልክ ላይ እንዲያምፁና ብጥብጡ እንዲራዘም አድርጎ በመረብ ምላሽ የተጠናከረ አቋም መፍጠር የሚያዋጣ ይሆናል» ብለው የተማመኑት የኢጣሊያ ባለሥልጣኖች ግንቦት 9 ቀን 1882 ዐድዋ ድረስ ሔደው ከትግራይ መኳንንት ጋር በምሥጢር ተነጋገሩ።

በስብሰባውም በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት አሽቃባጭ የነበረው አንቶሊና በሰላይነቱ ተይዞ የራስ አሉላ እስረኛ የነበረው ሣሊቤኒ በኢጣሊያ በኩል ሲገኙ ከትግራይ መኳንንት ደግሞ ራስ መንገሻና መሸሻ ወርቄ ተገኝተው ነበር። በመካከላቸውም እርቅና ሰላም አድርገው ተማማሉ። በስምምነቱም ላይ መሸሻ ወርቄ ዐድዋ እንዲሠፍሩ መንገሻ መስማማታቸውን አረጋገጡ።

«እንግዲህ ጌታዬ?» አሉ ራስ መንገሻ ከስብሰባው ተመልሰው ራስ አሉላን ሲያነጋግሩ ፈራ ተባ እያሉም «መቼም ያለፈው ዐለፈ። ለዮሐንስ ሲሉ ለአገርዎ ሲሉ ያን ሁሉ ጀግንነት ፈጸሙ። ከእንግዲህ ወዲያ ደግሞ ዳዊትዎን እየደገሙ ለኛ ጸሎት

እያደረጉ እኛን በምክርዎ እየረዱ በሰላም እንድንኖር ከጣሊያኖቹ ጋር ይታረቁልኝ» አሉና መንገሻ ከአደራ አባታቸው ጉልበት ላይ ጐንበስ አሉ።

ራስ አሉላ ብድግ ብለው መንገሻን ከጉልበታቸው ላይ አንሥተው ከወንበራቸው ላይ አስቀመጡዋቸውና እሳቸውም ተቀመጡ። ጣቶቻቸውን አፍታትተው እንደ ማጨብጨብም አደረጉና

«ልጄ ወዳጄ እግዚአብሔር ያክብርህ! ዓላማዬን ተናግረኸዋል ላገሬ ለጌታዬ ለዮሐንስ ስል ነበር ያን ሁሉ የሠራሁትና ያበሻ ቀርቶ የባሕር ማዶ ጠላት ያፈራሁት። ከእንግዲህ በስተርጅናዬ ታረቅ በሰላም ተቀመጥ ብለህ ስትለኝ ተቃልህ አልወጣም። ግን በሰላም ነጮች ተንኮላቸውን በልቦናቸው ይዘው ነውና «እንታረቅ» የሚሉን እኛን በማያጋጭ የአገርን ክብር በማይነካ ጉዳይ ከሆነ እሺ ከቃልህ አልወጣም» አሉና በማግሥቱ ከኢጣሊያኖቹ ጋር ተገናኙ።

በስብሰባው ራስ መንገሻ ንግግር ሲያደርጉ «እንግዲህ በመካከላችን ሰላም መሥርተናል በሰላሙ ውላችንና ንግግራችንም ራስ አሉላ እንዲገኙ ተደርጓል። ያለ መታደል ሆኖብን ከብዙ ችግሮች ላይ ወድቀናል። አገራችን በብጥብጥና ደም በመፋሰስ ላይ ናት። ከግራ ቀኛችንም ብዙ ሰዎች ሞተዋል። እንግዲህ ያለፈው ዐልፏል። ራስ አሉላም ስለ ዐለፈው ጉዳይ ሐሳባቸውን ሊነገሩን ፈቅደዋል። ስለዚህ እናዳምጣቸው ብለው ተናገሩ። ራስ አሉላ ተነሥተው ንግግር ሲጀምሩ ድምፃቸው የደከመና አነጋገራቸውም ያልተብራራ ነበር። እየቆዩ ግን ድምፃቸው ወለል ብሎ የሚሰማና ግልጽም እየሆነ ሔደ።

«....በተድዓሊ በሆነው ጦርነት ጉዳይ ጥፋቱ የጣሊያኑ የጦር አለቃ ነው በተሰጠኝ ግዛቴ ላይ ስተት ብሎ ገብቶ ሠፈረበት። ጌታዬ በሰጡኝ ትእዛዝ መሠረትም ተግባሬን ፈጸምኩ» አሉና በስብሰባው የነበሩትን ጣሊያኖች ትክ ብለው አፈጠጡባቸው።

ሣሌቤኒ ስቅጥጥ አለ። ከሦስት ዓመታት ተኩል በፊት በኒያ ታላቅ ጄኔራል ጫማ ሥር ወድቆ ምሕረት የለመነበቱ ጊዜ ትዝ አለው። በዚያች ሰዓትም እነዚያኑ አሽከሮቻቸውን ጠርተው እግር ብረት የሚያጠልቁበት መስለው ታዩት። እጃቸውንና ቁጣቸውን ያልቀመሰው አንቶኔሊ ግን በጥርጣሬ ይመለከታቸው ነበር። በሐሳቡ «ለምኒልክ እንኳ እጅ አልነሣም ብለህ አፈንጠህ ከተቀመጥከ ይኸውና ወራት ዐልፈውሃል። እውነት ለኛስ ልብህን ትሰጠናል?» እያለ ያቅማማ ነበር።

«ዛሬ የምኒልክ አሽከር ሆኛለሁ» ብለው አዛውንቱ ጀኔራል ንግግራቸውን ሲቀጥሉ አንቶኔሊ ተቁነጠነጠ። ወደፊትም አሰገገ። ሣሌቤኒ ደግሞ አፍጥጦ እያያቸው እጁ ብርዑን መያዝ እያቃተው ማስታወሻ መሞነጫጨር ጀመረ።

«የመንገሻም አሽከር ነኝ። የመንገሻ ጠላት ጠላቴ ወዳጁ ወዳጄ ነው። በበኩሌ ግን እናንተም ከልባችሁ ሰላም ከፈለጋችሁ እኔም ሰላም እወዳለሁ። ይህንኑም በመሐላ አረጋግጥላችኋለሁ።» በመካከሉ በራስ መንገሻ አማካይነት እርቀ ሰላም ወረደ።

ስለ ተደረገው ዕርቅና ስምምነት ለሦስት ቀናይ ያህል ዕረፍት ግብዣና በግል ውይይት ሲደረግ ቆዩና ከሦስት ቀናት በኋላ እንደ ገና ስብሰባ ተደርጐ ኢጣሊያኖች ወደ ትግራይ ገባ ብለው ክልል እንዲሠሩ ራስ አሉላ እንዲስማሙበት ሲጠየቁ እንኳን መሬት ዐፈር ቆንጥረው ይሰጡ ቢባሉ የሚዘንናቸው አሉላ ትከሻውን እያስጨፈሩ «ንጉሠ ነገሥቱ ያዘዙትን ሁሉ ማክበር አለብን» ሲሉ ራስ መንገሻም ቀጠል አድርገው «አዎ አዛዡ ወሳኙ ንጉሠ ነገሥቱ ናቸው። እኛ ታዛዦች ነን» ብለው የአሉላን ሐሳብ ደገፉ። በዚያ ዕለት በዚያ ስብሰባ ላይ ከተነሡት ነጥቦች እጅግ አከራካሪና አስቸጋሪ ሆኖ የነበረው ደግሞ ራስ አሉላ ፎቶግራፍ እንዲነሡ የቀረበው ጥያቄ ነበር።

«የእነርሱ ምላሳቸውንም መሣሪያቸውንም አላምነውምና አይሆንም ብለው ድርቅ አሉ። ራስ መንገሻም እንደ አባት ለምነው እንደ ሕፃን አባብላለሁ እሺ አሰኙዋቸው። አሉላ እሽ ብለው ፎተግራፍ ተነሡ ሲባል ደግሞ የአድዋ ሕዝብ «ማንይሙት ጣሊያኖች ያሉላን መልክ በትክክል ያወጣሉ? ያን ሁሉ ወታደር የፈጀባቸውን ሰው መልክ እውነት አስመስለው ያሳያሉ?» እያለ መዘበቱን ጣሊያኖች ሰሙ።

አዎ በዚያ ዕለት የተነሡት ፎቶግራፍ ሌላውን የዕድሜና የብቸኝነት ገጽታቸውን የሚያሳይ ነበር። ሠራዊታቸው በጦርነት ሳይሆን በረኃብና በመከራ ተበታትኗል። ዕርቁን በበቸኝነታቸው የተነሣ ተገድደው ተቀብለዋል። ያን አጋጣሚውን ሣሌቤኒ ለአንቶሊኒ ሲያጫውተው

«ከዛሬው አሉላ ፍጹም ልዩ የሆኑት አሉላ ትዝ ይሉኛል። ቀይ ሸማ ለብሰው በበቅሎ ላይ ተቀምጠው በኩራትና በልበ-ሙሉነት የነበሩት አሉላ ትዝ ይሉኛል። በዚያን ጊዜ ዝናቸው የሚያስተጋባ መሸነፍ የማይቃጣቸው በነበሩበት ወቅት የነበረው ገጽታቸው ዛሬም ትዝ ይለኛል። ዛሬም ቢሆን አሉላ ለሰላም እጃቸውን ሲዘረጉ በፍጹም ኩራትና ክብር መሆኑን ለማረጋገጥ ችያለሁ። በቆራጥነትና በላቀው ወደ ጦርነት ሲሔዱ ጦርነትንም ሲገጥሙ የነበሩት ቆራጡ አሉላ ዛሬም በተረጋጋ መንፈስና በፍጹም ኩራት ሰላምን ተቀብለዋት። ታዲያ እንዲህ ሆነው ስለ አየኋቸው ዛሬም ሕሊናዬን የሚወተውቱ ጥያቄዎች አሉኝ። ከእንግዲህ ወዲያስ ቃላቸውን ይጠብቁ

ይሆን? በእርግጥስ ከእንግዲህ ወዲያ ከመንገሻ በታች ሆነው ይኖራሉ? እነዚህን ጥያቄዎች ያሳደረብኝ ሁኔታ ዛሬ እንኳ አጋጥሞኛል። ለምሳሌ በስብሰባው ላይ እንኳ ራስ መንገሻ ንግግር ሲያደርጉ አሉላ አቋርጠዋቸው «በቃህ አነጋገርህን ቆጥብ» ሲሉዋቸው መንገሻም ዝም አሉ። ይህም የአሉላን ፍጹም የበላይነት የሚያሳየኝ ሆኗል» አለው።

ምንም እንኳ አሉላ በሙያቸውና በጀግንነታቸው ከዚያ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ለመውጣት ቢችሉም በ«ወዲ» ነታቸው የተነሣ ሁልጊዜ ከተከታይነት ሊያመጡ አልተቻላቸውም ነበር።

ራስ አሉላ የራስ አርአያ ድምፁን ልጆችበ ተለይም እጅግ አሥጊ የነበሩትን ደበበን ካሰሩ በኋላ የትግራይ መኳንንት መቆራቆፍ በመጠኑም ቢሆን እየበረደ ሔደ። ራስ መንገሻን የሚፎካከሩ የነበሩት የአጋሜው ገዥ ደጃች ስብሐት ብቻ ሆኑ። ስብሐት ምንም እንኳ በአስተዳዳሪነታቸው ሕዝብ ቢያቅፋቸውም በጦረኛነታቸው ግን ግንባረ ሰባራ ነበሩና የራስ መንገሻን የበላይነት ሊቋቋሙት አልተቻላቸውም ነበር። እንዲያውም ዐመል ሆኖባቸው «አንድ ጊዜ እገብራለሁ» ሲሉ አንድ ጊዜ ደግሞ «እምቢ» እያሉ ቢያንገራግሩም ቅሉ ጉልበታቸውን ተማምነው ሙሉ ለሙሉ መንገሻንና አሉላን ሊዋጉ የሚችሉም አልነበሩምና መንገሻም «እምቢ ካልክ ወዮልህ» እያሉ ከማስፈራራት በስተቀር «ከተት» ብለው ሊዝምቱባቸው አልጨከኑም ነበር። በዚያን ጊዜም በአጋሜ በኩል ከታየው የተጋፊነት መንፈስ በስተቀር በአጼ ምኒልክ እንደራሴ ሆነው በተሾሙበት መንፈስ በስተቀር በአጼ ምኒልክ እንደራሴ ሆነው በተሾሙት በራስ መንገሻ የበላይነት ትግራይ መጠነኛ ሰላም እየሰፈነባት ሔደች።

ጣሊያኖችም ከራስ መንገሻ ጋር ባደረጉት ምሥጢራዊ ወዳጅነት ሳቢያ ትግራይ ገብተው የሕዝቡን ተቀባይነት ለማግኘት በነበራቸው ዘዴ ለሕዝቡ እህል በነጻ ማደል ጀመሩ። አጼ ምኒልክ ደግሞ ነገሩን ደረሱበትና ጣሊያኖች በነጻ አድለናል ላሉት እህል ዋጋውን ዐሥራ ስምንት ሺህ የማርትሬዛ ብር በመክፈላቸው ከጣሊያኖቹ ይልቅ የምኒልክ ስምና ቸርነት እየተጋነነ ሔደ።

ከዚያ ቀጥሎ ደግሞ አጼ ምኒልክ ለራስ መንገሻ «የንጉሥነት ማዕረግ ሊሰጣቸው ነው» የሚል ወሬ ከአዲስ አበባ አፈትልኮ መቀሌ ስለገባ ሕዝቡ «ዕርቅ ሆነ ሰላም ወረደ» እያለ ደስታውን በማስተጋባቱ ራስ መንገሻ ወደ አዲስ አበባ ለመሔድና ታማኝነታቸውንና ታዛዥነታቸውን ለማረጋገጥ የማሰባቸውና የመዘጋጀታቸው ወሬ ደግሞ በተራው ከትግራይ ዋና ከተማ ገሥግሦ ሸዋ ዋና ከተማ ገባ።

በራስ መንገሻ መሪነት የትግራይ መኳንንት አንድነርት መጠንከሩን ራስ አሉላን ቢያስደስታቸውም ቅሉ ወደ ሸዋ ሔደው ለምኒልክ እጅ መንሣታቸውን ደግሞ የማይደግፉት ሐሳብ ሆነባቸው። የመንገሻ ሐሳብና ዕቅድ ደግሞ ከአሉላ የተለየ ሆነ። «አጼ ምኒልክ ለራስ መንገሻ የንጉሥነት ማዕረግ ሊሰጡ አስበዋል» የተባለው ወሬ መንገሻን እጅግ አጓጉቷቸዋል ምክንያትም ነበራቸው። የአጼ ዮሐንስ ወራሽ ሆነው የቀረቡ ያም ቀርቶ የአጼ ምኒልክ እንደራሴ የሆኑት መንገሻ ከትግራይ መኳንንት ጋር በእኩልነት ደረጃ «ራስ» እየተባሉ መመጣናን ስልችቷቸው ነበር። ምንም እንኳ የልባቸውን አፍረጥርጠው መናገሩን ባይደፍሩትም ወደ ሸዋ የመጓዛቸውን ነገር እንደ ገና ለአደራ አባታቸው ማስረዳቱን እመኑበትና ኩርፊያው አብቅቶ ምክክሩን ሲጀምሩ

«አዬ ጌታ ወደ አጼ ምኒልክ ለመሔድ ያሰብኩት እኮ ስለ አገሩ ስለ ሕዝቡና ስለ ሁላችንም ደህንነት ስል ነው። አጼ ምኒልክን ያህል ሰው እዚህ ድረስ መጥቶ «ጥፋትህን ምሬሀለሁ ብሎ እንደራሴዬ ሁን» ብሎ ይህን ያህል ሹመት ሲሰጠኝ እኔ ደግሞ በተራዬ ከዙፋናቸው ቀርቤ ማመስገንና ደስተኛነቴንም መግለጽ ይገባኛል። ይህን ካላደረግሁ ደግሞ ያላሰብነውን አስበው ይጣሉና» አሉ ራስ መንገሻ።

«ዘውዱና ዙፋኑ እኮ ያንተ ነበር። የዮሐንስ ወራሽ እኮ አንተ ነበርክ ይኸ ይብዛብህ?» አሉ ራስ አሉላ መንገሻንም ጉዞአቸውንም በንቀት እያዩ።

«አልሆነማ ጌታ አልሆነም እኮ እያቀቁት? ያገሬ መኳንንትና የሥጋ ዘመዶቼ መቸ ለዚያ አበቁኝ እርስ በርሳቸው አይደለም የተናከሰው?!» አሉ ራስ መንገሻም ሆድ በባሰው ስሜት።

«እርሱማ አሁንስ የትግራይ መኳንንት መቸ ተኙልህ? ይኸውና ስብሐትስ ኢጋሜን አሳድሞ ያስቸግር የለም? ታዲያ እርሱ «መጣሁ መጣሁ» እያለ ያንተ ወደ ሸዋ መሔድ ምን ይሉታል? ፍርሃት አይመስልብህም? አገሩንስ ለማን ሰጥተኸው ነው እምትሔደው?» አሉ ራስ አሉላ።

«እርስዎና ራስ ሐጐስ አላችሁ አይደለም?»

«እኔንም አጼ ምኒልክ አልፈለጉኝም። እኔን አገር ጠባቂ አድርገህ ሸዋ ብትሔድ ነገሩ ይበላሽብሃል። ራስ ሐጐስን አደራ ብለህ ብትሔድ ደግሞ አልጋህን ይዞ እንደ ወጣህ ቅር ይልሃልና የዛሬው መንገድህ አይታየኝም» አሉ አሉላ።

ምክሩ ከልባቸው የገባ መሆኑን ራስ መንገሻ አንገታቸውን ደፋ ቀና እያደረጉ ገለጹላቸውና

«እንዲያውማ ስብሐትን እንግጠምና እርሱን ድል ካደረግን በኋላ ብሔድ ይሻላል?» ብለው ጠየቁ።

«ይኸማ ያምራል ይገባል ሥርዓቱም ይኸው ነው። ተፎካካሪን ድል ነሥቶ ወደ ንጉሥ ሲቀርቡ ግርማ ሞገስም ይደምቃል» አሉ ራስ አሉላ።

«ይሁና እንግዲያው ለራስ ሐጐስም እንላክባቸውና የሽሬን ጦር ይዘው ይምጡና ስብሐትን እንግጠመው» አሉና ራስ መንገሻ ነገሩ ከዚሁ ተቆረጠ።

ሦስቱ ራሶች እንደ ገና በአንድነት ሆነው ከአንድ ደጃዝማች ጋር ጦርነት ለመግጠም ተሰለፉ። ስብሐት ወደ ኤርትራ እንዳይገቡ ወይም ከኤርትራ በኩል መሣሪያ እንዳያስገቡ በዚያ ጊዜ የኤርትራ ጠቅላይ ገዥ ሆኖ አዲስ ተሹሞ ለመጣው ለጄኔራል አንቶኒዮ ጋንዶልፊ ጻፉለትና ደጃች ስብሐትን ለመውጋት ዘመቱ። ስብሐትም የሦስቱን ራሶችና የራሳቸውንም ኃይል አመዛዝነው ኢጋሜ ውስጥ ምቹ ቦታ ይዘው አደፈጡ እንጂ በግልጽ ወጥተው ጦርነት ለመግጠም አልፈለጉም ነበር። ራስ መንገሻም ስብሐትን ድል ሳያደርጉ ወደ ሸዋ መሔዱ የማያስተማምን ስለሆነባቸው ትግራይ ውስጥ መቆየቱ ግድ ሆነባቸው። ከደጃዝማች ስብሐት ጋር የተጀመረው ጦርነት ቀልጥፎ ያለቀ እንደሆነም መንገሻ ወደ ሸዋ የሚሔዱባቸው መሆኑን የተገነዘቡት አሉላ ደግሞ ጦርነቱ ፈጥኖ እንዲያልቅባቸው በለዘብታ ያዙት።

አንቶኔሊና ሣሊምቤኒ የተባሉት የኢጣሊያ መልእክተኞች ከራስ መንገሻና ከራስ አሉላ ጋር በምሥጢር ተገናኝተው ዕርቅ አድርገው ሁለቱ ራሶች ከአጼ ምኒልክ እንዲያፈነግጡላቸው የተቻላቸውን ያህል አባብለው አጥጋቢ መልስ ካጡበት በኋላ አዲስ አበባ ገብተው በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ብቅ ጥልቅ ማለት መጀመራቸውን ራስ መንገሻ ከሰሙ በኋላ ደግሞ ከፍተኛ ሥጋት እያደረባቸው ሔደ።

እርሳቸውን ከምኒልክ ጋር ለማለያየት ያደረጉት ሙከራ ያልተሳካላቸው ጣሊያኖች የሆነ ያልሆነውን ቀባብተውና ወንጅለው ሌላ ርምጃ እንዳያስወስዱባቸው ስለ ሥጉ ከደጃች ስብሐት ጋር የነበራቸውን ፍጥጫ በሰላም ጨርሰው ወደ ሸዋ ለመሔድ ወሰኑ።

ግን ይህን ሐሳባቸውን ለራስ አሉላ ቢነግሩ እንደሚቃወሙዋቸው በማሰብ ነገሩን በምሥጢር ይዘው ሽማግሌዎች ጠርተው «ወደፊት እኔ የሆንኩትን ይሆናል ለዛሬው ደግሞ ከግዛቱ ላይ ሌላ እጨምርለታለሁ እኔ ከፍ እያልኩ ስሔድ አብሮኝ ያድጋል» ብለው ላኩባቸው። በዚያ ጊዜ ደግሞ «ንጉሥ ሊባሉ ነው» እየተባለ ይወራ ነበርና ደጃች ስብሐትም በነገሩ ተስማምተው ዕርቅ ሆነ። ከዚያ በኋላ በመላው ትግራይ ሰላም

መስፈኑን ሕዝቡ መረጋጋቱን ካረጋገጡ በኋላ ወደ ምኒልክ ግቢ ቢሔዱ ሞገስ የሚገኙበትና የንጉሠ ነገሥቱም ተደማጭ ባለሟል ሊሆኑ እንደሚችሉ ተማመኑበትና ከአጼ ምኒልክ ፊት ሲቀርቡ የሚያበረክቱትን ገጸ በረከት ማዘጋጀት ጀመሩ።

«ይህ ጅል የግድ ካላሰራችሁኝ ብሎ ነው ካልሔድኩ እያለ የሚጨነቀው?» አሉ ራስ አሉላ የመንገሻን መዘጋጀት ሰምተው። «እኔ እጐዳ መስለው? ማን ይሙት የዮሐንስን አልጋ ወራሽ ሸዋ ይዞ ይለቃል? ራስህን ችለህ ግዛ ቢባል የግድ አሽከር ልሁን ብሎ ይሔዳል?» ብለው ራስ አሉላ ራስ መንገሻ ወደ ሸዋ እንዳይሔዱባቸው ለማደናቀፍ የሚያስችላቸውን ዘዴ ማውጠንጠን ጀመሩ።

በመካከሉ የኢጣሊያ ንጉሥ ኡምቤርቶ በምፅዋ በኩል ለአጼ ምኒልክ የላኩት አራት መቶ ምርጥ ምርጥ ጠመንጃ ዐድዋ መድረሱን ራስ አሉላ እንደሰሙ ገሥግሠው ደረሱና ወረሱት። የሰጡትም ምክንያት «ደጃች ስብሐትን እከላከልበታለሁ። እርሱን ድል ካደረግሁ በኋላ እመልሰዋለሁ» ብለው ነበር።

ነገሩ የገባቸው አንድ የዐድዋ ነዋሪ አዛውንት ታዲያ «የግብፅ የድርቡሽና የጣሊያን ጦር ጭኖ ያመጣው መሣሪያ ያልበቃቸው አሁን ማን ይሙት የምኒልክ ዕቃ ቤት ይመልሳቸዋል ተብሎ ይታሰባል?» ብለው አሽሟጠጧቸው አዛውንቱ እንዳሉትም ከአሉላ እጅ የገባው ጠመንጃ መመለሻው ራቀ። ቀጥለው ደግሞ የአጼ ምኒልክ ታማኝ የነበሩትንና ከአሥመራ ወደ ሸዋ ለመሔድ በጉዞ ላይ የነበሩትን ደጃች መሸሻ ወርቄን ለመያዝ ማሳደድ ጀመሩ። መሸሻም ዐድዋ አካባቢ እንደ ደረሱ ነገሩን ሰሙና ወደ ኋላቸው ተመልሰው አሥመራ ገብተው «አሉላ ለአጼ ምኒልክ አልገዛ ብሎ ሸፈተ» ብለው ለጣሊያኖቹ ነገሩ። አሉላ ለሰሞናት ያህል ዐድዋንና መቀሌን አተረማምሰው ወደ ተንቤናቸው ሔደው አድበው ተቀመጡ።

በዚያን ጊዜ ትግራይ ውስጥ የነበረ መርካቴሊ የተባለ የኢጣሊያ ጋዜጠኛ አሥመራ ተመልሶ ለጣሊያን ወታደሮች ሲያወራ

«እንደ እውነቱ ከሆነ የትግራይ ዋናው አለቃ አሉላ ናቸው። ይህን ማረጋገጥ የሚቻለው ደግሞ ለጥቂት ቀናት ያህል ትግራይ በመቀመጥ ነው። ንጉሠ ነገሥቱ መተማ ከሞቱ በኋላ «ዮሐንስ ይሙት የሚባለው ማረጋገጫ ቀርቶ «ራስ ይሙቱ» ተብሎ ተተክቷል። እኒህ ሰውዬ ከሞቱ ትግራይ ምስቅልቅሉ ይወጣል። አሁንም ቢሆን ትግራይ ደካማ ናት። ግን የአሉላ ጥንካሬና ቆራጥነት በሁለት እግሩዋ ቀጥ አድርጓታል» ብሏል።

ኢጣሊያዊው ጋዜጠኛ የራስ አሉላ እንግዳ ህኖ በትንሿ መንደራቸው ለጥቂት ቀናት ሰነባብቶ ነበርና የብቸኛው ኑሮአቸውን ጉዳይ አንሥቶ ለጓደኞቹ ሲያጫውታቸው «በቤታቸው ውስጥ ከሴቷ ልጃቸው በቀር ሌላ ሴት አልነበረችም። ባለቤታቸው ከሞቱባቸው ወዲህ ይህ ደካማ ባሕርይ አሉላን እንዳላሸነፋቸው የነፍስ አባታቸው አጫውተውኛል» ብሏል።

አጼ ምኒልክ ትግራይ ደርሰው ሹም ሽር አድርገው ከተመለሱበት ጊዜ ጀምሮ ራስ አሉላ በሁለት ምክንያቶች የተነሣ ጠጠር ያለ ቅሬታና ብቸኝነት ተሰምቷቸዋል። ከተራ ኑሮ አንሥተው ከዚያ ደረጃ ካደረሱዋቸውና ከሚወዷቸው ከአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ምኒልክ ስተት ብለው ገብተ ከዙፋናቸው ላይ በመቀመጣቸው አሉላ እጅግ ተናደዋል ተክዘዋል። ቀጥለው ደግሞ በጉራዕ በኩፊት በተድዓሊና በሌሎቹም ቦታዎች ጦርነት እየገጠሙ ድል ሲነሱ የኖሩትን ስመ ጥር ጄኔራል አጼ ምኒልክ ለሙያቸው ክብር ሰጥተው ልዩ መልእክተኛ ልከው «እኔ ካለሁበት ድረስ እንዳልመጣ መስተንግዶው ይከብድዎታል ብዬ ነው። እርስዎ የሚመጡ ቢሆን ደግሞ በደስታና በክብር ልቀበልዎ ዝጅት ነኝ» ብለው ላኩባቸው።

እንደ ሌሎቹ መኳንንት ፈጥነው ሔደው እጅ ነሥተው ጫማ ስመው ሹመት ለመቀበል ደግሞ ልበ-ኩሩነታቸው አልፈቀደላቸውም ሸዌው ንጉሥ ነገሥት ትግሬውን የጦር ሰው በስልታቸውና በዘዴያቸው ባለማሸነፋቸው ሆድና ጀርባ ሆኑ። ራስ አሉላ አጼ ምኒልክን ከልባቸው ያከብሩዋቸው ስለ ነበረ ተድዓሊ ላይ ከጣሊያኖች ጋር ጦርነት ገጥመው ድል እንዳደረጉ የምሥራቹን ለአጼ ዮሐንስ ሲልኩ ለንጉሥ ምኒልክም በደብዳቤ አስታውቀዋቸው ነበር። ምኒልክ ግን መልስ አልሰደዱላቸውም። ታዲያ እነዚህ እነዚህ ሁሉ ተደማመሩና አሉላን አስኮርፈው «ለምን በምኒልክ እንገዛለን? ለምን የዮሐንስ ልጅ ይገዛም?» አሰኝተው አናገሩዋቸውና «አሻፈረኝ» ብለው ተነሡ።

እንደዚያ ሆነው ምኒልክን ጠልተው ከመንገሻ ርቀው ከትግራይ መኳንንት ጋር ተጋጭተው አዝነውና ተክዘው በነበረበት ሰዓት መርካቴሊ የተባለ ጣሊያናዊ ጋዜጠኛ ሊያነጋግራቸው ሔዶ ስለ ነበረ ተቀብለው ሲያነጋግሩት

«ወደዚህ የምትመላለስበት ዋናው ምክንያትህ ምንድን ነው?» ብለው ጠየቁት።

«አገርዎን ጐብኝቼ ታሪካችሁን ለሀገሬ ሰዎች ለማስተዋወቅ ነው» አላቸው።

«የኛን ታሪክ መውሰድ ብቻ ሳይሆን ያንተንስ ሀገር ታሪክ ለምን አትነግረንም?» ብለው ፈገግ አሉለትና ቀጠል አድርገው ደግሞ

«አገሬን ሐማሴንን የያዙት ወገኖችህስ ሐሳባቸው ምንድን ነው? ሸዋ ገብተው ከምኒልክ ጋር ወዳጆች እንሁን እያሉ ይወተውታሉ ነገርም ይጐነጉናሉ። በዚህ በኩል ደግሞ ጦር ጭነው ገብተው አገር ይዘዋል። እንዲያው ዋናው ምኞታቸው ምን ይመስልሃል?» አሉት።

«እርስዎንና ራስ መንገሻን ለመርዳት የምትፈልጉትንም ለመስጠትና አገራችሁን ለማልማት እንደሚጥሩ ዐውቃለሁ» አላቸው።

ራስ አሉላ ጋዜጠኛውን ትኩር ብለው ተመለከቱት። የሐማሴን ገዥ በነበሩበት ሰዓትም ይህንኑ የመሰለ አነጋገር ከሣሊምቤኒና ከፒያኖ እንደበት ሰምተው ነበር።

«አየህ ወዳጄ» አሉና ራሳቸውን እያወዛወዙ ቆይተው ንግግራቸውን በመቀጠል «ሰማህ ወዳጄ! አሁን የተናከርከውን ነገር ወገኖችህም ደጋግመው የተናገሩት ነው። ግን ወዳጆች አሁን እያላችሁ ገብታችሁ አገር ስትይዙ ነው የምናያችሁ....» ብለው ዝም ሲሉ ጋዜጠኛው ጣልቃ ገባና

«ያለፈው ዐልፏል ከእንግዲህ ወዲያስ ወዳጅነታችንን አይፈልጉትም?» አላቸው።

«በፊትም ቢሆን የኔ ጥፋት አልነበረም ከእንግዲህ ወዲያም ወዳጅነትን የምጠላ አይደለሁም። በአሁኑ ወቅት የኔም ያገሬም ጠላት በዝተውብናል። አጼ ምኒልክ ደጃዝማች መሸሻ የሚባል ተንኮለኛና መሠሪ በመካከላችን አስገብተውናል። እርሱም በኔ ላይ ክፉ እንዳሰበና እኔን ለመበደል እንደጣረ ነው። እኔም ሆንኩ አገሬ በሁለት እሳት መካከል ገብተናል። እስከ ዛሬ የገጠምናቸው ጦርነቶች የከብቱ በሽታና ረኃቡ በጣም ጐድተውናል። ከእንግዲህ ወዲያ ዕረፍትና ሰላም እንፈልጋለን። ሀገራችንን ካልተመኛችሁብን ወዳጅነታችሁን እንቀበላለን። አገር እናልማ ስትሉ ግን በእውነት አስባችሁ ከመጣችሁ ደስ ይለናል። አገር ቢለማ ንግድ ቢስፋፋ እንደግፋለን። ይህን ሁሉ አንተ ልትጨርስልን ትችላለህ?» አሉት።

«መቼም ይህንኑ ሐሳብዎን በጋዜጣ አጽፈውና ሕዝቡ እንዲያውቅ መንግሥታችንም እንዲጠነቀቅ አደርጋለሁ» ብሏቸው ወደ አሥመራ ተመለሰ።

በዚያው ሰሞን ደግሞ ከራስ መንገሻ ጋር ወደ አፄ ምኒልክ ለመሔድ ከአሥመራ ገሥግሠው ዐድዋ ሲደርሱ ራስ አሉላ የቆደቡባቸው መሆኑን ሰምተው እንደገና ወደ አሥመራ ፈርጥጠው የነበሩት መሸሻ ወርቄ ወደ መቀሌ እንዲመለሱና አብረዋቸው ወደ አዲስ አበባ እንዲጓዙ ራስ መንገሻ ያደረጉት ጥረት ተሳክቶላቸው ራስ አሉላ እንዳይሰሙ በከፍተኛ ጥንቃቄ መቀሌ ደረሱ። ግን ራስ መንገሻ ደግሞ ወደ አጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ለመገሥገሥ የነበራቸውን ዕቅድና ዝግጅት ችላ ብለውት

ነበር። ምክንያታቸውም በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ባለሚሎች የነበሩት አንቶሎኒ ሣሌቤኒ የፈጸሙት ስሕተት ደግሞ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል የነበረውን ወዳጅነት ማቀዝቀዙን ስለ ሰሙ ነበር።

ይህንም ነገር መንገሻ ከራሳቸው አቋም ጋር ማገናዘብ ጀመሩ። ከኢጣሊያ ጋር መነገጋሩና መዋዋሉ የበለጠ ራሳቸውን የመቻቻልና የመጠናከር ሁናቴ ሊያስገኝላቸው እንደሚችልና ራስ አሉላ የለገሱዋቸውም አስተያየት ሊያዋጣቸው የሚችል እንደሚሆን አመኑበት። ስለዚህም ጉዞአቸውን ማዘግየቱ አንድ ፍንጭ ሊያገኙበት እንደሚችሉ ተማመኑበት።

በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ በአምባ ሰላማ ታስረው የነበሩት የራስ ወልደ ሚካኤል ትንሹ ልጃቸው ኃይለ መለኮት ከአምባው አምልጠው አሥመራ ሲገቡ በአምባው ዕቃ ቤት የነበረውን በርካታ የጦር መሣሪያን እህል በማግኘታቸው የተደሰቱት ደበበ አርአያ እንደገና ዐመፁ። በዚህ ጊዜ ከራስ መንገሻ ጋር እርቅ አድርገው የነበሩት የኢጋሜው ገኸ ደጃች ስብሐትም ደበበን ለመደገፍ መዘጋጀታቸው ተሰማ። ስብሐትና ደበበ ከተገናኙና በአንድነት ከተሰለፉ ደግሞ የኢጣሊያ እንደራሴ ሆነው አካለ ጉዛይን ሲገዙ የነበሩትን ባሕታ ሐጐስን ጦርነት እንደሚገጥሙና አሸንፈውም አገሩን ለመያዝ እንደሚችሉ የተማመኑት ስብሐት አካለ ጉዛይ ውስጥ የነበሩት የደበበ ደጋፊዎች ሁሉ በአስቸኳይ ደበበ ወደ ነበሩበት አምባ እንዲገሠግሡ አደረጉ።

ቀጥሎ ደግሞ የዋጅራቱ ገኸ ደጃች ተድላ ዋህድና ደጃች አምባዬ በራስ መንገሻ ላይ የመነሣሣታቸው ወሬ መቀሌ ስለ ደረሰ የራስ መንገሻም ጉዞ እየተሰናከለ ትግራይም እንደገና ወደ ሰደድ እሳትነት እየተሸጋገረች መሐድ ጀመረች።

ራስ መንገሻ የተነሣሣባቸውን ዐመፅ ብቻቸውን ሊቋቋሙት እንደማይችሉ በመረዳታቸው ራስ አሉላን ከተንቤን አስጠሩ። ምንም እንኳ አሉላ ሊይዟቸው ቢሞኙም መሸሻ ወርቄም ከራስ መንገሻ አስፈቅደው ወደ ሸዋ ተጓዙ።

ሁለቱ ራሶች እንደገና ለትግራይ አንድነትና ሰላም ተሰለፉ። ሕዝቡም እንዲከተላቸውና በሁለቱም መካከል ፍቅርና ሰላም እንጂ ቅያሜ ያለመኖሩን ለማረጋገጥ ሲሉ ዐድዋ ገበያ ላይ ሁለቱም ባንድነት ቁመው ለሕዝብ ታዩ። ዐዋጅም አስነገሩ።

በአምባ ሰላማ የተነሣው ዐመፅ ደግሞ እየተጋጋለ ሔደ። የአምባው አውራሪስ ሆነው የተነሡት ደበበ ታማኞቻቸው ያቀበሉዋቸውን አሮጌ መድፎች ጠምደው የመንገሻንና የአሉላን ጦር ማጥቃት ጀመሩ። የእርሳቸውን ማመፅና የመድፍ ባለቤትነት

የሰሙት ሌሎች የትግራይ መኳንንትና የመንገሻ ተቃዋሚዎች ደግሞ መቀሌን እንዳይዙ ለመከላከል መንገሻ ወደ ዋና ከተማው ሲመለሱ አሉላ ታማኞች ወታደሮቻቸውን ብቻ ይዘው ጦርነቱን ቀጠሉ።

በአሉላ ወታደሮች የተከበቡት ደበበ ፍጻሜያቸው እንደ ማያምር ከተረዱ በኋላ ካሉበት ቦታ እንዲወጡና በሥራዬ በአካለ ጉዛይና በአሣውርታ ላይ የነበራቸውን ሥልጣን እንዲያጸድቁላቸው ወደ ራስ መንገሻ አማላጅ ላኩ። ይህ ጥያቄአቸው ደግሞ አሥምራ ስለ ተሰማ በጣሊያኖቹ በኩል ያልታሰበ ዱብ-ዕዳ ሆነ በጣሊያኖቹ ላይ ያስከተለው ሥጋትም «የደበበን ጥያቄ መንገሻ ከተቀበሉ ትግራይንና ኤርትራን ማቆራኘት ብቻ ሳይሆን የአጼ ምኒልክንም እግር ሊያስገባ የሚችል ስለሚሆን ሦስቱ የትግራይ ዋልታዎች ማለትም የደጃች ሰባጋዲስ የራስ አርአያ ድምፁና የአጼ ዮሐንስ ወራሾች የሚያደርጉት ኅብረትና ውል አደገኛ ስለሚሆን ማፈራረስ አለብን» የሚል ነበር።

ምንም እንኳን ከኢጣሊያኖች ጋር ባይነጋገሩበትም ቅሉ ራስ መንገሻ ከሰባጋዲስና ከአርአያ ልጆች ጋር የጀመሩት ኅብረት እነርሱንም የሚጐዳቸው መሆኑን ስለአመኑበት ኅብረቱን ራስ አሉላ ራስ ሐጐስና ራስ ወልደ ሚካኤልም ተቃወሙት በተጨማሪ ደግሞ ደበበ የራስ አሉላን እጅ እንደሚያስረክቡዋቸው ራስ መንገሻን በምሥጢር መጠየቃቸን ራስ አሉላ ሰለ ደረሱበት የመሳፍንቱን ሹክሹክታ በጥብቅ ይከታተሉ ጀመር። የመኳንንቱን ትርምስ በጥብቅ ሲከታተሉ የነበሩት ጣሊያኖች ደግሞ «ከእንግዲህ ወዲያ የያዝናትን «ኤርትራ» ከጃችን እንዳትወጣ ሊረዳን የሚችለው የራስ አሉላ ሁኔታ ብቻ ስለሆነ ወደ መንገሻ ክበብ እንዳይገቡ ማድረግና ማባበልም ይገባናል» ከሚል ውሳኔ ላይ ደረሱ። ይህንኑ ውሳኔያቸውን በሥራ ለመተርጐም ሲልም የጣሊያኑ ጦር አዛዥ ለጦር አለቆቹ «ራስ አሉላ በጠቅላላው የአውሮፓውያን በተለይም የኛ ብርቱ ጠላት መሆናቸው አይካድም። ቢሆንም በአሁኑ ጊዜ ኢጣሊያ «በኤርትራ» ላይ ያላትን ዒላማ ከግቡ ለማድረስ የምትችለው እኒህኑ ሰውዬ በማቅረብና በማቀፍም ነው። በዚህ ረገድ ከፍተኛ ዋጋ የሚኖረው ውጤት ሊያስጨብጡ ይችላሉ። ደበበንም የሸዋ ደጋፊዎች የሆኑትንም ሁሉ በመቃወም ላይ ስለሆኑ ፈጽመው ሊያጠፏቸውም እንደሚችሉ ይተማመናሉ። መንገሻን ከምኒልክ ጋር ለማስተባበር የሚጥሩትንም ይቃወማሉ። ስለዚህም ያለፈው ተረስቶ ወዳጅነትና ስምምነት ብንመሠርት ይሻላል» ብሎ አስረዳ።

የትግራይ ሁኔታ በዚህ ገጹ ይታይ በነበረበት ወቅት ደግሞ «የኤርትራን ጉዳይ» የሚያጠና ቡድን ከሮም ተልኮ አሥመራ ሲገባ የትግራይን መኳንንቶች ፍጥጫና ጡጫ ሲያጠና የነበረው ጋዜጠኛ ሜርካቴሊ ከዐድዋ ወደ አሥመራ ተጠራና ከቡድኑ ጋር

ሆኖ እንዲሠራ ተመደበ። ከሮም የተላከው ቡድን በምሥጢር ከትግራይ ራሶች ጋር የሚገናኝበትን ዘዴ በዚያን ጊዜ ዐድዋ ተቀማጭ ከነበረው ዴ. ማርቲኖ ከሚባለው ጣሊያን ጋር ሆኖ እንዲያከናውን ታዘዘ። በዚያን ጊዜ ጣሊያኖች የመኑበትም ጉዳይ በትግራይ ውስጥ እግራቸውን ማስገባቱን ለጊዜው ገታ በማድረግ የመረብ ወንዝ ወሰን ሆኖ «የኤርትራ ቅኝ ገዥነታቸውን» የትግራይ መኳንንቶች አምነው እንዲቀበላቸውና ይህንኑም በውል እንዲያጸድቁላቸው መለመን ነበር።

ማነኛውንም ነገር እንዲያዘጋጅና ስብሰባውን ተግባራዊ ጋዜጠኛው ሜርካቴሊ ከአሥመራ ወደ ዐድዋ ተላከና ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖቹ ጋር እንዲገናኙለት ጠየቃቸው። ምንም እንኳን አዲስ የተጀመረው የራስ መንገሻና የደበበ ኅብረት ቢያሳስባቸውም ቅሉ ከኢጣሊያ መልእክተኞች ጋር ለመገናኘትና ለመዋዋል ፈጥነው መልስ አልሰጡትም ነበር። እርሱም የተላከበትን ተግባር በሥራ ላይ ሳያውል ወደ አሥመራ ፈጥኖ መመለሱን አልወደደውም ነበርና እዚያው ዐድዋ ሰነባበተ።

የእርሱን ሙጭጭ ብሎ መቀመጥ ለመገላገል ሲሉም አሉላ ጋዜጠኛውን አስጠርተው

«ከመጀመሪያው ጀምሮ የነገርከኝ ነገር ማለፊያ ነው ብየሃለሁ። ይሁን እንጂ በአሁኑ ወቅት እጅግ አስቸጋሪ ከሆነ ሁኔታ ላይ በመድረሳችን ነገሩን ከጌታዬና ከሌሎቹም ጋር መወያየት አስፈላጊ ሆኗል። የመልእክተኞቹ ዋናው ኃላፊ ስለኛ ጉዳይ ለመነጋገር ፈቃደኛ ከሆኑ እኔም ለመነጋገሩ ፈቃዴ ነው። ግን ሁኔታውን ለራስ መንገሻ አስታውቄ መልስ እስካገኝ ድረስ ታገሠኝ» አሉት። ራስ አሉላ ሁኔታውን አብራርተው እንዲያስረዱ ደጃች ወልደ ሚካኤልን ወደ ራስ መንገሻ ላኩዋቸው። ራስ መንገሻም በበኩላቸው ጣሊያኖቹ ኤርትራን እንደያዙ ለጊዜው እንዲቆዩ የሚስማሙ መሆናቸውንና ስለ እርሳቸውም ሆነው ጣሊያኖቹን እንዲያነጋግሩ ላኩባቸው። ይሁን እንጂ ምንም እንኳን ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖቹ ጋር እንዲነጋገሩ ቢፈቅዱላቸውም ቅሉ

«የሚሉትን ሰምተው ይላኩብኝ ሐሳባቸውን ካወቅሁ በኋላ መልሴን በወረቀት አታውቃለሁ» የሚል ውሳኔም ጨምረው ሰደዋል።

የትግራይ መኳንንት የሚጐተጉቱዋቸው ራስ መንገሻ ካወቅሁ በኋላ መልሴን በወረቀት አስታውቃለሁ» የሚል ውሳኔም ጨምረው ሰደዋል።

የትግራይ መኳንንት የሚጐተጉቱዋቸው ራስ መንገሻ ደበበ ከጣሊያን ጋር እንዋጋ በሚሉበት ወቅት የጣሊያን የመረሩ ጠላት የነበሩት አሉላ ደግሞ ከጣሊያን ጋር እንነጋገርና ሐሳባቸውን እንወቀው ብለው ስለላኩባቸው ከሁለቱ የማንኛቸውን ሐሳብ

ለመቀበል ማሰላሰል ጀመሩ። ከመረብ ማዶ ሆነው ሁኔታቸውን ሲከታተሉና ሲጠባበቁ በነበሩበት ጣሊያኖች መካከልም ተመሳሳይ የእርስ-በርስ ንትርክ ተጀመረ። ራስ አሉላ ከኢጣሊያ መልእክተኞች ጋር ለመነጋገር የፈለጉት በዐድዋና በመረብ ወንዝ መካከል በሚገኘው ዳዕሮ ተክላይ በተባለው ሥፍራ እንዲሆን ለጋዜጠኛው ጣሊያን ነግረውት ስለ ነበረ ከሮም የተላከው የመልእክተኞች ቡድን መረብን ተሻግሮ ወደ ትግራይ ለመግባት ሲዘጋጅ የኤርትራ አገረ ገዥ የነበረው ጋንዶልፎ ደግሞ «የትግራይ ተጠሪና ዋናው ራስ መንገሻ ናቸው እንጂ አሉላ አይደሉም። እናንተም የኔን ኃላፊነትና ሥልጣን ችላ ብላችሁ ውስጥ ውስጡን መላላክ አይገባችሁም ነበር። አሁንም እኔ አስቀድሜ ባላወቅሁትና ባልሰማሁበት ጉዳይ መረብ ምላሽን መሻገር የለባችሁም» ብሎ ጦፈባቸው።

በመካከሉ ደግሞ ራስ አሉላ ለመልእክተኞቹ መሪ ለነበረው ለቦርጉኒኒ «ጥያቄያችሁን ተቀብየዋለሁ። ለመገናኘትና ለመነጋገርም ፈቃዴ ነው ሰላምንና ወዳጅነትንም ለመመሥረት ዝግጁ ነኝ» ሲሉ ላኩበት። የመረብን ወንዝ ተሻግሮ ከአሉላ ጋር እንዳይነጋገር የኤትራው አገረ ገዥ የከለከለው በርጉኒ ግን

«እኔና ጓደኞቼ በጠና ስለ ታመምን ወደ አገራችን መመለሳችን ነው። ሰላምታዬን ለራስ መንገሻ እንዲያስተላልፉልኝ እጠይቅዎታለሁ» ብሎ ወደ ኢጣሊያ ተመለሰ። የመልእክተኞቹ ቡድን ኢጣሊያ እንደ ገባ ራስ አሉላ ከመረብ ምላሽ ባለው በትግራይ ውስጥ ብቻ ተገትተው የመረብ ምላሽ ጸጥታ በማስከበሩና ከኢጣሊያም ጋር ዕርቅና ሰላም መሥርተው ለመኖር ፈቃደኛ የሆኑላቸው እንደሆነ ኢጣሊያ በየወሩ አንድ ሺህ ብር ደመወዝ ልትከፍላቸው ፈቃደኛ ሆና እንደ ነበረ አንዱ መልእክተኛ ለጋዜጠኞቹ በመናገሩና ምሥጢሩም በጋዜጣ በመውጣቱ በሀገረ ኢጣሊያ ከፍተኛ ቅሬታና ውዝግብ አስነሣ።

አሥመራ በነበሩት የኢጣሊያ ባለሥልጣኖች ዐድዋ በነበሩት ራስ አሉላና መቀሌ በነበሩት ራስ መንገሻ መካከል የነበረው ጉዳይ እንደዚህ ሁኖ ተጠላልፎ በነበረበት ወቅት ደግሞ ደበበ አርአያ ዙሪያውን ከተከበበ ከአምባ ሰላም አምልጠው ዋጅራት ገቡና ሲጠባበቁዋቸ ከነበሩት ከአምስት መቶ በላይ ከሚሆኑት አሽከሮቻቸውና ከተባባሪዎቻቸው ከደጃዝማች ተድላ ዋህድ ጋር ተቀላቀሉ። ወዲያውም የተከታያቸው ብዛት ከሦስት ሺህ በላይ ደረሰ።

የደበበን ማምለጥ ራስ መንገሻ እንደ ሰሙ ነገሩን ችላ አሉት እንጂ እንደ ተለመደው ራስ አሉላን ድረሱልኝ ብለው አልጠየቁም። ምክንያቱም ከደበበና ከስብሐት ጋር ዕርቅና ሰላም ከመሠረቱ ትግራይን በአንድነቷ አረጋግተው ለመግዛት

እንደሚችሉ ያመኑበትና የተቀበሉትም ጉዳይ በመሆኑ ነበር። ከዚያ ሌላ ደግሞ በዙሪያቸው የነበሩት አዳዲስ አማካሪዎች የአጼ ምኒልክ ደጋፊዎችና የአሉላ ጠላቶች ስለ ነበሩ መንገሻ ወደ ሸዋ ሔደው ለአጼ ምኒልክ ታማኝነታቸውን እንዲያረጋግጡና የንጉሥነት ማዕረግ እንዲያገኙ የሚወተውቱ እንጂ የአሉላን ምክር ስምተው እንዳያፈነግጡ የሚመክሩ ነበሩ።

ደበበና ስብሐትም ባድነት ሆነው ለራስ መንገሻ ታማኞች መሆናችውን አረጋግጠው ራስ አሉላን ግን ከማንኛውም መንግሥታዊ ጉዳይ እንዳያስገቡ አጥብቀው ለመኑዋቸው። ራስ መንገሻ ግን የራስ አሉላን መወገድ የማይሰሙበት መሆኑን አስረድተው ለደበበ ስለ ታማኝነታቸው የደጃዝማችነት ማዕረግ ስለ ፈቀዱላቸው ደበበና ስብሐት መቀሌ ገብተው ከራስ መንገሻ ጋር አንድነታቸውን በመሐላ አጸደቁላቸው።

ከዚያ በኋላ ደጃች ደበበ ለኤርትራው አገረ ገዥ ለጋንዶልፊ የዕርቃቸውን ዋና ነጥብ ሲገልጹለት «እኔና መንገሻ ስንታረቅ ሁለታችንም የነገሥታት ልጆች እንደ መሆናችን መጠን አሉላም የኛ አሽከር እንደሆነ እንዲያገልግለን ነው» ብለው ላኩለት።

አሉላ ደግሞ ይህንኑ የመሳፍንት አንድነት አጥብቀው መቃወም ጀመሩ። እርሳቸውን ያገለለ ማኅበር የእርሳቸውን ማንነት የናቁ ማኅበርተኞች ስምምነት አደረጉ። ደግሞ ደጃች ደበበ የሠራዬን የአካለ ጉዛይንና የአሣውርታን ግዛት የትግራይ መኳንንት አስተባብረው ለመጨበጥ ጣሊያኖችንም ለመቃወም እንደሚፈልጉ ለማኅበርተኞቻቸው አረጋገጡ። አሉላ ደግሞ ይህን እንደ ሰሙ «የእኛ አንድነትና ጉልበት ሳይጠነክር ጣሊያኖችን ጦርነት መግጠሙ በትግራይ ብቻ ሳይሆን በመላ ኢትዮጵያ ላይ ጠቅላላ ጥፋት ያመጣል» ብለው የመሳፍንቱን ኅብረትና ዓላማ ተቃወሙትና የመሳፍንቱን አንድነት ለመበታተን ሲሉ ጦራቸውን አስከትተው ስተት ብለው መቀሌ ሲደርሱ የሃይማኖት አባቶችና የሀገር ሽማግሌዎችም በጉዳይ ገቡበት። ሦስቱንም ለምነው አስታረቁዋቸው።

ከወጣትነታቸው ጊዜ ጀምረው ሲተናነቁ የኖሩትን አሉላንና ደበበን አስታርቀው ተከታዮቻቸው ለማድረግ የቻሉት ራስ መንገሻ አዲስ የመሠረቱትን አንድነትና ፍቅር ሕዝቡም እንዲያውቅላቸው ሲሉ በሁለቱ ተናናቂዎች ታጅበው የትግራይ እምብርትና መኩርያ ወደ ነበረችው ዐድዋ የሦስቱን አዲስ ማኅበር የተቃወሙት ደጃች ስብሐት ደግሞ ብቻቸውን አፈንግጠው በግዛታቸው እንደሆኑ የአዲሱን ማኅበር አዲስ ፍሬ መጠባበቅ ጀመሩ ፡

ሁለቱ ራሶች ከአንድ ደጃዝማች ጋር ወይም ሁለቱ የነገሥታት ዘሮች አንድ «ወዲ ቁቢ» አስከትለው ዐድዋ ሲደርሱ ሕዝብ የነርሱን ኅብረት ማድነቅና የአጼ ዮሐንስን ዘውድ እንዲያስመልሱ ምኞቱን መግለጽ ጀመረ። በኢጣሊያና በምኒልክ መካከል የነበረው ስምምነት በመደፍረሱ ትግራይን እንበለ ፈላጭ ቆራጭ እንደ ልባቸው ለመግዛት ይመኙ የነበሩት ራስ መንገሻም «ከኢጣሊያኖች ጋር እንስማማ» እያሉ ባለሚሎቻቸው ሲወተውቷቸው የነበረውን ጉዳይ በሥራ ላይ ለማዋል የሚያስቡበት ብቻ ሳይሆን የሚገፉበት እንደሚሆን አዲሱን ማህበራቸውን ለሚመርቁላቸው ሁሉ ያረጋግጡ ጀመር።

ራስ መንገሻ ወደ ኢጣሊያ በመለሱት ገጽታቸውና ፈቃደኝነታቸው ላይ ደጃች ደበበ ሲጨመሩ ደግሞ ምን ሊመስል እንደሚችል የአዲሱን አንድነት እርምጃ በየዕለቱ በልዩ ተመልካቾቻቸው ዐይነ ሕሊና ሲመለከቱት የቆዩት ጣሊያኖችም «ሁለቱ ራሶች የኛን ርዳታ ሊያገኙ ከሚችሉበት ወቅትና ምክንያት ላይ ደርሰውናልና የምኒልክ እጅ ሳይደርስባቸው ማጠናከር ነው» ከሚል ውሳኔ ላይ ደረሱ።

ሁለቱ ርሶችና ደጃዝማች በአዲሱ ማኅበራቸው ጥላ ለጥቂት ሳምንታት ያህል ተጠልለው ከቆዩ በኋላ ደጃች ደበበ ከመረብ ወንዝ ማዶ እየተሻገሩ ዝርፊያ በመጀመራቸው አድራጐቱ ከኢጣሊያ ጋር የሚጣላቸው መሆኑን የተረዱት ራስ መንገሻ ከወራሪው እንዲገቱ ደበበን አዘዙ። ቀጥለውም ብቻቸውን ተኮፍሰው ከግዛታቸው ተቀምጠው የነበሩትን ደጃች ስብሐትን ለመያዝ ሁለቱ ራሶች ተነሡ።

የሁለቱንም ራሶች ሁለት ውሳኔ ደጃች ደበበ በጥብቅ ተቃወሙትና ንትርክ ተጀመረ። የአዲሱን ማኅበር ርምጃ በየዕለቱ ሲከታተሉት የነበሩት ጣሊያኖች ደግሞ ሁለቱ ራሶች በደበበና በተከታያቸው ላይ የወሰዱትን ርምጃ በመደገፍ በርካታ የጦር መሣሪያ ላኩላቸው። ከዚያ በኋላ ነገሩ እየከረረ ሲሔድ ማኅበሩም ፈረሰና ለጦርነት ተሰላለፉ። ሁለቱ ራሶች በድምሩ ሁለት ሺህ የሚሆን ወታደር አከማችተው በአሉላ አዝማችነት ሲነሡ ደጃች ደበበ ደግሞ አንድ ሺህ የሚሆን ወታደር ይዘው በራሳቸው አዝማችነት መስከረም 19 ቀን 1883 አዲ ነፋስ ከሚባለው ቦታ አጠገብ የሚገኝ ተራራ ላይ ጦርነታቸውን ገጠሙ። ምንም እንኳን ራስ መንገሻ በዘር ሐረጋቸው በደበበ ላይ ለመጨከን ባለመቻላቸው «ደበበን ከነሕይወቱ ይዞ ላመጣልኝ ወታደር ሁለት መቶ ብር ጉርሻ እሰጣለሁ» ብለው በጦርነቱ ቦታ ላይ ቢያሰለፉም ራስ አሉላ ደግሞ የራሳቸውን ታማኝ ታማኝ ወታደሮች ይዘው በተለመደው የውጊያ ስልታቸው የደበበን ጦር ከበው ማስጨነቁን አምርረው ገፍተውበት ነበርና የደበበን እጅ በሕይወት ለመያዝ አልተቻለም ነበር። ደበበ በአሉላና በወታደሮቻቸው መከበባቸውን እንዳረጋገጡ እርድ እርድ ይዘው ሲታኮሱባቸው በነበሩት ታማኞቻቸው መካከል ሆነው

«ይህን የድሃ ገበሬ ልጅ! ይህን የአገሬ አጣቢ የነበረ! ይህን የመላው ትግሬ መኳንንትና የጨዋ ልጅ ሁሉ ጠላት የሆነ እጁን ይዞ ለሚሰጠኝ የግዛቴን ግማሽ እሰጠዋለሁ» እያሉ ራሳቸው ሲጮሁ አሉላ ደግሞ በታማኖቻቸው መካከል እየተዘዋወሩ

«ያው በዚያ በኩል ሪጋው ሳስቷል በዚህ በኩል ጠንከሩ ያን ሥፍራ ያዙ ያኛውን ልቀቁ በዚያ በኩል ባሉት ተኳሾች ላይ አነጣጠሩባቸው። ይህን ርጉም በተረገመች ዕለት የተፀነሰ ርጉም ግንባሩን ብዬ ካላሰፈርኩት በርሱ የተነሣ አገሬ ስትታመስ ሕዝብ ሲተላለቅ አይኖርም» እያሉ ደበበ የቆደቡበትን እርድ ማነጻጸር ጀመሩ።

ተራ ወታደር ላለመግደል በደበበ ላይ ብቻ የዲሞትፈራቸውን አረር ለማሳረፍ በሚያነጣጥሩበትም ወቅት ደበበ በወጣትነቱ ወቅት በአባቱ ቤት ሳሉ የሰደባቸው ትዝ አላቸው በርግጫ መትቷቸው ግብግብ ሲጋጠሙ ከመሬት ላይ ዘርረውት ታያቸው። የሚወዷቸውን ባለቤታቸውን ንብረት ምፅዋ አካባቢ ዘርፎ ከወሰደ በኋላ አሹፎ የላከባቸው ቃልና በዚያም ምክንያት ባለቤታቸው ያዘኑት ኀዘን ትውስ አላቸው ወዲያው ደግሞ ባለቤታቸው አምለሱ «ከጠቀመው ይውሰደው ተወው ቂም አትያዝበት» ያሉዋቸው የኑዛዜ ቃል ትዝ አላቸው። ያን ትዝታ ገፍትሮ የጣለ የደበበ ወንጀል ደግሞ ተራራ ያህል ሆኖ ከፊታቸው ታያቸው። ደበበ ከግብፆች ጋር ደበበ ከጣሊያኖች ጋር ደበበ ከትግራይ መኳንንት ጋር ደበበ ከአሣውርታ ሽፍቶች ጋር ሲሠራው የነበረው ተንኮልና ሤራ ታያቸው። እንደገና ደግሞ ከዮሐንስ ዙፋን ላይ ሊቀመጥ ሲያጐበድድ ታያቸው። ይህን ሁሉ ጥሶ ደግሞ «አወይ ትዳሬ! ክብሬ ማዕረጌ በደበበ ጥጋብ በደበበ ማን አለብኝነት ፈረሰ» ብለው የደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሚስት የነበሩት ያለቀሱት ልጃቸው ከፊታቸው ቆሙባቸው። «የኔን ግዛት ተመኝቶ በኔ ወንበር ላይ ለመቀመጥ ሲል አይደለም ታማኜን ኃይለ ሥላሴን ከነጀግኖቹ የገደለብኝ። እኔን የበደለ መስሎት አይደል ለጣሊያኖች አሥመራን የሰጠብኝ» ብለው አጉረመረሙና! «ሚካኤል አይማረኝ ብምረው» ብለው ከንፈራቸውን ነክሰው ትንፋሻቸውን አምቀው ዲሞፍትራቸውን አነጣጥረው ዐይኖቻቸውን ተራ በተራ ጭፍን ክፍት ጭፍን ክፍት እያደረጉ ሲጠባበቁ ራስ አርአያ ድምፁ ደግሞ የአጼ ዮሐንስን ሬሳ አላስማርክም ብለው ከእኅታቸው ልጅ ሬሳ አጠገብ ወድቀው «በዮሐንስ ዙፋን ልቀመጥ አለ? ቃላቸውን ጣሰ? ያዘውና ግረፈው!» ብለው ሲለምኑአቸው ደበበ ተንበርክከው ሲታኮሱበት ከነበረው እርድ አንገታቸውን ቀና አድርገው «ወዲ ቁቢ ዛሬ የማርኩህ እንደሁ አይማረኝ ዛሬ ያመለጠኝ እንደሆነ ቁጭ ብዬ ሸንቻለሁ! ዛሬ....» ብለው ተናግረው ሳይጨርሱ! እኔም የማርኩህ እንደሁ አይማረኝ» ብለው አሉላ የዲሞፍትራቸውን

ምላጭ ሳቡት። የአሉላ ዲሞፍትርም የወነጨፈችው አረር ከደበበ ግንባር ላይ ስታርፍ ጦርነቱ ቆመ።

ራስ መንገሻ የዘር ሐረጋቸውንና የማኅበርተኛቸውን የደጃዝማች ደበበን አስከሬን አሸክመው ዐድዋ ገቡና ሁለቱም ራሶች በተገኙበት በክብር ተቀበሩ።

የመኳንንቱ ዘርም አሉላን «ዐይንህ ላፈር» እያለ ተራገመ። «ለደጃች ኃይለ ሥላሴ ሲሉ ደበበን ገደሉት» እያለ አማቸው። በየቤቱ ሲያቅማማና ጉልበቱን ሲተማመን የነበረው የትግራይ መኳንንትም አዲሱን የአሉላን ዱላ በመፍራት በመንገሻ ዙሪያ መሰብሰብ ጀመረ። ከዚያም በኋላ የራስ መንገሻ ልብና ጉልበት እየጠነከረ ሔደና የአጼ ምኒልክንም ጥሪ ችላ ማለት አመጣ።

ትግራይ ውስጥ የነበረው ኢጣሊያዊው ጋዜጠኛ አሥመራ ተመልሶ ባቀረበው አስተያየት

«በአሁኑ ወቅት ያለው የራስ መንገሻ ሥልጣንና ኃይል ፍጹም ተፎካካሪም የሌለበት ነው። የትግራይም መኳንንት የዮሐንስ ወራሽነታቸውን ሙሉ ለሙሉ አምነው ተቀብለው ይሰግዱላችወዋል። አሉላም ቢሆኑ ታላቅ አክብሮትና ትሕትና ያሳዩዋቸዋል። መንገሻን የሚጻረር ማንም የለም» አለ። ተአሉላ ምክር የሚያዋጣቸው እንደሚሆንላቸው ራስ መንገሻ የተማመኑበትን ያህል ደግሞ አሥመራ የነበሩትና የሮም የፖለቲካ ጠበብትም ምኞታቸው ወደ መልካም ፍጻሜ መቃረቡን በመገመት ከሁለቱ ራሶች ጋር የሚነጋገሩ መልእክተኞች ወደ ትግራት ለመላክ ወሰኑ። በዚህም መሠረት ዶክተር ነራዚኒና ዲ. ማርቲኖ የተባሉ ኢጣሊያውያን ወደ ትግራይ ከመሔዳቸው በፊት በጉዳዩ ላይ የኤርትራው አገራ ገዥ ባለበት ምክክር ሲደረግ

«ከሦስቱ አንዱ ተገድሏል አሁን እንግዲህ ሁለቱን እንደ ምን አድርገን እንደምንቀርባቸው ወይም እንደምናርቃቸው ወይም ከምኒልክ ጋር እንደ ሚጋጩ ዘዴውን ብንመካከርበት ይሻላል» አለ አገረ ገዥው ጋንዶልፊ። «ለዛሬው መቀራረቢያ የሚሆነን መግቢያ አዘጋጅተናል። ለራስ መንገሻ ባለፈው መሠረት ንጉሣችን የላኩትን ደብዳቤና ልዩ ልዩ ገጸ-በረከት ይዘናል። እንግዲህ በዚህ ከቀረብናቸው በኋላ የሚቀጥለውን ጉዳይ ደግሞ እንደዚሁ እንመክርበታለን» አለ ነራዚኒ።

«ልክ ነው የአሁኑ እርምጃችን ይኸው ነው። ሌላው ነጥብ ግን የሁለቱ ራሶች የእርስ በርስ ጉዳይ ነው። አሉላ ምኒልክ ስለ አላቀረቡት አኩርፎ ዘውዱን ለመንገሻ አስመልሳለሁ ይላል። ትግራይም ለጥ ሰጥ ብላ በመንገሻ ሥር እንትገዛ ብርቱ ጥረት ያደርጋል። የጦር መሣሪያም እንደ ልቡ ለማግኘት እንደሚፈልግ ተረድተነዋል። ይህን

መሣሪያ የሚፈልገውንስ ምን ሊያደርገው ነው? እኛን ሊወጋበት ነው? ወይስ ምኒልክን? እነዚህን ነጥቦች በጥንቃቄ ማጥናት ይኖርብናል። እናንተም ትግራይ እንደ ገባችሁ እነዚህን ጉዳዮች እንድታተኩርባቸው ያስፈልጋል» አለ ጋንዶልፊ መልእክተኞቹን ተራ በተራ እየተመለከተ።

«ምናልባት ሱዳኖቹን ለመከላከል ብለውስ እንደሆነ?» አለ ነራዚኒ።

«ሱዳኖቹ ለኛም አስቸጋሪዎች ሊሆኑብን ይችላሉ ስለዚህ ሁለቱም ቢፋጁ እኛ የምንፈልገው ጉዳይ ነው። መሣሪያ የፈለጉት በእርግጥ ለዚህ ከሆነ ነገሩ ገፍቶ ሲመጣላቸው የሚፈልጉትን ያህል መሣሪያ ልንሰጣቸው እንደምችል ልታረጋግጡላቸው ትችላላችሁ» ብሎ አገረ ገዥው መልእክተኞቹንና ከፊቱ የነበረውን ማኅደር እያስተያየ ሲመለከቱ ቆዩና

«አሉላ ከሌሎቹ ራሶች ለየት ያለ ስለሆነ ከተዋጊነቱም ሌላ የንግድ ጉዳይ ያሳስበዋል። ንግድ በማስፋፋት ረገድ ቀደም ያለ ፍላጐት እንዳለው የተጠና ነው። አሁንም ይህንኑ ነጥብ ሊያነሣባችሁ ስለሚችል ከዐድዋ እስከ ምፅዋ ንግዱን ለመዘርጋትና ለማስፋፋት እንደምንፈልግ አረጋግጡለት። የንጉሡ ወራሽ የሆነው መንገሻ ደግሞ እንደ አጼ ዮሐንስ ጠበቅ ያለ እምነት ያለው መሆኑ ስለ ታወቀ አንድ ቤተ ክርስቲያንና አንድ ቤተ መንግሥት ልናሠራለት እንደምንችል አረጋገጡለት። ለጊዜው በእነዚህ ነጥቦች ለመቀራረብና ለመስማማት እንችላለን» አለ።

«ከአሉላ ጋር ዕርቅ ማድረጋችንን የኢጣሊያ ሕዝብ ሲሰማ ከፍተኛ ችግር እንዲያስነሣብን ለጊዜው ከመንገሻ ጋር ብቻ በግልጽ ተነጋግረን ከአሉላ ጋር ደግሞ ሰነባብተን በምሥጢር ብንስማማስ?» አለ ፒያኖ።

«ሥጋትግ እርግጥ ያሥጋኛል። ግን ይኸው ጉዳይ በመንግሥታችንም በኩል ታውቆ አሉላ በዶግአሊ ላይ ላደረሰብን ጥቃት ካሣ ሊሆነን የሚችለው ከመረብ ወንዝ ወዲህ ያለው አገር የኛ ይዞታ መሆኑን አምኖ የተቀበለና ትግራይ ውስጥ ብቻ ለመቀመጥ መስማማቱ ነው በቂ ለሆን ይችላል ተብሎ ታምኖበታል። ስለዚህ አሁን ከመንገሻ ጋር ተነጋግረን እርሱን ችላ ብንለው እርሱ ደግሞ ወደ ባሰ ብስጭት ያመራና መንገሻን አስሮ ወይም ገድሎ ከምኒልክ ጋር የታረቀብን እንደሆነ ከዶግአሊ የከፋ ውድቀት ሊደርስብን ይችላልና ከሁለቱም ጋር በአንድነት መነጋገሩና መስማማቱ ነው የሚያዋጣን» አለ ነራዚኒ በስብሰባው ላይ የነበሩትን ተራ በተራ እየተመለካከተ።

«እኔም በዚሁ ነው የምስማማውና ጉዞአችሁን ቀጥላችሁ ከእናንተ ጋር ከተስማሙ በኋላ ከኔ ጋር ደግሞ በምሥጢር የምንገናኝበትን ሁናቴ ትቀይሳላችሁ» አለና አገረ ገዥው ጉዳዩን አጠቃልለው።

ከዚህ በኋላ ከሮም የተላኩት መልእክተኞች ወደ ትግራይ ተሻግሮ ከሁለቱ ራሶች ጋር ተገናኙ አስቀድመው ጣሊያኖቹ የቀየሱዋቸውን ነጥቦች አሰሙ። በነጥቦቹ ሲስማሙላቸው አሉላ እንደ ማኩረፍ አሉና

«ከዚህ እስከ ምጥዋ ንግድ እናስፋፋለን ያላችሁትን እኔም እስማማበታለሁ። የመሣሪያውን ጉዳይ ግን ልታስቡበት ይገባል። ከወደታች በኩል ድርቡሽ እያስቸገረ ነው። አጤ ምኒልክም አያርፉልንም። ለዚህ ሁሉ መሣሪያ ያስፈልገናልና ምጥዋ ላይ የራሳችን ሰው አስቀምጠን ከእንተም ሆነ ከሌላ አገር በገንዘባችን እያስገዛን የምናስመጣው መሣሪያ ያለ ችግር እንዲገባ እናንተም ምከሩበት» አሉ።

«ይሁን ይህንኑ ሐሳብዎን ለመንግሥታችን እናቀርባለን። ግን ሱዳኖቹ በአንተ ላይ ከዘመቱ እኛ በዝምታል ልንመለከት አንችልም። ምኒልክም ቢሆኑ ስንት መሣሪያ እንዳላቸው እናውቃለን። በእናንተ ላይ የሚዘምቱባችሁ ከሆነ እኛም የሚቻለንን ያህል እንረዳለን» አለ ማርቲኖ።

ምንም እንኳን ነገሩ ከልባቸው ባይገባም አሉላ ለጊዜው ሐሳቡን ተቀበሉትና «ከኤትራው አገረ ገዥ» ጋር ለመገናኘት ፈቃደኞች መሆናቸውን ካረጋገጡላቸው በኋላ መልእክተኞቹዎ ጉዳዩን ወደ አሥመራ አስተላለፉ።

ራስ አሉላ የጦር መሣሪያ የማግኘቱ ጉዳይ እየራቃቸው መሔዱን ተገነዘቡት። እጃቸው በይበልጥ እየታሰረ ጉልበታቸው እየደከመ ሕሊናቸው እየቆሰለ እንደሚሔድ አመኑበት። በዚያም ወቅት ነበር ከዕለታት አንድ ቀን ከራስ መንገሻ ጋር ሲነጋገሩ

«እንዲያው ነገሩን በጥሞና ስታስበው እኮ አገራችን ኢትዮጵያን እያነሰች እጆችዋና እግሮችዋ እየታሰሩ መሔዱዋ ነው። እስቲ ተመልከተው? እነዚህ ተንኮለኞች በመጀመሪያ የደንከልን የባሕር በር ቀጥለው የምጥዋን በሮች ያዙ። ከዚያ ተንፏቀው ተንፏቀው ደግሞ ሐማሴንን ይዘው የመረብ ወንዝ ማዶ አጠቃለው ሠፈሩበት። የልባቸውን ካደረሱ በኋላ የጦር መሣሪያ አናስገባላችሁም አሉን። እኛም እርስ በርሳችን ስንባላ እያደር እየተመናመንን ሔድን። ከአጤ ምኒልክ ጋር ጦርነት ስንጋጠም ደግሞ በይበልጥ እየተጐዳን ልንሔድ ነው። ታዲያ እስቲ አስበው? ኢትዮጵያ እያነሰች እያነሰች እጅ እግሩዋ እየታሰረባት መሔድ አይዶለም? ወይኔ አሉላ! ወይኔ አሉላ! ያገሬ መሳፍንት ነገር በሩቅ አልታየው ብሎ አገሬን ሊያጠፋት ነው!» አሉዋቸው።

ምንም እንኳን ሁለቱ ራሶች አፍጥጦ የመጣባቸው ግፊት የሚያስከትለውን ታጣ አስቀድመው ሊረዱት ቢችሉም ከቀረበላቸው አማራጭ መውጣት ስላልተቻላቸው ደካማነታቸውን በልቦናቸው አምቀው «ከኤርትራው አገረ ገዥ» ጋር ለመገናኘትና ለመነጋገር ተገደዱ።

የሁለቱ ወገኖች ስብሰባ ኢጣሊያኖች ሠፍረውበት በነበረው መረብ ማዶ እንዲሆን ተስማሙ። በዚያ መሠረት ራስ መንገሻ ከራስ አሉላ ከራስ ሐጐስና ከራስ ወልደ ሚካኤል ጋር «የኤርትራው አገረ ገዥ» ጋንዶልፊ ደግሞ ከባለሥልታኖቹ ጋር ሆኖ ቀረበ።

በመጀመሪያ ራስ መንገሻ የመረብን ወንዝ ሲሻገሩ «የኤርትራው አገረ ገዥ» በታላቅ ክብር ተቀበላቸው። ቀጥለውም ራስ መንገሻ ተድዓሊ ላይ የደረሰውን እልቂት ከልቡ የረሳው መሆኑን ጋንዶልፊ በመሐላ እንዲያረጋግጥላቸው ጠይቀውት እርሱም ከልቡ ይቅር ያለ መሆኑን በመሐላ ከአረጋገጠ በኋላ ራስ አሉላም እንዲሻገሩ ተላከባቸውና ተሻገሩ።

የጋንዶልፊና የተከታዮቹ ዐይኖች መንፈስ እንደሚያዩ ሁሉ ግልብጥብጥ ብለው ፈጠጡ። ቀዩ ቆዳቸው ጥላሼት እየለበሰ ሔደ። አንዳንዶቹ ከንፈር ከንፈራቸውን ሲነክሱ ጋንዶልፊ ፊቱን ቅጭም እንዳደረገ ወደፊቱ ራመድ ራመድ አለና ቆም ብሎ ሲጠጋቸው አሉላም ቆም ብለው ፊታቸውን እንዳስቀጡ ከጋንዶልፊ ላይ አተኮሩበት። ከበስተ ኋላው በነበሩትም ላይ የዐይኖቻቸውን እሳተ ነበልባል ለቀቁባቸው።

ራስ መንገሻ ከነበሩበት ወደ ፊታቸው ራመድ ራመድ ብለው ከራስ አሉላ ጐን ቆም ብለው

«ይበሉ ይቅር ይበለኝ ይበሉት» አሉዋቸው።

«እርሱዉ «ይቅር በሉኝ» ይበለኝ እንጂ እኔ ምን በደልኩና ቀድሜ እጠይቀዋለሁ» አሉ። ራስ መንገሻም እንደገና ወደ ጋንዶልፊ ሔደው

«ይበሉ «ይቅር በለኝ» ይበሉዋቸው» አሉት።

ጋንዶልፊ ጥቂት ርምጃዎች ወደ ፊት ሔደና አንገቱን ደፋ አድርጐ

«ይቅርታዎን እጠይቃለሁ» ሲል

«እርስዎም ይቅር ይበሉ» አሉ አሉላም።

ከዚያ ቀጥሎ ሁለቱ በመጀመሪያ ከተጨባበጡ በኋላ ጋንዶልፊ ከኋላው የነበሩት ተከታዮቹን እያቀረበ አስተዋውቃቸውና የእጅ ሰላምታ ተለዋወጡ።

«በሕይወቱ ለመጀመሪያ ጊዜ የአውሬ እጅ መጨበጤ ነው» አለና አንዱ ጣሊያን ለጓደኛው ሹክ አለው።

«ዶግአሊ ላይ የወደቁት ደግኞቻችን ደምና አጥንት መቼም ይፋረዱናል» አለ ጓደኛየውም።

ራስ መንገሻ በመከላከል አሉላ በስተቀኝ ጋንዶልፊ በስተግራ ሆነው ወደ ፊት አምርተው ከተዘጋጀው ዳስ ውስጥ ገብተው ሲቀመጡ ጋንዶልፊ ተነሣና

«ክቡር ራስ መንገሻ

«ክቡር ታላቁ ጄኔራል ራስ አሉላ

«ክቡራን ወዳጆቻችን በዛሬው ቀን ከዚህች ቦታ ለእርቅ ሰላምና ለወዳጅነት በመገናኘታችን በመንግሥቱና በራሴ ስም የተሰማኝን ደስታ እገልሳለሁ። ማነኛውም ጀግና የጦር ሰው እንደሚያደርገው ሁሉ ክቡር ራስ አሉላም የንጉሠ ነገሥታቸውን አደራና ትእዛዝ ለማስከበርና ሀገራቸውን ለመጠበቅ ሲሉ ከኛ ጋር ባደረጉት ጦርነት የደረሰብንን ጉዳት ረስተን ዛሬ ለእርቅ በቅተናል። እኒህ ታላቅ ጀግና ስለ ሀገራቸው ፍቅር ሲሉ ከግብጾችና ከማሕዲስቶች ጋር ባደረጉዋቸው ጦርነቶች ያገኙዋቸውን ድሎች ከልብ አድንቄያለሁ። በእውነት አስደናቂ የጀግንነት ሥራዎች ነበሩ» ብሎ ሁለቱን ራሶችና የራሱንም ባለሥልጣኖች ተራ በተራ ተመለካከተና ንግግሩን በመቀጠል

«ከእንግዲህ ወዲያ ግን ታላቁ ጄኔራል በመግባባትና በፍቅር እንደሚኖሩ እየተመኘሁ ዳግመኛ ያን ደም የለመደ ጐራዴ ያቸውን እንደማይዙ ተስፋ አደርጋለሁ» ብሎ ሲቀመጥ ከባዱን ዝምታ መጠነኛ ፈገግታ ገፈፈው።

«እርስዎም ከልብዎ ይቅር ያሉ መሆንዎን ቢያሳውቋቸው መልካም ይሆናል» ብለው ራስ መንገሻ ራስ አሉላን ሹክ አሉዋቸው።

«ምን ከፋኝ» ብለው አሉላ ሲነሡ ራስ መንገሻም አብረው ብድግ ሲሉ ራስ አሉላ አስቀመጡዋቸውና ግራና ቀኙን ትክ ብለው አስተውለው

«ክብር አገረ ገዥ!

እንደሚያውቁት ጀግና ወታደር አገሩን ሲደፍሩበት ልቡ ይቆጣል። ክብሩ ይዋረዳል። ያገሬ ሕዝብ ደግሞ ባባህሉ ወታደር ነው። አገሩ ሲነካበት የሚቆጣውም ሁሉን ነው! እኔም በዚያ ጊዜ ከወገኖቻችሁ ጋር ጦርነት የገጠምኩት በዚሁ መሠረት ነው። ግን አስቀድሜ ወረቀትም ሰውም እየላክሁ የጦር አለቃውን ለምኜው ነበር። «ከምጥዋ እየወጣህ አገር መያዝህ ተገቢ አይደለምና አገሬን ልቀቅልኝ» እያልኩ ብለነው ባስጠነቀቅነው አልሰማም ብሎ አስቸገረኝ! የርሱ አንሶ ወንበዴና ወስላታ እየሰበሰበ መሣሪያ እየሰጠ ነሣኝ! ያን እያየሁና እየሰማሁ ዝም ብል ደግሞ ያገሬን ሕዝብ እጅግ የሚያሳዝነውና የሚያስቆጣው ይሆን ነበር። ስለዚህ የሚገባኝን ሥራ ሠርቻለሁ። አሁን ግን እናንተም ሰላም ፈላጊዎች ከሆናችሁ እኔም ሰላም ፈላጊ ነኝ! ዋናው ሐሳቤ ሰላም ነው። አገሬንና ክብሬን የሚደፍር ካልመጣም ጐራዴዬን አላነሣም» ብለው ተቀመጡ።

ከዚያ ሥነ ሥርዓቱ ቀጥሎ ራስ መንገሻ ለጀኔራል ጋንዶልፊ የራስነት ማዕረግ ሰጡት። ከዚያ በኋላም ሁለቱም ወገኖች ወደ እየሠፈራቸው ከመመለሳቸው በፊት ስምምነታቸውን በመሐላ ሲያጸድቁ ራስ አሉላም «የመንገሻ ጠላት ጠላቴ የመንገሻ ወዳጁ ወዳጄ» ነው ብለው ቃላቸውን ሰጡ። ራስ መንገሻ ራሳቸው ከራስነት ማዕረግ ያላለፉ ሆነው ሳሉ ለባዕድ ተወላጅ የራስነት ማዕረግ በመስጠታቸው አጼ ምኒልክን ለማስቆጣት ሲሉ የወሰዱት የተደጋፊነት ምልክት መሆኑንም ብዙዎቹ መኳንንቶቻቸው ተረድተውት ነበር። ከዚያ በኋላ መንገሻ ከኢጣሊያኖች በኩል በቂ የጦር መሣሪያ ለማግኘትና ለአጼ ምኒልክ «አልገብርም አልገዛም አላጐነብስም» ለማለት የሚችልበት ወቅት እየቀረበላቸው እንደሚሔድ እያመኑበት ሔዱ።

በዚያ ወቅት ከራስ መንገሻ አፈንግጠው የነበሩ ደጃዝማች ስብሐት ስለነበሩ እርሳቸውንም በሹመትና በጋብቻ መቀራኘት እንደሚሻል ራስ አሉላ ስለጣሩበት በጉዳዩም ራስ መንገሻ ስለተስማሙበት የራስ አሉላ ወንድም የባሻይ ገብረ ማርያም ልጅ ወይዘሮ ሸዋነሽን ለደጃዝማች ስብሐት ወንድም ለደጃዝማች ዐባይ መርዕድ የራስ አሉላን ልጅ ወይዘሮ ደመቀችን ከራስነት ማዕረግ ጋር ሰጥተው ነገሩ በእርቅ አለቀ። ከዚያ በኋላ የራሳቸው የራስ መንገሻ የራስ አሉላ የራስ ሐጐስና የራስ ስብሐት ጦር ተደምሮ ከዐሥር ሺህ በላይ መድረሱን መንገሻ ካረጋገጡ በኋላ «ጃንሆይ» እየተባሉ እንዲጠሩ አዘዙ ቀጥለውም

«ከምኒልክ ወታደር የበለጠና ሠራዊት አዘጋጅተን ወደ ሸዋ እንዘምታለን። ሸዋ ገብቼ ዘውዴን እጭናለሁ» ብለው ለመኳንቶቻቸው ቁርጥ ያለ ሐሳባቸውን አስታወቁ።

ከሁሉም ከሁሉም በዚህ ሐሳባቸው ራስ አሉላ እጅግ ተደሰቱ።

«አንተ ቆራጥ ከሆንክ አንተ ለአባቴ ዙፋን አብቁኝ ብለህ ከተነሣህ መሣሪያም ሠራዊትም አይጠፋም። የኔ ዋናው ሐሳቤም ይኸው ነው። ጉልበታችንና አንድነታችን እንደበፊቱ ከተመለሰ ከመረብ ምላሽ ያለውን የተቀማነውን አገራችንን እናስመልሳለን። ከምኒልክ ዘውድህን ከጣሊያኖች አገርህን ካስመለስን እያነሰች እየተቆረሰች የሔደችውን ኢትዮጵያን ወደ ታላቅነቷ እንመልሳታለን። ከዚያ በኋላ ድርቡሽ ቀርቶ ማንም አይጠጋንም ከሰላንም በአንድ ራስ ጦር ማስመለስ ኢያቅተንም ብለው ልባቸው አምቆት የኖረውን ምሥጢራቸውን ገለጹላቸው።

ራስ መንገሻም የመኳንንቶቻቸው አንድነት የተጠናከረ የአደራ አባታቸው የራስ አሉላ መንፈስ የታደሰላቸው መሆኑን ካረጋገጡ በኋላ

«የጦር መሣሪያ ከሰጣችሁኝ ወደ ሸዋ ዘምቼ የወሰደብኝን ዘውድ ለማስመለስ እችላለሁ። ከዚያም በኋላ ከእናንተ ጋር የጸና ወዳጅነት እንመሠርታለን» ብለው ለጋንዶልፊ ላኩ።

«የትግራይ ራሶች አንድነት የተጠናከሩ ይመስላል ወደ ሸዋም ዘምተው ከምኒልክ ጋር ጦርነት ለመግጠም መዘጋጀታቸውን ልከውብኛል መሣሪያም እንድንሰጣቸው ጠይቀዋል። ምን ብናደርግ ያዋጣናል?» ብሎ «የኤርትራው አገረ ገዥ» ጄኔራል ጋንዶልፊ የረዳቶቹን ምክር ጠየቀ።

«መሣሪያ ቢያገኙስ በየትኛው ስንቅ ነው ሸዋ ድረስ የሚሔዱት? ትግራይ በከፍተኛ ረኃብ ላይ ናት ይህን እንዴት መገመት አልቻሉም?» አለ ምክትሉ።

«ይህ እኛን የሚያሳስበን ጉዳይ አይደለም ዙሮ ዙሮ የሚፈለገው መተላለቃቸው ነው። የእነርሱ የዕለት ምግብም ሆነ የዓመት ልብስ ያው ዝርፊያ ነው። ከዚህ ተነሥተው አገር እየዘረፉ ሸዋ ይደርሳሉ» ብሎ ጋንዶልፊ ተናግሮ ሳይበቃ ምክትሉ አቋረጠውና «እና ምኒልክን ጦርነት ገጥመው ያሸንፋሉ ማለት ነው» አለና ጠየቀ።

«ይህም አያሳስበንም ምኒልክም ቢያሸንፉ መንገሻም ቢያሸንፉ እኛን እንደሆነ ከዚህ እያነቃንቁንም። ከሁለቱም ጋር ያለንን ስምምነት ምክንያት ፈልገው ስምምነቱን አፍርሰናል ቢሉን እኛም በጦር ኃይላችን አንድ እርምጃ ወደ ፊት መራመድ አያቅተንም። አሁን ችግር ሆኖ የታየን ግን ምን ያህል መሣሪያ ለትግሬዎቹ ራሶች እንስጥ ለማለት ነው የጠራኋችሁ» አለ ጋንዶልፊ።

«መሣሪያ መስጠታችንን ምኒልክ የሰሙብን እንደሆነስ?» አለ የፖለቲካ አማካሪው።

«በተቻለን መጠን ምሥጢሩ እንዲጠበቅ እንጠነቀቃለን። ወይም «ለአጼ ምኒልክ የሚላክ ነው» በሚል ምክንያት እንልከውና አሉላ እንዲዘርፈው አስቀድመን እናስታውቃለን። አሉላ ደግሞ ከሰማና ከአየው እንደማይለቀው የታወቀ ነው። ዘርፎ ያስቀረዋል። ከዚያ በኋላ «ተዘረፍን» ብለን ለምኒልክ መልእክተኛ እንሰዳለን» አለ ጋንዶልፎ።

«በጣም ጥልቅና ክቡር ሐሳብ ነው። እንግዲያው በዚሁ ዘዴ መሣሪያው ይላክላቸው» አለ ምክትሉ።

ምክክሩ በዚሁ አበቃና ለመጀመሪያ ጊዜ ከሠላሳ አምስት ሺህ በላይ የሆነ ካርታ ጥይት ለአዲሱ «ጃንሆይ» ተላከ። እርዳታውም እንደሚቀጥል ጭምር የሚያረጋግጥ ቃል አብሮ መቀሌ ገባ።

አጼ ምኒልክ በእነ ራስ መንገሻና በጣሊያኖች መካከል የተጀመረውን ሽርክና እንደ ስሙ «የመንገሻን ከዳተኛነት ራሴ ሔጄ አረጋግጠዋለሁና ጦር ይዘጋጅ» ብለው እንደ ወሰኑ መኳንንቶቻቸውን በጉዳዩ እጅግ ስለ ተቸገሩበት

«እንዴት እርስዎን ያህል ሰው ከዮሐንስ ወራሽ ጋር ጦርነት ይገጥማል? ለአገራቸውና ለሃይማኖታቸው ክብር ትላንትና አንገታቸውን ለጠላት የሰጡት ዮሐንስ ዓፅም ይፋረደናል። ትላንት የሾሙት ሰው ቢሳሳትስ ሰው ልኮ ማስመከር ነው እንጂ እንዴት ይወጉታል? እምቢ ካለም ደግሞ አገር እንዳያበላሽ ሕዝብ እንዳያሳስት ያንድ ደጃዝማች ጦር ማዝመት ይበቃል የእርስዎን መዝመት አንደግፍም ብለው ለመኑዋቸው።

«እንዳላችሁት ይሁን የዮሐንስን ወራሽ ትላንት ሹሜ ዛሬ ብወጋ አገር ይታዘበኛል ወገን ያዝንብኛል እግዚአብሔር ባይጨመርበት ነው እንጂ ተጋብተንስ አልነበር? ብቻ መንገሻን የሚያሳስተው አሉላ መሆኑን ስምቻለሁና ተላልካችሁ ሁለቱንም አስመስክሩ። አሉላም የሠራው ሙያ ሳያንሰው እኔን አላይም አልቀርብም ያለበት ምክንያትስ ምንድነው? የአባቴን ዙፋን እንጂ የአባቱን አልወረስኩ! ምናለ ጀግነንቱንና ታላቅ ስሙን ባያበላሸው? እኔ አልቀበልህም አላልኩትም መንገሻን መሣሪያ አድርገው የሚያሳዝነኝ ለምድን ነው? እርሱንም ቢሆን ላኩበት» ብለው ነገሩን በይደር አቆይተውት ነበር።

መኳንንቱና ጳጳሳቱም በዚሁ ጉዳይ ላይ ተመካከረው ሽማግሌዎች መርጠው ወደ ትግራይ ለመላክ በዝግጅት ላይ እንዳሉ ከአሥመራ የተጫነው የጦር መሣሪያ መቀሌ መድረሱን አጼ ምኒልክ ሰሙ።

«ጣሊያኖች ባገሬና በሕዝቤ ላይ እንደዚህ ይጫወቱ ጀመር? መንገሻና አሉላን እያባበሉ በጕን መሣሪያ እያቀበሉ እኔን ደግሞ በዚህ እየታለሉ አገሬን ለከፋ ለዳርጉዋት ያሤራሉ? ለካ የእነርሱ ወዳጅነት እንደዚህ ነው!?» ብለው ተቆጡ። ቁጣ ያዘለው መልእክታቸውም ከአዲስ አበባ ተነሥቶ ሮም ደረሰና በኢጣሊያ የፖለቲካ ጠበብት ላይ ራስ ፍልጠት ለቀቀባቸው። ምሥጢራቸው የተጋለጠባቸው የኢጣሊያ ባለሥልጣኖችም ጋንዶልፊ የሠራው ሥራ ፍጹም ስሕተት መሆኑን አምነው የይቅርታ መጠየቂያ መልእክት ወደ አጼ ምኒልክ ሰደው ጋንዶልፊን አንሥተው ጄኔራል አርስቲ ባራቴሪን ሰደዱ።

ባራቴሪ አሥመራ እንደ ገባ በጉዳዩ ላይ ከሹማምንቱ ጋር ከመከረበት በኋላ «መቼም የቅርብና የሩቅ ዓላማዎች አሉን ከአሰብ ምፅዋ ከረን ከከረን አሥመራ ለመድረስ ብዙ ጊዜ ወስዶብናል። ብዙም ሕይወትና ንብረት አስከሰናል። ዛሬም ከዚህ ተነሥተን ወደ ፊት ለመራመድ ስልትና ጊዜ ጠይቀናል። ምንም እንኳን በዓላማው ባይስትም በስልትና በጊዜው ግንዛቤ ገረድ ጋንዶልፊ በመጠኑ ተሳስቷል። አሁን እንግዲህ ከትግሬው ራስ ጋር የተጀመረው ግንኙነት እንዳይቋረጥ በመጠኑ አለዝበን እንይዘዋለን። ቀጥለንም አጼ ምኒልክን እንዲያስታግሡልን ከራስ መኮንን ጋር እንከላከላለን። የትግሬው ራስ የጠየቁትን የጦር መሣሪይም ሆነ እህል የማን ልክ መሆናችንን እናረጋግጥላቸዋለን» ብሎ አዲሱን መመሪያውን አስረዳ።

በዚሁ መሠረት ወደ መቀሌና አዲስ አበባ መልእክተኞች ገጸ በረከት እያስያዘ መስደድ ጀመረ። እንደ ተመኘውም የራስ መንገሻና የአጼ ምኒልክን ወዳጅነት አለዝቦ ለመያዝ ከቻለበት ወቅት ላይ ደረሰ። ከዚያ ቀጥሎም በትግራይ ውስጥ የነበረውን ሁኔታ ያሚያጠኑለት ሰዎች በልዩ ልዩ ምክንያት እየሰደደ ያገኛቸውን መረጃዎች ከሁኔታዎች ጋር ካገናዘበ በኋላ

«አሉላ መቼም ዐመፀኛ ነው ለምኒልክም ሆነ ለኛ ጠላት ነው። አሉላ መንገሻን ከፊቱ አስቀድሞ ይህን ሁሉ ዙሪያ ጥምዝ የሚሔደው ለኛም ለስላሳ ሆኖ ለመታየት የሚመከረውና ይህን ሁሉ ድብብቆሽ የሚጫወተው ከእኛ በሚያገኘው ሆነ በመንገሻ ስም የሚገባውን የጦር መሣሪያ ሰብስቦ በኛ ላይ ክንዱን እንደገና ለማንሣትና አሥመራን ለመያዝ መሆኑን በትክክል ደርሼበታለሁ። ትግሬዎቹንም እርስ በእርሳቸው እያጋጨ ዕረፍት የነሣቸው እርሱ ነው። ስለዚህ በተቻለ መጠን በርከት ያለ የጦር መሣሪያ ወደ ትግራይ እንዳይገባ በብርቱ መጣር አለብን» ብሎ ለሹማምንቱ አስረዳ።

በዚህ መመሪያ መሠረትም ራስ መንገሻ «መሣሪያ ላኩልኝ» እያሉ ለሚሰዱት መልእክተኛ ሁሉ በመካከላችን ያለው ወዳጅነት እንዲቀጥል አደርጋለሁ። የጦር

መሣሪያ ለመላክ ግን አለቆቼን ጠይቄአለሁና ይታገሡኝ» እያለ ከመመለስ በቀር ጠመንጃ ቀርቶ ጥይት ጠብ የማይለው ሆነ።

በዚያው ወቅት ልጅ በየነ የሚባለው የጐበዝ አለቃ በርከት ያሉ ኮበሌዎች ሰብስበው ሠራዬ ውስጥ ከመንደር መንደር እየተዘዋወሩ ጣሊያኖችን ማስቸገር በመጀመራቸው ጣሊያኖቹም «በየነን አብልታችኋል አጠጥታችኋል አሳድራችኋል» እያሉ ሕዝቡን ክፉኛ ይቀጡት ጀመር። በዚህ ጊዜም ራስ አሉላ ልጅ በየነን አስጠርተው

«ሰማሁ ልጄ ሐሳብህንና ሥራህን ወድጄዋለሁ። ግን አንተ በተነኮስካቸው ቁጥር ጣሊያኖቹ ደግሞ ሕዝቡን እያስጨነቁት ነው። አንተ ጣሊያኖች ሠራዬን አይንኩብኝ ነው የምትለው። እኔ ደግሞ ምጥዋንም ጭምር ለማስለቀቅ ነው ምኞቴ። ለዚህ ሁሉ የሚረዳን ደግሞ የጦር መሣሪያ ስናገኝ ነው። መሣሪያ እንዲሰጡንና እንደዚሁም በምጥዋ በኩል ለማስገባት እንዳይስቸግሩን መንገዱን እያመቻቸን ነው። በዚህ የተነሣ አሁን እነርሱን መነካካቱን አልፈቀድኩትም። በዚህ የተነሣ አሁን እነርሱን መነካካቱን አልፈቀድኩትም። አንተም አንድ ቀን ላገርህ ታላቅ ሙያ ትሠራላታለሁና አንዳትቀጭ ተጠንቀቅ። እስተጊዜው ድረስ ከዚሁ ከኔ ቤት ዐርፈህ ተቀመጥ ብለው ልጅ በየነን እንደቁም እስር አድርገው በቤታቸው አቆዩዋቸው። ባራቴሪ ግን «በየነ ብዙ በደል ፈጽሞብኛልና እጁን ሰጡኝ ለፍርድ አቀርባበዋለሁ» ብሎ ለራስ አሉላም ሆነ ለራስ መንገሻ መልእክት ሰዶ ነበር። ግን እርሱ የጦር መሣሪያ እንደ ከለከለ ሁሉ ራስ አሉላም «የበየነን እጅ አሳልፌ አልሰጥም» ብለው እምቢ አሉ።

መንገሻ አሉላና ምኒልክ

ወደ ትግራይ ምንም ዐይነት የጦር መሣሪያ እንዳይገባ ኢጣሊያኖች መከልከላቸውንና ራስ አሉላም የአደራ ልጃቸውን ለማንገሥ የጀመሩት ዝጅግት እየተሰናከለባቸው መሔዱን አጼ ምኒልክ በልዩ ልዩ መንገድ ካረጋገጡ በኋላ የትግራይ መኳንንት እርስ በርሳቸው እንዳይጨራረሱ ወይም እንዳይሸፍቱና ሕዝብ እንዳያስቸግሩ ያለዚያም ደግሞ ወደ አሥመራ ሔደው ለጣሊያኖች እጃቸውን እንዳይሰጡና ጠቅላይ የሆነ ውርደትና ውድቀት እንዳይደርስ ስለ ሡጉበት ሽማግሌዎች በአስቸኳይ ወደ መቀሌ እንዲሔዱ አዘዙ።

ለኢህም መልእክትና ኃላፊነት ብላታ ተሰፉይ ሕንጣሌ የተባሉ አዛውንት ተመረጡ። ይህን ነገር ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ደግሞ ተቆጡ። በጉዳዩም ከራስ ስብሐት

ጋር ተነጋገሩበትና መንገሻ ወደ ሸዋ ከመሔድ የማይገቱ ከሆነ እርሳቸውን አስወግደው «ጃንሆይነቱን ከነጣጣው ለራስ ስብሓት» ለመስጠት ማስባቸውን ለስብሐት ነገሩዋቸው።

በዚያን ጊዜ ሁለት ራሶችም ከሰባት ሺህ የሚበልጥ ወታደር ነበራቸው። ነገር ራስ መንገሻ ጦርነት ከመግጠም ለመስቀል ግብር ሲያገቡ በድንገት መድረሱና ስለፋቸውን አሳይተው ታማኝንታቸውንም ለጌታቸው ከገለጹ በኋላ ከጉዞአቸው እንዲቀሩ ለመጠየቅ አሉላና ስብሐት ተስማኡ።

በተባለው ዕለት ያወጡትን ስልት ለመፈጸም የገታቸው ሁኔታ ደግሞ ደረሰ። ራስ ሐጐስ በርከት ያለ ጦራቸውን አሰልፈው በድንገት መቀሌ ገቡ። ከዚያ ላይ ነገር ቢያነሡ ሁኔታው የማያምር እንደሚሆን በማወላወል ላይ እንዳሉም ራስ መንገሻ መኳንንቱንና የጦር አለቆቹን ሰብስበው «አባቶቼ ወንድሞቼ እስከ ዛሬ ድረስ የእናንተ ምክር በማዳመጥ የአጼ ዮሐንስ ዘውድና ዙፋን ለመያዝ አቅደን ነበር። ግን እግዚአብሔር ያለፈቀደውን መመኘት በሀገር ላይ ብርቱ ጉዳይ እንደሚያመጣ በመረዳት አጼ ምኒልክ ለፍቅርና እጃቸውን ስለ ዘረጉልኝ መሔዴን እንድታውቁት «ብለው ተናገሩ። እጨጌ ቴዎፍሎስም ቀጥለው «እግዚአብሔር ሰላሙን እርቁን ልኮልዎታል። ከታገሡ በጾም በጸሎት ከለመኑትም ያሰቡትን ይሰጥዎታል። ያባትዎን ያሳጣዎትም አሁንም ከወንድሜ ጋር ልታረቅ ብለው ንጉሡ ነገሥቱ ሲጠይቁ ገሸሽ ማለት ከአምላክ ትእዛዝ መውጣት ነውና መልካም አስበዋል። እግዚአብሔር ይከተልዎ» አሏቸው፡

ራስ ሕጐስም «አገርዎንና አልጋዎን እንጠብቃለን ይሒዱ ማለፊያ ሥራ ነው» ብለው ደገፉ። ይህን ከሰሙ በኋላም ራስ ስብሐት አጋሜያቸው ሲገቡ አሉላ ብቻ መቀሌ ውለው አደሩና መንገሻ ወደ አዲስ አበባ እንዳይሔዱ እየፎከሩም እየሰደቡም ቢጥሩ መንገሻ ዝግጅታቸውን ከመቀጠል በቀር አሉላን ሊያዳምጡ የማይፈልጉ ሆኑ።

ራስ መንገሻ ከአጼ ምኒልክ ዘንድ ይቅርታ ሹመትና ሽልማት ሲፈልጉ ከባራቴሪ ጋር የጀመሩት ወዳጅነትም እንዳይቀዘቅዝባቸው ጽኑ ምኞት ነበራቸውና እርሱን ለማስደሰት ሲሉ ልጅ በየነን እንዲልኩለት ራስ አሉላን አዘዙ። አሉላ ግን ለአገርና ሕዝብ እንዲያስቸግር ብዬ እኔ ብይዘውም ወገኔን አሳልፌ ለጣሊያንስ አልሰጠውም ብለው እምቢ አሉ። ራስ መንገሻ ግን የባራቴሪን ወዳጅነት ፈልገውታልና ራስ ሐጐስን ከነወታደሮቻቸው ወደ ራስ አሉላ ሠፈር በድንገት እንዲሔዱና ልጅ በየነን ከአሉላ ቤት አውጥተው ለባራቴሪ እንዲልኩለት አዘዙዋቸው።

ራስ ሐጐስም እንደ ታዘዙት በርከት ያሉ ወታደሮቻቸውን አሰልፈው ራስ አሉላ ወደ ቤተ ክርስቲያ በሔዱበት ሰዓት ከግቢያቸው ሰተት ብለው ገብተው ልጅ በየነን አውጥተው ወደ ኤርትራ ሰደዱትና ከጠላቶቹ እጅ ገባ። ከዚያ በኋላ ራስ አሉላም በነገሩ እጅግ ተናደዱና የራስ መንገሻን አሽከሮች እያሰላም በነገሩ እጅግ ተናደዱና የራስ መንገሻን አሽከሮች እያስያዙ አሳሩን። ቀጥለውም ራስ መንገሻን ከሥልጣናቸው ለማውረድ ማሰባቸውን ለራስ ስብሐት አስረድተው ዐድዋ ላይ ነጋሪታቸውን ማስጐሰምና ሠራዊታቸውን ማስከተት ጀመሩ።

ራስ ስብሐትም ከአጼ ዮሐንስ ወራሽ ጋር ጦርነት እምግጠሙ በትግራይ ሕዝብ ዝንድ ከፍተኛ ተቃውሞ እንዲያስነሣባቸውና መንገሻንም ለመደገፍ ሲል ባራቴሪ ከፍ ያለ ርዳታ ሊያደርግ እንደሚችል በመገመት የአክሱም ካህናት እጨጌውና የሌሎቹም አድባራት መሪዎች በድንገት ቱግ ያለውን የአሉላን ቁጣ እንዲያበርዱላቸው ማሰለመን መረጡ። ካህናቱም የራስ ስብሓትን ሐሳብ በመደገፍ ዐድዋ ሔደው አሉላን ለመኑ። የቀሳውስቱን ልመና መቃወም የማይቻላቸው አሉላም ሲያስጐስሙ የነበሩትን ነጋሪታቸውን ከነዱላው አሽከመው ተንቤናቸው ገቡና ዝቀኊሊ በሚገኘው ምሽጋቸው አደፈጡ።

አሉላ ከዐድዋ ወደ ተንቤን ሲሔዱ ነጋሪታቸውን ብቻ አልነበረም የወሰዱት። ዐድዋ ተቀማጭ የነበረውን ዴ. ማርቲኖንና የወሰዳችሁትን የሠራዬውን ጀግና በየነን መልሱልኝ» ብለው አሻፈረኝ አሉ።

ከዚያ በኋላ «ወዲ ቁቢ» እና የአጼ ዮሐንስ አልጋ ወራሽ ለዱላ ተሰላለፉ። የትግራይ ሕዝብም ምንም እንኳን ለአሉላ ጀግንነትና ሙያ ታላቅ አክብሮት ቢኖረውም ከራስ መንገሻ ጋር ለጦርነት መሰለፋቸውን አልወደደላቸውም ነበር።

ራስ መንገሻም ቢሆን የአደራ አባታቸውን ቢያከብሩዋቸውና ከቃላቸው ላለመውጣት ቢጠነቀቁም እስከዚያ ድረስ «ማን አለብኝ» ማለታቸውን በቸልታ ሊያልፉት የሚቻላቸውን አልሆነላቸውም። በዚያ ወቅት የአሉላን ወድቀት የማይመኝ አልነበረም ለማለት ይችላል። አጼ ምኒልክ «መንገሻን የሚያሳስተው አሉላ ነው» ይላሉ። ባራቴሪ «አሉላ እንደገና አሥመራን ለመያዝ የረቀቀ ዘዴውን እያውጠነጠነብኝ ነው» ይላል። የትግራይ መኳንንትም «ወዲ ቁቢን» የሚይዝ ወንድ እንዴት ጠፋ? ይላሉ። ራስ መንገሻም «ብችላቸው ብችላቸው የምፈራ መሰላቸው!?» ማለት ጀምረዋል።

ሐጐስም ቂማቸውን ሁሉ አደሱና ተነሡ። «የአጼ ዮሐንስ ዘመነ መንግሥት እንደዚህ ፈጥኖ የወደቀው በወዲ ቁቢ የተነሣ ነው መከረን መከረን አልሰማን ብለው

ነው ለዚህ የደረሱትና አሁንም ይፍቅዱልኝ እጁን እንጠልጥዬ ላምጣልዎ» ብለው መንገሻን ለመኑ። «ራሴም እዘምታለሁ» ብለው ራስ መንገሻም ነጋሪታቸውን አስደለቁና ከሁለት ሺህ በላይ የሆነ ወታደር ስብሰበው ራስ ሐጐስንም አዝማች አድርገው አሉላንና ከመቶ የማይበልጡ ወታደሮቻቸውን ደብቃ ወደ ነበረችው ዝቅኒ ዘመቱ የአሉላ መንደር በመንገሻና በሐጐስ ሠራዊት ተከበበች። የሦስቱ ማኅበርተኞች መፋጠጥ በመላዋ ትግራይ እጅግ ከባድ ጨለማ ጣለ።

ራስ አሉላም ከእርዳቸው ወጥተው በኩፊት ጦርነት ጊዜ የማሕዲስቶችን የጦር አሰላለፍ ወለል አድርጐ ባሳያቸው መነጽራቸው የሁሉትን ራሶች ጦር አሰላለፍ ተመለከቱት። ያች ቁብታ መንደራቸው ተከባለች። መነጽራቸውንም ለአሽከራቸው ሰጡና «ዮሐንስ አደራ በሰጡን ሰው ላይ አልጨክንም አንጂ የሠፈረበትን ቦታ ለይቸዋለሁ። እርሱን ብቻ አጥፍቼም ልጠፋ ይቻለኝ ነበር። ግን አላደርገውም እንደ ሐጐስ የመሰለ ከንቱ ሰው የሚመራኝ አይደለም። በኔ የተነሣ የዝቅኒ መንደር አይቃጠልም። ክብሬንና ሰሜን እንደ ጠበቅሁ ዐልፋለሁ። አይ አገሬ! አይ ኢትዮጵያ እያነስሽ መሔድሽ ሲያንገበግበኝ ብለን ብለን ደግሞ እኛው በኛ እንተላለቅብሽ? ጠላት እኛን እያፋጀ እኛን እያታለለ በእኛ እየሣቀ ሰተት ብሎ ሊገባ ነው? የሚመክተው ክንዴ ሊጠፋ ነው?» ብለው ሲተክዙ ቆዩና ደጃዝማች ዐባይንና ደጃዝማች ተድላ ፈንጃን አስጠርተው

«በኛ አገር ጠላት መደሰቱ ነው። አገር ወገንና ታሪክም አንገቱን መድፋቱ ነው። አጼ ዮሐንስን ወትውተው ወትውተው ሳይሳካላቸው የኖሩት እነ ሐጐስ መንገሻን አባብለው መሸንፈው ጦር ጭነው መጡብኝ። እኔ እነደነርሱ አይደለሁም ያገር ማረፊያ አልሆንም በመንገሻም ላይ ጥይት አልተኩስም። የዮሐንስ ዐፅም ይፋረደኛል። እንግዲህ ተዘጋጁና ወደ በረሃችን እንገባለን። እነዚህንም መዘዞኞች ጣሊያኖች አቆራኝታችሁ አስቀድሙዋቸው» ብለው ትእዛዝ ሰጡና መቶ የማይሞሉ ታማኝ ወታደሮቻቸውን አስከትለው እስረኞቹን ጣሊያኖች አስቀድመው ከመንደራቸው በእኩለ ሌሊት ወጥተው ወደ አበርገሊ ሲጓዙ ደጃዝማች ዐባይ እስረኞቹን ጣሊያኖች እንደ ያዙ ከድተው ከራስ መንገሻ ሠፈር ገቡና እጃቸውን ሰጡ። ራስ አሉላም ከተራራ ላይ ወጥተው የመጨረሻ ምሽጋቸውን ማዘጋጀት ጀመሩ።

የሦስቱን ራሶች ለዱል መሳለፍ ባራቴሪ በሰላዮቹ አማካይነት እንደ ሰማ በደስታ ፈነደቀና ለራስ መንገሻ «የእርስዎን የበላይነት የሚንቀው የአገርዎ ጠላት የሆነውን ለኢትዮጵያም እንቅፋት የሆነው አሉላ የሚሠራውን ድፍረት ሰምቻለሁና ተከታትለው ማጥፋት ይገባዎታል። እርሱን ካጠፉ ከእኛም ጋር የማይናወፅ ወዳጅነት ልንመሠርት እንችላለን» ብሎ ላከባቸው።

ለራስ ሐጐስም «አሉላ ካመለጠዎ የታወቀው ጀግንነትዎአን ዝናዎም መሣቂያ ለመሆን እንዳይዘነጉት እርሱን ካጠፉ እኔም የምችለውን ያህል እረዳዎታለሁ። ራስ መንገሻ እንኳ ችላ ቢሉት እርስዎ መበርታት እንደሚገባዎት አምናለሁ» ብሎ በምሥጢር ላከባቸው።

ራስ መንገሻና ራስ ሐጐስ አሉላ ከተከበቡበት ማምለጣቸውን ሰምተው ሠራዊታቸውን ወደ አበርገሌ ለማዝመት በተነሡበት ሰዓት ደግሞ እጨጌ ቴዎፍሎስና የአገር ሽማግሌዎች በመካከሉ ገብተው ከወታደሮቹ ቀድመው በሦስቱ ራሶች ሠፈር መሯሯጥ ጀመሩ።

ከራስ አሉላ ዘንድ «ይቅር በለኝ» የሚል ቃል ይዘው ከራስ መንገሻ ሠፈር ደረሱ። «እኔማ መቼስ ከአናንተ ቃል መች እወጣለሁ የእርሳቸውንስ ልመና እንዴት እምቢ እላለሁ እርሳቸውንም ምከሩልኝ። ዐድዋ የነበሩትን ጣሊያኖች በማሰራቸው አሥመራ የሚገኙት ጣሊያኖች በጣም አዝነዋል ጄኔራል ባራቴሪም እጅግ ተቆጥቷል። ከእንግዲህ ወዲያ መቼም ከእነርሱ ጋር መተያየት አይችሉም። እኔም ቀኜን እጠብቃለሁ እንጂ ከአጼ ምኒልክ ጋር ጦርነት አልገጥምም። እርሳቸውም ከእንግዲህ ወዲያ በአባትነታቸውና በክብራቸው ተከብረው ዐርፈው ይቀመጡ እንጂ በኔና በአጼ ምኒልክ መካከል እንዳይገቡ ምከሩልኝ» ብለው እርቁን ተቀበሉ።

ሁለቱ ራሶች ዐድዋ ሥላሴ ተገናኝተው በመሐላ «ይቅር ይቅር» ተባባሉ። ከዚህ በኋላ የወረዳ ገዥነት ሹመትና ሁለት መቶ ጠመንጃዎች ራስ መንገሻ ለራስ አሉላ ሰጡዋቸው። የሁለቱ ራሶች እርቅ በአራተኛው ቀን አሥመራ ደርሶ ከባራቴዬሪ ጆሮ እንደ ገባ በንዴት ጦፈ።

«አሉላ ከመንገሻ ጋር ከታረቀ ነገሩ በቃው አለቀለት። ከእንዲህ ወዲያ ጦርነት እንጂ ሰላም የለም። አሉላ እኛን ወግቶ ምፅዋንም ለመያዝ የማይሞት ምኞት እንዳለው በየነም አረጋግጦልኛል። የእነርሱን የሩቅ ዕቅድም መንገሻም ሆነ ምኒልክ አልደረሱበትምና ለነንገሻ የፈለገውን ሁሉ ሰጥተን የአሉላን እጅ መረከብ አለብን» ብሎ ለሹማምንቶቹ ቁርጥ ያለ ሐሳቡን ገለጸላቸው።

ከአንዲት ወረዳ ያውም ከብት እልቂትና ድርቅ ከገረፋት ወረዳ በሚገኝ ገቢ ከሁለት መቶ በላይ የሚሆኑ ወታደሮች ለማስተዳደር ደግሞ አሉላ የማይቻላቸው እየሆነ ሔደ። ማዘን መተከዝና መበሳጨትም የዘወትር ጓደኞቻቸው ሆኑ። እንደ መኳንንቱ ርስተ ጉልት የላቸውም በገቢው የሚተዳደሩበት ከዘር የወረሱትን አውራጃም የላቸውም። ከገበሬ አብራክ የተገኙ በዕውቀታቸው በቆራጥነታቸውና በችሎታቸው ብቻ የንጉሠ ነገሥት እንደ ራሴ እስከ መሆን የደረሱ ቢሆኑም

የነበራቸውን ገንዘብ ሁሉ ለአክሱም ጽዮንና ለሌሎቹም ገዳማት ሰጥተው በዕለት ጉርስ ብቻ የሚኖሩ መሆናቸውን መላው ትግራይ ዐውቆላቸዋል። ከደረሰባቸው ችግር የተነሣ «ምነው ጌታዬ ጋር ድርቡሽ አስቀርቶኝ ቢሆን ኑሮ!! አዬ ፈጣሪዬ እጄ እስኪታሰር ድረስ ዕድሜ ሰጠኝ!?» ብለው እስኪማረሩም ችግር ይገርፋቸው ጀመር። ድንገት ወጥተው ወደ ሔዱበት አዘቅዝቀው ወርደዋል። ያውም በአስደናቂ ፍጥነት ድህነቱ ደግሞ መክፋቱ! ብቻውን አልሔደባቸውም ውርደት አስከትሎ ኃፍረት አዝሎ ታዝሎባቸዋል።

«ወዲያልኝ ወዲያ! ለዚህ ነው ያቆየሽኝ?» ከአበርገሌ ተራራ ከወረዱበት ዕለት ጀምሮ የሚያሰሙት ሙሾአቸው ነበር።

ነገሩ ሁሉ እየከዳቸው ቀንና ሌሊት አንድ እየሆነባቸው ሔደ። የትግራይ መኳንንትም «የድሃ ልጅ ጥጋቡ አይችልምና በድህነቱ በሰላም ይኖራል» እያሉ እንደ ሚዘብቱባቸው አሉላ ሰሙ።

ያች በአምስትና በዐሥር ሺህ ወታደር ስትርመሰመስ የነበረችው ዝቁሊ ጭር ብላለች። በአሉላ ግቢ ሃምሳ የማይሞሉ ወታደሮች ውር ውር ይላሉ። ከጠዋት እስከ ማታ ግብር እንደ ገባበበት የሚውለው የአሉላ አዳራሽ የዝንብ ገበያ ሆኗል። በጮማ ሲማታ የነበረው የአሉላ እጅ ተሰብስቧል። በጠጅ ሲራጭ የነበረው የሳላፊ ውሃ ማቅረብ አቅቶታል። 'ይኸው ነው ኑሮ? እኔ አሉላ እንደዚህ ሁኜ ነው የምኖረው አውሬ ገድየስ ብበላ?' እያሉ በሚያቅማሙበት ወቅት አሽከራቸው እየሮጠ ጠጋ ብሎ «ኧረ! ጌቶች ተከብብን ይነሡ እንውጣ!» ሲላቸው «አሉላ ወንዱ! የዮሐንስ ቀኝ እጅ!!» አሉና ዲሞትፈራቸውን ይዘው ወጡ። በርካታ ጦር አውራውን መንገድ ይዞ ሲመራ በሩቅ ይታያል። ወዲያው ጥሩምባ አስነፉ። እነዚህ ውርውር የሚሉት ወታደሮቻቸው ከተቱ። መቶ የማይሞሉ ነበሩ። እነዚያኑ አሰለፉና ወደ ሚጓዘው ጦር ገሥግሠው ገጠሙት። ያ በጉዞ የነበረ ወታደር ተበታተነ። የራስ መንገሻ ጦር ነበር። ወደ ሸዋ የሚጓዝ ነበር። እግረ መንገዱንም አሉላን ወደ መቀሌ ለመውሰድ ታዞ ነበር። የአሉላ ማመፅ እንደገና በዐድዋና በመቀሌ ሲሰማ ታላቅ ድንጋጤ ፈጠረ። ከሁሉም ከሁሉም ዐድዋ የነበረው ዲ. ማርቴኖ እጅግ ፈራ። ገሥግሠው እጁን እንደገና የሚይዙት መስሎት እጅግ ተደናገጠ። ዐድዋ ጠበበችው። ወደ ቤተ ክርስቲያን ሩጦ ገባ ቀሳውስቱ አባረሩት። ከዚያ ወጥቶ ቲ.ጂ ቤንት ወደ ተባለ እንግሊዛዊ የቅርስ ጥናት ባለሙያ ቤት ሔደ። እንግሊዛዊውም በደረሰው ነገር ተደናግጦ ስለ ነበር «የከተማው ሕዝብ ምስቅልቅል ወጥቷል በያለበት ይሯሯጣል አሉላ የመንገሻ ጦር መግጠማቸው እንደ ተሰማ 'አንዳንዱ ዐድዋ ሊገቡ ተቃርበዋል' እያለ ወሬውን ያነጉደዋል። ከዚህ ከገቡም 'የከዱዋቸውን ጠላቶቻቸውን ሁሉ እጅና እግር እየቆረጡ ሊቀጡ ወስነዋል'

እየተባለ ይወራል። ምን ይሻላል?' ብሎ ሲያጫውተው ያ ዐድዋ ተቀማጭ የነበረ ጣሊያንም በፍርሃት እየተርበደበደ «የድሮ ጠላታቸው እኔ ስለሆንኩ አይለቁኝም ይቆርጡኛል» እያለ ያለቅስ ነበር። 'ራስ አሉላ ከተራራ ጫፍ ላይ እንደ ጥቁር ጢስ ተመለሰው የሚወጡ ሰይጣን ናቸው' እየተባለ ይነገር ስለ ነበረ የዐድዋው አገር ገዥ ደጃች አምባዬም ሰይጣኑ አሉላ ወደ ቤታቸው እንዳይደርሱባቸው ከበራፉቸው ላይ መስቀል ሰቀሉ። በዚያ ወቅት ዐድዋ በታላቅ ሽብር ብትመታም አሉላ መቀሌን ወይም ዐድዋን ለመያዝ በቂ ጉልበትም አልነበራቸውም። ጉልበታቸው እንኳ እንደ ዱሮው ባይሚሽሽ ኑሮ መንገሻን ለመያዝ ወደ መቀሌም ቢያመሩ ባራቴሪ በዝምታ አይመለከታቸውም ነበር። ራስ መንገሻም ዱሮ የራስ አሉላ አሽከር የነበሩትንና ለእርሳቸው ገብተው የነበሩትን ደጃች ዐባይን በርከት ያለ ጦር ሰጥተው አሉላን እንዲወጉ አዘመቱ።

ራስ አሉላም ነገሩን ሰሙና 'ምንስ ቀን ቢከዳኝ አንተም ልትወጋኝ ትሰለፋለህ? ያሳደግሁህና ለዚህ ማዕረግ ያደረስኩ እኔ አሉላ አይደለሁም! ከጨከንክ አልወጋህም ናና ያዘኝ' ብለው ላኩባቸው። ዐባይም በድሮው ጌታቸው ላይ የሚጨክን አንጀት አልነበራቸውምና ከነሠራዊታቸው ወደ አሉላ ተጠቃለው ገቡ።

ከዚያ በኋላ አሉላ ከሁለት መቶ የሚበልጡ ወታደሮች ለመሰብሰብ ቻሉና እንደ ተለመደው ወደ አበርገሌ ተራራቸው ወጡ። የዚህም ወሬ አሥመራ ደረሰና «እርስዎና የትግራይ ዕድል የሚወሰነው ከእንግዲህ ወዲያ ነው። ርኩሱ ሰይጣን እንዳያመልጠዎ!! ከዚያ ተራራ ላይ እጁ ካልተያዘ ወይም ሬሣው ካልተገኘ በእርስዎ ሕይወት ላይ መጥፎ ነገር ሊደርስ እንደሚችል በኤርትራ ከሚገኙ ታላላቅ ቤተ ክርስቲያኖች የተላኩ ምሥጢሩ በርእይ የተገለጸላቸው አባቶች ልከብውኛልና አሉላ መቀጣጫ ካልሆነ ለእርስዎ ያሠጋዎታል» ብሎ ባራቲሪም መልእክተኛ አስገሥግሶ መንገሻን አስጠነቀቀ።

«ከእንግዲህ ወዲያማ መቀጣጫ ካልሆነ ሰጥ ለጥ ብሎልዎት የነበረው መኳንንት ሁሉ በረሃ መግባቱን እንዳይዘነጉ። ይፍቀዱልኝ እጁን ወይም ሬሣውን ላስረክብዎ። ለአሉላ ምሕረት ማድረግ ወይም ጊዜ መስጠት አገር ማበላሸት ነው» ብለው ራስ ሐጐስም መንገሻን መወትወት ጀመሩ። የትግራይ መኳንንት ተራ በተራ እየገቡ 'ወይ እኛን ያለዚያ አሉላን ይምረጡ' እያሉ እቅጩን እምንነገር ቀጠሉ። 'አሉላን ዛሬ ካላጠፉ የሕይወትዎ ፍጻሜ መቃረቡን ይወቁ' ተብሎ ከታወቁ ባሕታውያን ተልኳል የሚለው ማስጠንቀቂያ ዕለት ዕለት የሚሰማ ሆነ።

«አሉላን ለመያዝ ወይም ለማጥፋት ለሚያደርጉት ዘመቻ በቂ መሣሪያ ልኬልዎታለሁ። ለወደፊቱም የፈለጉትን ያህል ርዳታ እልክልዎታለሁ» የሚል

ማበረታቻ ከባራቴሪ ከደረሳቸው በኋላ «ምንም እንኳ አጼ ዮሐንስ ከቃሉ አትውጣ ቢሉኝም ከዚህ ይበልጥ መቻል አይሆንልኝም። ስለዚህ አሉላን እጁን ስጡኝ ያለዚያ ሬሣውን አሳዩኝ» ብለው መንገሻ ለሐጐስና ትእዛዝ ሰጡ። ራስ ሐጐስም ከራሳቸው ጦር ሌላ የራስ መንገሻንና የሌሎችንም መኳንንት ወታደር አስከትለው አሉላ የነበሩትን ተራራ ዙሪያውን ማስከበብ ጀመሩ። በዚህ ጊዜም 'ትግሬዊች አንድ ጀግና ማሳደር አንድ ባለወኔ ጦረኛ ማቀፍ አቅቷቸው የኢትዮጵያን ስምና ክብር በባሕር ማዶ ያሳወቀን አንዱን አሉላን ካላጠፋን ብለው ከበዋቸዋል' የሚለው ወሬ ከትግራይ እየበረረ አዲስ አበባ ገባ። አጼ ምኒልክም ነገሩን ሲሰሙ እጅግ አዘኑና በነገሩም ከመኳንንቱ ጋር ከተመካከሩበት በኋላ

«ምንም እንኳን እኔን ባይወደኝም ትላንት በኢትዮጵያ ጠላቶች ላይ ያን ሁሉ ድል ያስገኘውን አሉላ መንካት ያሁላችንም ውርደት ነው ያገር ውርደት ነው! ነገ ደግሞ ለክፉ ቀን ይሆነናልና አንተን ካስቸገረህ እኔ ዘንድ ላክልኝ እኔ ዐመሉን ችዬ እንደ ብሔቱ አሳድረዋለሁ» ብለው እምዬ ምኒልክ መልእክት ወደ ራስ መንገሻ ሰደዱ።

አሉላን ለማጥፋት የቸኰሉት የትግራይ መኳንንትና ባራቴሪ ደግሞ ባራቴሪ ደግሞ ተጋግዘው ጦርነቱን ጀመሩ። ሁለት መቶ ታማኝ ወታደሮች ይዘው ተራራ ላይ ወጥተው በረሃብ ሲገረፉ የከረሙት አሉላም በወኔ ስለ ወኔ ብቻ እየተከላከሉ ሰነባብተው ድል ሆኑ። ወዲያውም «መንገሻ ይቅር የሚለኝ ከሆነ ሙሣሪዬን እንደ ያዝኩ መቀሌ ልግባ ያለዚያ ሬሣዬን ጐትታችሁ ውሰዱለት እንጂ ከነሕይወቴ እንጀኔን አልሰጥም የኔ መሞት ደስ የሚላችሁ ያገሬ መኳንንት! ነገ ታፍራላችሁ። ጣሊያን ግን ድርቡሽ ግን ግብጡ ግን ይስቅባችኋል ይንቃችኋል ዘርም ያፍርባችኋል» ብለው መልእክት ወደ መቀሌ ዐድዋና አክሱም ሰደዱ።

እጨጌ ቴዎፍሎስ ከአክሱም ገሥግሠው መቀሌ ገብተው ለስመ ጥሩ አሉላ ምሕረት እንዲያደርጉ ራስ መንገሻን እያሞገሱና እያወገዙ በሚለማመኑበት ሰዓት ከአጼ ምኒልክ የተላኩት መልእክተኞች ቀንና ሌሊት ገሥግሠው መቀሌ ደረሱና የንጉሠ ነገሥቱን መልእክት ለራስ መንገሻ ነገሩ።

የዐድዋና የአክሱም ካህናትም «የወንድዎን የምኒልክን ልመና ይቀበሉ። ለባራቴሪና ለሐጐስ ብለው ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መቀያየምዎን አንደግፍም» የሚል ሐሳብ አቀረቡና እጨጌው መኳንንቱና ካህናቱ በተገኙበት ሁለት ራሶች ታረቁ። ወዲያውም በቂ የሆነ መተዳደሪያና አምስት መቶ ወታደር ለራስ አሉላ ተሰጠ።

«ሰይጣኑ አሉላ ብቻም አይደል። ቄሱም አቡኑም መንገሻም ምኒልክም መኳንንቱም ሴቱም ወንዱም አበሻ በሞላው ሰይጣን ነው!! ዲያቢሎስ ነው። በዓለም

ላይ ተመሳሳይ የሌላቸው ሰይጣኖች ናቸው በቃኝ እንግዲህ በቃኝ ያበሻ ነገር በቃኝ ምኒልክ አሉላን ካስፈቱ ለአሉላ አማላጅ ከሆኑ በቃኝ! ሰይጣኑን አሉላን እያስጋለቡ አሥመራ ያስገቡታል በቃኝ» አለ ጀኔራል ባራቴሪ ዲ. ማርቲኖ የላከበትን ወረቀት ማመን አቅቶት አፍጥጦ ከተመለካከተችው በኋላ። ጠረጴዛውንም በቡጢ ጠሰቀውና ከተቀመጠበት ተነሥቶ ከቤቱ በረንዳ ላይ ሆኖ «አሉላ ይገባበታል» ብሎ የሚጠራጠረውን የአሥመራን ደቡባዊ አቅጣጫ እየተመለከተ በጥብቅ እንዲጠብቅ ትእዛዝ ሰጠ።

ሁለቱ ራሶች ከታረቁና አሉላም በቂ ኃይል ይዘው በሠፈራቸው ሆነው እንዲጠብቁ አደራ ከተባሉ በኋላ መንገሻም ወደ ሸዋ ለመጓዝ ዝግጅታቸውን ቀጠሉ። «ከእንግዲህ ከእንግዲህ በኋላ ትግሬም መንገሻም የዮሐንስም ኑዛዜም ምኑም አይደሉም። በተዋረድኩበት ትግሬ አልኖርም። የመንገሻ አገር ጠባቂና አማካሪ ከምሆን የምኒልክ ግብረ በላ ሆኘ ደጅ እጠናለሁ። ሲሆንም የመረብ ምላሽ ግዛቴን አስመልሳለሁ» አሉ ራስ አሉላ ከእጨጌ ቴዎፍሎስ ጋር ሲጫወቱ።

«ማለፊያ አስበዋል። በእውነቱ ከአምላክዎ ጋር የሚታረቁበትን መንገድ ነው ያመለከተዎትና ይሒዱ እስማማለሁ» አሉ እጨጌውም።

«እርሱም ብቻውን መሔዱ አያምርበትምና አብሬው እንድሔድ ይለምኑልኝ የርሱን አገርና አልጋ ለሚያስጠብቀው ያስጠብቅ ከእንግዲህ ወዲያ ትግራይ በቃኝ ቁራሽ እንጀራ የነፈገኝ አገር በቃኝ!' አሉ አሉላ ምሬት እያንገፈገፋቸው። ግንቦት 26 ቀን 1886 ራስ መንገሻ ከዐሥራ ሁለት ሺህ በላይ በሆነ ሠራዊት ታጅበው አዲስ አበባ ገቡ። አብረዋቸውም ራስ አሉላ ራስ ሐጐስና ራስ ወልደ ሚካኤል ነበሩ።

አጼ ምኒልክ በዙፋናቸው ላይ ሆነው ዘውዳቸውን ደፍተው ራስ ዳርጌ ራስ ሚካኤል ራስ ወሌና ሌሎቹም መኳንንቶቻቸውንና የውጭ አገር መልእክተኞችም በተገኙበት አራቱን የትግራይ ራሶች ተቀበሉ።

አራቱ ራሶች ደንጋይ ተሸክመው ከንጉሠ ነገሥቱ ፊት ወድቀው 'ባጠፋን ይማሩን' ብለው ጠየቁ። 'ምሬአችሁአለሁ ደንጋዩን አንሡላቸው!' አሉና ምኒልክ ተነሥተው «እናንተም ይቅር በሉኝ» አሉና ጕንበስ ካሉ በኋላ እያንዳንዳቸው እያቀፉ ስመው ተቀመጡ።

በዚህ ጊዜ የአጼ ምኒልክ አጋፋሪ ራስ መንገሻን በተዘጋጀላቸው ወንበር ያስቀምጡና ሦስቱን ራሶች ሲያስወጡ

«ከፈረንጆቹ እንኳን አንሰን ነው ነው እኛ እምንወጣ» ብለው ራስ አሉላ በአጋፋሪው ላይ አፈጠጡ።

«መልስ-መልስ-አስገባ-» ብለው አጼ ምኒልክ ተቆጡ። ሦስቱ ራሶች ከመንገሻ ቀጥለው ሲቀመጡ ያሉላ ቁጣ እየበረደ እየበረደ ሲሔድ ያስተዋሉት ንጉሠ ነገሥት ምኒልክም በለሆሳስ አነጋገር

'ከጣሊያን ጋር እየተጣላሁ እንዳንተ ያለውን ጀግና የማስቆጣ ምኔ ሞኝ ነው!' ብለው በልባቸው በጉጉት ተመለከቱዋቸው።

አሉላም 'ያደራ ልጁ ከተቀናቃኞቹ ጋር ተመሳጥሮ ሊያጠፋኝ ሲል ነፍሴን የታደግሃት ምኒልክ በሩቁ ሰጠላህ በሩቁ ስንቅን ኑሬአለሁ። በሩቁ ሆነህ ነፍሴን አተረፍካት! ከውርደት አወጣኸኝ! ከእንግዲህ ወዲያ ከግቢህ አልወጣም' እያሉ ከሐሳባቸው ጋር ሲጨዋወቱ በአዳራሹ ከነበሩት መኳንንት ይልቅ ምኒልክና አሉላ ዐይን ለዐይን እየተያዩ ልብ ለልብ ይጨዋወቱ ነበር።

በዚያች ፍጥነተ-ሰዓት በዚያ አዳራሽ ውስጥ ለደቂቃዎች ያህል በነበረው ዝምታ ልብ-ለልብ ከሚጨዋወቱትም ከምኒልክና ከአሉላ በቀር ሁሉም ወለል-ወለሉን የሚመለከት ነበር።

ከዚያ በኋላ ስለ እንግዶቹ ክብር ታላቅ ግብር ተደረገ። ራስ መንገሻም አንድ መቶ ምርጥ ምርጥ ጠመንጃዎችና ስንስት ሺህ ብር ለንጉሠ ነገሥቱ ግምጃ ቤት አስረከቡ።

ከሦስት ቀናት በኋላ ንጉሠ ነገሥቱና ጥቂቶች መኳንንቶች ባሉበት አራቱም ራሶች ቀርበው የእርቁን ሐሳብ ቀረበላቸው። ነጥቦቹም

አንደኛ- የራስ ሐጐስ ግዛት የነበረው ጠለምቲ አውራጃ በእቴጌ ጣይቱ የበላይነት እንዲተዳደር

ሁለተኛ- የአክሱም ንቡረዕድ በንጉሠ ነገሥቱ እንዲሾም

ሦስተኛ- ከትግራይ የሚሰበሰቡ ግብር ለንጉሠ ነገሥቱ ግምጃ ቤት ፈሰስ እንዲሆን

አራተኛ- የወይዘሮ ዘውዲቱ ርስተ-ጉልት የነበረው እንደርታ እንዲመለስላቸው የሚሉ ሲሆን ራስ መንገሻ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ሆነው በእነዚህ ነጥቦች ላይ መክረው የበኩላቸውን ሐሳብ እንዲያቀርቡ ታዘዙ።

አራቱ ራሶች አዲስ አበባ ከመግባታቸው በፊት ጀምሮ የአጼ ምኒልክ መኳንንትና የጦር አበጋዞች ራስ አሉላን ለማየት ለመተዋወቅና ለማነጋገር ጓጉተውበት ነበር። አጼ ምኒልክ አራቱ ራሶች ካነጋገሩ በኋላ በየተዘጋጀላቸው ቦታ እንዲሠፍሩና መስተንግዶም እንዳይጓደልባቸው አዘዙላቸው።

መኳንንቱና የጦር አበጋዞቹ ግን ከራስ መንገሻ ይልቅ ወደ ራስ አሉላ ሠፈር እየሔዱ ልዩ ልዩ ገጸ-በረከትና መስተንግዶ ያበረከቱላቸው ጀመር። ሁለት ጊዜ ከግብፅ ጦር ጋር ከማሕዲስቶችና ከጣሊያኖች ጋር ስለ አደረጉዋቸው ጦርነቶችና ስለ አገኙዋቸው ድሎች እንዲያጫውቷቸው መኳንንቱ ይጠይቋቸው ጀመር። መኳንንቱ ብቻም ሳይሆን እቴጌ ጣይቱም ልዩ ልዩ ስጦታ ላኩላቸው። ከየመኳንንቱና ከየጦር አበጋዞቹ ቤት እየተዘጋጀ የሚላከው መስተንግዶ የአሉላን ሠፈር ፍንጥዝጥዙን አወጣው። ከጡዋት እስከ ማታ ድግሱ የሚያቋርጥ ሆነ። የላኡላ የጦር አለቆች በሽልማት ተንቆጠቆጡ።

በዚህ ወቅት ደግሞ በአዲስ አበባ ውስጥ አንድ ማሲንቆኛ

«አሉላ የሚሉት ጀግና ገባ ዛሬ

ደስ ይበልሽ ሸዋ እልል በይ አገሬ

ግብጡን የማረከ ድርቡሽን የነዳ

ጣሊያኑን የወቃ ደርሶ በማለዳ

የራሶች ራስ ነው የጀግኖችም ጀግና

የምኒልክ ግቢ ደመቀ እንደገና።

አሉላ አባነጋ የጦሩ ትንታግ

ደርሶ የሚያቃጥል የጠላት ምሽግ

ማንን እፈራለሁ ከማን እሸሻለሁ

የሳቱን ነበልባል አሉላን ይዣለሁ

የሰደድ እሳት ነው አሉላ አባ ነጋ

ጠላት የሚነዳ ጠላት የሚንጋጋ

እግሩ የረገጠው እጁ የጨበጠው

ይፋጃል አሉላ ለጠላቱ እሳት ነው»

እያለ በማስተጋባቱ የአሉላ ዝና እየገነነ ሔደ። አሉላ በየዕለቱ እፎይታ በየሰዓቱ ፈገግታ የማይለያቸው ሆኑ። እስከዚያ ወቅት ድረስ ያልታየባቸው የደስታ ኑሮ አጋጠማቸው።

«የምወዳትና ያገለገልኳት አገሬ እኔነቴን ዐውቃልኝ የቆሰለውን መንፈሴን አደስችልኝ» እያሉ ለወዳጆቻቸው ማጫወትም ጀመሩ።

ከዕለታት አንድ ቀን በሠፈራቸው ውስጥ እየተዘዋወሩ ወታደሮቻቸው የሚበሉትንና የሚጠጡትን ተመለከቱና ትክዝ ብለው

«አዬ ገብሩ ይህን ታሪክ ሳታይ በመሞትህ አዘንኩ። በምኒልክ ግቢ ይህ ሁሉ መስተንግዶ ይህ ሁሉ ስጦታ ይህ ሁሉ ክብር ሲደረግልኝ አንተ ባየኸው ኑሮ እንደ ምን ደስ ባለኝ ነበር?» እያሉ ተናገሩ።

እንዲያውም የመስተንግዶው ድግስ ከአሉላ ሠፈር እየተትረፈረፈ ወደነ ራስ መንገሻና ራስ ሐጐስ ሠፈር ይላክ ነበር። በዚህም ጊዜ አሉላ «እናንተ ልታጠፉኝ ስታሤሩ ምኒልክ ከዚያ አውጥተው ለዚህ አበቁኝ እንኳን አገሬ በእናንተ መዳፍ ያልገባች' ብለው እነራስ ሐጐስን ወቀሱ።

በዚህም ነገር ሦስቱ ራሶችና አሉላ እንደገና ሆድና ጀርባ ወደ መሆኑ ተዳረሱ። የነእርሱን ሠፈር እንደ ነገሩ ሆኖ የአሉላ ሠፈር በተላከ ግብር ሲበሉ በምኒልክ ግቢ ቀርቶ በአዲስ አበባ ከተማ የአሉላ ዝና ያስተጋባ የአሉላ ስም ሲሞገስ የአሉላ አሽከር የተፈለገ ሲሸለምና ሲጋበዝ ሦስቱ ራሶችና ወታደሮቻቸው ጥርሳቸውን መንከስ ጀመሩ። በዚህ ጊዜ ነበር ከአራት መቶ በላይ የሆኑ ወታደሮች ከራስ መንገሻና ከራስ ሐጐስ እየከዱ ወደ ራስ አሉላ የገቡት። አጼ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱም በአራቱም ራሶች ሠፈር የደረሰውን ሙቀትና ቅዝቃዜ ከተረዱ በኋላ «ሆን ተብሎ የተደረገ ነገር እንዳይመስል ለነራስ መንገሻም መስተንግዶውና ሽልማቱ እንዳይጓደል» ብለው አዘዙ።

በመካከላቸው የነበረው ሁኔታ እንደዚያ ተራርቆ በነበረበት ወቅት ራስ መንገሻ ራስ ሐጐስን ለብቻ ጠርተው ሲያነጋግሩዋቸው «የራስ አሉላ ምክር ዛሬ ነው የገባኝ። ስተት ብለን መጥተን ባንገታችን ገመድ አስገባን አይደለም?» አሉ ራስ መንገሻ። «አሉላ የጦር ሰው ብቻም አይባል ነቢይ ነው» አሉ ራስ ሐጐስም። «የሆነ ሆኖ ስለ ጉዳዩስ ምን ያስባሉ?» አሉ ራስ መንገሻ «አሁንማ ነገሩ አልቆ ሌላ ምን ሐሳብ ይኖረናል? ከእጃቸው ከገባን በኋላ ከቃልዎ አንወጣም ነው እንጂ ሌላ ምን ቃል ይወጣናል» አሉ

ሐጐስም። «እንግዲህ ራስ ወልደ ሚካኤልን ጨምረን እንመካከርበትና መልሱን እንስጥ እንጂ» አሉ መንገሻ።

«አሉላስ» አሉ ሐጐስ።

«ከእርሳቸው ጋርማ ከእንግዲህ ይብቃን» አሉ ራስ መንገሻ እየተከዙ።

«ለምን? ምክንያቱስ» አሉ ራስ ሐጐስ ደንገጥ ብለው።

«ከእንግዲህ ወዲያ አሉላ የልባቸውን የንግሩናል ብለው ያስባሉን?» አሉ ራስ መንገሻ እንደ መናደድ ብለው።

«ስለ ምን ይደብቀናል?»

«ከአጼ ምኒልክ ጋር በቆይታ መነጋገር ጀምረዋል ለኛ አይጠቅሙም» አሉ ራስ መንገሻ እየተከዙ።

«አይሆንም እዚያ ሳለን ስንጣላ የኖርነው አንሶ ደግሞ እዚህ ተጣልተን የሸዋ መሣቂያ አንሁን?» አሉ ሐጐስም ኮስተር ብለው።

«ታዲያ የምኒልክን ታማኝ ከመካከላችን አስቀምጠን ምን ምን እንድነጋገር ያስባሉ?» አሉ መንገሻ።

«ባለስረገጡት ነገር እንደዚህ አይባልም። ነውር ነው አይገባንም?» አሉ ሐጐስ።

«ምኑን ነው ያላገጥኩት?» አሉ መንገሻ።

«አሉላ ወደ ምኒልክ ማድላቱን?»

«በቆይታ ተነጋግረዋል ይመኑኝ።»

«እንዴት ዐውቁት?»

«የወይዘሮ ዘውዲቱ አሽከር ከኛ ጋር የነበረ እኔንም የሚያውቀኝ አጫውተውኛል» አሉ መንገሻ።

«ቢሆንስ ታዲያ» ብለው ራስ ሐጐስ ፊታቸውን ቅጭም አድርገው አንገታቸውን አወዛወዙና

«ቢሆንም ነገሩን ማወቃችን ማለፊያ ነው። ግን በዚህ አኩርፈን አሉላን ማግለልማ ከዚሁ እሰሩን ማለት ነውና አሉላም ይጠራና ተመካክረን ‘ጃንሆ ከፈቀዱ

እኛም ፈቅደናል' ብለን እንስማማላቸና ከተመለስን በኋላ የሚሆነውን እናደርጋለን ምክር በራስ ቤት ነው ከሰው ቤት ሆኖ! ማንገራገር እያዋጣም» አሉ።

ከዚያ በኋላ አራቱም ራሶች በተሰጡዋቸው የስምምነት ነጥቦች ላይ ተመካክረው 'ይስማማናል' ብለው ለንጉሠ ነገሥቱ አቀረቡ።

ራስ አሉላ የአጼ ምኒልክን ቤተ መንግሥት የጦር ኃይላቸውን ሚዛን የመኳንንቶቻቸውን ኑሮና ሁኔታ የአስተዳደራቸውንና የፖለቲካ ሚዛናቸውን ለማጥናት ብዙ ጊዜ አልፈጀባቸውም። ከዚያ በኋላም ነበር

«ወይ ልቢቱ! ወይ አለማወቂቱ? ሳናውቅ ለካ ተታለናል? እኛን እኛን ተውን የኢትዮጵያ መመኪያ ምኒልክ ናቸው!' ብለው ተናገሩ።

ራስ መንገሻ ወደ ትግራይ ለመመለስ ከተዘጋጁ በኋላ ራስ አሉላ 'እውነተኛውን ጌታ እውነተኛውን የኢትዮጵያ ጋሻ አግኝቻለሁና መንገሻን ተከትዬ አልሔድም' ማለታቸውን አጼ ምኒልክ ሰምተው አስጠሩዋቸውና

«አጼ ዮሐንስም አደራውን የሰጡት ለአንተ ነው። አሁን አልሔድም ማለትህ መንገሻን ያሳዝነዋል ብቻውንም ይሆናልና ባይሆን አብረኸው ሒድና ካልተስማማችሁ ተመለስ እንጂ እንዴት ትቀራለህ?» ብለው ጠየቋቸው።

«እስቲ መከሬበት ልመለስ ይፍቀዱልኝ» አሉ አሉላ።

«ማለፊያ ነው ያዋቂ ሰው መልስ ነውና መከረህበት ተመለስ» ብለዋቸው አሉላ ሲወጡ እቴጌ ጣይቱ ነገሩን ከሥር ከመሠረቱ ይከታተሉት ኑሮ ከእልፍኛቸው ወጥተው ንጉሠ እንገሥቱ ወደ ነበሩበት አዳራሽ ገቡና

«የመንገሻና የአሉላን ነገር ምን እልባት አገኙለት?» ብለው ጠየቋቸው።

«አብራችሁ ሒዱ አትነጣጠሉ ብዬዋለሁ አሉላን» አሉ አጼ።

«ቢቃ በዚሁ አለቀ? አሉላስ እሺ አለዎ?»

«መከሬበት ልምጣ ብሎኛል።»

«ከሆድዎ ከልብዎ ነው አሉላን ሒድ የሚሉት?»

«አይ መቼ ምመቼም...» አሉ አጼ እንደ መተከዝ ብለው።

«አይሆንም ጌታ! አይሆንም ያስቡበት! አሉላን ያህል ጀግና ያሳድሩኝ ያስጠጉኝ ሲለዎት 'ሒድና ከመንገሻ ጋር ወይም ከጣሊያን ጋር ሆነህ ውጋኝ ነው የሚሉት?» ብለው ተግ አሉ።

«እኔማ ነገሩ ቅድሙንም ከልቤ ገብቷል እኮ! እንዲያው ነጣጠለን አንዳይሉኝ ብዬ ነው እንጂ» አሉ አጼ።

«ማነው ነጣጠሉ የሚለዎት? ርስ-በርሳቸው የተነጣጠሉ እርስ በርሳቸው የሚናከሱ መሣቂያዎች አይደሉም? አሁንም በነገሩ እርስዎ ሳይገቡበት እኔ እጨርሰዋለሁ። ለሀገራችን ያን ሁሉ ሙያ የሠራ ሰው ከሀገራችንም ዐልፎ በባሕር ዳር ማዶ እንደዚህ ስሙ የተጠራ ሰው ከእርስዎ እንዲርቅ ሲደረግ አይታየኝም። ነገም ለሀገር የሚጠቅም ነገር መሥራቱ አያጠራጥርምና እኔ ነገሩን እጨርስዋለሁ?» ብለው እቴጌይቱ ሲወጡ «እንደታየሽ አድርጊ ጀግና እጠላ መሰለሽ?» አሉ ምኒልክም ራሳቸውን ደፋ ቀና እያደረጉ። እቴጌ ጣይቱም ራስ አሉላን ወደ እልፍኛቸው አስጠርተው

«አጼ ዮሐንስ የእርስዎን ምክር ቢሰሙ ኑሮ ድርቡሽ ባልተጫወተብን ነበር። ግዛትዎንም ባላጡ ነበር። አጼ ዮሐንስን ካጡ በኋላ ደግሞ ትግሬ ውስጥ መቆየት ባላስፈለገዎ ነበር። ገሥግሠው ቢመጡ ሁላችንም አክብረን በተቀበልንዎ ነበር። ያም ሁሉ ችግር ባልደረሰብዎ ነበር። አሁንም መንገሻ ከመኳንንቱ ጋር እንደ ፈለገው ይሁን። አጼ ምኒልክ ለእርስዎ አገርና ሽልማት መስጠት የሚሳናቸው አይደሉምና እዚሁ ይሰንብቱ» አሉዋቸው።

ራስ አሉላ የእቴጌይቱን ንግግር ከልባቸው ሲያዳምጣቸው ነበርና «እግዚአብሔር ይስጥልኝ! እግዚአብሔር ያክብርልኝ ምክርዎ በልቤ ውስጥ ያደረውን ነው ያስታወሰኝ እኔም በዚሁ ቆርጫለሁ» አሉዋቸው።

ራስ መንገሻ የአደራ አባታቸውን መልሰው ለመውሰድ ባለመቻላቸው እያዘኑ ወደ ትግራይ ሲመለሱ ደግሞ በርከት ያሉ ወታደሮቻቸው 'አሉላን የሚበላው ጅብ ይብላን' ብለው ከድተው ከራስ አሉላ ጋር ቀሩባቸው።

ሦስቱ ራሶች መቀሌ እንደ ገቡም መንገሻ የአደራ አባታቸውን ለመጀመሪያ ጊዜ 'አንተ' ብለው «አሉላ እኔንና አገሩን ትግራይን ጠልቶ ሸዋ ገብቶ ከድቶናል። ከእንግዲህ የእርሱ ወዳጅ ሁሉ ጠላቴ ጠላቱም ወዳጄ መሆኑን እንድታውቁት» ብለው ለመኳንንቱና ለቀሳውስቱ ተናገሩ።

የአሉላ ሸዋ መቅረት ከመቀሌ ይልቅ በአሥመራና በሮም ታላቅ ድንጋጤ ፈጠረ። ‘አሥመራን ብቻ ሳይሆን ምፅዋንም መልቀቃችን ነው ያ ሰይጣን አመለጠን’ ብለው ጣሊያኖችም ሐሳባቸውን ደመደሙ።

ራስ አሉላ አዲስ አበባ ውስጥ ተቀማጭ ሆነው በምኒልክ ግቢ በታላቅ ክብር የሚታይበት ሰሞን ደግሞ አሥመራ ሳሉ ያውቃቸው የነበረ ዋይልድ የተባለ እንግሊዛዊ ነጋዴ አዲስ አበባ መጥቶ ወደ ቤታቸው ሔዶ ሲያነጋግሩት

«ለምን ሸዋ ቀሩ? ከአጼ ምኒልክ ጋር እንዴት ታረቁ?» ብሎ የጭውውቱን መግቢያ ከፈተ።

«ሸዋ የቀረሁበት ራስ መንገሻና መኳንንቱ አላስቀምጥ ስላሉኝ ነው። እኔ የማስበው ሌላ ነበር። እኔን ሐሳብ ደግሞ ያገሬ መኳንንቶችና ጊዜ የማይደግፉት ሆነ። አጼ ምኒልክን ቀረብኳቸው። ከልብ ደስ ብሏቸውም ተቀበሉኝ። እቴጌም በእውነት ለሀገር የሚያስቡና የሚደክሙ መሆናቸውን ተረዳሁት። አጼ ምኒልክ ሕግንና ሰላምን የሚወዱ የአገርን አንድነት የሚጠብቁ መሆናቸውንም አመንኩበት። የኢትዮጵያን ትልቅነትና አንድነት ለማጠንከር በሚያደርጉትም ድካም ሁሉ ዐቅሜ የቻለውን ያህል ገላግላቸው ወደድኩ» አሉት አትኩረው እየተመለከቱት።

«ከጣሊያኖች ጋር ጀምረውት የነበረውን ወዳጅነትስ ይቀጥሉበታል?» አላቸው።

«ከእነርሱ ጋርማ ወዳጅነትም አንድነትም የሚኖራችሁ እናንተ ናችሁ ከነርሱ ጋር ወዳጅነት ጀምሬ የነበረውም ሌላ ሐሳብና ዓላማ ስለ ነበረኝና ለራስ መንገሻም ስል ነበር ከእንግዲህ ወዲያ ቢሆን የምከተለው የአጼ ምኒልክ ሐሳብ ነው። ንጉሠ ነገሥቱ ‘ይሁን’ ከሚሉት አልወጣም! እናንተ ግን...» ብለው ራሳቸውን ነቀነቁና

«አድራችሁ ውላችሁ ከጣሊያኖቹ ጋር እንደምትጣሉ አትጠራጠር» አሉት።

ራስ አሉላ ከመንገሻ ጋር ተኳርፈው ሸዋ ከቀሩ ጀምሮ አፄ ምኒልክ በታላቅ እንክብካቤ ይዘዋቸዋል። ከኢጣሊያ ጋር ለነበራቸው ያለ መግባባት ምርጥ ዱላ አግኝተዋል። ሽልማቱ ጌጡ ስጦታው ከአጼ ምኒልክ ከእቴጌ ጣይቱ ከወይዘሮ ዘውዲቱ ከራስ መኰንንና ከሌሎቹም መኳንንት በየጊዜው ይላካሉ። በሰሜን ኢትዮጵያ ተራራ ለተራራ ሸለቆ ለሸለቆ ሜዳ ለሜዳ ከጦርነት ወደ ጦርነት ሲሸጋገሩ ሲቆስሉ ሲራቡ ሲዋረዱ ሲወድቁና ሲነሡ የኖሩት በትግራይ መኳንንት ዘንድ «የድሃ ልጅ የገበሬ ልጅ የሴት ልጅ የሰይጣን ቁራጭ ከሀዲ...» ሲባሉ የኖሩት «ወዲ ቁቢ» በአምዬ ምኒልክ ቤተ መንግሥት መምነሽነሽ መዘባነን ጀመሩ። በዚያን ዘመን ከአፄ ምኒልክ ጋር ለመነጋገር ከሮም ወደ አዲስ አበባ ሲመላለሱ የነበሩት መልእክተኞች ራስ አሉላንም ለማነጋገር

እንዲፈቀድላቸው አፄ ምኒልክን ጠይቀው ተፈቀደላቸውና ወደ ቤታቸው ሔደው ሲያነጋግሩዋቸው

«ከሀገራችን ምን እንልክልዎ?» ብለው ጠየቋቸው።

«ሁሉንም አፄ ምኒልክ ሰጥተውኛል የምፈልገው ነገር የለኝም» ይላሉ። ጣሊያኖቹም ድርቅ ይሉና

«ይኸማ እኛ ዕርቅ ስንፈልግ እርስዎ እምቢ ማለትዎ መቀየምዎ ነውና መታሰቢያ የሚሆን ነገር እንድንልክልዎ ይፍቀዱልን» ብለው አጥብቀው ይለምናሉ።

«እንግዲያው» አሉና አሉላ አሽከራቸውን ጠርተው የአደን ጠመንጃቸውን እንዲያመጣላቸው አዘዙትና ጠመንጃውን ለጣሊያኖቹ እያሳዩ «ለዚህ የሚሆን ጥይት ላኩልኝ» ይላሉ። ጣሊያኖቹም ተስማምተው ተሰነባበቱ። አገራቸው እንደ ደረሱም ሁለት ሺህ ጥይት ላኩ። አሉላም ዒላማ ሊመቱ ጥይቶቹን ከጠመንጃቸው ሊያጐርሱ ሲሞክሩ ጊዜ የማይገጥም ንምራው የተለያየ ሆነባቸውና

«ዱሮውንስ ቢሆን ከነርሱ ጋር ልብ ለልብ ሳንገናኝ ጥይታቸው ከጠመንጃዬ እንዴት ሊገጥም ይችል ኑሮዋል?» ብለው የተላከላቸውን ጥይት በሙሉ አቃጠሉት።

አጼ ምኒልክም ነገሩን ሰሙና አሉላ በጣሊያኖች ላይ ባላቸው ጥላቻ ለዒላማቸው መምቻ እንደሚሆኑዋቸው ተማመኑባቸው። በቅጽበታዊ ድንጋጤ ቁጡነት 'የበዝብዝ አሽከር' ቢሉም በጭውውት ጊዜ ደግሞ 'የምኒልክ ያለህ' ሲሉም ተሰምተዋል።

የመረብ ምላሽ ግዛታቸው ከእጃቸው ወጥቶ በመቆየቱ ከሁሉም ይበልጥ እጅግ የሚያሳስባቸውና የሚያስተከዛቸው ከመሆኑም ሌላ የምቾት የቅንጦትና የመንደላቀቅ ልማድና ፍላጐትም አላልፈጠረባቸው የምኒልክ ቅምጥልነቱ እየሰለቻቸው በመምጣቱ ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ መገሥገሥና መረብን መሻገር ደግሞ የሌሊትና የቀን ሐሳባቸው የንግግር መጀመሪያቸው የኢትዮጵያን ታሪክና አንድነት የማስተዋወቂያቸው ጦርነት ስልት የማስተማሪያቸው እየሆነባቸው ሔደ።

ስለዚህ ንጉሠ ነገሥቱ የሰሜን ኢትዮጵያን ጉዳይ ቅድሚያ እንዲሰጡትና መረብ ምላሽን በጦርነት ነጻ ለማውጣት እንደሚቻል በየጊዜው እያነሡ የሚጥሉት ጉዳያቸው ሆነ።

'አሉላ የምኒልክ ቀራቢ ሆኖ አሉላ በምኒልክ ቤተ መንግሥት ተቀምጦ 'ኤርትራን' ይዘን እንቆያለን ማለት ዘበት ነው። ምኒልክ አሉላን ማስጠጋታቸው በእኛ ላይ

ለመዝመት በመሰናዶ ላይ ለመሆናቸው በቂ ማረጋገጫ ሊሆን ይገባል' እያለ ባራቴሪም በየሰዓቱ የሚያላዝንበት ሠቀቀኑ ሆነ።

ራስ አሉላ የሰሜን ኢትዮጵያ ጉዳይ ሲወዘውዛቸው በነበሩበት ወቅት ደግሞ አፄ ምኒልክ ወደ ወላይታ መዝመት አስፈላጊያቸው ሆኖ ቀረበ። በዚያም ዘመቻ አሉላ ሰባት መቶ ወታደሮች ተደልድለውላቸው ለስንቅም ማዘጋጃ የሚሆንላቸው በቂ መሣሪያና ገንዘብ ተላከላቸው። በዚህም ጊዜ 'ይኸኛው ዘመቻ የአንድ ቢበዛም የሁለት ራሶች ጦር ይበቃው ነበር። ብርቱ ክንድ የሚያስፈልገው ጠላት ያለው ግን በሐማሴን በኩል ነው' ብለው ነበር፡

አጼ ምኒልክ በሰሜን ኢትዮጵያ ሲደረግ የነበረውን የውጭ ወረራና ግፊት ዮሐንስ እንዲወጡት ጠብ ርግፍ አድርገው ትተውላቸው እንደ ነበረና የእርሳቸው ትኩረት ደግሞ ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ እንደ ነበረ አሉላ በይበልጥ የተገነዘቡት ወቅትም ሆነ። ስለዚህ 'ከወላሞ ሲመለሱ የሰሜኑ ጉዳይ እከራከርበታለሁ' የሚል እምነት ወደ ወላይታ አብረው ሔዱ።

አጼ ምኒልክ በደቡብ ኢትዮጵያ የነበራቸውን ችግር ለማቃለል የኢጣሊያኖች የመረሩ ጠላት የነበሩትን አሉላን አስከትለው ግዛታቸውን ለማስፋት ሲታገሉ ኢጣሊያኖች በሰሜን በኩል ገፍተው ገብተው ከራስ መንገሻ ጋር ጦርነት መግጠማቸውን ሰምተው ወደ አዲስ አባባ ተመለሱ።

ጣሊያኖች ወደ ምዕራባዊ ቆላ ወርደው ማሕዲስቶችን ድል ነሥተው ከሰላን ከያዙ በኋላ ከራስ መንገሻ ጋር ውጊያውን ከጀመሩባቸው ምክንያቶች አንዱም መንገሻ ከመሐዲስቶች ጋር ተባብረው ሊወጉና የአካለ ጉዛይ ገዥ የነበሩትም ባሕታ ሐጐስን አባብለው የእርሳቸው ተባባሪና የኛ ተቃዋሚ ለማድረግ ስምምነትና ዕቅድ እንደ ነበራቸው ከማሕዲስቶች ላይ ከማረክነው ሰነድ አረጋግጠናል ብለው ነበር።

ሰባራ ሰንጣራ ምክንያቶቹን ሰብስቦ ትግራይን ለመያዝ ሲያሰላስል የነበረው ባራቲሪ ዐድዋ ሲደርስ ሕዝቡ ብርቱ ተቃውሞ በማሳየቱ ያልጠበቀው ሁኔታ ሆነበትና ከአራት ቀናት በኋላ ጓዙን ጠቅልሎ ከዐድዋ ወጣና አከለ ጉዛይ ገባ።

ምንም እንኳን አሉላን ያህል ታላቅ አዝማች ባይኖራቸውም ቅሉ የአገራቸው መደፈር እጅግ ያንገበገባቸው ራስ መንገሻ ዐሥር ሺህ የሚሆን ጦር አሰልፈው እርሳቸውም በፊንታቸው የመረብን ወንዝ ተሻገሩና ኩአቲት ላይ ጦርነት ገጠሙት።

ቢራቴኢ ከዐድዋ በወጣ በዐሥር ቀናት ውስጥ ራስ መንገሻ ዐሥር ሺህ ጦር አስከትተው ሁለት ቀናት ሙሉ ቀጥ አድርገው መክተው በሚያስደንቅ ጀግንነት

ከተዋጉ በኋላ ድል ሆኑ። ከኡአቲት ተመልሰውም ሰንዓፌ ላይ እንደ ሰፈሩ የጣሊያን ጦር ሌሊቱን ሲገሠግሥ አድሮ ደረሰባቸውና እንደ ገና ተዋጉ። በዚህኛውም ጦርነት መንገሻ ድል ሆነው ወደ ትግራይ ሲሸሹ ደጃች ተድላ ዐባይ ሞቱ።

«ወይኔ አሉላ! ወይኔ የበዝብዝ አሽከር! ወይኔ ወንዱ! እንዴት እኔ እዚህ ተቀምጬ ባራተሪ አገሬን ይድፈር? አርሱም ወንድ ሆነና ጦርነት ገጥሞ ድል ነሣ? ምን ያድርግ? ምድረ አንኩቶ እዚያ ተሰብስቦ እስ በሱ እየተበላ አገር አስደፈረ?» አሉ ራስ አሉላ የጦርነቱን ነገር እንደ ሰሙ።

ከኃዘናቸውም ተነሡና ወደ ቤተ መንግሥት ሔደው እቴጌ ጣይቱ ዘንድ ገብተው «በፊቱንም በአያሌው ተነጋግረናል። አሁንም ይኸውና እንዲህ ሆነ ተዋረድን ጀግና ሳይጠፋ ልበ-ሙሉ ወንድ ሞልቶ እንዴት አገራችን ይደፈር? አሁንም እባክዎ ያማልዱኝ ልሒድ። አሥመራ ያልገባሁ እንደሁ ይታዘቡኝ እንዲያውም ሴ....» አሉና ነገሩን ዋጥ አደረጉት። 'ሴት ብለው ይጥሩኝ' ሲሉ ነበር። ግን ከፊታቸው ተቀምጠው ዐይኖቻቸውን አፍጥጠው ይመለከቱዋቸው የነበሩት ጣይቱ ደግሞ ከወንድም ወንድ መሆናችወን ዐውቀዋል። ሁልጊዜም 'ጣሊያንን ካገራችን ማስወጣት አለብን' እያሉ የሚከራከሩ መሆናቸውን ያውቃሉና ነገሩን ዋጥ አድርገው

«በሚያምኑዋት በእንጦጦዋ ማርያም ይዠዎታለሁ ያማልዱኝና ልሒድ» ብለው በእልህ ሲንቀጠቀጡ እቴጌይቱ ተመለከቱዋቸውና።

አጼ ምኒልክም ነገሩን በቸልታ ለማለፍ ወይም በዲፕሎማቲክ ብቻ ለመፍታት እንደማይቻል ከተረዱት በኋላ ራስ ወሌን ራስ ሚካኤልንና ንጉሥ ተክለ ሃይማኖትን ከነሠራዊታቸው በራስ አሉላ አዝማችነት ወደ ሰሜን ለመላክ ማዘጋጀት ጀመሩ።

ነገር ግን በዚህ ዕቅድ ላይ ደግሞ ብርቱ ውዝግብግብ ተነሣበት። አንዳንዶቹ መኳንንት 'ይህን ህሉ ሠራዊት በአንድ ጊዜ ለመላክ ለራስ አሉላ ጦር ተጨምሮላቸው ቢሔዱ ይሻላል' ሲል አዲስ አበባ ኑዋሪ የሚጠሏቸው የትግራይ ተወላጆች ደግሞ 'አሉላ በትግራይም ሆነ በሐማሴን የተጠሉ ስለሆኑ በእርሳቸው መሪነት ጦር ማዝመት ጨርሶ እንዲከዳ ማድረግ ይሆናልና ይታብበት' ማለት ጀመሩ። በተለይም የአጼ ምኒልክ መልእክተኛ ሆነው ወደ ትግራይ ሲመላለሱ የነበሩትና ራስ መንገሻን ለምነውና አባብለው ያመጡት ተስፋይ ሕንጣሉ ከጥላቻቸው የተነሣ የአሉላን አዝማችነት በመቃወም አጥብቀው ተከራከሩበት። በዚህም ሁሉ ምክንያት የሦስት ራሶች ሠራዊት ጠቅላይ አዝማች ሆነው ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ ለመዝመት ታጭተው የነበሩት የአሉላ አዝማችነት ለጊዜው እንዲቆይ ሆነ።

ነገር ግን ከሰሜን ኢትዮጵያ ወደ አጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ይጐርፍ የነበረው ዜና የኢጣሊያኖችን ዝግጅትና ትግራይን ካልያዙ የኤርትራ ግዛታቸው ሊረጋጋላቸው እንደማይችል ያመኑበት ጉዳይ በመሆኑ ባልታሰበ ቀን መቀሌ ሊገቡ እንደሚያስቡ የሚያመለክት ስለ ነበረ አጼ ምኒልክም በጥብቅ እያሰቡበት ሔዱና የጣሊያኖች ማስፈራሪያ የሆኑትን አሉላን የማዝመቱን ጉዳይ እያመኑበት ሔዱ።

ራስ ሚካኤልና ዋግ ሥዩም ብሩ ምክትሎች ሆነው በራስ አሉላ ጠቅላይ አዝማችነት ከዐሥራ ሁለት ሺህ በላይ የሆነ ሠራዊት እንዲዘጋጅና ለዚህም ዘመቻ ሃምሳ ሺህ ብር ተመድቦለት ማባበያ እንዲሆን ተወሰነ።

የአሉላ ጦር ትግራይ ከመድረሱ በፊትም ለማባበያና ለስንቅ ማሰናጃ የሚሆን ዐሥራ ሁለት ሺህ ብር በአስቸኳይ ለራስ መንገሻ ተላከ። በተጨማሪም አሸንጌና ዞብል በቀጥታ በራስ አሉላ አስተዳዳሪነት እንዲመደቡና ለጦርነቱ ስንቅና ወታደር የሚዘጋጅባቸው እንዲሆኑ ታዘዘ።

ምንም እንኳን በአሉላ አዝማችነት ጦር ለመላክ ቢዘጋጅም ፈረንሳዮች ደግሞ ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንዲያመቻቸው ዘመቻው እንዲዘገይ አጼ ምኒልክን መወትወት በመጀመራቸው ነገሩ እየዘገየ ሔደ። ባራቴሪ ግን የምኒልክን ዝግጅትና በተለይም የአሉላን አዝማችነት ከሰማ በኋላ 'የተድዓሊው ዱላ' ትግራይ ከመግባቱ በፊት መቅደሙ እንደ ሚያዋጣው ስላመነበት አዴግራትን ዐድዋንና መቀሌን እያከታተለ ያዘ።

አሉላ ገና ከአዲስ አበባ ሳይወጡ የመቀሌን መያዝ እንደ ሰሙ ቁጣና እልህ እንደ ተናነቃቸው ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔዱና «ጃንሆይ ቁርጡን ልወቀው፡ ኢትዮጵያ እኮ ዐይናችን እያየ ተወሰደች።ምን እስቲሆን ነው ጥበቃው? እኔን አላመኑኝ እንደሆነ ጀግና ሞልቶታልና የሚያምኑትን ይላኩ» ብለው አቤቱታ አቀረቡ።

«አንተን ወድሜን እንዴት አላምንም? 'ፈረንሳዮቹ ነገሩን በሰላም እንጨርሳለንና ጠብቁን' እያሉ ነው እንጂ» አሉ ምኒልክ።

«አሄሄ ጃንሆይ ፈረንሳዮችን እንግሊዞችን ጣሊያኖችን ግብጦችንም ሆነ ድርቡሾችን አጣጥሜ ዐውቃቸዋለሁ። በኔም ልክ ለነርሱ በሩን ልቡን የከፈተ የለም። 'እኔ ላሞኘው አንተ ቦጭቀው' ነው ብልሃታቸው። ለመሆኑስ ፈረንጅና ቅንቅን ይታመናል? አሁንማ እንግዲህ ታረቁ የሚሉን በሌላ ውል እኮ ነው የሚሆነው?» አሉ አሉላ።

«በምን ዐይነት ውል? ይሆናል» አሉ ምኒልክ።

«መቸም መቀሌን ይዘዋልና መቀሌን እናስለቅቅላችኋለን ዐድዋን ልቀቁላቸውና ድንበራቸው እዚያ ይሁን ነው የሚሉን። ይህም ያላሉዎ እንደሆነ ይታዘቡኝ» አሉ አሉላ።

«እኔ ምኒልክ በሕይወቴ ቁሜ ይህ ይሆናል ብለህ ታስባለህ!»

«እኔማ አላስብም በሕይወቴ ቁሜ መቀሌ መያዟን ሰምቻለሁና ይፍቀዱልኝ ልዝመት» አሉ አሉላ።

«እንግዲህ መቀሌን ከያዝብህ በየት ትገባለህ» አሉ ምኒልክ።

«በራያና አዘቦ ዙሬ አካለ ጉዛይንና ሐማሴንን ልይዝበት እችላለሁ! ብቻ ይፍቀዱልኝ» አሉ አሉላ።

«ጐሽ ይባርክህ ማለፊያ ስልት ነው በሌላ በኩልም እኮ ጦር መዝመት ይገባውላ አንተ ብቻህን ከሆንክ ያጠቃሃል» አሉ ምኒልክ።

ራስ አሉላም ጥቂት አሰብ አደረጉና «እንግዲያው የአንድ ራስ ጦር በቤገምድር በኩል ታጥፎ ከራስ መንገሻ ጋር ተቀላቅሎ ወደ መቀሌና ዐድዋ ቢያመራ የበለተ ይሆናል» አሉ አሉላ።

«ጐሽ ማለፊያ ነው ይባርክህ። እንግዲያው በቤገምድር በኩል ራስ ወሌ ይሻገራል» አሉ ምኒልክ።

በዚሁ ነገሩ አለቀ። ራስ አሉላ ከሦስት ሺህ በላይ የሚሆን ወታደር አሰልፈው ሚያዝያ 25 ቀን 1887 ተነሡ። በውስጣቸውም ደጃች አንዳርጋቸው ዋግ ሥዩም ጒበዜ ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ፊታውራሪ ንጉሡ አዝማች አበራና ደጃች ተድላ ዋህድ ተደለደሉ። አሉላ ጉትትና ሲቃ እየተናነቁዋቸው ጉዞአቸውን ቀጠሉና በወረኢሉ በኩል ተጉዘው ቦሩ ሜዳ ደረሱ። ዋናው ጉዳያቸውም በዚያን ጊዜ የጁን አጠቃለው ይዘው ከነበሩት ከራስ ወሌ ጋር ተገናኝተው በወጣው ዕቅድ መሠረት ዞብልን ከራስ ወሌ ለመረከብ ነበረ።

በዚያን ጊዜ በአጼ ምኒልክ ዘንድ ተደማጭነት ከነበራቸው መኳንንት አንዱ ራስ ወሌ ነበሩ። የእቴጌ ጣይቱም ወንድም ናቸው። ታዲያ ነገሩን ከራስ አሉላ እንደ ሰሙ ጠቅላላውን ዘመቻውን ተቃውመው በባራቴሪና በአጼ ምኒልክ መካከል ገብተው ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንደሚችሉ አስረዱዋቸው።

ራስ አሉላ ምርር ብለው አዘኑ ተከዙ።

«አውሬ እያደንኩ በረሃ በተቀመጥኩ በተሻለኝ ነበር። የጐበዝ አለቃ ሆኜ በተዋጋሁ ቁጭቴን በተወጣሁት ነበር» ብለው ሲያዝኑ አዝማች አበራ ሰሙዋቸውና

«ከዚህ ሌላ ምን እናደርጋለን የዮሐንስ ቤት እንደሁ ቀርቷል። እንደ ልብዎ አይናገሩ አይከራከሩ የሸዋው ነገር አይታወቅም ትዕግሥትን ከነርሱ ተምሬአለሁ። መታገሥ ነው» አሉ አዝማች በምኒልክ ቤተ መንግሥት ለብዙ ጊዜ የቆዩ መሆናቸውን ለማሳወቅ ያህል

«አዬ ኢትዮጵያ አዬ አገሬ! አዬ የጀግኖቹ አገር! እኛ እየተናከስን እኛ እየተባላን ጠላት ቤትሽ ገብቶ ውሎ ይደር? አዬ የኛ መኳንንት!» ብለው ሲተክዙ ቆዩና

«ባንተ ውስጥ ታማኝ ታማኝ አሽከሮች አሉህ አይደለምን?» ብለው አዝማች አበራን ጠየቁ።

«ለምን ሥራ የሚሆኑ?» አሉ አዝማች።

«ወደ ሀገርህ የምንልካቸው?»

«ወደ ሐማሴን የሚሔዱ?» ብለው ጠየቁ አዝማች።

«አዎ ወደ ሐማሴን ሔደው ካንተ ቤት ገብተው ከዘመዶችህ ጋር ተገናኝተው የሚመለሱ።» አዝማች አበራ በሐሳብቻው ከአሽከሮቻቸው መካከል ታማኞች ለመምረጥ ሲያምሰለስሉ አሉላም ዓላማቸውን መምታታቸውን በማረጋገጥ በጉጉት ይመለከቱዋቸው ጀመር።

«አዎ እንዴታ! አሉኝ እንጂ አይሳነኝም» ብለው አዝማች አበራ የታማኝ አሽከሮቻቸውን ብቻት በሐሳባቸው እየቆጠሩ ጣቶቻቸውን ተራ በተራ ሲያጣጥፉ ቆዩና

«አንድ ዐሥር የሚሆኑ በጣም ታማኞች» አሉኝ አሉ።

«የተወለዱትስ የት ነው?» አሉ አሉላ።

«ለኔው ጋር ነው ሐማሴኖች ናቸው» አሉ አዝማች።

«መልካም ነው መሸት ሲል ለብቻ አምስቱን አምጣልኝ ጉዳይ አለኝና ወደ ሐማሴን እሰዳቸዋለሁ» አሉ አሉላ። ሁለቱ ይህን በሚነጋገሩበት ሰዓት ደግሞ ደጃች ተዳላ ዋህድ ገቡና

«እንግዲህ ውለን ማደራችን ነው መሰለኝ። ምናልባትም ራሴ ወሌ ነገሩን ካስረዱት ክረምቱን ወደ የአገራችን ከርመን ብንመለስ አይከፋም» አሉ።

«ተውኝ እስቲ! ተወኛ ትጥቃችሁንም አታላሉ! መዝመታችን የማይቀር ነው» አሉ አሉላ።

«ራስ ወሌ እኮ አስታርቃለሁ ብለው ተማምነዋል» አሉ ደጃች ተድላ እንደ ማሾፍ እያሉ።

«ምኒልክን ያህል ሰው ፈረንሳዮችን አስታርቁኝ ብለው አማላጅ ልከው ያልሆነውን ጉዳይ አሁን ማን ይሙት አንድ ወሌ ጣሊያንን ሸንግሎ ነገር ይጨርሳል ብለህ ታምናልህ? ይልቅስ እንዳትዘናጉ!» አሉ አሉላ።

«እንግዲህ መቼም እችላለሁ ብለዋል። ታዲያ ወደየት ነን? ወደ አዲስ አበባ ልንመለስ ነው? ወይስ...» ብለው ተናግረው ሳይጨርሱ

«እሱማ አጼ ምኒልክም ወደዚሁ እየመጡ ናቸው ጠብቀን የሚሉትን መስማት ነው እንጂ?» አሉ አሉላ።

መሸትሸት ሲል ደጃዝማች አበራ ታማኞቻቸውን መርጠው ወደ ራስ አሉላ ድንኳን ወስደው አቀረቡዋቸው። ራስም የተመረጡትን አሽከሮች የትውልድ መንደራቸውን ወላጆቻቸውንና የዘር ሐረጋቸውን እየጠየቁ አጣርተው ካወቋቸው በኋላ «ልጆቼ ጐበዞቼ!

አባቶቻችሁ አያቶቻችሁ ዘር ግንዳችሁ ታማኝ ነው። እኔም በዝናም በተግባርም ዐውቃቸዋለሁ። ቀደም ብላችሁ ወንግድማችሁን አበራን ተከትላችሁ ሸዋ ገብታችሁ የኖራችሁም ለጠላት አንገዛም ብላችሁ መሆኑን አላጣሁትም። አሁን እንደምታዩት ጠላታችሁን ከአገራችሁ አስወጥተን ለመግባት ይኸውና ጉዞ ጀምረናል። ስለዚህ እናንተም ነጋዴዎች ተመስላችሁ አገራችሁ ገብታችሁ ከዘመዶቻችሁ ጋር ከተገናኛችሁ በኋላ በነጋዴ መልክ አሥመራ ገብታችሁ አንደኛ በጠቅላላው ጣሊያን የሚሠራውን ሥራ ሁለተኛ ወታደሩ የት እንደ ሠፈረ ሦስተኛ ከየት ተነሥቶ በየት በየት በኩል አድርጎ ወደ ትግራይ እንደ ገባ አራተኛ ትግራይ የገባውን የጦሩን ብዛትና ሠፈር። አምስተኛ መድፉን ትግራይ የገባውን የጦሩን ብዛቱን ልቅም አድርጋችሁ አጥርታችሁ እንድታመጡልኝ መርጫችኋለሁ። ስትመለሱ የድካማችሁን ዋጋ እከፍላችኋለሁ» ብለው እጃቸውን እያስሙቱ አስመስለው ለየአንዳንዳቸው ሁለት ሁለት መቶ ብር ሰጥተው ሲያሰናብቷቸው

«ግዴለዎትም አይጠራጠሩ ታማኞቼ ናቸው ጠንካሮች ናቸው ያሰቡትን ልቅም አድርገው ያመጣሉ» ብለው አዝማችም ጽኑ እምነታቸውን አረጋገጡላቸው።

ትግራይ ገብተው ባራቴሪን ለማተራመስ ጓጉተው የነበሩት አሉላ ወረኢሉ ሠፍረው ከሰነበቱበት በኋላ አጼ ምኒልክም ወደዚያው ተጉዘው እንደ ደረሱ ጉዳዩን አቀረቡላቸው።

አጼ ምኒልክ ከጠባብ ምርጫ ላይ ወደቁ። አዲሱ የማስፈራሪያ ዱላቸው ከአማቻቸው ጋር አንጀ ግራንጀ ገጥመው እጅታው ተይዞ ቆያቸው። ሁለቱም እንዳያኮርፉ ምኒልክ ዘዴ ፈጠሩና

«ክረምቱ መግባቱ ነው። በዚህ ክረምት ወታደሩን ማንገላታትና ከአገሩም ስንቅ አቅርብ ማለት ብርቱ ችግር መሆኑን ሁላችሁም ታውቁታላችሁና አሉላም ወደ ዋግ ሒድና በዚያው ሆነህ ተጠባበቅ። ተሰፋይ ሕንጣሉ ደግሞ ትግራይ ተሻገርና መንገሻን እየረዳህ ሁኔታውን እየተከታተልክ ላክብን....» ብለው ተገላገሉ።

አሉላ በሰኔ ወር ዋግ ገቡና «የዘንድሮን ክረምት ኢጋሜ ባላሳልፍን ሴት እያላችሁ ጥሩኝ» እያሉ እየዛቱ የጥራሪንና የሳምሬን ወንዞች ተሻግረው ለመዝመት እንዲፈቅድላቸው አጼ ምኒልክን በመልእክት መወትወት ጀመሩ።

በቤተ መንግሥቱ በኩል ደግሞ የአጼ ምኒልክ የቅርብ አማካሪዎችና እቴጌ ጣይቱ ጭምር ሌላ ሐሳብ አቀረቡ።

«አሉላን የመሰለ ጦረኛ ሰው ካጠገብዎ ለምን ይርቃል? ትግሬስ ከገባ በኋላ ከመንገሻ ጋር ሆኖ ቢወጋንስ? ያለዚያስ ደግሞ ቸኩሎ ጦርነቱን ገጥሞ ስለስ ለርሱ የሰጠው እንደሆንስ? እንኳን እኛን እርስዎን መናቁ አይደለም? ደግሞ ጣሊያን ሰብኮ አታሎ ቢይዘውስ ታላቅ ውርደትና ሞት አይደለም? ለማነኛውም በውስጡ ካለው ወታደር ገሚሱን ወደ ራስ መንገሻ መስደድና አሉላን ካጠገብዎ ማስቀመጥ ይሻላል» የሚለው ምክር አሸነፈና የራስ አሉላ ጦር ገሚሱ ወደ ራስ መንገሻ ተልኮ አሉላም ገሚሱን ጦራቸውን ይዘው ከዋግ ወደ ምንጃር እንዲመለሱና ክረምቱን በዚያው እንዲያሳልፉ ታዘዙ።

የጣሊያን ጦር በትግራይ ውስጥ መንሰራፋቱን እየቀጠለ ስለ ሔደ ምኒልክም የተጠናከረ ጦር ማዝመት የማይቀርላቸው እየሆነ ሔደ። በዚሁ ጊዜም ነበር አሉላን ጠርተው

«አንተን ዘማች ከማድረግ ረዳቴ እንድትሆነኝና ራሴ ለምዘምትበት ጦርነት ከቅርቤ እንድትሆን ፈልጌ ነው ያስቀረሁህ። አሁንም ራስ መኰንን እንዲዘምት ታዝዟልና ስልቱን መንገዱን ሁናቴውን ተሱ ጋር ተመካከሩበት» ብለው ከራስ መኰንን ጋር አገጣጠሙዋቸው።

«ምን ከፍቶኝ! ሲሆን ሲሆን ከጌታዬ ከራስ መኰንንም ጋር ብዘምት ካልጠላሁ። ካልሆነም መንገዱና ብልሃቱን አመለክታለሁ ለዚሁ የሚረዱም ሰዎች እሰጣቸዋለሁ» አለ ቅሬታቸው እንዳያጋልጣቸው እየተናነቁት።

ገና ወረኢሉ ሠፍረው በነበሩበት ጊዜ ወደ ሐማሴን የሰደዱዋቸው አምስቱ «ምርጥ ምርጥ» ሐማሴኖች በተነገራቸው ስልት መሠረት አሥመራ ገብተው በአካለ ጉዛይ በአዴግራት በዐድዋ በመቀሌና አማባላጌ በሣምሬ በኩል አድርገው በዋግና በየጁ አቆራርጠው አሉላ ከጠበቁት በላይ መረጃ አቀረቡ። አሉላም ከጠበቁት በላይ ሸለሟቸው። እነዚያ ልዩ ተመልካቾች ሌላም መርዶ ነግረዋቸዋል። አሥመራ የነበረችውን እልፍኛቸውን ጣሊያኖች አቃጥለው ‘አበሾች ልባችሁ ውሃ እንዲሆን የአሉላ ቤት በነበረበት ቦታ ላይ እነሆ የውሃ ጋን ሠራንበት’ ብለው መናገራቸውንና ነገሩም እውነት መሆኑን ሲነግሩዋቸው

‘የእርሱን ልብ ደግሞ አቃጥለዋለሁ’ አሉ።

አምባላጌ ላይ በተደረገው ጦርነት እንደገናም መቀሌን ለመክበብ የተደረገውን ስልት ያቀነባበሩት ራስ አሉላ ነበሩ።

በመኳንንት ሹክቻ በተከፋፈለችው ትግራይ እንበለ ሹመት ቀርቶ በሹመትም ለመቀመጥ የተንገፈገፉት አሉላ ጣሊያንን ጠራርገው ከሰሜን ኢትዮጵያ አስወጥተው የመረብ ማዶ ግዛታቸውን መመለስ ያለዚያ የምኒልክ የጦር አበጋዝ መሆን ዋናው ዒላማቸው ከሆነበት ጊዜና ውሳኔ ላይ ደርስዋልና ያጠኑትን ያህል ያመኑበትን ያህል የማያውቁትን ያህል የችሎታቸውን ያህል ጣሊያንን የመጥላታቸውን ያህል አሥመራ ከተማ ላይ የነበራቸውን ጎጆአቸውን የናፈቁትን ያህል የልብ ምክራቸውን ለራስ መኮንን አበርክተው አስዘምተው በመጀመሪያ አምባላጌ ላይ ድል አስገኝተው ቀጥለው መቀሌን ካስከበቡ በኋላ «ሰበይቲ ሸዋ ሽህ ትውለድ» አሉና ያረረ አንጀታቸውን ቅቤ አጠጡት። ከኩፊት ጦርነት ሲመለሱ እንደ ተሠሩትም ሹርባ ተሠርተው ጸጉራቸውን አንድ ጥዋ ቅቤ ተቀቡት።

መቀሌ የነበረው የጣሊያን ጦር እንደ ተከበበ ጣሊያንም መልእክተኞቹን ወደ አዲስ አበባ በመላክ ነገሩን በእርቅ ለመጨረስ ጠየቀ። እምዬ ምኒልክ «እኔ የሰላም ተጋፊ አይደለሁም። ሰላም ያስጠላችሁ እናንተ ናችሁ አሁንም ሰላም ከተመኛችሁ እሺ» ብለው እንደገና የሰላም እጃቸውን ዘረጉ።

አጼ ምኒልክ ለዚያ ጦርነት በአዝማችነቱ በራስ መኰንን ፈንታ አሉላን ልከው ቢሆኑ ኑሮ ለሰላም ድርድር የሚያደርስ ጊዜና ነጥብ ጣሊያኖች ባላገኙ ነበር!

ጣሊያኖች በሰላም ከመቀሌ ለመውጣት በሚቻኮሉበት ወቅት ደግሞ «ምኒልክ ያን ሰይጣን ያን አሉላ የሚሉትን ምትሐት የሐማሴንና የሠራዬ ገዥ አድርገው ሊሰዱት ነው» የሚል ወሬ አሥመራ ገባና ጣሊያኖችን ማሸበር ጀመረ። እውነት ያለመሆኑን ባራቴዮሪም በሰላዮቹ አማካይነት ካረጋገጠ በኋላ ወደ ሀገሩ በአስተላለፈው ማብራሪው ላይ

«የኛ ጥላቻ በደም ሥሩ የሠረፀበትንና መራራ ጠላታችንን አሉላን አጼ ምኒልክ ከግንባር መሥመር ወደ ኋላ መልሰውናል። ምክንያቱም ግልጽ ነው። ያ-ግዴለሽ ሰውዬ ጦርነት ከገጠመ ከትእዛዝ ውጭ ሆኖ ወደ ፊት በመግፋት ለሰላማዊ ንግግርና ውል በርና ጊዜ ሊሰጥ የማይፈልግ መሆኑን በመገመታቸው ነው» ብሏል።

ይሁን እንጂ ሲጨነቁ 'እርቅ' ተንፈስ ሲሉ ግፊት ሲያሳዩ የነበሩ ጣሊያኖች ነገሩን በእርቅ ለመጨረስ በማስቸገራቸው ምኒክም አዲሱን የማስፈራሪያ ዱላቸውን ጅንፎና ጦር ያጠልቁለት ጀመር። ያሉላ መታጠቅ ጣጣውን የሚያከትምላቸው ጦርነት እንደሚሆን ምኒልክ ያመኑበት ጉዳይ መሆኑን የሚያመለክት ዝግጅት ሆነ።

አሉላ በዐድዋ ጦርነት

የኢጣሊያ ወታደሮች ምፅዋ ከደረሱበት ዕለት ጀምሮ ራስ አሉላ የፈሩትና አስቀድመውም ከተከላከሉት ጉዳይ እየገፋ መጣና ዐድዋ ላይ ትልቁን ጦርነት አስነሣ።

ከኢጣሊያኖች ጋር በሰላም ለመኖር ታላቅ እምነትና ተስፋም የነበራቸው አጼ ምኒልክ ዝነኛውን የውጫሌ ውል ሲፈራረሙ ዐሥራ ሰባተኛው አንቀጽ አከራካሪ ብቻ ሳይሆን ጦርነትንም አስከትለ። ያ ጣጠኛ አንቀጽ የሚለውም

«የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ከአውሮፓ ነገሥታት ለሚፈልጉት ጉዳይ ሁሉ በኢጣሊያ መንግሥት አጋዥነት መላላክ ይቻላቸዋል» ነበር። ይህም አንቀጽ በአማርኛው ቋንቋ «ፈቃዱ የሆነ እንደሆነ» የሚል ቃል ያለው ሲሆን በኢጣሊያንኛው ቋንቋ ደግሞ «ይገባዋል» የሚል የግዴታ መንፈስ ያዘለ ኑሮ ሁለቱ ሳይገጣጠሙ ቀሩ።

ራስ አሉላ ግን የውሉን ነገር እንደ ሰሙ 'ክንዳችን ካልጠነከረ ፈርንጂን በወረቀት ለመከላከል እንዴት ይሆናል?' ብለው ነበር። የፈሩት አልቀረላቸውም ለጦርነቱ ከምኒልክ ጋር ሆነው ተሰለፉ።

በጄኔራል ባራታዬሪ አዝማችነት ኻያ ሺህ ወታደር አሰልፎ ከስድሳ በላይ መድፍ ጭኖ ከአሥመራ ተነሥቶ ትግራይ የገባው የኢጣሊያ ጦር በመጀመሪያ አምባላጌ ቀጥሎ መቀሌ ላይ ከሆነ በኋላ እንደገና ኃይሉን ጨምሮ በአራት ጄኔራሎች አዋጊነት መድቦ ወደፊት ገፋ።

አጼ ምኒልክም በራሳቸው አዝማችነት ከእቴጌ ጣይቱ ጀምሮ በአንድ ንጉሥ ሰባት ራሶች በአንድ ዋግ ሥዩምና በአንድ ፊታውራሪ አዋጊነት ከሰባ ሽህ በላይ የሆነ ጦር አሰልፈው ወደ ዐድዋ ገሠገሡ።

ሁለቱም ወገኖች ለታላቅ ጦርነት መሰለፋቸውን የተመለከቱት እውነተኞቹ ዜጐች ደግሞ የግል ጠባቸውንና ኩርፊያቸውን ጠብ ርግፍ እያደረጉ ወደ ወገን ጦር ጠቀላቀሉ።

ከእነዚያም ቁርጠኞች ወገኖች ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ራስ ስብሐትና ራስ ሐጐስ ተፈሪ ዋና ዋናዎቹ ነበሩ። በተለይም ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ቀደም ብለው የኢጣሊያኖች ደጋፊ ሆነው በማገልገላቸው የአካለ ጉዛይ ገዥ ሆነው ነበር። በዚህም ጊዜ በግዛታቸው ውስጥ የሚገኘው ለም መሬት ተቆጥሮና ተከልሎ ለኢጣሊያኖች እንዲሰጥ እንዲያደርጉ ታዘዙ። ቀጥሎ ደግሞ በግዛታቸው ውስጥ የሚገኙትን ቆነጃጅት እየመረጡ ለኢጣሊያውያን ወታደሮች እንዲሰጡ ታዘዙ። በዚህ ጊዜ ባሕታ ሐጐስ አሻፈረኝ ብለው ይነሣሉ። ባለቤታቸውም

«ምነው እነርሱ ያዘዙህን ብትፈጽም» ይሏቸዋል።

«እሺ እንግዲያው በመጀመሪያ ያንችን ልጆች ልስጣቸዋ!» ይላሉ ባሕጣ ሐጐስ።

«እዋይ! ይህስ አይሆንም!!» ይላሉ እናት።

«ነገሩ ባንድ ላይ ሲመጣ የእናትነትሽ ልብ ተነካ። ሌሎች እናቶችም ልባቸው እንደሚነካ አስቢ» ብለው ባሕታ «የወገኖቼን መሬትና ቆነጃጅት ለቀይ መርዘኛ እባብ አሳልፌ አልሰጥም» ብለው 'አሻፈረኝ' ይላሉ።

ወዲያው የበላያቸውና ተቆጣጣሪያቸው የነበረውን ኢጣሊያዊ የሙቶ አለቃ ራሳቸው ጉረሮውን አንቀው ይጥሉና በእግራቸው ረግጠው በጐራዴያቸው ሲወጉት የሙቶ አለቃው

«ኢጣሊያ እኮ ኃያል ያት» እያለ ሲጮህ ባሕታም ጉረሮውን በጐራዴያቸው እንደ ወጉ «ኢትዮጵያም ከኢጣሊያ የበለጠች ኃያል ናት» ብለው ረሸኑት። ቀጥለውም ሐላይ

በተባለው ቀበሌ ከነበረው የኢጣሊያ ጦር ጋር ገጥመው ከፍተኛ ጀብዱ ፈጽመው በቆራጥነት ተሠዉ። ሕዝቡም

«ባሕታ ባሕታ ሰገነይቲ

አንበሳይ ትውልድ ሰበይቲ

በሐንቲ ጠመንጃ ቀታል ምእቲ»

ትርጉሙም

«የሰገነይቲው ጀግና ባሕጣ

እናትህ አንበሳ ወልዳ አሳደገች ወይ አጥብታ!

በአንድ ጠመንጃ መቶውን የምትመታ!»

ይህ የጀግንነትና የአንድነት ዜና በያለበት ማስተጋባት ጀመረና በሹመትና በልዩ ልዩ ምክንያት አኩርፈው የነበሩት መኳንንትና ወታደሮች ሁሉ ከኢጣሊያኖች አካባቢና ከየነበሩበት እየወጡ ወደ አጼ ምኒልክ ገሠገሡ። ከኢጣሊያ ጦር ጋር ተሰልፈው የነበሩትና በቅጽል ስም «ባሻ ባዙቅ» እየተባሉ ይጠሩ የነበሩት የኤትራ ተወላጆችም «አንጀራቸውን ብንበላም ለነሱ ብለው አገራችንና ንጉሥ ነገሥታችንስ አንወጋም» ብለው ውስጥ ውስጡን ዐድመው ብዞዎቹ በጦርነት ሳይዋጉለት ቀርተዋል።

አጼ ምኒልክ ኅዳር 19 ቀን 1884 ውጫሌ ላይ ከኢጣሊያ መንግሥት ወኪሎች ጋር በተፈራረሙት ውል መሠረት ዐሥራ ሰባተኛውን አንቀጽ አጼ ምኒልክ እንዳለ እንዲቀበሉ ለማግባባትና ለማስፈራራትም የኢጣሊያ መንግሥት ልኮት አዲስ አበባ መጥቶ የነበረው አንቶኔሊ የተባለው ኢጣሊያዊ ከአጼ ምኒልክ ከእቴጌ ጣይቱና ከመኳንንቱ ፊት ቀርቦ

«ይህን ነገር እምቢ ካሉ ጦርነት መነሣቱን እንዲያውቁት እንፈልጋለን!» ብሎ ሲደነፋ እቴጌ ጣይቱ ደግሞ ከእርሱ እጥፍ ጊዜ ቱግ ብለው ተቆጡና

«እኛ ለራሳችን እንበቃለን የሀገራችንንም ክብር እንጠብቃለን አንፈራችሁም በፈቀድነው ጊዜ ከመሬታችን ከሀገራችን ተራራ እንደ ድንጋይ እንፈነቅላችኋለን» አሉ።

እርሱም ከአዳራሹ ሊወጣ ከሞከረ በኋላ እንደገና መለስ ብሎ «የምንገጥመው እኮ ጦርነት ነው ወንዶቹ በሆነላቸው እንኳን ሴቲቱ» አላቸው።

«የኔን ሴትነትና ያንተ ወንድነት የሚለካው እዚያው ጦር ሜዳው ነውና እንዳትቀር» ብለው ሲመልሱለት ራስ አሉላ ሰምተው ነበርና

«እኔም የእቴጌ ጦር አበጋዝ እሆናለሁ» ብለው ነበር። ምኒልክ ግን አሉላን የእርሳቸው የቅርብ ረዳትና አማካሪ የስልትም አስተባባሪ አደረጉ እንጂ ለእቴጌ አልሰጧቸውም። አሉላ ከአማካሪነታቸው ሌላ በጠላት እንቅስቃሴ ላይ በስልት አስተባባሪነታቸውም ማተኮር ዋናው የጦርነት መቅድም መሆኑን ስለሚያውቁ ቀደም ብለው በጣሊያኖች ሠፈርና እንቅስቃሴ ላይ አሠማርተዋቸው የነበሩ የመረጃ ሠራተኞቻቸው ያስገኙላቸው ውጤት ለጦርነቱ ከፍ ያለ አስተዋጽኦ ሊያበረክት ችሏል።

የካቲ 22 ቀን 1888 ቅዳሜ ሌሊት በኢጣሊያ የጦር ሠፈር ውስጥ የነበሩት ሁለት የመረጃ ሠራተኛኖቻቸውን ከኢጣሊያ የጦር ሠፈር ሾልከው ወደ ዐድዋ ገሥግሠው በራስ አሉላ ሠፈር ደርሰው ከራስ ዘንድ ቀረቡና

«ጣሊያን ከንጋቱ ላይ ወደዚህ ሊመጣ ተዘጋጅቷል ሰሞኑን እዚህ የነበሩት ሰላዮቹ ባቀረቡለት ወሬም መሠረት የአጼ ምኒልክ ሠራዊት ስንቁን ሊፈልጉ መበታተኑንና ንጉሡ ነገሥቱ ከጥቂት ወታደሮች ጋር ብቻቸውን የቀሩ መሆኑን ደርሶበታልና ተጠንቀቁ» ብለው ነገሩዋቸው።

ከእነዚህኞቹ መልእክተኞቻቸውን ቀደም ብሎ ወደ በዚሁ በዐድዋ ጦርነት ታሪክ ምዕራፍ ውስጥ ስማቸው ሲወሳ የሚኖረውን ባሻይ አውአሎም ሐረጐትን ወደ ሐማሴን ዘመዶቻቸውን ለመጠይቅ እንደሚሔዱ ተመስለው ገብተው የኢጣሊያንን ሠፈር ሰልለው እንዲመለሱ በራስ መንገሻና በራስ አሉላ አማካይነት ከንጉሡ ነገሥቱ ቀርበው ጣሊያኖችን እንደምን አድርገው ሰልለው እንደሚመለሱ ስልታቸውን ተናግረው አጼ ምኒልክም ተስማምተውበት ተልከው ነበር።

ባሻይም ከዐድዋ ገሥግሠው ከኢጣሊያኖቹ ሠፈር እንደ ደረሱ የአጼ ምኒልክ ጥላቻ ያላቸው መሆናቸውን ተናግረው የጣሊያኖች ፈቃድ ከሆነም የምኒልክን ሁኔታ ሊሰልሉ እንደሚችሉ ያመለክታሉ። ጣሊያኖቹ የጦር አዝማችም የበሻይን ሐሳብ ይቀበልና ሌሎች ሰላዮችም ጨምሮ ወደ ዐድዋ መልሶ ይልካቸዋል። ባሻይ ዐድዋ ከገቡ በኋላ 'ዘመድ ጠይቄ ልምጣ እናንተ እዚህ ጠብቁኝ' ብለው ከእነዚያ ከእውነተኞች የኢጣሊያ ሰላዮች ተለይተው በምሥጢር ከሁለቱ ራሶች ጋር ተነጋግረው ከጨረሱ በኋላ ከእርሳቸው ጋር የተላኩት እውነተኞቹ የኢጣሊያ ሰላዮች እንዲያምኑ ተብሎ

«ስንቅ ያለቀብህ ሁሉ ወደ አገርህ ሔደህ ስንቅህን አዘጋጅተህ እንድትመለስ ተብለናል» የሚል የማስመሰያ ዐዋጅ እነዚያ ሰላዮች በነበሩበት አካባቢ ይለፈፋል። ወዲያው ደግሞ በምሥጢር ለየጦር አበጋዞች ትእዛዝ ይተላለፍና ሠራዊቱ የውጊያ መሥመሩን እንዲይዝ ይደረጋል።

ይህ ከሆነ በኋላ ባሻይና የኢጣሊያ ሰላዮች ከዐድዋ ሾልከው ይወጡና ወደ ኢጣሊያ ሠፈር ሲገሠግሡ ሔደው የሰሙትን 'ዐዋጅ' ይናገራሉ።

የጣሊያኑ ጦር አዝማች በዚህ መረጃ መሠረት እንቅስቃሴውን ሲጀምር ራስ አሉላ ደግሞ ባሻይንም ጭምር የሚከታተሉ ሁለቱን ሰላዮቻቸውን ወደ ኢጣሊያ ጦር ሠፈር አካባቢ 'መንገደኞች' ስመስለው ልከው ነበር። በዚህም መሠረት በሁለት አቅጣጫ ከተላኩት ሰላዮች ትክክለኛውን የጠላት እንቅስቃሴ ዜና አግኝተው ለአጼ ምኒልክ አስረዱ። ቀጥለውም አሥመራ ላይ የሠሩዋቸውን እልፍኝ ከአዳራሽ ቤቶቻቸውን ያቃጠሉባቸውን የመረሩ ጠላቶቻቸውን ለሁለተኛ ጊዜ የሚያቃጥሉበትን የውጊያ ስልት አውጥተው መሥመራቸውን ይይዛሉ።

በቀረበላቸው መረጃ መሠረትም የኢጣሊያ ጦር እየገሠገሠ በዐድዋ ተራራዎችና ኮረብታዎች መካከል ከንጋቱ ላይ ገባ።

ከዐድዋ ኮረብታዎች ረባዳ ወንዝ ወንዞችና ሸለቆዎች ጥንታዊና ዘመናዊ ሠራዊት ጐራዴና መድፍ ባለ መዳሊያ ጀኔራልና ባለ ከታብ ገበሬ ባለ ኮፍ ጫማና ባዶ እግር ነፍጠኛ በቆዳው ቅላት በእብሪት ያበጠ ወራሪና በትሕትና የዳበሩ ተከላካዮች የሞት ሽረት ጦርነት ገጥመው አባራሪና ተባራሪን ፈሪና ደፋርን ማራኪና ተማራኪን ለማስተባበርና ለመታዘብ ወቅቱ መረጣቸው።

ኢትዮጵያውያንን በመከፋፈልና ውለታ በማፍረስ ግዛት እናስፋፋለን የቅኝ ቅዛት ባለቤቶች እንሆናለን ብለው የተሰለፉት ኢምፐሪያሊስቶች መኳንንንቱን እርስ በርሱ ለማዋጋት ራስ መንገሻን በሰሜን ራስ መኰንን በምሥራቅ በኩል በምኒልክ ላይ እንዲያምፁና እንዲዋጉ ምኒልክ ከወደቁም በኋላ መኳንንቱን እየነጠሉ በመውጋት ኢትዮጵያን ለመውረር ሲያውጠነጥኑ የነበረው ሤራ ከሽፎ የኢትዮጵያን ሕዝብ አንድነቱን አጥንክሮ ወኔውንና ክንዱን አስቆጥቶ በአንድ አዝማች ትእዛዝ በአንዲትም ሰንደቅ ዓላማ ጥላ በመሰለፉ ሊከፋፍሉት ሊያባብጡትና ሊገዙት በተነሡበት ጠላቶቹ ላይ ብርቱ ክንዱን ጣለባቸው።

እሑድ የካቲ 23 ቀን 1888 ከንጋቱ ዐሥራ ሁለት ሰዓት ላይ የተጀመረው ጦርነት ቀኑን ሙሉ ውሎ ወደ ማታ ሲያበቃ ድሉ ሙሉ ለሙሉ የኢትዮጵያውያን ሆነ። በጦርነቱም ከወራሪው ጠላት በኩል ሰባት ሺህ ወታደሮች ሲሞቱ አንድ ሺህ አምስት መቶ ቆስሎ ሦስት ሺህ ተማረኩ።

ከኢትዮጵያም በኩል እስከ ስድስት ሺህ የሚገመቱ ሲሞቱ ስምንት ሺህ የሚሆኑ እንደ ቆሰሉ ተገምቷል።

ራስ አሉላ በድሉ ማግሥት ከአጼ ምኒልክ ዘንድ ቀርበው «ጃንሆይ! ድላችን ገና ነው ጠላት ከማንሰራራቱ በፊት ወደ አሥመራ እንገሥግሥ ያለዚያ እኛንም ሆነ ልጆቻችንን ሰላምና ዕረፍት የሚነሣ አንድነታችንን የሚከፋፍል ጠንቅ ደግሞ ይተክልብናል» ብለው አሳሰቡ።

«ማለፊያ ነው ሐሳብህን ወድጄዋለሁ። ግን ከመኳንንቱና ከጦር አበጋዞቹ ጋር ብንመካከርበት ይሻላል» አሉ አጼ ምኒልክ።

«እንግዲያው እስኪመከርበትና ጦሩ እስቲዘጋጅ ድረስ ጃንሆይ ይፍቀዱልኝ እኔ የመረብን ወንዝ ተሻግሬ ልሥፈርና ከአሥመራ የሚመጣ ጦር ቢኖር ልከላከል» አሉ አሉላም ንጉሠ ነገሥታቸውን በዐይነ-ሕሊናቸው ጭምር እየተማፀኑ። በሐሳባቸውም ደግሞ 'የመረብን ወንዝ ከተሻገርኩ የማደርገውን ዐውቃለሁ' እያሉ።

«አንተ በሌለህበትስ ምን ተብሎ ይመከራል? ከመረብ ምላሽ ያለውን አገርም ሆነ ጣሊያኖቹ የሠፈሩበትን ሁሉ የምታውቀው አንተ ነህ። ማናቸውንም ነገር ማስታወቅ ይገባሃልና ከመኳንንቱ ጋር እንምከርበት» አሉ አጼ ምኒልክም።

በዚህ መሠረት አጼ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱ ባሉበት መኳንንቱና የጦር አበጋዞቹ ተጠርተው አሉላ ያቀረቡት ሐሳብ ለምክር ቀረበ።

'አገሩ ስለ ተራበ ለሠራዊቱ የሚሆን ስንቅ የለም። ሠራዊቱም በጉዞና በረሃብ ተጐድቷል በደረሰውም እልቂት አዝኗል።

«እንደዚህ የተጎዳውን ሠራዊት ወደ መረብ ምላሻ ብናዘምተው ደግሞ ጣሊያኖች ያደረሱበት ችግር አንሶ ሕዝቡ በይበልጥ ይጎዳብናል። ምናልባትም የጣሊያን ጦር ያለ የሌለ ኃይሉን ይዞ ከመጣብን ጦርነትም ገጥመን ድል የሆን እንደሆነ መላዋ ኢትዮጵያን ይይዝና ነጻነቷ ጨርሶ ሊጠፋ ይችላል።

«ስለዚህ ባይሆን ሠራዊቱ ካረፈና ካገገመ በኋላ አገሩም ሻል ያለ አዝመራ ሲያገኝ በቂ ስንቅና ዝግጅት አድርገን ብንመለስበት ይሻላል እንጂ አሁኑኑ ወደ መረብ ምላሽ መሻገራችን ከጥቅሙ ጉዳቱ ያመዝናል» የሚል ሐሳብ ከመኳንንቱ ስለ ተሰነዘረ አጼ ምኒልክም ይህንኑ አስተያየት ተቀበሉትና የአሉላ ሐሳብ ተቀባይነት ሳይገኝ ቀረ።

አጼ ምኒልክ በጦርነቱ የወደቁባቸውን ጀግኖቻቸውን በክብር አስቀብረው ቁስለኞቹንም በእንክብካቤ እንዲጠበቁ ከአደረጉ በኋላ ወደ መናገሻ ከተማቸው ጉዞአቸውን ሲጀምሩ ለትግራይም መኳንቶች በቂ መተዳደሪያ ሹመትና ሽልማት ሰጡ።

ራስ መንገሻም የራስ ወሌን ልጅ ወይዘሪት ከፈይን እንዲያገቡ አጼ ምኒሊክና እቴጌ ጣይቱ ፈቅደው ለሙሽሮቹ መቋቋሚያ የሚሆንም ከፍ ያለ ገንዘብ መደቡላቸው። ቀጥሎም የትግራይ መኳንንት ከራስ መንገሻ ጋር ከልብ እንዲታረቁና አገራቸውን በአንድነት እንዲጠብቁ 'ከእንግዲህ ወዲያ ነውር ነገር እንዳልሰማባችሁ አደራ' ብለው የሰሜኑን ግዛታቸውን እንደየ ትውልድ ዘርፋቸውና እንደየ አገልግሎታቸው አከፋፈሉ። በዚህም መሠረት ራስ መንገሻ ቀጥሎ ራስ ሐጎስና ደጃዝማች ሐድጎ ተንቤንንና ሽሬን ተሰፋዬ ሕንጣሉ ዋጅራትንና አሺንጌን ራስ ስብሐት አጋሜን እንዲገዙ ተሾሙ።

በትግራይ ነገሥታት መሳፍንትና መኳንንት የዘር ሐረግ ውስጥ በቀጭን ክር እንኳ ያልተያያዙት አሉላ በትግራይ ውስጥ ታላቁንና ሰፊውን ግዛት ተሰጡ። ዋና ከተማቸው ዐድዋ ሆኖ እስከ መረብ ወንዝ ድረስ ያለውን ሰፊ ግዛት ሲሾሙ በግትራይ ታሪክ ውስጥ አንድ የገበሬ ልጅ ከዚያ ደረጃ ላይ ሲወጣ የመጀመሪያው በመሆናቸው በትግራይ ውስጥ 'ጉድ' ተባለ።

በሹመቱ የትግራይ መኳንንትና መሳፍንት አንገታቸውን ቢደፉበትም የገበሬው ልጅ ሁሉ ደግሞ የሚኮራበትና የሚመካበት ሹመት ሆነ። እንደ ርስተ ጉልት ሁሉ መኳንንቱ ባይሻሙበትም ገበሬውና ነጋዴው እየተሻማ ወንድ ልጅ በተወለደ ቁጥር «አሉላ» እያለ ስሙን ይሠይም ጀመር። በአሉላ የላቀ ሹመትና ማዕረግ እንደገና ቅናት ያቃጠላቸው እነ ራስ ሐጎስ በአዝማሪዎቻቸው አፈ ቀላጤነት

«እኚህ የሸዋ ሰው እንዴት የዋህ ናቸው?»

የነገሥታት ሐረግ መምዘዝ ተስኗቸው

አገር ለገበሬ ግዛ ማለታቸው።

'ወዲ ቁቢን' አምነው ዐድዋን መስጠታቸው!»

እያሰኙ ማስዘፈን በመጀመራቸው ሕዝቡ ደግሞ

«እኒህ የሸዋ ሰው አገር ይወዳሉ

መሬት ለገበሬ አደራ ይላሉ።

ጀግና የሚወዱ የሚሾሙ ጀግና

ምኒልክ የሚሉ ንጉሥ አየና ገና።

የትግራይ መኳንንት ምነዋ አያለቅሱ

ገበሬ ሲሾሙ ዐድዋ ላይ ንጉሡ!»

እያሰኘ በማሲንቆኛች አማካይነት በየድግሱና በየወንዙ እያስዘፈነ በይበልጥ አሳረራቸው።

የምኒልክ ታማኝና ባለሟል የሆኑት አሉላ ትግራይ ውስጥ በፈለጋቸው ቀን ወደ ፈለጋቸው ቦታ እንደ ልባቸው የሚዘዋወሩ መንገሻንም ሆነ ሌሎቹን የማይፈሩና ለማንም የማያጎበድዱ ሆኑ። የትግራይ መኳንንትም ሆዳቸው እያረረ አሉላን በአክብሮትና በፍርሃትም መመልከት ከተገደዱበት ሁኔታ ላይ ደረሱ። አሉላ ዝቁሊ ከምትገኘው ጎጆአቸው ሻል ያለች አዲስ ቤት አክሱም ውስጥ በማሰራታችውም የትግራይ መኳንንት 'ሊነግሥ አስቦስ እንደሆነ' እያሉ የጥላቻና የንቀት ወሬ ማስተጋባት ጀመሩ።

እርግጥ ነው አሉላ መረብ ወንዝን ተሻግረው ጣሊያኖችን እየነዱ አስወጥተው ግዛታቸውን በእጃችው ለማስገባት ብርቱ ምኞት ነበራቸው። ለዚያ ዕድል የሚያበቃቸውንም ጊዜ በጉጉት ነበር የሚጠባበቁት። ግን ንጉሠ ነገሥቱ ከሚከተሉት አመራር ማፈንገጥ እንደማይገባቸው እያመኑበት ሔደዋል። ቢሆንም አዲሱዋን ግዛታቸውን ከዱሮው ግዛታቸው ጋር በንግድ ለማቆራኘት ሕዝቡም ከሥር ከመሠረቱ የነበረውን አንድነት መተሳሰብ እንዳይቀዘቅዝ በተቻላቸው መጠን ይጥሩ ነበር።

ከመረብ ወንዝ ማዶ በመንሰራፋት ላይ የነበሩትንም ኢጣሊያኖች ሁኔታ በየዕለቱ እየተከታተሉ 'እኮ እስከ መቼ ነው በዝምታ የምናያቸው?!' እያሉ መተከዙም አእምሮአቸውን አስጨንቆ የያዘባቸው ጉዳይ ሆነ።

የሁለቱ ራሶች ፍጻሜ

አጼ ምኒልክ ትግራይ ውስጥ ያደረጉት ሹም ሽር የአጼ ዮሐንስ ወራሽ ሆነው መላዋን ኢትዮጵያን ለመያዝ ሲመኙ የነበሩትንና ትግራይን እንደ ግል ርስታቸው ሲቆጥሩዋት የነበሩትን መንገሻን ቅር እያሰኛቸው ሔደ። ከዚያ ሌላ ደግሞ 'ወዲ ቁቢ' ሰፊውን ግዛት ይዘው የምኒልክ ባለሟል ሆነው ዝሎ የነበረውን ክንዳቸው ፈርጥሟል። የሥልጣናቸው መወሰንና የአደራ አባታቸው ማፈንገጥ የልባቸውን ቁስል እየወጋባቸው ዕረፍት በማጣታቸው ከኢጣሊያኖች ጋር ታርቀው የሚፈልትን የጦር መሣሪያ አግኝተው ሲሆን ሲሆን የምኒልክን ያለዚያም በምኒሊክ ሹማምንት የተከፋፈለባቸውን ትግራይን አጠቃለው ይዘው 'አሻፈረኝ' ለማለት ከሚያመቻቸው ደረጃ ላይ

ለመውጣት ሲሉ የእንግሊዝ ንግሥት ቪክቶሪያ ከኢጣሊያኖች ጋር እንዲያስታርቋቸው በምሥጢር ደብዳቤ ሰደዱ።

ሁኔታቸውን በቅርብ ርቀት ሲከታተሉ ከነበሩት የውጭ አገር ተወላጆች አንዱ ሆነው ዋይልድ የተባለው እንግሊዛዊ ወደ ትግራይ ሔዶ ከራስ አሉላ ጋር ተገናኝቶ በሚጫወቱበት ሰዓት ነገሩን አንሥቶ

«ራስ መንገሻ በእንግሊዝ አማካይነት ከኢጣሊያኖች ጋር ቢታረቁ እርስዎ አይታረቁም ወይ?» ብሎ እንደ ዋዛ ሲጠይቃቸው ራስ አሉላ ከት ብለው ሣቁና

«ከእንግዲህ ወዲያ ምን ሊሆን ነው? ከጣሊያኖች ጋር የሚታረቀው? ከመረብ ማዶ ከያዙት አገር ቁራጭ መሬት አይሰጡትም የእርሱን ለመውሰድ ይፈልጋሉ እንጂ ምን ሊገኝበት ይችላል?» አሉት።

«ከጣሊያኖቹ ጋር ከታረቁማ የጦር መሣሪያ ለማግኘት ያመቻቸው ይሆናል?» አለ ዋይልድ። «የጦር መሣሪያ ቢያከማች ምን ሊሆን ነው? ምኒልክን ወግቶ ዘውድ ሊያስመልስ ነው? ወይስ ጣሊያኖችን ወግቶ ከሐማሴን ሊያስወጣ ያስባል? ምንድን ነው ዓላማው?» ብለው መልሰው ጠየቁት።

«ምናልባት ትግራይንስ እንደ ድሮው በሙሉ ሥልጣን ለመግዛት ቢችሉስ?» አላቸው።

«ይህን አይሆለትም! ከእንግዲህ ወዲያ ትግራይንም ቢሆን አጠቃሎ ሊይዝና ብቻውን ሊፈነጭ አይችልም። እኔም ራሴ ብሆን አልደግፈውም። ትግራይ በእጁ አልነበረችም? ራስ አይደለም ነገሩን አበላሽቶ ከጁ ያስወሰዳት? እንኳን ትግራይን አሁን የሰጡትንም ግዛት ማስተዳደር አልሆነለትም። ባንድ በኩል ሐጐስ በሌላ በኩል ስብሐት ደግሞ በሌላ አቅጣጫ ሌላዉ ይጓተቱታል። ይኸው አንተም ራስህ ሸዋ ድረስ ሔደሃል በያገሩ የተሾሙት መኳንንት ግዛታቸው በሚገባ ይዘው ይኖራሉ። በውስጣቸው ያሉትን ሹማምንትና መኳንንት እንደ ባሕሪያቸው ችለው ያስተዳድራሉ። በውስጣቸው ብጥብጥና ንትርክ የለባቸውም። ትግራይ ግን ያልታደለች ናት! ከባዕዳኑ ወረራ ሌላ መንገሻና መኳንንቱ ስንትና ስንት ምስቅልቅል አድርሰውባታል መሰለህ? ስለዚህ ከእንግዲህ ወዲያ ዐርፎ ቢቀመጥ ነው የሚሻለው ይህንኑም ደግሞ ደጋግሜ ነግሬዋለሁ አስመክሬዋለሁ» አሉት።

«ለመሆኑስ ራስ መንገሻ ከኢጣሊኖች ጋር ለመታረቅ ማሰባቸውን ለንግሥት ቪክቶሪያም መላካቸውንስ ምኒልክ ሰምትዋል?» ብሎ ጠየቃቸው።

«መስማታቸው የት ይቀራል? አገር አጠፋለሁ ብሎ ሲነሣ ሁላችንም ዝም እንላለን? መክረን እምቢ ካለኮ እኔማ ራሴ ብሆን ዝም ብዬ አላየውም። ከእንግዲ ወዲያ ራሱንና አገሩን ሊያጠፋ ካልሆነ በቀር ምንም ነገር ሊያገኝ አይችልም። ለትግራይ ሆነ ለመላ ኢትዮጵያ የሚሻሉት ምኒልክ መሆናቸውን ራሴ አምኜበታለሁ። እርሱ ግን ገና ከአማካሪዎቹ ተንኮል አልወጣም የሚያሳዝነኝም በዚህ ባሕርይው ነው። የሆነ ሆኖ በተቻለኝ መጠን እመክረዋለሁ አስመክረዋለሁ» ብለውት ነበር።

ምንም እንኳን ራስ መንገሻ ከዘር ሐረጎቻቸው ጋር እየተመሳጠሩ ወዲ ቁቢን ችላ እያሉ ቢሔዱም የአፄ ዮሐንስን አደራ ከልባቸው ለመፋቅ ከሕሊናቸው አጥበው ላማስወጣት ያልተቻላቸው አሉላ ግን መንገሻ ሊከተሉት ካሰቡት መንገድ እንዲመለሱ ለማድረግ ሞክረው የማይሳካላቸው መሆኑን ካረጋገጡ በኋላ መንገሻን ፈንግለው የምኒልክ እንደራሴ ሆነው ትግራይን አጠቃለው ለመያዝ ምኞታቸው ከፍ ብሎ በነበረበት ወቅት ደግሞ አፄ ምኒልክ ራስ መንገሻን አንሥተው ትግራይን ከሁለት ከፋፍለው ለራስ አሉላና ለራስ ስብሐት ሊሰጡ ነው የሚል ወሬ ተሰራጨ።

ለወሬው መነሻና መንገሥገሻም የነበረው ምክንያት ራስ አሉላ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር በቀጥታ ይጻጻፉ ስለ ነበር አፄ ምኒልክ ከኢጣሊያ ጦር ጋር ያደረጉትን ሁለተኛውን የእርቅና የስምምነት ውል መንገሻ ሳያውቁና ሳይሰሙ አሉላ አስቀድመው እንዲያውቁት በመደረጉ ከመንገሻ ይልቅ የንጉሠ ነገሥቱ የቅርብ ምስጢረኛ ሆነው በመገኘታቸው ነበር።

በተለይም አፄ ምኒልክ ራስ መንገሻ ወደ ሸዋ እንዲሔዱ በመጥራታቸው ጉዳይ አጠራጣአሪ እየሆነ ልዩ ልዩ ወሬና ትርጉም እያዘለ ሔደ። ትግራይ ውስጥ የሚዴርገውን ማነኛውንም እንቅስቃሴ በየፈርጁና በየመልኩ ይከታተሉት የነበሩት ጣሊያኖችም በሰላዮቻቸው አማካይነት አንዲት ፍንጭ ከአሉላ አንደበት ለማግኘት ቻሉ።

ራስ አሉላ ከማያምኑዋቸው ሁለት መነኩሴዎች ጋር ሲነጋገሩ በነበረበት የቆይታ ጨዋታ ላይ

«ራስ መንገሻን አፄ ምኒልክ ጠርተዋቸዋል የሚል ወሬ ሰምተን ልንሰናበት ገብተን ነበር። እርሳቸውም ‘አዎ የንጉሥነት ማዕረግ ሊሰጡኝ ጠርተውኝ መሔዴ ነው ብለአል እውነት ይሆን’ ብለው መነኩሴው አሉላን ይጠይቃሉ። ራስ አሉላም መነኩሴዎቹን ያምኑዋቸው ነበርና።

‘አዬ አባቴ ንጉሥነት የሚመኝ ሰው እንደዚህ እየዋለለ መታየት ይገባዋል ብለው ነው? ነገር በኛው መካከል ይቅር እንጂ ንጉሥነቱ ቀርቶበት በያዘው ሹመትም መኖሩን እንጃለት። የሆነ ሆኖ በርሱ እግር ራስ መኰንን ትግራይን ተሰጥተው ስይመጡ አይቀሩም’ ብለው ይነግሩዋቸዋል። መነኩሴዎቹም ያችን ፍንጭ ወደ አሥመራ አስተላልፈዋት ኑሮ ጣሊያኖች ጉዳዩን አስቀድመው ስለነቁበት የራሳቸውን ስልት መቀየስ ይጀምራሉ።

ራስ ሐጎስ ከመተማ ጦርነት በፊት አንድ ድሃ ገበሬ ልጅ ተኮስ ከችሎታቸው ሲቀርብ በገበሬው አነጋገር ተቆጥተው ኑሮ

‘ውሰድና ዐርባ ጅራፍ ግረፈው’ ብለው ይፈርዳሉ። ያ ድሃ ገበሬም ‘በዮሐንስ አምላክ አልበደሉም አልተመሰከረብኝም ይመስከርብም’ እያለ እየጮኸ ተወስዶ ይገረፋል። በኋላም ያ ድሃ ገበሬ ከአጼ ዮሐንስ ችሎት ቀርቦ

«በዮሐንስ አምላክ እያልኩ ራስ ሐጎስ ገርፈውኛልና ፍርድ ይሰጠኝ» ብሎ አመለከተ። አጼ ዮሐንስም ቱግ ብለው ይቆጡና ራስ ሐጐስ ከችሎቱ ላይ ስለ ነበሩ ‘መልስ ስጥ’ አሏቸው።

‘አስመስክሬበት ነው ያስገረፍኩት ቢሆንስ ለአንድ ገበሬ ጉዳይ እኔ እንዴት በችሎት ላይ እጠየቃለሁ’ ብለው ይናገራሉ።

«ምናልክ አንተ ነሆለል? ቢሆንስ በዮሐንስ አምላክ እያለህ ትገርፈዋለህ? እሱን አይደለም የገረፍከው እኔን ነው የገረፍከኝ ንሳ አጋፋሪ ሐጎስንም ያዝና ወስደህ ግደለው’ ብለው ይፈርዳሉ።

ወዲያው ነገሩን ለማቀዝቀዝ ሲባል ጥቂቶቹ መኳንንቶች ከራስ አሉላ ጋር ሆነው ራስ ሐጎስ ወደ ታሰሩበት ይሔዱና አጋሪውን

‘ምንስ ቢሆን ማይሙት ዮሐንስ በሐጎስ ላይ ይጨክናል ብለህ ነው? ተበሳጭተው ነውና እንዳትነካው እኛ ነገረን እናስታርቃቸዋለን’ በለው አጋፋሪውን አዘው ሔዱ።

በሦስተኛው ቀን እነ ራስ አሉላ ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ ቀርበው ለራስ ሐጎስ ምሕረት ሲለምኑ አጼ ዮሐንስም አጋፋሪያቸውን ጠርተው

‘ሐጎስ አልተደበደበም ወይ?» ብለው ቢጠየቁ አጋፋሪውም ‘ይቆይ ብለዋል ጃንሆይ እንዳትነካቸው’ ብለው እነ ጌታ ራስ አሉላ ስለ ነገሩኝ አልተገደሉም ይላሉ።

‘እውነቱን ነው ወይ? አኔ እንዳትነኩ ብያለሁ?’ ብለው አጼ ዮሐንስ ከነ ራስ አሉላ ላይ ያፈጣሉ።

‘ውሸት ነው አላልነውም’ ይላሉ አሉላ።

‘እንግዲያው የኔን ፍርድ አውለህ አሳድረሃልና በገመዱ አንተ ገብተህ ትገደላለህ’ ብለው አጋፋሪያቸውን እንዲገደሉ ይፈርዳሉ። ወዲያውም ሐጎስ ተፈትተው አጋፋሪው ተገደሉ።

በዚያ ፍርድ ልባቸው የቆሰለው አሉላ ‘ንጹሕ ደም አለፈብኝ’ ድሃውን ገበሬ የገረፈውን የመሳፍንት ወንበዴ አድናለሁ ብዬ ዋሽቼ ንጹሕ ደም አስፈሰኩኝ» እያሉ ሲተክዙ ኖሩ።

ራስ መንገሻ እስፋ እንዳደረጉት ሸዋ ገብተው ከአጼ ምኒልክ ዘንድ የንጉሥነት ማዕረግ ለማግኘት ጉዞ ከጀመሩበት ሰሞን ደግሞ የአሉላ መንደር ሰዎች የሆኑ ተንቤናውያን ዐድዋ ሔደው ጸጉሩዋን በሙሉ የተሸለተች ዶሮ አቀረቡላቸው፡

‘ምንድን ነው ነገሩ?’ ብለው ጠየቁ።

‘ራስ ሐጎስ አሽከሮቻቸውን እየላኩ እንደዚህች ዶሮ ገፈውናል። ባዶአችንን አስቀርተውናል ግብር መክፈል ያልቻለውን ድሃውን ገበሬ እየገረፉ አሠቃዩት! ምነው ከዮሐንስ ጋር ከእርስዎ ጋር ዘምተናል ለአገራችን ተዋግተናል ምነው መላው አገር እፎይ ብሎ በሚኖርበት ጊዜ እኛ መሠቃየታችን! ምነው ቢያማልዱን። ራስ መንገሻም አልሰማን አሉ! ለማን አቤት እንበል?» ብለው አቤቱታ አቀረቡላቸ።

‘ድሃውን ገበሬ እየገረፉ አሠቃዩት?’ አሉና አሉላ የተንቤናውያኑን አቤቱታ ደገሙትና ‘ምነው ቢያማልዱን?’ አሉና ደማቸውን አስቆጡት።፡ «ምን አማልዳችኋለሁ? እገላግላችኋለሁ እንጂ አሉና» ‘ማለፊያ ነው አብረን እንሔዳለን’ አሉዋቸው ለአቤቱታ አቅራቢዎቹ።

አሉላ ጥር 12 ቀን 1889 ሦስት እምቶ የሚሆኑ ወታደሮች አስከትለው ወደ ሽሬ ተጓዙና ራስ ሐጐስን አስከብበው

‘አገሩን ልቀቅልኝ እጅህንም አስረክበኝ’ ብለው ሽማግሌ ሰደዱ። ‘ምንም የምኒልክ ባለሟል ብትሆን እኔ ሐጐስ ለእንዳንተ ያለ የድሃ ልጅ ግዛቴን ለቅቄ እጀን የምሰጥ አይደለሁ’ ብልው መለሱላቸው። እነዚህ ሁለቱ ራሶች ከዚያች ዕለት በፊት ደግሞ እንደ ተለመደው ትዕግሥታቸው ዐልቆ ኑሮ ተፋጠጡ።

‘እነ እኮ የምኒልክ አሽከር ነኝ አንተ ግን ለጣሊያኖች ባሪያ ልትሆን መዋዋልህን ደርሼበታለሁና እጅህን ስጠኝ ይሻልሃል!’ ብለው አሉላ መልሰው ላኩ። የራስ ሐጎስ መልስ ሌላ ሆነ። መንገሻ የስጡዋቸውም አንድ አሮጌ ቀላ መድፍ ደጋግመው አስተኮሱ። የሠራዊታቸውም ብዛት ከአሉላ ወታደሮች እጥፍ ነበር። ወዲያው ተኩስ ሆነ። በመጀመሪያ ከቆሰሉትም መካከል አሉላ አንዱ ሆኑ። ቅልጥማቸውን ተመቱ። ቀጥሎ የወንድማቸው ልጅ ባሻይ ገብረ እግዚአብሔር ተማረኩና ሐጎስ ገደሉዋቸው።

አሉላ ቅልጥማቸው በራፊ ጨርቅ አሰሩና ወታደሮቻቸውን በቱልቱላ አስከትለው ወዲያውኑ ስልቻቸውን ለዋወጡና የጠላታቸውን እርድ ጥሰው ገብተው ሐጎስን ከእርዳቸው ውስጥ እንዳሉ ማረኩዋቸውና

‘አንተ ብትማርከኝ ኑሮ ምን ታደርገኝ ነበር?’ ብለው ጠየቋቸው።

‘አስርህ ነበር’ ቢሉዋቸው!’

ባንተ ሰበብ እኮ ንጹሕ ደም አፍስሻለሁ! ያ ደም ሁለታችንንም እነሆእ ተፋርዶናል’ ‘የአጼ ዮሐንስ ፍርድ ልክ ነበር መግደል ነበረብህ። ያ ፍርድ ዛሬ ይፈጸምብሃል» ብለው ወዲያውኑ አስገደሉዋቸው። እሳቸውንም አሽከሮቻቸው ተሸክመው ወደ አኩስም ወስደዋቸው ከዐሥር ወራት በላይ ለሆነ ጊዜ ታመው ቆይተው በዚህ ቁስል የተነሣም የካቲት 9 ቀን 1889 በተወለዱ በሰባ ዓመታቸው ዐርፈው ዐድዋ ከሚገኘው አባ ገሪማ በሚባለው ገዳም ተቀበሩ። አዲኳላ የነበረው የጣሊያኑ አገረ ገዥም ‘አሉላ ሞተ ትግራይም ከብጥብጥ ውስጥ መግባቷ ነው’ ብሎ ወደ ሮም ባስተላለፈው ዜና መሠረት የጣሊያን ጋዜጣም ‘ጐራዴውን በኛ ላይ እንደ መዘዘ ወደ አፎቱ ሳይመልሰው አሉላ ሞተ’ ብሎ ጻፈ።

ራስ አሉላ ከሞቱ በኋላ ከተገጠሙ

ከሕዝባዊ እንጉርጉሮዎች ሁለቱ

እነዚህ ጣሊያኖች እጅት ተደሰቱ

የአሉላ ጐራዴ ሲበርድ ስለቱ።

በሮም አደባባይ መድፍ ተተኮሰ

ምጽዋም ተሰምቶ መድፍ ተተኮሰ

አሥመራም ተሰማ መድፍ ተተኮሰ

የተደአሊ ደሙን ብድሩን መለሰ።

ዐድዋ ያረረውን አንጀቱን አራሰ።
አሉላ አባነጋ ክንዱን ተንተራሰ።
ጣሊያን እልል አለ የልቡ ደረሰ።

* * *

ወልደ ሚካኤልን አሸንፈው ገብተው
ሰብስበውን ነበር ገበያ መሥርተው።
በከሰላም በኩል ገበያ አሠርተው
ለሐጢም ላይ አየን ገበያ አቋቁመው
በየደረሱበት ጠመንጃ እያመጡ
ራስ ያለ ዋጋ ለሕዝባቸው ሰጡ።
ጠመንጃውም ቀረ ገበያው ተዘጋ
ምሰሶው ወደቀ አሉላ አባ ነጋ!
ሁሉንም ሰብስበው ተሸክሞ ነበር
ሁሉም ተበተነ ምሰሶው ሲሰበር።
ትውልድ የሚከፍለው ውለታ።

በዘመናት ውስጥ ለየሀገራቸውና ለየወገናቸው ታላላቅ አስተዋጽኦ ላደረጉ ዜጎች ትውልድ ውለታቸውን እየከፈለ ለመኖሩ ከየአገሮቹ ታሪክ ላይ ይገኛል። በሥነ ጥበብ ማለትም በተግባረ ዕድ በሥዕል በሙዚቃ በሥነ ጽሑፍ በፍልስፍና በሕክምና በልዩ ልዩ ሙያዎች ለየሀገራቸው የተቻለውን ያህል ላበረከቱ ትውልድም ሥራቸውን እየመዘነ ተገቢ ዋጋቸውን ይከፍላል። መቃብራቸውን እንዲታወቅ በስማቸው መንገድ ትምህርት ቤት ሆስፒታል ድርጅት እንዲሠየምላቸው ሐውልት እንዲሠራላቸው ያደርጋል።

ከኀብረተሰብ አገልጋይነታቸው ለየት ያለ አገልግሎት የሰጡም አሉ። የሀገራቸውን ጦር እየመሩ የዘመቱ የተዋጉና ያዋጉ ጀግኖች ደግሞ ለየት ያለ ባለውለታነት ያላቸው እንደዚህ ለመሳሰሉ ጀግኖች ደግሞ ትውልድ ዋጋቸውን በዕጥፍ ይከፍላል።

ራስ አሉላ አባ ነጋ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ባለውለታ መሆናቸውን እነሆ ከታሪካቸው ላይ ለመረዳት ችለናል። ግን ለዚሁ ሁሉ አገልግሎታቸው ኢትዮጵውያን የከፈልነው ውለታ ሳይኖር ቆይቶ

ለታላቁ ጀግና ጄኔራል ለራስ አሉላ አባ ነጋ ታላቅ ጀግንነትና የሥራ ዋጋ ለመክፈል የመጀመሪያው ርምጃ በ1974 ተጀመረ።

አብዮታዊት ኢትዮጵያ በፊውዳላዊ ማነቆ ተይዛ በነበረችበት ክፍለ ዘመን የሰሜኑን ግዛቷን አስከብረው ላለፉት ጀግናዋ ጥር 18 ቀን 1974 የሐውልታቸውን መሠረት አኖረች።

በሐውልቱ መሠረት ላይ የተቀረፀው ጽሑፍም

«የኢትዮጵያን ነጻነትና አንድነት ለመጠበቅ በዚህች ሥፍራና በጉንደት በጉርአና በአድዋ ላይ ለመላው ዓለም የታወቀ የማይረሳ ጀግንነት ለፈጸሙት ለራስ አሉላ አባ ነጋና ለሠራዊታቸው መታሰቢያ ይሆን ዘንድ ጓድ ሊቀ መንበር መንግሥቱ ኃ/ማርያም የዚህን ሐውልት መሠረት ጥር 1974 አኖሩ» ይላል።

በሐውልቱ መሠረት ላይ ቀጥሎ ያለው የራስ አሉላ ንግግር ተቀርጾበታል። «አንድ ክንዴን አሳይቻቸዋለሁ እንደገናም ከመጡ እንደግማቸዋለሁ የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ቀይ ባሕር ነው። አሉላ አባ ነጋ 1880።»

የፀሐይ ኃይል ለሰስ ያለ ነበር። በአንድ ሰዓት ተኩል ከአዲስ አበባ የሔዱ የኪነት ባለሙያዎች ደረሱ። ቀጥሎ ጋዜጠኞች ቀጥለውም ከመንግሥት መሥሪያ ቤቶችና ከሕዝባውያን ድርጅቶች የተወከሉ የቀይ ኮከብ ሴሚናር ተካዮች ደረሱ።

ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በሦስት ሰዓት ላይ ደርሰው ከቁብታዋ ግርጌ ሲደርሱ አንድ የኪነት ባለሙያ ነበጭ ፈረስ ላይ ተቀምጦ አሉላን ተመስሎ አጭር ድራማ አሳየ። ከዚያም በኋላ ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ወደ ኮረብታዋ ወጥተው ለራስ አሉላ አባነጋ ሐውልት መሠረት የሆነውን ድንጋይ አስቀመጡ።

የአሉላ ጀግንነት በብሔራዊ ደረጃ ታውቆ ለሐውልታቸው መሠረት ሲጣል በሥነ ሥርዓቱና በቦታው ለመገኘት በመቻሌ ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ የራስ አሉላን ታሪክና ለአገሬ ሕዝብ ለማቅረብ ላደረግሁት ሙከራ ማበረታቻ ሆኖኛል።

«....እኔ የሮማ ጠቅላይ ገዥ ሆኜ ስሔድ ያን ጊዜ ጣሊያኖችም ሰሐጢ ድረስ ሊመጡ ይችላሉ። አንዴ ክንዴን አሳይቻቸዋለሁ እንደ ገና ከመጡም እንደግማቸዋለሁ! ራሱ ቀይ ባሕር የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ሆኖ ኖሯል ይኖሯልም....»

(አሉላ አባ ነጋ 1880)

ስለደራሲው በጥቂቱ

ማሞ ውድነህ በ1928 ዓ.ም. በቀድሞ አጠራር በወሎ ክፍለ ሀገር በዋግ አውራጃ በዳህና ወረዳ አምደወርቅ ከተማ ተወለዱ። በቤተክህነት ትምህርት ዳዊት እስከመድገም ደርሰዋል። ከ1940 ዓ.ም. ጀምሮ በደሴ በንጉሥ ሚካኤል ትምህርት ቤት የአንደኛ ደረጃ ትምህርታቸውን ተከታትለዋል። በአዲስ አበባ በልዩ ልዩ ትምህርት ቤቶች የሁለተኛ ደረጃ ትምህርታቸውን ተምረዋል።

በመጀመሪያ በመምህርነት ቀጥሎም በውጭ ሀገር ኤምባሲዎች ሠርተዋል። በማስታወቂያ ሚኒስቴር በፖሊስ ሠራዊትና በቀድሞ ኤርትራ ክፍለ ሀገር በፕሬስ የሥራ ክፍሎች ውስጥ ሠርተዋል። ከ1985 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ 1997 ዓ.ም. ድረስ የደራስያን ማህበርን በፕሬዝዳንትነት አገልግለዋል። ልብ ወለድ፣ አጫጭር ድርሰት፣ ግጥምና ቅኔ፣ የቲያትር መጻሕፍትን በመድረስና በመተርጎም ይታወቃሉ። ካሳተሟቸው 50 ያህል መጻሕፍት መካከል ሁለተኛው የዓለም ጦርነት፣ የሴቷን ፈተና፣ ከወንጀለኞች አንዱ፣ ቬኒት ሙሶሎኒ፣ ዘጠና ደቂቃ በኢንተቤ እና ዕቁብተኞቹ ይገኛሉ። በቅርቡም "የደረስኩበት" በሚል ርዕስ ግለ ታሪካቸውን የተመለከተ 50ኛው መጽሐፍ የመጀመሪያ ቅጽ አሳትመዋል።

ምንጭ: የኢትዮጵያ ደራሲያን ማህበር ለሚሊኒየም ያሳተመው አጀንዳ።

<u>የደራሲው ሥራዎች</u>

1. የኤርትራ ዐጭር ታሪክ (**ታሪክ**)
2. አሉላ አባ ነጋ (**ታሪክ**)
3. ዮሐንስ (**ታሪክ**)
4. አሉላ አባነጋ (**ተውኔት**)

NIGUSS DIGITAL LIBRARY